

LIBRARIÆ UNIVERS
IAGELL CRACOV

Monachorum [illegible] Thomas

Sophilogium Jacobi Magni de parisiis ordinis fratrum heremitarum S. Augustini

Capitula tractatꝰ pmi . libri pmi Incipiunt

Capitula secūdi tractatus. libri pmi

Sophilogium Jacobi Magni Ordinis Eremitarum

Capitula primi tractatus libri secūdi. Incipiunt

Capitula tractatus secūdi. libri secundi

Capitula tractatus tercii. libri secundi

Capitula tractatus quarti. libri ſecundi

Capitula tractatus quarti. libri tercii

I Llustrissimi principis regis francorum deuotissimo confessori domino Michaeli diuina prouidencia seu prouidēte gracia episcopo Antisyodorensi. humilis sui patrocinii capellanus: frater iacobꝫ magni ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini continuū famulatum seu famulandi affectum. Lecta colligere & ad sūmam ordinatī redigere ꝙ vtile sit experiencia sepe didici: ꝙobrem presentem librum ex dictis poetarum precipue compegi: quem ʒophilogiū intepretor: eo ꝙ principalis intencio est inducere legentis animum ad amorem sapiencie. Diuidit̄ autem presens liber in tres libros parciales. Primus est de amore sapiencie. Secundus de amore virtutū. Tercius de instruccione statuū. Rursus primꝰ diuidit̄ in duos tractatus Primus est de quibusdā que īducunt ad amorē sapiencie. Secundus est de inuencione scienciarū & earum fine. Secnndus autem liber diuidit̄ in quatuor tractus. Primus est de quibusdam inducentibus ad amorē virtutum. Secundus est de virtutibus theologicis. Tercius de virtutibus cardinalibus. Quartus est de capitapitalibus. He autem virtutes omnes sūt necessarie volentibus sapientes fieri. Tercius vero liber diuidit̄ in quatuor tractatus · Primus est de casu statuū mundi & de consideracione mortis. Secundus est de statu ecclesiasticorum. Tercius de statu nobilium. Quartꝰ de statu plebeorum. Horum autem statuū cognicio ad sapienciam prodest: cum nil sit vtilius uolenti fieri sapiens ꝙ cognicio sui

Tractatus primus huius primi libri: est de quibꝫdam que inducunt ad amorem sapiencie. Cuius primum capitulum est de inducentibus ad amorem sapiencie

Icit Aristotiles decimo ethicoꝶ ꝙ homo sapiēs maxime felix est. & Seneca ad Lucillum. Beatam inqt vitam sapiencia perfecta efficit. Et

sequit̃. Scio inq̃t neminẽ bene viuere sine sapiencie stu
dio. Vnde veteres philosophi acq̃sitis necessariis vite:
ĩcipiebant philosophari: inq̃t Aristotiles in prohemio
methaphisice. Quo enĩ iure tam famosus Salomon ha
betur: nempe sapiencie munere obtinuit principatum
& honorem. Ipso dicente sapiencie. Preposui inquit il-
lam regnis & sedibus. Et sequit̃. Infinitus enĩ thesau
rus est hominibus. & ꝓuerbioꝝ secũdo. Melior est ĩq̃t
acq̃sicio eius negociacione auri & argenti. Ipsa enĩ pre
ciosior est cũctis opibus. Quid amplius: nam philoso-
phi ueteres ymaginem sapiencie in foribus omniũ tẽ-
ploꝝ pingi faciebãt: scilicet us9 me genuit: peperit me
moria: & zophiam me vocant greci: latini sapienciam.
Hi autem sapienciam non amant qui legibus rectis nu
tum preferunt corruptum. quod fecisse gentiles quos-
dam narrat. Policratus li. iiii. capitulo. v. Qui tamen
gentiles se iactabant sapiencie fore amatores. Atten-
dat igit̃ lector ꝙ ille sapienciam amat qui vere consciẽ
cie opera confirmat. De tali loquens sapiencia. Salon
Sapiencie. viii. ait. Hanc amaui & exq̃siui a iuuentute
mea: & quesiui eam mihi spõsam accipere. Et ibidem
septimo. Optaui & datus est mihi sensus: inuocaui
& venit in me spiritus sapiencie. Quo enĩ pacto philo
sophi ita vocati sũt. Nam philosophia sapiencie amor
est: q̃pꝛrem philosophus est nomen honoris. Vnde Al
phorabius in libro suo de diuisione philosophie. Philo
sophia inq̃t est humanaꝝ diuinarumq̃ rerum cognicio
cum studio bene viuendi. Hi igit̃ sapiẽtes nõ sũt quo
rum studia patent criminosa: nam vbi malicia ibi aut
non est aut vacat uera sapiencia. Rursus posco conspi-
ciamus ꝙ allexander qui toti mundo dominabat̃ sapiẽ
ciam elegit amicam cuius opere pocius q̃ viribus sub
limat9 est. Habuit enĩ Aristotilem ĩ doctorẽ. Narrãte
enĩ Agellio libro noctiũ acticarum. Vnde pater Allex
ãdri sc3 philippus macedo Allexandro nato: Aristotili

Liber magistri Andree de Labyszthyn
sacrepagine professoris ad S. Flori
ani decani dederunt pro illo
Caspar Cracouien[sis] ad [illegible] dnu [illegible]
Valentino [illegible] ad libraria[m] [illegible]

misit epistolam talem. scilicet Philippus aristotili salutem. Filiũ inqt genitũ mihi scito: quaꝑpter diis gracias reddere debeo uel habeo: nõ quia natus est mihi sed quia tuis temporibus ipsũ nasci cõtigit. Spero enĩ ꝙ tua erudicione fiet dignus regno. Insuper Alexander necau in libro de naturis rerum refert qualiter Aristotiles occasione Alexandri logicam scripsit: & sedulus naturarum inqsitor extitit. Ecce ꝙꝫ laudabile principẽ amatorem sapiencie fore: cum occasione sapientes fiãt sapienciores: & suos principatus reddunt stabiliores. Adhuc inqramus quanto studio Alexander vitam exposuit. Narrat enĩ Alexander necau ubi supra: quomodo Alexãder in vase vitreo mare intrauit: ut pisciũ naturas deprehenderet. Insuper Plinius. Alexander inquit inflãmatus cupidine cogitandi animaliũ naturas Aristotili sũme ĩ omni doctrina eruditissimo: milia hominum conuocauit itaqꝫ tocius asie atqꝫ grecie animalia uenatu: & aues aucupio recipi fecit quolibet: vsqꝫ ꝗ qualibet specie aliqd haberet: ut nullius rei naturam ignoraret. Cuius occasione Aristotiles fere quinquagĩta libros de animalibus scripsit. Rursus Seneca epistola. xciii. Alexander inqt geometriam studuit: & cũ sciuisset ꝙ terra mota erat: tũc ait ꝙ Alexander magnus vocari non deberet: eo ꝙ terre pugillo dominabatᷣ Itaqꝫ geometrie studio sui dominii quantitatẽ agnouit His igiᷣ narracionibus concluditᷣ ꝙ qui fama & nomine cupit ditari: sollicite debet sapienciã uenerari & uenari

Capitulum secundũ quomodo antiqui sapienciã amauerũt

lixes ut tradit ouidius libro. ix. metamorphoseos contra herculem: gloriam milicie obtinuit cũ sapiens esset. Ille autẽ fortissimus leonisqꝫ oppressor: nam illustriorem reddit sapiencia virum ꝙꝫ corporis vires. Vnde Apuleius ĩ libro de deo Socratis. Si laudas inquit virum quia diues: hoc fortu-

ne debet. Si quia fortis egritudine fatigabit. Si quia nobilis non ipsũ: sed parentes eius laudas. Si quia pulcer: pulcritudo in senectute abiet. Sed si laudas viꝝ sapientem: quantũlibet bonis moribus ornatũ: tũc ipm vere laudas: quia hoc non est etate caducum: casu pendulum, nec a genitoribus hereditariũ. Hec in effectu Apuleius. Ceterũ veteꝝ studia cõmemoremus. Narratur enĩ in prologo historie triptite: qualiter theodosius in armis ꝑ diem exercitabat: & noctibꝫ sollicite libris intuebat: quaꝓpter maximus fuisse naturalis ex dictis zozomei colligit. Vnde boe. libro. i. de cõso. p. ca quarto narrat platonem dixisse: ꝙ resp. felix esse inciperet si eam studiosi sapiencia regerent: uel si eius rectores sapiencie studere contigisset. Idem ponit Valerius li. vii. capi. i. Idemq̃ Socratem dixisse narrat Policratus. li. iiii. ca. vi. Qui tamen socrates ab apolline sapientissimus vocatus fuit. Quid amplius: nunqd abraham qui fuit pater multaꝝ gencium peritus fuit ĩ omni sapiẽcia egipcioꝝ. Actuũ. vii. Nunqd Dauid habuit sapienciam sicut angelus dei. ii. Regũ. xiii. Nunqd salomõ petiuit sapienciam ad populũ regendũ: & obtinuit. iii. Regũ. iii. Nam regale opus est sapere & diiudicare: vt ait Tulius li. i. de diuinacionibus. Vnde ecclesiastici. x. Iudex sapiens iudicabit populum suum. Rursus & alios principes legimus sapiencie studiũ dilexisse. Nero enĩ quãq̃ crudelis esset: elegit tamẽ Senecam sapientem in doctorem: qui de clemencia librũ: eius occasione scripsit: nunquid troyanus habuit Plutarcum: cuiꝰ occasiõe factus est liber de instructione trayani: ut patet ex epistola quam sibi scripsit: in qua trayanus plus laudabat sapienciã plutarci ꝙ suã fortunam uel potenciam. Ceterũ de Iulio cesare legimus ꝙ studiossimus extitit: cursũq̃ solis investigãs dies per horas & momenta diuisit: bisextum inuenit: & multos alios libros scripsit: ut patet ĩ libro de vita cesaris

parte prima :de cuius doctrina Solinus libro primo. pmo capitulo. Doctrina inqt Iulii: recta racione fūdata est. & eodem libro parū ante finem. Cesare inqt nullus celerius scripsit: nullus uelocius legit. Vnde quatuor epistolas simul dictasse phibet. His ergo principatus debebat: quia sapienciam dilexerūt p quam reges regnant: & principes imperant. Vnde seneca ad Lucillum epistola. xciiii. In illo inqt seculo quod aureū vocabat: sapientes regnabāt: qui vtilia suadebant: & inutilia dissuadebant: cauebant pericula & augebant beneficia. Dos ergo principum sapiencia est. Vnde narrat in ecclesiastica historia ca. v. qualiter ptolomeus sapiēciam dilexit: non solum humanam sed diuinam. Vnde lxx. interptes conuocauit ut noticiā diuine legis haberet: & sapientibus regni sui cōmunicaret. Idem tāgit Aug9. viii. de ci. dei ca. xl. Rursus de Caralo magno legimus q studiosissim9 fuit. Et in libris Augustin9. precipue legit Alquinūq doctorem elegit: a quo dyaleticam rethoricam & astrologiam didicit. Vir ergo illustris fieri cupiens scilicet doctus: necesse est vt doctorem habeat: et sapiens fiat. Nam Dauid secum habebat nathan pphetā: & sadoch sacerdotem: ut sapiētum consilia non egeret. His ergo narracionibus clare colligit: q sapiencia studiose querenda est: ut honoris nomen adipisci possit. Quod obtinuerūt qui sapienciā dilexerūt. Cui9 amor artes sapiēciasq singlas siue sciencias ministrauit. Quis eni dedit moisi ut litteras iuenir3. ūde habuit Gorgias retoricā Apollo medicinā Pitagoras arismetricā Nilo geometriā Abrahā astrologiam Tubal musicam Phorone9 solon: aut ligurgus leges. Hi enim hec omnia adinuenerūt: eo q sapiencie studio adheserunt

Capitulum tercium quomodo mulieres artes inuenerunt

n Empe plures artes femine reperierunt sapiencie dono cui adheserūt. Nam Ysis regina egip

ciorum litteras egipcias inuenit. Ut ponit. Ysidorus libro primo ethimologiarum. Et carmentis nympha: alio nomine dicta Nicostrates primo litteras tradidit ytalicis. Et noema soror Tubalcayn mechanicas adinuenit artes. Eritrea quoque atque Tyburtiua alieque sibille futura: multiplici carmine descripserunt, prout narrat Lactancius in libro .x. sibillarum. Rursus libia sua sapiencia dirigente gloriosissime regnauit. Itaque meruit ut suo nomine: regnum suum nuncuparet. Almathea quoque alio nomine dicta deiphebes. virgo fuit inclita & annis longeua: referentibusque poetis sua virginitate diuinitatem obtinuit: vaticiniaque plura scripsit in babilone iuxta lacum vbi dicunt suum fuisse oraculum. Quod quidem oraculum vsque in hodiernum diem intuentibus inducit admiracionem. De hac refertur quod per plurima vixit secula: & Tarquino presto nouem libros quos ediderat attulit. de quibus tres conbussit: & sex residuos romani cum magna diligencia seruauerunt. Ceterum semiramis regina uetustissima sua fortitudine & sapiencia regna plurima subiugauit: armaque viris intollerabilia portauit. Opis quoque alio nomine dicta. Ops femina fuit que sua prudencia Iouem neptunum atque Plutonem suos filios vna cum saturno: contra hostes seuissimos a morte liberauit. & ideo fuit adepta tam grande nomen ut ipsa diceretur mater deorum. Unde publica templa fuerunt sibi consecrata. Rursus Iuno que fuit Opis filia: & Ioui tandem nupta olim regina celorum arbitrata est. Et ut eius memoria non periret templum sibi grande fecerunt ueteres. & ex marmore vario eius ymaginem sculpi fecerunt: temploque preposuerunt. Ceterum minerua alio nomine dicta Pallas ut quidam referunt numeros primo inuenit: & in ordinem reduxit: quibus vtimur vsque in hodiernum diem. De ipsa referunt poete quod ex osse tibie vnius auis fistulas pastorales primo inuenit. Dicunt tamen aliqui quod de calamo & non de osse fistulam primo composuit. Hec eciam

Minerua apud athenienses dea sapiencie nūcupata est Rursus Mephesia sua sapiēcia & fortitudīe regna obtinuit: mamillamqꝫ dexteram abstulit ne a sagitaciōis exercicio impediret̄. Aragnes asiatica q̄ plebeia femina fuit. que artē texture atqꝫ lanificii reperisse fert̄ Hiis ergo narracionibus patet feminas sapiencie adhesisse eiusqꝫ gracia nomē honoris adeptas fuisse. Nū qd insuper alias feminas sapiencie. viguisse legimus. Nunqd filium suū iacob. Rebecca instruxit ut benediccionem obtineret suoqꝫ cōsilio a fratris persecucīoe ipsū liberauit. vt tradit liber Gene. Nunqd Bersabee suo sermone prudenti suo ꝓ filio Salomone regnū adepta est: ut tradit liber regū. Hester quoqꝫ suo sapiēti sermone ab Assuero rege quod voluit obtinuit. Abigael qꝫ sua sapiencia Nabal viꝝ suū a morte eripuit. & Iudith ab Olouerno populū suū liberauit. Femīe igit̄ sapiēcie gracia viguerunt suiqꝫ sexus ebetudinem cooperuerunt

Capitulū quartū de studio a iuuētute

a Pud hebreos mos erat olim iuuenes instruere in his sciencijs que secure erāt vt recitat Origenes super cātica ī principio. Quia teste Aristotile. v. ethicoꝝ. In his delectari est noƀ naturale: in quibus ab infancia delectari incepimus. Vnde Anshelmus ī libro de similitudinibus ca. liii. Mollis inqt cera imaginem sigilli faciliter recipit: sed cū īdurata fuerit retinet nec de facili dimittit. Adolescētes ergo ab exordio in sciencijs & virtutibus īstrui debent: ꝓut faciendū tradit Augu. xii. de ci. dei. ca. xv Infans inqt suā capacitatem non excedat. quasi dicat qꝫ sapiencie studiū tēperamento regulari deberet. Reꝓhēda ergo est illoꝝ hominū vita siue iuuenū quorum occupacio vanitas est. & senectus moꝝ dissipacō erit: scelerataqꝫ abissus. Cur enī artes liberales dicunt̄: nisi quia liberis signanter nobiliū debent̄. Vtinā hi attēderent quāto sapiencie studio predecessores vacarūt ī se

nectute pariter & iuuẽtute. Narrat enĩ Agellius li-
bro.vii.ca. x.qualiter Euclides ſapiencie ſtudiũ tãtũ
dilexit vt periculo mortis ſe exponeret.Quia nõ obſtã
te decreto athenienſiũ Socratis doctrinã audire diſpo
ſuit.Inſup Ieroꝰ.ep̃.xxxiii.narrat qualiter aliqui phi
loſophi ꝓpter ſtudiũ calcabant honores.Alii ꝓiciebãt
diuicias.Alii acceptis iniuriis gaudebant. Alii penas
ſpreuerũt. Alii heremũ ĩtrantes ſoli philoſophie ſe de
dicarũt. Vnde teſte Valerio Carnaides.xc.ãnis ſtudio
ſapiẽcie vacauit ita ut ſtudii cauſa:nutrimẽtũ accipe
ſepiꝰ pretermitteret.Inſup Hugo in didaſcolicon ꝑte
ſecũda narrat qualiter plurimi omnia relinquebãt:vt
ſapiencie ſtudio vacarent.Nam Permenides.xv.ãnis
in rupe egipciaca ſediſſe legiẽ cauſa ſtudii: & Protha
ceus meditandi cauſa in monte Caucaſon vulturi expo
ſitus memoratẽ.Thenuſtides ꝙ expletis.c.ãnis &.vii
mortem ſuã deflebat dicens ſe dolere mori cũ ſapiẽcie
cepiſſet.Plato ꝙ.lxxxi. ãnis ſcribens mortuus eſt.&
Socrates.xcix.ãnos in docendo & ſcribendo cõpleuit
His ergo exemplis patet ꝙ amandum ſit ſapiencie ſtu
diũ:cuiꝰ ſũt due claues quas expreſſit quidam ſenex
carnotenſis:narrãte Policrato li.vii.capi.xiii.Prima
clauis eſt amor docẽciũ:ꝓut ait Quintilianus libro de
inſtructione oratoris. Secũda clauis eſt ſollicitudo ſtu
dẽciũ:quia tũc optime docet qui legit ſi amat eos qui
bus legit.& audientes ꝓficiũt ſi attẽte & ſollicite au
diunt.O ꝙ enorme pigrũq; ſtudiũ plurimoꝝ reperitẽ:
quot ſunt patres ꝑmittentes filios ſterileſcere. Vnde
Tuliꝰ in prima rethorica.Quid inqt agis:cur perdis
adoleſcentem.Et ſũt verba Therencii poete.Et idem
Tulius in tuſculanis queſtionibus li.i.capi. xxxviii.
Adoleſcens inqt maiores debet vereri & viros proba
tiſſimos diligere:quoꝝ cõſilio & auctoritate vtatẽ.In-
ſup Criſoſtimus ſup Mᵗ omelia.xlix. Sicut inqt ter-
ra ĩfructuoſa:ſic iuuentus neglecta:nil ergo laudabiliꝰ

iuuentute culta & studiosa. Vnde Valeri9 li.vii.ca.v Ciuitas inqt nostra nobiliū iuuenū ingenia ab insolen cia reuocando: magnos & vtiles ciues fecit: honorib9 q3 meritos. q̄obrem Iero. libro de instructione filie. ni hil inqt discat audire uel loqui nisi quod ꝑtinet ad ti- morem dei: turpia non intelligat: mūdi cantica igno- rat: eiusq3 lingua psalmis dulcibus imbuat̄. Ecclesia- stici. vii. Filie si tibi sūt: serua corpus eaꝝ & non osten das hilarem faciem tuā ad eas. Idem beatus Gregori9 ī registro. Peto inqt vt tuos paruulos quos nutris mo ribus precipue instruere cures: vt scilicet ea loqui de- beant que mentes eoꝝ in caritate postulant. Iuxta ill[d] Ecclesiastici. x. Letare iuuenis in adolescēcia tua & in bonis sit cor tuū. Nūc autē sapiencie studio relicto iu- uenes vice doctoꝝ sceleratos īmitant̄ corruptores mo- rum. Quaꝓpter dicit Iero. ep̄. lxxxix. Eligendus est inqt magister ꝓbe etatis saneq3 vite & erudicionis: vt scilicet eius exemplo iuuenes ībuant̄ qui mala diligūt in quibus nutriunt̄. Sic enī de alexandro legim9 q2 ex emplo Leonidis magistri sui multa vicia retinuit: qui bus carere omnino non potuit. Vnde Iero. in ep̄. lxxx vii. In tenera inqt etate facilius sancte conuersacionis vsus inualescit animusq3 induratus non de facili ad ar bitriū uolentis trahi ꝑotest. Ideo Tuli9 in libro ꝑmo. de senectute ca. iiii. dicit. Pueri inqt admouendi sūt quia infirmitas pueroꝝ est nimia. Ipsi enī sūt ad leui- tates ꝓmpti. Vnde vinū pueris negandū docet Sene. libro. ii. de ira. Ipsos q3 cibis non inflāmandos esse do- cuit Plato. Nam castermargia sapiencie studio nimis contradicit: eo q2 nutrix est voluptatis q̄ maxime ꝑhie inimicat̄ inqt Augusti. libro. iiii. contra Iulianū. Vn- de Hugo in didascolicon parte. ii. narrat qualiter a q̊- dam sapienti fuit petitū que erāt necessaria studenti. Qui respondit mens humilis: vita quieta: scrutinium tacitū: leta pauptas: terra aliena: non erubescere petē

do:& sciencia adepta neminem contempnere. Et con-
cludit ibidem ꝙ quatuor portāt lecticam philosophie.
scilicȝ amor: labor: cura: & vigilia. His ergo modis sci
encia acqri potest: que tunc sortit̄ efficaciā si vita scien
cie conformet̄. Vnde Iero. ep̄. xxxiiii. narrat qualiter
Ipocras discipulos suos adiurauit anteꝙ̄ eos doceret ꝙ
mansuetudini & moribus insisterent. Socrates eciam
vniuersam philosophiā ad mores corrigendos reduxit
vt ait seneca ep̄. lxxiiii. Et Augu. iiii. de ci. dei. ca. iii
Idem ponit Tulius in tusculanis questionibus li. v. cir
ca principiū. Rursus iuuenis attendat ne prauam doc
trinā discat. Vnde apud Lacedones libri archiloci de
ciuitate sua deiecti fuerūt: eo ꝙ quedā turpia: licȝ sub
tilia continebant. Narrante Valerio li. iii. ca. vi. Di-
scat ergo iuuenis doctrinas sanas. Nam īsane doctrīe
falsitatibus sūt pmixte: atq̄ doctrine non merent̄ dici
Vnde sup cantica Bern. ome. xxxv. Est inqt omīs sciē
encia bona dūmodo subnixa sit ueritati. Sed quidā sci
re volūt eo fine tantū vt sciāt: sed turpis curiositas est
Sūt eciā qui scire volūt vt scire videant̄: ꝫ turpis vani
tas ē. Et subdit. Sic̄ inqt cibus īdigest9 corp9 corrū-
pit sic eciā sciencia igne caritatis scilicet bonis operibꝫ
non digesta: anime corrupcio est. De tali sapiencia loq
tur sapiens Eccle p̄mo. In multa sapiencia multa īdig-
nacio

Capitulū. v. de sapiēcia regibꝫ necessaria

I Oseph nō diuiciaꝝ multitudīe sed p sapienciā
obtinuit vt dominaret̄ in omī terra egipti. Ge
xlii. Vnde Vegecius libro p̄mo de re militari
Null9 est inqt cui sapiēcia magis ꝯgruat ꝙ̄ p̄n
cipi: cuius doctrina omnibus debet prodesse subditis.
Ideo iuuenes non debent fieri principes. quia non con-
stat eos esse prudentes ut dicit̄. iii. Thopicoꝝ. Nā sa-
piencia fecit romanos dominari. vt inqt Policrat9 li.
vii. & li. iiii. Romani inqt viguerūt ꝙ̄diu litterati fu
erunt. Sed exquo litteraꝝ virtus in eis languet extūc

manus armata: infirmata est: & cecidit principatus. Quoniam sapiencia ait. p me reges regnant. puer. viii Cur enī troianus olim hortabat̄ regem francoꝝ: ut filios suos in artibus liberalibus erudiri iuberet. narrāte Policrato li. vi nisi qa rex illiterat9 est asin9 coronat9 Nam rex insipiens perdit populū suū Ecclesiastici. x. Vnde Iheroboā ex sua īprudencia. x. regna perdidit: q̄ sibi dimisit pater suus Salomō. Sapiencia ergo regna stabilia facit. Vnde ī morali dogmate philosophorum narrat̄ q̄lr̄ Xerses rex iudeoꝝ īnumerabilē habēs exēcitum cōtra paucos grecos bellatur9 accessit. Cui quidam dictus Damacetus. Ista inqt multitudo tibi placet domīe mi rex: sed metuēda est. quia dubium est indoctam multitudīem regi posse: nec durari diu potest quod regi non valet. Vnde Vegecius li. iiii. dicebat se esse deceptum eo q multos habebat homines: sed nullos habebat discipline subiectos. Prudencia ergo principibus victoriam prebet: viteq̧ honestatē. quia īpossibile est prudentem non esse bonū. vi ethicoꝝ. Vtinam ergo prudenciā principes diligerēt & sapiēciā: sed fortassis sup̄bia eleuat corda eoꝝ. ita q negligūt omīa q̄ a sapientibus & prudentibus scrutari debēt. Vtinam reminiscant̄ qualiter Dionisius licet tirānus Platonē sapientem honorifice suscepit: narrante Policrato. li. vii. ca. xxxvi. Sed hi sapientes non amāt qui sapientes fieri non curant. Eoꝝ ergo principatus ruine gerit timorem

Capitulū. vi sapiens omnia possidet

Ihil possidet qui seipsū non habet. Stultus uero se non possidet eo q se regere nescit. Sapiētis aut̄ sūt omnia. quia nullo eget. Vnde Seneca ad Lucillū ep̄. ix. allegat Crisippum dicentē. Sapientem nulla re egere: & tn̄ multis rebus illi opus esse. Econtra stulto nulla res opus est. Nulla enī re vti scit. Nempe egere ille dicit̄ qui desiderat qđ ab eo nō habet̄ & exinde molestat̄: quod sapiens non facit. quia

ex sibi possibilibus contentat̃. Vnde idẽ Seneca li. vii. de beneficiis. Dicitis O stoici sapientis omĩa esse: quo modo ergo aliqs potest dare sapienti si omĩa eius sunt Nibil inqt ꝓhibet bona Ciceronis esse & sapientis. Sꝫ quomodo sua erũt si ea nõ possidet. Ideo enĩ sua esse dicunt̃ quia suo subsũt ĩperio. & quomodo subsũt ex q̊ ea non habet: reuera. nec habet nec habere petit. & si petit tunc ea habebit. alias enĩ petere sapientis non est Ecce ergo cũ sapientis sũt omnia. Studeat igit̃ sapiẽs fieri homo: nec prestudiat ditari: quia omnis sapiens diues. multi uero diuites credunt̃ qui non sũt sapientes. Vnde Lactancius li. de falsa sapiencia. Naturã inquit homĩs deus hanc esse voluit: vt duaꝝ reꝝ cupid9 homo ac appetens esset scilicet religionis & sapiencie Sed homines ideo fallunt̃ quoniã à religionẽ sine sapiencia suscipiũt: aut sapiencie soli student religiõe omissa: cũ tamen alteꝝ sine altero esse non potest. Nomine autẽ religionis honestas capit̃. & nomine sapiencie vera philosophia: qua mores astruunt̃. Vnde plato dixit amatorẽ dei esse philosophũ: teste Augu viii. de ci. dei Nec tamẽ credat quis uerã philosophiã esse illã quam studio humano acqrimus: sed illã quã nemo mortalis assecutus est. Vnde Tulius ĩ libro de amicicia. Negãt inqt scilicꝫ ueteres quemq̃ esse bonũ viꝝ nisi sapientẽ Sed illã sapienciã interpretant̃ quã nemo mortalis est assecutus. Quereres fortassis que sit illa uera sapiẽcia Reuera ipsa est qua deus cognoscit̃. Vnde lactancius libro de uero cultu. Sic̃ ĩ itinere celebrãdo nihil ꝓdest viam nosse: nisi conatus & vires suppetant ambulandi ita veri sciencia nihil ꝓdest si virt9 ꝓpria deficiat: sciencia autẽ uera est deũ nosse. Diceres tamẽ sapiencie plures esse partes: suprema aut̃ pars est qua deus cognoscit̃ & alia pars est qua homo in agendis dirigit̃ De qua Tuli9 in tus. ques. li. v. Sapientis ꝓpriũ est: nihil quod penitere possit facere: nihil inuite sed splendide

et constanter omīa peragere: nihil expectare pro certo futurꝰ: nihil cū acciderit admirari suisqꝫ stare iudiciis O q̄ꝫ desiderāda est hec sapiēcia qua bene viuit̄: qua liber homo efficit̄. Vnde Tulius libro de paradoxis. Sic̄ in ꝓbo & stulto homine bene esse nō potest. Sic vir bonus & sapiens miser esse nō potest: omnis sapiens liber omnis stultus seruus. Huic tamen sapiencie stulti contradicunt: illosqꝫ predicant stultos quoꝝ studia sapiencie insistunt quoꝝ tamen teste Seneca ad lucillum ep̄. xxiiii. nunqꝫ intantum conualescit neqcia: nunqꝫ sic cōtra virtutes cōminabit̄: vt non philosophie nomen honorabile & sacrum maneat. Quoniā vt ex ꝓuerbiis sapientum colligit̄: rem maximam ꝓmittit sapiencia tibi: vt te reducat. Sed hāc paucissimi habēt. Vnde Catho. Sermo dat̄ cunctis animi sapiencia paucis. Si tamen sapiencia haberet̄: diuicie que magno labore acqrunt̄ uelud inutiles premittent̄. Vnde Claudianus in maiori. Magnas ingenii copia vincit opes. quia scilicꝫ homo ingeniosus & sapiens vincit magnas opes. Nam opibus non fit sapiens homo sed sapiencia diues

Capitulum. vii. de disposicione ad sapienciam & de quiete contemplancium

VLla est via melior ad sapienciam q̄ꝫ vita virtuosa. Vnde Augu. lxxxiii. questiōe allegat dictum cuiusdam sapientis Fontei nomine quod scripsit quidam paganus postmodum baptisatus. Hoc inqt agite miseri scilicet baptisemini ne hoc domicilium vnqꝫ polluat spiritus malignus: ne sensibꝰ inmixtus incestet anime sanctitatem: lucemqꝫ mentis obnubilet. Nam ipsis adheret somnis: latet ī ira: impeditqꝫ omnis meatus sapiencie & intelligēcie p quos lumen racionis solet infundi. Itaqꝫ apparet qꝫ sācte & catholice viuere est medium uere sapiencie. Sed quia in virtutibus reperiunt stulti amaritudinem: & in criminibus voluptatem. Ideo mala ꝓ bonis amplectuntur.

Vnde Lactancius in libro de falsa religione. Quia inqt in virtutibus amaritudo pmixta est. Vicia uero uolup tate condita sũt. Ideo stulti illa amaritudine offensi & voluptate decepti: mala p bonis amplexant. Et idem Lactancius libro de uera religione & sapiencia. Veritas inquit acerba omnibus his qui vitam suã mortiferis voluptatibus dederunt. Sz reuera menti virtuose nil pulcrius studio sapiencie est. Vnde Quintilianus libro viii. Pulcerrimũ opus est studio vacare quia mẽs non viciis sed studio libera est. Illi ergo reprobandi sũt qui studio vacare pigrescũt. Vnde ex puerbiis sapien tum colligitur: vt auri aliquid extrabam9 terras euer timus: vt autem sũmum occupemus pectus scrutari piget. quia scilicet omnes labores accipimus vt aurum possideamus. Sed p sapiẽcia qua deus cognoscitur laborare pretermittimus. Arbitror enim peccata hoc facere. Vnde Seneca ad Lucillum ep̃. liii. Vicia sua con fiteri suauitatis iudicium est. Qui igit sapiens fieri cu pit delicta tollat quibus studium offendit. Vnde prudencius: quociens animam viciorum peste repulsa sensibus incaluisse deo: quociens tepefactum ingeniũ celeste: luctũ post gaudia retrogessisse ĩ stomacho. Quod nil aliud sonat: nisi quod viciis repulsis anima inheret studio sapiencie: sed per vicia retardat. Vnde Prosper in libro epigramaton. Cor mundum & sapiens fructu virtutis alat: & xpi ĩ nostro pectore regnet amor. Nẽ pe amor studentem excitat & moram facere non permittit. Sollicitum ergo erit studium in amore si fundat. Vnde Ouidius libro de arte amandi. ii. Est mora tuta breuis lentescunt tẽpora cure. Vanescitqꝫ absens et nouus intrat amor. Vir ergo studiosus sapienciam querat qua mens perficit: qua eciam in hoc crescit homo in quo brutis dominatur. Rursus petunt homines quietem. Sed quietus essẽ non potest qui sapiens non est. Vnde Seneca ad Lucillum epistola. lvi. Nulla pla

cida est quies: nisi quam racio cōposuit: nullaq; res sa-
pientis animum euocat: nullusq; animi contentus intē
rumpit cogitaciones bonas solidasq; iā & certas: itaq;
in bonis cogitacōnibus & studiis qes est. Vnde nārat
Agellius li. pmo quomodo socrates a solis ōtu vsq; ad
occasum immobilis studio vacabat: atq; oculis ī eundē
locum directis contemplacioni insistebat: de mūdi sol
licitudinibus mīme curabat: tociusq; mundi se incolā
esse & ciuem arbitrabatur. Nil autem scire se dicebat
nisi hocipsū ꝙ nihil sciret. Vnde & Carneades sapien
cie studio vacans cibum capere sepius pretermisit vt
alibi dictum est: narrente valerio libro. viii. Cur ergo
mundani quietem non habent quia nō in diuinorū sed
in humanorum studio occupant̄. Vnde Seneca ad Lu
cillum epistola. viii. Mihi crede nā qui nihil agere vi
dentur maiora agunt humana diuinaq; simul tractant
q̄i. d. ꝙ humano studio non ita est insistendū qn eciā
diuino intēdendū sit: alias mentis qes haberi non pot̄
dicente Augustino domine inquietum est cor nostrū
donec quiescat inte. Huius autem quietis via: est via
virtuosa.

Ca. viii. Quomodo sapiencia docet oīa

Apiencia omīa complectit̄ & singulorū no
ticiam prebet. O igitur q̄; amanda est: qd
enim iocundius aut felicius tibi q̄; cū hūa-
na cōceperis diuina sentencia. Reuera pre
bet pabulum anime studium sapiencie. Attendamus
ergo q̄; sit delectabile naturalia ꝑscrutari. Vnde Tuli
us in dyalogo ad Hortensium. Et inquit animorū in-
geniorumq; naturale quasi pabulum quoddam contē-
placio nature. Et didimus ad Alexandrū. Nulla inqt
spectacula vel certamina tantum affectamus sicut sci
licet sapiencie studium: in q̄ sapiencia videmus cœlū
pulcre formatum signorum varietate: stellarū fulgo-
re rutilare: videmusq; pelagus purpureo colore venu-
stum germinaturam terrā amplecti cui9 pelagi mul-

tiformes pisces p equora siue vndas salt9 exercent: cã porum eciam virencium specie delectamur: exquibus odor gratissimus flores suauitatis exalans: oculos si mul pascit & animum: nemorum quoq adest opacitas: & foncium arridet amenitas: Assunt concinnantes dul cissimos melos: Hec inquit sũt nature spectacula que & imitari difficile est: & refutare culpabile. Sed nun quid hec oĩa sapiencia prebet: reuera sic quia omni um naturas docet. Vnde Seneca de naturalibus que stionibus libro. iiii. dicit: sapientem debere naturaliũ inquisicioni vacari: dulce inquit spectaculum est: sin gula scrutari: sed reuera pretermisso sapiencie studio plures manibus occupacionibus agitant & querũt ex tra studium campum: ext nemora sapiencie feras. Ita quod enim malunt rerum corruptibilium vsum: quã no ticiam perpetue duraturam. Vnde Fulgencius libro secũdo micologiarum narrat quod cum dyagenes dolore graui torqueretur & vidisset homĩes ad amphiteatrum currentes aiebat. Qualis inqt hoĩm stulticia erit: vt videant homines repugnare feras & me pretermittũt cũ naturali dolore certantem. Hy eteni sapientes non erant quia cursibus non acquirit sens9 sed opere bono seduloq studio. Vnde Virgilius ingeorgicis libro pri mo. Felix q potuit rerum cognoscere causas. Et Tul. libro primo de diuinacõne. Siquis mortales oĩm colligacio nes causarũ aĩmo pspicere posset: nihil ei pfecto fal leret. Nam ex noticia mortalium cognicio perpendit conditoris. Vnde Prosper in libro epigramoton. En miris operum signis ostenditur actor: Actoremq suũ conditi queq canunt. Cum igitur sapiens humana ra cione pspexerit: deum inueniet in cuius contemplacio ne quietabitur. Audisti ergo sapienciam naturarum cau sas edocere: nunc ergo de diuinis loquentem medite mur. Nã ipsa sapiencia infima & excelsa pscrutat: si enim eã possideres q̃ntum tibi suppetit omnia cogno-

ſces. Vnde Lactancius de origine erroris: nobis inquit proprie datum eſt cœlum intueri: vt deum quem oculo videre non poſſumus animo contemplemur. Vnde Tulius. libro quinto de natura deorum. Nihil inquit difficilius ꝙ a cõſuetudine oculorum aciem mentis abducere. Ecce quanta difficultas deum venari: cuius tñ cognicionem ex viſibilibus ſapiēcia prebet. Iuxta illud Apl'i. inuiſibilia dei ꝑ ea que facta ſunt a creatura mūdi intellecta conſpiciuntur. Vnde. Tul'. ī libro de creacione mundi dicit pentē huius vniuerſitatis inuenire difficile eſt: quia ſoli ſapiētes deum cognoſcere poſſūt Vulgus autem ſapienti credit. Conſpiciat ergo ſapiēs creaturas dei vt deū ꝯgnoſcat ipſe: Vnde Boe. li. v. de con. Qui recto cœlum vultu petis inſublime feras aīm quoqꝫ. Et Iuuentus li. primo felices puro qui cœlū cor de tuentur: Viſibilis deus his per ſecula cuncta manebit. Nam & deus homī vultū erectū prebuit vt cœlū ꝯſpiciēdo deū cognoſceret. Bruta vero t̄rā cernunt in quā reſoluit̄ eorū vita: Vnde. Quidius ī primo methamarfoſeos. pronaqꝫ cū ſpectant aīalia cetera terrā. Os homī ſublime dedit cœlūqꝫ videre: iuſſit & erectos ad ſidera tollere vultus. Et Bernh. ſilueſtri in ſuo microcoſmo. Bruta patenter habent tardos animalia ſenſus Cornua deiectis: vultibus ora ferunt: ſed maieſtatem mentis teſtante figura. Tollet homo ſanctum ſolus ad aſtra caput. Vt celi leges inde flexoſqꝫ meatus Exempla vite poſſit habere ſue. Vñ cū quidā ab Empedecle philoſopho querēt: cur viueret? reſpondit vt Aſtra inquit aſpiciam: cœlum ſubtrahe & nullꝰ ero: Iſte ē Empedecles qui ſic deſcripſiſſe deum legitur. Deus ē inquit ſpera cuius centrum eſt vbiqꝫ & circūferencia nuſq̄m. Alibi tamē legi democritum hoc dixiſſe. Quicq̄t ſit tamen Empedecles ſapiencie ſtudio mediāte deum pro viribus inueſtigauit. Et vt refert Lactancius mortem ſibi intulit eo ꝙ animas eternas ſuſpicabatur. Ex

predictis ergo patet qualiter sapiencia naturalium & diuinorum noticiam prestant.

Capitulum.ix. Quomodo iugiter sit studendum

D hoc datus est homini intellect9 vt intelligat & cognoscat. Via autē cognicionis studium & cōtemplacio est: sed quia teste ipocrate in amphorismis: vita breuis ars vero longa. Congruit ergo volenti sapiens fieri studiosissime atqȝ sollicite sciencias contemplari. Nam & licet predicta verba de arte medicine dicta sint: nihilomī9 tñ quelibet ars & sciencia longa est & ad eius adepcionem vix humana vita sufficere potest. Nam teste Tul' in dialogo ad Hortensium. Omīs cognicio multis ē abstructa difficultatibus. Est enim & in ipsis reb9 obscuritas: & ī iudiciis nostris īfirmitas: Vnde fertur ꝙ Teofrastus Arestotilis discipulus accusabat dicens. Cur igitur ceruis & cornicibus diuturniorem vitā prestas q̄m homībus: quorum si etas possit esse longior omnibus ꝑfectis artibus eorum vita erudiretur. Vita ēgo breuis Sint ergo studia sollicita. Quid enī dulci9 ocio literato: inqt Tul'. in tus. quest. li. v. Erubescant ergo indociles & ideote q̄bus discere nulla cura est: aut quo modo scienciam spernant quā ignorant: aut q̄a sciēciā iactant se habere quā non habent. Nam teste Tul' li. primo de diuinacionibus: Omībus inrebus temeritas turpis est. Vnde Socrates nihil scire dicebat cum sapientissimus esset: ne igitur tollat studium tuum desidia vel suꝑbia. Nam teste Ouidio libro de tristibus ingenium longa rubigine torpet lesura Q2 verum ē de his qui minime student. Nam studendo & cōtemplādo gaudet natura veritate: vt ponit Varro in suis sentenciis. Et Arestotiles primo ethicorum. Optimus ē qui a seipso omnia intelligit: bonus autem & rursus ille qui bene discit quod audit. Qui autem nec ipse intelligit neqȝ alium audiens in mente iacit: hic inutilis

videtur. Quid enim inter humanas occupaciones de-
lectabilius quã sciencias meditari: veritates contem-
plari & artibus illustrari. Nihil enĩ meliꝰ inter huma
nas complacencias noui. Nam studio & contemplacio
ne fit homo sapiens: & felix & amabilis cũctis Vnde
narrat Valerius maximus ꝙ Marcellus captis siracu
cusis Archidemo philosopho pepercit: eiꝰ visa prudẽ
cia qua floruit studiumq̃ȝ sapiencie: olĩ queuis benefi
cia impetrauit. Attendamus enĩ: quoniã teste Sene-
ca ad Lucillum epistola. xlix. Dociles natura nos edi
dit & racionem dedit imperfectã sed que ꝑfici potest
Et epistola: lxxvi: q̃ȝdiu viuis tamdiu discas. Et Quĩ
tilianus li. ii. Sicut officium preceptorum est docere
sic discipulorum dociles se prebere. Sciencia nanq̃ȝ cõ
ualescere nescit nisi tradentis & accipientis concordia
sociata fuerit. Itaq̃ȝ cõgruit se studio exhibere aut sal
tem in aliquo se occupare licita arte: nihil tamen stu-
dio sapiencie melius. Sed prout ait Appolleius li. de
deo Socratis: in quibusdam inquit mirandum ẽ ꝙ mi-
nime dicere volunt & causam eorũ que vident negli-
gunt: huiusmodi sunt qui sapientes fieri non curãt: q
pro solo statu aut corporis victu laborant: Vtinam hi
attenderent: Socratis studia de quo refert Valerius
libro. viii. ꝙ addiscere non desistebat: de Pitagore eci
am fertur ꝙ doctrinis iugiter insistebat. Vnde Euno
dius: arcium mater est constancia nouerca erudicioĩs
est negligencia. Ideo Catho Instrue preceptis aĩm ne
discere cesses: Nam sine doctrina vita ẽ q̃i mortis ima
go: Nõ pudeas que nescieris te velle doceri: Scire ali
quid laus est pudor est nil discere velle. Posco igitur
vt attendat lector superbie matrem existere. Plures
nanq̃ȝ vano fastu seducti discere verentur a doctoribꝫ
illis ne eorum detegatur ignorancia. Malũt enĩ vt ar
bitrentur eos homines scire q̃d nesciunt q̃ȝ interrogã
do scienciam acquirere quã adepti nõ sunt: Tales ete

nim in sua ignorancia vitam suam deducunt: parumq proficiunt: quia docētem non libenter audiunt: maxīe tamē desiderant scientes fieri vt famam habeant. Nā eorū desideriū gloria ē. Eo tamen pacto quo scire petunt ut honerentur: scire recusant ne humilientur Itaq superbia scienciam postulat quā accipere dependent recusat: ignarus tamē semper erit q discere erubescit Si nempe fieri peroptas felix: vt omnes cupiunt viuētes: quomodo ergo sapiencie studium contemnis: cur rennuis doceri? Nam teste ouidio li. metha. phas est eciam ab hoste doceri. Quia nullo casu debet illud obmitti qd mentē perficit. Vnde Ouidius li. primo de arte amandi ingenium celeste suis velocius annis surgit. Sed non nisi per doctrinam: que a scientibus postulanda est Rursus queso aīaduertamus quanto zel9 veteres sapiencie studio ad heserunt: Sepe nempe q̊sdam numeraui & numeratus sum. Sed non adest scribendi facultas eorum: quorum studia iure cōmemorāda sunt. Plures nanq meditacionem ita dilexerunt vt relinquerēt vrbes locupletissimas & vastam solitudinem elegerunt. Quia nil porro menti studiose ita congruū sicut solitudo: nā qui cū multis est secum non est & qui sibi abest: contemplari nescit. Vnde Tul. li. de officiis. Multi inquit tranquilitatem sperātes: a negociis publicis se remouerunt: inter quos nobilissimi viri philosophi & homīes graues fuerunt: qui nec populi nec principū mores ferre potuerunt: vixeruntq nōnulli in agris: Vnde Seneca li. viii. de naturalib9 questionibus: fac inquit: tu Lucilli quod facere consueuisti: & a turba quantum poteris: te separa. Et idem ad Lucillum ep. ii. primum argumentum composite mētis existimo posse consistere & secum morari. Et epi. vii. Inimica est multorū cōuersacio. & vtiq quo maiō est populus cui miscetur: hic plus periculi est: Et epi. xv. Quicquid facies cito redi a corpore ad animū tuū

illūcꝫ diebus ac noctibus exerce. Et epi. xix. Si potes subduc te istis occupacionibus: his enim documentis clare deducitur. Q2 contemplantibus bona ē solitudo Vnde in ꝓuer. sapientum dicitur: rē maximā tibi sapiencia ꝓmittit vt reducat te. tibi solitudinez: qui vult cum innocentibus viuere: Et ouidius. iii. tristiū: viue tibi: & nomīa longe magna fuge. Vnde Prosper li. epigramaton: scrutari legem possunt. si a strepitu mundi libera corda vacent: itaqꝫ contemplacionis locus solitudo est. Sed nunqd solitudo melancoliā gingnit. Quis autem melancolicus studere valet. Attende nēpe quoniam melancolia pro tristicia capitur sepe. & ita studium impedire solet. Si autem melācolia suscipitur pro ea natura que melancolia dicitur: melancolicus fieri ne dubites: quia ceteris complexionibus melancolia est ingeniosior. Et licet sit terrestrior est tñ cognicione acucior: dicente Tul. in tusctu. questi. libro primo Arestoteles inquit ait omnes ingeniosos melancolicos meqꝫ tardiorem his esse: moleste non feram

Capi. x. Q2 non solum sufficit legere sed eciam audire oportet.

Ibros euoluere ꝓ studio nō sufficit: sed doctores ido. audire congruit: nā auditus via est ad disciplinam. Si vis ergo doctus fieri virum elige doctum cui obtemperes: cuius doctrine acquiescas. Nam discipulum proficere facile non ē: si proteruire aut redarguere suum presūmat doctorem. Vnde in li. primo musice veteris fertur. ꝙ cū pitagoras discipulos instrueret: nullus sibi contradicere audebat nec racionem querere eorū que dicebat: sed erat eius racio docentis auctoritas. Nā in ꝑ bilosophia Guillerini de conchis quā duci normanorum ascripsit me legisse recolo: ꝙ olim discipuli: perseptēnium suos magistros audiebant anteqm aliquid loquerētur. Huius vero temporis scolares: suos redarguere doctores non verent: qnīmo & de questi. de qua interrogāt de-

terminare presumunt: qđ facere non est via ad discipli nam: fortassis eciam doctoris insufficiencia viam disci- pline claudit: & auditorem temeritatem propter ebe- tudinem refrenare nō audent: doctus igitur fieri si po scas idoneum exquiras doctorem. Vnde Varro in suis sentenciis: Illū qdem eruditorē elige: q̄m magis mire- ris in suis q̄m ī alienis: Nil enim magnificū docebit: q a se nil didicerit: Sed absit a te vt doctorem ineptū eli gas: qnīmo ī limitibus tui ingenii consistas: tueq; capa citati magistrū idoneū exquiras & hoc maxīe cum iu uenis es teneriorisq; etatis. Tunc enim quicquid con- ceperis facilius radicabitur: vt tangit Quintilianus li primo. Vnde Varro in suis sentenciis: sapiunt vasa qc quid prius acceperunt: sic inquit: est de infantibus. Et Aug. primo confess. de seipso lamentabiliter fatet̄ iu- uentutem ludis & non studiis semper exposuisse. ī sco lis inquit: sum datus vt litteras discerem: ī quibus qd vtilitatis esset ignorabam miser. sed ludere delectabā. Cū ergo vir tante doctrine extitit: vt narrare nequea mus: si de modico iuuentutis ludo lamentatur. Hi po- tissime erubescant: qui totam iuuētutē lasciuie prebu erunt: nec tamē cougruit artibus quibuscunq; animū exhibere. aut quorumlibet scrutiniorum noticiā adipi sci. Nam qui metas sue capacitatis transcendit: cū pu- tat ad scienciarum culmen peruenisse: errorū tenebris nubilatur. Ideo Catho. Mitte archana dei: cœlum per quirere quid sit? Cū sis mortalis que sūt mortalia cu- ra. Vnde Oracius li. carminum: Nec scire pħas est oīa desistant deo supersticiosi scrutatores magice artis fallacias euitare: in quibus non nisi dyabolica fraus cō tinetur. Nempe mirabile esset si princeps tenebrarum & errorum: demones scilicet sciencie collatores essent mirabile: si maleficia si īdebita sacrificia: si caracteres vaneq; cerimonie sapienciam prebere inueniantur. Ta libus enim viis a deo fonte sapiencie recedit̄. Et sicut

a sole elongatus eo minus videt quo magis distat. Sic etiam quicquid homīes dicant. quicquid liber sortilegiorum scribant. His non obstantibus quis eo fit stulcior: quo a diuino cultu & fidei obediencia fit distancior. Vnde Therēcius: vt quid aliena cures que ad te non ptinent: aliena enim sunt ea potissime scrutinia quorum diabolus inuentor est. Vnde varro in suis sentēciis nusquam deueniet qui tot sequitur calles. Pretermittas ergo vana scrutinia artibusque veris intendas. Sollicite ergo doctorem audias: frequenter legito. nempe continuacio: discipulum magistrū facit. Vnde Plinius ī epistola ad Vrsum. Sicut faces assidua concussione: ignem custodiunt: dimissum quam egerrime ceperant. Sic & docētis calor: & audientis intencio continuacione seruatur & remissione languescit

Ca. xi. De modo docendi

I in omnibus exigitur modus: in hoc tamē precipue quod ē docere. Quia teste Aresto tele primo methaphi. Signum scientis est posse docere. Siquis ergo se scire dicat: & docere neqat: dubius est sermo eius. Vt autē quis bene doceat expedit vt modum audienti vtilē exquirat eiusque capacitatem etatem & sensū concernat nec incipiat instruere artes sed prius artes imbuat. Plures enim alcarum scienciarum documenta quam audierūt qa tamen ārtes ignorant: ideo vix ad plenum aliquid intelligunt Assit ergo docenti scilicet instruēdi forma. Vnde Paladius li. primo de agricultura. Prima inquit pārs prudencie est: vt consideres personam eius cui preceptu rus es. Neque enim informator aut instructor agricole debet artibus & eloquencia artes imitari. Nam stultum est rusticos pitissimorum virorū alloqui stilo. Vnde Varro in suis sentenciis lucidissimum inquit genus docendi est exemplorum subiectio. His ergo concluditur docendi oportere habere modum vt scilicet audiētis: consideretur qualitas exemplorumque conformitas

non pretermittatur. Rursus doctori congruit eloquē tem esse: verborum enī honesta abundancia intēcionē declarat loquētis. Quia teste Se. ad Lu. ep̄. xl. Inopia verborum & exilitas minus intentum auditorem facit. Fortassis tamen qn̄q; contingit vt verborū inopiā ignorācia causat. Nam teste Ouidio. v. tristiū Quod minime nouit nemo dicere potest. Nequis ergo doce re presūmat qd nescit: attendat q̄m turpe ꝓpriā igno ranciam suo sermone attestari: pulcrū tamē est & lau dabile nimis id erudire qd scitur. Quia teste Lactan cio de vero cultu. Nil tam preclarum homī conueni ens esse potest q̄ꝫ homines ad iusticiam erudire. Nam legere discentibꝫ prodest sed viua vox magis: & opus maxime: de voce etenim Simachus ait. Apercius est negociis intimandis viue vocis iudicium. Et Ouidiꝰ li. primo de fastis: prospera lux oritur lignis animisq; fauere. Nunc dicenda bono sūt bona verba die: verū tn̄ mīme sufficit: vt verbo quis doceat: nisi opere instru at. Hec enim optima sapiencie via est: opera sanis con formare doctrinis. Vnde prosper li. epig̃. nō est satis domini precepta euoluere ligua: is meminit legis: qui memor est operis. O quot sunt doctores quorum ope ra doctrinis contradicūt: ideo sepe condemnāt qd do cent. Sed vtinam multi tā bene facerent q̄m bene lo quntur: Vt Optat Lactancius li: de vera religione & sapiencia: & in prouer sapientum dicitur: q; doctō tur pis est qui in officio labitur cuiꝰ vult esse magister: & Seneca ad Lucillum. xxiiii. epi. hoc turpissimum est qd nobis obici solet: verba nos philosophie non opera tractare. Vnde Catho. Que culpare soles: ea tu ne fe ceris ipse. Turpe est doctori cum culpa redarguit ip sum. Plurimi tamen doctrinis sanis intendundunt: q vitam brutalem ducunt. Vt tangit philosophꝰ primo ethicorum: quos odio habuisse qdam dictus: Patuniꝰ fertur: vt poit Agellius & Elimandus ī cronicis suis

de quibus Lactancius li. de falsa sapiencia. Quidam i quit sub obtentu sapiencie: vicia sua celantes: domi faciunt ea que in scolis arguũt. Sicq; docent tantum nec faciunt: ipsi preceptis suis pondus detrahunt. Et ibidem. Turpe est ad phiam tendere: & sapiencie opera non agere. Talis enim vita nõ vera sed palliata ē. Quo modo enim putas veteres suis profuisse doctrinis: nisi quia verbis & operibus docuerunt. Legimus enĩ phm Xenatorē suis doctrinis multos correxisse. Vnde narrat Valerius li. vi. q cum Polenius quidam iuuenis luxuria & voluptate infamis esset: necnon de tali infamia gaudiosus: accidit tñ vt quodam mane predicti philosophi scolas ingrederetur: quem cũ xenocrates vidisset: pretermisso sue lectionis pposito: de domestia atq; temperancia & continencia loq incepit: & predicti Polenii aĩm a dissolucione vite euocauit: quod facere nequiuisset: nisi opera doctrine confirmia exhibuisset. Nam teste Se. ad Lu. ep. xxiiii. Turpe est aliquid loqui & aliud sentire: His sermonibus distant viri prudentes docendi formã: suosq; discipulos fieri studiosos sua deant: non solum libros euoluendo sed eciam mores cõponendo. Verum q vir speculacioni deditus & qui libros amat a criminum feditate facillime abstinet: eãq; multo maiorem in studio complacenciã inuenit. q̃m voluptas exhibere possit: inconsulta. Veruntamen quorũdam doctrina est & inmodesta quorundã studia. Omnia enĩ opera quantũcunq; bona fuerint mensuram petunt: nec decet laboribus aut studio vires suas destituere. Quod faciunt qui sine requie docent legũt vel student. Nam teste Ouidio de arte amandi habenda est requies: dat inquit requiem quietus ager bene credita reddit. Et Catho: Interpone tuis interdum gaudia curis. Vnde Tibullius: Ite procul cure: durum genus: ite labores. Et Maximianus intermissa min9 scircina pondus habet. Et magister Zeylo. Me grauat il-

le labor incui9 pōdere labor. Et Oui. i ep. Quod caēt alterna requie: durabile non est: hec repat vires: fessusq membrabilit nouat: Itaq labor moderatus studiūq non fastitidū vires ampliant. Vnde Cassiodorus epi. xxii' latet sub ocio laudabilis fortitudo: qa scilicet gaudium interpositum cure fortificat animum.

Ca. xii. de phia & eius descripcione & vsu

Era philosophia sapiencie amor ē: Silla nō est sapiencia que stulta suadet fieri: cuiusmodi est sapiēcia animalis & dyabolica c9 doctrina seductio est: c9 amor nō phia: sed mōtis via est. Queso igitur vt conspiciamus gentiles vera phia floruisse. Erubescant igitur cristiani qui sapienciam pretermittūt: & si philosophie studio intendant: quo solū querūt apparatus vēbales: & instructiones non exquirunt morales. Nam Socrates & Seneca sic studio sapiencie vacarunt: q difficultatibus naturalibus: bonos mores premiserunt. Vnde Socrates ad cōrigēdos mores vniuersam philosophiā applicauit vt testatur Aug. viii. de ci. dei ca. iii. Et Hieronimus contra Iouinianū in suis epistolis ep. lx. Quod inqt dauid de manu hostis extorsit gladiū: & Golie caput pprio mucrone trūcauit vt dicitur. i. Re. xvii. Hoc siqdem phi propriis dictis egerunt tanq dicat: q phi suis documētis malos mores suppresserūt: sic dad Goliā gigantem suppressit. dicamus igitur phoz sanam esse doctrinam dūmodo quedam superflua abradantur. vñ Ieronimus vbi supra. Quid inquit mirum si sapienciā secularem propter venustatem eloq ancillam israhelíticam facere cupio. Nā quicquid in ea mortuum est idolatria vl voluptate prescindo vel rado. Et tūc ex ea vēmiculos genero domino deo sabaoth Ibiq multa enumerat exempla de sacris doctoribus qui vsi sunt philosophia ad vtilitatem ecclesie. Ipsi ergo sileant: q verā philosophiam reprobant dicentes philosophoruz dicta

inutilia fore. Si enim mihi non credant: saltem sancto Ieronimo credant. Nullum enim inconueniens appar3 cuiuscunq₃ gentis dicta colligere: & suo proposito racionaliter applicare. Vnde Seneca ad Lucillum epi. xix. Non mireris ex eadem materia: suis studiis quenq₃ apta intelligere. In eodem enim prato bos herbā terit: canis leporem: ciconia lacertam: tanq̄m dicat: nullius doctrinam spernendam esse: quia sapiens in quolibet querit q̄d bonum est: & ita proficit: & reꝓbat q̄d malū ē: & illud ita tollit: q̄d alios inficit. Quanq̄m igitur sacra eloquia quibuscunq₃ philosiphorū dictis stabiliora: & merito laudabiliora sint: nullatenꝰ tn̄ deprimenda. Vnde Isay. xxiii. Erubesce sidon ait mare. Super quo verbo. Grego. primo mora. post principium in sidone inquit figuratur stabilitas positorum in lege: in mari autem vita gentilium. Erubesce ergo sidō ait mare: quia ex vita gentilium redarguit̄ vita sub lege positorum: atq₃ ex actione secularium redarguit̄ vita religiosorum: & eorum actio confunditur. dū illi eciam promittendo non seruant q̄d in preceptis audiunt: & isti eciam viuendo ea custodiunt: in quibus nequaquam mandatis legalibus astringuntur: iuxta illd ad Ro. ii. Gentes enim que leges non habent que legis sūt faciunt. Que omnia ideo allegata sūt: eo ꝙ dicta philosophorum gentilium non sūt condēnenda: qa prodesse sepius inueniunt̄: & si mala intencione & laudis causa flagella tulerint: eorum exemplo redarguuntur. Si pro eterna felicitate ea ferre contēdimus: que pro terrena voluptate protulerunt Ipsis ergo malis instruimur: nō ꝙ imitacionē mereātur: sed quia pocius ea propter deum facienda sūt que ipsi propter inanē vanitatem pegerūt. Vnde August. in de. ci. dei li. v. ca. xviii. postq̄m romanorum acta magnifica nārat cōcludit ꝙ si romani pro ciuitatis terrene gloria tantum fecerunt. nos pocius pro eterna. Vnde Cris. sup Mat

Omelia. xvii. ante finem. Excogitate grecorum inquit philosophorum acta: & tunc scietis quāto supplitio sumus digni: eo ꝙ leges diuinas transgredimur: quibus omnibus attentis patet quomodo philosophica doctrina vtilis est: ipsamqꝫ reuelatam gentilibus pl'is referunt plures: vt tangit Aug. viii. de ci. dei ca. xlviii Nempe gentiles infideles gentilium testimoniis alliciuntur: quibus quanq̄m sacra scriptura non egeat: illi tamen egent: qui cum sint gentiles: absqꝫ testimonio gentilium conuerti recusant. Vnde Iulianus apostota volens subuertere ecclesiam dei interdixit filiis Galileorum: poetarum atqꝫ philosophorum legere disciplinas. Nouerat enī in ipsis multa cōtineri legis sacre testimonia. Concludamus itaqꝫ gentilium dicta: vere sapiencie prodesse. Capitulum. xiii. De dignitate & vtilitate philosophie.

T sepe dictum est philosophia vere sapiencie amor est: cui philosophi vere inheserūt eo ꝙ teste Seneca ad Lucillū ep. lxxxxiii. A sapīa inqt nūqd recedit religio iusticia & pietas: que nullum putat bonum nisi quod honestū est: que nec hominis nec fortune deleri potest muneribus. Cuius hoc peccatum est: nō posse precio capi. O igitur quantus est sapiencie amor. cuius studio nil occurrit preferendum: cuius adepcio nullo potest precō comparari: ideo prouer. xvii dicitur. Quid pdest stulto habere diuicias: cum sapienciam emere non possit. Reuera nil sapiencia melius: cuius verus amor philosophia est: de qua Tul. li. ii. de offi. ca. primo. Quid enim est preter deos optabilius: quid prestancius: qd melius: quid homī dignius sapiēcia: qua philosophi nominātur. Non est inquit aliud philosophia preter studium sapiencie: cuius nomen adipisci non merentur hi quorum stulta vita est. Vnde olim nō decebat aliquē philosophum appellari nisi vita viueret honesta. Vnde

Agellius li. x. Abhominabile inquit fuit aput phos nobiles: q̄ vita ignobiles seu degeneres appellerent̄ philosophi: nec in merito: quia philosophus vel philosophi nomen sanctum est: de qua philosophia loquens. Tulius in tus. questi. li. ii. ca. iii. Philosophia inquit medet̄ animis: inanes solitudines detrahit a cupiditatibus liberat: pellit timores. Et Seneca ad Lu. ep̄. xvi. hec ĩquit quieta est & contemni nō potest: qnimo aput pessimos honor est. Et Aug. xxii. de ci. dei. ca. xxii. philosophia inquit vel sapiencia donum dei est: & auxiliū contra miserias huius vite: de qua loquens Apuleius ĩ libro de deo Socratis in fine: hac inquit comitante oīa horrēda Vlixes subiit: omīa aduersa superauit: Ea qppe adiutrice demeauit ad inferos sed ascendit: cilla nauigauit: sed ereptus est: caribdim transiuit nec detentus est: ad lothophagos accessit: nec remansit: Sirenes audiuit nec accessit: nec enim aliud in eodē Vlixe omerus docet: nisi q̄ semper comitem voluit esse prudenciam: quā poetico ritu: mineruam nūcupauit: nunq̄ ergo sapiencia amabilis est que aduersitati succurrere solet Reuera sic ipsius autē amor vt sepe diximus philosophia est: de qua Tulius in tust. quest. li. v. philosophia inquit est vite dux: virtutum indagatrix: inuentrix legum: magistra morum & discipline: Nam ipsa est lex vite: vt inquit Se. ad Lu. ep̄. lxxxxviii. ipsius ergo studium commendabile: dūmodo licito terminat̄ fine: qa nihil prodest philosophari: nisi finis sit adepcio vite beate. Vnde refert Aug. li. iii: sermonū: sermone. lxxiiii de quodam philosopho Iohanne: qui cum interogaret̄ quare philosopharetur: Respondit propter beatā vitā Et querenti qn̄ haberet illam. Respondit: cum hoc corpus reliquero in terra. Itaq̄ finis philosophie honesta vita p̱ quā vita beata pot̄ adipisci. Ideo Sene. ep̄. lxxxxiii. Ipse scribis scribe vt dum scribis legas: omnia ad mores: & credendam rabiem effectū. Illi ergo philoso

phi non merentur appellari: quorum finis non est correctio morũ. Vnde Policratus li. iii. ca. ix. loquens de philosophis sic ait: in ipsis inqt fuit imago virtutis: & vtinam inueniatur in nobis: qui virtutis imaginem teneat. Quis enim vmbras virtutum induit: quibus videmus floruisse gentiles. Quis Themistoclis deligenciam. Fronconis grauitatem: continenciam Socratis Fabricii fidem: pudiciam Scipionis: longanimitatem Vlixis: Cathonis parcitatem. Titi pietatem imitatur Hi enim laudabiles viri: quasi quedam seculorum suorum sidera splendiderunt: illustrantes tẽpa sua. Quis ergo sapienciam amicam nõ constituet ex quo laudem & omnium bonorum genera prestat.

Capitulũ. xiiii. De famosis illustribusqꝫ philosophis, qui sapienciam amauerunt.

Lurimi philosophi sapiencie studio floruerunt: inter quos precipue septem sapiẽtes dicti extiterunt: vt tangit Aug. xviii. de ci. dei ca. xviii. quorum muneribus sublimata est ciuitas atheniensis: quorum responsis tanqm celestibus oraculis totus orbis certificatus est: & tanqm planetis septem non erraticis illustratus: philosophorum cum queso vt laudes specificem9. Refert enĩ Agellius li. xii. q Solon vnus fuit ex septem sapientibus qui prius Atheniensibus legẽ instituit. Et vt refert Pompeius li. ii. athenienses loco legum libitum habebãt. Sed fuit Solon vir insignis electus vt leges ciuitati propicias ederet: qđ fecisse nõ dubitatur. Hic autem studiosissimus extitit: proximusqꝫ morti sapiencie indagani vacabat: vt refert Valerius li. viii. ca. vii Veritatẽ eciã dicẽ nõ timuit. Quia prout refert Tul. li. de senectute: phisitarcus tirannus eũ interrogauit. qua spe spretus tam audacter sibi responderet. Quire spondit senectute. Quasi diceret pro dicenda veritate se paratum mori. Rursus Anaxagoras sapienciam

sic amauit: vt se natum ad eius contemplacionem fateretnr. Qui eciam videns suas possessiões desertas mime curauit: vt inquit Valerius li. viii. ca viii. mõtem ꝙ contemsit. Vnde vt refert Tulius in tusc. questi. li primo cuidam querenti ante mortem: an in patriã suam vellet deferri. Respõdit: nõ est necesse: vndiqꝫ enĩ ad inferos tantundẽ via est. Ceterum dyogenis sapiẽciam legimus: qui ob eius amorem diuicias contemsit vt refert Ieronimus contra Iouinianũ omnibusqꝫ vẽditis solum palliolum pro veste seruauit: & in dolio volubili pro domicilio morabatur: vt tangit Iuuenalis li. primo sathira secunda. Vnde gloriabatur: ꝙ fuit ex diuite factus pauper nilqꝫ sibi deerat: quia nil desiderabat: iniurias ꝙ non timuit. Vnde cũ quidã adolescens faciem eius conspuerat iratus non erat: vt refert Seneca li. iii. de ira ante finem. Cunqꝫ eciam quidam dictus lentulus in faciem eius conspuisset: loco vindicte suam faciem abstersit. Hic eciam mori non timuit: nec eciã sepulture fastũ quesiuit. Quinĩmo vt refert Tul' in tus. questi. li. i. moriens iussit se proici inbumatũ seu insepultum. Rursus cõmemoremus Socratis laudes: qui princeps fuit philosophie: & de celo eam conuocauit in vrbibusqꝫ collocauit: vt inquit Tul' li. prĩo de tusc. quest. Huic eciam Socrati comes fuit spiritꝰ ipsum in multis erudiens. sicut ait Apuleius qui prelibanum spiritum deum Socratis credidit. Et ob oc librum quendam de deo Socratis intitulauit. Hic autẽ Socrates de se nihil presumpsit: ymmo se nihil scire affirmauit: vt ponit cõmendator li. primo ethicorũ. vite ꝙ sobriissime fuit vt refert Agelliꝰ li. xxi. paciẽtissimus ꝙ fuit vt dicit Se. ad Lu. ep̃. xvii. Exemplum inquit si desideratis accipite Socratẽ senem: per oĩa aspera iactatum inuinctum: quia scilicet in aduersitatibus pacientissimus extitit: omnesqꝫ diuicias contemsit: vt inquit Tul' de tusc. quest. li. v. Vnde & prĩceps

philosophorum meruit fieri: ydolaq; venerari recusa-
uit vt Thuli: vbi supra li. xii. Taceo inquit de philo
sophis: Socrate contentus qui in contumeliam deorũ
quecũ canẽ degerebat. Sed & propter mortuus ẽ So
crates: qa deus destruebat: vt refert Boe. i. de cõ ca.
iii. Et Aug. li. de vera religione ca. primo. ipsum cõ-
mendat eo q̧ p deos iurare contẽpsit. Vnde refert cõ
mendator Boe. q̧ Socrates vnum deum professus est
in cuius nomine venenum sumpsit: & sibi nõ nocuit: s
in nomine plurium deorum venenum coactus sũmere
mortuus est. Sed quis docuit Socratem vnum deum
confiteri nisi vera sapiencia cuius amator extitit suis
q̧ doctrinis: complices suiq; temporis homines illustra
uit: nec tirannorum minis territus est. Sed pocius eo
dem vultu quo triginta tirannos solos in orbe redige-
rat: eodẽ vultu carcerẽ intrauit: nec erĩ poterat cãcer
videri in quo Socrates erat: vt refert Seneca ad Eli-
uam. Et idem Seneca li: de prouidencia post principi-
um: Socrates inquit illam pocionem publice mixtam
non aliud q̃m medicamentum immortalitatis obduxit
& de morte disputauit vsq; adipsam: suamq; mortem
presomniauit: Vt refert Tul' li. primo de diuinacione
ca. xi. sepultureq; culmen spreuit: vt tangit Tul'. ĩ tus
questi. lib. primo ante finem. Ceterum Platonis phi-
quasi diuini laudes non pretermittamus. quem multi
referunt non aliter nisi de partu virginis editũ: vt re-
fert Anaxilides libro tercio philosophie. Cuius narra
cio licet falsa sit Platoni cum laudes ascripsit. De quo
eciam refert Tul' libro primo de diuinacõnibus capi.
xvi. Q cum in cunis paruulus dormiret: apes ĩ suis la
biolis consedebant: sueq; future facundie signum fuis-
se responsum est. Cuius eciam partus matri eius ex q̃
dam diuina reuelacione ĩtimatus est: vt habetur ĩ li.
qui dicitur suda: Hic eciam Plato egiptũ pãtesq; yta
lie transcurrit: vt philosophie disciplinam adipiscẽtur

Vnde ad tantā eminenciā philosophie: suo ingenio atq3 studio peruenit: vt tam antecessoribus q̄m eciam successoribus philosophis imperare visus ē: vt refert Policratus li. vii. ca. v. Vnde Cicero Platonē vocauit deum philosophorum: vt refert Aug. li. cōtra Iulianum primo ca. iiii. ante finem. Hic eciam Plato libidinum atq3 concupiscenciarum sectas fugauit: & ab vrbe recedens villam Achademie pro studio sapiencie seu philosophie elegit: & de mōte cogitās nō cōplacenciā ī mūdo constituit. Vnde philosophiā meditacionem mōtis dixit: vt refert Macrobius li. primo ca. xxxi. Hūc eciam Aug. ceteris philosophis prefert. viii. de ci. dei ca viii. Et idem Aug. in li. confes. fatetur se legisse in libris Platonis principium euāgelii Iohannis. Vbi habetur. In principio erat verbum & verbum erat aput deum: & deus erat verbum. Huuc eciam platonem innumerabiles historie commendant. eiusque doctrina laudibus legitur digna. Nam meditacōni sapiencie ita inhesit: vt cogitando atque meditando moreretur: vt ipsum ad deos trāslatum fertur anno vite sue. lxxxi. de cuius obitu refert Policratus li. vi. ꝙ sol e celo visus ē cecidisse: die qua philosophorum princeps Plato reb9 excessit humanis. Rursus Arestotel' eius discipuli summique philosophi laudes decurramus. Qui cum Iuuenis esset: doctrinam eloquencie docebat: vt habetur in commentis Omeri. Et cum factus esset. xvii. annorū philosophari athenis accessit: & cum Socrate tribus ānis moratus est: & Socrate mortuo. Platoni viginti ānis ad hesit. Post mortem Platonis vixit. xxiii. annis in quibus partim docuit Alexandrū: & in parte cōposnit libros: cuius consilio fuit Alexander doctus: vt p9 modum toti orbi imperaret: de quo Arestote. loquēs Aug. viii. de ci. dei. ca. v. Arestoteles inquit Platoīs discipulus vir excellentis ingenii sectam paripateticā condidit. Et Thul'. li. primo de diuinacione capitulo

xi. Arestoteles inquit singulari & pene diuino ingenio floruit: fuitque moderate vite: & voluptates respuebat: respuendasq; docebat: vt inqt Vale. li. vii ca. vii. Hunc eciam egregium phm nuncupat Auicenna libro tercio sue metha. ca. v. Et phorum principem. Rabi Moises ipsum appellat li. iiii. Ceterum alii philosophi fama grandi & nomine floruerūt scʒ Xenocrates mūdi contemptor diuinarūque spretor. Nam Alexandri munera repulit: vt refert Tul. in tus. ques. libro quinto: floruit eciam Phedio Socraticus qui librum de immortalitate edidit: vt refert Agellius libro tercio: floruerunt Apuleus Egesipp9 virtutib9 ingenioque grādi. Theofrastus q Arestote. discipulus. plurimos scripsisse libros fertur. Pitagoras q sapiencie studio totā solitudinem suam exhibuit. Qui cū interrogaretur an sapiēs esset. Respondit. q non sapiens: sed sapiencie amator existeret. Itaque hoc nomen philosophus extūc manauit vt ponit Tul. in tus questi. libro. v. Nā philosophus sapiencie amator interpretatur. Hic eciā Pitagoras musicam adinuenisse fertur: vt ponit Mocrobius libro secūdo post principium. Rurs9 Carnaydes fuit vehementissimi studii: vt ponit Valerius li. viii. capitulo: viii. Et Demostenes industriosus extitit & elegācia presloruit. Isocrates q Democrit9 Ipocrates sapieucie studio viguerunt: virtutibusque sūme adheserunnt. vt tangit Agellius libro secundo. Rursus Xenon constancia atque moderancia claruit: & Thaunus paciencia. Stoicusque magnanimitate: philosophi illustres floruerunt. Ceterum laudes immirabiles de Mā co Tulio: de Chilone. Seneca. pluria describi possent quorum laudibus breuitatis causa pretermissis cōcludamus philosophos illustres dono sapiencie quam dilexerunt excitisse.

Capitulū. xv. De studiis & sectis philosophorū

Hilosophorum varie sunt secte diuersaque studia commemorantur. Vnde inter sectas famosas: quedam paripatetica dicta ē quā Arestoteles condidit: Alia autē fuit secta dicta Stoicorū: cuius principes fuerūt Xenon & Crisippus vt ait Agellius: & recitat Augustinus nono de ci. dei ca. iiii. Et Seneca ad Elbiam dicit ꝙ a Xenone incipit rigida & virilis Stoicorum sapiencia: & aput illos dolor dicebatur indifferens & non malum. dicebant enim ꝙ passiones non caderent insapientē. Et teste Thulio libro. iii. de officiis ca. ii. Hi dicebant sapientes esse amicos sapientibꝫ: & nihil esse amabiliꝰ virtutibus: vt ponit Tulius libro de natura deorum. Dicebant enim omnes insipientes insanire: vt ponit idem Tulius in tus. questi. libro. iiii. Ceterum alia fuit secta Achademicorum qui sūt dicti ab Achademia ciuitate: quā plato pro studio elegerat: & ex qua oriundꝰ erat qui de singulis dubitabant nihilqꝫ affirmabant cētum. Quorum opinionem confirmasse videtur Eraclitus veruntamē in hoc defecerunt. ꝙ nihil certum ētididerūt: quia saltem aput eos certum erat: nil esse cer prout arguit Aug. in plurimis tamen scienciis & virtutibus huius secte philosophi claruerunt: licet in predicta opinione defecerunt: insup alia fuit secta Epicurorum que fuit ab Epicuro atheniense: qui posuit voluptatem esse sūmum bonum: vt ponit Agellius libro xiiii. ponit eciam duo esse bona scilicet corpus sine dolore: & animum sine turbacione: vt ponit Seneca epi. lxix ad Lu. Huiusmodi autem secta que felicitatem ī voluptate carnis posuit reprobanda est. Si autem ī voluptate mentis supportanda est Et ita posuisse Epicurum arbitratur. Seneca libro de cōstancia sapiētis: & libro. iiii. de beneficiis ca. ii. vbi declarat Epicurū felicitatem in voluptate mentis credidisse. His igitꝛ narracionibus aperte ostenditur multiplicem fuisse phi-

losophorum sectam: oi̅m tamen finis fuit attingere sapienciam: & licet ad diuina non peruenerunt: humano tamen ingenio artibus inuencionibusq̧ humanis intenderunt apropriantes gramaticam lune: logicam soli. Mercurio rethoricam: Veneri arismetricã: Marti musicam: Ioui geometriã: Saturno astronomiam: aliaque scrutinia aliis asscripserunt: Horum insuper quedã famosa studia cõmemorentur: que olĩ a principibus studiosis exordium acceperunt: vtinam ab indoctis principibus casum habere non incipiant. Vnde Alexander necessaria libro de naturis rerum cõmemorando antiq̃ tempora sic ait. O felicia antiquorum tempora in quibus imperantes: mundum sustentantes seipsos philosophie dederunt. vt Alexander Iulius Ptolomeus: q̧ fuerunt viri studiosi. Et subdit. Cuiuslibet inquit regni gloria creuit in inmensum: q̃mdiu arcium floruerunt studia. Victoria enim malicie & gloriam philosophie quasi simul concurrerunt. Nam ex quo Greci Romanique: studia perdiderunt: extunc semper deciderũt Vnde regnantibus atheniensibus mineruã id est sapiẽciam coluerunt: vt refert Aug. xviiii. de ci. dei capi. octauo. Numeremus ergo que philosophorũ famosa studia fuerunt: & cum Historiographis dicamus tria fuisse ceteris solenniora studia. Quorũ primum atheniense. secundum romanum. terciũ parisense. De studio Atheniensi refertur q̧ solennissimum extitit. Vnde Athene nutrix fuit liberalium arcium atq̧ philosophorum. Vnde Ieronimus prelibatam ciuitatem cõmẽdat: dicens studio aptissimam fore: primaq̧ leges tradidit: aliisq̧ ciuitatibus iura transmisit. In qua fuit dionisius cristiane religionis doctor eximius huius aut̃ studii scilicet atheniensis introitus: solis pacientibus p̱mittebatur. Vnde ad portum ciuitatis sedebat senex ad obiurgandum intrare volentes: & si videbat signa impaciencie repellebantur. Si autem paciencie admit

tebantur. Aliud autem fuit studium solenne dictum Romanum: in quo floruit ytalicum genus philosopho rum. Ibiq refulserunt Iuli9 cesar Catho Virgili9 Tu lius. Nam de Iulio q floruit patet libro de vita cesaris de Cathone narrat Solinus li: primo: Ibiq docuit Re thoricam Aug. vt ipsemet fatetur li: ii. confes. Cete2 & aliud studium & terciū ē dictū parisiense quod flo rere cepit tempore Caroli magni. Quod quidam stu dium Alcinus de Roma ptulit. Huiusque studii qua tuor fuerunt fundatores sc3 Raban9 Alcinus: & Clau dius: & Iohannes Scotus. Et prout in cronicis narrat̄ metropolitanis arelatēsium tēpore Caroli magni duo monachi Scoti: cum mercatoribus ad Franciam acces serunt. & interrogabat si quis sapienciam emere vel let: ob hoc plurimi ipsos stultos putabant: nihilominus tamē hec verba ad regem peruenerunt: quibus addu ctis interrogabat rex an sapienciam haberent quā ven dere vellent: qui responderunt q sic. Quibus rex quid pro ea vultis: qui responderunt: tria petimus: locū op timū discipulos ingeniosos: & victum & vestitū. Qui bus concessis studium parisiense inceptum ē: & extūc dilatatum est. Tunc vero temporis erat quodā castrū dictum Iseos sic dictum a nomine cuiusdam dee Isis: q ibi colebatur: quod castrum nunc Meldunū vocatur Et inde pisius nomen accepit: quia dicitur parisius q̄i par yseos. Nā in hoc par erat quia supra secanā q̄mad modum meldumū sita est: de hac ciuitate parisiensi lo quitur Boe. primo de disciplina scolarium: in ciuitate inqt Iulii que pisi9 dicebat̄: multas ātes mendicāre p speximus: vbi ait expositō q Iulius cesar ampliauit pa risius sed non fundauit. Capitulum. xvi.

Quomodo magice artes sunt inutiles.

Agice artes non sunt nisi seductiones & ad iuuenciones dyaboli: & ideo inter nume2 scienciarum non debent situari: sed pocius

rescecari debent tanquam herbe uullaten9 seminande ī agro vere sapiencie. Solent autem nominari artes ma gice septem. Quedam enim dicitur geomancia: cui-us diuinacio fit in terra. Nam ge idem est quod ter-ra: & mancia diuinacio vocatur. Secunda ars dicitur ydromancia ab ydros quod est aqua quia eius diuina-cio in aqua fieri solet. Tercia ars dicit̄ aeremancia: cu ius diuinacio fit in aere. Quāta dicitur pyromācia: cu ins diuinacio fit in igne: nā pir idem ē ꝙ ignis. Quīta dicit̄ ars cyromācia: cuius diuinacio fieri solet ī mani bus. Nam cirus idem est ꝙ manus. Sexta ars dicitur aromancia: cuius diuinacio solet fieri in scapulis besti-arum: Nam armus scapula dicitur. Septima ars dicit̄ Nigromancia: cuius diuinacio fieri solet cum inuocaci onibus demonum: qui nigri compatiue dicuntur. Ha-rum autem arcium tanta est supersticiositas: vt non so lum veritatem non contineant: quīimmo solis menda-ciis replete sunt. nec solum male sunt qa probibite im mo pocius ideo probibite quia pessime. & vsquequaq; friuole sunt. Verum ꝙ talium arcium amatores qui di cta voluntaria reputarent: nisi racio aliqualis ostende retur. Inquiramus an aliqua in predictis artibus veri tas contineatur: & racionibus respondeamus eorum q ita opinari videntur. Scrutando ergo dubietatis hu-ius veritatem catholice ꝓfiteri habemus predictas ar tes & quascūq; similes friuolas iutiles & falsidicas om nino existere: ipsarumq; studium nulli sapienti congru ere. Vnde Leui. xix. precipiendo dicitur: neq; decline tis ad magos: nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Vnde nec saul abstulit magos de terra & ariolos: & interfe cit eos qui phitones habebant in ventre vt dicitur pri mo Regum. xviii. postmodum tamen consilium a mu liere phithonissa acceperit: & non sperauit in domiuo Ideo interfecit eum dominus: & transtulit regnū eius vt dicitur primo parali. x. Rursus & manasses a dn̄o

punit9 fuit: eo ꝙ somnia & auguria obseruauit magos ꝗ & incantaciones habuit: vt patet. ii palipomenon. xxxiii. Vnde Ecclesiastici xxxiii. dicitur ꝙ diuinacio erroris & auguria mendacia & somnia maleficum vanitas est. Et Zacharie. x. dicitur ꝙ diuini viderunt mēdacium: & somniatores locuti sūt frustra. Sed restat vt racionibus obiciencium respondeamus. Quis enim dicere posset ꝙ cum demonibus loqui peccatum non ē quia & hoc fecisse cristum legimus vt patet Math. v vbi habetur ꝙ cristus demonem interrogauit dicēs ei quod est tibi nomen. Qui respondit legio: multi enī sumus. Si ergo nigromancia cum demonibus loqui doceat probibendum non apparet. Huic autem ambiguitati respondere phas est: dicendo ꝙ demonem interrogare. nigromancia non est: sed sortem aut spem in demonibus constituere superstíciosum est: quod cristum fecisse absit vt credamus. Ait enī vade retro sabbanas huic autem responsioni alludit. Beda super Math viii Rursus diuinaciones quidam astruunt veridicas. Nā saul interroganti de euentu futuri belli a muliere spiritum phitonicum habentem: responsum fuit illud qđ postmodum accidit: vt patet primo Regum. viii. Videntur igitur diuinaciones veritatem continere quod absit. Nam demones qñꝗ vera dixisse non dubitamus suosꝗ sectatores illudentes. Sed subtilissimus ille mēdax ideo vera qñꝗ ꝓfert: vt suis mendaciis aggreget fautores. Nam mētitus si semper fuisset: qs ei crederet. Nimirum ergo si diuinatores qñꝗ vera dixisse legamus: hoc tamen nō ex se habet ars aliqua magica: ſ dyabolica astucia: vera quantoꝗ propinat. vt ad supēsticiosam credulitatem homines alliciat. Vnde Aug. libro. ii. de doctrina cristiana cōcludit: ꝙ omnes tales artes ordinantur ad malum finem vt ad decepcionem & ad idolatrie speciem. Sed quid dicem9 de Ioseph q auguriari solebat cum cypho suo: qui positus fuit ī sac

cam beniamin: vt patet genisis. lxiiii. Videtur auguri ari non sit illicitũ. hic dicemus ꝙ ioseph se diuinatorē solũmodo fingebat: vt suis fratribus terrorem induce ret. Omnes enim suos fratres cognoscebat: & tamen per augurium se cognoscere simulabat: Rursꝰ quid di cemus: quoniam in auibus auguria qñq; videntur seu creduntur. Vnde Iere. viii. dicitur: vt miluus in celo cognouit tempus suum. Refert eciam Eutropius quõ Romulus a vulturibus: suum futurum imperium di- dicit. Et Carolus magnꝰ auium vociferatu hoc idem accepit. His vero non obstantibus auguria vana sunt a uium tamen nature multe sunt: & temporum varieta tem qñq; designant: nec est diuinacio temporis: quali- tatem ab auibus recipere: quinimo vera philosophia ē Sed & supsticiose credulitatē adhibere vanitas & sup sticio est. Misterio tamen diuino aut fortassis dyabo- bolico: multum miranda: cum auibus fieri potuerunt Nullla est tamen in augnriis arbitrãda veritas nisi qñ tum ex rerum naturis temporis cõmunes passiones ac cipi possunt. Et hoc est quod credimus Ieremiam di- xisse velle milluo. Rursus quid dicemus: qa narrat Io sephus libro antiquitatum iudaice qualiter in ciuita- tis destructione iherusalem: quidam exorcista iudeoꝝ mediantibus herbis quibusdam: Et aliquibꝫ Caracte ribus: quēdam demoniacũ a demonio liberauit: & hoc factũ fuisse corã Tito & vespesião refe t: potestas eciã hoc faciendi erat exhorcistarum iudeorum ꝓut affir- mabant. Et insignum expulsionis demonis ponebant peluim aqua plenam: & demon exiēs subuertebat. Ta lis autem subuersio suum exitũ designabat: Albertus eciam libro de minerabilibus multa mirabilia refert fa cta in partibus germanie mediantibus impressis cara cteribus in lapidibus preciosis. Ex qbus narracionibꝫ videtur sortem posse poni ĩ his que per diuinacionem fiunt. Nihilominus tamen oporteret vt dicemus nul-

Iam in istis virtutem: negare tamen nō possimus mira bilia quā plurima mediantibus herbis & lapidibus fa=cta fuisse: Talium autem virtus non ē magica sed na=turalis est. De caracteribus autem dicemus nullā vir=tutem ipsas habuisse: sed omnia que facta sunt ex vir=tute officii aut ex fraude demonis pacta fuisse: crede=re libet: virtus autē officii hec potuit esse: quia exhor ciste: eciam veteris legis sue vocacionis & dignitatis racione quedam agere potuerunt. Et sicut de nostris acolitis dicimus: sic fortassis super demones aliqualez & fortassis magnam potestatem habuerūt: Ceterum quid dicemus de arte notoria que magica sentire vi=detur. Plures enim ipsam asserūt validam veritatem habere: & esse veracem & efficacem. Huius autem ar tis libellos duos vidi mihi alieno motu exhibitos: quo rum vnus incipit. Ego sum alpha & o: cuius composi=tor Ptolomeus creditur. Alius vero incipit: aue gra=cia plena. Cuius inuentor Iohannes monachus carno=tensis refertur. Quorum librorum volumina prima fa cie grata apparebant: & diuinacionibus q̄m plura fa=uere videbantur: pluribusq̄ testimoniis predictorum compositorum quibus suū intentū astruebant. Quid ē go dicimus nūquid arti notorie prebemus fauorē eci am diuinaciones aspernendo: hoc nequaq̄m: quia magi cis artibus atq̄ diuinacionibus ars notoria valde & ni mis vicina est: Sed restat vt satisfaciem9 predictis te stimoniis: ipsis autem satisfacere facile est. Sibi enim mutuo contradicentes seipsas interimunt. Nam Iohan nes carnotensis artem Ptolomei repudiat & omnīo ca lumniare nitit̄: eo ꝙ verba quedam oculta ī arte Pto lomei inseruntur: quibus vt affirmat dyaboli inuocan tur. Sed mirum ꝙ ipse Iohanes hoc dicere nō veretur viso ꝙ sue artis fabulosum compendium eundem conti nere effectum inuenitur: verbis quoq̄ ocultis & extra neis vtens: pocius decipere q̄m instruere videt̄ & sciē

ciarum infusionem sub tali forma deposcit: vt narrare non nisi delusio sit huius ergo artis compositores contradicunt sibipsis: hoc ideo est: quia ex regno dyaboli sunt: omne autem regnum diuisum desolabitur: Nunquid enim sciencia: donum dei est dicente Apostolo. i ad Corin. xii. hec omnia operatur vnus atq; idem spiritus sanctus diuidens singulis prout vult. Stultum ē ergo arbitrari sciencias posse acquirere: diuinum desolando cultum. Nam Aug. x. de ci. dei allegat porphirium fatentem & dicentem: q; ab operibus demonum non cōsurgit purgacio anime nec ydoneitas intellect9 Nam soli deo conuenit sciencias infundere. Sic enī legimus sapienciam Salomoni infusam fuisse vt dicitur iii. Reg. ii. & ii. Paral. i. Similit eciā fuit infusa apostolis. Vnde luce xxi. Ego inquit dabo vobis os & sapienciam cui nō potuerunt resistere omnes aduersarii vestri. Adhuc restat vt dicamus cur demones non potuerunt sciencias infundere: cum possint tempora trāsmutare: vt inquit Aug. libro primo de ci. dei. Hic dicemus demones multa reuelare posse deo permittēte & quantum in eis est: semper decipere petūt: ab ipsis ergo si aliquid bonum prodeat: est non ipsorum: ꝫ dei donum est. Quis ergo tam amēs vt deo spreto: pro sciencíis dyabolū imploret. Omīa enī dei sūt. Vnde Augustinus xxi. de ci. dei Alliciuntur inquit demones p creaturas quas non ipsi sed deus condidit: Si ergo deus condidit omnia: quis aliū inuocabit Fortassis dicéres q; ars notoria dyabolum inuocare non precipit: pocius oracionibus & ieiuniis vocare iubet. Hec autem nunquid honesta & bona sunt. Dicemus q; ieiunare & orare quantum est ex se bona opera sunt: dummodo finem bonum pretendunt. Sed finis ille bonus nō ē: qñ quis suis operibus sortem addit vl' adhibet: credēs suas cerimonias huius virtutis existere: vt sciēcias ī momento acquirat, Non sufficit ergo vt opera videātur

bona: sed congruit vt bono fine fiant: & huic bono fi-
ni immitemur. Vnde Aug. li. primo de fide cristiana
doctrinas cerimonias magicas malas asserit: quantum
cunque bone videantur: quia malo innituntur fini: eādē
sentenciam tangit Crisost. super Math. Adhuc autē
restat quod de somniis inquiramus an scilicet reuelacionē
aliquam innuere videantur: plures enim dicunt omne
somnium aliquid designare futurum vel veuturū: Et
ad hoc roborandum quedam alligari possunt. Nā Ge-
deon qui positus est ī numero sanctorū vt patet ad he
breos. ii. ipse credidit interpretacioni somniorum vt
Iudicum septimo. Ioseph quoque interpretatus fuit som
nium Pharaonis vt habetur Geñ. xl. Et daniel inter-
pretatus fuit somnium regis Babilonis vt apparet da
nielis. ii. & .iiii. Auerrois eciam libro de somno & vi
gilia dicit somnia esse ab angelis. Nurquid ergo som
nia quedam sūt signa futurorum: & fere quedam pre
sagia. Ex predictis sic apparet. Sed obstat illud deu-
tronomii. xviii. Non inuenietur in te qui obseruet sō-
nia. Et Catho ait. Somnia ne cures. Huius autem cō
trauersione enodacio talis est. Dicimus enī quod somnia
quandoque sunt signa futurorum: eo quod quandoque causantur iuxta
disposicionem corporis vel temporis. Vnde Albertus
magnus sup li. de somno & vigilia narrat qualiter quidā
somniauit semel: quod pix nigra fundebatur supē pectus su
um: & incrastinum per coleram nigram emisit spiritum
Quāobrem idem Albertus cum Arestotele concludit
quod medicis prodest de somniis interrogare: quia quandoque
sūt signa qualitatis cōporis. Hoc autem modo somnia
interpretari: nō est supersticiosum sed racionale. Alio
vero modo contingit interpretari somnia secundā di-
uinam reuelacionem. Iuxta illud Numeri xii. Si quis
fuerit inter vos propheta domini: apparebo ei vel per
somnia loquar ad illum. Hoc enim modo somnia inter
pretari magnum & laudabile est: sed non omnibus cō

cessum est. Hoc autē modo Ioseph & daniel vt pie creditur somnia interpretati fuerunt. Si quis autē somnia interpretetur secundū voluntariā cōiecturam aut supersticiosam adhesionem: seu demonis suggestionez talis interpretacio friuola & vana est: & a religiōe cristiana recedit. His ergo racionibus concludim9: somnia diuinaciōes artesq̧ magicas nullius existere vtilitatis. Quāobrem merito prohibentur in decreto xxvi q. ii. & v. Et deutro. xviii. dicitur. Nō sit q phitones consulat neq̧ diuinos. Ex quibus omnibus cōcluditur predictum probleuma siue prouerbium.

Explicit primus tractatus libri primi. Incipit tractatus secundus qui est de septem artibus liberalib9. Cuius primum Ca. est de Gramatica & eius inuentorib9

Ramatice exordium inuentoresq̧ narrare supest. Ad cui9 euidēciā aduertendū ꝙ ḡmatica dicit̄ a grama qđ ē littera & ycos sciēcia: q̄i sciencia de litteris: & consequenter de ydeomatib9. Vnde sciendū ꝙ gramatica docet ydeoma congruum & artificiosum conmune nacionibus multis: que diuisa quantū ad liguagia propria olim fuerunt. Vnde autem processit liguarū diuisio satis patet ex libro genisi. Isidorus eciā libro nono ethicoꝝ narrat diuersitatem liguarum exōtam fuisse in edificacione turris babilonem. Nam quidam Nemroth dictus superbia tumens: vt populo dominaretur secretaq̧ dei audire poss3: turrim altissimā construxit: sed occasione superbie eius: liguas diuisisse creditur de9. Prius enim ligua vnica erat: ydeomatū vero multitudo secundum aliquos numerata ē: numero filiorum qui processerunt a filiis Noe. Sciendum ē go ꝙ a filiis Noe processerunt gentes lxxiii. vel secundum aliquos lxxii. sc3 ab ipso Sem xxvii. ab ipso Cam xxxi. ab ipso Iaphet xv. Et tottidē ligue diuidi ceperunt. Aduertendum tamen ꝙ tres sunt ligue principa

ses: ceterisq; excellenciores scilicet Ebraica Greca & Latina: inter quas liguas: prima fuit Ebrea omnium liguarum mater nominata. Vtuntur autem hebrei viginti duabus litteris: quarum inuentor creditur Moyses Syrorum autem & Caldeorum litere: credunt ab Abraham inuente fuisse: hebreorum autem caldeoru3 & syrorum littere: & in numero & sonis cocordant solisq; figuris & caracteribus discrepant. Egipcioru vero litteras isis regina machati. Alii habent machi filia de grecia veniens in egiptum reperit. & egipciis tradidit. Verum q egipcii differentes habent litteras qsdam scilicet pro vulgo: & quasdam pro sacerdotibus. Secunda autem principalis ligua dicitur greca: litterarum autem grecarum vsu primi phenices inuenerut vt tradit Lucanus. Sed Cadinus agenoris natus: grecas primus in greciam attulit scilicet xvii. & postmodum alie littere addite fuerut. Na palamides de bello troyano rediens. tres adidit. Et symonides postmodu tres adiunxit. Et tandem pytagoras Sanus y. grecu prius formauit: vt tradit percius. Habent autem greci qnq; litteas misticas: qz vna dicit Tebca: que mote designat. Nam habet p medium sui telum vel lineam que mortis signum est. Vnde iudices olim litteram illam apponebant nominibus illorum quos affligi volebant. Secunda littera mistica dicitur y grecu que designat vitam humanam: eo q semper tendit ad tenuitatem more vite humane. Tercia littera mistica dicit thau que figuram hab3 dominice crucis de qua dictu est in Ezechiele per angelum transi per mediu iherusalem. & signa thau in frontes virorum gemencium & dolencium. Rursus alie duo sunt littere mistice sc3 qz vna dicitur Alpha: & vltima que dicitur O. Et istas duas vendicat sibi cristus iuxta illud Apoca. primo Ego sum alpha & o principium & finis. Omnes aute littere aput grecos. & verba componunt & numeros fa-

ciunt. Nam alpha significat vnum. Betha duo. Gama
tria. Delca q̄tuor & cetera. Notandum eciam ꝙ omēs
littere grece incipiunt nomina sua a propria voce quā
habent. & desinunt in vocalem vt alpha: betha: et cete
ra. Aduertendū eciā ꝙ greci non habent litterā b quī
ymo ei9 loco habēt lrāꝫ q̄ dicit̄ bicha. Verū ꝙ latini q̄
proferunt b. ipsam vocant betha. Sed greci talem lit
teram nunq̄m proferunt. quia strictis labiis nihil pro
ferre solebant seu consueuerunt: sed laxis labiis & den
tibus omnia proferunt. Et hoc modo littere b. non po
test proferri: quinimo sonus littere b nisi stringantur
labia: mutatur in sonum littere v consonantis. Vlteri
us aduertendum ꝙ alpha de se aput grecos ē pura vo
calis & tantum valet q̄ntum a. Sed si iungatur quibꝫ
dam vocalibus: tūc mutat sonum suum & fit dypton
gus. Et similiter dicendum est de epenthe littēa & de
Iotha & de omicro: que omnes littere mutant sonum
suum quādo vocalibus quibusdam adiunguntur. V ve
ro quinta vocalis aput grecos dicitur pura diptongus
nec solet scribi nisi sibi iungatur omicro & ipsilo. Rur
sus sciendum ꝙ iste q̄tuor littere thita phi chi psi non
habentur aput latinos: sed loco ipsarum plures littēas
scribimus. Nam pro thita scribimus ch. pro psi scribi
mus ps. pro phi scribimus ph. pro chi scribimus ch ve
rum ꝙ greci carent aliquibus litteris latinis: quia nō
habent C nec q. sed loco ipsarum scribūt litterā cappā
Notabimus ꝙ littera epenthe: hoc nomen aput grecos
accepit eo ꝙ quintum locum teneret in alphabeto ipso
rum: & eundem locum in alphabeto nostro accepit. nā
pentha grece idem est qđ quinqꝫ latine. Vlterius nota
bimus ꝙ greci habent duo I quoꝝ vnum dicitur ita &
aliud yota: & habent sonum satis conformem: ī hoc ta
men differunt: ꝙ ita ē diptong9: & yota pura vocalis
& breuis. Habent enim dupplex o quorum vnum di
citur omicro: & aliud othomega: & habent sonū eūdē

differunt tamen in hoc: q omicro est pura vocalis & o thomega est dyptongus. Vnde omicro id est paruum o Othomega id est magnum O. Rursus principaliter aduertendum q tercia ligua principalis diciciur latina. quam plures dicũt esse quadruplicem. Quedã enĩ est prisca. Quedã romana. quedam mixta: quedam pfecta. Omnes tamen sunt vna ligua. Sed a modo pronunciandi talis differenciã est orta. Nam diuerse naciones diuersimode pronunciant: esto eciam q eandem liguam habeant. Sic dicimus q gentes orientales verba communirer formant in guttere sicut hebrei & syri. Occidentales autem formant verba in dentibus vt ytalici & hyspani. Gentes mediterranee vba formãt in palato: vt greci & asiani. Ex tali ẽgo varietate pronunciandi differencia predicta oriri potuit. Sed inqramus quis litteras latinas inuenit. Refert ysidorus quo ad ista narrator maximꝰ: q nympha carmentis litteras latinas primo tradidit ytalicis: que carmentis alio nomine nicostrates vocata ẽ. Verum quidã q xvii. litteras exhibuit: postmodum vero alie littere addite sunt. Vnde prime xvii. littere erant iste. A. b. c. d. e. f. g. i. l. m. n. o. p. . r. s. t. v. postmodum h. littera pro nota aspiracionis addita est. Vnde proprie non littera sed aspiracionis nota vocatur: litteram eciam. g. latini in processu temporis inuenerũt: loco cuiꝰ veteres scribebant. c. Hanc autem litteram. q. hebrei non habent nec greci: sed solum latini. Rursus Salustius ludi magister prius litteram. k. adinuenit: loco cuius veteres scribebant. c. & q. Et super vacua a quibusdam nominatur. Insup ex tempere augusti. x. litera adinuenta ẽ Et prostremo tempore Augusti eiusdem latini a grecis duas litteras mutuauerunt scilicet y. grecum & ʒ propter nomina greca meliꝰ scribenda: prius autẽ loco ʒ. scribebant duo ss. Et loco ipsius y. grecum scribebant i. latinum: omnibusq computatis ex viginti tri-

bus litteris alphabetum latinorum cōstare dinoscitur Rursus gramatice inuentores enarremus. Nuper enī legi in quadam Cronica scilicet martiniana: latinum ī ventum fuisse a quodam rege romanorum qui nominabatur latinus: & exinde latinum nomen tale accepit Nostre autem gramatice plures fuerunt precipui scriptores: sicut Donatus Pristia. & q̄m plurimi alii: int quos numerari potest Ennius qui metra primo composuit. Cui successerūt Anatreon Sciphо Archiloyc9 Symoides Calophoic9 Astlepi9 Vir. Oui. Ora. Ome Phetydes vt tradit Theren. Ceterum refert Isidor9 ꝙ homines primitus scripserunt super foliis maluarū & hoc narrat Catululus. Postmodum autem greci cū stilo ferreo in cera scribere ceperunt. Et exinde romani cum stilo osseo scripserunt. Vnde in sathira quadaȝ romana dicitur: vertamus vomerem in ceram mucro neq; aremus osseo: postea vero ciues ciuitatis memphitis cartas papireas inuenerunt. Vnde Lucanus Conficitur fibulo memphicis carta papiro. Et ꝑ temporis successum reges ꝑgamenorum vsum pāgameni primo docuerunt. Vnde ꝑgamenum ita vocatum est. Et postremo romani mēbranis politissimis primo infuserūt Ceterum aput romanos Enulios primus libros composuit. Et Marcus Varro grādem bibliothecam primitus condidit. Sed Pollio bibliothecas rome prim9 ꝑublicauit. Et deinde Galterus & Omerus grece scribē ceperunt: quibus Marcus Therencius & Varro latini successerunt. Capitulum. ii.

De Loyca & eius autoribus seu inuentoribus

Este Isidero libro. iii. ethimoloi. Loyca ē racionalis sciencia in qua disputatur q̄mad modum in rerum causis aut vite moribus vt veritas ipsa quereatur. Et dicitur loyca a logos qđ ē sermo eo ꝙ circa sermonem racionacinū versatur. Alio eciam nomine dyaletica vocatᷣ eo ꝙ di-

ſputacio ex duoꝝ ſermōe cōficit̄. hanc autē ſcienciā ſcꝫ dyaleticā pmo inuenit Plato q floruit cathegoriis pꝰ modum eius diſcipulus Porphirrius floruit yſagogys Et Boe. ꝫophiſmatibus. Auguſtinus ꝙ enigmatibus Areſtoteles quoqꝫ libros plurimos ſcripſit de hac ſciēcia ſcilicet dyaletica: videlicet librum periarmenias in quo agit de terminis: librum predicamentorum ī quo agit de ordine terminorum ad ſua genera: librum priorum in quo agit de ſyſogiſſimis: librum thopicorum in quo agit de locis: librū elencorum ī quo agit de fallaciis: librum poſteriorum in quo agit de demonſtracionibus. Auguſtinus eciam logicam ſcripſit quā incōpletam vidi. Vlterius aduertendum ꝙ dyaletica dicit̄ ars arciū ſciēcia ſciēciaꝝ ſine q̄ nulla ſciēcia ꝑfecte ſcit̄ vn̄ Iſido. li. ii. dyaletica eſt diſciplina ad diſſerēdas rerum cauſas inuenta. Et diuiditur ſecundum Richardum in li. exſcripcionum in gramaticam & racionē diſſerendi Sed hec diuiſio cōmunis nō eſt. Alio ergo mō poteſt dici ꝙ logica tres habet partes: quia ſcilcet conſiderat determinis: de propoſicionibus: & de argumētacionibus. Vnde argumentacō eſt ſubiectū logice eo ꝙ omnia que in loyca conſiderantur ad argumentacionem reducuntur. Argumentacionum autem duo ſunt genera: quia quedam ē formalis ſcꝫ ſylogiſtica: que tenet in omnibus terminis conſimili forma retenta. Forma autem tunc tenetur: quando qualitas & quātitas propoſicionum ſeruantur. Alia eſt argumentacio materialis: que tenet ſolummodo gracia terminorum cuiuſmodi ſunt conſequencie que fiunt in locis. Rurſus in dyaletica quedam ꝫophiſmata dicuntur inſolubilia non quia ſolui non poſſunt: ſed quia de difficili ſoluuntur racione implicacionis: eo ꝙ falſificant ſeipſa: Vlteius in loyca eſt quedam ars que vocatur obligacionū per quam docetur homo pertinenter reſpondere: & ꝓpter conceſſionē poſſibilis ab īpoſſibili cauere. Hec au

tem omnia & singula speciali tractatu indigent: pnūc
autē scire sufficiat ꝙ dyaletica docet verum a falso dis
cernere licite arguere fallacias euitare. Ca. iii.

De Retborica & eius inuentoribus.

Est e Isidero. Retborica est benedicēdi sci
encia. et nominatur a copia locucionis. Nā
resis aput grecos locucio dicitur differt au
tem retborica a dyaletica in duobus pro-
ut tangit Boecius. in topicicis. Primo quia dyaletica
considerat oraciones in se sine circumstanciis non curā
do de rebus. Retborica vero considerat cur quis. quā
do & buiusmodi. Et secundo differt quia dyaletica
vtitur proposicionibus breuibus & discontinuis. Re-
tborica vero continuo sermone porat. buius autem sci
encie inuentores aput grecos fuerunt. Gorgias hēmo
gora Aput latinos floruit Tulius. Finis autem retbo
rice est pulcre loqui: verū suadere & buiusmodi: qui-
bus orator in suo sermone placidus reditur: Continet
autē retborica colores varios. Nam quidam dicuntur
colores verborum: quorum ornatus consurgit ex ver-
bis & vocabulis: cuiusmodi sūt repeticō: gradacio Nā
repeticio consurgit ex repeticione alicuius dictionis ī
pluribus oracionibus consequenter se babentibus. Sicī
diceremus supbia fecit cadē potenciā. supbia rēnuit
amicum: & parem contemnit. Supbia semp petit pre
esse: patiqꝫ recusat. Alii autem sūt colores dicti sentē
ciarum quorum ornatus non ex terminis sed ex rebus
& sentēciis accipit: buiusmodi sūt colores q dicuntur
silitudīes contrioꝝ. Sic erī de supbo dicēmus: bic mo
re lapidis dur9 ītumescit bumilē terram ex q̄ proces
sit non imitatur: de bis autem omnibus multo latius
alibi scripsi. Rursus aduertendum ꝙ a retborica dicti
sūt retbores. qui alio nomine dicti sūt oratores: quorū
institucio facta fuit pro defensione iuris reiqꝫ publice
Vnde Quintilianus ī li. de oratoria institucione: dicit

ꝙ orator debet esse vir celebris: & in rep. debet tenē statum medium: nullumqꝫ formidare iuri assistere: secreta tenere. Vnde Isidorus libro ethimoloiaꝝ Oratō inquit est vir bonus dicendi peritus: vitaqꝫ moribꝫ & artibus imbutus cui scilicet oratori memoria maxime congruit. Quia teste Tulio li. de Oratore. Hemoria ē thesaurus omnium rerum: que nisi rebus inuentis custodiatur: omnia in mente oratoris periunt

Ca. iiii. De nomine poetrie & autoribus eiꝰ: & de fine propter quem inuenta est poetria.

Lphorabius in libro de diuisione scienciaꝝ dicit poetriam vltimam esse partem logice Vnde dicit ꝙ poetria est sciencia ordinandi metra: secundum proporcionē dictionuꝫ & pedum. Nihilominus tamen poetria proprie non habet pro obiecto metrificare: sed pociꝰ fingere: siue sit in prosa siue ī metro. Vnde poetria dicitᷣ a poys quod est fingere. Huius autem sciencie multi fuerunt autores famosi sicut Omerus aput grecos. Virgilius aput latinos. Narrat tamen Lactancius li. ii. capitulo ix. ꝙ poetria inuenta fuit a sapientibus romanorū: eo ꝙ veritatem dicere clare non audebāt: ob hoc victis sermonibus loqui didicerunt. Vnde Ouidi. ob hanc causam librum de tristibus compegit ī quo poetico sermone ea describit que plano eloquio dicere non audebat vt patet librum intuenti. Rursus sciendum ꝙ poetria nō ē inuenta propter mētiri aut proptᷣ turpia de diis fingere. Quinimo Bocacius nouellꝰ poeta a li. de genologia deorum. illos poetas redarguit: vt qui suorum deorū canūt illecebras. Finis ergo poetarum non est mentiri vel irritare. Sed ex similitudinibus rerum: vnam ꝑ aliam intelligere: & ita veritate semp intenta ficto sermone suum conceptum exprimere. Quis enī credidisset argum habuisse centum oculos: aut yo in vaccam ꝯuersam fuisse: aut licbaonem in lupum. Hec autē om-

nes fictiones fuerũt non tamen mendacia. Quĩymo ali quas hystorias veras ad mentẽ actoris referũt: & nos alias hystorias ꝑ illas intelligimus. Quia vt plurimum mentem poetarum ignoramus: verbi gracia: Si rome virgo aliqua violata fuit ab imperatore: cuiꝰ virginis custos fuisset vir aliquis oculatissimus & sapientissimus. Nunqd racionabilit̃ fingere potuit yo a yone violatam fuisse: & in vaccam conuersam: racione peccati carnis: & quod brutale est: argumq̃ eam custoduisse fingere. His enim similitudinibus fictiones racionabiliter inuente fuerunt: & ex bona sciencia procedunt ĩ genioq̃ sano. Sunt autem poetarum septem genera secundum ꝙ contingit septem modis facere poeses. Vnde poesis septem sunt species scilicet Comedia tragedia: Inuectio: sathira: fabula: hystoria: argumẽtũ. Est autem comedia poesis habens principium triste. letũ ꝙ finem. Tragedia vero a leto principio incboat: & finem tristem habet. Inuectio est carmen reprehensoriũ mala intencione compositum. Sachira vero est carmẽ reprehensorium bona intencione compositum. Fabula autem est narracio que nec vera nec veri similis scilicȝ ad litteram: Veruntamen veritatem aliquam semper intendit: alias non meretur dici poesis. Historia autẽ est geste rei narracio. Argumentum est vilis voluntaria similitudo. Sciendum insuper ꝙ poete quidam sũt dicti lyrici eo ꝙ eorũ carmina cũ lira canebantur. Alii vero dicti sunt tragedi eo qñ canebant sua carmina habebant hircum ꝑ premio, qui aput grecos vocatur tragos. Alii vero Appellati sũt Comedi a commessacione eo ꝙ homines solebant post cibum: vtputa prandiũ ire ad audiendum carmina eorum. Alii autem dicti sũt sathirici vel sathiri a saturitate: eo ꝙ de pluribus rebus canebant: & audiencium animos saturabãt. Notandũ insuper: ꝙ quedam sũt poeses in quibus solus poeta loquitur: sicut Vir. in georgicis: & dicuntur caracteres

Alie autem sūt in quibꝫ nunq̄m poeta loquitur. Et dicuntur carmina dragmatica huiusmodi sūt comuniter comedie & tragedie. Alie autem poeses sūt mixte qa scilicet poeta loquitur aliqn̄ & aliqn̄ non. Et huiusmodi est liber Eneydum. Ceterum aduertendum ꝙ poesis multa sortitur nomina. Nam qn̄qꝫ dicitur prosa qn̄ scilicet non habet legem pedum seu certos pedes. Ali qn̄ vero dicitur metrificata. qn̄ certis pedibus mensuratur. Quandoqꝫ eciam carmē rigmaticū appellat̄ qn̄ fine simili terminatur. Et si carmē cōtineat paucos vēsus a quibusdam vocabatur ydilion. Si autem contineat duos versus vocatur disticcio. Si vero vnum versū contineat vocat̄ monasticū. Et si carmīa multos ꝯtineant vers9 de multis rebꝫ tūc vocant̄ tentenes. Si autē cāmē loquatur de pastoribus vocatur buccolicū: & dicitur a bobus. Et si loquatur de gestis hoīm forcium tunc dicitur herroicum. Nam heroes dicuntur q̄si viri erei & celo digni propter sapienciam & fortitudinē Si autē conueniat miseris tūc dicitur elegiacū & si cōtineat lamentum: tunc vocatur trenos. Et si conueniat sepulcro tunc vocatur epithaphium. Si autem carmen sit aliquis titulus vel subscripcio epigrama nominatur Insuper fabule sūt duplices. Quedam enī dicunt̄ Esopice: que fingūt animalia bruta mutuo loqui: Alie sūt libistice: que fingunt homines cum brutis loqui & eꝯuerso bruta cum hominibus. Capitulum. v.

Quomodo poetria non est contemnenda.

Oete enim plures famosi fuerunt: int̄ quos Virgilius floruisse fertur: qui poetarū fuit preclarissim9: vt inquit Aug. quinto de ci. dei. ca. iii. Qui Virgi. dict9 est a virga eo ꝙ matri eius somniauit se peperisse quandam virgā que vsqꝫ ad celū pertingeret: quod nihil aliud fuit nisi ꝙ virgilium pitura erat: quo loquente de altis celū tāgeret: prout ait Hugo. Hic autem virgilius in philo-

sophia & in nigromancia fuit peritissimus. Mirabilia que eum fecisse refert Alexander neccam li. de naturis rerum. Refert enim que cum ciuitas Neapolitana: peste saguisugarum vexaretur: liberata est ab eo: proiciendo saguisugam seu irundinem auream in fundo putei Euolutisque postmodum multis temporibus: predicta yrundo de puteo extracta est: & mox tota ciuitas repleta irundinibus seu sanguisugis: nec sedata est pestis antequam saguisuga in puteum remitteretur. Rursus de ipso idem refert que pontem aereum construxit: & Rome palacium solenne edificauit nomine collisew: in quo cuiuslibet regionis ymago lignea: campanam manu tenebat: & quociens aliqua regio romanis rebellabat: mox campanam imago regionis illius pulsabat: & miles eneus in summitate predicti pallacii stabat: & hastam vibrabat in illam partem: que regionem illam respiciebat: hoc eciam idem narrat Hugo. Vnde licet arti nigromancie admiracio non debeatur, operibus tamen Virgilii admiracio debetur: eiusque subtilitas huiusmodi narracionibus declaratur. Rursus alii fuerunt famosi poete vt Ouidius: & qui precessit Omerus: quorum dicta quasi vaticinia nuncupata sunt Floruit eciam Esopus: cuius fabulas commendat Agellius li. ii. Sed mirum est si fabule sint mendose an ipsis vti liceat. Quibusdam enim apparet non licere: quoniam ars poetica inter scenicas seu meretriculas numeratur vt ponit commentator Boe. pri de con. ca. primo. Vnde plato iussit poetas de ciuitate expelli. eo que dicebat eos virtutibus inimicos. Et in hoc commendat eum Tul. in tus. ques. li. ii Quibusdam igitur poetriam fore detestandam visum est. quorum imaginacioni non credo. quia poetria vtilis est: si debito innititur fini: si licito exerceatur vsu. Vnde Aug. libro primo confess. loquens de poetis sic ait: didici inquit in eis multa verba inutilia. Vnde & sacra scriptura fictionibus vti quandoque inuenitur. Nam in libro Iudicum fertur: que ligna

sibi regem fecerunt si loqui nesciant. Reuera sic fictio fuit: ꝙ significacio intenta verissima extitit: itaqꝫ non fuit fictum quod intenditur: sed fictum est ꝙ ex pre‐dictis prima facie concipitur. De vera autem poetria conformiter fatebimur: cuius finis nõ est mentiri sed sub verbis fictis veritatem describere. Verũ quidem ꝙ fictionum quedam sunt inutiles: alie autẽ vtiles. Vnde Mocrobius libro primo. Quedam inquit sunt fabule voluptatis gracia: & alie exhortacionis gracia. Primas eliminauit sapiencia: & in aliis qñqꝫ loquitur. Vnde sicut dicitur in li. de ortu scienciarũ. Sancti doctores in libris fabulas qñqꝫ introduxerũt. Sicut Ambrosius qui libro. iii. officiorũ: recitat fabulam de illo qui inuenit annulum in equo eneo sub terra: quẽ cũ habe‐ret ĩ manu a nullo videri potuit: de q̃ fabula dicit Ambrosius: & si vim veritatis non habeat: tamen racioneꝫ habet: vt iuxta eam possit veritas manifestari. Eandẽ eciam fabulã narrat Tul. li. iii. offi. Tales igitẽ fabule quibus veritas pretenditur reprobande non sunt. Vnde idem Ambrosius super lucam ix. interserit fabulam de illo rege qui cum aliquid tangeret: aurũ fiebat: & sic fercula mortalia sibi fiebant: & cibus in ore non alimenta sed vulnera dabat: potum quoqꝫ deglutire neqbat. Talia inquit Ambro. sunt beneficia ydolorum vt cum videantur prodesse plus noceant. Ecce videmus fabulam documentum pretendisse. Rursus Augu. li. ii. sermonum sermone. xxvii. introducit fabulam illi9 de quo fertur ꝙ vires sue augebantur quociẽs terram tangebat. Quãdocuuqꝫ igitur pugnaret eo ꝙ pacto cũ aduersari9 eũ prostrabat ille ĩ viribꝫ preualebat. Quã fictionem cristo cõuenisse Aug. tradidit qui cecidit ꝑ mortem vt gloriosius resurgeret. Ceterum Ieronim9 ep̃. C. ix. introduxit fabulam Esopiana de cane tenente os in ore: qui cum vidisset maiorem vmbram ossis ĩ fonte: os quod tenebat dimisit propter vmbrã. Ex his

apparet igitur ꝙ fabulaꝝ genus quoddam est vtile & in sacris eloquiis quandoqꝫ honestum. Sed qd dicemꝰ ad ea que in contrariũ dicebant̃. Dicebat enĩ Agel. ꝙ poetria meretcula ẽ. Et Rome Plato poetas expulit de ciuitate vt refert Tul. dicemꝰ ergo ꝙ poetria ideo meretricula dicitur. quia ex principalibus sciẽciis nõ est vna. sed inter minus principales numeratur. Alias enĩ sapiencie non astitisset: cui tamen assistebat eciam vt inquit preallegatus expositor Boe. Rursus ad Platonem dicemus ꝙ illos reprobat poetas quibꝫ mentiri visus est: & quorum fictiones turpia sonant. Alios aut̃ poetas repudiare non intendit. quorum fictiones veritatem pretendũt. Alias enim doctores sancti ipsos exponendo: cristo non applicassent. Insup & philosophos vti fabulis nouimus. Vnde Apuleus libro de deo Socratis fabulam introducit de coruo tenẽte carnẽ in ore Cui cum vulpecula dixisset: ꝙ cignus meliꝰ cantabat illo Coruus probare volens contrariũ: apperuit os: & sic amisit carnem: & volens cantare pocius crocitauit q̃m cantauit: suũqꝫ defectum publicauit. Hec enim fabula hanc veritatẽ pretendit: quoniã scꝫ multi magnificare se volentes vltra modum ruinam paciuntur. Insuper Titus Liuius li. ii. introducit fabulam de cõspiracione mẽbrorũ contra stomackum: ex hoc ꝙ omnia ꝯsumebat: quibus laborant membra. Et cum fuisset adiudicatum ꝙ stomacho nihil daret̃: mẽbra omĩa languerũt. Vnde oportuit stomacho iterũ dare intra qd̃ mẽbris distribueret. Hec si quidam fabula hãc pretendit veritatem: quia scꝫ multi de alienis bonis derogat̃ a q̄bus tamen sustentãtur & cũ procurauerint eorum destitucionem. ipsi procurantes indigenciores fiunt: illi usqꝫ vel illorum postulant restitucionem: cui vel quibꝫ subtrahendum suaserunt. Hanc eciam eandem fabulã introducit Policratus libro sexto ca. xx. Ex q̄bus omnibus clare patescit poemata nõ esse repudiãda eo mõ

quo aliqui poetriam ignorantes repudiāt. Quia teste eodem policrato li. vii. ca ix. Sicut inquit omīa animācia fuerunt concessa homī: excepto ꝙ non deberet cōmedere carnem cū sanguine vt patȝ Geñ. ix. Sic omnes scripture tam poetarum q̄m eciam gentilium legi possunt ad vtilitatem. ex clusis tamen erroribus qui ꝑ sanguinem intelliguntur. Ca. vi. De Arismetrica

Rismetrica est disciplina numerorū. Greci enim numerum richmon vocant quē scriptores secularium litterarum int̄ disciplinas mathematicas: ideo primam esse volebant: quoniā ipsa vt sic: nulla alia indiget disciplīa Musica aut̄ & astronoīa & geometria que secunt̄: vt sunt atq; subsistant: istius egent auxilio. De autoribus arismetrice. Numeri disciplinam aput grecos primū pitagoram nuncupant scripsisse ac deinde amthomato diffusius esse dispositam: quam aput latinos prim9 Apuleus deinde Boe. transtulerunt. Quid sit numer9. Numerus autem est multitudo ex vnitatibus constituta Nam vnum semel numerum esse nō dicim9. Vnde sint numeri dicti. Numero nummus nomen dedit: & a sui frequentacione vocabulum indidit vnus a greco nomē trahit. Greci enim vnum enna dicunt. Sic duo & tres sūt. quos illi dya & tria appellant. Quatuor vero a figura quadrata nomen sūpserunt Quiq; autem non secundum naturam sed secundum placitū voluntatis vocabulum acceperunt ab eo qui numerus nomīa indidit Sex autem & septem a greco veniunt In multis enim nominibus que in greco aspiracionem habent: nos pro aspiracione S ponimus Inde est ꝙ pro hexa sex: pro hepta septem: sicut pro herpilla herba serpillum dicim9 Octo vero per trāslacionem sicut illi & nos ita illi nea nos vero nouem: illi deca nos decem: dicti autem decē a greca thimolo: eo ꝙ ligant & coniungunt infra iacētes numeros. nam de seuos coniungere vel ligare apd

eos dicitur. Porro viginti dicti sunt decem bis geniti & pro b littera positi. Trigīta que trinario denario gīgnantur: sic vsq̧ ad nonaginta. Centum vero vocati a cantu: quod est circulum: ducenti a duo centum: sic & reliqua vsq̧ ad mille. Mille vero a multitudine Inde & milicia: Inde & milia q̄si milicia. que grece mutata littera mirriadies vocāt. Quid prestāt numeri. Racō numerorum contemnenda non est in multis enim sacrarū scripturarum locis quātum misterium habet lucet: nō enim frustra dicitur in laudibus dei: omnia in mensura numero & pondere fecisti. Senari9 nanq̧ numerus qui partibus suis perfectus est: perfectionem mundi q̄dam numeri significacionē declarat. Similiter & dies quadraginta quibus Moyses & Helias: & ipse domi9 ieiunauerunt: sine numerorum cognicione non intelliguntur. Sic & alii in scripturis sacris numeri existunt quorū figuras non nisi noti huius artis scire & soluere possunt: datum est eciam nobis ex aliqua parte sub numerorum consistere disciplina: qn̄ horas p eas discim9 qn̄ de mensium circulo qn̄ spacium anni redeuntis cognoscimus per numerum. Si quidem ne confundamur īstruimur. Tolle numerum in rebus & omnia pereūt adune seculo computum. & cuncta ignorancia complectit̄: nec differri possunt a ceteris animalibus: que calculi nesciunt racionem. Capitulum. septimum.

De Geometria & eius inuētoribus & vocabulo.

Eometrica disciplina primū ab egipciis reperta dicitur q̧ vndante nilo & oīm̄ bꝫ possessionibus eius limo obductis inicium terre diuidende: p lineas & mensuras nomē ā ti dedit: q̄ deinde laci9 acumīe sapientū ꝑuecta maris celi & aeris spacia meciuntur. Nam ꝑuocati studio sic ceperunt post terre dimensionem & celi spacia querē quanto interuallo luna a terris: a luna sol ipse distaret & vsq̧ ad verticem celi quāta se mensura descenderet

Sicq interualla ipsa: celi orbisq ambitum p numerum stadiorum racione probabili distinxerũt. Sed quia ex terre dimensione hec disciplina accepit ex inicio sui & nomẽ seruauit. Nam geometria de terra: de mensura nũcupata est. Terra enim grece ergo vocat metra de mensura: hui9 discipline ars continet in se lineamenta interualla magnitudinis figuras dimensiões & numeros. De Geometrie diuisione. Geometrice quadripertita est dimensio: in planum ĩ magnitudinẽ numeralẽ in magnitudinem racionalem & ĩ figuras solidas. Plane figure sunt que & longitudine & latitudine continentur. Que sunt iuxta Platonem numero qnq. Numeralis magnitudo est quo numerus Arismetrice diuidi potest. Magnitudines racionales sũt quorum mẽsuras scire possumus: irracionales vero quorum mensũre quãtitas cognita non habetur. Figure solide sunt q̃ longitudine & latitudine continetur vt est circulus. De differencia arismetrice & musice. Inter Arismetricam & geometriam & musicam hoc interest vt media inuenias in arismetrica primo si queris: cõiũgis extrema & diuidis & facis medium: vtputa fac extrema esse sex & duodecim sil coniungis & faciunt xviii. ptis media & facies nouem: quod est annaloicum Arismetrice vt medius quot monadibus superat primum his superaretur ab extremo. Superat enim sex tribus monadibus: his superatur a duodecim. Secundum Geometriam vero ita queris extrema multiplicata tantũ faciunt quantum & media multiplicata: vtputa sex et duodecim multiplicata faciunt septuagies dispondius media viii. & ix. multiplicata tantundẽ faciũt. Secundum musicam ita qua primi pãte superat medius: primum ex eadem extremi pãte superat medius ab extremo: vtputa sex & octo duab9 pãtib9 superant: que due partes sunt iii. senarii pars media parte viii. sc3 iiii. superatur ab vltima que est xii. cuius tercia pars sunt q̃

tuor. Q͛ numeri infiniti exiſtunt. Numeros autem in
finitos eſſe certiſſimum eſt: quoniã in quocunq; nume
ro faciendum finem putaueris id ẽ ipſe vno addito nõ
dico augeri. ſed quãtumcunq; ſit magnus: & q̃ntũlibꝫ
ingentem multitudinem continẽs ĩ ipſa raciõe atq; ſci
encia numerorũ non ſolum duplicari verum eciã mul-
tiplicari poteſt: ita vero ſuis qſq; numerus ꝓprietati
bus t̃minatus: vt nullus eoꝝ par eſſe cuicũq; alteri poſ
ſit. Ergo & diſpares inter ſe atq; diuerſi ſũt & ſingu
li quique finiti ſunt & omnes infiniti ſunt.

Capitulum. viii. De Muſica & autoribus eius.

ARtis muſice vtilitas deſcribere ad declara-
cionem huius propoſionis aĩaduertendũ: ꝙ
teſte Areſtotele viii. polliticoꝝ: iuuenes de-
bent erudiri in muſicalibus. Nempe Iuue-
nes plus ceteris hominũ ſtatibus: in continua mutabili
tate deuoluũtur laſciuiis infeſtant: ipſis igitur vtile ſi
operibus de bonorum genere complacent adhereãt: ali
as enim iuuenis laſciuie deſeruiet: itaque cũ ſenuerit ĩ
pietas amator erit. Quoniã vt dicit̃ v. ethicoꝝ. In hys
delectari eſt nobis naturale in quibus ab infancia de-
lectari incipimus. Si igitur in muſicalibus iuuenis eã
reperiat complacenciam quam in vanitatibus querere
ſolet ſibi: tunc facile apparebit que praua ſũt relinq̃re
& pociori complacencie animum exhibere. Ex quibꝫ
collligitur prima muſice vtilitas. q̃ eſt iuuenes a ma-
lis concupiſcenciis reuocare. Alia vtilitas eſt quia leti
ficat triſtes: eciã letos magis ac magis letificat vt po-
nit Areſtoteles in ſuis probleumatibus ꝑte xix. pro-
bleumate primo. Et idem viii. polliticorum Anima ĩ
quit naturaliter delectatur in muſica: & facit animas
ſic intentas vt nihil aliud cogitetur vt dicit Caſſi. Rur
ſus Conſtantinus in ſuo viatico refert orpheum dixiſſe
ꝙ multum in hoc ꝑ ſuam muſicam mutabat principũ
corda de triſticia ad leticiam. Ceterũ muſica excitat

dormientes & dormitare facit vigilantes: sanat a me-
lancolia. Vnde Arestoteles viii. pollitico℞ dicit ꝙ mu
sica est amica omī etati signanter iuuenili. Vnde musi
cam amant animalia sic̄ boues: Cerui: aues: pisces. Nā
aues incessanter cantant si audiūt canentes: & ad me
lodiam pisces congregantur. Vnde refert Agellius li
bro xviii. noctium articarum: ꝙ arreon in mare proie
ctus a delphinibus saluatus est: eo ꝙ cum cythara dul
cem sonum ꝑegerat priusquā submergeret̄. Et idem
refert Plinius. Fingit eciam Ouidius ꝙ Orpheus cy
thare carmine arbores cōgregauit. Huius autem ar-
tis melodiam non perpendens rex nuda: aut saltem de
musica male iudicans: aures suas in aures asinales mu
tatas habuit dixerat enim ꝙ deus Pan dulcius armoni
sabat: cum cānis segetalibus: q̄m appollo cum cythara
Licet tamen hec fictio sit: tamen designat sano intelle
ctui armoniam debere placere. De inuentoribus artis
musice: Musice inuentores designantur. Ad cui⁹ eui
denciam commemoremus ea que legim⁹. Referūt enī
greci Pitagoram philosophū: musice artē in sonis mal
leorum primo excogitasse audiens enim ex malleis so-
norum disparitatem atq̄ melodiā causari. cōclusit me
rito armoniā humana voce ꝑ amplius fieri posse. Huic
eciam narracioni alludit Boe. & Mocrobius. Alii aut̄
Iubal musice inuentorem excitisse referūt: de quo tra
dunt hystorie: ꝙ cum artem musice adinuenisset in co
lumna duplici eam scripsit: q̄rum vna marmorea: altēa
latericea erat: Audierat enim Adam prophetasse du
o futura mundi diluuia: vnum videlicet aqueū: & ali-
ud igneum: vt igitur ars ꝑ eum inuenta non deleretur
ipsam in marmore scripsit ne per aquam periret: & in
lateribus ne incendio vreretur. Vnde Iosephus has du
as colūnas narrat in terra syrie hucusq̄ ꝑmansisse. Hu
ic autem narracioni alludit Moyses geñ. v. Patrē enī
musicorum ipsum appellāt. Ceterum aliq dicūt Moy

sen musice inuentorem fuisse: aquarūq; sonitu armoni-
as primitus ppendisse. Rursus qdam veteres philoso-
phi armonias dicunt a celorum motibus originem ac-
cepisse. Affirmantes q ex celorū motibus maxima cō
surgat melodia: racione confractionis corporū celestiū
in quibus maxima creditur amicicia seu concordia: vt
docuit Empedecles. Insuper affirmauerunt q ab orbi
bus celestibus maxima causatur melodia sed non ppen
dimus: eo q vt dicunt ab exordio natiuitatis sub orbi-
bus nutriti sumus: & ita ex assiduitate audire non cre
dimus. Ad robur autem sue ymaginacionis adducunt
exemplum de hys qui a iuuētute nutriti inter fabros
malleorum ictus: aut nō audiunt: aut saltem se audire
non attendūt. Huic opinioni proximus videtur fuisse
Plato: qui super quemlibet vnam syrenem stare puta
uit. Horum autem opinionem reprobat Arestoteles li
bro de proprietatibus elementorum. Harum autē nā
racionum controuersia: nec racione nec experiencia po
test dissolui. Non enim racione quia in facto hystoria
rum oportet credere nāracionibus: nec experiencia qa
predicte narraciones nostra tempora precesserūt. Ar
bitrandum est tamē q mnlti fuerūt inuentores iuxta
varietatem temporum & regionum. Si autem inqrā9
quis inter omnes inuentores prior extiterit: puto q ip
se iubal fuit quia ipse ceteros tempore precessit. Sacra
eciam scriptnra ipsū inuentorez cōmemorat alios autē
nequaquam. Capitulū. ix. De Astronomia.

Stronomia est astrorum lex: que cursus sy
derum & figuras & habitudines stellarum
circa se & circa terram indagabili raciōe p
currit. De Inuētoribꝫ Astronomye. Astro
nomiam primi egipcii inuenerunt. Astrologiam vero
& natiuitatis obseruanciam: caldei primi docuerūt. A
brabam autem īstituisse egipcios astronomiā Iosephꝰ
auctor asseruit. Greci autē dicunt banc ātē ab athlāte

primitus excogitatam fuisse: i deoq; dictus est sustinu isse coelum. Quisqs autem ille fuit motu coeli: & racio ne animi excitatus p temporum vires: p astrorum ratos diffinitosq; cursus: p interuallorum spacia moderata considerauit dimensiões quasdam: & numeros: que diffiniendo ac se cernendo ordinem nectens: astrologiã reperit: in vtraq; autem ligua diuersorum quidem sũt de astronomia scripta volumina: inter quos tamen ptolomeus rex Alexandrie: apud grecos precipuus habet. Hic eciam & canones instituit quibus cursus astrorũ inuenitur. De differencia Astronomie & astrologie. Inter astrologiam & astronomiam aliquid differt. Nã astronomia coeli cõuersionẽ ornatus ortus: obitus: motusq; siderum continet: vel ex qua causa ita vocetur Astrologia vero ptim naturalis: ptim supsticiosa ẽ. Naturalis dum exequitur solis & lune cursum vel stellaꝝ certis temporum staciones. Supersticiosa vero illa est quã mathematici sequnt qui in stellis augurianẽ. Quiq; eciam celi. xii. signa & per singula vel corporis mẽbra disponunt: syderũq; cursu natiuitates hoĩm & mores predicare conanẽ. De Astronomie racione. Astronomie racio modis pluribus constat: diffinit enim qd sit mund9: qd coelum qd spere: sit9 & cursus: qd axes celi & poli: quid sint climata coeli: quid cursus solis & lune atq; astrorrum. Capitulum. x. De Medicina.

Edicina est que corporis: vel tuetur: vel restaurat salutem: cuius materia versatur in morbis & vulnerib9. Ad hãc vtiq; pertinẽt non ea tantum que ars eorum exhibet: q ꝓprie medici nominantur: sed eciam cibus potus: & tegimen defensio omnis est atq; municio: qui nostrũ corpus aduersus extremos ictus casusq; seruatur. De nomine medicine. Nomine autem medicine a modo: id ẽ temporamẽto impositum existimatur: vt non satis sed paulatim adhibeatur: nam in multo constristatur natu

ra: mediocriter autem gaudet. Vnde & qui pigmēta & antitoda satis vel assidue biberunt vexantur: immo deracio enim hominis: non salutem sed periculū affert De inuentoribus medicine. Medicine autē artis actō & reptor apud grecos ꝑhibetꝰ Appollo: hanc filiꝰ eius Escolapius laude vel opere ampliauit. Sed pꝰq̄m fulminis ictu Escolapius interiit: interdicta fertur medēdi cura: & ars simul cum autore defecit: latuitq; ꝑ annos pene quingentos vsque ad tempus Artaxersis regis persarum: tunc eam reuocauit in lucem ypocrates Asclepiō patrē genitus insula thoe. Capitulum. xi.

De Autoribus legum.

Oyses gentis Hebraice primꝰ omniū diuinas leges sacris litteris explicauit. Foroneus rex grecis primus leges iudiciaque constituit. Mercurius trimergistus primus leges egipciis tradidit. Solon prius leges athenienss dedit. Ligurgus ꝑus lacedoniis iura ex appollonis auctoritate confinxit. Numa pampilius qui romulo successit ī regno prius leges romanis edidit: deinde cum populus sediciosus magistratus ferre non potuisset decem virios legibꝫ scribendis creauit: qui leges ex libris Solonis: in latinum sermonem translatas duodecī tabulas exposuerunt. Fuerunt autem hy Apius Claudius Gemitius Veterius Iuliꝰ Maniliꝰ Sulpitiꝰ Sextius Romeliꝰ posthunius Hy decem viri legum ascribendarum electi sūt: leges autem redigere ī libris primus consul Pompeyus instituere voluit sed non perseuerauit obtrectatorū metu: deinde Cesar fecit id facere sed ante interfectus est. Paulatim autem antiqui leges vetustate atque iniuria excaluerūt. Quarum & si nullus iam vsus est: noticia tamen videtꝰ necessaria. Nōne a Constantino cesare ceperunt: & reliquis succedētibus: erantque ꝑmixte & īordinate. Postea Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani &

armoginiani codicem factum: constitucionem a Constantini temporibꝫ: sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit que a suo nomie Theodosium vocauit

Capitulum duodecimum. De Regimie ciuitatis & electione principis signanter.

Ollicia dicitur a polis quod est ciuitas & ycos sciencia: quia finis pollicie ē ciuitatē bene regi. Vnde sciencia pollitica est sciencia qua vrbes reguntur seu resp. dirigit̄ vt pace respu. fruatur: vt satis innuit Sanct9 Augus. libro xix de ci. dei Pollicia igitur concernit regimen ciuitatis. Est autem ciuitas quasi ciuium vnitas. Et secūdū Isiderum xv. ethimoloiaꝝ. Ciuitas est concōs hominū multitudo societatis vinculo adunata: que aliqn̄ vrbs vocatur: & aliqn̄ respu. nūcupatur. Quā diffinies Scipio dicit eam esse rē populi. populus autem dicit̄ multitudo nō quelibet sed solum illa que habꝫ vnionem & sensum ad cōmunem vtilitatem. Hec narrat Aug. li. secūdo de ci. dei. Et Isidorus xix. ethimoloiaꝝ Aduertendum ꝙ resp. est sicut quoddam diuinum corpus qd̄ diuino munere animatur & regitur vt tāgit Helimādus in cronicis li. ii. Huius autem corporis caput dicit̄ princeps: & senatores cordis locum tenēt. Iudices autem & presides tenent locum oculoꝝ & aurium. Et Oratores locum ligue. Ceterisque mēbris ꝑsone alie rei publice: comparari possunt. dicuntur ergo senatores a senio eo ꝙ antiqtus senes in senatores eligebantur: qꝝ institucionem Romulus inuenit & nomina eorum presenti populo in tabulas aureas contulit. Olimque filii senatorum illi dicebantur: qui nascebant̄ tempore quo patres senatores erant: Alii vero non. Et hoc scripsit Vulpici9 suo libro vt patet in digestis li. primo Rursus in pollicia eligendus non est princeps: nisi secundū genituram principatum quis obtineat qui pr̄iceps nō cupidus aut viciosus inueniatur. Vnde Tulius i libro

paradoxis. Quod inquit imperabit vrbi qui non potest cu
piditatibus imperare Refrenat ergo princeps libidi-
nes: spernat voluptates: iracundiam teneat: auariciam
coherceat: ceteras animi labes repellat. Princeps eciam
eligi non debet nimis pauper aut nimis diues. Vnde o
lim: prout refert Valerius libro vi. duo viri coram Sci-
pione vt ad hyspaniam mitterentur coram senatu con
tendebant quorum vnus ditissimus: alter pauperrimus
de quibus ait Scipio ait Neuter inquit mihi placet eo
quod alter nihil habet: alteri nihil satis. Ceterum indignus
est principatu aut gradu superiori: qui se non bene re
git in inferiori: vt ponit Pompeyus libro xii. Nec debet
quis appetere regnum vel principatum: quia teste Se
neca li. iii. de beneficiis. Regnum est nolle regnare cum
possis. Vnde poeta Asperius nihil est humili cum ten
dit in altum. Et Ganfredus. Si bene vis duci te certo
committe duci Illud tamen Oracio sepius accidit: in li. enim
sermonum ait: Populus quoque stultus honores sepe dat
indignis. Et laudamus in maiori: iam nunc ad culmina
rerum: iniustos creuisse queror. Tolluntur in altum: vt
lapsu grauiori ruant. Quibusdam princeps nullus pla
cet omnibusque detrahunt. Illud Sydonii in epistolari suo
libro v. dicere videtur. dicunt enim. si elegimus humi
lem vocatur abiectus: si erectum superbus: si doctum
inflatus dicetur. Si imperitum irridebitur. Si seuerum
crudelis erit. Si indulgentem faciliter culpabitur: Si
simplicem despicietur. Si diligentem supersticiosus cre
detur. Si quietum ignarus vocabitur. Si abstinentem
auarus. Si bene pascentem gulosus putabitur. Hys igitur
nulla virtus placet. Quicquid sit tamen virtuosi semper eli-
gendi sunt in principes: quorum condiciones & mores enar
rat. Helimandus vbi supra. Princeps inquit constitu
tus non multiplicabit seruos: nec canes aut bestias: sed
quod satis est tenebit: hystriones: mimos lenones mere
trices repudiabit inferiores non corrumpet exemplo

Quia teste Claudiano libro. iii. Mobile mutatur sem per cũ principe vulgus: vxoresq̃ nõ habebit plures: lit teris intendit: & cum iudicabit ad alteram partẽ non declinabit: deum precipue colit: munera non accepta bit: suosque officiales frequenter non mutabit. Vn de Thyberius prout refert Iosephus suos ꝓcuratores vix aut nunq̃ mutabit Inde enĩ se dicebat pacere plebi Nam procuratores scientes ad modicum tempus habe re procuracionem quicquit possunt recipiunt.

Capitulum. xiii. Quomodo princeps debet suos subditos diligere & defendere.

Rinceps habeat milites bellicosos qui preli ari debent non pro iniuria vel vindicta infe renda sed pro iniuria repellẽda: patriaq̃ de fensanda. Nec debent timere viri bellici q̃ deo non placeãt: quia sanct9 dauid bellis intendebat Et centurio pariter: qui domino ait: domine non sum dignus vt intres subtectum meum. Hec Aug. ad Bo nifacium Et idem Aug. de verbis domĩ. Militare in quit non est delictum: sed propter predã militari pec catum est. Neq̃ rempu. gerere est criminosũ: sed ideo agere remp. vt diuicias augeas videtur esse damnabi le. Vnde prelia nõ debent fieri crudelitate aut cupidi tate: pacis studio gerantur: & mali cohercean̄t: & boĩ subleuantur. Vnde Gregorius vniuersis militibus ne apolitanis scribens. Summa inquit milicie laus: inter alia bona merita hec ẽ obedienciam reipu. vtilitatibus exhibere. Ceterum Iside. li. ix. ethimo. iustum ĩquit est bellum qđ ex edicto geri̅t de rebus repetẽdis aut pulsandorum homĩm causa. Vnde Aug. libro questio. dominus inquit noster deus ad ihesũ naue iubet vt cõ stituet sibi retrorsum insidias scꝫ insidiãtes bellatores ad insidiandum hostibus. Et ibidem Iusta inquit bel la gerebantur a filiis israhel contra Amorreos a quib9 transitus negabatur. qui iure equissimo humane socie

tatis patē debebat. Aduertant autē bellatores vt non preliantur iniuriā inferendo: sed ab iniuria se defendē do. Vnde Ambrosius libro primo de offi. non inferenda sed repellenda iniuria lex virtutis est. Et Anastasius papa. Qui inquit potest obuiare & ꝑturbare puersos & non facit. nihil aliud est q̄m fauere impietati eorum nec caret scrupulo societatis eorū occulto qui manifesto facinori desinit obuiare. Eandem sentenciā tangit Ambrosius libro de offi. Et Ieronimus sup Sophoniam. Rursus Elimandus vbi supra dicit principē sic debere viuere: vt a subditis diligat̄. Nā codrus atheniensium rex ꝓ victoria populi sui seipsum morti tradidit. Nam mutato regio habitu sarmēta colligens castraq̄ hostium ingressus a milite quem falce in iurgio percusserat interfectus est. Rex igit̄ aut princeps sic suos diligat: vt eciam pro ipsis mori non timeat. Vnde Iulius cesar dicere solitus erat: dux inquit qui nō laborat vt militibus carus sit: militem nescit amare. Vnde Seneca. Si vis amari ama. Nam Iulius pastorem vinculauit eo ꝙ sibi meliorem panem q̄m ceteris militibꝫ attulerat Alexander q̄ꝫ videns militem suum macedonem prenimia senectute: frigore obstupefactum de sede sublimi descendit: & in suis manibus dictum militē in sede posuit. Nam princeps qui a suis militibus non diligitur tanq̄ꝫ tyrannꝰ dominatur: nec securitate vbi est fruitur. Vnde cum Dyonisius tyrannus iuberet suum corpus a multis militibus custodiri. Plato ei dixit Quod inquit malum fecisti. ꝙ a tot militibus custodieris. Vnde claudius: non sunt excubie non circumstancia tela tueatur amor quasi diceret: ꝙ qui amatur non eget custodia. Capitulum. xiiii.

De legibus & inuentoribus earum.

Ollicia legibus dirigenda est: Teste autem Isidero quinto ethimoloiaꝝ. leges vero aut diuine sunt aut humane. Lex autem diuina.

genti hebree p Moysen primitus data est. Legū autē humanarum plures fuerunt inuentores: scȝ Foroneus rex: q grecis primus leges iudiciaqȝ cōstituit. Et Mercurius trimegist9 egipciis leges tradidit. Et postmodum viros quosdam decreuit qui transtulerunt in latinum leges ex libris Solonis. Fuerunt autem viri ordinati per eum Apius Claudius Gemicius Veterius Iulius Manilius Sulpicius Sextinus Romilius Posthumius. Aduertendum autem qꝫ leges diuine preferende sunt humanis. Vnde Gracianus. Cōstituciones inquit principum ecclesiasticis institucionibus non preeminent. sed ecclesiasticis legibus postponēde sūt. Vnde Elimandus in cronicis libro xi. Humane inquit leges eatenus valent quatenus a diuinis non discrepant alioquin falsum est quod in lege scriptū est. Quod prīcipi placet scȝ deo. legis habet vigorem. Ceterum aduertendum: qꝫ sicut lex est commune preceptum sic ex communi consensu confici debet: vt trahitur ex sūma asonis. Vnde Papinianus libro primo diffinicionū: lex. inquit est commune preceptum virorum prudencium Que lex fieri non debet propter aliquem casum particularem: sed pro cohercione malorum: que vt commuīter contingere possunt reip. vt ponit Iulius celsus li. quinto. Vnde legis effectus est imperare necare puni re: inquit Modestius libro p'o regulaꝝ: princeps igitur nō solum armis sed eciam legibus remp. debet defensare vt tangit Iustinianus libro institucōnum Rursus aduertendum qꝫ ius canonicum & ciuile quodammodo sunt partes pollitice: ita qꝫ pollitica sciencia ē cōmunis ad om͞ia iura. Vnde ius nomen ē generale. Lex autem species eius. Vnde ius dicitur quia iustum est seu dicitur a iusticia. vt ponit Vulpianus libro primo īstitucionum. Lex autem dicitur a ligando. quia ligat Aut ab eligando quia eligitur. Sunt autem multe species iuris. Quoddam ius dicitur publicum: qđ pertinȝ

ſacerdotibus & magiſtratibus. Aliud priuatum quod
ad vniuſc9q; pertinet vtilitatē. Quoddam eciam ē ius
gencium: quod concernit illud qđ debetur deo & pa-
rentibus: vt ponit pompeius. Aliud ē ius pretorū qđ
pretores introduxerunt pro ſalute reip. quod comme
morat Papinianus libro primo diffinicionum. Quodā
eſt ius humanum: quod dicitur poſitiuū: quia poſitū ē
ab homine. Aliud eſt ius ciuile quod pertinet ad popu
lū vel ciuitatē: diuina humanaq; cauſa conſtituit eā. A
liud eſt ius quiritum id eſt romanum: quia quirites id
eſt romani ipſum inuenerunt. Ius autem canonicū di-
citur eccleſiaſtica inſtitucō. Cuius plurimi fuerūt ſcri
ptores: Primus fuit Iſidorus: qui primus ſcripſit libꝝ
apoſtolicum decretorum deinde Iuo epiſcopus carno-
tenſis regulas canonū capitula ordinauit & ad numeꝝ
decem librorum redegit: multeq; abreuiaciōes poſtea
facte ſunt Actores non occurrunt. Verū ꝙ Gracian9
decretū ſcripſit. Ceterū aduertendū ꝙ ius ciuile a du
abus ciuitatibus emanauit: ſcʒ ab athenis: & a lacede-
mone. Vnde regnante Ioab in iuda Ligurgus lacedo-
niis iura īpoſuit. Qui Ligurg9 quecūq; precepit pri
us obſeruauit vt tāgit Iuſtinianus libro iii. Primo enī
ſtatuit vt auri & argenti vſus non haberetur: terraſq;
vti & patrimoīa ꝑ eqlia diuiſit: & cōmunicari omnes
publice iuſſit iuuenes voluit vna ſola veſte ꝑ āno Vir-
gīes voluit abſq; dote deſpōſari Multaq; alia decreuit
narracione longa. Rurſus aput romanos poſtmodum
creuit. Vnde Pompei9 libro ſingulari Eucheridii tra
didit romulum diuiſiſſe romam in tres pȃtes: quas cu
rias appellauit: quia ibi cauſe agebātur: legeſq; fiebāt
in predictis curiis: que omnes conſcripte fuerunt tē-
pore Sixti pampirii: qui fuit tēpore Tarquinii ſup
bi. Liber autem illarum legum vocatus eſt liber papi-
rianus: non quia papireos eos feciſſet: ſed quia eos or-
dinate ſcripſit: poſtmodum autē romani decem viros

constituerunt: qui leges a ciuiatibus grecorum collegerunt: q̄s acceperunt scriptas in tabulis eburneis datumq; illis fuit posse vt illas leges corigerent: & ideo duas tabulas predictis tabulis adiunxerunt. Vnde leges duodecim tabularum vocabantur: quia duodecim tabule in omībꝫ erant. P9 hoc Api9 Claudi9 leges reduxit ad librum vnum: & Flauius scriba libetinus populo tradidit. Vnde senator fieri meruit: deinde Cornutanus prius scienciam iuris ciuilis publice profess9 est. Verum q; Papirius Publius: leges regias pri9 in vnum volumen contulerat. Et Apius Claudi9 duodecim tabulas ex legibus scripsit. Publius vero decē libros reliquit iuris Mutilius totidem. Brucus septem Et Mucius publii filius: iuris ciuilis sciēciā ad libros octo redegit: qui digesti sunt ab ausudio. Multiq; alii scripserunt: quorum fama vetustissima ē: De nouellis autē memoria publica est. Ca. xv. De Iconomica.

Conomica est ars vel sciencia qua domesticarum rerum sapienter ordo disponitur: vt inquit Isidorus libro ethimoloiarum. Richādus autem libro descripcionum dicit q; Iconomica est sciencia familiaris officii curā mediocri dispositione disponens distribuit. Hac ergo sciencia indiget quicunq; paterfamilias: vt suam domum sapienter regat & dirigat. Quia dominus ex domo honestat: vt tangit Tulius libro de offi. Nam decorum valde ē patere domum illustrium virorum hospitibus illustribꝫ vt tangit idem libro ii. Vnde Tul. contra Salustium ipsum reprobando dicebat. Nec quicq̄m inquit turpius domui tue q̄m tu. Et valerius maxim9 li. ii. Quid prodest foris esse strennuum si domi male viuitur. Et ibidem Quorum opera splendorem suum procul obtinuisse videntur eorum dignitatem. Indignum enim ē & difforme domi collabi. Vnde Tuli9 Quid prodesse potest pondus graue diuitis auri aruaque pigua si fū

dant munera boues. Quid ve domus prodest frigus ĩ
nixa calumnis. Aurateque trabes marmoreumque so
lum: quasi diceret: ista nihil prodesse nisi domus recte
gubernetur. Ideo Seneca de quatuor virtutibus dicit
ꝙ sapiens non debet velle vocari dominus a domo: sed
domus a dño deƀ nuncupari. Circa igitur regimen
domus maxime attendendũ est ad regimen vxoris qa
nihil est crudelius infesta muliere vt ponit Fulgenciꝰ
libro suo mirrologiarum. Si tamen mulier bona fuerit
domum optime disponit: vt autem bona sit maximum
remedium est si vir ipse bonus fuerit. Vnde narrat Ie
ronimus cõtra Iouianum libro primo de quodam: qui
cum vxore sua pudicissime vixit. Vnde cum os sibi fe
teret: ipso tamen ignorante: sibi quidam imꝓperauit
& vxori sue dixit: cur ei non intimauerat: que respon-
dit: putabam inquit sic omnibus viris os olere: itaque
sũma castitas in ambobus fuit. Vnde Tibulliꝰ li. pri-
mo Casta precor coniũx maneas sanctique pudoris as
sideat custos sedula semper anus. Qui versꝰ pretẽdũt
vt fidelis custodia assit mulieri: quia muliẽ de se fra
gilis est: faciliterque decipitur. Vnde narrante Vale-
rio maximo Socrates cuidã querenti an sibi expedirꝫ
nubẽ vł nõ Rñdit peniaꝫ se factũ qđcũqꝫ fecisset Si ĩ
qt nõ nupseris solitudo te affligꝫ & si vxorem duxeris
solicitudo concitabit. Fortassis autẽ ideo coniugia sũt
onerosa: quia decenter non cõtrahuntur amore: sed cu
piditate interueniente fiunt. Vnde narrat Valerius li
bro vii. de quodam qui habens vnicã filiã petiuit. Te
mistoclem philosophum vtrum eam pauperi & proba
to vel diuiti & non probato daretur. Cui ille respõdit
Melius enim est inquit virum pecunia: q̃m pecuniam
viro indigere. Narrat eciam de Marcia filia Cathoĩs
iuniori: ꝙ cũ peteret ab ea: cur perdito viro denuo nõ
nuberet. Respondit: se non inuenire virum qui magis
vellet q̃m sua. Non sũt igitur vxores proptẽ pecuniã

assumende: alias enim cõiugia male fiũt. Nã & phi
losophi plures timẽtes ĩ cõiugio fraudari nubere distu
lerunt. Nã Cicero rogatus ab Hirceo vt post repudiũ
Therencie sororem eius duceret omnino facere super
sedit dicens: nõ posse se vxori & philosophie parit ope
ra dare. Nam si pulcra fuerit: ẽ difficile custodire qđ
plures amant. Si autem turpis: molestũ est possidere
qđ nẽo habere dignat̃. plures ergo nubẽ contẽpserunt
cõiugia tamẽ licita sũt dum iuste contrahantur. Quia
teste Ouidio li. de remediis. Turpi vir & mulier mo
do iuncti: protinus hostes. Quia scȝ ꝙ malo titulo iun
ctum est: malo terminatur fine: plurimaqꝫ contingunt
incommoda. Vnde Therẽcius vno quoqꝫ animo omẽs
socrus oderunt nuros. Ecce odiũ. Et Ouidius li. me
thamophoseos imminet exicio vir coniugis illa mariti
filius ante diem patos inquirit in annos. Ecce labores
Sed eciam plura insurgunt comoda vtputa educacõ fi
liorũ. corporisqꝫ proprii custodia. Rursus aduertẽdũ
ꝙ Iconomica exigit filios debite nutriri. Vnde Quĩti
lianus libro pͥmo Vtinam inquit liberorum nostrorum
mores: nos ipsi non pderem9. Nã mollis educacõ quã
indulgenciam vocamus: neruos omnes mentis & cõpo
ris frangit. Itaqꝫ pueri sũt corrigendi non tñ nimis as
pere. Quia teste Quintiliano libro ii. Ingenia pueroꝝ
nimia emendacionis seueritate deficiunt. Nam & dis
perant & dolent: & nouissime odiunt: qđ maxime no
ciuum est: qa dũ omĩa timent nihil conantur: Modera
te igitur sũt corrigendi: sed multi non attendũt quia
tanq̃m viros puerulos concuciunt vt ponit Valerius li
bro ii. Alii. vero liberos suos non instruunt. Cuius op
positum fecisse Augustus cesar legitur. Nam filiã suã
& nepotes fecit lanificio insistere: vt ponit Suetonius
libro. ii. de xii. cesaribus. Rursus patfamilias suos de
bet discrete regere seruos: non spernendo sed amicabi
liter alloquendo. Vñ Seneca ad Lu. epistola lxxvii. H

los inquit rideo qui turpe estimant cum seruis suis cenare. Hoc enim superbia facit vt cenante domino stanciũ seruorũ turba circumstat. Vnde didim9 rex bragmanorum ad Alexandrum magnum in homĩes nostri similes seruitutem non ponimus alioquin seuicia est in obsequium cogere eos: quos nobis fratres eadem natura progenuit. & quibus a deo patre cõmunium bonoꝝ spondetur hereditas. Seruis ergo non sũt grauia onẽa imponenda. Vnde narrat Valerius libro quarto ꝙ cũ plato aduersus seruũ suum propter delictum vehemẽter exarsisset: ne vindicte modum haberet castigacionem sui serui Spensippo amico suo cõmisit. Vnde plautus. Ve autẽ aput quos vigiliam multam in noctem protrahunt. Tantum enĩ seruis de vita quantũ de nocte auferunt. Capitulum. xvi Quomodo pater familias debet sibi acquirere amicos.

Aterfamilias amicos sibi vendicare debet. Quia teste Seneca lib. iii. de beneficiis: neminem tam alte secula posuerunt vt non illi amicus eo magis desit: quo nihil absit seu abest. Et idem Seneca. libro de remediis fortuitoruꝫ Quere inquit amicos inter honesta officia: quere in laboribus ad mensem res ista non queratur. Nam modicus amicus est qui dumtaxat est amicus mense. de tali amico dicit Sapiens. Vinũ nouũ amicus nou9. Expedit ergo sapienti yconomo amicos bonos conquestare: nec de facili pretmittẽda ẽ incepta amicicia. Quia teste Tul. li. de amicicia vetrĩa amicicia sicͭ vinũ vet9 dicitͬ suauissima. Maxĩa ẽ enĩ vis vetustatis & consuetudinis Eligat ergo amicum sapiens quem semper custodiat: & cui sicut sibipsi credat: alias enim nõ ẽ amicus: vt inquit Seneca epistola tẽcia ad Lucillum. Sed talem amicum difficile est possidere: nisi bonus sit qui amat & qui amatur. Quãobrem amicicia de libertate contrahenda est: sed contracta cum fuerit manu de

bet teneri. Vnde Suetoni9 libro ii. de xii cesarib9 narrat: quia Augustus cesar non facile amicicias admisit sed constantissime retinuit. Ideo Plautus in aulularia. In amiciciam inquit & fidē stultū ne receperis. Nam insipientum atq; reproborum facilius est odiū q̄m collegium. Qui ergo sapiēs ē bonos insequitur: & amicū elegit prudentem: quem multi non reperiunt: qa multos amicos habere nolunt: & ignotos notis proferunt. Quibus contradicit Theofrast9. Expedit inquit amicos iam probatos amare: nō amatos probare. Vnde catho Ignotū tibi tu noli preponere notis. Et sequit̄ Cū tibi vel socium vel fidum queris amicum. Non tibi fortuna hominis sed vita petenda est Et cum amicū eciā bonū sapiēs īuenerit: comode diligat vñ Ca. Dilige sic alios: vt sis tibi car9 amicus. Sic bonus esto bonis: ne te mala damna sequantur: Ceterum amico nō sūt onera imponenda incongrua: ne forsan pdat̄. Vnde Macrobius in libro saturnalium: Ita amicum habeas: vt inimicum posse fieri putes. Et Salusti9: veros inqt amicos neq; armis cogere neq; auro parare queras. Sed officiorum fide parantur: cum quibus amicis breues raciones: & longas amicicias habere oporteret. Exordium autem amicicie est bene loqui. Et principium inimicicie maledictio est. Amicus enim cito amittitur & raro acquiritur. Hec Socrates. Ceterum yconomicus bona que possidet prudent̄ distribue̅ debet. Vñ Maiō est in conseruandis rebus: q̄ꝫ in reperiendis ad habenda cautela: vt ponit Cassiodor9 epistola xxxiii. Vnde Claudianus in maiori volumine. Plus est inquit seruasse quesitum: q̄m quesisse nouum. Vnde philosophus q dam dictus domas: amico inquit me rogāte desiderio pecuniam & amicum mutuo: & ipsū & peccuniā pdo. Quid verum est apud auaros Itaq; bona sunt discrete distribuenda. Veruntamen q mutuo capit: gratis reddere debet. Vnde ex prouerbiis sapientum colligitur

ꝙ fraus est accipere: quod non posset reddere. Et ambrosius in libro de Tobia. Plautas inquit non habet crimen: sed debere verecundum: & nō reddere verecūdiꝰ ē. Et subdit si dives es nullā paciaris petendi necessitatem. Si pauper es: soluendi considera difficultatem. Vnde Seneca libro de beneficiis: primo inqt docendi sūt qui libenter accipiunt: libent reddere. Quia si beneficia gratis collata reddanda sūt: multo forcius mutua. His autem sermonibus mutuare non disuadet nisi non amicis aut his qui reddere nolunt Vnde Augustinus libro de doctrina cristiana docet amicis succurrendum. Cum inquit omnibus prodesse non possis His potissime succurras qui tibi tēpore sue oportunitatis q̄si q̄dā sorte iungunt: qa scilicꝫ amicis bona propria mutuo vel dono sūt distribuenda.

Explicit liber Zophilogii primꝰ. Incipit secundi libri Zophilogii tractatus primus de inducentibꝫ ad amorem virtutum. Cuius Capitulum primum ē Quomodo virtutes sunt appetende.

Irtus medicina est corporis parit & anime: virtutes igitur appetere vnicuiqꝫ naturale ē. Cuiuslibet igitur studium pro adipiscendis virtutibus applicari. Vnde Boe. in de con. Omnis inquit mōtalium cura q̄m multiplicium studiorum labō exercet. diuerso quidam calle procedit: sed vnum tamen beatitudinis terminum nititur puenire: quo qs adepto nihil vltra desideriare querit. Est enim cuncta inter se bona continens. Hoc euim bonū medio virtutis adipisci potest. Quod multi credentes obtinere: itinera minꝰ virtuosa sectati sunt. Vnde Augustinꝰ xviii. de ci dei nārat qualiter philosophi quidam sūmam felicitatem in voluptate constituerunt vt Aristippus Alii ī virtute vt antistenes Alii in sensibus corporis. Omnes tamen aut a sensu naturali defecerunt aut bonum & virtutē

appecierunt. Nam virtus sua dignitate animum a voluptatibus retrahit: ipsumq; ad maius bonum disponit. Sicut & arbor diligitur propter fructũ. vt ponit Tulius primo rethorice. Nam omnia honesta concordant racioni. Inquit Arestoteles in ethica noua. Et Quintilianus de oratoria institucione libro primo. Nihil inquit potest placere quod non decet scʒ volũtati nõ corrupte. Bonum animi appetere naturale est. Vnde Seneca ad Lucillum ep̃. xlvii. Omne inquit honestũ voluntarium est. Nõ enim potest honestũ esse quod nõ ẽ liberum. Et libro quãto de beneficiis Rerum honestarum precium in ipsis est. Et in suo edipio inquit. turpe est medicina sanari & piget. Ex quibus aperte concluditur ꝙ mens humana virtutes natualiter appetit. Vnde Tulius libro ii. de offi. dicit idipsum quod honestũ decorosũq; dicimus ꝑse noƀ placet: annimosq; omnium natura sua commouet. Idem ponit libro q̃rto qa scʒ natura id appetit quod honestũ ẽ vel saltẽ videtur esse. Si autem iudicium fallit hoc peccatum agit. Vñ. Tul. li. de paradoxis. Quod inquit honestum est id solum esse bonum stoyci testantur. Vnde Hecaton stoicus. Omne inquit honestum in arduo est quia scilicet mens ardescit: vt quod honestum est habeat: cuiusmodi est virtus. Quia teste Tulio in de amicicia. Nihil ẽ virtnte amabilius nihil qđ alliciat ad diligendnm. Nã propter virtutem & probitatẽ eos quos nũq; vidimus diligimus. Omnis igitur virtus amabilis est. Nempe ipse Tulius in primo rethorice. Virtus inquit est habitus anime iudicio racionis consentaneus. Et ibidẽ: virtus est habitus a quo quis bonus existit & opus suum bonum reddit. Vnde Arestoteles ii. ethicoꝝ. Virtus est que habentem pficit & opus eius bonũ reddit. Et Tulius in libro de legibus. virtus est recta racio. Et ĩ libro de fine boni & mali. virtus est conformis iudicõ racionis. Et primo libro de officiis. virtus est p quam

laus in actione consistit: ipsius autem virtutis comes ē inuidia quia sc3 virtuosis multi inuident. Vnde affricano virtus emulos multos comparauit Tulius ii. rethorice. Nihiloīꝰ inqt virtus vincit omīa: quoniam virtuti omnia parent: vt ponit Salustius ī Cathelinario: p virtutem opns redditur & res prius apparens impossibilis: redditur possibilis: vt refertur dixisse ypocrates in suis exhortacionibus: narrante calcidio in prohemio super Thimeum Platonis: Sapiens igitur virtutes querat p quas obliuisci poterat: damnorū que gessit. Vnde Seneca ad Lu. ep. lxxvii. Quādiu īquit virtus salua fuerit non sencies quid abscesserit. Nam cupiditas & pericula p virtutem pretereūt. Et ibidem Nulla inquit virtus latet: & si lateat non est ipsius dānum: veniet enim ipsius dies qua publicabit̄. vnde Seneca in libro de matura morte. vna inquit res est virtus que nobis immortalitatem donare potest & pares facere diis. Per virtutes enim homo sapiens fieri pot̄ Vnde Lactancius libro de falsa sapiencia. virtus inqt cum sciencia coniuncta sapiencia est. Nimirum ergo si iuxta probleuma appetenda est. Capitulū. ii.

Quomodo natura cupit virtutes.

Irtutes nature innatum ē suscipere. Vnde Arestoteles primo ethicoꝝ: neque inquit a natura nec preter naturam fiunt virtutes ī natum est nobis p assuefactionem recipere eas: ex similibus enim actibus fiūt similes habitꝰ. Vnde prosper in libro epigramaton nos hortat̄ dicens: ad patriam vite de noctis valle vocati: virtutum gradibꝫ scanditur lucis iter. Omnis virtntum semper substancia salua est: Inuitus cristi munera nemo rapit. Rursꝰ Gamfredus in sua poetria noua. Sectemur inquit honesta & mala vitemus: quia virtus optima rerum: pessima res vicium: nihil eq̄ preciosum. Et Iuuenalis li. tercio. Nobilitas inquit animi virtus est. Quis ergo

virtuosus fieri non desiderat. Ná teste maximiano In lio virtus auro preciosior est: nec putrescit sed ī aduer sis crescit ipsa virtus: vt inquit lucanus li. iii. Si ergo virtutis amator esse cupis attēde quomodo virtus nihil aliud est nisi exemplar honesti. Inquit Lucanus li. ix. Nempe virtus ridet in aduersis Studeat ergo vnusquisq; in virtutibus abundare vt in se habeat quod in aliis amat: prout ex prouerbiis sapientū edocet. Virtus enim ad beatam vitam pducit. Vnde Tulius libro primo de legibus. Virtus inquit est perfecta: omnino q; certa in natura est. Itaque nihil prestabilius: hāc natura peperit: qa constat nos ad iusticiā esse natos. virtus enim omnium animos natura sua commouet. Inqt Tulius libro de offi. Reuera multo magis ē secunduz naturam communitas iusticia & libertas: q̄m cupiditas aut voluptas. Nihil enim tam secundum naturam est sicut humilitas. Hec Thulius li. iii. de offi. Si ergo laudabile est naturam imitari nūquit virtutes habere desiderandum est. Vnde idem Tulius de amicicia illos inquit viros bonos appellandos putemus: qui assecuntur quantum possunt habere naturam optimā bene viuendi. Et Quintilianus de Oratoria institucione libro prīo. Omīa inquit que ars consumauerit cētū est a natura iniciū duxisse. Nobis igit̄ ad virtutes sūt semina nature concessa. eciā anteq̄m doceamur. Si enī in virtutibus foret auxietas: & criminibꝫ insistere solū delectabile esset fortassis virtuosos fieri fieret penosum: & bene agendi excusacio preberetur. Sed ī virtutibus gaudium perfectum habetur. Et homo ex cōdicione sue nature ad honesta ducitur: nullatenus ergo excusatur. Vnde Seneca ad Luc. habet inquit hoc optimum in se animus generosꝰ q̄ cōcitat̄ ad honesta Magnarum rerum species ad se vocat & attollit: docilesque natura nos edidit & racionem dedit ipfectaz que virtntibus tamen pfici pot̄. Hec Sene. epi. xlviii.

Rursus si virtuosus fieri coactionis opus esset laudabi
le opus: fortassis non videtur: Nullus enim laudabilis
est i eo ꝙ vitare nequit cum vellet. Sed procul dubio
opera virtutum libere fiunt nutoqꝫ spōtaneo coassum
muntur. vt ponit didimus in epistola ad Alexandrum
Nullum inquit virtutis inicium est quod mutari non
possit. Nam ad bene viuendum libero concitamur ar
bitrio. Sed plurimi virtutes opinantur graues: quia
bene viuere nolunt. Sed queso vt hi saltē doleant qa
bona voluntate carent. Si enim boni fieri cuperēt vir
tutibus faciliter insisterēt. Nulla enim tam facilis res
quin difficilis sit: qñ inuite fit. Vtinam ergo hi libēti
animo bona desiderarent: vt saltē mala que facere neq̄
unt non appeterēt. Iuxta illud Therencii poete. Quā
do inqt non potes quod vis illud velis quod potes. ita
ꝙ mala que cupis explere: si non vales bona tunc facis
que peragere potes. Sed aliqui dicunt ad plurima vi
ciorum opera se cogi: qui si verum dicant stulti ergo
reputandi sūt. Qu a teste Tulio in libro depadoxis: so
li sapienti conuenit: vt nihil faciat inuitus nihil dolēs
nihil coactus. Vnde stoyci dixerunt voluntatē solū ea
desideria que racionabilia sūt. Vnde in solo sapiēte vo
luntatem esse dixerunt. vt refertur Tul. in tus. ques
libro iiii. Si ergo in stultis est libido incitata: aut cu
piditas effrenata non voluntas sed appetitus est: quia
volūtas racōne dirigitur & appetit9 a sensualitate de
cipitur. O vtinam qui mali sunt saltem boni fieri cu
piant. Nam magna pars bonitatis velle fieri bonū vt
inquit Seneca ad Lucillum ep̄. xxxiii. Si enim dicas
hoc velle non posse audi Tulium libro de fato. Motus
inquit voluntarius eā naturam continet in se: vt sic in
nostra potestate: nobisqꝫ pareat. Nam omne honestuꝫ
voluntarium est. non enim honestum est quod non ē li
berum. Inquit Seneca ad Lucillum epistola lxvi. Sed
prochdolor plures nec bene agunt ymo nec emendari

petunt. Veruntamen magna pars profectus est felle-
re proficere: vt inquit Seneca epistola lxxi. Nũqd er
go laudabile foret si q̄ deo placent: homo solũ velit. vñ
Se. ad Lu. ep̄. lxxiiii. placeat inqt hoĩ qcqt deo placꝫ
Sed multis hoc graue ẽ nec de facili potest eorum im
pietas reuocari. Quia teste Quintiliano libro iiii. de o
ratoria institucõne. Nihil facile ꝑsuadetur inuitis. Si
qs eciã inuitus qd agat: laudem non promeretur. Vn
de nãrante Valerio maximo li. ii. Siqs olim bona inui-
tus fundebat ꝓ rep. maior laus dabatur exigenti: q̄m
prestãti. Ex inuito enim opere laudem nullus repõtat
Nec tñ hy laude priuantur qui bonum quod cupiunt
facẽ nequeũt. Vnde Ouidius li. de ponto. Sponte sua
probitas officiumq; iuuat. Si desint vires tamen ẽ lau
danda voluntas. Rursus & inter eos q bona bene agũt
Hy sũt laudabiliores qui bene faciunt amore q̄m timo
re. qui eciam mala pretermittunt caritate quam dei
formidine. Singulis tamen laus licet nõ equalis datur
de Quibus Horacius in epistolis Oderunt peccare ma
li formidine pene: Qui mali eciã pecc̃a qñq; dimittũt
eo ꝙ ipsa facẽ non possunt. Vn maximianꝰ inquit. am
plecti non dum quorundã vota laborant. Sed votis ob
stat: verbere trita caro. Nam nos a vicijs mũdanis se-
pe redardat. Corporis anxietas damna flagella fames
De talibus enim fatendũ apparet. ꝙ peccata non dese
runt: pocius enim a peccatis deseruntur. que si sponte
desererẽt: nulla mutacione facta quantũ ad labores ip
sorum: eo pacto mererent̃ quo demererent̃ distat ẽgo
sapiens virtutes acquirere quas natura appetit. quibꝫ
eciam totus ꝑficitur homo. Capitulum. iii.

Quomodo virtutes non querunt mercedem tempalẽ.

Irtus nõ ita ꝑficeret si seruilẽ homĩem red
deret: aut si tempalis fructus mercedẽ dũ
taxat conquestaret. Sũt igitur virtutes ꝓ
pter se diligende: sic tñ ꝙ ꝓpt̃ aliquid crea

tum nõ queratur: sed ad increatu bonum solum referant. Vnde Se. li. i. de clemēcia. Recte factorꝝ id ē operū virtuosorū verus fructus in ipsis ē: nec vllū precium virtutibꝫ dignū ext ipsas ē qđ de precio creato accipiendū ē. Et idē Se. li. iiii. de beneficiis reꝝ honestarū preciū ī ipsis ē. Vnde Plini9 in ep̄. ad Catulum Magnitudo animi nihil ad ostentacionem sed omīa ad conscienciam refert Recteq; facti: non ex populi sermone mercedē: sed ex facto petit. Illi ergo virtutes fōtassis non habent. qui ex operibus mercedem temp̄alē expectant. vnde Tul. ī dyalogo ad Hortensiū. Nulla inquit virtus esse potest nisi ḡtuita. Nā si mercede aliqua ad officium impellit non virtus sed fallax quedam imitacō ac silacō ē virtutis. Vnde idē Tul. li. i. de legibus: idipsum quoq; iustissimū ē iusticie mercedē nō querere. Et Claudian9 in maiori producit: non empta fides nec pectora merces alligat. Ipsa quidē virt9 preciū si sol aq; late. Fortūa secure nitet nec fastibus vllis Exigit plausu nec petit clarescere vulgo. Non querit precium vitā que debꝫ amori. Gaudia premissi cumulant inopiā dolores. proch dolor ergo multorum opera suspicione non carent: qui bene agere secrete nō curāt sed palā ideo bonum faciunt: vt laude fruarē publica fortunāq; mūdi preferūt virtuti. Vn̄ Oui. li. de pōto Nunc tū fōtūa stat caditq; fides. Nec facile reperies multis in milibꝫ virtutē preciū qđ putāt esse sui ipse decor recti facti si prima desint. Non mouet & gratis penitet esse probū: nil nisi qđ p̄desse potest caꝝ ē men ti vanoꝝ. Spem fruct9 nemo auide petenc9 erit. Et subdit. Sponte sua p̄bitas officiumq; iuuet. Mercede caret p̄seq; petenda ē Exterius virtus incōmutata bonis. Nunquit ergo delectabile ē si quis ea fecerit que virtuosa videntur. Et ex desiderio premii temporalis opeꝝ suoꝝ fructū p̄dat: dolendum est enī q̄ nullus virtute cōplectit vt premia sibi tollat: vt inquit Iuuenal.

li.iiii. Nihilominꝰ cũ virtus debet fortũe preeſſe. nec eſt appetenda virtus: vt fortũe munera ſuccedant. vñ Tul. in rethorica ſecũda. Sola inqt virtus in ſua poteſtate eſt: oĩa que pret eã ſub fortũe ſubiecta ſũt dominacõne. Nã diuicie virtutis pediſſeq ſunt. Illeq liber eſtimandus eſt: qui nulli turpitudini ſeruit. Si ergo cupiũt omnes homĩes liberi eſſe: cur virtutibus abiectis ſeruiles diuicias preferunt. Sic enĩ agere: maxĩa ſapiẽcia eſt. Quia teſte Tulio de padoxis. Omnis ſapiẽs liber: omnis ſtultus ſeruus. Quid ẽ libertas poteſtas viuendi vt vis. Quis autẽ viuit vt vult: niſi qui recte viuit. Qui gaudet officio: qui nec legibus propter metũ paret: ſed ſequit. Tolit vt qui nihil facit nihil dicit nihil cogitat niſi libent ac libe. Soli ergo ſapienti conuenit vt nihil faciat inuitus: nihil dolẽs nihil coactus: cũ ſeruus ſit obediencie. Et ſubdit. nũquid ille liber eſt cui mulier imperat: cui leges imponit: preſcribit: iubꝫ & vetat. Quid ei videtur: nec illi impanti aliquid negare poteſt: vel audet recuſare. Ergo inquit. Tu. iſtũ ſolum ſeruũ: ſed eciã nequiſſimũ appellandũ puto: licꝫ ampliſſima familia natus ſit. Omnis enĩ animi humil fracta timiditas: ſeruitus eſt. hec ille. Que igitur gloria reſtat amaſiis veneris: qui tunc maxime famulant eciã fediſſime turpitudini: qñ eoꝝ iudicio maxĩe gloriantur itaq ſenſus eorũ ita ebetant vt gloriã credant ignominiã & ſeruitutẽ principatũ. Hy ergo ſuomet vicio miſeri ſunt. Quia teſte Se. ep. lxxxvii. Nemo niſi ſuo vicõ miſer ẽ. Si ergo cupis liber fieri vicia euita: nã liber & guloſus eſſe non potes. Inquit Marcial coquꝰ Et ſubdit Cõtetꝰ tua ſi potes eſſe toga: liberiꝰ vtiq rege viue potes. Vereant igit diuites ſecli hꝰ: q ſe putãt liberos & maxĩe ſubſeruiũt. Nõ qc ẽ deo & hoĩbꝫ ſed nũmis & pecudinibꝫ: ſuoꝝq aratroꝝ & familiaruꝫ curam gerunt tanta ſolicitudine vt quietẽ pdãt. Nec tñ ſana ſolicitudo reprobanda ẽ ſed illa quã cupiditas

infert que vtique homiem seruilē reddit. Vnde Se. ī tyeste. Noscis cupidi regnū: quo iacet loco: regnū non faciunt opes nō vestes tyrie color: non auro nitide trabes. Rex ē quē ambicō vulgique fauor nō mouet: qui est ī tuto positus loco & oīa infra se videt. Et Claudianꝰ ī maiori. Si metuis si plura cupis si duceris ira: seruicii paciencie iugū tollerabis iniqs interiꝰ leges. Et sequitur. Tunc omīa iure tenebis: cū poteris rex esse tui. Nā illi soli liberi sūt qui sibi ipsis dominanē. Quid igiē hoībꝫ prodest molestiaꝝ causas acerbare. Hoc enī faciunt qui delictorum occasiones ī laboribus querunt Nunc femīaꝝ imitando collegia. nūc pomparū assumendo fastigia: nūc bonoꝝ cupiendo eucenia. Hec enī omnia ruinosa & labilia sunt: libertatem auferunt & criminum morbos ampliant: seruitutemque aggrauant & ab omni bono retardant. Tantum enim cernimus diuites ad bonum fieri tepidiores q̄ntū fiūt diciores. Vnde ꝓsper in libro epigramatū Quid iuuat ī longū causas producere morbi. Cor dubium expectat cras hodierna solus. Scimus correctis veniā nō esse negandā. Sed nulli nostrū ē vltia nota dies. Libertas nl̄la est maior ve potestas Quā seruire deo cui seruit hō sine iugo: peniteque nūc est iudicionis amica voluntas Que viget affectu non gemit imperio. Et Ganfredꝰ ī poetria noua: liber ē a viciis qui non seruit abundancis. Cui satis ē qđ habet: paup ē qui plꝰ cupit. Ecce igiē patꝫ virtutē seruilē nō esse: nec sperāe mūdi premia: q̄ premia nō nisi bonis deficiūt. Vñ Euno Sēper nūc studiis merces resecanē honestis. Qui vult ēgo liber fieri virtutū querat ornatū mundanis abiectis.

Ca. iiii. Quomodo virtus consistit in medio.

Vomodo ī medio consistit virtus. Effectus ergo virtutis est mediū tenere & ad extrema non vergi. Vnde Hora. ī li. epistolaꝝ Virtus ē medium vicōrū vtrique redactuꝫ

quia scȝ virtus recedit ab omĩbus viciis. Et Se. ad lu
cillum ep̃. lxvi. Omnis virtus in medio est. Illi igitur
virtuosi non sũt q extrema querũt. Nã & bona qdem
faciũt: sed nec bene: quia quod nimiũ ẽ assummũt: nẽ
pe ieiunare bonum est: sed nimis ieiunare virtus non ẽ
Virtus enim semper medium querit. Vnde in prouer
biis sapientum dicitur. Omnis bonarum rerum nimia
consuetudo passiua est. Omne enim nimium fertur in
vicium. Sed miraris quomodo ĩ bonis posset esse nimi
etas. Nam si nimietas fuerit iam res bona non est. At
tende queso quia res multe bone sunt ex fama & ex se
sed fortassis in te bona non sunt: eo ꝙ a te bene nõ fiũt
Quis enim formidat penitenciam esse bonam: si vero ĩ
discrete eam facis in te bona non est. Itaque penitẽcia
ex se hominem perficit: sed homo insipiens per eã non
semper perficitur. Sic enim experimur ꝙ ventus sua
uis nutrit ignem sed excessiuus extinguit. Vnde Oui
dius libro secundo de remediis: vento nutritur: vento
extinguitur ignis. Ignis leuis alit flammas grandior
aura necat. Eapropter ipsemet Ouidius libro secũdo
methamarphoseos ait: inter vtrunque mediũ si tenes
tutissimus ibis. Et Maximianus. Maior enim mediis
gracia rebus adest. Vnde Gamfredus in poetria noua
In omnibus vna est virtus seruare modum: Iuxta illud
prouerbium commune. Omnibus adde modum & ce-
tera. Sapiens igitur virtutes acquirat v. medium &
modum in omĩbus teneat. Quia teste Horacio in libro
sermonum. Est modus in rebus: sunt certi denique fi-
nes. Quos vltra citraque nequit consistere rectũ. Vn
de Arestoteles primo ethicorum ostendit ꝙ virtꝰ tol
lit superfluum & tenet medium: Itaque libertas ẽ me
dium inter auariciam & prodigalitatem. Sed fortas-
sis an int̃ vicia aliquod medium sit: quod si fuerit vir
tus esse putabitur. Hic dices vtique omne peccatum
fore extremum: licet alterum altero sit extremius: vir

tus autem mediat quia scʒ peccata vndique repudiat Nam omnia cupere vicium est: omnia indebite eroga- re stulticia est. Quid autē congruit tenere: & quid li cet hylariter distribuere: liberalitas est: medium er go sapiens in omnibus teneat. Vnde Omerus virtutē immitte furori: furorem virtute erige. Verum ꝙ plu rimi tenere medium nesciunt: vnūqꝫ vicium extremū vitare volentes in aliud extremum incidunt. Nam mlt tos vidi tanta temeritate superbos vt ceteros asperne rent & rursum deprehensi & ꝓpria ymaginacione du cti: ita se prostituebant vt pocius abiecti q̄m humiles viderentur: eorum ꝙ inclinacio locum nō habebat: A lios vidi furiosos vbi tamē occasio nō mouebat: & rur sus beniuoli & taciturni videbantur: vbi tñ repreben sioīs stimul9 nō adderat de talibus Horaci9 libro ser- monum ait: dum stulti vitant vicia incōtraria currūt Omnibus hoc vicium est cantoribus inter amicos: vt nunqꝫ inducant animum cantare rogati. Et idem Ho racius in epistolis. Alter in obsequium plus equo pro nus Alter rixatur sepe de lana caprina. Si ergo petis virtutes habere: medium queras: quod tenere pluri- bus difficile est: signantur qñ tristia occurrunt: Vnde teste Arestotele quarto ethicoꝝ. Mollicies inquit est fugere laboriosa: difficili9 ē tristia sufferre q̄m a dele ctacionibus retineri: itaqꝫ difficilis qñqꝫ ē inuencō me dii: qñ grauis imminet anxietas. Reperibile tamē est medium si assit bona voluntas. Verum ꝙ virtus ē cir- ca difficile peccare autem facillimum est. Nec mirum ꝙ cadere possunt q sūt īpotentes surgē aut̄ nequeunt Peccare enim deficere & cadē est. Sed viuere virtuo se potēcia est. Vnde Se. de naturalib9 questionibus li- bro vii. difficile inquit inuenta est virtus. dux ducem rectoreqꝫ desiderat sed sine mgr̄o vicia discunt̄. Vnde Oui. de āte amādi: li. secūdo. Et nulla nisi ardua vir tus. Et idem libro de ponto Tendit ī ardua virt9. Ita

ꝙ virtus in arduis & necessariis probať :in qbus homo ꝑficiť. Vnde ꝓsper li. epigͣmaton. Amplius limite cel sa petit:quia ſcꝫ vie oblique sūt multe. Sed via recta ē vna que petit celsa ſcꝫ diuina que via ad tenendū diffi cilis est:nisi homo gracia dei roboreť. Quia teste Pe- tronio. Nihil ē tā arduum qđ iꝑbitas nō extorque- at. Virtutū igiť via difficilis ē :sed recta atqꝫ ī omībꝫ media. Ca. v. Quō mens naturaliť respuit vicia.

I peccare prohibitū non esset adhuc pcĉa hu mane displicēnt menti nō corupte:per que mens ipsa lacerať & cōcutiť. Vnde Quinti lianus de oratoria institucōne li. viii. Nihil est inqt tā occupatū tā multiforme tā variis effectibꝫ concissum atqꝫ laceratū sicut mala mens. Nā & cū insi diať vt malū agat labore constringiť. & cū sceleribus intendit tūc solicitudine: penarūqꝫ expectacione torq tur. O igitur cū peccare penosū ē nūc & imposterum cur mens humana tāto desiderio studet ea facē quibꝫ anxiatur. Reuera hec facit anīꝰ egͥ qui cupē nūqꝫ de sinit:vt ponit Tulľ ī tusc. quest. li. iii. Sed pctor dicit ꝙ reꝝ occasione peccet:vt fortassis qa diuicie animū eiꝰ afficiūt. Reuera sic dicens frustra friuoleqꝫ se excusat Vñ Se. ad Lu. epͣ: xvii. Nō ē inqt in rebus viciū:sed ī ipso animo. Et id qđ pauptatē nobis grauē facit:diui cias eciā graues facē potest. Quasi dicēt:ab anīa pro- cedit omne viciū & tediū. Et subdit. Quēadmodū ni hil differt vtrū egꝛ ī lecto ligneo aut ī aureo colloces Quocūqꝫ enī trāstuleris illum morbū suū secū trāsfer ret. Sic nihil refert vtrū egri animꝰ in diuiciis aut in pauptate ponatur. Malū enī suū illū vbiqꝫ sequiť. Et idē epͣ. ii. dicit. Si vis oīa subicē tibi:te subice racioni Multos enī reges si illa te rexerit & ab illa disce quē admodū & quid agere debes. Hec Se. fateať igiť pec cator non a rebꝫ pcĉm ꝓcedere:sed a corupto anīo suo qa animꝰ de pcĉo in peccatū cadit. In peccatis tñ nun

ꝙ requies: ī sola virtute enī qes. Vñ Tul' li. iii. de na tura deoꝝ. Versutos inqt eos appello: quoꝝ scelerit er mens versat': cuiusmodi sūt peccatores quoꝝ mens in quieta. O q̄m turpe spectaculum aīꝰ egri: vt ponitur in ꝑuer. sapiētū. Et refera spectaculū deforme est qñ animus a quo vires ꝓcedere habent: hoīem totū in ru inam ponit: de tali animo loquit' Ouidius li. de tristi bus. Oīa puersas possunt corumpere mentes. Sūt tñ ille suis oīa tuta locis. Quasi. d. ꝙ nō a rebꝰ sed ab ani mo corrupto peccata deriuant'. O vtinā animꝰ peccā tis virtutes adamare disponeret. Vtinā si peccatō de um negligit: salt' ē se diligat suāq; pacē querat Atten dat enī pctis pacē nō haberi. Vñ ꝓsper in li. epig. fal laces inquit curis semꝑ tōquent' auaris. Et mala mēs nūq; pacis gaudia hab;. Et Tibullꝰ li. ii. Sollicitant pectus facta nefanda reꝝ. Vnde Oui. li. prīo sine titu lo. Multa miser timeo quia feci multa ꝓterue. Exē pliq; metu terreor ipse mei. Et Orator li. ii. O quan tum ꝑ inania currit mēs ignara boni. Et ꝑsiꝰ O cur ue in terris anime & celestium inanes. q. d. anīe cur ue sc; male sūt inanes & inanit' celestis sedes ꝑmittit' eis Sapiēs ī pcta sua respuat q̄ mentē affligūt: & vir tutibꝰ intēdat quibus prestātibꝰ requies hic dat' & et' na pax ꝓcurat'. vnde Vale. li. ix. Quid inquit viciis fe dius: quid eciā dānosiꝰ quibus virtus atterit': victorie lāguescunt sopita gloria in famiā conuertit': anīq; pari ter & cōporis vires expugnant'. Vnde Boe. iiii. de cō Qui virttute deserta homo esse desinit: cū ī diuinā cō dicionē nō potest: vertit' ī beluā sc; ī bestiā. Cū igitur quilibet dicat se velle homīe; fore: cur ꝑ delicta facit homo vt bestie comparet'. Nā & yo luxuriata ī vaccā conuersa fingitur ab Oui. li. prīo metha. Abscedāt er go vicia inimica virtuti humaneq; condicōni. Sepius enī vicia vident' amicari: sed obsūt ea que īmerito cō mendamus. Nā supbos sepe honorabiles dicimꝰ. Ira-

cundos aiosos. Auaros ꝓuidos: itaq sub pelle vulpina pcta nos inuadũt: & q̄si virtutes essent ita nobis appa tu suo applaudent. Nã teste Tul. i pria rethorica: vni cuiq virtuti vicinũ repit viciũ secũdũ appatũ: sed est reuera contrariũ Sic eni ꝓ audacia famatur ptinacia & ꝓ religione supsticõ. Sed nihilomi9 virtuti viciũ contrariat. licet apud vulgũ ꝓ vicõ virtus capiat. hec tñ virtutũ condicõ: ẽ pcta expellere: viciis q virtutes repellunt: Vñ Lactã. li. de vero cultu. Porro inquit si virtutes inferas vicia sponte recedunt. Si vicia exi mas virtutes vltro subibunt. Si enim bonorum malo rum cõstituta est natura: vt se semꝑ expellãt: hec tñ peccatoꝝ expulsio maxie obicit. quia scʒ plurimi pcta eciã quedã ḡuia nõ detestant. Nã suas libidies & cra pulas dogmatisant. Verũtñ teste Aug. iiii. de ci. dei. Illi inquit phi: qui veritati ꝓpius accesserunt: irã atq libidinẽ viciosas ani ptes confessi sũt. Cur igitur scele rati qdã: ex delictis nõ verent. Cur veritate audita nõ ouertunt. Obscurata ẽ eni mens eoꝝ. veritatẽ q si au diũt: lumẽ tñ nõ concipiũt. Vnde Boe. prio de conso Nubibus inquit aeris: condita nullũ fundẽ possũt side ra lumẽ. q. d. quẽadmodũ nubes lumẽ nõ accipiũt: sic mentes viciis obscurate: veritatis luie se non corrigũt O vt hy formidarent tpa mõtis: vite casũ: genite tur pitudieʒ Hys eni cõsideratis vir sapiẽs reuocabit ani mũ suũ peccareque timebit & virtutib9 intẽdit. Vn de ꝓsper i li. epiḡ. scire volens i q̄ sis reꝝ pte locãdus Discute inqt quid timeas qd ve sit qd amas. Nã cun cti gemio nascũt fomite mot9 rñdetq suis gemia pri cipiis. Que verba vadẽt ꝙ sapiẽs dispone volens quid sit facturus: respice habet quid amat quid timet. Ex hys eni duobus fomitib9 oĩe opus emanat: opaq iun guntur suis principiis. Quia qualis fuerit amor vel ti mor tale opus erit. Qui igitur recte viue cupit timet & amet quid sit timẽdũ & amãdũ. Nã deus ẽ qui pre

ceteris ē timēd9 & amādus. Timēdus enī quia iudex Amand9 quia beneficioꝝ oīm collator ē ipse: quia prestitit anīm vt racione vtamur p fcēa: qm igit̄ vile si pecudibus assimulemur sc3 si virtute carem9. Vñ Tu. li de padoxis: Cū tibi deus vel mr̄ oīm natuā dedit aīm quo nihil prestācius nihil diuinius. Turpe igit̄ si te ita psternis vt nihil int̄ te & pecudē esse putes. Et idem Tul. ī philippica ca. ii. Eo inquit quo maior ē vis anī qm corporis: eo grauiora sūt mala q animo concipiunt̄ qm q corpore ferunt̄. Miser est igit̄ qui peccatū concipit qd facere nequid: licet sit vterq3 miser. Sed vnde cecitas tanta: ita vt sit hō ita euersus vt eciā sue creacionis nō remiscat̄. seque racionalē ope nō ostendit: hoc enī facit delectacio ceca. Vnde Claudi. ī maiori: heu qm cecus inest viciis amor: q scelera ꝓcreat: & ꝓcreata cū fuerint ī maiora cōmutat ineptisq3 desideriis cōpus & animā pit mortificat. Vnde Se. ad Lu. ep̄. liii In hys q3 mobis quib9 afficiunt̄ anī: qnto quis pei9 habet de tāto minus sentit. Nā qdlib3 viciū suū eciā premiū placitū offerre videt̄. Nā auaricia pecuiam ꝓmittit: luxuria voluptatē: Ambicō pompam: Itaque vicia peccatorē sua mercede excecāt: vt tangit idē Se ep̄. lxix. Hys igit̄ psuasionibus ↄcludit̄ vicia fore deserēda Vnde Math. ī li de Thobia. Et qui9 meritū pene qm pena necari: in cruce credo minus qm meruisse crucē Quid igit̄ dicturi sūt amatores seculi qui de peccatis puniri nō timent: deū ipsos vidē fortassis non putant. Vnde Se li. de morib9. Nihil intē quo anīo facias qd viciosū ē fecisse. Quīmo & si deus atq3 ꝓximus malū nō videt: mīme faciēdū esset. Vnde Tul. li. iii. de offi. Certe inqt si omnes deos hoīesq3 celaē possis: nihil tn̄. iiuste libidinose faciēdū ē. Quīmo vir bonus nō solū nō facē ß nec cogitaē qd audebit qd nec aud3 predicare. Ex qb9 pt3 viciis aspretis virtutib9 esse insudandū vt sana poscit natura. Capitulum. vi.

De Honestate vite intus & foris.

Iri virtuosi interius boni exteriusq; existe-re debēt: Interius cū deus videat. Exteri9 vt ꝓximū īstruāt. Vnde Se. ad Lu. ep̄. x. Sic viue cū hoībꝫ tanq; de9 videat. Sic loq re cū deo tanq; hoīes audiāt. Et ep̄. xxix. multo inqt magis tibi exped^t nosse q̄l tibi videaris q̄m qual alıis Iuxta illud Cathoīs. plus aliis de te q̄m tu tibi credē noli. Illos igiē virtuosos esse dubitam9 qbꝫ bn̄ viuē tediū ē: nisi laudes ab hoībꝫ impendanē eis. Vē attende rēt illud Se. ep̄ xli. Saē inqt inē vos spūs sedet maloꝝ bonorūq; nr̄oꝝ obseruator & custos: hic ꝓut a noƀ tractatus ē: ita nos tractat. Si enī bn̄ egeris sufficiat tibi tue ɔsciencie testimoniū: qa nō ē bn̄ ageudū vt de te lo q̄nē hoīes: sed vti ipse tecū loq̄ris: inqt Se. ad Lu. ep̄. lxxvii. Nēpe miser es si ɔtēnis ɔsciēcie tue testimoniū ibidē ep̄. xliii. Sed multi corā hoībus apparent & solitarii deū pretmittūt: qa virt9 ī eis nō ē. Cū tn̄ Sene. vbi sup̄ ep̄: lxxxiii. dicat sic ēte viuēdū ē tanq̄m ī ɔspectu alicui9 viuam9. Mihi enī obē ab hoīe aliqd esse secretū. sufficit enī ꝙ deo nihil clausū ē. coram igiē illo bn̄ agē sufficit: qa corā illo cū agi9 sū9 tanq̄m coram iudice oīa ēnente. vt dicit Boe. ī de ɔso. Sꝫ plurimi famā: pauci vēo ɔsciēciā verenē. vt habē ī ꝓuer. sapiētū Vn̄ Tibul. li i. ne tibi celādi spes sit peccaē pāti. Est de9 occult9 q vetat esse dolos. Vn̄ Oui. li. i. de ar. a. innocue viuite qa nūme ille abest. hec oīa adiecta sūt ideo qa vē virtuos9 glaꝫ nō ex ope q̄rit: ƀ deū petit in iudicē & seipsū ī testē: nō corā hoībꝫ ƀ corā deo q testimoīa nouit. Erubescat igiē hō eciā solitarie peccare p̄sumēs: & si deū nō timeat saltē sue ɔsciēcie testīoniū erubescat. Vn̄ Se li. de moribꝫ: nl̄lū pcēoꝝ tuoꝝ ɔsciū magis timueris q; teipsū. Aliū enī effugē potes: te autē nunq;: ƀ nūqd virt9 deforis testīoniū petit. Reuēa testīonio nō eget: ƀ deforis ī exēplū testes si habuerit

pdest. Ná sic solis radius sparsꝰ: plibꝫ pficit rebꝫ: sic vita bēa videntibꝫ pdest. vñ Theñ. ī adelph dicit īspi cē tanq̄ ī specl'o vitas hoim iubeo. & Se. ad Lu. ep. vii. Cū hys versaē q te meliorē facturi sūt illos admit te q̄s tu potes facē meliores. Optīm qdē ē maioꝝ ve stigia seq si recte precessert. Vñ Catho pxīꝰ esto bo nis sic potes optīꝰ esse. Ná teste Oui. li. iii. de ar. a. Tūc bū fortis equꝰ reserato carcē currit. Cū q̄s pre tereat ōsq̄ seqt habet. Nimiꝝ igit ꝙ si dñs dicit ī euā gelio. Sic luceat lux vrā corá hoibꝫ & cetēa. Tūc enī lux lucē dicit: cū bonū opus deforis ī exēplū oñdit p prio enī picl'o cauē assistēs instruit: q̄obrē Tibul. li. ii. ait: felix qcunq̄ dolore alteriꝰ didicit posse cauere suū. Vñ Gaufre. ī poe. no. Syrenes exēplar habe do cearis ī illis: casibꝫ ī letis sp peiora cauē. Nā syrenarū cantꝰ letificat s subuersio nauigaciū seqt frequenter Quid ē tñ ꝙ mlti virtuosos se dicūt: sed nec exēplum exhibēt nec īceptis bois ɔtinuāt: hoc fortassis ideo ē qa virtuosi non sunt sed tales putantur. Ca. vii

De Bona consuetudine.

Vod noua testa capit inueterata sapit. Qui igit virtuosus fieri cupit sapiens est. Si iu uenis bene agē disponit: pluribꝫ tñ virtuose viuere penale ē. Viciis tñ cū intendūt pene subiacent q̄m exigat opus virtuosū. Cur hoc ɔtingat nescio: nisi quia mala cōsuetudo prauaq̄ vita solita ani mū retardat a bonis. Vnde Galterus in alexādreydos libro vi. Consuetudo potēs est: s natura forcior ē ipsa itaq̄ mala consuetudo allicit sed necessario non vincit Rursus & si mala consuetudo superare potest: fac vt tua consuetudo bona sit. Vnde Eunodius tempore in quit difficile veniunt ad aratra iumenta: lenta pati fre na docentur equi: ferreus assiduo consummitur annu us vsu. Nihil cōsuetudīe maius qua mala assuesco fer re Vnde ex qbꝫ verbis ptꝫ ꝙ sic equus p assuefactōnē

non rennuit frenū: annulusq; ferreus ex frequenti vsū consumitur. Sic & peramplius docilis homo bona consuetudine mediate virtuosus efficitur. Vnde Sene. libro de moribus. Educacio & disciplīa mores facit: & illud sapit vnusquisq; quod didicit Itaque cōsuetudo bona excutit: qđ mala instruxit. Et idē libro prīo de na. quest. Quis inquit non intelligit: omnia consuetudīe vī suam perdere. Et ibidem libro quarto: q̄mdiu decurrunt solita magnitudine eorū consuetudo subicit. Qui cupit igitur virtuosus fieri consuetudinē sibi querat honestam. Vnde Arestoteles secūdo methaphisice Illud quidem ad quod assueti sumus magis applicabile animo est. Vnde multi propter assuefactionem audiē di fabulas animum a veritate diuertūt. Quia teste Iulio celso libro secundo. Rerū omniū magister est vsus Et Salustius in iurgurtino. Plura inquit sunt que licet grauia sint: tamen ex consuetudine ꝓ nihilo habentur. Vnde plures peccandi consuetudinem habēt ideo peccata grauia non videntur eis. Si tamen conformit virtutibus adhesissent. facilitatem bene agendi equaliter & peramplius inuenissent. Vnde Tul. in philippica libro sexto. Omne malum nascens facile opprimitur/inueteratum autem plurimum fit robusti9. mala igitur antequam vetera sint extirpari debent: quia cōsuetudinis maxima vis est. Inquit Tulius in tustulaīs questionibus libro secūdo vbi de diuinacione consimilem sentenciam ponit. Vnde ipse Tulius in oracōne ꝓ Cornelio Ballo. vsus inqt assiduus vim rei deditus & ingenium & artem vincit. Quamobrem seuarum reꝝ consuetudo pessima est. grauissimumq; consuetudinis imperium. Nā consuetudo ē altera natura. vt inquit Auerrois: & Horacius in epistolis eandem tangit sentenciam. Hec enim omnia sapientem instruāt vt assuescant viuere sancte & prudenter loq. Qui teste Quintili. li. i. Consuetudo est certissima loquendi magistra

Discat igitur sapiens virtutibus elucescere ut moribus et vita sibi ceterisque valeat proficere: ad quod proficiendum prodest honesta societas: que virtutum exempla docet. Unde Sene ep. vii. ad lucillum sic inquit. Transi cum Socrate viue cum Zenone cum Crisippo: cum possidoneo. Hi tradent tibi humanorum diuinorumque noticiam Hi videbunt in opere expedire: vt tantum non sciat eloqui et in oblectacione audiencium verba iactare: sed & animum indurare: & aduersus minas te erigere. Merito Apo. i. Corinth. vi. dicebat. Nolo vos esse socios demoniorum. id est peccatorum quoniam iuxta puersum puerteris: ut patet per prophetam. Quicunque ergo in virtutibus proficere cupit: bonos & prudentes sequatur viros. Unde ambro. li. ii. de offi. Pulcra est inquit societas seniorum & adolescencium. Alii testimonio alii solacio alii magisterio. alii delectacione conueniunt. Si quis enim hominem vicio sum in socium elegerit: ipse cum illo peribit. Unde prouer. xxvi. dicitur. Noli esse amicus homini iracundo: neque ambules cum homine furioso: ne discas semitas eius. Super quo uerbo Grego. ome. ix. dicit. Infirmi debent declinare societatem prauorum ne mala que frequenter aspiciunt: & corrigere non ualent: eos amplius inficiant. Et si de infirmis hoc cauetur: pocius ergo hoc de sanis accipi debet: ne suam sanitatem scilicet morum honestatem alieno exemplo perdant Capitulum viii

Quomodo vitanda est mala vita & mundi vanitas

V Num peccatum aliud trahit vnoque habito nisi corrigatur homo . totus in abisso mergetur delictorum. Sed seculi vanitas plurimum correccionem impedit. Unde Seneca ad Luci. ep. lxix. Cogito mecum quantum ad spectaculum lusorum fiat concursus. Quanta sit contra bonas artes solicitudo quod Nu bealli animo sunt quorum lacertos humerosque miramur. quia scilicet vanitas seculi peccata consuetudinemque peccatorum generat. Unde idem ep. xlvi. vbi inquit causa

ſublata eſt peccādi ibi peccata cōſuetudinis cauſa me tuimus. Nam illicita cōſuetudine amant̄. Vnde poīt idem Sene. in hercule etheo. Et idem ī agamēnone. Vis inqt ponere mores ſeculum fuge: p ſcelera enī ire tutū iter non eſt: nec ſcelus vnicū erit. Vnde Sen. de benefi. O ſtoici dicitis: omnes ſtulti mali ſunt: & qui vnū viciū habet: habet & omnia. Quod ſi ita eſt nōne vndiq̧ humano genere peccatum cōiunctū eſt: nonne publica querela eſt beneficia periſſe: & pauciſſimoſ eſ ſe qui de bene merētibus non inuicem peſſime mercā tur. Neſcio inqt qui non ex philoſophoꝝ domo clamat Non eſt hoſpes ab hoſpite tutus: nō ſocer a genero fra trū q̄ȝ gracia rara eſt. Imminet excio vir cōiugis illa mariti: beneficia in ſcelus verſa ſūt: & ſangvini eorū non cōpaciunt̄: ꝓ quibus ſanguis fundendus eſt. Hec ille. Ex quibꝰ uerbis cōcludit̄ ꝙ mūdus totus in mali gno poſitus eſt: omniſq̧ virtus periit: & peccata pre ſident vniuerſe gēti: nec grauia ex cōſuetudine putan tur. ut tāgit Saluſtiꝰ in Iugurtio. Vnde Plautꝰ ī au lularia paciēcia deſidie a criminoſa crudelitate aſſig nant̄: ſic euertunt̄ omnia. itaq̧ peccatis ſeruiunt omīa Vnde Boe. iiii. de cōſo. Quātas reꝝ lubrica uertit fō tuna vices. Et ſequit̄: Ac diuerſa preſidēt: ſanctaque nunc calcant̄. Latet obſcuris condita virtus clara te nebris. Itaq̧ ſacris moribꝰ preferunt̄ crimina que non a rebus ſed a malis ꝓdeūt hominibꝰ. dicēte Tulio li. de paradoxis. Nō autē peccata reꝝ euentu: ſed viciis hominum eueniūt. Vtinam autē attēderent homines quo pacto ueteres ſublimati ſūt. Nō enim operibus ſi milibꝰ noſtris. Vnde Saluſtiꝰ in cathelinario. Maio res inqt & predeceſſores plurima bona magnos fece runt que nobis nulla ſūt. Nā apud eos foris fuit iuſti cia domi induſtria: animus in cōſolādo, īmunitas in de licto, libidinis odium. Pro his autē nos habemꝰ luxu riam & auariciā & ſubdit. Omnia inqt virtutis pre

mia ambicio possidet: & domi est uoluptas. Foris aūt nō iusticie sed pecunie seruit. Nunqd igit̄ illud Ouidii de tristibus uerificari potest. Alta inqt labent̄ ab equore retro: vnda dabit flāmas & dabit ignis aquas Terra feret stellas cælum scindet̄ aratro. Omnia nature prepostteris legib9 ibunt. Omnia iam fient fieriq3 posse negabam. Que uerba nihil aliud sonant nisi q mundus viis obliqs ābulat: & omnia uersa lege fiunt. Vnde Lucanus li. v. Itur in omne nephas: iuuat esse nocētes. Idem. Facinus quos inqnat equat. Et Ouidius li. i. de arte amādi. Cura est sua vnicuiq3 voluptas. & idem li. de tristibus. Nubila sūt nostris tēpora nostra malis. & idē li. i. metha. Effodiunt̄ opes incitamēta maloꝝ. Iāq3 nocet ferrū ferro nocēcius aurum: & sequit̄. Filius ante patrem patrios querit ī annos. Victa iacet pietas. & subdit Quo mare quo tell9 quo repta quo regia celi ardeat & mūdi moles operosa laboret. Et sequit̄. Gignit̄: quia cū caro clamat eāq3 spiritus exaudit cōsensu culpa causat̄. Inq3 creando nephas caro fit vir spiritus vxor. Hec enim grādis abusio est: spiritum carni subici: quod tamē peccatum facit. Vitāda sūt igit̄ peccata ne p ipsa dissipet̄ homo racioq3 pereat

Capitulum. ix. Quomodo ē mala peccandi oportunitas

Lurimi igit̄ peccant: eo q peccandi oportunitatē habent. Si autē peccatum ipsis ꝓhiberet̄: aut si male agēdi facultatē nō inuenirent: sepius male agere desisterēt. Vnde Prosper in libro epigra. Cū dat̄ iniusto peccādi optata potestas: ut mala mēs que praua cupit efficiat: ira ē magna dei: qua multos sic punit: ut quib9 exultāt criminibus pereant. Et sequit̄. Nunqd erit in orbe quod nunq dominabit̄ illi. Cui supa auxiliū: iam medicina negat. Quicūq3 igit̄ filios uel familiares recturi sunt: et non corrigunt videant ne oportunitatem peccandi ex

hibeant. Quia nephas pmissum vilesit sepi9 inqt maximianus. Peccare eciā nō incipiētib9 tanta ꝓhibicio facienda est ne ulla occasione ꝓhibicionis malū cogitare incipiant: quod prius factibile non ppenderunt. aut ne ꝓhibicione aspera īminēte vetitū experiri studeāt. Vnde Ouidi9 li. iii. sine titulo. Nitimur inuetitum semp cupimusq; negata. Rursus alii plures licenciam se habere putāt peccādi: eo ꝙ reprehēsores nō habent. Fortuna enim eos sic sublimauit: ut ꝙ pauperes iracūdia īcitāte faciūt id supba auctoritate presumūt. Vnde Salusti9 in Cathelinario. Sepe inquit alia aliis licēcia est: quia magno prediti ingenio q̄ volunt agūt et que apud alios iracundia dicitur hoc in eis crudelitas appellat̄. In fortuna tamen eciā maxima: peccādi minima licēcia est. Vnde Tuli9 in Philippica. iii. Illud inqt licere dicimus quod legib9 institutisq; maiorum concedit̄. Neq; enim quod quisq; potest illud ei licet: aut nec ꝑpterea ꝙ nemo obstat pmittit̄ scilicʒ peccandi licēcia. Nam & Plato dixisse refert̄. Illa inqt ē uerissima iusticia que erga inferiores seruat̄. Nā triūphus innocēcie est nō peccare vbi liceat posse. Inquantum igit̄ plus peccare potes desine: quia scilicet peccādi potestas legittimū opus nō reddit. Vnde Claudianus in maiori procliuior vsus in peiora dat̄: suadetq; licencia luxum nō tibi quod posset: sed quod fecisse decebit. Et Prosper vbi sup̄. Qui se peccatis fœliciter gaudet uti: infelix est nimis prosperitate sua. Plurimi tamē licēcia occasione a peccatis se excusant: nō ꝙ nō faciunt: sed dicūt īpune ea facere posse: nullum tamen viciū licitā excusacionē habet. Tunc enim peccatum nō esset. Vnde in ꝑuer. sapiētū dicit̄. Omne peccatū ē uoluntariū. Omitte igit̄ excusacionē: nemo ei peccat inuitus. Tales enim malūt peccata sua excusare q̄ effugere: ut ponit Se. in declama. li. v. Alii uero mala faciunt sperantes postremo excusari. de quibus

idem Sene. in edippo. Maloꝝ inquit praua spes est. Et therēci⁹ in etbtiica. Si qs post factā iniuriā se ex purget paꝝ sibi ꝓd ē Sepi⁹ tñ peccāt aliq ueniā nō ꝯ siderātes obtinere. Itaqꝫ dicūt ꝙ peccare nunqꝫ placu isset si remittendum peccatū suū nō putassent. Vnde uenia cū amore a delictis tenent̄ de sistere a criminibꝫ apud eos videt̄ excusacionē prebere. Cōtra quos loq tur Oui. li. de ponto. Ne factum defendas tuū mala causa silenda est Nil nisi sollicite sint tua uerba preces Ne tua si fletu scindant̄ uerba nocebit. Interdū lacri me pōdera vocis habēt. Que uerba nihil aliud sonant nisi ꝙ peccator pocius lacrimis ꝙ̄ excusacionibꝫ inten dere debet suūqꝫ delictum fateri. Vnde Marcialis co quus: simpliciter pereat viciū fortasse pusillū. Quod tegit̄ maius credimus esse nephas. Sed in hoc aliqui pereūt: quia qualitatē peccati sui nō cognoscūt. Cura ri igit̄ nō possūt: eo ꝙ incognitū vulnus nō capit me delam. Vnde Maximianus. Non intellecti nō est cu racio morbi. Si quis ergo peccatū senciat fateat̄ ipm excusacionēqꝫ deuiam nō querat Vnde fulgēci⁹ li. iii mitologiaꝝ. Formidosa inqt suspicio semp excusandi suffragia querit. Et subdit. Ignoranciam inqt iuris. absoluit venia que culpā scire nō cōsueuit. Quasi dice ret excusacio nulla est: nisi vbi ignorancia inuincibil̄ habetur

Capitulum. x. de cautela vitandi et cognoscēdi peccata

m Vlta sūt vicia que virtutis speciem habent. a quibꝫ cauere difficile est: nisi caute quis at tendat. Vnde Quintilianus de oratoria insti tucione li. ii. Est inquit quedā virtutum vi cioꝝqꝫ vicinitas: qua temerarius ꝓ forti & effusus ꝓ copioso accipit̄. Et Se. ad Lu. ep̄. xlv. Vicia inqt sub virtutū nomine nobis occurrunt. Nam temeritas sub titulo fortitudinis latet. Moderacio vocatur ignorā cia ꝓ cauto timidus accipit̄ &c̄. Et subdit. In his enī

magno periculo erram9 Et idem ep̄. lvi. Omnia inqt vicia ad modū morbi ī apto leuiora sūt: & tūc pnicio sissima quādo dissimilata sanitate succidunt. Quecūqꝫ agim9 cū magna deliberacione faciēda sūt opisqꝫ cōsi liū querēdū cōgruit: ut nature fiat op9. Sic tāgit Sa ī Cathelinario Vnde Tul. ī cathelinā. Habet inqt Ca thelina viros īprobos sub vmbra virtutis optimisqꝫ vi ris se iunctū simulabat. Nunqꝫ inqt tale mōstꝝ ī ter ris visū puto fuisse. Et subdit. Quis enim clarioribus viris quādoqꝫ est iocūdior: quis turpioribꝫ est cōiūcti or. Quis ciuis aliqñ melior: quis hostis ciuibꝫ deteri or: quis uoluptatibꝫ inqnacior: quis ī laboribꝫ paciēci or. quis ī rapacitate auarior: quis ī effusione largior. Illud qꝫ ī eo erat mirabile regere naturā suā & uersa re ad tēp9 atqꝫ huc & illuc torquere & flere cū tristi bus seuere cū remissis cū luxuriosis luxuriose viuere. Hec omīa designāt peccatores & peccata sepi9 dissi mulari: nec facie prima ɔgnosci. Sepe enī cū viris op timis iūct9 esse putab: et cū viciozꝫ amatoribꝫ resideb Inqrat inqt sapiēs qd peccatū vt caueat. qs peccator: ut sibi se non iūgat. Quod faciebat Sidoni9 ut patet ī suo epistolari li. iii. de quodā sic dicebat. Est hic ipse loquax aut dicax aut let9 arrogās aut incōstās curio sus uel pspicax. Talia enī de ea querēda sūt si nō uoce tñ mēte cū quo viuere petis quia timid9 se uocat quā doqꝫ tantū: & surdidus parcū. ut ex puer. sapientum colligit. Nunqd enī sepulcra deaurata sepi9 vidim9 ī quibꝫ nihil nisi putredo latet. Aspectu quidē pollita sūt sed int9 sordida. Sic vicia quedā honestatis speciē gerūt: & tñ ab oī lege & iure recedūt que nō obstāte suo apparatu vitāda sūt. Quoniā teste Oui. primo de reme. mala sūt vicina bonis errore sub ipso p vicio vir tus vicia sepe tulit. Vnde Iuue. li. ii. Fallit eī vicium species virtutis & vmbra. Et Gamfre. ī poetria. Fel modicū totū mel amaricat vnica mēda. totā faciē det.

l

pat. id est defamat. Quāq; igit̃ vicia honesta videant̃ quia tamẽ ĩ se maculata sũt merito aspernunt̃. Quinymo bona accipi nõ debẽt nisi fine bono terminentur. Vnde Lactãcius de uero cultu. Eciã ea que bona sũt fines suos habent quos si excesserint ĩ vicia labunt̃ Nã cõstãcia nisi ꝓ virtute accepta sit obstinacio est: & fortitudo in temeritatẽ cõuertit̃. His igit̃ attẽtis crimina sũt precauẽda & bona que faciũt iusto fine exequẽda. Alias enĩ efficit̃ vir criminũ amator sicut de Iulio legimꝰ. Vnde Tu. li. ii. de offi. inqt ĩ Iulio cesare tãta libido peccãdi fuit: ut peccare ipsũ delectaret eciã si causa nõ esset. Idẽ eciã Tu. cõtra Cathelinã absentẽ dicebat. Iam inqt tecum sic loquor licet te absente ut odio ꝑmotus loq videar. Neq; enim is es ut te pudor a turpitudine aut motus a periculo aut nõ a furore reuocauerit. Ibi enĩ Tuli. plura enumerat cõtra Catheli nam que siue uera sint siue nõ: nescio faciliter tamẽ in peccatis submergit̃ qui peccare non ueret̃. Arbitror tamẽ Tu. ĩ predictis satis ample locutuʒ fuisse: et pocius forsan ut Salustio cõtradictori suo cõtradiceręʒ q̃; ut ueritatẽ modeste scriberet. & de Salu. cõtra Tuli. idem opinor. Vnde Salu. cõtra Tu. seuissimꝰ homo. supplex inimicꝰ cõtumeliosus bonus mercenariꝰ cuiꝰ nulla pars corporis a turpitudine vacat: lingua vana. manꝰ rapacissime: gulosus ĩ mẽsa: pedes fugaces & q̃ honeste nominari nõ possunt ĩ honestissima cernuntur His uerbis parꝫ adhereo. Sed ex predictis sit iste fructꝰ ꝙ vicia sepe virtutes apparẽt & peccare qui assuescit vicia vitare nequit. Nec tñ credas oĩa opera vicia esse. quia & si decipit̃ qui vicia virtutes credit. Ille tamẽ eciã decipit̃ qui omnes malos iudicat actꝰ. Vnde multi dicunt illud Gamfre. in poe. Est presens blãditor absens detractor: amicus apparẽs: hostis tectꝰ possessor auarꝰ: exactor durꝰ: predo grauis: ambiciosus ĩstitor. Itaq; de bonis & malis paria iudicia formãt qđ

minime faciendū ē: sed malū a bono secernēdū: maloq̧ pretermisso bonū faciendū. Plures sūt tñ quibꝫ suffi^t si boni credanť boniq̧ fieri nō curāt. Tales enī sūt homines nō re sed nomine, ut ponit Tu. li. i. de offi. Hi enim ambicionē ꝑ mercede querūt. Sic enī de Alexā legim9 ꝙ tribꝫ insolēcie gradibꝫ sua felicitas exultau^t Narrāte Va. li. ix. Caueat igiť vnusq̧sq̧ ne cōpareť ei de quo Sidoni9 ī suo epistolari li. iii. Et hic importunus petēdi derogator negati emulator accepti callidus flagittati querulus restituti vēditor prestiti: publicator occulti īterficiator sectator epulaꝝ ꝗ beneuiēti nullā bonā ꝓferēs sētenciā. hic auid9 libidini auidior detrahēdi & sic de aliis multis bonis que oīa ꝓch dolor de multis uerificantur

Capitulum. xi. Quomodo peccata leuiora sūt vitanda ne contingant grauiora

V Icia quantūcūq̧ parua semina sūt maioꝝ. Vñ Oui. ii. de reme. Parua necat morsu spacio sū vippera thauꝝ a cane nō magno sepe tenetur aper. Sic eciā vicia que parua videntur: frequenter hominē ad interitū ducūt: multaq̧ parua peccata grande gignūt & nutriūt. Vnde Oui. ibidem Collige de multis granis aceru9 erit. Quo tua nō possūt offendi pectora facto. Forsan hoc alio ēmē iudice erit. Grandia ꝑ multos terminanť flumina riuos. Hi igiť attēdant qui peccata uenialia minime ponderant Nam amāti deū: omne peccatū pōdus est. Vnde Oui. iii. metha. Minimū est q̄d amātibꝫ obstat. Et Tu. li. primo de offi. Que quidē parua videnť esse delicta: si a multis intelligi nō possunt. His itaq̧ sūt declaranda quia peccatū quantūcūq̧ paruū nocet. His signanter quoꝝ fragilis est animus vitaq̧ lesa. Vnde Oui ꝗ re. li. ii Infirmis causa pusilla nocet. Et Narcialis coqu9 Si presbiter putet viciū fortasse pusillū. Quod tegiť mai9 crediť esse nephas. Et alibi dictum est. Quis tā

diceret quecūq; peccata vitare nō posse Cū Catho di cat. Nemo sine crimine viuit. Hic dicendū ꝙ omīa vi tare si nō ossis saltē sub spe uenie eciā paruis delictis peccare nō presumas. Si autē ex lapsu leuiter cōtin geret te peccare tua eciā merita ꝑdidisse nō credas. quia peccata que uenialia vocant nō obsūt gracie diui ne. ita grāde ꝙ tollerēt merita. Vnde Prosper li. epi. Nō merita obscurat grādia culpa leuis. Illi igit sunt laudabiles qui sine peccato viuūt: si qui fuerint tales nec tñ illaudabiles sūt quoꝝ desideriū est peccare nol le: quibꝫ multū ꝓdest. si carnis subiciāt motꝰ a quibꝫ lex mēbroꝝ tota dissoluit q̄s motꝰ repmē difficilimū videt. nisi cristianoꝝ mēti cristus preponat. Vnde ꝓ sper li. preallegato. Mēs nulla poterit carnis cōpescē motꝰ: nisi fuerit cristus semp amore presens. Fideles igit cristum in exēplar accipiāt: passioniſq; sue cōme morēt misteriū: ut caro mortificata fletibꝫ viciis non germinet. Nā facilꝰ est vicioꝝ inicia ꝓhibere q̄ eoꝝ impetū regere. Vnde Oui. de re. Terra inqt saluti feras eadēq; nocētes herbas nutrit. & urtice sepe ꝓ xima rosa est. Vtile ꝓpositū est seuas extinguere flā mas. Et subdit. Opprime dum noua sūt mala semina morbi Nā mora dat vires teneres: mora ꝑcoquit vuas Qui nō est hodie cras minꝰ aptꝰ erit. Vide ergo pri mū fuit sanabile vulnꝰ. Per lōge dilatū damnat ipsa mora. Que uerba nihil aliud sonāt nisi ꝙ absq; dilacōe motꝰ carnis sūt deprimēdi cupiditasq; abiciēde. Vnd ex ꝓuer. sapientum colligit: ꝙ forcior est putandus qui cupiditates subicit q̄ qui hostes supat. Ad hoc au tē ꝙ cupiditates subiciant nihil tñ ꝓdest: sic si oculus & auris a ꝑcepcōe mūdanoꝝ subtrahant. Vnde Sene ad lucil. ep̄. lxix. Qui inqt deponere vult desideria re rū oīm q̄ꝝ cupiditate flagrauit oculos & aures ab his uertat. Nā cito affectus quocūq; se uertit rebellat. & idē Sene. ep̄. ii. Proice inqt quecūq; cor tuū dilaniāt

que si alit extrahi nequeat cor tuū ab illis leua. iuxta illud euāgelii Si ocul9 tu9 scandalisat te erue eum et ꝓice eū abs te

Capitulum. xii. de Sinceritate vite antiquorum

Este Tu. ī tus. ques. li. v. Stoici bonoꝝ finē esse senserunt: & cōgruere nature & cū eo cōueniēter viuere. Nā teste Apuleio. li. de deo Socratis. Nihil est deo graci9 & simili9 ꝗ̄ vir animo ꝑfect9 & bonis qui ceteros ātecellat his testimoniis deducit̄ ueteres vitā bonā collaudasse. Nā teste Tu. ī oracōe ꝓ legato: nihil tā populare ꝗ̄ bonitas vite. Et Lactan. li. de falsa religiōe. Benedicere ī quit ad paucos ꝑtinet bn̄ autē uiuere ad omnes. Nam qui male viuūt naturā offendūt: qui autē bn̄ viuūt naturā cōgrue dotāt. Vnde Tu. li. de amicicia. Illos inquit bonos viros appellandos putem9 qui assecunt̄ ꝗ̄ homīes possunt naturā optimā bn̄uiuēdi ducētes. Et in tus. ques. li. iiii. Amplissima inqt oīm arciū bn̄uiuēdi est disciplina: quā vita magis ꝗ̄ litteris quidā ꝓsecuti sūt. Ad hoc enī nat9 est homo ut ī virtutib9 ꝑficiat. Vnde Varro ī suis sentēciis. Viatores inqt nō essent nisi ut eāt: & vita nō sine causa fit: sed ut ī ea aliquid preclaꝝ fit. Et Sene. ep̄. lxxvii. ad Lu. Vita inquit nō est īpfecta si honesta sit. Et cōcludit ꝙ tā longa vita est ꝗ̄ diuturna sūt bona opera. Antiq̄s igit̄ nouim9 virtutib9 ītēdisse viteq̄ honestatē precōmēdasse. Hoꝝ igit̄ exēplo bn̄uiuere cristiani discāt quib9 ex iure maior obligacō cōpetit. Nā teste Oracō ī sermonib9. Homo fact9 est ad vnguē. qa sc3 vita ei9 precise circūuallata est. Dices fortassis te bn̄uiuere nō posse ꝓpter oblo q̄ces qb9 mos est iustoꝝ deridere simplicitatē: & deuotos ypocritas nominare: cultūq̄ dei ī derisū subuertere. Queso tn̄ ut hoꝝ loq̄citas a bono aīm tuū nō reuocet: quoꝝ uerbula friuola stultaq̄ & irrita eloquia nullo sūt pōdere digna. Vnde Catho. Cū rec-

te viuas nõ cures uerba maloꝝ. Arbitrii nostri nõ est
qđ quisq̈ loquat̃. Proxim⁹ esto bonis si ñ potes optim⁹
esse. Quia scđm Ora. li. de carminib⁊. Nihil est ab oĩ
pte beatũ. Tutũ est igit̃ ꝓximoꝝ exẽplo doceri. At-
tẽdat igit̃ vir prudẽs ut ei⁹ vita bona sit. Hoc caueat
ne virtutes acqrere cesset. Vnde Petr⁹ riga in biblia
Te decet ut eas festiuesq̈ currere gressus. Virtutum
semp ad meliora celer. Vnde teste Oui. li. iii. de arte
amãdi. Magnũ op⁹ est mores ꝯposuisse bonos. Sed re
uera teste Claudiano ĩ maiori. Inqnat egregios adiũc
ta supbia mores. Quia sc3 plurimoꝝ vitã supbia ducit
ad ruinã: aut quia sua presũpcõ ĩpedit eos: ne timeant
deũ: aut quia sua temeritate vite acerbitatẽ attẽptãt
quã manu tenere nõ valẽt. Omnis enĩ vita bona oĩm
ꝙ virtutũ opa licita sũt sed null⁹ omĩa facere potest.
Idẽ Virgi. ĩ bucco. Arbores ĩ siluis pulcerrima poma
ĩ ortis: popul⁹ ĩ fluuiis: abietes ĩ mõtib⁊ altis. & sub-
dit. Nõ oĩa possum⁹ oẽs. Quia sc3 sicꝫ null⁹ oẽs arbo-
res attigere uel seccare potest. Sic nemo viator omẽs
virtutes potest adipisci. Sic tñ ꝙ oĩm opa iugiter ex
erceat oĩm tñ virtutib⁊ potest illustrari. Sed quis die
bus his bñuiuere valebit. Nã peccare pudor nõ ẽ sed
poci⁹ viuere sancte plurib⁊ irrisio videt̃: delictoꝝ q̃ ĩ
numerabilia currũt exẽpla. Quis igit̃ resistet. Reuẽa
tũc bene agere laus est quãdo virtutes ꝺprimunt̃. nũ
quid eĩ laudat̃ certamẽ militũ dũ hostes irruerũt: nũ
quid enĩ paruu⁹ glob⁊ ĩ nocte cãdescit. Cãdela enĩ ex
ignis suffragio dom⁹ grãdis illustrat̃: q̃ nullũ ĩ die ꝑ-
beret obseqũ. Sic eĩ tua opa lucebũt si ĩ tenebris hu⁹
tpis fiãt: si bon⁹ ĩ tẽporib⁊ malis ĩueniaris. Iuxta il-
lud Marcial' coci. Tẽporib⁊ malis ausus es esse bonus
Quod laudabile est vt quãto asperior est fortuna vi-
uẽdiq̈ norma difficilior: tãto quis sit melior. Bonitas
uero ĩ bonis morib⁊ cõsistit: de quib⁊ Sene. ĩ li. de q̃-
tuor virtutib⁊. Nõ sis inqt arrogãs nõ audax admone

libenter: reprehēde pacienter: Cōtendēti cede: cūctis esto benign9: & hui9modi que ipse ibidem extensius docet. Vnde idē ep̄.v.ad Lu. Illud inqt agam9 ut vitā meliorē seqmur ꝙ vulgus. & subdit. Tēporeē vita inter bonos & publicos Teste Augusti. Turpis ē oīs pars vniuerso suo nō cōgruēs. Nec decꝫ viꝝ prudentē quorūlibet moribꝫ se cōformare. Quot enī capita tot sensus & gest9 sufficit enī uolūtati dei se spōte submittere. Quis enī possit tot hominū uolūtatibꝫ obedire. Nā teste p̄sio. Mille hominum species & reꝝ discolor usus. Velle suū cuiqꝫ ē nec uoto viuit̄ vno. Et Seduli. li.i. Hic loqt̄ nimis hic tacet hic ābulat: & hic stat: alt̄ amat fletus: alter risus querit diuersisqꝫ modis pars ē uesania cūctis. Itaqꝫ hoīm nō eadē ē uolūtas. Ipsis igitur alludere nō oportet ut bene viuat̄. Quia teste Oui li.i.de arte amādi. Nō eadē terra parit omnibꝫ vicibꝫ illa. Cōuenit hic oleo hic bn̄ faba viret̄. Pectoribꝫ mores tot sūt quot ī orbe figure. Qui sapit ī numeris moribꝫ apt9 erit. Sed difficile ē ut quis omnes mores sciat. Sufficit enī ad bonā moralitatē virtutibꝫ ītendere & pacis graciā cū ꝓximis obseruare alienecꝫ cōpati āgustie: & ꝓsperitate applaudere. Iuxta illud Oracii.ī poe. Vt ridētibꝫ arrideāt: ita flētibꝫ assint humāi vultus

Tractatus secundus libri secundi qui est de virtutibꝫ theologicis. Cui9 p̄mū capitulum est quomodo credē dū est articulis fidei

IN lumine naturali: quedā ārticuloꝝ euidēcia potest haberi. Ad cui9 declaracōꝫ p̄mo vidē dū est: quid sit lumē naturale & dicūt aliqui ꝙ est vis anime cōsiderata scd̄m latitudineꝫ eoꝝ q̄ ex puris naturalibꝫ ꝑcedere potest. Hoc aut̄ lumē vocat̄ ītellect9 agēs qui se habet ad ītelligibilia sicut lumē ad visibilia. Et ille ītellect9 agēs nō ē ītellectus ītelligēs: sed eius officiū ē species illustrare & in

tellectū actuare. Veꝝ ē ꝙ aliq̄ poīt ꝙ ē qᵭdā accidēs anime īnatū & ɔcreatū S; ēdo meli9 ſi dicam9 ꝙ ē ip ſamet anima ɔſiderata ꝓut eſt qᵭdā lumē naťale ſpiri tuale & ꝓut ſeipſū actuat. Vñ ſi ocul9 eſſ; ī ſe lumen extnˢeco lumine īdigerꝫ: ſed mediāte ſeip̄o viſibilia vi derꝫ: & tñ alia racōe diceret̃ ocul9 & alia racōe lumē. Sic ſuo modo de anima imaginat̃ ſcꝫ ꝙ ip̄a ē lumē : & cū hoc potēcia ītellectiua ſcđm diuerſos reſpect9. His autē p̄miſſis ꝓbat̃ p̄ma ꝓpoſicō ſignāter quo ad q̄tuō articl'os fidei Nā articl'i t̃nitatis: creacōis: īcarnacōis reſurrectionis ī lumīe naťali ꝙamodo ꝓpēdunt̃. ergo ꝓpoſicō uera: ɔſequēcia tenet qa iſti ſūt articl'i de qui bꝫ min9 videt̃. S; aſſumptū ꝓbat̃ p̄mo de articl'o tri nitatis. Nā ī lumīe naťali ɔgnoſcit̃ imago t̃nitatis in tribꝫ potēciis anime q̄ ſūt vna eſſencia. Vnde Augu. xiiii. de tri. c. xv. & . ix. de tri. c. vi. & . xiiii. hoc īnuᵗ ſcꝫ ꝙ p imaginē ī potēciis anime deuenit̃ ī ar. tri. cog nicōꝫ. Itē aliis rebꝫ ē ueſtigiū tri. ɔgnoſcibile ī lumīe naťali. Vnđ aliq̄ poſuerūt ueſtigiū ɔſiſtere ī numero pōdere & mēſura: ſic̄ ſapiēcie. ii. Aliq̄ uero poſuerunt p̄ncipiū mediū & finē: ſic̄ pitagoras. Alii poſuerunt motū ſpeciē & ordinē ſic̄ Augu. iiii. ſup Geneſi. Alii ſubaꝫ virtutē & operacōꝫ iuxta imaginacōꝫ Areſto. i. celi. Itaq; ī oībꝫ rebꝫ ē ueſtigiū t̃nitatis: eciā ſcđm na turales. Vñ Augu. ſup Gene. dicē videt̃: ꝙ ſi hō non peccaſſet ī q̄libꝫ re clariſſime vidiſſet imaginē aut ue ſtigiū tri. ergo ī rebꝫ ē tale ueſtigiū q̄ ſūt cognoſcibi les ī lumīe naťali. Itē dicim9 ī naturalibꝫ ꝙ effect9 ha bēt ueſtigiū ſupnaꝝ cauſaꝝ: ſic̄ patꝫ de niuibꝫ cadēti bꝫ ſub forma ſtellaꝝ ab īfluxu ſtellaꝝ. Patꝫ eciā đ na tis ſub ſignis q̄ habēt ɔdicōes ſignoꝝ. Igit̃ a p̄ma eciā cauſa reſ ꝓducte ſimilit̃ habēt ſimilitudinē p̄me cauſe ſcꝫ t̃nitatis. Itē philoſophi naťales ī lumīe naťali ad no ticiā t̃nitatis ꝑuenerūt. Vñ ɔmē. ſup. xii. metha. re fert ātiq̄s philoſophos ſil' poſuiſſe ī diuinis numerum

ternariũ . Et Aresto . ꝑmo cæli numeꝝ t̃nariũ diuinũ vocat . Itẽ Aug̊ . v . ꝯfes . c . ix ĩfert ex libris Pla . suadẽ ꝙ ĩ ꝑncipio erat uẽbũ &c̃ . et Hermes de uerbo etẽno Monas qdẽ monadẽ gignit & ĩ se reflectit ȧdorẽ . id ẽ pat̃ genuit filiũ ex qbꝰ ꝓcedᵗ ardor scꝫ spiritꝰ sancti g̃cia . Itẽ q̃libꝫ sciẽcia ĩ lumĩe natali possibil̃ : fere ĩ t̃nario fũdari vidr̃ . Nã ꝯgruitas g̃maticał : suppositũ cũ apposito t̃bꝰ accidẽtibꝰ ꝯgrue ꝯcordat . Aresto . eciã ꝑmo celi . Quia ẽ ꝑma mł̃titudo : phisicꝰ t̃bꝰ ꝑncipiis ꝯstrui docet nat̃aꝫ . Miꝝ igit̃ si sciẽcie nat̃ales in t̃nario fũdent̃ & ĩ lumĩe nat̃ali t̃nitas nõ ꝑpẽdit̃ Itẽ si vna c̊atura ĩtelligẽdo & uolẽdo actũ ꝓducit : cur deꝰ ĩtelligẽdo nõ ꝓducẽt filiũ : & uolẽdo spiritũ sanctũ . vlterius hoc idẽ ꝓbat̃ đ articl̃o c̊acõis mũdi : & hoc sic . Sic̃ ĩter res ẽ nat̃ał ordo ꝑfeccõis & depẽdẽcie : sic eciam debꝫ esse actꝰ duracõis ĩ se : signãter cũ ꝑma causa nõ agat nat̃alit̃ sed libere . Vñ Arest . dᵗ ordinẽ esse sũmũ bonũ ut patꝫ . vii . poli . & redȧguit Ariscip . notãtẽ ordinẽ . & Alacen . ii . ꝑspectiue dᵗ . Bonũ uniꝰcꝰꝙ rei est ex ordĩe decorari . Itẽ nulla ẽ ciuitas cꝰ actor nõ ĩuenitur . Itẽ ph̃i nat̃ales q̱ fidẽ nõ habuerũt ad noticiã hꝰmodi ȧticuli ꝑuenert̃ . Itẽ Hẽmes quẽ Are . patrẽ philosophoꝝ appellat libro suo đ uerbo et̃no . c . ii . Deꝰ inquit nõ erat ãte mũdi c̊acõꝫ ñ ĩ seipo vñ nasci alia habuert̃ . Itẽ Galiẽꝰ ĩ sua alchamia nȧrat Hẽmetẽ dixisse : ꝙ ĩ tabl̃a smaragdĩa ĩ uetustissima lr̃a scriptũ ĩuenerat mũdũ c̊atũ fuisse . Itẽ Augu . viii . de ci . dei . ca . ix . refert Pla . ĩ suis libris fere de uẽbo ad uẽbũ dixisse uẽbũ Moi . In ꝑncipio c̊auit deꝰ celũ & terrã . Verũ ꝙ aliq̱ dicũt Pla . descẽdisse ĩ egiptũ & vidisse li . Ihe . ꝓphete . Sꝫ Augu . dicit ibidẽ . Ex ĩtẽcõe ꝓbat hoc fieri nõ potuisse ex vicissitudĩe tpm . Itẽ arabes & sacẽdotes egipti dicũt solẽ c̊atũ esse ĩ signo leõis : ut ref̃et Solinꝰ ĩ libro suo de mirabilibꝰ mundi . qđ eciã refert Plato ĩ thi . Itẽ Ptholo . ĩ scđo ꝓlogo almagesti refert

post mľtas laudes Aresto. & cõclud[t] ꝙ ĩ hoc sibi non
ↄsentit ꝙ mđm ĉatũ nõ di[t]. Veꝝ ꝙ estio Aresto. mđm
nõ putasse etnũ apte. licꝫ uerba ei9 hec sonãe videant̃
q̃ sic sũt ĩtelligẽda ꝙ mđ9 nat̃alit̃ loq̃ndo potest ꝑpetu
ari. Vñ Aresto. deũ ĉatorẽ nũcupat li. đ regĩe ꝑncipũ
quẽ edidit ad peticõꝫ Alexãdri: nãrãte Philippo. ei9
t̃nslatore: & li đ sectis sectoꝝ ꝑiter ↄsentit deũ esse ĉ
atorẽ quẽ li. edid[t] Are. teste Iohãne t̃nslatore ei9 licꝫ
mľti obstẽt. Itẽ Ipocˢ li. ebdo. d[t] planetas eo mõ mo-
ueri sic̃ ab exordio mouebant̃. Igit̃ exordiũ habuerũt
Itẽ Albumasar li. i. de ↄiũctioĩbꝫ dr̃a ꝑma mũdũ ante
diluuiũ solũ durasse ꝑ duo milia ãnoꝝ cũ ducẽtis & se
cũdo ãnis vno mẽse t̃bꝫ diebꝫ & q̃rta ꝑte vni9 hore &
differẽcia. viii. Creauit ĩq̃t de9 homĩeꝫ & fecit eũ no
bilissimũ aĩaliũ. Et dr̃a. x. Eraclitũ ↄcessisse dix[t] mũ
dũ originẽ habuisse. Itẽ qdã refert ꝙ qdã sac̃dos egip
ci9 cuidã pħo dix[t] q̃lit̃ lapidẽ viderat ex dilubris egip
cioꝝ delatũ: ĩ q̊ scriptũ erat ꝙ mũd9. ix. milibꝫ ãnorũ
durauerat & eandem sentenciam scripserat sacerdos
qdã mr̃i Alexã. egipcõꝝ q̊ꝫ mľti. c. m. ãnoꝝ mđm du
ratuꝝ putabãt. Que oĩa & si falsa tñ mũdũ exordiũ ↄ
senciũt habuisse. Vlteri9 đ ĩcarnacõe hoc idẽ patꝫ. Nã
viso ꝙ de9 potest supplere qđlibꝫ gen9 cause: cur non
eq̃lit̃ poteĩt sibi unire nat̃aꝫ substãcialẽ sic̃ suũ causatũ
q̊ facto eq̃ bñ dñabit̃ nat̃a substãciaľ ut nat̃a humana
denomĩat̃ de9 esse hõ. sic̃ albedo facit sortẽ đnoĩari al
bũ. Itẽ nat̃ales ad hoc deuenert̃ scꝫ virginis ꝑtũ. Vnđ
albumasar ĩ suo maiori ĩtroductorio dr̃a ꝑma virgĩeꝫ
refert suũ pueꝝ lactãtẽ vidisse & uocẽ audiuisse dicẽ
tẽ. Hec ara dei. Itẽ Pliui9 viii. nat̃aliũ refert eq̃s gra
uidari absq̊ masculi odoratu. hoc duplicit̃ fieri potest
Vno mõ flatibꝫ uẽtoꝝ: alio mõ masculi odoratu Et ex
ẽplũ dat đ ꝑdicibꝫ. Itẽ Oui. li. đ uetula virginis ꝑtũ
đsignat. Vñ Augu. viii. đ ci. dei. c. i. refert ꝙ Erita
Sibilla gẽtiľ sub q̃tuor uersibꝫ aduẽtũ cristi đsignau[t]

& vsq ad expssionē nois. Vñ qtuor linee capitales faciūt hec uerba. Iesniis creistas ceney socber. Latīe Iesus cristus fili9 dei saluator. Hec eī sūt uerba bñ expssa. Et ideo miror qre magister meus de sancto victōe dit q dicta gētiliū ɔmunit capiunt ad aliū sensū q ipi ītellexert & nihil ad āticPos fidei faciūt c9 oppositū patz ī pdicta allegacōe q ipe aliq mō tetigit. Vñ Au. signāter ī li. d ci. dei utit testimoniis gētiliū. Vlteri9 pdicta pposicō patz qntū ad materiā de xpi resurrec & futa vita. Nā aīa ē dicēda ppetua: qa reflectit sup se ipaz: & ɔseqnt ē special & īmortal. Itē Algazel. li. iiii. metha. sue & ca. vl. animā racōnalē dit īmortalē Itē Sixt9 pitagoric9 fatet suis famul futurā felicitatē ad esse boīs Itē Mocrobi9 li d somnio Scipi. ait ēca exordiū beatos etna gla frui. Et vāro & Por. qsdā r surrexisse refert Vñ Plini9. vii. nataliū exanimē feiaz rfert ad vitā rdisse: & puez. v. ānis īcōmuni spectaculo mortuū refert totidē ānis post mortē vixisse. Itē Tu de rep. vi. fingit q post mortē Scippi. vidt eū cū suis pdecessorib virtuosis. Q somniū exponēs Mocrobi9 ɔcludt beatitudinē. Idē senciūt Ptolome9 ī pmo almagesti ī plogo. & albumasar ī. vi. articlo ītroductorii. dña. xxvi. Et Auicēna. ix. metha. & Oui. fluuia ifēnalia sepe cōmemorat c9 uerba licz sint tnssumptia tñ ñ mēdosa. Itē d ɔbustiōe cōporis absq ɔbustiōe satis sūt exēpla natalia ut poīt Aug. xxi. de ci. de ic. iiii. d mōtib sicilie q ab exordio ēacōis ɔburunt & ñ minuunt. Itē de lapide iocustos fit pān9 ī ɔbustibil ut rfert Alber. mag. li. d mino. Ex qb oīb ɔcludr q āticli fidei sūt d ducibiles ī luīe natali: & hoc cit demōstracōz. h tñ notand aliq dicūt h9mōi auctoritates nil facē ad āticloz ppositū ul eas fuisse ruelatas nisomi9 tñ esti mo q licz pPes phi habuert reuelacōes tñ ī luīe natali mlta d āticlis excogitāe potert Pt eciā dici q phi q ad aliqua viderunt libros prophetarum

Ca.ii de cultu et veneracione dei.

q Vecumq; laudabilia possidemus a deo accepimus. Si ergo serui dominis obsequũtur: si bos possessorẽ congnoscat: pamplius fidelis deum colere debet: dicente Cathone. Si deus est animus. Et mercurius. Termegistus ad asclopium. Solum inquit homo duplex animal est: quia scilicet animal inter alia et eternũ inter eterna. Solus enĩ homo ex duplici constat natura sc3 mortali et eterna. Et subdit. Mercuri9 Illa ĩquit pars simplex sc3 anima: diuine similitudinis formã hab3' ergo humaĩtas semp memõ sit naťe & originis: in deitatis imitacõe perseueret. Nos ergo agentes gracias adoremus deũ. Hic inquit sunt summe intenciones dei cum gracie agunť a mortaliũ hominum adoracionibus et laudibus. Talia verba clare innuunt hominem: debere deum colere tanto celebrius: quanto plura beneficia a deo suscepit: et qnto sublimior fact9 est ceteris rebus p imaginẽ quam accepit. Vnde Sixtus pitagoricus in suis sentenciis: deus inqt libertatẽ arbitrii homĩbus promisit: ut pure et sine peccato uiuentes similes fierent deo' Nam templum dei est mens pura et altare optimum est ei cor mundum vir castus et sine peccato potestatem accepit a deo esse filius dei scilicet per adopcionem. Ecce vides O homo quin tẽplum dei es. Si igiť in templo cultus dei debetur: nũquid deum tua mens recolere debet. Nam in prouer: sapiẽtum dicitur. Non aspicias quãpl'es sed q̃ puras quis deo manus offerat: quia nõ alter nisi optim9 animus pulcherrim9 cultus dei ẽ' Nil ergo refert: si munera grandia offers deo: sed tua de uocio tue oblacioni valorem imponit. Plus enĩ paupercula vidua eram ex hibendo placuit deo q̃ cresus talentorum ex munere. Illa siquidem magis placuit: non q magis obtulit: sed maiori conatu deuocioneq; affectori eram uel obulum duos obulos exhibẽdo placuit non q magis obtulit sed

quia maiori conatu deuocioneq; obulum obtulit quam Cresus taléta: ut satis refert Iheronim9 in fine biblie Plac3 igit homi qđ deo placet vt mouet seneca ad lu. ep. lxxiiii. Tunc eni homini placet qđ deo placet: qñ cultum exhibet q debetur: quod fecisse phi leguntur. Nam sicut ait. Plato phs e amator dei ut narrat. Augustinus .viii de. ci. dei. Phus non esse si cultum sibi subtraheret. Vnde psper in libro epigmaton. Hac desiderii deus e pietate colendus iusticie ut merces tota sit ipse deus: optima uota deo quorū est dator ipse vouentur. Et subdit libertas nulla est melior maiorq; potestas quā seruire deo: cui bene seruit amor absq; iugo posita est dicionis amica voluntas. Que viget affectu non viget imperio. Ecce clare in notescit q qui deum amat: Ipsum eciam colit: prout iubet catholica fides. Nam & pecudes suis bouibus eleuantesq; suis flexionibus celsa venerant: arbores crescédo sursum eleuantur Eleméta celsorum impressionibus obediunt semperq; leges suas celorum orbe subseruant. Quibus attentis mirum e si fidelis maioribus dotatus graciis: obedié ciam pariter er reuerenciā exhibere pretmittat. Nec solum hoc mirum sed ingratitudinis signum est. Hos tamen non arbitror dignos laude qui deū dum colunt plus cerimoniis quam affectibus intendunt: et que putatur eorū deuocio supsticio est: de quibus. Cicero in oracione Est eciam quidam religionis modus. Est subdit: nimiumq; supersticiosum esse non oportet: eos eciā conmendandos non reputo qui diuino cultui licet assistāt: steleribus tamen usqueqque pleni sunt. Quale eni horum potest esse obsequium. Regi eni non placet iniquus seruitō. Quādo igit placebit deo iniquus peccator. Tales pfanatores videnī esse sanctuarii dei Vnde ouidi9 libro epistolaꝝ. Pone deos et q tāgendo sacra profanas. Non bene scelestis impia dextra colit. Rursus hi redarguendi apparēt in diuinis sacrificiis

qui se ingerũt altaribusq; sacris temerarie se iiungũt
Contra quos Tibulius libro ii. Vos ab esse ꝓcul iubeo
discedat ab aris. Cui tulit hesterna gaudia nocte uen9
Itaq; veteres deos suos colebãt : & erroribus quãq; sub
iacebant . Apud omnes tñ famosum erat : deos debere
colere : dicẽte pho : et diis parẽtibus nõ potest reddi cõ
dignum. Illi igit̃ qui fidem professi sunt : deum potissi
me venerari debent. Sed quereres quid deum colere
sit : aut quomodo venerari debeat. Attẽde : queso quõ
diuinus cultus oracione perficitur. Vnde porphirius
deus inqt omnium pater nullius ĩdiget : sed nobiscum
bene est : cum per iusticiam et caritatẽ castitatem deũ
adoramus. Ipsam ad p̃cem eũ fundim9 per imitacionẽ
& inquisicionem de eo. Inquisicio enĩ purgat : imitacio
deificat affectionẽ ad bona operandum. Vnde didim9
ad. Alexãdrũ : verbo de9 ꝓpiciat̃ : orãtibusq; deus solũ
est cum homine : suaq; similitudĩe delectat̃. His enim
sermonibus apparet q deum colere : ipsum adorare est
Vnde teste valerio libro viii. Soc̃tes humane sapiẽcie
oraculum cõgrue dixit : a diisq; ĩmortalibus nihil pe-
tendum esse arbitrabatur nisi ut bona tribuerẽt : eo q
ipsi sciunt quid vtile nobis sit. Cuius cõtrariũ faciunt
Hii qui pro aliis muneribus deum orando petunt : seq;
non credunt exauditos nisi habeant numeȯ qd̃ postu-
lant : diuine enĩ prouidencie singula tenentur remitti :
sperando id deum facturum qd̃ melius eis erit. Iuxta
prelibatum. Socratis documentũ. Rursus peccatores
ignorãtes forsan aut a voluptatibus excecati deo sup
plicant : ut eorũ ĩpietati coadiuuet : ut eciã vires pre-
stet quibus sua mala exercere possent. O quam stulta
dep̃cacio a iusto iudice petere scelus deũq; putare cõ-
scium malorum. Vnde Athenodorus stoicus. Nihil ĩ-
quit deũ roges : nisi quod posses rogare palam. Et iu-
uenalis libro iiii. Orandum est ut sit mens sana in cor
pore sano. Nos igit̃ fideles deũ colamus et dep̃cemur

Quoniam teſte. Ouidio primo de arte amandi: flectit͛
iratus voce rogante deus. Et libro depõto. Confugit
interdum templi violator ad aram. Nec petere offenſi
numinis orat opem. Quia ſcꝫ veteres offenſis numĩbꝰ
veniam petebant: deo igit͛ vero pamplius idem facie͂-
dum eſt. Quia ipſius ineſtimabilis pietas & poteſtas:
ſed parũ nobis proſunt niſi incultu & oracione cor ſen
ciat: quod voces exprimũt. Vnde proſper in libro epi
gramaton: laus vera ĩ deum ꝓmitur ore precantis. Si
que voce fluũt intima illa habẽt. Qui dedit ut queras
addit ut inuenias. Sed deus effectũ precibus nõ pre-
ſtat iniquis. Quė bonum ſine fine bono perſiſte repto
Quere non habeant talia vota modũ. Nam qui ſe cre-
dit munere nullius egere. Creſcere nõ cupiens perdit
adepta tepens. Que verba nihil aliud ſonãt: niſi ꝙ vir
catholicus iugiter orare debet: et non eſtimare ꝙ nul
lo egeat. Quia ſic opinari preſumpcio et non oracio eſt
Vt autem oraciõi fideles melius vacare poſſint: ſacris
diebus cultus adhiberi precipit͛: ut q̃ ceteris feriis bõ
pretmiſerit: diebus ſuppleat colẽdis. Vnde Seneca ad
lu. ep̃ xviii. feſtis maxime diebus animo ĩperandum ẽ
ut a voluptatibus maxime abſtineat. Et ouidius libro
de faſtis. Proſpera lux oritur animeqꝫ famelice vacẽt
Aures ab inſania multumqꝫ protinus abſint. Illis enim
diebus ſacratis paci & oraciõi eſt inſiſtendum. Vnde
Tibulius libro ii. luce ſacra requieſcat arator. Et gra
ue ſuſpenſo vomere ceſſat opus. Et ſubdit. Omĩa ſunt
operata a deo. Non audiat vlla lanifica pẽſis ĩpoſuiſſe
manum. Itaqꝫ nullis operibus ſacris diebus intendere
debet. Abſit tamẽ ut credat aliquis ideo eciã a bonis
abſtinendum eſſe operibus: & ab operibus pietatis ſe
fore excuſatum. Nam qui pietatẽ pretmittit iniquꝰ
eſt. Nulla autem die inique agere libet. Vnde ꝓſper
ĩ libro epig̃. Nõ recte ſeruat legalia ſabata cultu. Qui
pietatis opus credit in his vetitum. Nulla dies actus

hominū non dampnat iniquos. Omnia conueniunt tēpora iusticie. Ex quibus omnibus cōcluditur ꝙ sacris diebus sic est a labore abstinendum: ut pietatum munera non pretermittant: nam in bonis operibus cultus maxime seruatur Capitulum tercium de idolatria & nominibus deorum

Veteres deum inquirere nequientes in quam plurima turpia prolapsi sunt. Vnde deum verum non cognouerūt: ideo finxerūt deos simulacraqꝫ depinxerunt. Sic enī legimꝰ. Hermetem statuas posuisse. Egipcius ꝙꝫ deos posuit ab hominibus productos. Pompilius eciam deos fabricauit quos secum sepeliuit. Alii quam plurimi inquirendo deum errauerunt: vt narrat. Augustinus xiiii. de ci. dei. Horū igit theologia non est ipsa quam fides profitetur: sed ipsa est fabulosa que specie doctrine falsissima colorare conatur. Vt dicit. Augustinus vi de ci. dei alloquendo. Marcum varronem. Discant igit cristiani horum assersiones detestari: quorum studium fuit nouos excogitare deos: variisqꝫ ornamentis figmentareqꝫ soliciti sunt. Nempe dixerunt barbatū ionem. Saturnū senem imberbem: & iuuenem mercurium: dixerūt eciam fortulum floribus preesse. Crediderunt enim inmirabilibus & supsticiositatibꝫ deos perscrutari: quorum omnium pater fuit Ninus rex assiriorum primus idolat. de quo refert Petrus conmestor in historia scolastica. Refert īquam quod cum mortuus fuisset belus pater Nini: tunc ninus ad subleuamē doloris imaginem patris fecit: cui imagini tanquam deo reuerenciam exhibeat aliosqꝫ exhibere faciebat. Quinimo aliis ad se venientibꝫ īdulgebat siquidā male egissent dūmodo patris imaginem reuerebatur. Dicta autem fuit eadem imago Bel a nomine patris nini: qui bellus dicebatur. Cuius rei occasiōe alie naciones statuas erexerunt & iuxta sua ideomata nuncupauerunt. Vnde apud aliquos

fuit Bel: apud alios boal. Apud alios boali Apud alios beel phegor. Alii beelzebug acceperunt: ut dicit isido viii ethimologiarum. Rursus apud egipcios Ysis. Apud Cretéses Iupiter. Apud marinos Iuba. Apud latinos Faunus. Apud romanos Quirinus. Apud athenienses Minerua. Apud sannum Iuno. Apud paphos. Venus Apud lemeios. Vulcanus. Apud faxos. Liber. Apud delos. Appollo. Rursus apud romanos. Esculapius de us medicine nuncupatur. Babilonii quoque. Bel idolum acceperũt: de quo superius. Et greci quam plures Priapũ deum ortorum dixerunt. Beelzebug de quo superius: fuit deus in acharon. Et interpretatur deus muscarum Nam zebug musca est. Hi ergo sunt dii de quibus pro pheta. Omnes dii genciũ demonia. Rursusque legimus quod Saturnus origo deorum a paganis designatur. Et ideo saturnus dictus est a temporis longitudine: seu a saturitate annorũ quia ipsum ãtiquissimum referunt: de quo eciam referunt quod filios suos deuorauit: patris que celii referũt abscidisse genitalia. Alii enim dicunt quod ex suis genitalibus ĩ maris proiectis nata est venus. Ceterum alii iouem ab amando dictũ patrem deorum appellant ipsumque optimũ referunt. Et quandoque fin- gunt thaurum: quia europam rapuit. Thaurus enim maxime libidinosus ẽ. Quandoque eciam ipsum fingũt aquilam: modo serpentem: modo agnum: secundum varie- tatem eorum que fecisse creditur. Ceterum aliqui di cunt Ianum deum esse celi & Ianitorem: duasque facies ipsum habere referunt: & exconsequenti ipsum bifron tem appellant. Ecce quales deos monstruosos. Aliqui quoque Neptunum deum aquarum predicauerũt. Alii autem dicunt vulcanum deum igneum. Vnde dicitur vulcanus quasi volicanus: quia sua velocitate refertur volasse per aera more ignis. De isto dicit Omerus quod fu it precipitatus de aere in terrã: & exinde fulmina ori ri putantur. Ipse eciam vulcanus de femore Iunonis re-

fertur natus & claudus more ignis : quia nunꝗ recte
sed curuatim mouetur. Ceterum aliqui Plutonem de
um affirmauerunt quem latini vocāt diespitrem Alii
vero Archum ipsum vocant : & refert̄ receptator mor
tuorum: deusqꝫ inferni. Alii quoqꝫ liberū depinxerunt
more muliebri delicatum : & deū libidinis ipsum scrip
serunt. Sed quidam dicunt ꝙ non libidinis: sed poci9
vini deus nuncupetur: qui alio nomine bachus dicitur
Referturqꝫ ꝙ cornutus sit: & corona vitrea coronatus
Insuper alii fingunt mercurium pennas habere: refer-
turqꝫ deus sermonis & eloquēcie. Vnde mercurius ser
mo est: depingiturqꝫ mercurius cum capite canino: &
alas in capite & pedibus habuisse refertur furtiqꝫ ma
gister creditur . Insuper alii mortem dixerunt deum
belli Appolinemqꝫ alii dixerunt deū medicine: qui eci
am phebus vel sol vel titan nuncupatur. Ceterum alii
vltra deos: deas elegerūt. Quidā enim Dixinam quā
dam virginem dixerūt darii: quam eciā Dianam dixe
rūt : quasi duanam: eo ꝙ die & nocte apparet. Et alio
nomine lucina vocat̄. Alii autem cererem in deam ele
gerunt: per quam terram intellexerūt: quam dixerūt
matrem magnam: atqꝫ vectam curru cum timpanis &
cimbalis. Alii autem Mineruam ut athenienses. Et
dixerūt eam multorum ingeniorum inuentricem: eā-
qꝫ de capite Iouis natam. In cuius pectore fingunt ca
put Gorgonis. Alii autem Palladem: que pallantem
gigantem interfecit. Alii eciam venerem ut dictum ē
Rursus gentilium quidam cupidinem dixerūt deum
licet videatur nomen femineum. Et hunc depixerunt
sub forma pueri & dixerunt ipsum deum fornicaciōis
Vnde sagittam & facem tenere fingit̄: quia lubricus
amor more sagitte vulnerat: & more facis inflammat
Ceteri greci dixerunt Pan deum rusticorum quem la
tini dicunt deum siluarum. Et hūc fingunt habere cor
nua ad similitudinem solis & lune: rubetqꝫ eius facies

ad si̅litudinem etheris. Et fert septem fistulas quib9 armonisat. Caprinasq; vngulas habere legitur. Insuper apud egipcios maximus deus fuit dictus Serapis: qui primo fuit rex arginorum & est dictus apis. Sed post modum transuectus fuit in egiptum ibiq; mortuus serapis appellatus e̅. Ceteru̅ aute̅ apud paganos fauus fuit deus sic dictus a faueo: eo ꝙ fauebat eis & futura predicebat. His igit̅ delusionibus gentiles adheseru̅t fataq; sua & fortunam diis asscripserunt. Deas aquaꝝ nimphas appella̅t. Et deos quos indomo colebant dixerunt penates: deosq; mortuorum manes. Itaq; in suis erroribus perseuerantes: viam veritatis ignorauerunt Rursus de caldeis refert venato̅ ꝙ ipsi eleme̅ta & creaturas coluerunt suosq; deos custodiendos statuerunt ne in confinibus reperirentur. Heu quales dii qui custodia egent. Ipsorum caldeorum plurimi posueru̅t ignem deum eo ꝙ omnia deuorare videtur. Sed modica est hec racio immo ridiculosa: na̅ ignis ab aqua extinguitur. Ceterum grecorum errorem narremus qui se dicentes sapientes stulti facti sunt. Elegerunt enim Saturnu̅ in deum comestorem filiorum Iouem secundum eos adulteru̅: herculem ebriosum. Eteni̅ egipcii ceteris deteriores: bruta animalia colueru̅t: ut ouem vitulum. hircum. porcum. coruum. accipitrem. vulturem. aquilam. Cocodrillu̅. lupum. simeam. draco̅ne & aspidem. Itaq; brutis occasio̅e cuiuscumq; vtilitatis uel obsequii sacrificabant: ut dicit Tuli. libro primo de natura deorum de quibus ysa. xiii facta sunt inquit simulacra eorum similia bestiis & iumentis. Ceterum racioni deos ineptos colebant dicentes eorum ope imperium suum dilatari: ut tangit Augu. quarto de ci dei. Cum tn̅ gothorum gens ipsos oppprimeret. idolis iunare nequientibus solo cristi nomine mediante euadere potuerunt. Nec mirum: quia cum dii non essent iuuare non poterant. Vnde Crisantus ad dariam. Quo̅

inquit possunt nobis esse custodes q cum custoditi non fuerint nocte a canibus uel furibus rapiuntur. Vnde Augu. libro confessꝫ. Nonne ergo intelligo & tonantem & adulterantē utiq̧ non posset hec duo. Veruntñ gentiles illorum deorum testantur illecebras in quibꝫ confidunt. Horū tamen fabulis Socrates & plato non adherentes deum summum & vnum cognouerunt

Capitulum. iiii quomodo per fidem saluamur

f Ides est fundamentum legis & consequenter via salutis. Vnde fidē quia plures respuerūt ideo celestis glorie plenitudinem non accepe rūt. Nempe fides cristianos facit heredes quā tamen multi respuerunt: sicut romani quondam: infelices: se per fidem factos putauerunt. Alii fidem susciperunt sed ab ea recesserunt. Et alii fidem quam susceperunt retinent: sed eius opera negliunt. Hec autem omnia faciunt ut liberi serui fiant: heredesq̧ p temporalia redduntur exules: quia racio damnandi orta est ꝓ peccato. Pro ut Augu. inquit x libro de ci. dei. c xv. Nec tñ illa vera est romanorum opinio: qui p fidem se factos infelices dicunt. Reminiscant̄ illius historie q̄ narrat Salustius apud eos autenticus. Quam eciā conmemorat Augustinus iii libro de ci. dei c. xviii. Narrat enī q̧ ciuitas romana ante fidei suscepcionem ab Hanibale sic oppressa fuit totq̧ milites romani exercitus corruerunt: q̧ Hanibal in vasor eorum tres modios plenos misit romanis in quibus tantum fuerunt annuli de digitis militum romanorum extracti. Quis enim grauiorem casum legit: nec tamen fidei cristiane: quam nō dum nouerunt imputare possunt. Pocius igit̄ studeāt imputare peccatis suis. Quoniā ut ait Augu. in tractatu de excidio romane vrbis deus ꝑmisit romanos flagellari: quia seruus voluntatē domini sciens & non faciens plagis vapulabit multis. Luce xii Nam in ignē ponitur aurum ut purificetur. Et cum tribula triticū

purgatur. Sic ergo puniti fuerunt ut conuerterentur. Vnde Iosephus iudeos alloquens sic inqt. Si nobis ab ē longeua persecucio: quid dicam ignoro: nisi qꝫ scio qꝫ istis bene est cum quibus deus. q. d. Si male eis ē hoc ideo accidit: quia ipsos propter peccata sua deseruit. Quam obrem idem Iosephus li vi sic dicit: deus nos deseruit nos romanis inseruit quia pietatis cultū deseruistis. Sperabatis autem in dominum: qui autem vos non defendebat: migrauit ad hostes: quem enim colebatis: romani nūc venerant̄: vos autem offendistis ꝛc̄ Hec verba scribebantur iudeis existentibus in captiuitate romanorum. Vnde ibidem subditur: non in multitudine sed ī timore domini Abrahā penetrauit egiptum: dormiebat Abraham: & torquebat̄ pharo. Moises contra egipcios orauit. Iosue Iedeon Ezechias non virtute sed amore preualuerunt. Quoniam nō in multitudine exercitus belli victoria sed de celo ē fortitudo: ut dicitur primo Machabeorum iii lib°. & Iudicū viii. Si deus vobiscū est: cur cōprehenderunt vos hec omnia scꝫ mala. Diceret aliquis qꝫ mala non habent: qꝫ cum deo sunt per fidem. Qua ꝓpter Augu. epl'a ix fi dei cristiane impugnatores: sic alloquit̄. Quomodo enī ausi sunt fidem cristianam impugnare: precor sine fide tales milites. tales ritus. tales iudices aut reges: quales cristiana lex commendat: exhibet pro laboribus talē mercedē: sicut fides ꝓmittit nostra. Si quidā lex continenciam beniuolenciam: iusticiam atqꝫ concordiā predicat. Nunquid enim omnia honesta sunt: fortassis tamē ignara mens cū audit illorum racionem credere recusat experimento: que non videt. Horum enī ignoranciam siue ignominiam redarguit Augu. xxii de ci dei ca. iiii: dicens stultum fore eorum que creduntur racionem postulare: quia in naturalibus plurima fatemur quorum racionem ignoramus. Cur enim miraris si audis corpus igne cremari: nec tamē consumi. Nam

cicilie montes usq̄nunc & deinceps flammis estuāt & integri perseuerant. Non igitur consumit̄ omne qđ ardet. Nō igitur est impossibile nec incredibile homi num corpora sempiterno supplicio in igne puniri sine detrimento. Vnde ibidem Augu. Quis inqt nisi deus dedit carni pauonis ut nō putrescat. Quod tamen im possibile videt̄. Accidit ut apud carthaginē hec auis cocta nobis apponeretur: de cuius pectore seruari ius simus: nec tamen putredinis aliquid in eo invenimus. Vnde post dies plusq̄ triginta nulla corrupcō inventa est: nisi ꝙ aliquantulū ibi contraccio quedā fuit. Quis inquit Augu. dedit palee: ut poma inmatura maturet uel ut obrutas niues reseruet. Quid est ꝙ cum ignis ē pulcerrimus colore: lignum denigrat & lapidem deal bat. Quid est ꝙ aqua frigida que cum inimicatur igni calcem feruere facit. Oleum tamē quod magis fomes est igni nulla perfusio sui feruere facit. Hoc enim si de longīquis legeremus siue audiremus: & ī nostrum ex perimentum venire non posset pro ficto haberemus: uel mendaciū putaremus. Quid de magnete dicemus que rapit ferrum: si tamen adamas ei iungatur ferrū quod rapuerit mox dimittit. Hec ille. Que omnia hic adduxi: quia non est quorundam experiencia eorum que creduntur: nec minus credenda sunt: experimēto si careant. Vnde geū xv. dicitur ꝙ abraham credidit deo: & reputatum est ei ad iusticiam

Ca. v. de consolacione spei

s pes consolatur mentem: vires eleuat: labores pacienter ferre largit̄ Vnde Seneca in ippoli to. O spes amanciū credula. Et lucanus libro ii. Liceat inqt sperare timenti. Nam spes prebet ope ranti vires: & terminandi opns. Vnde ouidi9 libro ep̄ spes boā dat vires: spes boā sollicito victo timore. Ca dit vallit̄ augurio spes bona sepe suo. Ex quibus ver bis concluditur ꝙ spes confortat operantem: qua defi

ciente tepescit. Vnde Tibulius lib° iii. Spes vouet & melius cras fore semper agit. Itaq; p spem sperat omē bonum eis fore futurum. Sed friuola spes est illorum qui bonum expectant quod mereri non student. Vnde Galterus in lib° de gestis Allexandri magni. Spes q̄ meritum non preuenit a spe deuenit: & verum dat ei presumpcionis nomen. Cur enī in eo speras: quod tibi meritis acquirere non vis. Cur enim speras quod non desideras. Et si desideras quare non queris. Reuera non queris: si habenti qđ petis non subseruis. O quam vana spes multorum est. Plures enim credunt deum ꝓpicium eis cuius precepta contemnunt Alii vero iuuentutis pretereūt dies absq; operibus bonis: & in diebus senectutis se bene facturos credunt & confidunt. Sed quis de longeua vita securus est. Stultus ergo q suam spem in vite sue diurnitate ponit: & sub spe vite breuis: alterius successionem habere confidit. Stultus eciam qui suis somniis spem adhibendo: credit bonum affuturum. Quos omnes redarguit Catho. Somnia inquit ne cures: nam mēs humana quod optat: dum vigilat sperat per somnum cernit ad ipsum. Stulticia est ī mortem alterius sperare salutem. Tempora longa tue vite promittere noli. Quocumq; ingrederis sequitur mors corporis vmbram. Non igitur hec spes habenda est: sed illa de qua ꝓpheta Beati qui sperant in deo ꝛc̄ Plures autem spem in deo nō ponunt: sed abiecta spe future glorie: omne quod possunt hec faciunt gaudiū licet eciam malum accipiant. Dicit enim Quintilianus nihil est difficilius quam differre gaudium. Quod verum ē de his q tantūmodo visa credūt: & licite sperandis animos suos minime alliciunt. Dicunt enim illud Ouidii iii. de tristibus: deniq; vllam nō possunt sperare salutem Cum nō pene causa cruenta mee: hec enim plurimi dicunt: dum enim affliguntur se causam habere negāt. Et qđ p̄uiꝰ ē de salute non sperant. Vtinam

dicere͞t illud Ouidii lib° de ponto. Quamuis sit semꝑ
meritis indebita nostris. Magna tamen spes est in bo
nitate dei. Nam teste Sedulio in carmine pascali libro
iiii. Nihil inqt difficile est conferre deo cui adest fa-
cultas ut scilz possit planare curua: mitigare dura: &
quicquid natura negat se iudice prestat. Et in carmie͞
de mediatore. Hic homo qui deus est spes est antiqua
priorum. Spes in fine piis: hic homo q deus est. Quia
scz fuit spes antiquorum patrum: & eciam est finalis
spes iustorum. Nam & ipse homo & deus est: deus au
tem omnium spes esse profitetur. Vnde arator lib° ii
Certeqꝫ humanu͞ transcendunt gaudia votum: hoc fa-
cile est prestare deum cui in mensus numerus: hic po-
cior quam nemo putat. Stulti ergo qui se bona habitu
ros diffidunt ea si fecerint que debent. Sed fortassis
ideo confidenciam perdunt: quia incessanter cupiunt
& quod possident perdere metuu͞t. Contra quos Sen͞
ad lu. ep͞. v. inquit. Apud Cathonem nostrum inueni
cupiditatum fine͞. Ecia͞ ad timoris remedia ꝓficere de
sinens neqt timere si sperare no͞ desinerit: quia scilz illi
cum timore viuunt: qui semper sperant ea que secura
non sunt. Spere͞t ergo in eo cuius est prouidere cu͞ctis
felices enim essent si spe pretermissa vanorum: fiducia͞
totam in domino apponerent. Nam teste Sen͞. ep͞ xii.
Ille beatissimus est & securus sui possessor q crastinu͞
sine sollicitudine expectat: dicente domino in euange-
lio Nihil soliciti sitis. Ve igitur his quoru͞ spes i͞ mun
do posita est: labilis igitur & caduca est. Sed pauꝑtas
expedita est & secura: ut ponit Seneca ep͞ lvii. Ome͞s
enim qui confide͞ciam mortalibus prebuerunt: maiori
sue necessitati succ͞rere non valueru͞t. Vnde narrat Va
lerius lib° vii ꝙ cum rex ganges: secundu͞ alios giges
rex lidoru͞ esset opulentissimus ab appoline pecijt an
aliquis mortalium ipso felicior esset: vocemqꝫ audiuit
dicentem archadium philosophum eo feliciorem: qui

tamen pauperrimus erat: etateqꝫ ſenex: & tamen ſui campi metas nunqꝫ exceſſerat. Racio vero cur felicior eſſet hec erat: quia paup̱ ille ſecurior. Rex vero prefatus ĩ fortuna timidior. Ideo lucan9 li v. O vite tuta facultas pauperis. Et iuuenalis lib° iiii. Cãtabat vacu9 coram latrone viator. Itaqꝫ in diuiciis ſpes nullatenus eſt conſtituenda: eo ꝙ in eis nulla eſt ſecuritas. Vnde Tibulius lib° pri°: diuicias alias fuluo ſibi congregat auro. Quẽ labor aſſiduus vicine terret hoſte. Me mea paupertas traducit vita ſecura: dum eius exiguo luceat igne focus. & idẽ libro ii. Non me regna iuuãt: non ludus aurifer annis: nec quas terrarũ ſuſtinent orbes opes. Hec alii cupiunt licet mihi paupere cultu. Securo vite munere poſſe frui. Que omnia concludũt interrenis nullã foreſecuritatẽ. inqbus tñ fere omnes ſpem ſuam conſtituerunt. Quam obrem in ſpe falluntur ſua eo ꝙ in bonis eternis ↄſtitucõnem ſibi affuturum preſtiterunt: in quorum ſpe omnis conſolacio ſolidatur

Ca. vi. de perpetuitate anime & ſpe vite future

Nima de nihilo creatur: & non educitȝ de potencia materie ut plures putauerunt heretici dicentes animã cũ corp̱e generari naturali ſemine: corruptoqꝫ corpore corrũpi itaqꝫ poſt hanc vitã nullam ſperantes: lubricitatem atqꝫ voluptatem ſummam felicitatẽ crediderũt. Cuius opinionis fuit Ariſtippus ut in pluribus paſſibus narrat Auguſtinus de ci. dei. De talibus loquitur Tulius li° ii. de tuſ. queſ. Vides inquit nõ nullos pecuniarum cupidos glorieqꝫ multos libidinũ ſeruos. Et Policratus lib° vii. c. pri° Mundum inquit dimenſi ſunt: nature varias ſcrutati ſunt cauſas & quaſi mola gigãtea intumuerunt induxeruntqꝫ bellum gracie dei: ſed deiecti ſunt dum alleuarentȝ. Vnde Ro. pri°: deus iſtis manifeſtauit & tamẽ enumerauerunt in cogitacionibus ſuis: & obſcuratum eſt inſipiẽs cor eorum: dicẽtes enim ſe ſapientes ſtulti

facti sunt. Mirum enim si phi naturali dictamine di-
cere videantur animam non perpetuari. Mirum insu
per si post illam vitam: alia vita non debeat sperari:
quia legebã Ari de pomo: dicentem animã virtuosam
suo debere creatori coniũgi: homineq; viuẽte affirmat
aĩam humanã ĩcarcerari. Itẽ Plato in thimeo dicit q
aĩa ꝯiũcta ẽ corpori ad hoc ut p sciẽcias & virtutes ve
netur creatorem: & si venerit feruore magno a suo cre
atore benigne accipietur. Si aut non: relegabitur ad ĩ
fernum. Ex his igitur concluditur q naturales phi di
cere tenentur animam humanam creari & de nihilo fi
eri: & excõsequenti eam perpetuari. Pro cuius ampli-
ori declaracione quatuor occurrunt raciones. Prima
est q anima est indiuisibilis: igit incorruptibilis: conse
quencia clara est: quia indiuisibile non potest alterari
nec attingi ab aliquo corruptibili. Et antecedens pat;
per phm iii de anima dicentem q ĩtellectus ẽ simplex
immixtus & perpetuus. Et ex alia racione probatur
quia anima intellectiua est locus specierum ut dicitur
tercio de anima. Si igitur species locum nõ occupant
ut deducetur: sequitur q anima est ĩdiuisibilis in qua
recipiuntur: quia quicquid recipit in aliquo recipitur
ad modum rei recipiẽtis. Sed q species non recipiant
occupatiue satis notum est: quis enim est tam ebes ut
dicat species seu conceptus humanos locum occupare
Nam tunc dicere oporteret virum multum sapientem
non posse sapienciorem fieri: quia sui conceptus totam
animam eius occuparent. Itaq; noui cõceptus non pos
sent superaddi: quod est ridiculosum. Ideo dicebat au
tor sex principiorum q anima nullum locum occupar;
Secũda racio est q anima libera est: eo q habet liberũ
arbitrium ut patet per Boe. qnto de conso. Igitur non
subest influenciis superioribus & pconsequens est in-
corruptibilis. Nam si eis subesset tũc eciam tanquam
brutum secundum diuersitatem influenciarum neces

sitaretur: cuius oppositum experitur. Ideo Seneca in suis tragediis lib° iiii. narrat: qualiter omnia encia naturalia in c̄tis legibus stabilita sunt: quas non possunt relinquere: homo vero nullas habet leges quas infringere non posset. Concludamus igitur cum Aristotile primo de anima: ꝙ anima siue intellectus est qđ diuinum impassibile & īmortale. Tercia racio est quia anima siue intellectus reflectit̄ super se: quia experimur ꝙ anima cognoscat: & ꝙ cognoscit se cognicione ꝑ actum reflexum quod non potest facere aliqua potencia organica siue corporalis. Igitur anima est res spiritualis: & consequenter incorruptibilis. Ideo dicit Ari. ii de anima: ꝙ intellectus est seperatus ab aliis potenciis sicut perpetuum a corruptibili. Quarta racio est quia iusticia est virtutum preclarissima ut dicit̄ v. ethicoꝝ debet igitur maxime conuenire primo enti. Cum igit̄ experimitur in vita ꝑsenti plures impios sublimari & iustos calūniari & opprimi: ponēda est ergo vita post hanc vitam: in qua iusticia vnicuique fiet: alias enim oporteret dici vniuersum per iusticiā non regulari atꝙ supremum iudicem iusticia non illustrari: qđ incredibile & impossibile apparet. Ex his igitur racionibus concludere possumus animam esse perpetuam: aliamqꝫ vitam post illam debere sperari Ex quo seq̄tur ꝙ anima de potencia materie non deducitur: sed pocius de nihilo creatur ut prius notatur Ideo dicit Temiscius. Philosophus ꝙ inter omnia numeranda in rebus naturalibus: est numerandum de anima. Hoc enim narrat commentator Auerrois pri° de anima. His racionibus tamen non obstantibus plures in speculis huius vanitatis viuere in mundo pro paradiso preelegerunt. Qui similes sunt tigride de quo narrat Plinius natnralis: ꝙ a venatoribus per specula frequenter decipitur Cū ꝙ venatores catulum suum deportant: ipsa tigris venatores insequitur: sed in via specula inueniens in eis

ꝙ similitudine sui prospiciens: catulum suum putat se inuenisse: sicq; catulū suum perdi & deportari ꝑmittit Similiter faciunt mūdi amatores: quia leticiam vanā cum habuerint paradisum inuenisse credunt: & ita catulum scilicet animam ei collatam damnari permittūt Vnde venatores scilicet demones humanam fragilitatem cognoscentes: eorum oculis specula humane vanitatis siue mundane preponunt: ut in eis delectari atq; quietari studeāt celsamq; felicitatem acquirere pretermittant Capitulum vii. de vtilitate vere amicicie & caritatis

Micicia: omnis boni exordium est: bona si fuerit Tunc vero bona est si inter bonos extiterit: aliquis enim amicicia nuncupari non meretur. Quoniam amicicia preciosissimum genus est diuiciarum. Malorum autem fedus: non preciosum sed vile ē: ergo amici fieri studeamus: amiciciaq; in cristo sit. Tunc enī prosperabimur in spiritu mutuis mocionibus: & in corpore mutuis subsidiis atq; adiutoriis. Tunc eadem erit volūtas: idem desiderium. Quid enī melius aut optabilius his. Quam obrem Señ epistola C.xi. dicit ꝙ vbi est idem velle & nolle ibi dulcissimū & honestissimum manere est: quoniam cōcursus sensuum & vnanimitas voluntatum: tanq; riuulus in amicicia scaturisant. Vnde Ambro. libro tercio de offi. dicit ꝙ custos pietatis est amicicia: que facit ut superior se inferiori exhibeat equalem: & īferior superiori. Inter enim dispares non potest esse amicicia: plurimum tamen amicicia fallax est: & in momēto deficit. Et ideo Ecclesiastici xii dicitur ꝙ non cognoscitur amicus in bonis: nec eciam inimicus in malis: sed lex amicicie est ut non plus vel minus velit diligi quam diligat: ut inquit Tul' de amicicia libro primo ca. xvii. Nempe beatus Aug9. iiii confe: verū aīcū se habuisse narrat. Vnde ipso mortuo plāgebat eum dicens se ꝑdidisse dimi

dium vite. Et ibidem cõcludit ꝙ non eſt vera amicicia
niſi fuerit conglutinata caritate . Huius enĩ amicicie
criſtus exemplum dedit luce xxii. Non dicam vos ſer
uos ſed amicos. Vnde Señ ep̃ C. iii quendam plangen
tem filium redarguit dicens. Quid inq̄t faceres ſi ami
cum perderes ex quo paruulum incerte ſpei ſic plãgis
q. d. ꝙ filio p̃ferendus eſt amicus: ſi verus fuerit. Si-
cud cum dicit Tulius libro de offi. primo ca. xvii. In
amicicia nulla peſtis maior eſt quam adulacio ſimula-
cioq̃ viciosa que verum iudicium tollit. Vnde Augu9
x confeſſ. ꝙ dicit amici adulãtes amiciciã peruertunt
& inimiciciam connectunt. Nec tamen amici ſunt q̊ꝝ
bona diuiduntur. Quoniam ſicut dicit philoſophus ix
ethicorum & conmentator ibidem. Amicis eſt anima
vna & omnia conmunia: nec eſt amicus: niſi amico cor
ſuum prebeat: ut ponit Tulius vbi ſupra. Et Auſtu ii
confeſſ dicit ꝙ amicicia dulcis eſt propter vnitatem
animorum. Et q amicus eſt amico omnia conmunicet
Prima tamen lex amicicie eſt. ut ab amicis honeſta pe
tamus ut inquit Tul vbi ſupra. Vnde valerius li° iiii
c. vi de pluribus narrat quorum vnus pro alio ſe hoſti
bus obtulit. Ceterum narrat de duobus qui dicebant
hamon & pithias qualiter cum dioniſius tirãnus vnũ
voluit occidere: alius expoſuit ſe morti pro eo. Quod
cum tirannus vidiſſet admiratus ſupplicium remiſit.
Nam eciam Augu. iiii confeſſ de amico loquens dice
bat: neſcio inq̃ an vellem pro illo mori. Sic enim legi-
tur de horeſte & priade qui eligebãt magis ſimul mo
ri quam non ſimul viuere. Etenim ſi attendamus: ho-
mo ex natura amicari debet. Quoniam dicit Seneca
libro iiii de beneficiis ca. iiii. Hominem inquit non fa
ciunt vgues neq̃ dẽtes terribilem: ſed nudus natus ut
nulli videatur inimicus. Et ibidem concludit: ꝙ ſocie-
tas dat homini dominiũ animalium: & imperium gen
cium. His itaq̃ ſermonibus patet quãta ſit ſocietas &

amicicia quam plurimi veteres habuerũt. Vnde refer
tur de duobus mercatoribus qui se ita dilexerant: ut
vnus illorum qui egipcius erat: vxorem ꝓpriam pul-
cerrimam & maritatam: alteri amico relinqueret: eo
ꝙ ipsius amore languebat: quã tamen vxorem ipse egipci
us nũquam cognouerat. In processu vero temporis cõ
tigit egipcium propter homicidium morti condem
nari: quod sciens qui beneficium susceperat venit di-
cẽs se homicidium fecisse. Et loco illius se moriturum
obtulit. Malebat enim pro amico mori: quam amicum
mori irremuneratum. Ideo sapiens dicebat. Si inuene
ris amicum fidelem sit tibi sicut anima tua. Sed rep
handi sunt hi qui amicos querunt ut ab eis illicita ob
tineant. Verumtamen teste Tul. lex amicicie est ut
non rogemus turpia: nec faciamus rogati. Sunt eciam
redarguendi hi qui omnes putant amicos. Ideo sapiẽs
Multi ĩquit sunt tibi pacifici: ut vnus sit consiliarius
ex mille scilicet amicus tuus: de quo attendas ꝙ bonꝰ
sit. Nam maximum genus infortunii scias tibi contigi
sse: si de peruerso amicum facias: aut si amicum te ha-
bere putas cum tamen non habeas. Sed nunquid expe
rimur malos frequencius ceteris amicari: feruenciori
quã federe sibi inuicem adherẽ: quam plurimi quorum
fama virtuosa promulgatur. Verũtamen teste Tuliꝰ
libro iii de offi. In malis ficcio est in bonis amicicia est
Vnde Aristotiles viii ethicorum describens tres species
amicicie ostẽdit ipsas consistere in triplici genere bo
ni. Omnis igitur amicicia bona est. Vnde Augu. iiii
confessꝫ statim post principiũ dicit ꝙ non est amicicia
nisi inter habentes caritatem. Qui enim excaritate se
non amant sunt de numero eorum de quibus Iere. ix.
dicitur Omnis amicus fraudulẽter incedit. Tales nõ
caritate sed vtilitate sepe federantur. Iuxta illud Oui-
dii libro de ponto. Vulgus amicicias vtilitate probat
Quam obrem talis amicicia minime durat. & si tem-

pore necessitatis durat. tñ ut cõmuniter non pseuerat
Capitulum. viii de vera amicicia & eius fidelitate

t Este Tulio in de amicicia: amicicia ē omnibus rebus humanis preponēda: nihil enim est nature tam aptum tanq3 cõueniens prosperis & aduersis quanta sit virtus amicicie. Et subdit Est autem amicicia nihil aliud nisi omnium diuinarũ humanarumq3 rerum cum beniuolencia & caritate consensio Et idem Tul in ii rethorice. Amicicia est volũtas erga aliq3 bonarum rerum illius quem diligit cum pari voluntate. Ex quo apparet aperte q amicicia paritatē & caritatem semper pretendit. Vnde Secundus phus Quid est amicicia est equalitas animorum. Sed quid est amicus: desiderabile nomen homo vix apparens in felicitatis refugium: indesinens felicitas. Nempe amicus raro inuenitur: in penuria ppiciatur: & indesinenter amicatur: alias enim amicus non est. Aliqui autem amicos se dicunt: cum bona dederunt q̃dam. Sed amicus nõ est: nisi se ipsum: animumq3 dederit. Vnde Senec li. vi de beneficiis. Nescis quãtum sit amicicie precium: si non intelligis te ei daturum quem diligis rem similis raram que non alicui magis deest quã vbi creditur habundare: quia scilicet sepius creditur magna amicicia vbi nulla est. Verũtamen que duo sunt ad vnum redigit: & mirabili pitate dispares vnit. Vnde Calcidius in prohemio super thimeum platonis. Tanta inquit ut opinor est vis amicicie q parificat res ex se diuẽsas: cũ alter ex amicis alteri voto cõplaciti operis administrat effectum. Nam amicicia multos dispares coadunauit: nec tamẽ vera est amicicia eorum qui quosdam stulte diligunt atq3 volendo amicicie donum exhibere: se ipsos damnificant & concuciunt. Quos redarguẽs Catho sic dicit. Dilige sic alios ut sis tibi carus amicus. Sic bonis zc Talis igitur absit amicicia: sed vera & discreta non ptermittatur. Quia teste Ca

thone. Vtilius est regno meritis acqrere amicos. Et baccaton stoicus. Quid inquit profeci hoc est: q amicus esse cepi. Nihil igitur amicicia vtilius: nihil in rebus humanis desiderabili9. Vnde qntilian9 c.viii. Nō repio inqt in reb9 humaīs pstāci9 amicicia. Et subdit Quid enī foret huāno generi felici9: qȝ si ōnes esse possent amici: omnia enim mala discederēt. Vnde ī puer. sapientum dicitur. Quid dulcius quam habere amicū cū quo omnia audeas: quē sic credas ut te: cui sic loq ris ut tecum. Multi tales amicos habere uoluerūt: & ipsi tales esse non possunt. Vnde Tul lib° de amicicia preallegato consimilem ponit sentenciam. Rursus parum amicicia prodest si amiciciarū fidelis & constans adhesio non fuerit. Vnde Seneca in trageste. Quos verus amor tenuit tenebit. Vnde Augu. cesar amicicias non facile admisit: sed constātissime retinuit. Vnde refert Suetonins li° ii. Nam amicus non est qui cito deserit amicū: nec amicus est qui de amico cito male iudicat. Vnde Tul li° de amicicia. Boni viri & sapiētis est duo hec tenere in amicicia. Primum est: ne quod fictum uel simulatum sit. Nam apte odisse magis laudabile est quam occultare sentēciam: deinde suspicosus non debet esse nec existimare aliquid ab amico esse velatum. Nempe qui suspicatur: iam amicum habere nō arbitratur. Heu quot verbales amici qui tempore necessitatis recedunt: qui nullum diligunt: nisi quantū beneficia suscipiunt. Cum Valerius li° iiii dicat. Sincere fidei amici precipue in aduersis rebus cognoscuntur: in quibus quicquid prestatur a constanti beniuolencia proficiscitur. Nam gratum beneficinm est qđ mercedis suspicione caret. Absit tamen ut aliquis credat amicorum occasiōe se peccare posse: aut eius obsequio ea debere agere que prohibētur. Nam teste Tullio de amicicia. Nulla est excusacio peccati si amici causa peccaueris. Non debet igitur in malis amicus obe-

dire amico. Vnde narrat Valeri9 li° vi. q̄ cū Rutili9 amico indigna peteti non obediret: tunc amicus dixit Mihi non est opus amicicia tua: si quod rogo nō facis Cui Rutilius. immo quid mihi tua: si aliquid ꝓpter te inhoneste facturus sum. Ideo Catho ait. Nam stultum est petere quod iure posset negari. Non igit̄ exigit amicicia crimina pro se mutuo cōmitti. Nihilominus teste Claudiano in maiori. Multis delicta nexus fuere amicicie. Quia multi amicorum occasione peccauerunt: hoc tamen absit. Quia teste Tul͛ li° de offici. Amicis nō tribuere quod recte posset: & tribuere qđ non sit equum contra amicicie officium est. Itaq̄ saluo consciencie iure amicus amico succurrere debet ea p9ponendo que possessio cōtinet terrena. Vnde Sidoni9 libro ii. Non magis cordi aut voluptati sit ager cum redditibus amplis quam amicus sed equalis. Omnis enim amicicia paritatem pretendit. Si igitur par est amic9 tibi q̄modo preponis amico opes tuas: si te sibi parem: plus opibus diligas. Hoc enim si feceris nec paritas nec amicicia est. Cū Galterus in alexandreidos dicat li° viii. q̄ inter pares & equales est modus amoris. Diligamus igitur animo equum: amicumq̄ moribus sanum eligamus ne viciorum inminente turpitudine amiciciam desinere iure oporteat. Nam quod honestum est amare natura postulat: quod autem iniquum diu diligere: racioni est molestum. Vnde Tu li ii. de offi. Quia inquit id ipsum quod honestum decorosumq̄ dicim9: per se nobis placet. Idcirco illos in q̄bus hoc esse arbitramur: naturaliter diligere cogimur Et li° de amicicia. Nihil est tam aptum nature tanq̄ conueniēs sicut amicicia. Sed hanc scio in solis debere bonis esse. Sed precor venerant̄ qui vere amicicie fedus seruare recusant. Nam minime attendunt quodo diligant dummodo eius sub titulo proficiant: nec attēdunt si bon9 sed diues & in obseqis prodigus. Ea au

tem que possidẽt ipsorum ita sunt: ut communicare nõ audeant nisi cõmunicando sua bona ampliora videant Amicorum tamen omnia debẽt communia fore. Vnde Therencius in adelphis. Vetus verbũ hoc est: communia esse amicorũ inter se omnia. Et Salustiꝰ in Cathe Idem velle atq; idẽ nolle vera amicicia est. Itaq; si quis a culpa vacuus eciam in amiciciam prauorum ĩciderit quottidiano vsu atq; illecebris similis aliis efficit. Videat igitur qui amat ut quem diligit bonus sit. In malo enim amicicia non est. Vnde idem Salustius in iugurtino. Omnes eadẽ capere eademq; odisse inter bonos amicicia & inter malos ficcio est: & non amicicia Quomodo enim amicicia esset ex quo peccatum eos cõpulat. Nempe vnum vicium ad aliud trahit & si auarus fuerit amicus forte ira supueniet: uel forte supbꝰ erit. Si autem supbus ira supueniet. Ecce qualis amicicia. Nulla enim est ex quo peccato maculatur. Quis enĩ diuisit ãgelos nisi supbia: quis fratres primos nisi superbia. Sic & plures qui putantur amici: similibus causis dissoluuntur. Nam inter amicos debet fore caritas sine temeritate: conmunitas sine cupiditate. Vnde Seneca ad lu. epistola xlviii. Consorciũ rerum õnium inter nos facit omnia. Et subdit: omnia cum amico cõmunia amicus habebit. Nam pitagorica opinio fuit: amicorum omnia esse conmunia: & amicum esse alterũ se ipsum: ut refert Ieroꝰ contra Ruffinum. Vnde Oui iiii de tristibꝰ. Hi duo cõporibus: mẽtibus vnus erãt Et loquitur de amicis. Et arator li° ii. Repellit errõ in diuersa trahens: cum spiritus efficit vnum: vnitasq; ex concordia venit Concordia vero in bonis est. Vnde prosper li° epig. Moribus iustissimis pulcra est concõdia pacis. O igit̃ posco inquiramus quo pacto queat vera amicicia vendicari Audiamus Ouidium ii de arte amandi dicentem: ut ameris amabilis esto: dulcibꝰ est verbis alliciendus amor. Vnde Ma. li° de Thobia

Est prauio dignus amoris amor. Et Heccaton stoicus
Si vis amari ama. Ex quibus apparet ꝙ nullo laqueo
quis tam cito capitur sicut amore. qui obseqorum dul
cedine conseruatur. Vnde Catho. Vincere cum possis
interdum cede sodali. Obsequio dulces quoniam reti
nentur amici. Ira odium generat cōcordia nutrit amo
rem. Itaqꝫ mutuis pacienciis amicabilis conuictus con
seruatur. verbisqꝫ beniuolis: exhortacōibus & iustis ī
crepacōibus inter sapiētes amor solidatur. Vnde Tu
li° de viciis. Vita victus cōsilia: sermones exhortacio
nes interdum & obiurgacōs maxime in amicis vigēt.
Illaqꝫ est iocundissima amicicia quam similitudo con/
iugauit. Nec mireris si libeat redarguere amicū: quia
redargucio amore prolata sapienti placet. Ceterū scis
sitemur. Cur amicicie inter homines nō apparēt: aut
enim homines sunt quales non fuerunt: aut veteres si
cud nec presentes mutuo se dilexerunt qđ absit. Quid
igitur dicendum libeat non occurrit: nisi ꝙ imparitas
voluntatum & distinctio desideriorū amicicie detra/
bit viam. Teste Oracio in suis epl'is. Oderunt hilarē
tristes: tristemqꝫ iocosi. Sedatum celeres agguet gra
uemqꝫ remissum. Potores bibuli mediaqꝫ nocte phaler
ni Oderunt porrecta negantem pocula Itaqꝫ gulosi ob
scenos non amant lubrici castos. Quamobrem appeti/
tuum varietate confunditur amor. Impiis igitur non
est fedus huiusmodi adhibendū eo ꝙ contrarium amo
ri impeditatū habent. Vnde plautus in aulularia Con
uentus bachorum & ioca friuola non quero ut amorē
pariant: vtinam nihil odiosum darent. Talibus igitur
ineptis desideriis vere dilectioni contdicit sepe. Rur/
sus animaduerte frequenter quosdam fore amicos nō
hominum sed munerum. Hi sunt sodales non amicicie
sed fortune. De quorum amicicia inquit Senec ad lu
epistola ix. Qui vtilitatis causa assumptus est: tā diu
placebit: ꝙ diu vtilis fuerit. Nam circa diuites amico

rum turba circumſedet: ſed circa aduerſa ſolitudo eſt
quia tales fugiunt amici vbi probantur. Varro in ſuis
ſentenciis. Si vis amicum experiri calamitoſus fias.
Et Quintilianus ca. xv. Neſcis inqnit an diligat: cuiꝰ
experimenta non habentur niſi felicitas. Plures enim
infelicitate diligūt ſed aduenīēte infortunio deſperāt
quia deeſt fortuna cuius gracia amabant. Vnde Boe.
iii de cōſo. Quemqꝫ felicitas amicum fecit: infelicitas
faciet inimicum. Nulla peſtis efficacior ad nocendum
quam familiaris inimicus. Nam cauſa deficiente amo
ris: nimirum ſi deficit zelus antiquus. Nam Tarqnus
exilio datꝰ primo cognouit quos fidos habuit amicos
In proſperitate enim non cognouit ut narrat Tul̃ libº
de amicicia. De talibus ait Ouidius li de ponto. Vul
gus amicicias vtilitate probat. Reuera tamen ut ſub
dit idem Ouidiꝰ. Turpe ſequi caſum & fortune cedē
amicum. Et niſi ſit felix puto eſſe negare ſuum. Vnde
ipſe Ouidius in exilio poſitus libº de triſtibus amicis
ſuis dicebat. Vix duo tres ve mihi de tot ſupeſtis ami
ci. Cetera fortune non mea fuit turba. Illud amicicie
ſanctum & venerabile nomen. Ne tibi ſub pedibus ia
ceat donec eris qꝫ felix. Tempora ſi fuerint nubila ſolꝰ
eris. Et petronius. Cum fortuna manet vultū ſerua
bis amici. Cumqꝫ ceciderit turpi verticis ora fugant
O qualis amicicia: reuera ficta eſt. Nam teſte Catho
ne. Vna dies qualis fuerit monſtrabit amicus Proch
dolor tamen ut dicit Matheꝰ in liº Thobie. Fluctuat
ad ſenſum venalis amicus egenum. Ne verus reſonet
nec fabricatus amor. Et Marcialis coquus. Hic quem
menſa tibi tua preponit amicum. Aprum amat & mu
los terreſtria: non te. Quē bene ſi tenerem noſter ami
cus erit. Tales enim amici ſunt empticii: ſermonibus
enim tantūmodo coniunguntur: mēte vero uel factis
minime adherent. Vnde Tibullus liº ii. Ne vos decipi
ant pendencia brachia collo. Ne capiat blanda ſordida

ligua prece. Quia scilicet a talibus est cauendum. Vnde Sedulius in carmine pascali li° v. Traditor imittit idest non mittit fert proditor impius latro. Quod sono simulat & amica fraude salutat. Heu q̄les quam ficti amici: nam presentibus fauent: & post tergum insidiantur. Vnde Oracius li° sermonum Absentem qui rodit amicum presentem autem defendit alio culpante. Hunc tu romane sedule caueto. Nam cauēdi sunt qui nec secretum tenere sciunt: nec assistere volunt. Consilium itaq; est ut quis discedat ab amicicia illorum: quorum finis racione intentus non est. Vnde Tul' li° de amicicia. Precipiendum est bonis vti: si qui inpuorum amicicias ignoranter inciderint ne existiment ita se alligatos ut ab amicis in rep. peccantibus non discedant: quia nulla tenenda est amicicia que recto non coniungitur fini. Omnium autem finis deus est: gracia cuius cetera debent amari. Capitulum ix. de correccione caritatiua

n On est amicus qui peccantē amicum non corrigit Amicicia enim in cristo esse debet: sed in cristo non est si peccata libenter permittit Vnde Catho Cumq; mones aliquē nec se velit ille monere. Si tibi sit carus noli desi. cep. Quod nosci factū non recte: noli tacere. Ne videare malos imitari velle tacendo Vulnera dum sanas dolor ē medicina doloris Quia teste Oracio in epistolis. Et neglecta solent incendia sumere vires: quia scilicet peccata non correcta de facili crescunt. Ideo Tul' li° de amicicia. Monendi inquit sunt sepe amici & obiurgandi: sic tamen q̄ monicio acerbitate: & obiurgacō cōtumelia careat: & tūc beniuole fiant. Verumtamē mos est hodie plurimum corrigi nolle Ipsis enim veritas est odium. Iuxta illud There. Obsequiū amicos veritas odiū parit. Et subdit maxima autem culpa in eo est: qui fraudem querit & qui veritatem aspernit. Vnde Salustius in Iugurtino

Odium querere extreme demẽcie est Illi vero odium querũt qui veritate audita correcciõis caritatiue sub cõtextu ĩpacienter audiunt. Nec reputant amorẽ nisi eciam alius faueat illicite voluptati. Verũtamẽ qui fidelis est a correccione caritatiua non desistat. Iuxta illud Senec̃ ii de clemencia. Malo eorrigendo offendẽ quam adulando placere. Verumtamen freq̃ter correccio caritatiua ab amicis pretermittit̃: atq; de aliis minime curam habent. Dicunt enim in cordibus suis. Quid mihi quid alii agunt. Iuxta illud Theren. ut qd aliena cures que ad te non pertinet̃. Alii vero corrigẽ ꝑtermittunt: eo ꝙ eorum amici suscipere correccionẽ recusant: sed minime recusare debẽt. Omni enim tempore correccõ beniuola bona ẽ Tunc enĩ beniuola dicit̃ quãdo asperitati aliqua dulcedo miscet̃. Vnde ĩ ꝓver sapientum dicit̃. Obiurgacioni semper aliquid admisceas blandiciei zelumq; dei conmemores & in te peccãtibus miserearis. Sed plurimorũ aures clause sunt & veritatem ab amicis audire nequiunt vtinam attendẽrẽt illud Senec̃ epl̃a xxii ad lucil. Mutua emendanda sunt vicia: nec amo illum si proficere non curat. Malo inquit mihi successum quam fidem abesse Ideo Tuli9 in oracione ad Procellum Ammoneo te ut a rerũ t̃pitudine caueas: & ne in alterum dicas que cum dixeris dixisse erubescas. Sed quis audebit amicum aut aliũ redarguere. Nã mũdi tãta supbia ẽ: ut null9 redargui velit: non solum priuatim aut personaliter: quinimo ea que publice dicunt̃ in obprobrium delictorum: plures male accipiũt & pro se ipsis dici paralogisant. Contra quos Plaut9 in aulularia. Nemo inquit sibi met arbitretur dicere qd̃ nos dicimus populo neq; sibi met causam constituet: quasi ex ioco Aduertãt autem alios q corrigere petunt ne corrigendo ea tangant que nouerunt corrigi non posse. Obstinatis enim predicari non prodest. Fortassis enim eorum peccata crescũt eo per

acto quo commemorantur: & peccandi voluntas ex re-
prehensione frequẽter illis accrescit Iuxta illud Oui-
dii li° de ponto. Vulneris id genus est ꝙ cum sanabile
non sit: non contractari tucius esse puto curãdo Fieri
quedam maiora videmus vulnera que melius non teti
gisse fuisset. Vnde idem li° ii de tristibus. Eripit in-
terdum: modo dat medicina dolorem. Itaqȝ correccio
non in omni tempore prodest: sed persona & mensura
conmẽsuranda est & considerãda. Vbi tamẽ quis ami
cum sentit corrigere non desistat: eciam si moleste ca-
piat quod ei dicitur. Durus enim animus assiduis cor
reccionibus ad lacrimam inducitur quandoqȝ Ipsiusqȝ
furia correccõis acerbitate moderãda est. Iuxta illud
Ouidii lib° primo de remediis. Dum furor in cursu ẽ
currẽti cede furori. Difficiles aditus impetus omnis
habet. Et subdit Impaciens animus nec aduc tractabi
lis arte. Respuit atqȝ odio verba mouentis habet Et
ideo sequitur Aggrediar melius tunc: cum sua vulne-
ra tangi. Iam sinet & veri vocibus aptus erit. Cum de
derit lacrimas animumqȝ impleuerit egrum. Ille dolõ
verbis & moderandus erit. Temporibus medicina va
let data tempore prodest. Et data non apto tempore
vina nocẽt Itaqȝ alium corrigere cupiẽs presertim ami
cum temporis oportunitatẽ querat & mediocrẽ acer-
bitatem obseruet: ne superbie signaculum aut rãcoris
maneriẽ continere videatur: sed pocius caritatiua &
amicabilis perpendatur

Capitulum. x. de pietate

p Ietatem humanã suadet natura. Omnes enim
homines vnius nature sunt Quamobrẽ penes
omnes pietatis opera sunt exhibenda. Vnde
Sen. in tieste. Nulla vis maior pietate vera est Quos
cumqȝ enim verus amor tenuit hos pietas tenebit. q. d
ꝙ hi alias non amãt nisi pietatis officio eos confoueãt
Attendamus enim: quoniam qui pius est aliis pietatẽ

pro ſe ipſo ĩpetrat Vnde Vale li° v Humanitatis inqt pulcedo: & infrenata barbarorũ ingenia penetrat: & hoſtiũ oculos mollit: & ĩter diſtrictos tirones placitũ iter reperit. Nulla inqt acerbitate fortune: nullis ſordibus precium pietatis erubeſcit. Vnde ibidẽ narrat de muliere quadam: q̃ apud tribunal capitali crimine damnata in carcere necanda tradita fuit: ſed carceris cuſtos miſericordia mot9 non eã ꝓtinus ſtrangulauit: prefateqꝫ mulieris filiam adire permiſit: ſic tamen ꝙ nullus cibus ei adhiberetur. Tranſactis igiť pluribus diebus mirabať carceris cuſtos: cur mulier non moreretur Sed animaduertit ꝙ filia ſua: ſuo vbere matrem ſuſcẽtabat. Que pietas cum iudicibus notuit prefate mulieri veniã impetrauit. Similiſqꝫ hiſtoria de q̃dam alia filia legitur: que patrem ſeuiſſime cuſtodie traditum pariter gubernauit veniãqꝫ ſua pietas conformiť impetrauit. Nihil igitur ita propicius: ut delictorum obtineatur venia: quã pietatis exercere opera: prout caritas petit. Rurſus idem Valerius ꝙ cum rex darius cõtra ſitas impetum faceret: interrogauit an fugituri aut pugnaturi eſſent. Reſponderunt ſe nec vrbes nec agrorum culturas habere pro quibus dimicarent ſed ad patrum monumẽta confugerẽt. Quo dicto barbara gens ab õni feritatis crimine ſe redemit. Prima igiť & optima rerum natura pietatis magiſtra ẽ que nullo vocis miniſterio: nullo vſu literarũ indigens proprijs viribus caritatem parentũ: liberoꝝ peccatorib9 infudit. Si enim quis loqui neſciat: nihilominus a natura pietatem doceť. Vnde Valerius vbi ſupra. Quis enim plauſtris vagus & ſiluarum latebris cõpora ſua tegentes: ad modumqꝫ ferarum: lanicitu pecudum viuentes. Sic dario reſpõdere decuit. q. d. ꝙ natura docet pietatem inuenire non verbis ſed operibus. Que quidam natura filium Creſi loquendi uſu deficiẽtem ad protegẽdam patris vitam inſtruxit. Nempe inter

omnes pietas esse debet & signanter si consanguinitas aut parentela habeat. Vnde Stacius in thebaidos lib° xviii. Prolis amor crudelia vincit pectora. Et Tul. in primo rethorice. Pietas est per quã sanguine coniũctis patrieq3 beniuolis: officium & diligens cultus tribuitᵉ Vnde Petronius. O maxima rerum pietas hominum tutissima virtus: que scilicet pietas in hoste probatur vt inquit Ouidius iii de tristibus. His igitur attẽtis erubescãt fideles in quibus modica vel nulla pietas ẽ Fortassis enim gentilium: prelibatã pietatem non imitantur: quia non solum pietatẽ negant his quibus inimicantur: sed eciam quibus amicari se iactant. Quod fecisse veteres tiranni non leguntur. Vnde narrat Valerius vbi supra. Cum quidam adolescẽs accẽsus esset amore cuiusdam filie tiranni: contigit ꝙ si publice obvians: osculatus publice eam fuisset. Prefati igitur tiranni suadebat vxor vt capitali supplicio puniretᵉ. Cui tirannus Si eos inquit: qui nos amant interficim9 qᵈ his faciemus quibus odio sumus. Hec enim vxor ore tiranni audiens in hunc modum: filie tulit in iuriam. Rursus de eodem tiranno refert Valerius ꝙ cum Crasippus amicus suus ĩ cena cum eo cõcitaret & iurgio ĩteruenĩete in eius faciẽ ↄspueret vĩdictã nihilomin9 accipere noluit cũ potuit: quinimo suos filios violata patris maiestate: subuenire cupiẽtes retraxit. Postea autem Crasippo se humiliãte in pristinum fedus amoris eum sibi reconciliauit. Ceterum idem Valerius de pirro rege refert: ꝙ cum quosdam audiuisset in conuiuio tarentinorum turpia de ipso loquentes percũctari & perscrutari cepit a quibusdam qui ibi fuerant incõuinio: an talia de ipso dixissent. Qui respõderunt: nisi vinum nobis defecisset: que tibi relata sũt: pauca vidẽtur respectu eorũ: que de te locuti eramus Quo dicto vrbana crapule excusacio veritatis ꝙ simplex cõfessio iram regis conuertit in risum: suaq3 pietate obtinuit:

vt tarentini sobrii gracias agerent: & in posterū ebrii bene loquerentur Audiuimus igitur illud pietate adeptū fuisse: quod crudelitas obtinere insolita est. Illi igitur se homines non dicant qui pietatē humanitati debitam non habent: nec debet putari magnitudo animi virtus sed crudelitas: vbi comes non fuerit pietas Vnde Tul. li° primo de offi. Porro animi magnitudo: remota pietate & coniunccione humana feritas quedā & inhumanitas est. Et ibidem li° iii. Sicud quedā amputant membra si languere & spiritu carere ceperint ne noceāt ceteris partibus corporis. Sic in figura illa hominis feritas & inhumanitas a cōmuni humanitate & pietate segreganda est. Nam pietate condicio humana obseruatur: & indignatus homo mitigat. Nam teste Oracio in epl'is. Nemo adeo ferus q non mitescē possit. His concluditur sermonibus caritatis opus pietatem esse: naturamq pietatem querere

Capitulum xi. de pace & concordia

c Aritatis filia pax est: nec mutuo cari sunt q concorditer non viuunt. Vnde Tul. Phlippica ii. nullum est armatorū presidium: nisi beniuolencia & caritate circūseptū sit. Nomen enim pacis dulce est: & ipsa res salutaris: nec est aliud quā trāquilla libertas: nec tamen est illa reputanda pax que viciis consentit. Vnde Seneca lib° de moribus: pacem habeto cum hominibus: bellumq cum viciis. Et fulgēcius li° ii mitologiarum. Sapiētes viri maiorem cum viciis quam inimicis pūgnam gerunt. Nunqd igitur lamentandum occurrit: si plurimi se pacem habere dicant: quorum voluntates consentanee sunt in malum. Quomodo ergo pax erit vbi princeps discordiarū diabolus regnat: quomodo eciam pax est tecum si tua voluntas tue racioni contradicit. Si aliud vis & aliud te debere velle iudicas. In nullo enim scelere pax ē. Rursus & pacem habent: qui rem publicam prospē regere

petunt. Nam teste Salustio in Ingurtino. Concordia paruę res crescunt: discordia maxime dilabuntur. Et varro in suis sentēciis Alit autem concordia mores & cohabitancium animos format. Sapiēter autem rem. publi. non regunt: qui non nisi prelia querūt. Non sūt enim querenda prelia: nisi ut pax melior habeat̄. Qui autem bellant ut pacem habeant non discordiam: sed pacem querūt: qui si pacem haberent: vtiq̄ non repūgnarent. Eorum igitur pungna via pacis est. Qui vero pungnant pace non intenta dissipatores cōmunitatum sunt. Vnde Tul' li° primo de offi. Quare inquit suscipiēda sunt bella: nisi ut inpace viuat̄ itaq̄ bellum suscipiatur: vt nihil aliud nisi pax haberi videatur. Vnde didimus ad Alexandrum. Nos bella non gerimus: sed pacē moribus non viribus cōfirmamus. Sola fortuna est aduersus quam sepe pungnamus & semper vincimus. Itaq̄ non contra pacem: sed contra fortunā pūgnabat. Sic enim pungnanciū scilicet cōtra pacem ꝑua intencio est. Vnde merito & veterum mos vsq̄ ad presencia tempora habetur: vt in nullis pungnare liceat: nisi tractatus pacis precedat. Vnde tempus ante pūgnam prefigebatur: inqua pars vna alteram alloquitur Si autem pax haberi non possit: precium sequebatur. Si qui autē ad huiusmodi tractum flectere noluerint arbitrando se omnia posse obtinere: nimirum si casus cōtingat illis. Vnde Iulius celsus in li. de bello gallico ipsius Cesaris li° iii. Inter duos inqt bellātes: hoc vnū tempus de pace agendum est: dum sibi vterq̄ confidit Qui si alteri paululum fortuna tribuerit: vix vtetur condicionibus pacis qui superior videtur: ne equa parte contemptus erit: qui omnia credit se habiturum. Et procul dubio qui pacē abnegat suo renunciare iuri recusareq̄ videtur Aliquando tamen vtiq̄ melius est iuris partem relinquere: quā sui occasione animas perdere: quia pace nihil melius est. Vnde prosper li. epig.

Moribus in sanctis pulcra est concordia pacis: Sper
nuntur mundi prelia pace dei. Et Lucanus libro pri°
Heu miseri qui belli gerũt. Et subdit Impia & eternã
ruperunt secula pacem. Et idem libro ii. Minima reꝝ
discordia turbat pace summa tenent̃. Et libro x. Nul-
la fides pietasq; viris qui castra secunt̃. Venalesq; ma-
nus ĩphas vbi maxima merces. Quia scilicet plures re
putant illud esse licitum quod est lubricundũ. Absit
igit̃ discordia queq; a nobis. Quia teste Cathone. Ira
odiũ parit ꝛc̃ Et prudenci9. Pax plenũ virtutis opus
pax summa laborum. Nil placitum est deo sine pace:
nec mun9 ad arã Et subdit Omnia ꝑpetit̃ paciẽs atq;
cuncta tenet a deo. Nunquid lesa dolet cuncta de fen
sacula donat. Ex qnibus apparet ꝙ vir paciẽs est paci
ficus: viri eciã pacifici munera deo placẽt: sed litigaꝝ
nunquam

Ca. xii. de vero & ficto amore

d
lleccio ficta vel decipere querit vel saltẽ obse
quio non intẽdit. Quicũq; fuerit fictus amor
ꝓdicõe suspect9 est: absit igit̃ talis: sed verus
amor assistit: quia singula verus amor iũgit: offensas
mutuas cauet: obsequia q̃ ĩpendere facit Vnde virgi.
in bucoli. Omnia vincit amor & nos tendamus amori
Et idem de amore loquẽs li° iiii Eneiď ait Improba
non moralia pectora cogis. Et Ouidius in epl̃is. Res
ẽ sol liciti plena timoris amor. Credula res amor ẽ: au
rib9 ĩterdũ voces captamus. Nẽpe qui amat solicitu-
dine placet. Et nocere timet protegere eciam querit.
Vnde Ouidi9 in li sine titulo Felix qui qď amat defen
dere fortiter audet. Quod tamen amor improbus non
audet: vt ponit Ouidius libro de fastis. Pauci deũ ta
men amare sciũt. Quoniam amare & sapere vix a deo
conceduntur: vt ex prouerbiis sapientum coligit̃. Plu
res etenim ideo amant quia precium ex amore sperãt
Tales autem non hominem sed eius munus diligunt.
Quia vt ponit Ouidius li° preallegato. Non querit p̃

cium vitam qui debet amare. Et prosper libro epigra. Ancipitis vite quãuis si superare labores. Dilige qđ vet9 amator semper habet Quia scꝫ hõ debet cõtẽtari de eo qđ amic9 : habet nec debꝫ ꝑtermitti amor si munerum copia desit. Vnde teste Sidonio in suis epł̃is li quinto. Perfecta dileccio: non tantum debet recolere officiorum merita sed & volũtatum quantitatẽ : quia scilicet perfecta dileccio beneficiorum quãtitatem nõ ponderat : sed voluntate contentatur. Nam teste Matheo in Tobia. Gracia dum nubit nature tunc fructus amoris plenior est. Nullus enim melior amor est : quã ille cui9 radix cupiditas nõ ẽ : sed gracia que in cristo terminat. Vnde Sedulius Forcia vincula dedit peccati seua potestas. Dilectis amor cristi forciora vincula dedit. Sed procul dubio quamq̃ȝ teste philosopho omnia bonum appetunt : plurimoꝝ tamen inest non cristo sed viciis amor. Nam in quibus nutriti sunt hec diligunt homines. Si habeant igitur mali quod diligunt abutuntur amato. Si autem careant : tunc viciorum flãma grãdiori escuat amore. Vnde & qui pauperes quãdoqȝ sunt impacientes redduntur ꝛc̃ Et sic eciã patet de incontinentibus qui feruẽciori amore licet prauo anhelant. Vnde Ouidius li° iii de arte amandi : mora semper amãtes ĩcitat. Et libro iiii methamorphosios Tempore creuit amor quo magis tegitur ipse. Nanqȝ tectus magis estuat ignis. Et ibidem libro vi. Nec capiunt inclusas pectore flammas. Iste est mũdanorum amor qui nõ clarescẽ sed pallere facit. Iuxta illud Oui libro primo de arte amandi : pallet omnis amans : hic ẽ color aptus amanti. O vtinam a cordibus iste recedat amor : allicit sed inficit : primo placet tãdem displicet Magno labore vendicat : & cum exiguo gaudio possidetur. Talis enim est terrenorum amor : quorum q̃to quis fit maior possessor : tanto iugiter diminuit amor Discat igitur fidelis bona spiritualia vere adamare :

in quibus dum sperant & non habentur est plenitudo
desideriorum: & cum possidentur est amplitudo gau-
diorum. Rursus discant homines mutuo se amare scz
in cristo: alius eni amor cito deperit Experimur enim
tot in seculo se predicare amicos: inter quos sola ficcio
est: quia eorum amor non in cristo sed in vanitate est
Amor autem vanus semper est fictus & more vanita-
tis mox decidere solet. Hoc enim amore: liberi plures
suos diligunt parentes: quorū mortem fictis lacrimis
plangunt: sed mente eorum: diuturniorem vitam non
cupiunt. De quibus Senec ad lu. epistola lxiii. Quis
inquit hos estimat amicos qui negligentissime cū ami
cos habeant: in sermone lugent: nec amant quempiam
nisi perdiderint. Ideoqꝫ tunc effusius merent: quia ve
rentur ne dubium sit: an amauerint. De ipsorum lacri
ma inquit Tul. Nihil lacrima cicius arescit. Et Iuue
nalis libro v. Maiori tumultu planguntur nummi qꝫ
funera. Fingit in occasum summam deducere vestem
Contentus vexare oculos humore coacto. Ploratur lacri
mis amissa pecunia veris. Itaqꝫ tales amici nō diligūt
sed se diligere fingunt: nec lugent pro amico sed pro
damno flere videntur: sed hoc faciūt non dolore sed volū
tario more. Vnde Ouidius libro ii de rem e. Vt fleret
oculos erudire suos. Et Galterus in alexandreidos li.
sexto. Leuiter adueniunt: leuiusqꝫ recedūt: scilicet la-
crime. Et subdit Impendūt lacrimas miseris arcētibꝰ
illis: quia scilicet tales se ipsos arcent & cogunt vt fle
ant. Vtinam tales se ipsos prius flerent: eo qꝫ fingunt
quod minime habēt. Vnde Oracius in poe. Si me vis
flere dolendum est primum ipse tibi. Tristia mestum
vultū verba docēt. Nam huiusmodi ploratores stultis
feminabus comparantur. Vnde Catho. Femina dum
plorat: hominem superare laborat. Audiuimꝰ igitur
eorum reprobandū amorem: quorum fletus ꝓ amicis
ficti sunt & apparentes. Sed eorum eciam reꝓbandꝰ

est amor: quorum ficta sūt gaudia. De quibus Tibu. Heu quam difficile est mutare gaudia falsa. Difficile est fingere tristi mente iocum. Non bene mendaci risus cōponitꝰ ore. Non bene solicitis ebria verba sonant Vnde Sidonius in epł'is libro ii. Quasi quidam inquit barbarismus est morū sermo iocūdus: & animus afflictus. Et Tuł primo de offi. Turpe est valdeq; viciosū mēte in re seua: delicatum ferre sermonē. Que omnia faciunt ficti amici in quibus nulla est veritas

Capitulum xiii. de adulacione

a Dulacio veritatis inimica est: & omnis adulator verbo vel nutu mentitur. Ideo veteres sapiētes non solū adulari sed eciam adulatores nuncupari timuerūt. Vnde Tuł in ii rethorice. Nolo esse laudator: ne videar adulator Et Socrates: presentem minime laudare decet: nam adulator est diabolꝰ blandus. & sireni mortifere cōperatur. Nam blanditꝰ auribus & interitum querit. Vnde Seneca liº viii. de naturalibus questionibꝰ Adulatoribus latus non prebeas. Sunt enim artifices ad captandos superiores. Hoc enim habēt adulacionū blandicie q; eciā cum reiciuntur placent. Et ad id iam demencie venimus: vt qui parce adulatꝰ pro maligno sumatur. Ipse enim Señ adulari respuebat: ipso dicente libro ii de clemencia. Malo inquit veris offendere: quam adulando placere Raro enim hec simul contingūt vt eadem vox sit dulcis & solida. Teste ipso Sene. ibidē libro iii. Qui igitꝰ sapiens est adulatoribus minime credat: fictis enim sermonibus venantur homines: sicut pretextu pabuli hamo capiunꝰ pisces. Vnde Petroniꝰ: adulatores ficti cum cenas diuitū capiunt prius nihil pocius medicantur quam id quod gratissimū auditoribus putāt fore Vnde Sidonius in epł'is libro iii. Sectator epularum laudabilem profert sentenciam: non de bene viuente: sed de bene pascente. Tales enim cum aliquid volūt

prius laudant postmodum postulant. Vnde Varro in suis sentenciis Adulacionis species est: cum laus postulacionem precedit. O vtinā tales ficti adulatores non essent: nam errores in principibus generant: suoq̧ veneno suaui: aspidis more dormitando tangunt. Habet enim venenū oracio blanda: quo veneno pasci Diogenes recusauit. Vnde narrat Valerius maximus ꝗ diogeni olera lauanti Arissippus dixit: si dionisio adulari velles: ita non esses Cui diogenes: si tu ita velles dionisio adulari: non curares. Rursus pꝭus quidam dict9 Spésippus qui fuit nepos Platonis ex sorore adulatores contempsisse legitur. Vnde cuidam adulanti sic dicebat: nihil proficis: cum te intelligā. Et merito. Quoniam teste prudencio: latitat lupus ore cruento: lacteo lam mentitus ouem sub fellere molli. Nempe quicqd adulatores dicunt: decipere nihilominus semper intendunt: quorū impia verbositas in peccatis detinet multos. Vnde prosper lib° epig̃. līgua assentatrix vicium peccantis acerbat: & delectatum crimine laude ligat viam. Mirum igit̃ cur sapiens talibus mendaciis siue mendacibus credat. Sed mirabili9 si quis ex laude sue turpitudinis gloriam accipiat: quod faciunt isti sicud qui de peccatis glorianẽ. De quibus propheta. Quid gloriaris in malicia qui potẽs es iniqtate. Horum enī gloria nimis vana est. Bonus igitur si fueris pro mercede adulatorum: mẽdacia ne suscipias Si autẽ peccaueris tibi adulatori non credas Absit vt alieno sermoni plusquam consciencie tue credas: dicente Cathone Plus aliis de te quam tu tibi credere noli. Cuiuscūq̧ igitur gradus existeris: adulatorẽ respuas. Vnde Se libro de quatuor virtutib9. Tam inquit tibi triste sit laudari a turpibus quam vt lauderis ob turpia. Difficilimū tamẽ opus est assentaciones adulatorū cōtinue repellere: quorum sermones animum quadam voluntate resoluunt: nulliusq̧ per assentacionem amiciciam

merearis: nec aliū tuam obtinere sinas. Et subdit non acerba sed verba blanda timeas. His tamē diebus adulatores promouent̄. Licet Policratus libro iii ca primo dicat: ꝙ omnis adulator virtutis inimicus est: licet similitudinem habet: tamen fraudē & prodicionē semp intendit. Cur igitur diligenter tales & veraces odio habentur: vtinam adulatorum cōsorcia tanꝗ venenosa vitarentur exemplo vlixis. De quo refert Senec ep. quinqgesima quarta ꝙ claudebat aures sirenib9: quibus adulatores intelligunt̄. Ideo idē Senec ep. xliiii. Venit inquit ad me pro amico blandus inimicus scilicȝ adulatorum Adulacio autem ipsum cui fit infatuat: vt dicit idem epistola lxii. Quo igit̄ abiit magnatum sapiēcia Vocibus enim adulatorum infatuati sunt. Si autem sapientes existerent: adulatorum oleo non impinguerentur. Vnde propheta. Oleum peccatoris nō impinguat caput meū. Super quo verbo dicit Augu9 Lingua adulatoris alligat homines in peccatis. Quā obrem Policratus libro iii ca xiii. Augusto loquens dicebat. Si deceptores istos idest adulatores exterminaueris. Deos te precellere non putabis. Nam adulatores suis mēdaciis homines mortales deificāt. Hi sūt enim scorpiones facie blandientes: cauda percuciētes vt inquit Ieronimus epistola lxxxiiii. Absit igit̄ illud Ezechielis iiii. tibi merito posse dici Cum scorpionib9 habitas. Super quo verbo dicit Gregori. libro primo Omelia ix Adulator tanquam Scorpio palpando incedit: sed cauda ferit. Et sicut Apes mel ī ore gerit: sed pungere querit. Et idem Grego. iiii moralium Adulatores lactant illos quos laudāt. Sed attende quid sapiens puer. primo dicat. Si te lactauerint peccatores nec acquiescas eis. Vnde Ysa. iii Popule q te beatum dicunt te seducūt Super quo Ieronimus Adulatores inquit lactant illos quos laudāt & sunt hostes & scintille dyaboli: & propinant pocula mortis. Qua prop

ter Alexander nequam in libro de naturis rerum: adu
lacionem vocat venenum: melle mixtum. Hi tamē ser
monibus placēt: quia blādicias licet mēdosas exhibet

Capitulum xiiii. de hospitalitate

c Aritas exigit vt fratrem & proximū in hospi
cio suscipiamus. Nam Abrahā hospitalitatis
amator extitit. Vnde tres angelos quos cre-
debat homines benigne suscepit. Quamobrē meritis
quam plurimis apud deum claruit. Attēdamus enim
quomodo animalia irracionalia hospitalitatem habēt:
prout ait Ambro. in suo exameron libro ii. Discant in
quit homines hospitalia seruare iura: & ex auibus cō-
gnoscāt quid hospitibus sit obseqi deputandū. Vnde
idem refert qualiter cornices ciconias sibi inimicas in
hospicio suo recipiunt. Et ideo cristianis loquēs dicit
homines hospitibus ianuas claudunt: quibus aues ani
mas suas offerunt. Insuper narrat Policratus lib° viii
ca. xiii ꝙ infideles eciam proprios inimicos & hostes
secundum legem eorum in hospicio recipere consueue
runt. Eciam apud eos lex habebatur quisquis hospiti
negabat hospicium: eciam vsqꝫ ad quartum diem in fa
mis erat: esto eciam ꝙ hostis esset regionis aut ciuita
tis. Si tamen vltra quatuor dies detinebat quis hospi
tem: crimen incurrebat si tamen hospes inimicus erat
Ceterū libro vii eclesiastice historie ca. xxviii narrat
quomodo sacerdos qui erat custos idolorū & inimicꝰ
religionis cristiane: nihilominus Gregoriū epm̄ gtis
suscepit qui cum a sacerdote illo recessit: sacerdos mo
re solito accedens idolum: responsa peciit: sed illud nō
respondit. Accidit tamen vt denocte demon sibi reue
laret: qualiter Gregorius episcopus ipsum de templo
eiecerat: nec ingredi audebat: nisi Gregorius eū licen
ciaret. Sed tunc sacerdos ad eundem episcopum acce
dens supplicabat vt propter hospitalitatem dampnum
non incurreret. Petebat igitur vt idolum suum loque

retur sicut prius. Et tunc Grego. episcopus ep'am in hec verba scripsit Appollini scilicz dyabolo. Permitto tibi ad tuum locum redire: eciã agere que consueuisti Quam epistolam detulit sacerdos ille: & tunc idolum ĩmediate demane sicut prius loquebatur Quod vidẽs sacerdos cogitauit quomodo Grego. suo idolo forcior erat: atqz imperabat. Relictis igit̃ idolis ad Gregori. concurrit: & baptizatus in fide tantum profecit q̈ in episcopatu sibi succedere meruit. Ecce q̈z bona hospitalitas que hospiti salutem ministrabat. Qua propter Tul' libro ii de beneficiis ca. ii. Recte inquit laudãda est hospitalitas: quia valde est decorũ domos hominũ patere hominibus. Vnde narrat ibidem de quodam q̈ Simõ dicebatur: q̈ hospitalitatem maxime amauit & suis subditis imperauit vt hospitibus de omnib9 ꝓuiderent Et Grego. libro ii Omelia iii dicit q̈ non solũ sunt inuitandi sed trahendi Vnde Cassianus libro v. collacionem narrat de quodam: qui si per quinqz dies hospites non habebat: tunc refeccionem suam deferebat sabato ad ecclesiam diligenterqz inquirebat an ibi essent aliqui peregrini: & pietate mot9 humana hospitibus prouidebat. Ideo prima pe. iiii. dicitur hospitamini inuicem sine murmuracione. Vnde Seneca libro iiii de beneficiis ca xxviii de quodã milite narrat qui cum benigne fuisset suscept9 in hospicio cuiusdã fere xxx diebus: tũc recessit dicens: faciã tibi graciã si me contingat videre dominũ meum. Cum igitur peruenisset ad Philippũ regẽ macedonũ peciit sibi dari predia sui hospitis q̈ sibi placuerãt: & suũ hospitẽ expulit Cũqz tñ regi narrata fuisset militis ingratitudo ꝑdia iussit restitui ꝑori hospiti. Amãda ẽ igit̃ hospitalitas q̃ tãta beneficia confert. Vnde Augu. epistola lxxvii Omnes inquit sunt recipiendi ne boni excludantur

Tractatus tercius libri secundi de virtutibus cardinalibus Cuius primum capitulum est de vera iusticia

VSticiā sibi fieri qui petit: iusticie debet ama
i tor fore: vt scilicet vnicuiqꝫ quod suū est red
dat. Iuxta illud Ambro. Iusticia est que suum cuiqꝫ reddit: alienū non vēdicat: vtilitatē ꝑpriā negligit equitatēqꝫ custodit cōmunē Et iusticia rectissime cardinalis dicitur quia circa illā omnes alie versantur Nec tamen iusticia valet in eo qui timet: racione cuiꝰ timoris iusticiā facere nō audet. Vnde Tul. lib° ii de offi. Nemo iustus esse pot est: qui mortem: qui dolorē qui egestatem timet: aut qui contraria equitati anteponit. Nempe iusticia est vna omnium domina & regina virtutum: vt ponit idem Tul. libro iii. Fortassis iusticiam facere multi recusant: quia minas vel munera senciunt: hi etenim instinctum nature subuertunt. Quia teste Tul. libro de legibus: nihil prestancius qꝫ intelligi nos ad iusticiam esse natos: nō enim opinione sed natura ius est institutū. Vnde Sene. libro de quatuor virtutibus. Iusticia est nature tacita conuencio Impii igitur verentur illos in quorū manibus iusticia posita est. Eodem tamen pacto quo iusticiam deserūt naturam ꝑpriam & alienam offendūt: eo qꝫ ius proximis non impendunt. Vnde Iustinianus libro primo institucionum Iusticicia est constans voluntas ius suum vnicuiqꝫ tribuens. Et hugo Opus iusticie est motus mentis racionalis que secūdum deum incedit a cordis concepcione surgēs: & foras vsqꝫ ad accionē corpalem procedens Absit igitur vt quis pro munere iusticiam subuertat. Quia teste Tul. lib° preallegato de legibꝰ Iusticia est obtemporacio legibus scriptis institutisqꝫ populorum. Et subdit. Id ipsum autem iustissimū est iusticie mercedem non querere. Qui enim pro iusticia mercedē querit: iustus non est: eo qꝫ stateram suis muneribus ad alteram partem trahere facit. Omēs autē quo ad iusticiam equales sumus Absit igitur vt ꝑpria comoditate quis seductꝰ: iniusticiā alteri faciat. Vnde

Mercurius Termegistus Iusticia inqt nihil est aliud quam dei vocacio. Et subdit. Deus qui hominē generat & inspirat: omnes esse pares voluit: eandēq; viuendi cōdicionem omnibus ꝓposuit: īmortalitatem ōnibꝰ spospondit. Nemo apud eum seruus est: nemo dominꝰ nemo diu pauper ē: nisi qui iusticia indiget. Nemo diues: nisi qui virtutibꝰ plenus est Ea ꝓpter ait Lactā. libro de vero cultu. Primum inquit iusticie officiū est coniungi cum deo. Secundum: coniungi cum homine. Sed illud primū religio dicitur. Secundum vero humanitas nominatur. Itaq; tam deo quam homini iusticia debetur. Iudex igit̄ sic iudicet vt deum non offendat: & proximo non iniurietur. Non enim est iusticia vbi crudelitas exercetur. Nempe Cambises tam crudelis fuit: vt iniustū iudicem excoriari fecit: & super iudiciariam sedem pellem iussit extendi: filiumq; eius pro iudice sedere mandauit vt iniuste iudicare timeret: ne liberum iudicium pateretur: prout narrat Elimandus libro xv. Hec siquidem magna seueritas fuit quia quamquam debuerit iubere asperitas obseruari. Seuerum tamen nimiū fuit: forsitan iubere excoriari Illa igit̄ sentencia quo ad zelum iusticie facta fuit sed execucione aspera nimis: ut quidam affirmāt: quibusdam tamē aliis placet: nimio rigore iusticiam seruare non posse. Vnde Valerius libro vi. narrat de Athlāte q; cum filius eius ꝓpter adulterium vtroq; oculo priuari deberet: ne lex quam ediderat ipsius occasione violaretur: sibi vnum & filio alterum oculos erui fecit. Ecce quam stricte iusticiam seruauerunt. Vnde arbitror impium iudicem: nimis aspere puniri non posse. Quia teste Ouidio libro priº de arte amandi: nec lex aliqua vult punire sua iura. Nimirū ergo si iudex dāpnatur lege sua scilicet cum nocens absoluitur. Cur eni condite sunt leges: nisi vt seruarentur. Nam lege rita qui peccat puniendus est illa: signanter qui leges con

didit ipsasq violauerit. Vnde narrat Valeri9 lib° viii de quodā Licunius nomine qui cum legem statuisset ne quis amplius quam l. agri iuga possideret. Ipse vltra legem comparauit: ut tamē crimen simularet: suo filio dimidiam partem emancipauit. Ob hoc a pompilio accusatus: prim9 lege sua cecidit docuitq; nihil aliud debere sibi impendi: nisi quod & prius imperauit Nam teste Terculiōe in apologetico suo: suspecta est lex que probari non vult probataq; si fuerit non dominatur. q. d. q lex si bona est seruanda est: ab illo signāter qui eam condidit. Vnde Catho Iudicis auxiliū sub iniqua lege rogato. Patere legem quā tu ipse tuleris. Quoniam & lex si bona non fuerit aduc timenda est. Sed tamen mala lex non meretur lex nominari. Quoniam teste Tul' libro primo de legibus. Lex est racio insita nature que iubet ea que faciēda sunt: probibet que contraria. Et ibidem. Lex est racio imperandi ac prohibendi quam qui ignorat iniustus est. Et subdit Iusticiam est obtēporacio legibus scriptis institutisq; populorum. Ipse tamen idem Tul'. Leges proprie nō putauit humanas: sed bone si fuerint: quasi a deo sunt Vnde lib° iii de legibus. Hanc inquit video sapientissimorum virorum esse sentēciam. Legem nec hominū ingeniis excogitatam: nec aliquid esse populorum sed eternum: quod vniuersum mūdum regit imperandi p̄hibendiq; sapiencia. Vnde idem in philippica ii. Lex nihil aliud est quam recta racio a mente dei tracta imparans honesta & probibēs contraria. Legum igitur seruanda est fides: vt ponit Virgilius in georgicis li° quarto Aliqui tamen stulti iudices volūtatem pro lege sumunt. Vnde Iuuenalis libro ii. Sic volo sic iubeo sit pro racione voluntas. In his autem nulla iusticia est

Capitulum ii. de loquencia aduocatorum

p Ro iusticia exequēda oratores & aduocati cōstituti sunt quorum eloquēcia: non nisi iuri fa

uere debet Ve igitur horũ eloquencie: qui non nisi fal
lere petunt. Vnde didimus ad Alexandrũ. Artem be
ne loquendi nõ discimus neq; facundie rethorum ora
torumq; damus operam quorum officium est phalera-
tis sermonibus figmentare mendacia: & innocencie fi
dem: fere crimĩbus priuare: patricidiiq; reos assigna-
re pessimos. Qui dum putant aliene laudis fructum:
per iniqua victoriã rapuisse nesciunt: se minoramentũ
sue consciencie perdidisse. Nempe huiusmodi plures
aduocati reperiuntur. Sed vtinam multi tam bene vi
uerent quãq; bene loquuntur: vt supplicat lactan. lib°
de vera religione & sapiencia. Sed prochdolor multis
mortifera est sua eloquencia & facundia vt inquit Iu
uenalis libro ii. Vnde prosper libro epig. Non prodest
cuiquam solum bona dicere verbis. Impia mens habet
q bene lingua sonat. Nam fari recte miserũ est: & vi-
uere praue. Parum igitur prodest facundiam habere
& fauori delictorum ipsam applicare. Parum insuper
prodest eleganciam verbi obtinere: & sapiẽcie non pol
lere. Vnde Tul. in prologo rethorice. Sapiencia quid
sine eloquencia parum prodest. Eloquẽcia vero sine sa
piencia nũquam prodest: sed plurimũ nimiumq; obest
Studeant igitur oratores: & fari facũde in subsidium
iuris. Nam grata eloquẽcia veritatem detegit: & ip-
sius ad amorem auditores allicit Vnde qui oratorum
funguntur officio vt elegantes fiant studiosissime la-
borare debẽt. Vnde narrat Valerius libro viii. q cum
Demostenes primam literam artis rethorice pferret
oris sui viciũ tanto studio expugnauit: vt nullius ex
pressius qd volebat proferret suamq; vocem gracilem
nimis: exercitacione cõtinua ad gratum auribus sonũ
perduxit. Attendat ergo lector vt ibidẽ Valerius di-
cit q eloquencie ornamenta in pronũciacione apta: &
conuenienti corporis motu consistunt: nec debet orato
magnas querere moras. Quia teste Seneca in edipio

Quid verba q̃ris veritas odit moras. Nec debet in singulis propositis insistere multum: alias enim quod principaliter intẽdit pretermitteret. Vnde Varro in suis sentẽciis Nusquam inquit deueniet qui tot videt quot sequitur calles: nec debet orator detrahere veritati: nucibus aut verbis. Nam sepe veritas offenditur ex modo narrandi. Vnde Therencius in phormione. Nihil est quin male possit narrando priuari. Et Tuli. libro de paradoxis. Nihil est tam incredibile quod dicendo non fiat probabile: nihil tam horridũ atq̃ occultum quod non splendescat oracione. Sed Orator attẽdat ne sua eloquencia sic abutatur. Debet enim plano vti sermone. Quia teste Quintiliano libro primo Orator uti debet publica forma: vsitatis enim tucius vtimur nouaq̃ verba non sine pariculo fingimus Rursus fore debet breuis Quia teste Tulio ii rethorice. Breuitas est: cum nullum: nisi certum assumitur verbum quod oratori facere cõgruit: nec licet ab vti ea re qua homo ceteris preponit̃ scilicet eloquencia. Vnde Tul. in prologo rethorice. Vnde homines multis in rebus meliores sunt bestiis: hac in re maxime videntur preesse bestiis q̃ loqui possunt Quare mihi videt̃ q̃dam preclarũ fore: qui in ea re alios homines ãtecellit quia in ea homines presunt. Si ergo eloquencia sit dos oratorum: erubescant si abutãtur: illa: sceleratorum inherendo impietati: quod fortassis faciũt plurimi. Vnde Plautus in aulularia. Da mihi aduocati graciam. Et subdit. Vende vocem: vende linguam. Nec tamen quibusdam sufficit: vt suum vẽdant eloquium: sed eciam vendant silencium. Vnde refert Elimandus libro xi. qui cum Demostenes Aristodum autorem fabularũ interrogasset: quantum mercedis pro suis fabulis accepisset. Respondit talentum. Cui Demostenes: plus recepi vt tacerẽ. Vnde cum Demostenes a senatu atheniensium in patrocinium & aduocatum peteret̃ cõtra

Philippum regem macedoniorũ. Respondit se graui infirmitate detentum. Itaq̃ non solum eloqis: sed eciã silenciis munera sibi vendicant: causasq̃ offensiuas p̃tegunt. Quibus Quintilian9 ca. xii. Qui confessum defendit non absolucionem sceleris petit sed licenciam. Vnde Ouidius libro de ponto. Non est confessi causa tuenda rei scilicet peccantis. Vnde Simachus li° epĩaꝝ pro optimis viris si quis interuenit: non magis illorũ debet iuuare comodum: quam suum commendare iudicium. Cuius contrarium plurimi faciunt non erubescendo impiarum causarum se defensores nuncupari

Capitulum iii. de equitate iudiciorum

i Vdex equus debet esse: nec ita debet indulgẽ vt equitatem offendat. Nam teste Tul. libro secundo de offici. Iudicis semper est in causis verum sequi. Et libro iii. Iudex inquit bonus neq̃ cõtra rem publicam neq̃ cõtra iusiurandum siue contra fidem faciat. Eciam si iudex fuerit de ipso amico sed tantũ dabit amico: vt amici causam mallet esse veram quam oppositam. Non tamen q̃ falsum defendat. Et pro moderanda lite tempus quod leges permittũt accomodare poterit: sed iudicet recte cum meminerit se deum testem habere. Que verba nihil aliud sonãt: nisi q̃ iudex sic amicicie fauere non debet: vt equitatẽ pretermittat: nec debet prius affligere quam sentẽciare Vnde Tul. in oraciõe sua pridie quam iret in exilium Nemo inquit tam in facinerosa invẽtus est vita: vt nõ tamen iudicum prius sentenciis conuinceretur: quam suppliciis adiceretur. Itaq̃ Iudex repentepenas infligere non debet: nec fauere muneribus. Vnde Galter9 in Alexandreidos libro primo. Si lis inciderit te iudice dirige: libram iudicii non flectat amor nec munera palpẽt. Nec moueat stabilem persone accepcio mentẽ Muneris arguĩt accepti cẽsor iniquus. Munus enim a norma recti crimine torquet Iudices & dextram in-

voluit caligine mentem. Cum ſemel obtinuit viciorū
iuris in aula. Peſtis auaricie que ſola ĩcarcerat omnes
Virtutum ſpecies ſpreto moderamine iuris. Curritur
in facinus nec legis curiam curant. Mendax ligat cu
ria iuſtos & iniuſtos abſoluit. Et idem Galterus libro
vii. Cenſor iniquus auertit aures a pauperis cauſa. Et
fouet iniuſtam corrupt9 munere cauſam Vnde Petro
nius. Quid faciunt leges vbi ſola pecunia regnat: aut
vbi paupertas nulla vincere poteſt. Iam nūc Iudicium
nihil eſt niſi publica merces Tuci9 eſt paruo rem per
ditam recuperare. Quamuis abigne prebet̃ liti venał
populus venalia curia primum ꝛc̄ Itaqꝫ maieſtas auro
corrupta latebit. Merito igitur ait Tulius libro pri°
de legibus. Idipſum quoqꝫ iuſtiſſimū eſt iuſticie mer-
cedem non querere Animaduertant igitur iudices ne
fauore munerum ſeducantur: ſed equitate preſideāt
Nam ſicut colligit̃ ex codice theodoſiano libro primo.
Equitas eſt rerū congruencia: qua cuncta coequipant̃
& imparibus cauſis paria iura deſcernūtur. Sed quid
dicem9: quia teſ. Quintiliano li° x de oratoria inſtitu
cione: naturale eſt iudicibus vt his quos libencius au-
diūt facilius eciam credāt Quomodo igitur iudex ſuā
naturā deſerere poteſt: & ſi eā non deſerat: quomodo
eqꝫ iudicabit. Iudex autem a limitibus iuris non rece-
dat: ſi amicis veritate melius prolate: facilius credat.
Peccatum non eſt: aut ſi amicorū iuſtas cauſas ſeduli9
foueat: naturale eſt enim. Si autem omnibus paribus
cauſis equa beneficia impendat. Hoc ceteris meli9 &
conmēdabilius eſſet. Rurſus caueat iudex iracūdiam
Vnde Claudianus. Ne cunctos paucorū crimine dam
nes. Qui fruitur pena ferus eſt legumqꝫ videtur. Vin
dictam preſtare ſibi cū viſcera felle. Proxim9 ille dis
quem racio non mouet ad iram. Nam quatuor ſunt a
bono iudice vitāda ſcilicet ira. munus. timor. & fauor
Quorum occaſione vel iudicia ſubuertunt̃: vel ad tēp9

indebitum protrahuntur: periuria quoq; sepius fiunt: & predictorũ occasione agregantur. Contra que õnia loquens Ouidius lib° pri° sine titulo dicit. Non bene conducti vendunt periuria testes: ne bene silente iudicis archa patet. Non obest tamẽ si iudex sit quãdoq; tardus quantum leges permittunt: vt veritas clarius ĩnotescat. Quia teste eodem Ouidio libro ii vbi supra Iudex in culpa non facili quamuis manifesta probatur

Capitulum iiii de misericordia & iusticia

i Vsticia sine misericordia: iusticia non est. quia vera iusticia terminos habet: qui misericordiam sub intrare permittunt: verũ ꝙ sub ɔtextu iusticie: crudelitates suas iudices exercent: nec se timent casuros aut aliis indigere posse. Vnde in puer. sapientum dicit. Bona presidia temporat misericõdia Ab alio enim expectes quod alteri feras: habꝫ ab istis in aduersis auxilia: qui in prosperis se comodãt. Vnde Quintilianus cã v. In aliena fame sui quisq; miseretur nam quilibet timere habet: ne fame sibi cõtingere posset Hominũ est enim miseros fieri posse. Se igit homines abnegat: qui alteri non compatitu. Vnde Seneca in hercule furente. Quemcumq; miserum videris: hominem scias. Ideo Cassiodorus epistola xxxviii. Proclinior inquit semper ad misericordiam via bonis mentibus patet. Et Lactañ. libro de vero cultu. Nullius opere indulgere se putat: qui suã alteri negat Qui perituro succurrere potest & non succurrit necat. Vnde Ouidius libro de ponto. Regia crede mihi res est succurrere lapsis. Animaduertant igitur iudices vt reos misericorditer puniãt: ne sint de numero eorũ: de qb9 Galter9 in alexãdreidos. Desperare inquit solẽt alios in tempore duro. Quod multi faciũt desperacionis occasionẽ criminosis attribuentes Attendant enim illud Tulii in oracione sua pro legato. Nulla inquit de virtutibus administrabilior nec gracior minima. Homines

enim ad deos nulla re propius accedũt quam homini-
dus dando. Nihil eciam habet fortuna melius quã vt
possit: nec natura melius quam vt velit conseruare ꝙ
plurimos. Itaqꝫ natura nulli nocere petit. Sed querẽs
quid sit misericordia. Respondit Tul in tus. ques. li.
quarto Misericordia inqt est egritudo cordis ex mise
ria alteri9 iniurie laborãtis. Itaqꝫ ille miseret qui aliene
ꝯpatit ãxietati Vnde Quintilia9 cã v Voluit nos ille i
mortalitatis artifex in ꝯmune succurrẽ: & ꝑ mutuas
auxiliorum vices quẽquam in alterũ conferre. O igit
iudices clemenciã in vestris iudiciis facite assistricem
his indulgere acquiescatis: quorum cõdicio vestra est
quibus eciam similes fieri potestis. O vos sublimauit
fortuna: naturam queso propriam nõ negligatis Me-
mento vos cupere deum propicium iudicemqꝫ habere
Sed quo pacto meremini: si nulli misereminι Attendi
te illud Ouidio libro de ponto. Parcendum est animo
miserabile vuluus habenti. Queres fortassis cur iudi-
ces aliqui indulgere contẽdunt. Miror inquam & nõ
miror. Miror quia legi nature obuiãt. Sed non mirõ
quia sibi ipsis non indulgẽt: seqꝫ peccatis onustos non
attendunt penarumqꝫ infernaliũ flagella non redinũt
Vnde Galterus in Alexandreidos libro viii. Non veri
simile alieno parcit cuiquã: qui sibi non parcit. Verũ-
tamẽ vbi quis sibi non parcit alii misereri tenet Iuxta
illud Seneca de moribus Alteri semper ignoscito: tibi
ipsi nunqnam Quia scilicet vnusquisqꝫ seipsum punire
debet secundum ea que conmisit delicta. Vtinã hi igit
qui multos concusisse gloriantur: multis pepercisse le
tarẽtur. Quia teste Sen de quatuor virtutibus Scito
inhonestum & magnum esse vĩdicte genus ignoscere
Et Ouidius libro ii de arte amãdi. Dexteri precipue
capiat indulgenciam mentis Aspernit odiũ seuaqꝫ bel
la mouet. Et iii de tristibus Quanto quis maior tãto
placabilis ire. Et faciles motus mens generosa cauet.

Et idem libro iii sine titulo. Si sapis indulge vultusq; seuos erue nec rigidos imitare viros. Ex his arbitrat nullius ita misereri oportere vt iusticia pretermittat Vnde Seneca libro primo de clemencia. Tam omnib9 ignoscere: quam omnibus crudelitas est. Quodo tenē debemus. Sed quia difficile temporamentū est. Ideo quicquic in partem humananiorē preponderet magni propriū est animi. Iniurias atq; offensiones despicere viri est: muliebre autem litigare: & modū ire subgere Ex quibus apte apparet: q cum misericordia iusticia facienda est: pocius tamen miserandum vbi iusticia non contradicit. Nam ex prouer. sapiētum colligitur Optimum est semper ignoscere: tāquam si ipse qtidie pecces. Res inquit magne clemencie est indulgendo peccata pocius quam iudicando corrigere. Et Oraci9 in libro sermonum Equum est peccati veniam petēti reddere. Rursus & assit regula peccatis: que penas ir roget equas. Itaq; sic est indulgendum vt eciam corrigendum. His autem precipue indulgēdum est quib9 adest sincera veniam petēdo humilitas: quam habere hi debent: indulgenciam obtinere qui petunt: exēplo Ouidii ii. de tristibus dicentis. His precor exemplis tua nunc fortissime cesar. Fiat ab ingenio mollior ira meo. Illa quidē iusta sed nec meminisse negabo. Sed nisi peccassem quid tu concedere posses. Materiā venie sors tibi nostra dedit. Sed quociens peccant homines sua fulmina mittat Iupiter exiguo tēpore iermis erit

Ca. v. de misericordia iusticia & tpancia

i Ntēporancia corp9 exterminat sensus ebetat & totum hominem ignominia stulticie detur pat: nec meretur quis racioē dotatus sentire qui negādo moderamine liberato non temporat. Ham teste Tul. Temporācia est in animo continens moderacio cupiditatum. Et idem Tul. in primo rethorice. Temporācia est racionis in libidinem & in alios act9

nō rectos impet9 animi firma & moderata dominacō
Et idem in tus. ques. li iiii. Omniū inqt ꝑturbacionū
fons est intēporancia que est a recta racione defectio
Ambro. autē dicit ꝙ tēporancia est virtus que modū
& ordinem eorum que dicenda vel agēda sunt seruat
Hac igit̄ virtute eget sapiēs omīs eo ꝙ sine ipsa recte
viuere non contingit. Vnde Sen̄ ad lucill. ep̄. xxxiiii.
Omnia inquit dicta & facta tua inter se congruant &
sibi respōdeant: quia non est amicus rectus cuius acta
discordant Quod intemporatis contingit eo ꝙ īmode
rata opera mutuo discordāt. Si enim qui sapiētes sūt
temporancie valorem attenderent eius regulas nunq̄
infringerent. Vnde Agellius li. primo refert Socratē
tante temporācie extitisse: vt omnia tempora vite sue
valide obtinuit. Qui Soc̄tes dicebat multos homines
velle ꝑpterea viuere vt ederent & biberēt: sed docet
eos edere & bibere vt viuāt. Quia neq̄ potaciōes neq̄
cōmessaciones nec copule feminarum nec copia pisciū
vitam faciunt: sed moderata sobriaq̄ nutricio. Multe
enim ex deliciis molestie generantur. Vnde Gamfre.
in poe. noua. In omnibus inquit est vna virtus: seruare
modum & habitum. Modus enim maxime seruādus
est erga tres criminū incultus scilicet contra libidinē
cupiditatē & irā. Vnde teste Lactan̄ in de vero cultu
Poete tres furias esse dixerūt que mētes hominis ex-
agitāt. Nam ira vlcionem desiderat. Cupiditas opes
Libido voluptates. Sed de9 limites statuit quos ēns-
cendere non licet: quia in remediū ire date ē iusticia
In remedium libidinis coniugium ꝓsobole ꝓpaganda
In remedium cupiditatis data sunt nobis necessaria.
Sapiens igitur modeste viuat per q̄ virtuosus effici
posset. Vnde Tul̄ in primo rethorice. Modestia est ꝑ
quam pudor honestus claram & stabilem auctoritatē
habere instruit. Idē Tul̄ li. i de offi. Sicut non nimis
ornāda ē dom9: sic non nimis corpalis forma. Sufficit

enim vt fugiat in humanam neglīēciam. In vestibus autem mediocritas optima est. Cauēdum itaq; est ne in ingressu tarditatibꝫ mollioribus vtamur: ne pōpaꝝ ferculꝰ silꝰes videamur: ne nimia celeritate ī festinaci one surripiamur. Et subdit. Sit vox loquentis dulcis & non contenciosa. nec languida nec canora: videatq; in primis de quibus rebus loquatur. Si de seriosis: seueritatem adhibeat Si de iocosis leporē. In omnibꝫ itaq; modestia seruāda est. Vnde Sen̄ de quatuor virtutibus. Nec paupertas ibi cauenda sit ne parsimonia ḡta nec simplicitas neglecta: nec leuitas languida. Si autē res eciā exigue tibi sint: non sicut anguste nec tua defleas: nec aliena mireris. Sermones vtiles magis quā facetos: quia non reprehēsibilis est risus si est modicꝰ & puriliter effusus: & si muliebriter fractꝰ. Odibilē quoq; facit hominem risus: si superbus & clamorosus: si malignus & furtiuus: si malis alienis euocatus. Et subdit. Sit vox sine clamore. īcessus sine tumultu. quies sine desidia & dum ab aliis luditur: tu aliqd sancti honestiq; tracta non sis arrogans. non audax. admone libenter. rep̄hende paciēter dicenti esto tacitꝰ auditō Requirenti facilis responsor: contendenti facile cede. Hec ille. Vnde Claudianus in maiori. Non tibi quod liceat: sed quid fecisse decebit occurret mentē domet respectus. Hec igitur vanitatum amatores si conspicerent ebrietatibus & castrimargiis non insisterent sed legibus ritis viam suam moderarent. Vnde Apuleius lib°. de deo Socr̄tis. Solet apud prudētes viros esse in operibus elaboratis iudicacio. In rebus autem subitaneis venia ꝓlixior. Nulla inqt res potest eadem festinata esse & exanimata: nec est quisquā qui silꝰ posset habere laudem diligencie: & gloriā scelеritatis. Itaq; cum moderamine omnia sūt facienda. Nam quicquid bene fit satis cito fit vt dicebat Augustus cesar narrāte Suetonio li. xii de cesaribus. Et in ꝓuer. sapientū

dicit: q mora omnis odio est: sed facit sapiēciā. Vnde Socrates. Velox cōsilium sequit penitēcia: maximeq cōsilio ꝯgrua sūt festinācia & ira. Et varro in suis sen tenciis. Impericie signum est exigere difficilimū fieri cito. Que omnia designant cnm moderamine & matu ritate singula fore ꝑagenda. Vnde Gamfre. in poeta Si quis habet fundare domum non currat ad actū Im petuosa manus intrinsica linea cordis. Premeciat op9 seriemq sub ordine trito. Interior prescribit homo to tūq figurat. Que verba nihil aliud sonant nisi q sicut artifex sapiens nature: precogitat quid faciendum sit Sic inmoribus moderate agendum est. Vnde Oui. in epl'is. Omnium properas & aduc tua messis in herba est. Et Tibulius. Quid fraudare vis vitem crescenti bus vnis. Et in matura mala euellē cupis manu Vnde Petronius. Nolo qđ cupio statim tenere: nec victoria placet mihi parata Quia tes. Claudiano. Sepi9 incau te nocuit victoria ēbe Absit tamen vt hi se tempatos credant: in quibus tēporancia negliencia est. Et quia si nocet festinacio nimia & īmoderata: minime eciam creditur ꝓdesse pigra & somnolenta operacio. Sepi9 tamen pigre nature creduntur. Humanaq iudicia in hoc fallunt. Nam omnis virtus in medio sistit: vt pus deductum est. Ille eciam temporatus existit: qui nec festinacione seducitur nec corpore seu desidia detine tur. Vnde Lucan9 libro. pri°. Semper nouit differre pacem. Et in ꝓuer. sapientū dicitur: & iam celeritas indesiderio norma est. Vnde Plinius ad Corneliū taci tum. Est gracior multis accio breuis. Et simachus in ep. In re apta piget esse ꝓlixū in arduis autē reb9 ml' tū. Itaq vera tpancia mediū in agēdis tenere debet Vnde Valerius li. iiii. Nihil tam preclarū aut magni ficum est: sicut qđ īmoderatum non videtur. Illa igit potencia tuta est que viribus suis modū īponit. Vnde Picbatus moderacione pectus suum instructū habuit

seq; alium poetam cõtra se ptinacissimum cum posset
affligere non curauit. Vnde stacius inthebaidos li. x.
Da spaciũ teneq; morem male cuncta ministrat impe
tus. Et idem li. xi. Hic miseris furor ẽ instare piculo
quod faciunt intemporati inagendisq; subiti

Capitulum vi. de modestia lingue

Ingua iniqua pacem pturbat: geminat lites.
l incenditq; iras. ob hoc preceteris membris tẽ
poramento maxime eget. Vnde Quintilian9
li. de causis. Nihil inqt difficili9 credo q̃ silẽcii virtu
tem habere: faciliter enim sermone pmptissimo delin
quimus: sed tacendi constanciam ferre non possumus
Quamobrem in prouer. dicitur. Neminem cito accu-
saueris vel laudaueris. Nullum sine teste loci esse pu-
taueris. Quod tacitũ esse vis nulli dixeris: quia non
poteris ab alio silenciũ exigere: si turpim nõ prestas
Libencius igit̃ audias quã loquaris. Nam qui nescit
tacere loqui nescit. Sed tamen dissolucio mundũ occu
pat: ita vt iuuenes sint senes. femine put viri loq au-
deant: nulloq; verecundie freno lingua trahit̃ habena
Et ppter hoc Ambro. li de offi. Sicut inqt in senibus
grauitas & in iuuenibus a lacritas sit. Sic & in adoles
centibus verecũdia velut quedã veravirtus & nature
dote conmendat̃. Hec in ipso corporis motu gestu &
incessu tenenda est. Nã verecũdia est verba feda sup-
fluaq; reprimere vel respuere. Sed hec verecundia ab
scessit: qua tamen nihil gracius est adsolandũ animos
vt inquit Quintilian9 li. viii de oratoria institucione
Heu heu quid dicam quia senes quib9 pre aliis loqui
competit ea turpia enormiaq; pferre non ptermittũt
& absq; metu verecundie virtusq; sexus iuuenes quasi
effrontes pferunt. Vtinã pudorẽ gererẽt quo medi-
ance lingua temporat̃. Nam tes Señ ep̃. xi. ad luci.
Verecundia in adolescente signum est. Et ibidem ep̃
xxvi. Nutriendus est pudor: quia qnam diu in animo

dominatur aliquis bone spei locuples erit. Sed peccā-
cium copiosa multitudo tollit pudorem: vt ait Tuli9
libro de benefi. Pudorē enim inquit tollit multitudo
peccancium: & desinunt esse probra maledicta. Sed ī
dubie negare non possumus huius tēporis linguas tā
maleficas fore: vt quasi non nisi turpia placeant: serio
saqꝫ ꝓferentes odio habent: vel simile mox arbitrātur
nullumqꝫ hominum gen9 enormibus assistere veretur
eloquiis continuis: & vtinam audire sufficeret & non
ꝓferre. Quorum omniū occasio est defectus verecun
die qꝫ si haberent huiusmodi vitarent nephāda. Quia
teste Vale. li. iiii. Verecūdia parēs est omnis honesti
consiliiqꝫ tutela. solennitas officiorum. magistra inno-
cencie. cara ꝓximis. accepta alienis. omni loco. omni
tempore. fauorabilem preferens vultum. Vnde Si-
machus in suo epistolario. Quorum mens honesta est
verecundia instructiua est. Sed effrontes inverecun-
dātur quorum memoria ꝑtacta est. Quorum si mens
honesta esset. conuersacio vigeret. que alias turpilo-
quio exinanita est. Merito ergo Catho dicit. Pauca
inconuiuio loquere. Et ibidem Virtutem primā puto
compescere linguam Proximus ille deo qui scit raciōe
tacere. Et subdit. Inter conuiuias fac sis sermone mo
destus. Vnde Alexander in ep̄ ad Aristo. Solet turrī
equitatis custodire qui parcius omnia que gesta sunt
scit loqui. Quia scilicet optima custodia est linguam
scire refrenare. Vnde Socrates. Sepultus sit apud te
sermo quem solus audieris. Vnde olim pitagoricorum
disciplina erat discipulos tacere p qⁿquenniū & postea
eruditos loqui: vt refert Ieronim9 super ecclesiasticū
Idē refert Guellerinus de chonch in exordio sue ph̄ie
quam duci normanorum ascripsit. Vnde Gamfredus
in poe. Non manus ad calamum preceps nō lingua sit
ardens ad verbum. Quorundam tamen silencia laude
indigua sunt: eorum scilicet qui loqui nesciūt aut qui

tacet vbi loqui congrueret. Que enim gracia tibi si ta
ceas loqui cum nescias. Nam maius est non dixisse q̄d
noueris quam siluisse quod nescis. vt ponit Sidonius in
suo ep̄ri li. v. Rursus nec laudandi sunt quorum tacit̄
nitas nocet: expedit enī casibus cōgruis loqui. Vnde
Ouidius li. de arte amandi. Qui sermone placet: noci
tura silēcia vitet. Qui cauit arte cauat: qui bibit arte
bibat. Exigua virtus est prestare silēcia rebus Cōtra
est grauis culpa tacenda loqui. Itaq̄ tacere quandoq̄
loqui est. Sepe enim taciturnitas interroganti ɔsensū
minuit. Temporet igitur quisq̄ sic linguam suam vt
nec tacendi nec verbisandi sup̄flua annuere videatur.
Vnde Ouidius li. sine titulo. Quis minor est vsu quā
tacuisse labor ⁋ Ca. vii de mendacio & piurio

M Endacium linguam reddit infamem: & periu
rium infidelitatis testimonium videt̄. vt plu
rimum cum homines in vaniloquiis & men
daciis gloriantur: nec curant quid dicant solum vt lo
quantur. De quibus Sen̄ ad luci. ep̄ xlvii. Iam inquit
eciam vbi causa ablata est: menciuntur consuetudinis
causa. Verumtamen omne mendacium fraus est: fal
saq̄ vocis significacio: cū volūtate fallēdi. Omne igit̄
mendaciū ꝑdicionis continet speciem. Vnde redargu
endi sunt qui comoditatis aut vendicionis causa men
tiri non erubescūt. Vnde Tul̄ li. primo de offi. Illibe
ralitas & sorditas sunt questus mercenariorū: qui dū
mercantur. nihil se ꝓficere putant: nisi menciant̄. Et
ibidem li. iii. Tollēdum est ex rebus omne mendaciū
Quia teste Simacho in suo ep̄lari. Minus est alienam
sentenciam spnere q̄ a ꝓpria discrepare: quod faciunt
mēdaces: qui aliud dicunt & aliud faciunt & senciūt
verbisq̄ suis ꝓpriis menti cōtradicūt. Attendāt igit̄
mendaces: mendacium sic peccatū censeri: vt non solū
viciū sit apud amicū sed eciā inimicū. Vnde Lactan̄.
li. de vero cultu. Vir iustus non solum homini amico

& familiari sed eciā inimico & ignoto existimabit mē
tiri non esse suū: nec aliquando pmittit vt ligua a suo
sensu discordat. Huius autem racio est quia vt dictū
fuit: omne mendacium viciū est quia scienter ꝯmittitᷣ
alias mendacium non esset. Si autem iocose mēciaris
& si peccatū mortiferū non est. Habitū tamen pparat
mortis Absint ergo a quocumqꝫ fideli mendacia: quia
princeps mendaciorum dyabolus est; cui subseruiunt
eius filii mendaces. Inter quos pociori correccione in-
digent: qui sua mendacia iuramentis affirmant. Nam
teste Quītiliano libro viii. Iurare nisi vbi necesse est
graui viro parum conuenit. Si tamē quis ita iurabit
hesitabit auditor: an iuramento assisteredebeat. Cui
dubitati sane respondendū apparet: iuramento absqꝫ
necessitate vtēdum minime expedire puta si est illici
tum. Vnde Tul. li. i de offici. Est ius bellicum: fides
qꝫ iurisiurandi. Et iuramentū sepe seruandum est: sed
non semper. Quod enim ita iuratum est vt mens fieri
opportere conciperet: id seruandum est. Quod autem
aliter conciperet nullum periurium est vt si pdonibus
pro redimendo capite pactum non tenueris: nulla fraus
est: eciā si iuraueris. Nā cū pirata sit: ꝯmunis Omniū
hostis ē nec iuramentū nec fides sibi debꝫ esse ꝯmunis
Vnde Tul. libro ii de offi. Si īquit pmiseris alicui te
daturum beneficium: & postea scias eum esse malum:
aut dabis aut non. Si des sciens peccas. Si non eciam
peccas: pmisisti enim. Cui dubietati respondit: qꝫ sapi
entes nunqꝫ penitent de eo quod pmiserunt: vt dicūt
stoici Hoc tamen verbum supbum est. Non est inquit
turpe mutare consilium. Vnde idem in philippica xii
Optimo ē posita pempti mutacio consilii Nihilominꝰ
tamen premissa obediencia iusticie astare iuramentis
vir quilibet bonus tenetur. Vnde Alexander narrante
Valerio. Iuramenta sua violare noluit. Vnde cum iret
ad dissipādum ciuitatem nomine lapsatum: hominem

habuit Anaximinem preceptorem suũ. Sciens igitur Alexander ꝙ ꝓ ciuitate interpelleret iuramento ꝑuenit dicens se non facturum quod peciisset Tunc autẽ Anaximines postulauit vt dictam ciuitatem destruẽt Quod andiens Alexander ciuitati sue pacem reliquit Nunc autem principes sua iuramenta sic non seruant nec solũ frangunt ea que ex voluntate ꝑsonali fecerũt sed eciã ea que ex iure regni vel dominii ꝑdecessorũ more seruabantur Nimirum igitur si ꝓditorum aut infidelium seruitorum: comitiuam habent. Suis enim periuriis talem ꝓmerentur Dicunt enim illud Eunodii Amplector sanctos: q dant bona semina fraudes Quia scilicet prauas societates amplectunt: sed tandẽ fraus repellit fraude Iuxta illud Ouidii li. iii de arte amãdi Iuridice fraus est concessa repellere fraudem, Eciam si vera fuerit mens ipsius: quia non sistit mendacium in eo quod cogitas: nec in eo quod verba significant quod profers. Sed tunc mentiris quando fallere tendis auditorem. Tunc autem fallere tendis: quãdo illud scis nõ fore verũ qđ credis auditorẽ ex verbis cape tuis

Capitulum viii. de regimine tꝑato corpis

e X temperie corporis redditur homo bonus: a dissolucione autem vita fit ĩmunis. Nam teste Oracio li. sermonũ homo factus est ad vnguẽ quia scilicȝ sub terminis presci sis vita eius constituta est. Ob hoc viuat sub lege prescisa vt moribus ꝯposit9 inueniatur. Nam magnũ opus ẽ mores posuisse bonos Sepius autem fit vita ĩmodesta temeritate superbie inurgente Vnde Claudianus in maiori. Inquinat egregios adiuncta superbia mores. Veteres autem nõ ita vixere. Nam superbie fastu derelicto: conmensacionũ quoqȝ & ebrietatum gulositate spreto: moderamine rito vitam duxerũt. Vnde Iheronimus contra Iouinianũ allegat stoicum narrantem qualiter sacerdotes egipti mundi negociis postpositis in templo semper deũ co-

luerunt: rerumq natur as studiosissime cōtemplati sūt nunquam se mulieribus miscuerunt: nunq cognatos siue ꝓpinquos siue liberos viderunt: ex eo tempore: q se diuino cultui mācipauerunt: carnibus & vino semp abstinuerūt propter castitatē: & pane raro vescebant ne onerarent stomachum. Oleum tantum in pulmētis nouerant: & hoc parum propter nauseam. Cubile eis erat de foliis contextum palmarum. Vtinā enim tem poribus istis: viri sapientes. precipue sacerdotes. vitā suam pariter moderarent: tunc perirent excessus: aut saltem minuerentur quibus humana vita maculatur. Vnde lucanus li. ii. Inmota creacionis secta fuit tenē modum: quia scilicet ab ex ordio rebus singulis vite moderamen inditum est. Vnde phi veteres humnam vitam tripertitam distinxerunt. vt refert Fulgenci9 li. ii mittologiarum. Primam dicunt cōtemplatiuam & illam applicauerunt minerue: que grece inmortalis virgo dicitur: quia sapiencia est īmortalis. Est autem minerua dea sapiēcie: & athenis sic vocabatur: in cui9 memoriam veteres sapientes noctem elegerunt: eo ꝙ sapiencia in tenebris maxime lucet: scilicet in anxieta tibus occurrētibus. Rursus aliam vitam dixerūt acti uam: quam attribuerunt Iunoni: que quasi ab amando dicta est: que Iuno regnis preesse dicit: & sceptro de pingitur: & diuiciarū crediderūt esse deam. In cuius memoriam pauonem acceperunt: qui diuiciis compat eo ꝙ posteriora nudat quando anteriora ornat. Sic di uicie ad tēpus vite ornant: sed postrema hominis nu da deserunt Rursus terciam vitam. vitam voluptariā dixerunt: quam veneri ascripserūt: eo ꝙ dea volupta tis creditur Et alio nomine dicta est frodis quasi spu ma. Refertur enim ꝙ nata sit ex genitalibus Saturni in mare ꝓiectis. Hanc veteres nudam depinxerunt: eo ꝙ suos amatores denudare solet In cuius memoriā rosas acceperunt: quia sicut rosa delectat & cito mar

cessit: sic & libido. Alii autẽ eã vt colũbã depinxerũt
cum sint in coitu feruide. Alii vero in hui9 memoriã
concham marinam: eo ꝙ libidini tota imixta est. Hec
Ieronimus. Audistis igitur triplicem vitam p̄los de
scripsisse. Quarũ prima sapientũ est & tempatissima
Secunda in mundo viuencium in quo modestia cõpe-
tens seruari potest. Tercia que voluptuosa dicit. Ipsa
in qua est quã manuducunt vanitatis amatores ebrie
tatem sectantes: omnemq vite regulam spernentes.
In qua vita fama perdit: diuicie consumunt corp9 cor
rumpitur. vita breuiatur. visus minuit. senectus cele
ratur. sensus dissoluuntur. studium periclitat. & fere
innumerabiliũ viciorum genera huius vite occasione
agregantur. Hec enim vita solum curat de corpore &
tamen curãdo ipsum exterminat. O quam laudabilis
cura fedum nutrire corpus: & saccum stercorum tãta
munire custodia. Vnde Señ ad lucil. ep̄ xiiii. Multis
seruiet qui corpi seruiet: qui pro eo nimiũ timet: qui
ad illud omnia refert: q. d. ꝙ magna seruitus est regẽ
corpus. Expedit tamẽ sic ipsũ regere: vt vite honeste
non derogetur. Quod intempati non faciunt. Vnde
idem vbi supra subdit. Sic inquit nos regere debem9
tanquam simus sine corpe scilicet in vita presenti. Et
subdit. Agatur eius cura diligentissime: ita tamen vt
cum exigat racio vel fides: eciam in ignem mittendũ
sit. Et idem ep̄ xxii. Corpusculum rem necessariã ma
gis crede quam magnũ: nihil enim sine fine illo fieri
potest. Itaq nutriendum est corpus: non ad voluptatẽ
sed ad necessitatem: eo ꝙ corpus non est domus volup
tatis anime sed pocius comodatum hospicium. Vnde
idem ep̄ lxx. Vide vt aduersus hoc corpus possis liber
esse vt migraturus. Expedit igit corpus tempate re
gere: ne sua itemperies scelera germinet. Si enim im-
petus primos refrenare non possis: occurrente tamen
racione sapiens potest: qui peccatorũ exordiis obstat

Quia teste Sen̄ ep̄ lxxxv. Falius est viciorū inicia ꝓ/hibere quam impetum regere. Sed diceret ſi corpus domari poteſt: animus tn̄ videtur ſuperari non poſſe. Quōdo igitur quis tempate viuit. Vnde Cicero Nulla inquit eſt tanta vis corporis que frangi non poſſet: animum vero vincere aut iracundiam ꝓhibere nemo poteſt. Qui enim hoc fecerit: non ſūmis viris ſed deo ſublimius eſt. Que verba videntur innuere animum temporari non poſſe. Hoc tamē non ita credas nec ex verbis iſtis intelligas impoſſibilitatē ſed difficultatē quia ſcilicȝ animi paſſiones difficulter reprimūtur ab eo ſignanter qui vitam diſſolutam & intempatā habȝ Omnes tamen animi motus ſedula corporis caſtigacione: diſcretoqꝫ conſilio reprimi vidētur poſſe: ſic ſaltē vt ad peccatum mortale non ducunt

Capitulum ix. de prudencia acquirenda

Rudēcia ſapiētes homines reddit. quo ad ea que agenda ſunt ſine qua nullus ꝓſperos terminos vite attingere poteſt. Hec enim prudēcia non ſolum preſencia ſed eciam preterita & futura concernit. Vnde Therencius in Adelphis. Iſtud eſt ſapere non ſolū quod & ante pedes habes videre: ſȝ eciā illa que futura ſūt ꝓſpicere. Vnde Iheronimus cōtra Ruffinū narrat Pitagoricos dixiſſe duo tēpora maxi/me ꝓſpicienda fore Intuenda ſunt enim ea que acturi ſumus: & ea que geſſimus quia ſcilicet prudens p̄terita debet meditari: vt eorū exemplo deliberare queat in poſterum quid ſit factur9: & quo fine opus futurū terminare valebit. Vnde Boe. ii. de ꝯſolacione ꝓſa i. Non quod ante oculos eſt ſitum ſufficit intueri: quia rerum exitus prudencia metitur. Et Quintilianus li. viii. Prudentis inquit eſt vt ſui operis principium intelligat: & cur id bonum ſit ſciat. Vtiqꝫ non pncinſū eſt vires fiducia pre ferre quia ſcilicȝ ſtulticia eſt ſic in ꝓpriis viribus confidere ſcilicet vt non premeditet̄

quod poſſet accidere. Vnde Gamfre. in poe. Greſſum pre currant oculi: preconſules mentem. & vires metire tuas. Si fortis es aude grandia. Si fragilis impone minora: quia ſcilicet vnuſquiſꝗ prudēs opus debet aſſumere iuxta quantitatē virium que ſuppetunt ei. Si tamen virtus debilis fuerit ſpe atꝗ fiducia debet animari. Nam ſepe fragiles ſpei gracia viriles fiunt. Et idem ſubdit ibidē Gamfre. Si poſſe ſit artum dilates animum. Si corpus ſit debile mens fortis: & exiguas vires ſupplere memēto ſcilicet per ſpem grandē vires ſuppleri debēt Hoc enī agē magna ars atꝗ prudēcia eſt Vnde Ouidi9 li. i de arte amādi. Arte cito naues remis diriguntur. Omnibus enim ars & prudēcia ꝓdeſt. Sed plures ſtulticiam prudencie ꝑponunt. Ideo non attendunt hoc nocere poſſe quod ſepius dicunt. Quos redarguit Ouidius lib° de ponto. Tu modo fac timeas: & que tibi leta vident̄: dū loqueris fieri triſticia poſſe tuo. Nam teſte Virgilius li. pri° Res animū incongnita ꝑturbat. Prudentes igitur ſtudent ꝑcongnoſcere quid ſint acturi. Rurſus ſi prudēs quis fieri cupiat: veteres conſpiciat dies: & antiquorum exempla ſuis oculis ꝓponat: pro vt faciēdum inſtruit Señ libro vii de naturalib9 queſtiōibus. Hec enim via prudencie ſumma eſt veterum exemplis doceri ꝓpriiſꝗ periculis ſibi cauere. Quod minime faciunt ſeculi ſapientes quorum ſapiencia ſtulticia eſt. Preferunt enim virtutibus inutiles diuicias: cum tamē virtutib9 diuicie ſeruire habeant. Vnde Señ ad luci. ep̄ lxxxi. Seruiant deteriora melioribus ſcilicet virtuoſis fortuita que nihil habent magnificum: niſi quia illa mirari cōſueuimus. Si enim diuicie ex ſe bone eſſent: ꝓficerent ſuum poſſeſſorem: quemadmodum virtutes hominem reddunt virtuoſum. Sed procul dubio diuicie & opes ſepi9 prauis aſſunt: quā virtuoſis. Vnde Señ ep̄ lxxxi Illud inquit quod contemtiſſimo & peſſimo contingē

poteſt ex ſe bonum non eſt cuiꝰmodi ſunt opes. Leno
nibus enim contingunt ſepe diuicie: ob hoc tamen vir-
tuoſa non ſunt pretermittenda. Nam teſte Tul. li. de
paradoxis. Ea non ſunt optima exiſtimanda que nau
fraugio aut incēdio amitti poſſunt. Sed virtutis pre
cium grande eſt: quia nec eripi nec ſurripi poteſt: nec
incēdio nec naufragio amittit̄ Iaceat igitur vtilitatis
ſpecies & valeat honeſtas: vt inquit Tul. li. iii de offi
Abſit igitur vt prudens animū figat in his trāſitoriis
que non ſūt niſi forinſeca ornamēta: hominēqꝫ interiꝰ
non ꝓficiunt. Vnde Apuleus libro de deo Socratis.
Eqꝫ diuites ſpectare ſolemꝰ vt equos quos mercamur
neqꝫ enim in equis emēdis phalleras conſideramꝰ ſed
ipſum equū nudum & ſolum vt ſit ad ſpeciē modeſtꝰ
ad curſum leuis. ad vecturam validus. Sed hominum
ſtulticia hoc ē illos prudētes & virtuoſos putare: qui-
bus ridet fortuna. Vnde Sen̄ ad lucil. Quōdo ſtultus
eſt qui equum empturꝰ: non ipſū reſpicit: ſed ſtratū
& frena. Sic inſipiens eſt qui hominē ex veſte aut for
tuna eſtimat. Vnde idē ep̄ lxxvi. de diuitibus loquēs
ait. Cum inqt preſenti populo elati inceſſerūt. Nemo
tamen eorum quos diuicie extollunt magnus eſt. q. d
ꝙ ſole virtutes a prudētibus magne exiſtimantur. Et
ideo ep̄ lxxxi. Abſtrahamus inqt diuicias honores &c̄
que opinione noſtra cara ſūt. tunc enī vilia ꝓcioſa fiēt

Capitulum x de ꝓuidencia circa fortuita

Ir prouidus debet intueri preſencia preterita
v & futura. Nam ex preteritis homo docet̄ fu-
tura cauere: & preſencia regulare. Stulti au
tem iſta non conſiderant: ſed de preſentibus ſolum ſoli
citantur. In proceſſu temporis communiter deficiunt
Vir autem prouidus rebus qui bene vtitur: tempore
oportuno non indigebit. Prudens igitur intueat̄ quid
ſibi contingere poſſet: & caſibus prouideat fortuitis.
Vnde Tul. libᵒ de offi. Illud inquit magni ingenii eſt

cogitacione percipere & ante constituē:quod euenire
posset:& quid agendum sit cum euenerit. Et Señ ad
lu.ep̄ iiii Aduersus inq̄t omnia que accidere possunt
te ad apta & indura. Et subdit. Noli huic tranq̄litati
confidere. Memento enim mare concutitur. Lamen-
tandum igitur est quia rerum possessores abutuntur
eis:temporeq̄ necessitatis sibi succurrere nequeūt:eo
ꝙ prouidi non sunt. Alii vero ita prouidi sūt ꝙ ea que
habent ita custodiūt:& ꝑcimoni[o]sant. ꝙ vti eciam vbi
congruit non audent. Itaq̄ laboribus assiduis.& for-
san criminibus interuenientibus plurimi opes agregāt
quibus minime ꝓsperantur. Horum autē nulli ꝓuidi
sed amborum mentes stulticia occupat. Vnus enī stol
da dispensacione:alius tenacissima detēcione bonorū
insipiens cōprobatur. Vnus peccat qui se nunq̄ egere
formidat. Alius deficit eo ꝙ indigere sic timet:quia
nil sibi sufficit. Vnde Oracius in li. carminum. Non
possibilitatē multā notabis id est recte beatū. Rectiꝰ
enim occupat nomē beati: qui scit deorum muneribꝫ
sapienter vti:duramq̄ pauperiem ferre. Itaq̄ beacior
est qui scit pati angustiam:quam qui bonorū amplam
possidet copiam:nec eciam felix aut prudēs esse dicitᵉ
qui bonorum prodigus dispensator inuenitur. Vnde
Cicero. Rerum inquit mobilium facultas non stat in
copia expendenda sed in bene vtenda illa. Et didimus
ad Alexandrum. Beatus enim rerum conditor varias
rerum species formauit in mundo:quarum vsū huma
no arbitrio promisit discernendum. Nam hominē deꝰ
constituit principem rerū:vt eius ꝓuide & prudēter
vtatur. Et licet omnia bona sint:sepius tamen nocēt
homini bona.nō ex se.sed humano ab vsu. Vnde Oui.
ii de tristibus:nihil prodest qđ non ledere posset. Et
prosper libro epig̃. Et bona que prauis nature dono su
persunt Augent peccati pondera. Cuncta bonis ꝓsūt
quos mors ipsos beatos. Efficit.vt sumant p̄mia. Et

Maximianus. Non res in vicio sed malefacta cadunt
Que verba nihil aliud sonant nisi ꝙ prouide rebus est
vtēdum: alias in rebus peccat homo: eciam licet que
in se bone sunt. Animaduertat igit̃ prudens qd tēpus
exigit. Nam teste Socte. Melius est cauere ꝙ pauere
Et in ꝓuerbiis sapientum dicitur. Quod bonum est in
alieno malo fugiendum aspice: nec debet prospici solū
fortuna presens licet prospera. Vnde Therencius in
phormione. Dum maxime sūt homini ꝓspere res: tūc
maxime meditari opportet. Quo pacto aduersus erū
nam agat. Quod improuidi non faciunt Ideo concuci
ente eos diffortunio desperāt quoniam futura non p̃
cogitant. Vnde Señ ad lucil ep̃. lxxxvi. Precogitati
mali mollis est ictus. Sed stultis & fortitudine confi
dentibus. Omnis videtur noua rerum facies inopina
Magnaqꝫ desperacionis pars apud imperitos est mali
nouitas Ideo sapiens asuescit si malis futuris torquet̃
& facit graue leue diu cogitando. Quot enim huius-
modi ĩprouides vidi iaculis imminentibus fere insensa
ti fiebāt Sed prospera manēte fortuna tāto applausu
titillabant: vt tota eorum spes. gaudio mirabili. licet
in consulto putabat̃ non de esse. Si igitur ꝓuidius es
p̃cogita te cadere posse. Et si tibi casus venerit: ne pu
tes inopinatum tibi accidisse Vnde Catho. Si fueris
felix: que sūt aduẽsa caueto. Prospice que veniūt hos
casus esse ferendos. Nam leuius ledit quicqd ꝓuidiꝰ
ante. Quod tibi suspectum zc̃ Namqꝫ solent zc̃ Tran
quilis zc̃ Rebus in aduersis zc̃. Ex quibꝫ apparet fõ
tuna prospera existente amicos sibi debere prouidere
p̃meditando casus eis possibiles vt leuius ledāt Quorꝫ
premeditacio alieno experimento opportune concitat̃
Vnde Tibulius. Felix quicumqꝫ alterius dolore desis
tit posse cauere suum. Et Ouidius libro iii de arte a-
mandi. Discite a paleis vestris meditari quẽlis. Quia
vt idem ponit libro de remedio. Queuis apparēt recia

vitat auis Sed forsitan congruit vt excogitemus cau
sam insipiencie huius seculi . Plures enim ꝓuide non
viuūt qui tempus non discernūt a tempore: nec agere
congruas discernunt horas. Verūtamen ueste sapiēte
Omnia tēpus habent . omniqꝫ negocio tempus est. Et
magna pars prudencie est temporis oportunitatē ob-
seruare . Vnde Ouidius li de reme . Temporibus me-
dicine congruis date prosūt. Et date non apto tempo
re iure nocent. Principiis obsta sero medicina paratur
Hec verba sonant: quod prouidus sui operis oportuni
tatem querat: tēporeqꝫ cōgruo agere disponat . Vude
Catho Temporibus mores īsipiens ⁊c̄ Stulticiam ⁊c̄
Itaqꝫ omnia tempus habent . Vnde Ouidius de ponto
Leta quidā letis lete cecini cano tristicia tristis. Con
ueniens operi tempus vterqꝫ suum. O vtinā hi saltem
qui se doctos putant proinde viuerent: temporibusqꝫ
singula discernerent congruis. Dices enim quod sa-
piens non es . Tu ergo consilium quere vt si ꝓprio sen
su te regere nescis: alieno saltem consilio dirigi ne re-
cuses . Vnde Plautus Priusquam incipias consulto &
vbi consuleris maturius opus facito . Et Tul' li . de se
nectute. Non viribus aut velocitate corporis res mag
ne geruntur: sed consilio auctoritate & sentencia. Nā
consilio qui non vtitur : nimirū si sui operis bonū finē
non sortitur. Vnde Tul' Philippica xi . Maiorum con
silii est prouidere nequid triste accidat: sed animi est
fortiter ferre si eueniāt Itaqꝫ laudabile est & consilio
prouidere tristia: & paciēter ferre omnia . Nam teste
Quintiliano li. ii. Plurimū in consilio valet auctoritas
Nam & optimus & prudentissimus consul haberi de
bet: cui de virtutibꝰ atqꝫ honestis credē omnes velint
Sed plurimi inconsulte viuunt: stultorumqꝫ consilia q
ita dici non merentur querunt. Sapientum enim con
silia recusant: eo ꝙ ꝯsentire sapiētibus non intendunt
Nemo tamen tam prudens ex proprio sensu quin alie

no egere posset. Vnde Sidonius in suo epl'ari libro iii Plurimum laudo si viuentes moribus suis applicant. Quociens autem negociaturi sunt consilia peritorum Vnde Catho. Consilium archanũ zc Vtile consiliũ zc Nullius sensũ zc Et Gamfre. in poe. Si vis bene duci certo te cõmitte duci Nec tamẽ hi consilio vti videnť qui proprie voluntati maxime innituntť: nec vota querunt aliena vt ɔsenciant: aut vt se dirigant: sed vt tẽptent prudẽtem: & vt mores habere videanť prudentũ De quibus Apuleus li. de deo Socratis. Quidam per angustam portam reptantes: consilia non ex suo corde sed ex alienis vocibus colligunt. Et vt ita dixerim nõ animo sed auribus cogitãt Itaqꝫ animum suum cõsiliis acceptandum non appetunt. Cum tamen Quintiliano li. vii dicat. Nouerit quisqꝫ quid facturus sit: non tñ ex preceptis. quinimo in sui natura ĩuenit vt consiliũ capiat formãde acciõis. Nam teste Señ ad lu. ep̃ xxiii Boni viri auiditas tuta ẽ que subit ex bona ɔsciẽcia & honestis consiliis. Pauci enim sũt qui ɔsilio se suaqꝫ regunt. Ob hoc more eorum qui influmĩbus natant non transeunt sed feruntur Sed turpe est non ire sed ferri Et subito in medio turbine rerum stupere & querere quomodo huc veni Inqt Señ epl'a xxxvii. Prudẽtes igitur consilia querant non precise vt audiant: sed eciam vt acquiescant vt veniente prosperitate leticia subita & incognita non sit. Vt eciam aduersis inminentibus terere non oporteat. Vnde Tulius libro primo de officiis. Fortis animi & constantis est non perturbari in rebus asperis: sed consilio vti nec a racione discedere vel recedere. Vnde boni ingenii est fortunas precipere & ante constituere quid euenire posset & quid agendum sit cum euenerit. Si quis enim hoc fecerit prosperitate non seducetur: nec asperitate desperabit. Ideo in prouerbiis sapientum dicitur. Quid diu deliberandum est quid statuendum est simul: nec

tamen sufficit consilium capere nisi maturum fuerit. Consilia enim leuia. quandoque non dirigunt. sed pocius deuiant. Vnde Socrates velox. Consilium sequitur penitencia: maximeque consilio contraria sunt festinacio & ira

Capitulum xi. de facili credulitate

Rudentis est vt de facili non credat. Vnde Petronius nunquam recte facit qui credit cito. Nam quod cito creditur cito fertur in consultum. Itaque nec sapienter viuit nec prudenter. Et ergo credulitas nec suspicionis modum habeat sicut opinio: nec certitudinem mox accipiat. sed se medio modo non gerat. Quia teste Varrone in suis sentenciis. Fides est media & opinionis & sciencie neutrum attingens. Prudens igitur non de facili credat quicquid audit: eciam famosum si extitit. Nam plurima sunt famosa: que eciam sunt mendosa. Ideo Tulius in secundo rethorice. Facta non famam spectari oportunum. Eciam Tercullianus in apologetico fame non credit nisi sit inconsideratus sapiens. Quia sapiens non credit incertone forte illud os mendacis seminauerit quod sepe fit aut ingenio emulacionis: aut arbitrio suspicionis: aut assueta quibusdam menciendi voluptate. Vnde Alexander didimo & didimus Alexandro scripserunt non fore semper credendum. Vnde Seneca in ippolito. Contemne famam. Et libro de quatuor virtutibus. Prudentis proprium est examinare consilium: & non cito facili credulitate ad falsa prolabi. Sed inquiramus: cur tam facilis est plurimum credulitas. Multi enim facilime credunt: eciam si falsum est quod fieri cupiunt. De quibus Seneca in hercule furente. Quod miseri fieri nolunt hoc facile credunt Hi enim laudandi non sunt: quia eorum stulticia credulitatem gignit. Sed nec sunt conmendabiles qui nulli credere volunt nisi videant quod audiunt. Nam teste Seneca epistola m.

ad lucillum. Vicium eſt omnibus credere & nulli. Et
Quintilianus cauſa xv. Facinus eſt illud tantum cre-
dere quod eſt de rebus humanis actum. Prudẽtes ta
men prompcius bona quam mala credere debent. Ipſo
rumq; auris ad crimina credenda difficilis eſſe debet
vt in prouerbiis ſapientum dicitur. Vnde Ouidius li
bro ſeptimo methamorphoſios. Faciens etasq; ius vi-
debant adulterium credere prohibebant in ore. Que
verba ſonant ſepius diuerſa eſſe iudicia. Verumtamen
bonis pocius ẽ credendũ. Plurimi tñ pocius malis q̃
bonis credunt. Vnde Ouidius libro quarto de faſtis.
Nos in vicium credula turba ſumus Ideo Catho dicit
Nil temẽ credũ Vnde ꝓſper li. epig̃. Non pateãt faci
les tenuis rumoribꝫ aures Nã eas neſcire iuuat: credẽ
rõ libeat Nam cẽcior aure arbiter ẽ oculꝰ. Inq̃t Gam
fre. in poe. Sed illud Ouidii primo libro de remediis
verificatˢ Dum ſibi quiſq; placet credula turba ſumus
Ideo idem Ouidius li qua de arte amandi. Non cito
credideris quam cito credere ledet Exemplum nobis
non leue proceris erit. Et Ouidius in epiſtolis. Cur
ſolet magnis rebus in eſſe fides. Quia igitur plurimo
rum ſtultorum credulitas leuis eſt Ideo falſa plurima
pro veris habentur erroreſq; gingnuntur. Et pro te-
nendis promulgantur: a quibus diſcedere facile non ẽ
ſi credulitatem exhibueris. Vnde Seneca libro tercio
de beneficiis. Non eſt leue a congnito & damnato er-
rore diſcedere. Nam ſuperbe ſtulticie eſt perſeueren-
ciam dicere. Quid inquit ſemel dixi qualecumq; fixũ
negocium ſit. Tales enim ſuos verentur reuocare er-
rores. Non eſt tamen turpe cum racione mutare conſi
lium. Vnde Seneca ad lucillum epiſtola prima. Ceci
ducem q̃rũt: nos autem ſine duce erramus. Et ideo
difficilius ad ſanitatem prouenimus: quia nos egrota
re neſcimus. Hec autem omnia mala faciunt errores
qui ex leui crudelitate ſuſtinentur. Non tamen dico

aliquem hominem errare qui poſſit ſaltem quantum
ex humana perfectione contingit: ſe ab errore reuoca
re. Nec tamen inde laudandus eſt ſed illaudabilior.
Et vt verius dicam deteſtabilis in errore qui perſeue
rat. Vnde Tulius in philippica xii. Cuiuslibet homi/
nis eſt errare: nullius autem niſi inſipientis in errore
perſeuerare: poſteriores enim cogitaciciones vt aiunt:
ſolent eſſe ſapienciores. Et idem libro de legibus. Nõ
eſt viri boni errare & diligere quod perſe non eſt dili
gendum. Vtinam ergo erroribus nullus ſe implicaret
quibus ſapiencia offenditur & perditur prudencia.
Ad quam eciã obtinẽdã homo per errores indiſponit̃
Quia teſte Valerio libro nono. Temeritati proximus
eſt error: & ad ledendum per quem homo non ſponte
ſed vanis concitatus imaginacionibus: culpis ſepius ſe
implicat In hoc quidam multi decipiuntur: quia error
in temeritate fidem rectam credere putant. Itaqꝫ fal/
ſitas veritatis imaginem ſepius monſtrat: nunquid
enim enũcciacio veridica videtur: que iuramentis af/
firmatur: nutibus & ſignis ſolidatur: teſtibusqꝫ firma
tur. Hec enim omnia falſitati quadoqꝫ ſuppetunt. Ita
falſum pro vero ſepius accipitur: nec de facili vnum
ab alio diſcernitur: quando referens mendoſus non cre
ditur Aut quando auctoritate preficitur ab ipſo pro/
latum. Quid igitur prudens facturus erit: aut falſo
credet quod non videt: aut diſcredet. cum tamen diſ/
credendi color non aſſit. Reuera ſi prudens fuerit de
facili credet: ſed deliberacione prehabita. Si diſcredẽ
di cauſa non interuenerit ſub quadam temperie abſqꝫ
temeritate ſe ſibi non conſentire aut ſaltem non diſſen
tire poterit. Sapientes enim quandoqꝫ nullius errorẽ
formidant: vbi precipue falſitas veritatis ſpeciem de
tulit. Vnde Ouidius libro de remediis. Et mala ſunt
vicina bonis errore ſub ipſo pro vicio virtus crimina
ſepe tulit. Et arator libro ſecundo. Repellitur error

in diuersa trahens cum spiritus efficit vnum

Capitulum xii de Stulticia

s

Tulticia hominem bestiis equat. & angeloꝝ a cetis elongat. Stulticia enim titubare hominem cogit & criminum pondera non sentire facit. Generat vaniloquium. nutus incompositos. dissolutos risus. & omnium maleficiorum genera de facili stulto contingunt. Vnde Lactancius libro de vera iusticia. Stulticia est in factis dictisqꝫ per ignoranciam boni: atqꝫ recti erracio Et Tulius de senectute. causata est stulticie inconstanciam atqꝫ peruersitas: ꝙ omnes eam adeptam exoptāt & adeptam recusant Et idem libro primo de natura deorum. Stulti nec vitare veniencia: nec ferre presencia possuut. Discernamus tamen stulticiarum varietatem. Quidam enim stulti sunt eo ꝙ naturalibus donis ab exordio geniture carent. Horum siquidam stulticia excusabilis extitit nec peccata gerit. Similiter eciam post genituram quis a casu non pro curato: si in eam inciderit Aliorū autem stultorum genus est quorum desiderium est histriones haberi & causacionibus quosqꝫ irritare: in plateis dissoluciones ostendere: atqꝫ tanto magis gloriari quanto ab eis turpius aliquid fit vel narratur. Quibꝰ eciam nulla adest conplacencia nisi in turpibus: & in operibus ab omni racione discrepantibus. Hi enim miseri & serui sunt. Vnde Tulius libro de paradoxis. Srultorum sentencia fuit quia omnes insaniunt. Hi enim aliorum crimina de tegunt: & suorum pre nimia multitudine obliuiscuntur. Vnde Tulius in tustulanis questionibus libro tercio Stultorum proprium est aliorum vicia cernere & suorum obliuisci. Et Silo Stultus si qua refert: nil vt puto refert. Ipsius enim verba nullo pondere digna sunt. Absit tamen vt eos stultos putemus quorum cautela est stulticiam tempore & loco simulare. Plures enim stultis nocere non

de dignantur qui tamen sapiētibus emulantur. Vnde Catho. Insipiens esto cum tempus postulat aut res. Stulticiam simulare loco prudencia summa est. Et Ouidius libro tercio de tristibus. Forsitan hoc studium poscit furor esse videri. Sed furor hic eorumqꝫ stulticia prudencia est. Sed hi stulti sunt quorum finis ineptus: desideria pua. & mores inhonestatis spēꝫ gerunt: excessusqꝫ continue sectant̄: & omni tempore temporamento contrariantur. Cum tamen Seneca epistola xxviii ad lucillum dicat. Magni inquit animi est mediocra malle quam nimia: necesse est enim vt exeat cupiditas naturalem modum atqꝫ transiliat stultorum mens. Quia scilicet stultorum appetitus euanescit: eo ꝙ nature limitibus non refrenatur. Ideo stulti nuncupati sunt: quorum leticia & tristicia amēcie modum ostendit. Vnde Simachus in libro epistolarū. Leticia res loquax est atqꝫ ostentatrix sui. Quod de leticia stultorum intelligendum est. Nam improborum leticia cito ad planiciem cadit: eorumqꝫ laus & lasciuia nunquam habent concordiam: vt ex prouerbiis sapientum colligitur. Nempe stulti in singulis extremisant: & in suis leticiis gestis & consultis ita gloriantur: vt se posse cadere non timeant. Sed teste Eunodio. Nulla fides letis integra nec dubiis. Et Gamfredus in poetria. Sirenis exemplar habe docearis in illis casibus in letis semper peyora caue. O igitur stulti attendite quomodo vestra leticia: tristicia est. exultacio casus Risus plāctus. laus dedecus. munera quoqꝫ facta vobis. viam perdicionis vobis ministrant: vestrisqꝫ nutibus stultis hominum tempora vane detinetis: criminibus quoqꝫ in vobis & ceteris fomentum ministratis. Vnde Ouidius libro primo de arte amandi. Mens erit apta capi tunc cum letissima rerum. Et seges in pingni luxuriabit humo Pectora nimium gaudent nec sunt attrita dolore. Ipsa blanda possunt tunc

ſubit arte venus. Heu lamentabilis leticia que veneri
famulatur que ſtultorum leticia nuncupatur. Atten-
de enim illud Ouidii libro de ponto. Tu modo fac ti-
meas & que tibi leta videnť. Dum loqueris fieri triſ-
tia poſſe puto: quod ſtulti minime conſiderant

Capitulum xiii de ſtulto amore

f Atuus amor iudicium impedit racionis: & in
propria cauſa vnuſquiſqꝫ frequēter ſeducitur
Amor enim excecat & vere iudicare non per
mittit. Prudēs igitur ſi fieri cupis: medio interpoſito
tuam diſcerne cauſam: & alterum ſi preſtituas. Et
illo quod iudicaueris: de te ipſo arbitreris iudican
dum Noſci enim teſte Ariſtotile libro ſecundo de ani
ma. viſum cauſari ſine medio non poſſe: & obiectum
ſenſui ſuprapoſitum. ſenſacionem impedit. Si igitur
tu tibi propinquior ſis & immediacior quam res que
cumqꝫ viſui ſuprapoſita: quomodo ergo de te iudicare
poteris. Tu igitur medium queris: & in alio conſiçe
ra quod de te iudicare cupis: quia plurimos proprius
excecat amor. Nam vt ex prouerbiis ſapientum colli-
gitur: ꝙ amare & ſapere vix a deo conceditur quia ſci
licet raro accidit: vt homo ſapienter iudicet de eo qđ
amat. Vnde Varro in ſuis ſentenciis dicit Nullus tam
modeſte iudicat ſua ſicut aliena. Hoc autem accidit
eo ꝙ nemo ſibi inuidet. Nam olim thobares magnus
Alexandro dicebat. Natura inquit mortalium hoc no
mine praua & ſiniſtra dici poteſt: eo ꝙ in ſuo quiſqꝫ
negocio hebecior eſt quam in alieno. Et Therencius in
adelphis. Homine inquit imperito nihil iniuſtius:
qui nihil rectum putat niſi quod ipſe fecit. Omnium
qꝫ hominum vere natura eſt: vt aliena melius iudicent
quam ſua. Vir igitur prudens vt de propriis bene iu
dicet aliena conſideret Sed reuera teſte Plinio in epiſ
tola ad cornelium, Tacitum ſue quiſqꝫ inuencioni fa-

tuet. Et Quintilianus libro ſecundo. Aliena quoꝫ vi-
cia magis vult quiſq; reprehēdi quam ſua. Vnde Lac
tancius libro de falſa ſapiencia. Nemo poteſt de ſe rec
te iudicare: ſed aliena melius quam ſua iudicat Et Tu
liꝰ libro primo de officiis. Neſcio inquit quomodo ſit
vt magis in aliis quam in nobis metipſis cernamus ſi
quid delinquitur. Hec enim omnia proprius facit a-
mor. Vnde Senē ep̄ xxvi ad lucillum. Vna eſt cathena
que nos alligatos tenet: ſcilicet amor. Vnde aliqui ſūt
qui nihil rectum: niſi quod placet dicunt. Vnde in-
quit Oracius in epiſtolis. Et Ouidius libro de ponto
Quod fecit quiſq; tuetur opus. Et Marcialis coquus
Qui enim damnat ſua vota libenter quaſi diceret nul-
lus. Vnde Amandus. Sic mos eſt hominum quicquid
ſibi fecerit ipſe. Vile licet maneat approbat eſſe tamē
Ecce audiuimus quomodo omnes homines in factis
propriis male iudicant. Et ideo ſuorum delictorum
correctionem non aſſecuntur. Quoniam teſte Maxi-
miano non intelligēti: nulla ſequit̄ curacio morbi: nec
ſolum tamen homines peccata propria non intelligūt
ſed eciam bona que ſi fecerint ſubliuiare valde conten
dunt. Iuxta illud Petronii. Omnes apertis oculis bo
na ſua computant plurimi: eciam alios putant velle
quicquid volunt: & in aliis eſſe quod in ipſis ſenciunt
Itaq; imprudentiſſimum iudicium ipſorum eſt: non
tantum quo ad ea que de ipſis iudicant: ſed eciam quo
ad illa que de aliis ex ſe ipſis arbitrantur. Vnde Iulius
celſus libro ſecundo. Que volumus libenter credi-
mus: & que ſentimus Alios quoque ſentire ſperamus
Horū autē iudiciū fallibile nimis ē & ſepiꝰ erroneum
Nec tamen reprobo alteri ſi facias quod tibi fieri pe-
tas: aliū tamen tuis deſideriis conformem non ſp eſti
mabis. Attendant igitur ſapientes vt recte iudicent
vt proprio amore non decipiantur: nec eciam virtuti
preferant. Vnde Iuuenalis libro tercio. Summum

credo nefas scelus preferri pudori. Quod faciunt plures naturalibus desideriis sua crimina imponentes: eodemque pacto quo de seipsis male iudicant friuole se excusant. Heu quam cecus est in viciis amor inquit Claudianus in maiori. Prefata verumtamen desideria: nature nullus imponat sed malicie. Nam vicium omne nature metas excedit. Vnde Prudencius summa quies nil velle plusquam postulat vsus. Sit victus vt simplex alimonia vestis & vna. Expletumque modum nature non trahat. Que verba nihil aliud sonant: nisi quod naturale desiderium contentatur habere victū & vestitū: & si vltra desideramus nature inscendimus metas Absint igitur huiusmodi vana: absit amor inutilis rerum. Vnde Theodolus. Mortales cūcti quid contendunt adipisci nec si perficiant vite crimina querant: quia scilicet res sic debent desiderari vt eorum delicta non conmittantur

Capitulum xiiii de fortitudine & constancia mentis

f Ortitudo est virtus qua cetere solidantur: & sine qua in bono non perseueratur. Expedit igitur volentibus spiritualiter proficere vt sint animo fortes: quia fortitudo est qua omnia roborantur & moderantur. Vnde Aristotiles tercio ethicorum. Fortido inquit tenet medium inteer timores & audacias. Et Tulius in secundo rethorice. Fortitudo inquit est concepcio considerata periculorum laborumque perpessio. Et alibi. Fortitudo est verum magnarum & humilium concepcio laborisque cum vtilitatis racione perpessio. Et idem quarto rethorice dicit. Fortitudo est concepcio laboris & periculi: cum vtilitatis racione: & comodorum compensacione. Et idem in Tustulanis questionibus libro quarro dicit. Fortitudo est affectio animi legis summe in proponēdis rebus obtemporans vel conseruacio stabilis indi-

ta rebus: que formidolose vini repellunt. Ex quibus omnibus clare apparet: ꝙ fortitudo habet in arduis locum: & in grauibus probatur hanc siquidem virtutem si quis habuerit: minas non timebit: immo nec mortem pauebit. Quia teste Tulio in libro inuectiuarum. Nequaquam viro forti: turpis accidere potest Et Quintorcius de gestis Alexandri libro quarto ait Forcium virorum est magis mortem contemnere quã vitam odisse Et Cassiodorus epistola vicesima tercia. Licet sub ocio laudabilis fortitudo sit: dum tamen se probandi non habet spacium. Oculta est lux tota meritorum. Hec enim virtus in aduersis maxime patet. Vnde Valerius libro quarto. Fortiter se in aduersis gerere debet: qui aliud quam fortunam senientem in adiutorium sui pudorem conuertere vult Tũc enim vir est animo fortis: quando aduenientibus malis & bonis: robuste perseuerat. Nec tamen optanda sunt pericula vt fortem se quis ostendat. Sufficit enĩ pericula si contingant: valde tollerare. Vnde Seneca ad lucillum epistola quadragesima septima. Non sum inquit tam demens vt egrotari cupiam: sed si egrotandum fuerit sufficit vt nil effeminate faciam. Non enĩ pati tormenta optabile est: sed pati fortiter. Et idem Seneca libro tercio de naturalibus questionibus. Humano inquit animo a bonis artibus robor venit: & a consideracione nature. Cur enim hominem: aut feram aut sagittam aut lanceam timeam: nisi quia pericula me expectant. Vnde Lactãcius libro de vero cultu. Timidi & inbecillis est animi aut dolorem metuere: aut egestatem aut mortem: que omnia si quis non horruerit fortissimus iudicatur Qui autem deum metuit illa omnia non metuit. Vnde Galterus libro quinto. Nulla rei nouitas. peruertere forcia debet pectora. Quasi diceret ꝙ nullus propter infortuium debet desistere: aut ex fortuna decidere. Illos tamen fortes

non dicimus qui delictorum suorum existunt defen-
sores qui non verentur cum male fecerint: se validos
nuncupare. Quia teste Ouidio libro secundo sine tit.
Felix q qd amat defendē fortit audet. Quasi diceret
ꝙ illi sunt felices qui amant que palam defendere au-
dent. O igitur milites precipue cristiani: assit animis
vestris fortitudo: ne subeat demonis versucia viribus
si caueritis animos erigite quia vincere vos nullus po
test: nisi propria libertate succumbatis. Vnde sicut
in prouerbiis sapientum dicitur. Nunquam peri-
culum sine periculo vincitur: nihil magnum in rebus
humanis nisi animus fortis. Quid enim prodest tua sa
piencia in periculo si non prosit: quid temporancia si
cadere te permittit. Omnes enim virtutes sine vir-
tute sunt: si fortitudo comes non fuerit. Quinimo vir-
tutis nomen fortitudini maxime competit. Nam a vi
ribus virtus: & in viribus fortitudo est. Nimirum igi
tur si fortitudo virtutis nomen pre ceteris habet. Vn
de Galterus in Alexandreidos libro sexto. Nihil in-
quit est ꝙ fortis & ardua virtus deserat in expertum
mouet enim omnia & omnia temptat. Et Ouidius li
bro de ponto. Omnia deficiunt. animus tamen omnia
vincit. Ille eciam vires corpus habere facit. Et idem
libro decimo methamorphosios Audentes deus ipse
iuuat. Vnde prosper in libro epigramaton. Qui valet
in aduersis oneratam ducere vitam. Hic magis est ani
mi. Vnde Oracius in libro carminum. Rebus in au-
gustis animosus atq fortis apparere potest. Vtinam
igitur conmemoremus predecessorum fortitudinem
animorumq validitatē. Refert enim Gustius in abre
uiatura pompey libro secundo quomodo in maratorio
prelio quidam adolescens animo floruit valde cuius
nomen themistodes. Refert enim ꝙ hostes post prelii
innumeras cedes fugam acceperunt quod cernēs pre-
fatus adolescēs ad naues hostium fugit: & cum manu

dex̃ naue͂ tenuit nec pri9 dimisit: c̄ manū amitteret: qua amissa sinistra q̄ manu naue͂ tenuit. morsu nauem detinui Itaq̄ nec cedib9 fatigat9 nec manib9 āputatis victus ē Vnde ad vltimū velut rapida fera dētib9 dimicauit: ducētaq̄ milia persarū: eo prelio ceciderunt. Ecce quam laudabilis victoria que fortitudine vendicata est. Vnde Seneca epistola xiii ad lucillum. Non potest magnus spiritus athleta habere nisi saguinem suum viderit. Tunc enim profectus animum non proicit. sed cum magna spe ad pugnam descendit. O vtinam tantum inhereret nobis fortitudo. exercendo miliciam cristianam: q̄m tam plurimi pro temporali protectione habuerunt. Hy enim sunt laudabiles: sed illi multum laudabiliores: nec tamen putem9 omnes pugnantes fortes debere appellari. Virtutem enim nō habent fortitudinis si illicito titulo pungnant vt inde lucrum sperent. Vnde Tulius libro primo de officiis. Fortes quoque & magnanimi sunt habendi: non qui faciunt pungnam sed qui propulsant iniuriam. Inuenitur enim qui laboribus susceptis periculisq̄ additis non querat mercedem aut gloriam Animaduertant igitur seculi pungnatores qui lucrum & fastum ex suis laboribus expectant. In ipsis enim nulla virtus est. Nam virtus mercede͂ terrenam non querit. Non dico tamen q̄ fortitudine gaudere non possis: si damna tua que inimicorum occasione tulisti: recuperare non valeas. Horum tamen adepcio finis tuus esse non debuit: quia preter ista vir armiger rem publicam tueatur. Sed procul dubio illud Tulii verificatur ii tusculanis questionibus libro primo. Nemo inquit sine magna spe seipsum pro patria offert ad mortem. Vtinam tamen spes fiat: sub spe non superbie sed eterne glorie vt fortitudo que virtus est tali spe mediante habeatur

Ca.xv. De perseuerancia in bono

Ene agere parum prodest sine boni operis p seuerancia. Vnde in prouerbiis sapientū dicitur. Nihil prodest didicisse bene: & facere si cesses. Nam turpe est bona cepta deserē. Vnde Quītilianus libro quārto de oratoria instigaciōe perseuerādum est. quia sepius et si vires deficiūt animo tñ pseuēmus. Nam teste Tulio in primo ītborice. Perseuerancia est ī racione bene cōsiderata: stabilis perpetuaqꝫ permansio. Illi igitur perseuerant qui bona incepta cōtinuant. Diceres forsitan te perseuerare non posse Que teste Seneca in thieste. Leue quidem est miserias ferre: sed ferendo perseuerare graue est. Et idem in hercule furente. Per multa inquit opera: virtꝰ laxari solet. Quibus attentis mirum est: si quis perseuerare possit. Huic autem dubietati respondeo omnibꝫ agendis modū debere preberi: vt enim perseueres ñ oportet vt laboribus incessanter insistas: sed vt mala euites. et horis oportunis bonis intendas. & si frequēter bona facere nequeas: saltem dum feceris diu pseuera. Iuxta illud Seneca in edipo. Quod sepe fieri non potest: fiat diu. Sed quod dicemus de his qui nō gloriantur: nisi excogitando meritorum varietatem nullamqꝫ obseruātes stabilitatem. Vna etenim die vota ieiunioꝝ obseruant. altera die studio tempore dispensant: orare īde pretermittūt: et cōtinere in posteꝝ preordināt. et postea hiis omnibꝫ ꝯtraria faciūt. Rursus vno tempe velut heremite viuūt et altero publico ꝯuictui assistūt. Tales enī vna die videbꝫ tā mestos tā tristes: tā marcidos et pallidos vt in se mortui credantur. innumerabilesqꝫ penas ꝓ regno celoꝝ pati existimātur. Eosdem quoqꝫ postmodū videbis risibus deditus et iocis. porcoꝝ ebrietatibus dissolutos: mulierum tactibus īfectos: & quicquid a sua voluptate subtraxerint hoc postmodū inepte superaddunt. In ipsis

enim nulla est perseuerācia: eo ꝙ ab eis non desideraẗ nisi fastus & apparēcia. Talibus vtiqꝫ ꝓdesset si pociꝰ us studerent in bonis inceptis pseuerare quā si noui‑tatem meritoꝝ et vt melius dicam apparatuū excogi tare sollicitenẗ. Vnde Seneca ad lucillum episto. xvi. Plus opis est vt ꝓposita custodies quā vt honesta ꝓ‑pones. Perseuerādum est enim et assiduo studio attē dendum quousqꝫ bona mens fiat bona volūtas. Et idē epistola. xxii. Turpe est credere hominē luctari cum officio quod semel recepit. qa vir non ē fortis ac stren nuus qui laborem fugit. Et oracius ī libro carminum Equā memēto rebus ī arduis seruaē mētem. Nempe qui vult et fortis et pseuerās fieri: pocius ī bonis cre scere quā incepta deserere debet: nec cum fortuna de bet mutari. quod tñ instabiles faciunt. Vnde Ouidi us in libro de tristibus. Rara inquit virtus quā nomē fortune gubernat. Que maneat stabilis confugit illa pede. Nam qui cecidit stabili nō erat ille gradu. Vt ī quit Boecius primo de cōsolacione. Et Ouidiꝰ li. epi stolaꝝ. Cepisti melius quā desinis vltima primis. Ca‑dūt dissiles hic vir. et ille puer. Quasi. d. ꝙ constans melius desinit. et alius incōstans faciliter decidit. Sꝫ plurimi se viros appellant qui femineis moribus titu bant: minimeqꝫ pseuerūt. De quibus Oracius in epi. Quod peciit spernit repetit quod nup omisit. Estuat & vite discōuenit ordine toto. Quod faciūt incōstan‑tes qui sue instabilitatis calūniam locis imponūt. Ita qꝫ loca incessanter mutant. nec tamē p amplius ab his bona cōtrahunnt. Vnde socrates. Cuidam q̄renti cur mutacio locoꝝ nihil sibi ꝓdesset ad adepcionem bono rū. Respondit quid miraris nihil tibi pegrinari pro desse: cum te circūferas. Quasi dicēt qui viciosus est nō ex mutacione loci: sed mentis variatur et meliora tur. Vnde Seneca epistola. xxviii. Animū debet mu tare nō celum. Fastum enī si ptransieris mare: secunẗ

te vicia quocūq; perueneris. Queres qre fuga ista te ñ adiuuet. quia tecū fugit. Et epi. lxxix. Freques de loco migracio instabilitas animi est. Hec eni omia ideo dicta sunt. qa instabiles viri locū statusq; pmutāt. credentes deforis mederi. cum sit tñ interior moribus. mētem eni et nō extrinseca mutare phibemur. Vnde Oracius libro carminū. Impiger extremos currit mercator ad indos. Per mare paupiem fugiens per saxa pgit. O ciues ciues nō animum mutāt qui transmare currūt. Nūquid plures iuuenes cōspeximus: quibus paterna doctrina dicebat. Discurrite p orbem vt sapientes sitis. Heu discursus iste sapientes nō facit: sed instabiles animo. Tales eteni vbiq; sūt et nusquam habitant. eo q vbiq; habitant: sed nullibi resident. Vnde Marcialis coqu9. Dic mihi quo veniā: dic mihi qua te pte requiram. Quisquis vbiq; habitabit nusquā habitabit. Quid pdest igitur homi laboranti vt cōgrue viuat si non pseuerat. aut quid inimicos homines vincere: et vicia non domare. Quid enim peccatis subicit & si molas posset deferre nihilomin9 fragilis est. Vñ Seneca libro septimo de naturalib; questioib;. Quid est igitur i rebus humanis precipuū ?. Et respondet animo omnia vicisse. Nulla enim victoria maior ē q vicia domasse: innumerabiles siquidem fuerūt qui populos et vrbes habuerūt. Et subdit quid mai9 quam contra calamitates esse fortem. Et cōcludit quid isa nio quid anhelo: quid sudo: quid terram: quid forum verso. Multum opus est maius vt a sordibus discedamus: et a torpore nos ducamus: & tantūdem in occultis subtilibus veritatem inquiramus. Dicit autē peccator & vir instabilis quomodo permanebo aduersus fortunā dum videro premissa grandia munera: que ñ de difficili animus resilit. Queso attende fortunā mutabilem: & animū stabilem fieri debere. Teste enim Seneca epistola. viii. ad lucillum. Cogitate inquit ni

bil esse mirabile preter animum. Omnia enim fortui ta lapsa interiunt. Animus autem bonus perseuerat Vnde idem epistola. lxxi. Eadem īquit virtute: et ma la fortuna vincitur et bona ordinaliter acquirit. Vir tutem intelligo animosam et excelsam: quāquā īcitat quicquid infestat. Non inquit mirum est in tranquil litate nō cōcuti: sed illud mirare vbi omnes iacent ali quid stare. Dices forsan: quis stabilem me faciet. nūc enim paupertas me affligit. nunc timeo exilium: nūc incarceror: nunc infirmor. Quomodo igitur subsistaȝ Cui querele respondet Seneca epistola. xxiiii. Fiam pauper. Et subdit. Inter plures ero exul: viaȝ vbiq pe nis alligabō. Ad hoc enī natura me genuit: vt corpori graui astringar. Infirmabor cessabit laguor sanitate. vel morte moriā vt melius viuam. In omnibus igitur animus supstat sapientis et cōstantis. Fugiamus igit fortuita. Quia teste eodem Seneca epistola. xxxvi. Inmores fortuna ius non habet: sed animus ad tranql lum terminū venit qui in eodem habitu est scilicet q pseuerat Capitulū xvi. De incōstancia

Este Tulio li. de nata deorum. Inconstancia non debet cadere in virum sapientem. Verū est tamen q multi tanquam epicuri nulla vo lunt stabilitate firmari. Vnde narrat Seneca libro de constancia sapientum q epicuri corpori multum pep cerunt dicentes: non licet sapientem ferre molestiam Qua propter voluptatem tanquam felicitatem sūmā elegerunt. Non decet tamen hominem mobilitate seu fragilitate sic agitari vt p quacumq tribulacione in mutetur. ymo licet in tribulacionibus constituatur. nihilominus tamen constanter debet tollerare. Nārat enim Augustinus libro nono de ciuitate dei capitulo quarto. Q licet Eneas multas tribulaciones haberet in parte sensitiua. vsum tamen racionis in mente non perdidit. Ideo Virgilius de eo inquit. Mens inmota

manet lacrime voluuntur inanes . Qua propter libro
tercio de nugis philoſophoꝝ narratur Socratem dixiſ
ſe . ſapientem offendi non poſſe . ymo aduerſus omneȝ
fortunam conſtans & inmobilis manet . Vnde Valeri
us in libro quĩto de morte Socratis refert : ꝙ forti ani
mo refert : conſtantiq; vultu pocionem venenoſam . li
cet mortiferam accepit . & cum eius vxor lamentaret̃
dicens . Vir meus innocens moritur . Socrates dice
bat . male cõqueris . Nam ſi me diligeres cupere debe
res vt innocens moriar . Turpe eſt enim morte dignũ
mori . Ipſe enim Socrates omnes mũdo ſeruientes mi
ſeros vocauit . Nam cum ab eo peteretur quis miſer
eſſet . Ipſe reſpondit : miſer eſt qui nũquam miſer fuit
Quaſi . d . ꝙ ille miſer eſt qui nũquam miſerias mundi
ſuſtulit . Nam veteres legimus in magnis anguſtiis ꝑ
ſeueraſſe . et licet oneroſa fortuna ipſos perſequeret̃ .
nihilominus animo conſtautes permanſerunt . Nãrat
enim Valerius libro quĩto ꝙ Anaragoras philoſophꝰ
audita morte filii ſui quem maxime diligebat inmu
tatus permanſit . Vnde ſibi ea anũciata ita reſpondiſſẽ
refertur . Rem inquit nouam ſeu expectatam non an
nũcias . ſciebam enim ꝙ omne natum ex me eſſet mor
tale . Sciebam inſuper . ꝙ ſicut nullus moritur niſi pri
us vixerit . Ita nullus viuit : niſi moriturus ſit . Ibidem
eciam recitat Valerius . Xenodoxes audita morte ſui
primogeniti mĩme cõmotus fuit . Vnde dum ſacrifi
caret & coronam in capite haberet . vt morteȝ filii ſui
audiuit coronam de capite pro lamentacione tantũmo
do depoſuit . Cum tamen interrogaret qualiter mor
tuus fuiſſet . ſibi relatum eſt . ꝙ in bello pũgnando mõ
tuus eſſet . Quo audito ipſe Xenodoxes ſtatim coronã
repoſuit . et ſub iuramento ſacrificiorum affirmabat .
ꝙ plus gaudebat de virtute filii quam bellando habe
bat : quam de ipſius morte triſtaretur . Ex hiis igitur
patet ꝙ predictorum virorum animus fortuna pert

bari non potuit. Vnde Valerius libro septimo de quo dam alio philosopho narrat ꝙ cum filii eius sibi ablati fuissent. omniaqꝫ bona dissipata: interrogatus fuit qd perdidisset. Ipse autem respondit: ꝙ nihil. dicens om- nia mea porto mecum. quia scilicet virtutes & scien- cias in animo secum gerebat. Nec tamen in solo virili sexu talem mentis constanciam legimus. ymo eciam ĩ muliebri fragilitate perseueranciam commemoratam reperimus. Narrat enim Ambrosius libro tercio de virginitate ꝙ mater quedam eiusqꝫ filia ĩtantum ama uerunt castitatem. ꝙ maluerunt in flumen precipita- ri quam lubricitatis dedecore contaminari. Vnde cũ violari se timerent se mutuo amplexantes. & quasi co reas letas ducentes in flumen se proiecerunt. Insuper Augustinus primo de ciuitate dei de lucrecia narrat ꝙ cum a Tarquino violata fuisset. parentes statim cõ uocauit: et pre grandi animi constancia parentibus ꝑ sentibus se interfecit: legens sue castitatis integrita- tem violatam fuisse. Si igitur muliebris animus mor ti non pepercit. Vir igitur fortis perseueranter in bo nis operibus permanere debet atqꝫ vicia constãter de bet detestari. Vnde Seneca epistola. liii. Nũquam in quit cum viciis satis litigamꝰ. Ea igitur persequi de bemus: sine modo et sine fine. Nam in viciis non ẽ mo dus neqꝫ finis. quia mentem sine fine laniant. Si igiẽ extrahi non possunt cum illis pocius cor est euellendũ Ex hiis concludamus constanciam maximam haben- dam ad mala cõpescenda. Huius autem temporis nul la est constancia virorum. sed fragilitate inminente. modiciqꝫ timoris occasione decidunt. Queso tamẽ vt veterum constanciam conmemoremus. Narrat enim Valerius libro quinto capitulo sexto ꝙ vir quidã dic- tus Codrus mõti se exposuit eciam vltra vires: vt sui victores deficerent. vnde Augustinus libro quĩto ca pitulo. xviii. de ciuitate dei narrat de quodam qui se

in foueam precipitauit: eo ꝙ audiuit a diis fuisse dictum ꝙ romani perdiderunt id quod optimum habebant. Narrat eciam de bruto qui filios suos occidit q fuerunt cōtra rempublicam. Vnde poeta. Natusque pater noua bella manentes ad penam pulcram pro libertate vocauit. Idem narrat de alio, qui filium occidit: eo ꝙ contra voluntatem imperii fecerat licet pro patria pūgnasset atqꝫ vicisset. Nam estimabat peius imperium contemnere: quam absqꝫ voluntate imperii eciam pro patria gloriose vincere. Hiis igitur exemplis colligimus antiquos constantes fuisse. Ideoqꝫ famosus atqꝫ racione sue animositatis nomen acceperūt

Capitulum. xvii.

De constancia

Nullum redditur laudabile opus si constancia desit. vbi autem quis permanet constans: sui operis precium adipisci meretur. Nempe cōstancia veritatem predicat. iudices prauos redarguit & omnium virtutum genera ad salubrem portum deducit. Nunquid diogenes veritatem singulis dicere non formidabat. Narrat enim Valerius libro sexto q̄liter Aristippus diogeni olera lauanti dicebat. O diogenes. si dionisio adulari velles: talia non ederes. Cui diogenes. Si tu inqt edere velles Dionisio adulaciōes non dares. Ecce quanta viri cōstancia. qui maluit pauperiem ferre pro veritate dicēda: quam adulari: et exinde ditari. Sed nec in solis viris constanciam reperimus. sed eciam feminas animo fōtes extitisse legimꝰ vnde narrat Valerius libro quinto qualiter mulier q̄dam absqꝫ demeritis a Philippo condemnata: constanter dicebat. O Philippe vtinam vētrem tuum magis sobrium inuenissem. Nam oris tui crapula: non est iusticie amica. Hiis igitur verbis coegit eum de causa sua inquirere et iustius iudicare. Insuper narrat qualiter: cum dionisius tirānus propter nimiam crudeli

tatem deberet succumbere. mulier quedam alta voce orabat. vtinam dionisius in columis esset. Quod cum audisset dionisius: ipsam interrogauit cur hoc dicerꝫ Ipsa autem respondit. Cum essem puella tirãnum crudelem habuimus: crudelior successit. tu autem tercio adueniens ceteris crudelior fuisti. Peto igitur vt maneas: timens ne peiorem post te habeamus. Ecce quãta mulierum constancia que veritatem dicere non erubueruut. Laudanda est igitur virtus constancie vel fõtitudinis. Quam siquidem virtutem Mocrobius legitur libro primo sic descripsisse. Fortitudo seu constancia est animum super periculum erigere: nihilq̃ nisi t̃pia metuere. fortiter aduersa tollerare: & humiliter prospera. Qui enim hac virtute caret nullam in suis operibus prosperitatem habebit vel obtinebit. Nam per ipsam constanciam martires preualuerunt: confessores vsq̃ ad obitum perseuerauerũt: & principes dominari meruerunt. Narrat enim Valerius vbi supra Qualiter Pompeius cuidam viro antiquo: suam etatẽ improperauit dicens ipsum mortuum fuisse in senectute & exinde resuscitatũ. Cui senex respondit: Non mentiris inquit pompeie. quia cũ mortuus essem iui ad inferos ibi vidi multos de te conquerentes eo ꝙ iniuste per te condempnati fuerunt: atq̃ perdicionis eorum causa fuisti. Verumtamen tũc temporis magnũ erat pompeio malum aliquid dicere. Viri igitur cristiani constanter in via domini ambulare debent non timendo eos qui occidunt corpus. sed in domino fiduciam constituere. vnde Tulius in secundo rethorice confidenciam sic describit. Confidẽcia inquit est virtus per quam magnis & honestis rebus animus cum spe certitudinis fiduciam collocabit. Hanc tamen fiduciam plurimi non habent. quia neq̃ in deo: neq̃ hominibus confidunt. Cuius oppositum legimus de Alexandro secundum Valerium libro secundo. Qui cũ

infirmaretur . et suus medicus nomine Philippus po
cionem ei dare vellet. tunc quidam dictus Permenon
Alexandro scripsit: vt caueret ab īsidiis Philippi . cu
ius litteras cum legisset pocionem indilate sumpsit: et
Philippo litteras legendo tradidit. Itaqꝫ prius pocio
nem sumpsit: quam medico nūciaret suspicionem. Nā
rat eciam ibidem ꝙ cum Alexander audisset quendā
familiarem multa mala de eo dixisse: relatorem respu
it dicens . Non est inquit credibile vt non diligar ab
eo quem tanto tempore amaui . Confidenter igitur ī
cedamus de deo: non solum de proximo confidentes.
Nam Iacob claudicabat. & tamen preualuit. quia do
minus cum illo erat . Narrat enim Valerius libro ter
cio . Qualiter cuidā claudo in acie existenti vnus inꝓ
perauit dicens: quid ibi faceret. Ille respondit propo
no pungnare & non fugere. quia claudus fugere non
potest. licet igitur claudus esset tamen confidebat.
Narrat īsuper de quodam cui dicebatur ꝙ sagitte ad
uersariorum propter multitudinem obscurabant solē
Ipse respondit ī vmbra spaciari delectabilius est. Hoc
enim ex magna confidencia dicebat. Insuper de quo
dam ibidem narratur . cui cum diceretur ꝙ muri ca
stri quod obsidebant erant excelsi. Ipse respondit. pro
mulieribus alti sunt. sed non pro viris qui ipsos fece
runt . Constanter igitur et confidenter speremus in
domino . Quia teste propheta qui sperant in domino
non confundentur

Tractatus quartus libri secundi est de virtutibus capitalibus Cuius primū capitulum est de Humilitate

Iri gloriosi humilitatis gracia deo placuerūt. Vnde narrat Gregorius in dialogo libro primo capitulo xv. qualiter Constantinus humillimus fuit. Nam cum qdam ipsius Constantini audiuisset famam. accessit vt videret ipsum. quem cum vidisset ait. Ego credebam istū hominem grandem esse. sed nihil habet de homine. Quod cum audisset. Constantinus: gracias agebat dicens: tu sol9 es qui oculos in me apertos habuisti. Ecce magis amabiliter despicientem quam laudantem. Vnde Augustinus super Iohannem. omelia. prima. Vera inqt humilitas est in nullo superbire: in nullo murmurare: in nullo ĩgratū esse vel querulū: sed in omnibus deo gracias agere. Et idem Augustinus in epistola. xxxvi. Non est inquit: alia via ad obtinendū veritatē nisi humilitas: quia ea vnusquisq seipsum congnoscit. Et ibidem narrat de quodam rethorico qui cum interrogaretur quod preceptū in rethorica magis est obseruandum. Respondit q pronunciacio. Et cum secundo tercio et quarto ab eo idem peteretur: ipse pariter idem respondebat. Sic inqt Augustinus. Quociens de preceptis humane legis interrogas me quod magis obseruandum: nil aliud respondere licet: nisi serua humilitatem. Que qdam humilitas non errorem sed scienciā gignit: si vera fuerit. Vnde Anshelmus libro de similitudinibus capitulo. xxvii. Septem inqt sunt gradus humilitatis. Quorum primus est cognicio sui. Secundus est dolor de culpis ppetratis. Tercius est sui peccati cōfessio. Quartus voluntaria persuasio scilicet q fateatur se peccatorem. Quintus contemtus sui. Sextus tollerancia iniuriarum. Septimus gaudium humilitatis. Quorundam tamen sciencia non humiliat sed ĩ

flat. Quo ad hoc tamen non sciencia sed ignorancia ē
Quia teste Gregorio .xxiii .moralium. Vera sciencia
non extollit sed lamentari facit. Vnde dicitur Ecclesi
astes. ꝑmo Qui addit scienciam addit et dolorem. Vn
de Bernhardus: de gradibus humilitatis: humilitatē
sic describit. Humilitas est virtus q̄ verissima sui cog
nicione sibiipsi quisqꝫ vilescit. Ideo humilitatem Au
gustinꝰ suadꝫ sup Iohannē omelia. xv. dicens. Vt om
nium morborum cupido & ꝑpitudo curaretur descen
dit filius dei et humilis factus est. Si ego te pudeat
imitari humilē seruū: humilem deū saltē imitare. Vn
de Mathei. xi. Discite a me qa mitis sum et humilis
corde. Et Gregorius. xxxiiii. moralium. Quanta igi
tur humilitatis virtus est per quam deus sine estima
cione viuebat homo: licet magnus esset: factus est par
uulus. Item Iheronimus epistula. lxxxvii. Illam inqt
sequamur humilitatem quam deus docuit: quia multi
eius vmbram: pauci vero veritatem attingunt. Aufe
rantur igitur omnia figmenta verborum: cessent simu
lati gestus: quoniam non ceremonia: sed iniurie paciē
ciam humilem probat. Attendamus enim quoniam ꝑ
humilitatē virgo sublimata est: et omnis superbia po
stulat casum. Nam pheton cecidit superbus vt dr̄ pri
mo methaphisice. Et thedalii filius aera scandere vo
lens precipitatus est. Romaniqꝫ sua superbia subiecti
sūt: quoniā supbis deus resistit teste propheta. Nam
et humilitatis exemplū a Cristo suscepimus. Omēsqꝫ
supbos legimus deiectos. Nunquid superbia Babilo
nis liguas diuisit. vt dicit̄ ī gen̄. Nunqt Amon propt
superbiam suā ab omnibus adorari voluit. sed in pati
bulo suspensus fuit: quod parari fecerat. Hester. ter
cio. Nunquit propter superbiā Balthasar interfectus
et Nabuchadonosor de solio eiectus est. Danielis. tcio
Nunqt Nichanoris supbia debellata fuit. ꝑmo mach
abeoꝝ viii. Et Antiochus propter superbiam insanabi

li plaga a domino percussus .vt dicitur.ii.macha.ix. Nempe sicut fecit superbia casum. sic et humilitas exaltat. Nam Dauid fuit minimus inter fratres suos super quos tum exaltatus est .vt patet primo Regum. xvi. Rursus Manasses precessit Effraim. qui tamen Effraim benedictionē recepit. vt patet.geñ.xxviii. Nunquit Adonias natus est ante Salomonē: et tamē Salomon obtinuit regnū. vt dicitur.ii.Regū.xxiii. Illi ergo maiores fuerunt: qui tempore posteriores et corpore minores: fuerunt scilicet humiliores. Qui autem ambicionem preamauerunt mox per ruinam consumti sunt. Nam Chore et sui conplices perierunt qa dominiū ambierūt: & Moisi detrahebant. Item Absolon ambiens regnum & detrahens patri deiectus est secundo. Regum.xv. Nam Abimalech procurabat dominium: sed postmodū ī crimina maxima incidit quoniam fratres proprios occidit. Et Roboam ābiciosus pessime regnauit. tercio. Regū.xiii. Quomodo enim fieri poterit vt sistat firmo gradu superbus: nam qualiter fixus erit qui violenter scandere aliosq transcendere presumit. Nunquit precipue lugeat: cum nullū violentū perpetuum natura teste. Fastus nanq superborum fundamento caret: racione cum non roboretur: alias supbia nō esset. Qui enī racione erigūt superbi ñ sunt. Sed nunquid difficile est id permanere quod in altū eminet si fundamento nō solidet. Ecce vides superbis dei iudicio: congruere casum

Capitulum secundum de humilitate quomodo exaltat & superbia deprimit

E humiliare exaltacio est. Ideo appostolus secundo. Corrin. vltimo dicit. Ipsi vos probate an agnoscatis vosmetipsos.q.d. q homo cognoscens semetipsum defacili humiliatur. Ideo beatus Augustinus ī libro Soliloquiorum orādo dicebat. vtinam nouerim te & nouerim me. Nam

qui cognoscit se videt quia cinis & putredo est. Vnde. gen̄. xviii. dicitur qualiter Abraham loquens cū deo. dicebat. loquar ad deum meum. cum sim puluis & cinis. De cognicione hac loquitur Bernhardus sup Can̄. omelia. xxxvi. dicens Volo inqt profunde aīam scire pmo seipsam: quod postulat racio ordinis: quoniam apud nos sumus primum nobis. Talis eciam sciencia nō inflat: sed humiliat. Vnde Mocrobius libro primo narrat qualiter in fronte templi. Appollinis scriptum erat. Hec est via ad beatitudinem si teipsum agnoueris. Vnde vox de celo descēdisse creditur dicens scito teipsū: vt tradit Policratus libro. iii. ca. ii. Cui concordat. Iuuenalis. dicens ꝙ ista vox de celo descendit dicens gnotus olitus id est scito teipsum. Nā Augustinus. iiii. de ciuitate dei. ca. primo. Scienciā inquit celestium atqꝫ terrestrium magnam estimat humanum genus. Sed profecto meliores sunt qui huiusmodi scienciis seipsos nosse preponūt: quia laudabilior ē animus cui nota est sua infirmitas: quā qui ea non respecta vias siderꝫ scrutatur. Insuper Bern. super. can. omelia. xxxvi. Superbia inquit ignorancia ē cui quacum melior estimas quam sis: tua deceptrix cognicio esse mentit̄. Nam vicia sepe virtutes fore se similant: vt ait. Gregorius. xxxi. moralium ponens exempla et dicens. ꝙ dissoluta misericordia pietas habetur: & pertinacia cōstancia creditur: iactancia libertas vocatur: pigricia maturitas nuncupatur: inquietudo sollicitudo nominatur. et sic de aliis. Multi igitur sibiipsis menciunt̄ dum sua vicia virtutes putant. & se ignorantes crimina multiplicāt. Homo igitur examinare debet ꝯscienciā: vt quod malū est cōrigat. & quod bonum teneat. Nam de sanctis animabus in Ezech. legitur ꝙ corpus eorum erat plenum oculis. Et hoc de viris iustis Grego. expoīt sup ezech. li. pmo Ome. vii & xxi. Ceterū. Hugo de claustro anime. Sicut īquit

conuentus hora ſtatuta ad capitulum confluit vt ma-
la corrigat. Sic rō ad ſecreta cōdis debet ꝯuenire. Et
quod nephas ē cōrigē Iuxta illud. Iſaie. xlvi. Preuari
catores ꝛdite ad cor. Et ibidē. lxiii. Reduc me ad me
moriā vt iudicemur ſiꝉ quoniā cogitacōnes iuſtoꝝ iu
dicia Prouer. xii. Non qdē iudicia ad iudicandū ſeip
ſos. Iuxta illud. Eccle. xxxi. Precurre prior in domū
tuam & illam aduoca ad cor. Et Ezech. iiii. labia eoꝝ
reflexa intrinſicus per circuitum. Quod quidem Gre
go. libro. ii. ome. ix. exponit de vera cognicione ſui:
ex qua ſequitur humilitas. Vnde Seneca libro tercio
de ira narrat qualiter Sixtus oī die ſe interrogabat q̄
liter vixiſſet ſicut alias tactum eſt: pariter eciā quiſq̄
facere debet. Veruntamē ſicut ait Grego. ſup Ezech
libro primo. ome. ii. Sicut aqua concuſſa ſeu mota nō
repreſentat imaginem intuentis. Sic anima inquieta
ſeipſam cognoſcere non poteſt. Tunc anima eſt inqui-
eta quando humanis ſollicitudinibus occupatꝰ. Si vis
ergo teipſum cognoſcere intra cubile domꝰ tue: & ex
clude omnia preter deum: vt docet. Augꝰ. in ſuis me
ditacionibus. Si quis enī ad hoc perueniat vt ſua cog
nita fragilitate clariſſime concludat ſe mortis expec-
tatorem: aſſiduum peccatorē fore ſe cernet: ſe cinerē:
ſe vilem: inmundum ignarum: inmemorem beneficio-
rum dei. His nempe cognitis non erigetur in altum.
Vnde Lactañ. Non laudibus herebit: ſed humili plāc
tu fatebitur eos tātumodo laudibus dignos: quorum
mens tendit ad ſuperna preuio ſincero contemtu ſui.
O vir perite quid tibi pericie aut lecture proſunt: ſi
te tibi propinquum ignoras: & agnoſcis intuitū ſide-
rum forſan cunctoꝝ motus proprios & actus: planeta
rum ſitus: que forſitan uſq̄ ad minuta queris & pecca
ta tua ḡuiſſima non cernis. Scis tamen quia nihil tibi
facilius vel vtilius: quam ſi vera tui agnicione conuer
taris. Obſtat fortaſſis vanum ſeculi lumen cuius intu

itu mens excecat veritatem: & non perpendit ei9 de/
decus: seq supra se non reflectit Capitulum
tercium. Quomodo humilitas facit homines acceptos

Vmilitas hominem reddit acceptum: ama/
bilem: et sublimem: quando precipue humi
litas nō est coacta. Vnde Aristotiles. v. me
tha. Qui humiliatur sponte melior est quā qui humili
atur vi. Si enim humilieris: te rennuente: que gracia
tibi. Tunc enim mereris: quando in medio voluptatū
& honorum teipsum corde vilipendis. Vnde. Bruno
Humilitas est virtus qua homo verissima sui cognici
one vilescit. Ideo Seneca ad. Lucillum episto. vii. Re
dige te ad parua ex qbus cadere nō posses. Vnde. Va
lerius maximus. libro. iiii. refert. ꝙ cū Valerius om/
nia insignia sub titulo consulatus accepisset: tūc fasti/
gium magistratus ad humilem habitum deduxit: om/
nemq superbie fastum contemsit. Vnde. Prudencius
libro de conflicta viciorum. Humilitas inquit intēdit
gressum mediocriter omniaq parce erigit. Et Ouidi
us libro. iii. de tristibus. Tu quoq formida nimium
sublimari semper propositiq tui contrahi vela precor
Nam teste Oracio libro epistolarum. Paruum parua
decent. Omnis est autem homo paruus Quare Versi/
ficator ait: spernere mundum: spernere nullum: sper/
nere sese: spernere corpus proprium: quatuō hec bona
sunt. O quanta eorum stulticia qui in seipsis gloriant̄
Non aduertunt enim omnes superbos cōruisse: sed po
cius presidia vbiq petunt: nullū reuerētur: nulli obe
diunt: luciferiq videntur vestigia sequi: eo ꝙ de bōis
si habuerunt: deo gracias non impendunt: & si fortūa
ditabit eos: tunc deum negligunt & postponunt: seip
sosq deificos putant. Legimus tamen ꝙ. xenophon sa
crificaret & deum reuereri non pretermisit licet ma
iorem filiorum suorum in prelio cecidisse: ipso sacrifi/

cante audiuit: vt refert Valerius libro .v. Hoc enī superbia in dei fieri non pmittit. Tanta est enī vt siqs nedum filium immo eciam nociuum aliqd accepit statim insurgit: blasphemat deū irreuerenter: & ceruicē contra deum omnipotentē erigere nō formidat. Heu quam stulta superbia q̄ deo submitti recusat. Nam teste Virgilio in. buccolicis. A Ioue est principium: sed a deo est omne bonum: ad cuius obedienciā homo conditus est. Sed transgressionis primā preuaricacioēm superbia creauit. Vtinam igitur illi obediremus cuiꝰ imperium mens vitare non potest: cuius dominiū toti presidet orbi. Illi queso obediamus cui obedire seruire est. Cui seruire regnare. De qua obediēcia dicit Hugo. Vera obediencia inquit. est pro amore dei seruare mandatum dei; plurimi tamen non dei mandatum: sed proprium arbitrium sectantur. Vnde Cassiodo epistola. lxxiii. Animus dolosus nō sequitur dei arbitrium sed suas explicat voluntates Vnde Therēciꝰ in adelph. Quid tu illic agis: nemo obtpat: pauci enī obediunt deo. Cum tamen versus in Geor. libro. iiii. dicat. Est legum seruāda fides supna volūtas Quod mandat fieri q̄ iubet parere necesse est. Veruntamen nullus diuinas infringere timet: tantaqꝫ hominum temeritas vt suum nutū diuine preferant legi: maiora qꝫ legum statuta contemnunt. Minime igitur maioribus obediunt. Iuxta illud Salustius in cathe. Quomodo poteris in minori negocio legem tenere: si eam in maiori neglexeris. Nam leges sūt sicut tele aranearū quibus infirmiora animalia capiuntur & validiora n̄ Sic leges obseruare pauperes coguntur & a superbis leges spernuntur. vt ponit Valerius libro. vii. Vnde Oracius in. epistolis. Sunt qui turpe putant parere minoribus: & q̄ iuuenes didicere: senes recusant fateri. Hec enim superbia facit bonisqꝫ moribus obedire non permittit. Superbia homines reddit īgratos dei

hominiq; beneficia cognoſcere diſſuadet. Quot ſūt eī qui ſuperbie tumore ſeducti: parentes fagiunt: paupe res a quibus bona primitus ſuſceperūt. Alii quoq; ſu os magiſtros reuereri vereut̄ a quibus eorum doctri na exortum cepit. O ſuperbia facis vt homo ſeipſū ne gligat: beneficiiq; accepti immemor fiat: & ingratum eum reddis: cui maxime congruit beneficia cognoſce re ſuſcepta: eo ꝙ ineſt racio & mens qua ſingula talia cognoſci poſſunt. Vnde de ingratitudine loquēs. Se neca libro primo de benefi. Inter vicia inquit maxīa nihil eſt frequencius quam ingratitudo animi. Et ibi dem libro.ii. Quidam inquit fortune gracias agunt & in angulo erit non ad aurem. Et ſubdit ingratus ē qui remotis arbitris agit gracias. Idem ep̄.x. ad Lu cillum. Nihil carius eſtimamus quam beneficium qđ diu petimus: nihil vilius quod cum cepimus ingrati ſumus. Quod verum eſt apud ſuperbos. Sed humiles bona ſuſcepta cognoſcunt ſuaq; gratitudine vendicant amicos.

Capitulum.iiii. de ſuperbia fugienda

Vperbia eſt eleuacio indebita mentis: q̄ iu re meretur caſum: hominem infatuat: ami ciciam ſeperat: generat iurgia: pacienciam tollit: exceſſus ſuadet: correctōnem reſpuit: eloquium tumeſcere facit: mores elatos reddit: deprecari diſſua det: ſe flectere non permittit: nullumq; vicium magis proprie demonibus hominem equat. Vnde. Plautus in aulularia. Res nimis ſingularis eſt homo ſuperbus non paciens. Nam ſuberbi minores deſpiciunt: maiori bus inuident: & ab equalibus diſſenciunt. Vnde ſicut in prouer. ſapientum dicitur. Cito fit ignomina ſup bi gloria. Nec cum illis exiſtimo ſuperbos: qui famu latum hominum ſic accipiunt ꝙ eos non contemnunt. Vnde. Seneca ad. Lucillum. ep̄. xlvii. In homines in quit ſimiles nobis non agimus ſuperbiam minimamq; ſeruitutem exigimus. Verum ꝙ corpus famulari per

mittimus: ſed non minus appreciamur. Ipſos enim fratres eadem naturam nobis progenuit. Prochdolor tñ ſuperbia de die in diem creſcit. Illi quoqꝫ qui ſuperiores ſunt nobiliores volunt nuncupari. Iuxta illud. Salust. in iugurtino. Superbia racione nobilitatis malū eſt. Hii enim ceteros ruſticos vocant: condicōniſqꝫ ſeruilis eo tamen pacto quo ceteris iniuriantur: ſe ignobiles fore oſtendunt Nobiles enim ñ ſūt niſi q faciunt ea opera que nobilia ſunt. Si enim adeſt fortuna proſpera cur ſuperbiunt: ſcientes ꝙ ſolida non eſt. Vnde Tullius libro primo de offi. In rebus autem proſperis ſuperbia fugienda eſt & arrogancia. Nam aduerſas res & ꝓſperas īmoderate ferri leuitatis ē ſcilicet inſipiencie. Vtinam ſuperbi verſificatoris documētum menti ↄſpicerent. Ait enim. Vnde ſuperbit homo cuius concepcō culpa: naſci pena: labō vita: neceſſeqꝫ mori: vana ſalus hominis: vanus labor: omnia vana. Inter vana nihil vanius eſt homine: poſt hominem vermis: poſt vermem fit cinis. Heu heu ſic cedit in cinerē gloria noſtra ſuum. Vnde primas. Si tibi gracia ſi tibi ſapiencia formaqꝫ detur. Sola ſuperbia deſtruit omnia ſi committetur. Et proſper libro epig. Sola eſt innumeris armata ſuperbia telis: quia ſcilicet ſola ſupbia īfinitas ſagittas gingnit peccatorum. Vnde ironice. Iuuenalis libro .iiii. ſuperbis ita loqtur: quia tu galline filius albe: vos vilis populos nati infelicibus omēs Que verba pretendunt vt nullus preſumat de ſemīe vel matre iactare ſeipſum. Omnes enim eiuſdem nature ſumus: nec pulcritudo debet gingnere faſtū. Veruntamen teſte. Ouidi. libro. primo de faſto. Faſtus ineſt pulcris ſequiturqꝫ ſuperbia formam. Si tamē attenderent pulcri ſe turpes futuros: clare cernerēt eorum gloriam exiſtere vanam. Inquiramus igitur vnde oriatur in homine faſtus aut preſumcio. Si enī ex malo. tunc ſuperbie occaſio non eſt. Si ex bono: cur ſu

perbit: cum non ab ipso: sed ex deo sit. Stultus e enim qui de non suo iactanciam facit. Vnde Galterus libro secundo in. Allexandreidos: Parcite mortales aias extollere fastu. Parcite victores ingrati viuere summo Victori vires ceptrum diadema triunphos. Diuicias dare qui potuit auferre valebit. Itaq omnia bona ex deo sunt. Si quis eciam ex bonis superbiam accipiat bonis iam caret. Vnde prosper in libro epig. quod qs non cecidit proprium sibi viribus aptat. Hoc ipso quo se stare putat cecidit. Ecce vides omnem superbia postulare casum: licitaq racione carere. Nam fastus hominis non ex racione sed ex mera stulticia deriuatur. Itaq stulti omnes illi sunt qui de sua fortuna aut sapiencia superbiunt: qui ceteris se sapienciores existere credunt: qui doctores eos se posse istruere presumut dicente. Varrone in suis sentenciis. Contra omnes sapere decipere est: idest no sapere. Et Tulius libro de achada. Inepte qs mineruam docet & si uester pudet docuisse mineruam. Euanescunt igitur mundi sapientes: quorum superbia mera insipiencia est. Ambiunt enim principatus dominia: plateas familia: & seipsos non possident seq ipsos ignorant. Vnde Seneca libro de quatuor virtutibus. Ne inqt in re alciori te ponas in qua stanti tremendum: descendenti cauendum est Et ibidem ep. lxxiii. Ambiciosis non tam iocundum est multos videre subiectos: quam graue ante se habere parem. Hec enim ambiciosoru stulticia e sibi pare pati non posse: aliisq preesse peroptant: sibi autem si preessent superbia non tumescent. Vnde in prouerbiis sapientum dicitur. Vis habere honorem do tibi imperium magnum. Impera tibi nullum eni imperiu vtilius: quam sibiipsi imperare. Vnde Socrates Stultu inquit est: vt imperare quis velit aliis: cu sibiipsi imperare non possit. Et Fulgencius libro. ii. miccologiarum Qui plus querit esse quam licet: minus erit qua

vellet. Si quis igitur ascenderit: sic scandere studeat vt cadere non opporteat. Vnde Mocrobius in libro saturnalium Ad summum inquit gradum claritatis cũ veneris egre consistes & cicius quam ascendas cades Ve autem regibus & principibus qui gloriam mũdi quasi perpetuam arbitrantur. Casus enim nõ habent timorem: quia forte non cognoscunt deum maiorem. De quibus Sidonius in suo epistolari libro. ii. sicut inquit hominibus reges imperant. Ita dominandi desideria regibus dominantur. Cur igitur superbiunt reges. His enim subseruiunt quibus preesse se iactant. Nam si rex bonus es: tunc sollicitaris quit faciat seruus: vt malum corrigatur: bonumq; premiatur. Studes enim quid imperabis: quoniam remp. defensabis quas leges facies: quibus officia cõmittes: quo pacto emulos contentabis: quo tramite amicis conplacebis. In his enim õnibus tibi famulantibus subseruis. Cur igitur superbis? Diceres enim ꝗ hec omnia aliis conmittes: quomodo igitur regis. Reuera rex nõ es nisi populum regas: quem si rexeris vt prefertur famularis. Absit igitur vt superbiã ex dominio suscipias: qđ fecisse legitur Allex. Vnde Valeri. libro. viii. Fastus inquit Allexandri pectus insaciabile laudis accepit ĩnumerabilesq; mundos audiens fore a democrito eos concupiuit. Heu inquit me miserum qui mundo vno dotatus sum. Cui Allexandro vt refert tharcius quidam dixisse fertur. Si inquit corporis tui magnitudo animo par esset: orbis te non caperet. Vna enim manu orientẽ: & altera occidentẽ contingeres Sed quid respondit. Ignoras nunquid arbores magnos diu crescere: postmodum tamen vna hora extirpantur. Ex his pñcipes omnes documentum accipiant: & superbiã siquam gerunt deserant. Quia teste Galtero in libro Allexandreidos Quã friuola gloria muudi quã rerũ copia fugitiua hominum. Et Plaut9 Qui preesse cu-

pit prodesse recusat. Magnus Allexander mihi exem plum est: cui non suffecit orbis. Postmodum suffecit excisa defossa marmore terra. Quinqꝫ pedum fabricata domus quam nobile corpus exiguo requeuit humo. Que omnia concludunt superbie fastū vitare debere.

Capitulum. v. de vana gloria.

Nanis gloria ideo sic vocata est quia inutilis et vana est: & sicut stulti hi merito arbitrantur qui viribus se putant diuites fieri Sic stulti videntur hi quorum desiderium et sollicitudo vanitas est. De quibus Oracius in libro sermonum. Gaudent pre nomine molles agricole. Et Auianus. Hic quocumqꝫ noua sublatus laude tumescit. Et marciał coquus. Cum voco te dominum noli te capere fastum. Sepe eciam seruum sic resaluto meum. Nā plurimi in solis vocibus gloriantur: & ex honore vano in seipsis tumescunt: proprioqꝫ ore laudibusqꝫ se extollunt. Quos redarguit Catho dicēs. Non te collaudes nec te culpaueris ipse. Hoc faciūt stulti q̄s gloria vexat inanis. Quid dicemus tamen quia singuli gloriā ex operibus expectant. Vnde narrat Valerius libro. ix. qꝫ cū suffodes iam senex tragediam pro certamine misisset: audiēs se vicisse et superasse pregaudio expirauit. Et Pliuius in ep̄. ad Arranum. Necesse ē vt laudis sue spacio & cursu & peregrinacione quisqꝫ letet̄ Eandem sentenciam tangit Tuł in tus. ques. libro. i. Nos inquit alit ars omnisqꝫ intentum ad studia glorie habentes. Quibus omnibus attentis qbusdā apparet ex operibus posse gloriam capere : congrue. Huic aūt dubietati respondendum sic apparet. Nam si benefeceris si te benefecisse leteris: nec vana gloria vtilis ē. Sed obest : si de tuo suscipias opere gloriam quā deo non referas: & de quo gracias deo humillime non impendas. Talis enim gloria non tua est: sed dei. Si enī ex bono opere sic leteris : qꝫ tamē deo regracieris: tua

tunc leticia nõ est inanis qa bono limitatur fine. Sed
illa gloria vana est & inanis quã ex te & in te accipis
qua mediante proximum despicis inflarisq̧ & iactan/
ciis tumescis. Absit hoc a iustis: gloria ypocritarum
est: quorum opera ficta: quorum eciam merces vaĩtas
est. De quibus Tul. libro primo de offi. Tocius inqt
iusticie nulla capitalior quam eorum qui quod agunt
similant: vt boni viri videantur. Et ideo libro. ii. ibid
Omnia ficta celeriter tamquam flosculi decidunt: nec
similatum quitquam potest esse diuturnũ. Et li. iii.
Homines aliquid agentes & id similãtes perfidi sũt
inprobi & maliciosi nullum eorum illorum factũ vtile
esse potest. Nam teste eodem Tul. libro de amicicia.
Omnium rerum similacio viciosa est. Tollit enim iu/
dicium veri. Nec tamen reprobandi sunt qui peccata
sua tegunt ne peccandi occasionem aliis prebeãt. Sic
enim agere ippocrisis non est: sed vera est eorum glo
ria: qui non ad aliud se bonos ostendunt: nisi vt glorië
tur & laudes habeant: & promoueantur & dominent̃
Itaq̧ hi mali non sunt: eo ꝙ malam mentem eorum te
gunt. Sed quia bonum similant quod non intendunt
hominumq̧ iudicia sub spem glorie subuertunt. Hi
vulpibus similes apparent atq̧ lupis. Vnde Parsiꝰ. p
ticulam veterem retines si fronte peritus. Astutam
rapido seruas sub pectore vulpem. Et Prudenciꝰ La
titat lupus ore cruento lacteolam mentitus ouem sub
fellere molli. Vnde Oracius in poetria noua. Nunqd
te fallant animi sub vultu latẽtes cuiusmodi sũt ippo
crite. Ipsi enim se ostendunt vt deo famulari credant̃
demonisq̧ sunt filii: sed lucem gerere videntur. Si eñ
opera eorum vera existerent: mercedem veritatis ex
operibus non exspectarent. Vnde Pliuius ad Catulli
um. Magnitudo animi nihil ad ostentacionẽ: sed oĩa
ad conscienciam refert: recteq̧ facti nõ ex populi ser
mone mercedem: sed ex facto petit. Nam sicut opera

ſunt:ſic premia conformia querunt. In quorum perſo-
na loquens Boecius. ii. de conſolacion. Nos inquit nec
ad populares aures inaneſq; rumores recte facere tē-
tamus:& relicta conſciencia virtutiſq; preſtancia de a-
lienis ſermonunculis laudem captamus. Horum ete-
nim vita ficcio eſt: & mores ſunt imagines abſq; vita
& ideo delentur & decidunt. Quia teſte Senec̄ libro
de clemencia. Nemo poteſt diu ferre perſonam fictā
Cito enim in naturam ſuam recedunt quibus veritas
non ſubeſt. Que autem ex ſolido naſcuntur tempore ī
melius proficiunt. Nempe vani & ipocrite ſic cogno
ſcuntur. Raro enim perſeuerant: & viuendi manerieͤ
mutant: laudes amant: iactanciaſq; faciliter producūt
:adulari gloriantur:a quolibet reuereri expectant:qd
agunt arbitrantur bonū :de aliis vero praue iudicant
:corrigi nolunt. Corriendi vero occaſionem querunt.
Que autem faciunt aut facturi ſunt ſibi precipi dolēt
Arbitrantur enī proprio ſenſu ſe regere poſſe :in aliis
tamen obedienciam petunt: viuendiq; normam nō ha
bent vnicam:& in agendis ſemper extremiſant:in om-
nibus ſingularitatē ſtudent:& quod facere ſoliti ſunt
:multos ſi facere videant mox viuendi modū nouū ex
cogitant:geſtibus & ſignis pluribus ceremoniis ſe o-
ſtendant:faciliterq; ſe incuruant: & humilitatem quā
minime habent maxime fingunt: dū loquntur ab omi
bus audiri cupiunt :ſed neminis ſermonē benigne au-
diunt:inuite ſalutant niſi ſigno vel nutu :vt meditaci
one aut oracione vacari arbitrentur :ad iracundiā fa-
cile mouentur :& turbati cum fuerint mordaciter ir-
ritāt:ſueq; ſuperbie veneno tumeſcunt :ſtudioſeq; mē
dicant:& malum de aliis aperte dicūt:vt ī ſeipſis ha-
beri non credatur:vt exinde gloriam accipiant:nō li-
benter laudant:nec laudantes auſcultant: frequenter
murmurant:& ſub nebula detrahere ñ ceſſant. Si ve-
ro ſui ſtatus plurimos videant :hos palam ſecūtur:vt

ex eorum consorcio famam vendicēt. Recusant tamē parem quenquam eis fore: sed maiores ippocritas eis sectantur vt laudis participes fiant: minoresq; cupiūt sequaces: vt eorum doctores videantur: cum paribus vero voce & mente contendunt. His enim signis cognoscunt ippocrite: & in cousimilibus premiātur. Eoꝝ enim opera atq; premia vana sunt. Rursus eorum tanta est temeritas vt omnia presummāt: nihilq; difficile arbitrantur eis: intollerabilesq; labores inchoant: sed tandē fatigati de corporis debilitate se excusant: sub tali enim pretextu balneis dum placet vtuntur: quia dum volunt infirmantur Eo enim pacto quo fingunt virtutem non habitam: pariter infirmitatem fingere sciunt: & cū infirmitatis species acceperint plus quibuscumq; aliis volunt plangi: nec potest eis sufficient seruiri. Pruritus enim atq; lenimenta: lanā mollem: litea odorifera: & queuis oblectamenta carnis: sub nube ficte infirmitatis postulant. Rursus cū ipocrisi diutissime vacauerint: si exinde honores non pcipient: si opes non obtineant: si secularibus vacantes desideriis videant ipsis preferri si conspiciant suum deprimi statū: & odio a cunctis haberi. Tunc mores prehabitos deserunt: & secularibus se conformant postremoq; ceteris dissolluciores fiunt: & solum hoc plangunt ꝙ voluptatibus non dederunt tempore quo ippocrisi seruierunt. Horum igit̄ inutilis labor: ieiunia friuola: fructum non capiūt ex operibus suis: vane glorie deditos seducit laus ab adulatoribus oblata: qui quantum in eis est eos interficiunt: quos suis laudibus inficiunt. Nam teste Ouidio libro. xii. meth̄a. Et obest sua gloria multis. Ideo Matheus in thobia. non credes titul' fame: teq; consule credeq; menti. Et Marcial' coquus Hunc volo laudari qui sine morte potest. Absit tamē ꝙ eos laudari prohibeam in quibus virtus est. Quia teste Ouidio libro de ponto. excitat auditor studium

laudataq3 virtus crescit: & immensum gloria calcar habet. Et idem .iiii. de tristibus. Non paruas dat aīo gloria vires. Et sedula facit pectora laudis amō. Absit igitur vt hos virtuosos laudari non debere dicam⁹ periculum est quosdam laudare. Nescis enim quis virtuosus sit. Credis enim virtutes augeri laudibus: & virtuosos forsan suis spoliabis virtutibus. Sint igit̄ pce laudes tue: nisi virtuosum agnoscas quem laudaueris: quo cognito laudare non desistas: temporibus opōtunis vt sibi virtutes accrescant: dicente Seneca libro de quatuor virtutibus: lauda parce vitupera parcius Queso tamen vt pluries eorum laudes conmemorent̄ plures enim alios laudant qa principibus placet. Sed hec laus modica est: dicente Oracio in epistolis. Principibus placuisse virum non vltima laus est. Alii vero bonos laudant: non in eo ꝙ boni: sed vicia eorū qui ex fama boni sunt cōmendant. Hec enim laus stulta est. Vnde Varro in suis sentenciis. Qui in magnis excellit inuitus laudabitur. Nouim⁹ enī temporibus istis quosdam ex fama bonos: quibus turpia immo turpissima contigerunt: sed omnia prosunt in laudē illis. Nescit enim vulgus a fama recedere solita. Bonos igitur laudemus in eo ꝙ boni sunt: de peccatis vero laudare caueamus. Vnde Cassi. epist. iiii. Debemus inquit oībus bene gerentibus impendere laudes: non quidē falsas sed veras. Quia teste Sidonio ī suo epistolari li. ii. Sicut vera laus ornat. Ita falsa corrūpit. Et Valeri⁹ libro. iii. Publica religione cōsecrata virtus nulla priuata laudacione indiget. Et Plinius in quadam epi. Hoc ipsum amantis est: amatum nō honorare laudib⁹ Verūtamen virtus laudanda est. Vnde idem Plinius in epistola ad Cornelium thicianum. Prauum ac malignum est non admirari hominē admiracione dignissimū. Ex quibus omnibus colligitur ꝙ licet laudibus virtutes non egeant: virtuosos tamē laudare discrete

& parce congruit: dummodo laus virtuti non credatᷣ
abesse sed saluti prodesse. Redarguendi igitur sunt q
per inuidiam laudare recusant: & qui more adulatoꝝ
falsis sermonibus applaudēt. Vnde Ouidius. Lauda-
cio inquit tātum glorie tollit: quantum falsitatis īmi
scet. Et Therencius. in adelph. Coram inqt aliquo lau
dare verecundum est: ne adulacionis causa fieri videatᷣ
In hoc positus est mūdus ꝙ omnes mendaciter lauda-
ri cupiunt: & qui non laudant aduersarii putantᷣ. Vir
tamen circūspectas pocius laudibus egere ꝙ abnuda
re cupere debet. Nescis enim quanta sit demoīs astu-
cia: de laudibus enim tibi propinatis mucronē sue tēp
tacionis efficit. Absit igitᷣ vt laudes appetas: si tamē
acceperis ipsas deo referas. Vnde Seneca ad Lucillū
epistola. lxxii. Quid inquit letaris ab hominibus lau-
dari. Reuera minime prodest: nisi forsan stabilis exti
teris virtusq laudibus crescat: quod raro contingere
videtur. Queso enim si lauderis vt teipsum agnoscas
nec aliis plus de teipso ꝙ tu tibi credas: dicente Ca-
thone. Cum te laudat aliquis etcetera. Plus aliis de
te. Et Oracius in epistolis. Percunctatorem fugito.
Et subdit Incuciēt tibi peccatᷣ pudorē. Vtinā igitᷣ lau
des q̄s audis te cadere non faciant. Si enim ministra-
ueris vt virtutes acquiras. Heu qualis conuersio si ti
bi noceant attēde quia tibi n̄ nocebūt si teipsum noue
ris. Ideo eī aliqui laudibus decipiūtur quia sui imme
mores fiūt: & laudum pre copia se cognoscere preter
mittūt. Vnde Galterus ī Allexādreidos li. vii. Dum
secūtur profugi bona momētanea mūdi. Allicit illece
bris aīmum caro nec sinit esse principii memorem: vlᷣ
eius imaginis instar. Bona enim mūdi laudes quādo-
ꝙ arbitrātur: quibus occurrētibus sepius homo n̄ re-
mīscitur sue facture & seipsū ex toto ignorat. Quid-
quid tn̄ audieris veritatem preferas aīo tuo. Quia te
ste Lactan̄. libro de vera religiōe. Nullus suauior aīe

cibus: quam cognicio veritatis. Veritatem autem illi non habent: qui verbis laudancium magis intendunt quam proprie iacture: quam ī seipsis nouerint. Verū tamen seipsum qui nouerit faciliter errat verbo seducitur resurgereq; nescit. In quorum persona loquitur Seneca epist. l. Ceci inquit ducem querunt; nos aut̄ sine duce erramus; & ideo ad sanitatem difficulter ꝑuenimus: quia nos egrotari nescimus. Illi enī se egrotari nesciunt qui sue mentis delicta nō nouerunt. Nihil melius tñ quam seipsum cognoscere. Nam cognicio sui: superbiam vitare discet: & laudibus non decipi prestabit. Nec paruum donum est seipsū cognoscere. De celis enī processisse legit̄. Vnde Mocro: libro primo de somno Scipionis. De celo inquit descendit gnotos olitos: idest: scito teipsum. Vnde refert̄ ꝙ cuidam querenti quo itinere ad beatitudinem ꝑueniret Vox delphicii oraculi respondit. Si te agnoueris beatus eris. Vnde in fronte templi hec sentencia scripta fuit. Homini necessaria est cognicio sui. His omnib9 attentis nec laudes nec opes: nec fama superbiā in te generabit teipsum si cognoueris. Conspicies enim ex vili materia te progenitum menstruis in vtero nutrit̄ turpitudinibus videbis tuam infanciam maculatā fuisse: iuuentutis ꝙ̊ tua fuere tempora plurimis exposita periculis: senectus te persequitur: & mors petit occasum: peccatisq; forsan inuolutus es. Nulla tua est ꝓsperitas secura. Ecce quanta humilitatis incitamenta ergo te cognosce: superbiam vitare si velis. Sed nunquid laudib9 auditis desistere poteris a fastu: aut opibus si diteris. Nunqd ex eis tibi gloria vana ↄsurget nequaquam enim si te bene conspexeris. Vnde Marcialis coquus. Ardua res hec est opibus non t̄dere mores. Quia propter diuicias cor exaltari nō debet. Vnde Galterus in Allexandreidos libro. viii. Quid tibi diuiciis opus est esuriē pariunt: quanto tibi plura pra

sti: tanta plura petis: sicq̧ famē: rursus defectū copia nutrit. Prudens igitur pecuniis nō glorietᷣ vt ex laudibus tumorem accipiat: sed se cognoscere discat. Vnde Tulius in oracōne sua. Pro cēto illud esse volo vt q̄lis es cognoscas: talēq̧ homines existimēt. Quid enī prodest laudibus vanis extolli. Nam teste eodem in tusc. quest. libro .iii. Homo qui sine materia in vanitate versatur: nullam effigiem eminentem virtutibus sed vmbrā imaginis glorie sectatᷣ. q. d. ꝙ vir vaītati b9 supbie dedit9: more imaginis debilis ē. Vnde Valeri9 maximus narrat Socratem dixisse. Conscienciā plus quam famam attende. Per famam enim falli poteris per conscienciam nunquā. Vnde Señ. ep̄. xxvi. Remoue existimacionem hominum: dubia semper est & in vtramq̧ partem diuiditur. q. d. de laudibus parum esse curandū. Vnde narrāte Valerio libro .viii. laudari noluit Aristo. sed de seipso in neutram loquēdum predicabat. Quoniam se laudare vituperare est Vnde Sirrachus in suo epistolari. Omnis ostentacio non caret suspicione mendacii: quia quitquit assumitᷣ proprium: non mutatur. Et Quintilianus de oratoria institucione libro .iiii. Verecūdius est dicere sua: quā aliena laudarti. Et Oui. li. iii. sine titulo. Quis furor est: que terre latent ī luce fateri. Et que clara facies facta referre palā. Vnde Catho. Ne sis vento9 si vis bon9 esse videri. Nempe qui se laudat: se superbū: & consequenter viciosum monstrat. Vnde Quintilianus libro .viii. de oratoria institucione. Viciosa ē res iactācia pariterq̧ fastidium & plurimum odiū Et subditā Qui enim supra modū se extiterit alios despicere creditur. Ob hoc Prudencius libro de conflictu viciorū & virtutum: desine grande loqui: frangit deus omne superbum. Magna cadunt: inflata crepant: tumencia premuntur. Scandunt celsa humiles: traduntᷣ ad ima feroces. Et Ganfre. in poetria noua. Vincat op9 ver

bum: minuit iactancia famam.

Capitulum. vi. de habenda paciencia.

Aciencia vincit maliciam: vir quoq; paciēs superat emulos: nec potest eā prebere vindicta victoriam quam paciēcia donat. Ipsa enī mala tollerare: benigne facit. Itaq; pati qui nouerit ferre: impassibilis ē: sibiq; nemo nocere potest: eo q nociuum nihil sibi apparet. Vnde Lactancius libro de vera iusticia. Paciencia inquit est malorū que aut afferuntnr aut accidunt: cū equanimitate tollerancia Vnde Plato. Tocius inquit philosophie robor ē paciencia. Et Tulius in primo rethorice. Paciencia ē honestatis siue humilitatis cum rerum arduarū ac difficiliū voluntaria ac diuturna perpessio. Hanc siqdem pacienciam habent sapientes: vt ex prouerbiis sapientū collitur. Sapientes enī merito dolores ferre debēt quia doloribus castigatur corpus & anime subicitur. dicente Seneca ad Lucillū epistola. lxxviii. In remedium cedūt honesta solacia. Et quitquit animū erexerit eciam corpori prodest scilicet ad corrctionem. Et subdit: noli mala tua tibi facere grauiora & te querelis onerare. Nā leuis est dolor: si nihil illi opinio adiecerit. Et idē Seneca epistola. vi. ad Paulū. Feramus equo animo & utamur foro: quod sors concesserit: donec in victa felicitas finē malis imponat. Nam apud atheniēn. Solon pacientissimus fuisse legitur: vt tangit. Valerius libro. vii. Et Tercullianus in Apologitico. Epicurus inquit omnem cruciatum doloremq; dānauit. Reuera noui plurimos esse impacientes pocius opinione propria quam vexacione extrinsica. Quia teste Quintiliano libro. vi. subit libens pietas penam Et idē Quintilianus causa decima. Nulla pena est nisi inuito: nullū habemus nisi in impaciencia dolorem. Et vt quitquit crudele sit metus facit. Verū q multi suis stimulacionibus viros eciam virtuosos ad impa

cienciam redigerunt. dicente Seneca libro primo de clemencia temeritas hominũ & contumacia sepe tran quillissimis pectoribus impacienciam extorsit. O vti nam in vita mortali in qua pro certamine cõstituti su mus pati disceremus. Solent enĩ milites fame siti ip sis nõ recusantibus vexari. Milites igitur cristiani ea libenter ferant que aduersa fortuna pro certaĩne mi nistrat nocumenta. Tunc enĩ fotuna victa est: virum pacientem si inuenerit. Quoniam teste Prudencio li. de cõflictibus viciorum. Ecce modesta grauis stabit paciencia vultu. Per medias ĩmota acies variosq̧ tu multus expectabat: defixis oculis & leta manebat. In de quieta manet paciencia fortis ad omnes. Omnib9 vna comes virtutibus associatur. Nam vidua est vir tus quam non paciencia ferat. Vnde teste Lucano li. secũdo. Gaudet paciencia duris. Et Ouidius li. ii. de arte amandi. Cede repũgnanti cedendo victor abibis Et idem Ouidius li. ii. de remediis. Posse pati facile est tibi: nisi paciencia desit. Flumen perpetuo torrẽs solet cicius ire. Si tamen hec breuis est illa perhẽnis aqua. Que verba nihil aliud sonant nisi sicut aqua tor rentis quandoq̧ intrat flumen quod est alcius eiusq̧ aquã perpetuat; sic paciencia omnia vincit: & vir pa ciẽs: forciores se superat. Ideo Marcialis coquus ĩqt Qui sua metitur pondera ferre potest. Et Seneca ad Lucillum epistola. viii. Bonus quitquit accidit ei eq̃ animo sustinebit. Sciat enĩ ita accidisse lege diuina q̃ vniuersa procedunt. Hec siquidem racio magnam pa cienciam suadet. Nam si cõsideres a deo singula fieri cui nulla vis resistere potest. Cur igitur molestum ti bi ẽ ea sustinere: que deo placẽt. dicẽte Seneca epist. lxxiiii. ad Lucillũ. Placeat homini quitquit deo pla cet. Et idem in Hercule furẽte. Nullo premetur one re paciẽter qui tulit. Nam virtutis domare ẽ. Et sub dit, ꝙ durũ fuit: pati meminisse duce ẽ Vnde Valerius

libro. iii. Non parua gloria contemtu doloris acquiritur: quia titulus sapiēcie dat. Et Therēcius in Echira. ex quo tibi fuerunt comoda eius equum est ferre īcomoda. Vnde Mocro. libro saturnaliū. Qui suos dolores anxietatesq; dissimilant paciencie beneficio ad maximam voluptatem. Et ibidem refert iniurias enī tulit libenter. Vt autem pacienciā quis obtineat considerat an aliquid mali gesserit: & si culpabilem se reperiet penas correspondentes suo crimini imponat. Quas tunc libēter ferat ex quo propria facta illas meruerit. dicente Cathone. Quod merito pateris paciēter ferre memento Cum reus tibi sis ipsum te iudice damna. Vnde Valerius li. iiii. refert ꝙ cum Siracusanus a Dionisio tiranno repulsus esset: tunc accessit ad domū Theodori pro tunc principis in vrbe: ad fores tamen diutissime expectauit: & suo conplici tunc dixit: pacienter hoc ferendum est: quia forsan aliquod simile fecimus: cum in gradu nostre dignitatis essem9 Vnde Ouidius libro epistolarum. Leuiter ex merito quitquit patitur ferendum est. Et idem Ouidius li. ii. sine titulo. Equo animo penam quam meruere ferant. Attendam9 enī vere paciencie comoditates Nā paciēcia excitat animū & corpus laboribus exercitat Vnde Galterus in Allexandreidos li. iii. Excitat interdum vires: dolor paciētis sepe relatū: vis illata leuat: minuitq; coactio culpā. Omnia descēdunt a sūmo culmine rez. Que verba designāt duas paciencie comoditates Dat enī paciēcia exerciciū & contra culpam remediū. Vnde Galter9 libro. vi. Asperior sanat grauiores pocio morbos. Et Matheus in libro de Thobia nomine passa dei redolet: tribulacio ꝑcit passio delectat lesio pena sapit. Reuera paciēcia merita auget deuocionem confert ꝙ cremēta & in aduersitatibus crescit. Vnde Arator libro. v. Mitissima sors est penarū quas vota gerunt: regniq; facultas ꝑpetuo ꝑ rege pa

ti mensuraq; virtus crescit in aduersis. Si enī quis ꝓ nomine dei penam sufferat: hoc libenter agat: quia ꝓ illo certat: que superabundāter omnib9 rebus pensat Rursus consideremus egros: pro sanitate plurima flagella pati: que licet aspera sint: libenter tamen ferunt sub spe future sanitatis. Nunquid ergo pro salute mētis penas: si ocurrāt: libenti animo ferri congruit. Vnde Ouidi9 libro primo de remediis. Sepe bibi succos quāuis inuitus amaros Eger & fateor medicus turpiter eger eram Vt corpus redimes ferrum pacieris & ignes. Quia scilicet pene sunt tollerande: ꝓ corporis medela. Verum ꝙ pro corpore homines omnia ferūt: sed pro mente raro: eo ꝙ corporis molestias senciunt: anime vero calumniam non aspiciunt: veteres tamen plurimi penas innumerabiles tollerasse referuntur: ipso dicente libro de tristibus. Tot mala sum passus q̊t in ethere sidera lucent. Paruaq; quot siccus corpora puluis habet. Et eodem libro. Fert sapiens omnis casus pacienter amaros. Frena nec indomiti more recusat eas. Quia scilicet sapientes libenter ferunt que tollerauda sunt. Animaduertant amatores mundi quāta dulcedine vitam deducūt sepius sceleratam: cui9 mollicies asperitatem gingnit penarum succedencium ꝓ delictis in quibus delectant̄. Eorum tamen arbor spinosa est sed rosas conspiciunt dulces: & arboris spinas non attendunt: quia extrinsica delectamēta degustāt & delicta intrinsica nō increpant. Hi similantur arbori spinose producente rosas. dicente Ouidio libro de ponto. Sepe creat molles aspera spina rosas. Iupiter in multos temeraria fulmina torquet. Qui penam culpa n̄ meruere pati. Per amplius illi igitur penam pacienter ferre debent: qui propriis delictis eam meruerūt Quinimmo letari habēt qui deliq̄runt si penis in hac mortali vita afficiantur. Quanquam enī cum peccatoribus dissimulat deus: nil tamen inultum manebit sed

pena grauior multũ poſt obitũ apparebit . Vnde pro/
ſper li . epiḡ . Multa diu ſummi ſuffert paciēcia regis
ſuſpendēs eq̨ pondera iudicii . Et ſubdit . Et curat me
dicus vulnera vulneribus . Ad veniā tendūt iuſti : pia
verbera regis . Ira breuis rectis gaudia longa dabit .
Quia ſcꝫ poſt vitā preſentē deus ſceleratos puniet : &
iuſtos premiabit . Et illos per penā : iſtos ꝑ gloriā et/
nā . Abſit igiť vt quis impaciēs facit ex vite preſentis
modico verbere . Sed pociꝰ medicoꝝ conſilio adiuue
mur . Conſulūt aūt mēbra morbida trūcari : vt reſidua
corꝑis pars valida maneat . Huius etenim vite ſolacia
poſtponamꝰ : carniſq̨ maceracōnem non recuſemus : vt
ſalus futura nobis preſteť . Vnde Claudianus Trunce
tur & artꝰ vt liceat ſecure viuere mēbris . Et ī ꝓuer .
ſapi . dr̄ . Feras quod ledit : vt quod ꝓdeſt feras . Quia
teſte Oui . li . i . ſine titulo . Leue fit quod bene fertur
Recolo impacientes etenī plurimos viros vidiſſe : qui
bus oīa nocebāt . Alios aūt conſpexi pacientes quibus
oīa ꝓſpera videbātur . Nam quanto quis minus nouit
pati tāto ſeuius & frequēciꝰ affligiť . Quāta enī pena
his adeſt qui de oībus vindictā q̄runt : verbiſq̨ impor
tunis ꝯtra ſingulos ꝯtendūt . Et ſi ſpes ſuꝑandi affue/
rit nunq̨ indulgēt niſi ꝑcuciāt . Vtinā attēderet illud
Cathonis Quem ſuꝑare potes interdū vince ferendo
Maxīa etenī moꝝ eſt paciēcia virtus . Cū recte viuas
ne curas verba maloꝝ . Arbitrii noſtri n̄ eſt quod quiſ
q̨ loq̄tur . Dices forſitan pati moleſtū fore tibi : eo ꝙ
pacē cū homībus q̄ris : ſed hominū impietas te anxat
Vtinā attēderes illud ꝓſpi in li . epiḡ . Impia pars mū
di parti eſt infeſta pioꝝ . Et ſubdit Pulſant exterius
diuerſis motibꝰ hoſtes . Intꝰ ciuile eſt & ſociabile ma
lū . q . d . ꝙ anxietas a malis deforis impulſo viro n̄ no/
cet ſi eius mens ab intus quieta ſanaq̨ eſſet . Sed for/
taſſis ſuꝑbia mentem occupat : ob hoc leuis infeſtacio
irā cōcitat beneficioꝝq̨ collata poſſeſſio rigidiores ſe

pe animos facit. Itaq; gracia desursū collata fomentū frequenter impaciencie ministrat. Ob hoc magister Zeilo sic ait. de ḡcia vitā: corrūpere vita: ne vite merita demerearis ita. Heu vnde hic accidit ꝙ munera dei paciēcie cōtrariantur: nō quid ex se: sed ipsa qui habēt impaciētes: eoꝝ occasione fiūt. Quid est ꝙ nullus verbera tollerare potest: sed ex modica īiuria quisꝙ mouet̄. Attēdamus enī ꝙ verba vēto cōpantur: & tūc minime nocēt qn̄ de ipsis nulla cura prebetur: aut qn̄ obliuione t̄duntur. Turpe est enī illi9 reminisci q̊ affligaris. Vnde in ꝓuer. sapientū dr̄. Iniuriaꝝ remediū est obliuio. Niserrima enī fortuna est que inimico caret. Si enī null9 inimicus facit iniuriā tibi: multos facit tn̄ inuidia. Vnde viri boni est pati: nescireq; ac facere iniuriā ei9. Nam iniuria est infamia ei9 qui facit. Ideo teste Varrone ī suis sentēciis. Contemnendi sūt: ineruditoꝝ ꝯtemtus. Et Salustio ī iugurtino Bono viro sanctius est vinci: q̄ꝫ malo iniuriā vincere. Vnde Sen̄. ad Lucil. epi. lxxvi. Equo animo audiēda sūt Impatoris cōuicia ipse: cōtemtusq; honestoꝝ tibi cura est: si ab impitis cōdemnaris. Nam ab eis laudari honor nō est. Eoꝝ igit̄ irritacōes tanq̄ꝫ friuolas asperne & benigne patere. Si enī animaduetam9 veteꝝ tolleraciam exēplo dotabimur eoꝝ singulaq; pati discem9. Vnde Cassiā9 in li. collacōnū refert ꝙ Soc̄tes iniuriāti nocere noluit. Quinimo cū qdā corruptorē pueroꝝ eum vocasset: tūc discipl̄i eius irruere volebāt in eum Sed Soc̄tes ait. O sodales qescite: corruptor enī sum sed me cōtineo. Eciam de ipso Soc̄te refert Iheroni. cont̄ Iouinianū li. i. ꝙ paciētissimus fuit. Nā vxores duas cum haberet: ipsas sepius irridebat: eo ꝙ propt̄ ipsū disceptabāt. Cur igit̄ propt̄ me disceptatis. nam fedissimus homo sū: naribus simus: frōte caluat9: frōte pilosus. Nouissime tn̄ prefate vxores impetum mutuum verterūt in eū a quaq; fedissima eū deturparūt

Qui nibil respondit: nisi sciebam in futuris vt ista to-
nitrua imber seqretur. Ipse eciã Socrates teste Señ. ad
Lucillũ dixisse refert: q nibil patit qui secũ pacienciã
babet. q. d. q paciẽdo: paciẽs vir nõ patit: quia ex pe-
na nõ molestat. Itaq impaciẽtes maxime paciũtur &
maxime ãgustiantur. Si aũt pacienciã baberent q vir
tus est tunc paciendo non pateretur.

Capitulum. vii. de Ira.

Ra perturbat animũ: sensũ non pmittit dis
cernere verum: & illum plus affligit cui adhe-
ret: quã eũ contra quem ipsa mouet. Nam sp
inest ãgustia iratis. Tibi igit parcas: aliis si nõ parcis
Vnde de ira loquẽs Tul. in sua oracione p Marcello
Iracundia inquit consilio est inimica: & est victoria i
solens atq superba. Vnde Epicurus Ira immoderata
insaniẽ gingnit. Et Eunodius Ira iuste suũ plusquam
alios lacescit actorem. Vnde Tul. in tus. ques. li. iiii.
Ira inquit est libido puniẽdi eũ qui tulisse videt iniu-
riã. Sed si paciẽcia babet: ira conpescenda credit. Vn
de Oraci9 i epistol. Tu cõpesce catbenis iram. Quo-
niã teste Catbone Ira odiũ generat: concordia nutrit
amorẽ. Ira impedit animũ et cetera. Eandẽ eciam tã-
git sentenciã Prudẽcius li. vi. de oflictu viciorũ. Et
Virgili9 li. ii. eneidũ. Furor inquit mentẽ totã preci
pitat. Et Lucã9 li. iii. Inuenit animũ precipitari fu-
ror. Vnde Ouidi. li. iii. de ar. amã. Ora tumẽt: nigre
scũt sanguinis vene: quib9 extinct9 iniuria suscitat ig
nes. Et li. metba. Sepe suũ feruẽs oculis fert ira fu-
rorẽ. Et idẽ li. de ponto. Que nõ obruit taciti cesaris
ira. Addita sũt penis aspa verba meis. Que omnia ni
bil aliud designãt nisi q ira maxime affligit iratos. Si
igit stulti putãtur qui seipsos affligũt: sic & magna i-
sipiẽcia est eorum qui facilit irascunt. Nam ira grauissim9
dolor est: & qnto pnior: tãto grauior. Vnde i puer. sapi
entũ dr: q bon9 anim9 lesus multo grauius irascitur.

Nam pbi hominis iracūdia grauissima ē. Si igitͬ probus es: tāto magis irasci timeas. Eodem enī pacto te affligis: sensū ɔfundis: & cum hoc peccabis. Itaq͡ȝ salutis viā postergabis. Discas igitͬ benigne pati vt tuus in pace qescat anim9. Vnde Galter9 in allexādreidos li. i. Blādiciis indign9 erit molliq͡ȝ potiri fortūa. Qui dura pati uͥl amara recusat. q. d. ꝙ n̄ ē dign9 bonis potiri qui aduersa ferre nō valet. Si enī prudens aspiceret bona q̄ ex paciēcia sibi affuturāt: fortassis benigne vitaret iras. Sed teste Quintiliano ca. v. Humane infirmitatis ista natura est: vt ex omnib9 accidentibus grauissimū putat quisq͡ȝ qđ patitͬ. Veruntn̄ teste eodē ca. x. Nulla pena est nisi inuito nullū habe9 nisi ab impaciencia dolorē: & vt aliquid crudele sit metus facit Vnde Iulius celsus li. i. Homini illa inest malicia: non virtus pauli semper ferre nō posse. Facilius enī repeniuntͬ qui vltro morti se offerūt: quā qui diu dolorem facilitͬ ferāt. Quia teste Salust. ī catbe. Nulli mortaliū iniuria putatͬ vicium. Vtinam tn̄ hec recederet cōdicio a nobis: vtͬ irā refrenaremus: qua corpus exstirpamus: animū debilitam9: sensūq͡ȝ eneruam9: omnisq͡ȝ boni spē ȝ ira destruimus. Queso dic mihi si sapiens es cur irasceris. Estimo enī ꝙ p̄ue volūtatis extiteris. Iniuriā enī si accepisti & paciencia tibi pro nomine Cristi affuerit: tunc ira cessabit. Et si tua virtus tāta nō fuerit: & te vindicare queras: aut hoc potes aut non. Si potes cur irasceris cum emendare poteris. Si autē vīdicare nō possis: cur irasceris. Nosci enī ꝙ ira tua te non vindicabit: sed ex ea solum hoc reportabis ꝙ fatigaberis tu ipse: & exinde letabitͬ inimicus tu9. Iuxta illud Psalmista Exultabunt inimici mei si motus fuero. Itaq͡ȝ dum irasceris vindictā quam ī alio desideras ī teipso facis. Queso igitͬ vt miseriari s tui. O ira effrenata quot perdidisti viros: quot prelia seminasti: quot fratres diuisisti: quot necasti: quot te feriente: quot

ſubito & improuiſe deceſſerũt. Multos enĩ ad ſtulticiã deduxiſti tuiſq ſtimulis plurimos expirare feciſti. Et te moleſtante: quidam ſuſpendio: alii ſubmerſione alii proprio mucrone ſe necauerũt. Omnia enĩ delicta ſuũ auctorẽ ad tempus delectãt aut delectare creduntur. Nam delectat̃ ſupb9 ĩ faſtu: lubric9 ĩ luxu: edax in guſtu: piger in requie: auarus in deſiderio. Sed tu ira nil niſi flagella confers. Miror enĩ cur te homines nõ fugiũt ex quo nihil delectacõnis apparentis uł exiſtentis in te inueniẗ. Tu enĩ ira machinas enſes: gladios & arma reperiſti: & omniũ crudelitatum genera te nocente ꝓceſſerunt. Vnde Tibulius Quaſi fuit horrendus pri9 qui ꝓtulit enſes: Quã ferus & vere fer9 ille fuit. Sed teſte Ouidio li. i. de ar. amã. Nec enim lex ulla inequior ẽ: Quaſi necis artifex arte perire ſua Vobis igiẗ ꝑcite: vobis indulgeatis o vos irati. Quia teſte Galtero in allexandreidos li. viii. Non veri ſimile eſt alieno cuiq ꝑcere qui ſibi non ꝑcit. Sapiens aẗ diſcat mitigari ſuoſq ſenſus refrenare: nemo eſt enim adeo tam ferus qui non miteſcere poſſit: Inquit Oracius ĩ epiſtoł.

Ca. viii. de odio & crudelitate

I odio habeas quenquã tu ipſe odioſus eris: munera tua deo non placebunt: peccatorũq veniam non impetrabis quia miſericordiam non meretur: proximo miſereri qui contendit. Diſcas igitur eum diligere quem amare ex precepto teneris iureq nature. Nam amicicia bona ſpũalia atq tẽpalia congregat: & mencium vnitatẽ conſeruat. Vnde Valerius li. ix. Ire & odii affectus magnus ĩ peccatorib9 humanis excitant fluctus. Ille pro curſu celerior. Hic nocendi cupidine pertinacior. Et nota ꝙ per li ille demonſtrat affectum ire: & per li hic affectum odii. Et ſubdit Quaſi vehemens eſt contra rempub. odiũ. Nihil eſt quod bono ↄmuni tantũ obſit ſicut odiũ. Et ꝙuquam ſint omnia odia mala vt cõmuniter tñ negciorã

ſunt illa que latent. Vnde in ꝓuer. ſapiētū dr: Multorum odia ſub occulto latent. Et ſequit: Peiora ſūt recta quam aperta. In hoc tñ poſitus ē mundus ꝙ ſemp ī eo iurgia erūt. Ve tñ iurgioſis. Nam princeps odioꝝ eſt diabolus qui ꝑ magna ꝑte impat mūdo. Difficulter igitur pax vniuerſalis erit. Vnde Oui. ī ibin: Deſinet eſſe purus contrius ignibus humor: Et tepidus gelido flabit ab ortu nochus: Et ver autumno hiemi miſcebitur eſtas: atqꝫ eadem regio veſper & ortꝰ erit ſcꝫ antequā ſit vera pax mundo. Nam mūdus ī maligno poſitus eſt paceqꝫ nunquam fruetur veraci & vniuerſali: ſed ſufficit ſapiēti propria pace quietari: odia fugiat: rancores euitet: & cum pace mentis virtutibꝰ intendat. Nam odium reddit hominem crudelem & a natura propria diſcedere hominē facit. Nam refert a Valerio li. ix. ꝙ Othus qui poſtea dictus ē Darius crudeliſſimus extiterat: viroſqꝫ optimos interfici mōte cōmuni nō ↄtentabatur: ſed crudeliſſimum mortis tormentum excogitauit. Si enī crudelis erat crudelitatem poſtea repire meruit. Nā ſicut dr ī ꝓuer. ſapi. Multos timere debet: quem multi timent itaqꝫ reſpue crudelitatem & matrem crudelitatis irā. Vnde Seneca ī agamennone. Rudis eſt tirannus morte qui penam exigit. Et ī declamacōnibus li. iii. Scelus eſt occidere. Et li. i. de clemencia dicit. Ferina iſta rabies eſt ſanguine gaudere atqꝫ vulneribus. Tale enī gaudium facit hominem ī ſilueſtre animalis tranſire. Vnde Lactañ. ī li. de vero cultu. Qui hominem quamuis ob merita damnatum ī conſpectu ſuo iugulari pro voluntate petit: conſciāꝫ polluit: tāquam ſi homicidii quod ſit occultus ſpectator & particeps fiat. Abſit igit ab homine crudelitas que proprie nature cōtradicit. Vnde Tul. ī li. i. de offi. Magnitudo inqt animi remota cōdicōne humana feritas quedam fit & inhumanitas Et idem li. iii. Hominum nature quam maxime ſiqdē

debemus inimica est crudelitas. Vnde Valeri9 li.ix. crudelilitas horridus est habitus: truculenta species violent9 spiritus: vox terribilis. Vnde ibidē refert de crudelitate illius qui nouum genus cruciatus excogitauit. Nam thauꝝ eneum fecit in quo cruciandi recludebantur. Sue tamen adinuencionis experigenciam prius merito gessit: Hanibale iudicante: qui Hanibal tam crudelis extitit: vt in flumine Gollo de corpibus Romanis ponte facto exercitum transduxit. Sed recedat queso ab animo tuo crudelitas queqꝫ. Crudelis enī si fueris male peribis. Capitulum.ix.

de contencione & procacitate.

e x contencione immodestia promulgatur: excitantur iurgia: & exinde secreta sepius reuelantur. Vnde contendere nulli sapienti cōgruit: neqꝫ rei perfecte. Pocius enī exprimit res quanto imperfectiores: tanto ad contencionē promciores. Nam videmus inter feminas frequencius lites: Inter canes latratus: Inter pauperes strepitus: & ī omni re cōtencio eo cicius orit: quanto imperfectior est mens seu status eoꝝ qui ꝯtendere sollicitant. Ideo sapiens est qui ꝯtendentibus respondere nō curat. dicēte Cathone. Rumores fuge: ne incipias nou9 autor haberi Nā uulli tacuisse nocet esse locutū. Et Iuuenal li.iiii Torrens dicendi copia: est multis mortifera. Nam ī multiloquio nō deest peccatū. Vnde ī ꝑuer. sapientū dr. Turpia ne dixeris: paulatī enī pudor per verba excutit. Quia scꝫ ꝯtencōsi defacili inuerecūdi efficiunt: bonosqꝫ mores cōrumpūt. Iuxta illud Menādi comici Corrumpūt bonos mores ꝯfabulacōnes pessime. Miꝝ est tn̄ cū tacere facili9 sit quam loqui: cur tam difficile pluribus est ꝯtencōnes euitare ex quibus iurgia secuntur. dicente Oui. de ar. a. Exigua est virtus prestare silencia rebus. Ac cont: grauis est culpa tacēda loq Nempe ex locucōne sup̄flua ira intendit: & frequent

tristicia gingnit: atq; plurima colloquia lete inchoant que tristi terminātur fine. Vnde Oui. li. de pōto. Tu modo fac timeas: & que tibi leta vident: Dū loqueris fieri tristiciā meditare posse. Sed pchdolor humana ebetudo nil tollerare potest: sed verbis & ɔtencōnib9 ex tminiū pcacissimū iugit querit. Et quod indecencius est illi frequēter magis ɔtendunt quibus loquendi minor facultas cōpetit: aut nature maleficō: aut fōtune casu. Vnde Simachus ī epl'is. Leticia inquit loquax res est: & ostentatrix sui. Et subdit ad ppositū. Nature lex est vt qui balbuciūt plus loqunt. Affectāt enī copiā sermonis pudore defectus. Rursus verboꝝ pcacitas & turpitudo ex mala vita sepius causat. Nā qui male viuit raro bene loqui potest. Vnde Tuli9 ɔt Salustiū. N n qui ita viuit sicut tu: alit quā tu loqui potest: nec q ita sicut tu loquit vita honestior ē. q. d. Prauū eloquiū prauā indicat vitam. Mala enī vita p̄uos sermones generat. Hec aūt omnia ideo dicta sunt vt caueat sapiēs verbo ītatē & ɔtencōe3: quibus lites oriunt & impaciēcia generat. Nempe contencō veritati: & ɔsequēter omniū discipline inimicat. dicente Seneca ī suis puer. Nimiū altcando veritas amittit Et Quintilian9 li. ii. de ora. inst. Non ē inquit contē cō bona consciēcia: sed victoria litigātis premiū. Ideo stulticia est cū verbosis ɔtendere: quia nō bene loqui sed solū vincere querūt. Quāobrem idem ca. xvii. Cō tēciosi inquit quod probare nō possunt affirmacionis temeritate astruūt. De quibus Lactā. li. de vita beata. Qui contdicendi studio insaniunt: dum sua falsa defendūt: aliorum eciā verba subuertunt. Vnde Catho Cont verbosos noli contendere verbis: Sermo datur cunctis animi sapiencia paucis: Lis minimis verbis et cetera: Litis preterite et cetera: Sunt quedam ic. Que ferre ic. Sapiens igitur non sit procax nec ad lites promptus. Nā via sapiencie veritas ē: cui ɔtencio

contradicit. Iuxta illud Ambro. Contencio ẽ impungnacio veritatis per cõfidenciã clamoris. Vt quid igit̃ condis? aut enĩ obſcurũ eſt illud pro quo contẽdis. expecta quouſq; clarũ fiat. anteq; clamore verbum tuum cõfirmas. Si vero illud clarũ eſt quod dicis: cur igit̃ cõtendis? Nam ſtultum eſt in meridie ſole lucẽte candelam accẽſam deferre. Vnde Quin. libro v. de ora. inſti. In rebus inquit apertis tam ſtultũ eſt argumentari: quam ſtultum in clariſſimo ſole mortale lumẽ afferre. Hominũ tamẽ hec eſt procacitas ꝙ vbi ius neſciunt maxime clamitant. & vbi veritatis clarũ habẽt teſtimoniũ minime contentant̃. niſi impetuoſus interueniat clamor. Vtinã attẽderent illud Xenofon philoſophi dicẽtis. Ego cõſciẽcia teſte didici maledicta cõtemnere. Reuera cõtencio omne malum aggrauat. et ſi pro bono fiat. ipſũ tamẽ bonum in malum cõmutat Vnde Seneca ep̃. prima ad Lu. Cum fatuo inquit delectari nolo. Non enĩ longe mihi querendũ. me enĩ ipſum video. ideo plures cõtencioſi ſunt. quia ſingulos reprehẽſibiles putant. & omnes deridẽdos eſtimant. eaq; ſolũ bene dicta arbitrant̃ que proferũt ipſi. Si tñ ſuos defectus cõſpicerent: obiurgari non quererent: Vnde Iuuenalis li. ꝓmo. Loripedem rectus deridet: et biopem albus. quaſi dicer&. ꝙ aliũ deridere non habet qui vicia gerit. Ceteꝝ nõ ſufficit multis cõtencionibus & deriſionib9 pacem maculare quinimo anathemate maledictionib9q; pluribus alios infeſtant. quoꝝ tanta eſt procacitas: ꝙ non niſi malum aliis affectant. Dicunt enĩ illud Oui. li. ꝓmo ſine titulo. Di tibi dẽt lõgas iemes perpetuãq; ſitim. Et illud Oui. in ibin. Terra tibi fruges: amnis tibi deneg& vndas. Deneget afflatus ventus & aura ſuos. Nec tibi ſol calidus nec ſit tibi lucida phebe. Deſtituãt oculos ſidera clara tuos. Nec tibi vulcan9 nec ſe prebeat tibi aer. Nec tibi det tellus nec tibi pontus iter. Exul inops erres:

alienaq; limina lustres. Exiguumq; petas ore tremen te cibũ. Nec corpus querulo nec mens vacet egra do lore. Noxq; die grauior sit tibi nocte dies. Sisq; miser semper: nec sis miserabilis vlli. Gaudeat aduersis vir: feminaq; tuis. Qui mala cũ tuleris plurima atq; feras Causaq; non desit: desit tibi copia mortis. O ptatamq; fugiat vita coharta necem. His etenĩ verbis maledic cionibusq; cõsimilibus stulti litigant. iram concitant. & quietem mẽtis subuertunt. quoꝝ cõtemnendus est sermo. rixaq; spernenda. Iuxta illud Varronis in suis senteciis. Cõtemnendi sũt ineruditoꝝ cõtemptus: si vis ad summa progredi.

Capitulum. x. de abstinencia & sobrietate.

Ictus modestus honestatẽ corporis sanitatẽq; atq; mentis prosperitatẽ cõseruat. Vnde Se. li. de quatuor vir. Ede citra cruditatem. bi be citra ebrietatẽ victus tibi sit ex facili. nec ad volup tatem: sed ad cibum accedere: palatum tuum fames excitet non sapores desiderio paruo redime scilicȝ mo dico cibo vel potu. quia hoc tantũ curare debes ut de sinet Ideo Therẽcius in andreidos. Arbitror inquit ĩ vita vtile esse ut edax vllus sit. Et Ihero9 contra Io uinianũ. Galienus inquit doctissimus Ipocratis inter pres athletas quoꝝ vita est ars sagenaq;: dicit in exhõ tacione medicine. nec viuere posse diu: nec sanos esse animasq; eoꝝ ita nimio sanguine: & adipibꝫ inuolutas nihil tenue: nihil celeste ornant. sed semper de carni bus et victu & veneris ingluuie solicitanẽ cogitare. Absit igiẽ a viro sapiente crapula. Nam veteres cum parsimonia vixisse legunẽ. Vnde Socrates sole occidẽ te cõuiuium cogitato. Ipse enĩ Socrates temperatissi mus extitit. & vnica refectione serotina cõtentabaẽ. Ipsinsq; temperãciam cõmendat Agellius libro ꝑmo. Plurimoꝝ tamẽ exorbitãt iudicia. Suam enĩ gulã pre textu vite excusant. Dicunt enim viuere oportere. ꝗ

verum eſt. ſed caſtrimergie voluptas nõ eſt via ad vi/
tam. ſed diſſipacio nature eſt. Vnde Boe. li. ii. de cõ.
Paucis minimiſq; natura contenta eſt. cuius ſocietatẽ
ſi ſuperfluus vrgere velis: aut in iocundum: aut ĩ oci/
um vertetur. Itaq; nil congruencius viro ſapiẽti & iu
ſto quã ſobrietas. dicente Ouidio ĩ epiſtolis. Eſt vir/
tus placidis abſtinuiſſe cibis. Nec cõqueraris ſi te fa
cit abſtinencia fragilem. Nam fragilitas moderata ſe
pius nutrix eſt virtutum. Iuxta illud Valerii libro. ii
Quaſi mater quedã valitudinis eſt fragilitas. Ne igi
tur timeas per abſtinenciam fragilis fieri ſi modera/
ta fuerit. Tunc enĩ viciis alimenta tollis: quãdo inep/
ta fercula atq; pocula rennuis. Ideo Seneca li. de mo
ribus. Abſtinẽcia inquit eſt ſumma medicina. Et Va
lerius libro. ii. Fuit inquit antiquorum ſimplicitas in
cibo capiendo humanitas ſimul & continencie iudex
certiſſima. Itaq; per cibi ſimplicitatem obtinuerũt vt
eorũ humanitas cũ continẽcia eſſet. Et ſubdit Ma i/
mis ĩquit viris prãdere & cenare ĩ propatulo erat ve
recundie: quia nec epulas habebant quas oculis popu
li ſubicere erubeſcerent: vini eciã vſus olim Romanis
feminis ignotus fuit: ne in aliquod dedecus ꝓlaberẽt
Et Agellius li. i. Parſimonia inqt apud veteres Ro/
manos: & victus atq; cenarum tenuitas non ſolum do
meſtica obſeruacione ac diſciplina: ſed eciam publica
animaduerſione legum cuſtodita eſt. Vnde didimus
ad Allexandrũ. Gens inquit Pragmanoꝝ pura & ſim
plici vita viuit: nullis rerum capit̃ illecebris: nihil ap
petit amplius: q̃ racõ nature flagitat Facil' inquit ali
monia nobis luxurie ſagittas non perquirit: ſed tanq;
tellus ferro laborata profert alimoniam. Hanc noſtris
menſis apponimus. Et hinc eſt q nulla genera mõbo/
rum ſcimus: ſed diuturna ſalute perfruimur. Medici/
ne inquit remedium nobis parſimonia eſt que nõ ſolũ
illapſos poteſt curare dolores: ſed eciam procurare ne

veniant. His igitur verbis atq; exēplis clare apparet maxime vtilitatis fore sobrietatē: qua corporis & mētis prosperitas roboratur: qua mediante veteres sanitate atq; virtutibus floruerūt. Illos tamē sobrios aut abstinentes non credimus quibus mos est aquā bibere: panem grossum cōmedere: nisi ex his contentant. Nam tunc vere abstinens esses quando in parsimonia vita non molestaris: sed delectaris. Nullū enī coactū virtus est. Vnde Seneca ad Lucillum. Non ē inquit iocunda res aqua & polenta aut frustum ordeacii panis. Sed summa voluptas est posse capere eciā ex his voluptatem: & ad id se duxisse: quod eripere nulla fotune equitas possit q. d. q; virus abstinencie tūc sūma est q; quando quis abstinet: abstinendo delectat. Idē Gamfredus in poe. dicit. Quando te reficis dapibus non sis ita plenus vt nihil apponi queat. Et subdit: nō quantum possit: sed quantū prosit. Et magister Zeilo. Vis ne inqt coronari: vis deliciis saturari istud tibi presto dictū breue. Sobrius esto: nam qui sobrius nō est: sed pocius edax: brutis cōparat. Et sic corpore & non mente pascitur. Vnde Ouidius libro. i. de ar. a. Certa tibi datur a nobis mensura bibendi: Officiū prestant mensq; suum fouet. Reuera sobrietatem ī se amare habet in aliis qui querit petūt enī oēs pres filios sobrios: & vxores fore abstinentes. Nunquit igit vita tenui cōtentari debēt: ex quo eam desiderāt his quos amāt Nam Priamides Elenam rapuit speciosissimam. Sed eam odio habuisset: si auide comedentem prospexisset. Quia scilicet omnes sobrietatem in suis vxoribus petūt. Vnde Ouidius libro. iii. de ar. a. Capere cibos digitis est quidam gestus amandi. Priamides Elenam auide se spectet edētem: oderit & dicat stulta rapina mea est. Veruntamē vt frequencius gula impat multis ebrietatiq; plurimi intendunt: quib9 nulla dies leta videtur in qua non crapulant. Vtinam

attenderent illud Tibulli li. ii. Mixtaque lieo sobria lim pha meo. Et Lucanus: Discite quam paruo liceat producere vitam. Et quantum natura petat: non exigit egros. Quia scilicet edendum est citra saturitatem: & signanter si quis fuerit eger scilicet viciis: aliquibus infirmitatibus deditus. Quinimmo eciam viris studiosis vita sobria maxime appetit. Vnde Eunodius Libertas semper studiis reseratur honestis. Nulla fides letis integra nec dubiis ãplectit̃ sanctas: q̃ dant bona semina fraudes: post culpas anime sũt holocausta dei.

Capitulum. xi. de Ebrietate.

e Brietas mentem ebetat & secreta reuelat: gestus deturpat: eloquium scandalisat: nũc leticiam ineptam: nũ clites generat: corporis vires exterminat. Cadere iubet: & bene agere ꝓhibet: requiem impedit: sensus alienat: obliuionem inducit: libidinem mouet: nauseam prouocat: visũ minuit: mẽbroꝝ tremorem causat & ab omni virtute hominẽ destituit: precipue continuata si fuerit. Vnde Galterus in allexandreidos li. i. Racionis vile sepulcrum ebrietas. Ob hoc Ouidius li. i. de ar. a. Vina parãt animos faciuntque coloribus aptos: Tũc veniunt risus tũc pauper cornua sumit: Tunc dolor & cure rugaque frontis abit: Quia scilicet ebrietas sepe calorẽ & venustatem extrinsicam ostendit: & lubricitatis deuia querit. Et subdit: Iurgia precipue vino causata caueto: Et nimium faciles ad vera bella man9. Ideo Ouidius li. ii. ibidem dicit. Qui canit arte canat: qui bibit arte bibat. Quia teste eodem li. ii. de remediis: Vina parant animos veneri si plurima sumis: Vt stupeant multo corda sepulta mero. His etenĩ verbis damna patent que per ebrietatem generantẽ. Vnde Seneca ad Lucillum epistola. lxxxiii. Nihil aliud est ebrietas quam voluntaria insania. Omne vicium intendit: & detegit: verecundiã remouet: verba dubia: oculos vinctos: gres

sum errātem: vertiginē capitis: & huiusmodi causat Nam ebrii sero omnia promittunt: sed mane obliuioī tradunt. Vnde Marcialis coquus: Omnia promittis cum tota nocte bibisti: Non faciunt quamquā pocula nostra rerum. Si enī per ebrietatem comoditas resul taret: si vini replecio corporis valitudinem augeret: ebrietas fortassis excusacionem haberet. Ipsa tñ om nia incomoda infert nulliusq; speciem honestatis hab3 Vnde Seneca libro. i. de naturalibus ques. Iubes inqt me cū luxuria litigare: quotidianū istud & sine effec tu iurgium est: litigemus tamen. Et subdit. Vbi inqt est ebrietas continua: ibi corpus incalescit: nec ebrios9 sitim extinguit. Eius enī sitis nō est naturalis sed fe bris: & cor eius luxuria coquit. Hi ergo quanto plus saciari putant: tanto magis pocula poptāt: quia effre natus est appetitus eoꝝ & seclusus ab omni iugo raci nis: cum quibus eciam litigare turpe nimium est: ex quo racio minime dominatur eis. Vnde in prouer. sa pientum dicitur. ꝙ absentem ledit: qui cum ebrio liti gat. Nam qui ebrius est: & licet sit corpore presens: tamen non adest mēte: quia usu racionis caret: eiusq; mens absens est: nec litiganti adest. Si igitur stultū ē litigare cum absente: quod ergo ebrioso petis inferre Ipsius non sunt sermones quos profert: sed crapule su o veneno fauces & liguā deturpans: inexecrabilia ver ba se pius prorumpit: & leticiam quandam stulticiam vanam & loquacitatem gignit. Vnde Simachus in epistol. Leticia res loquax est atq; ostētatrix sui. Nā ebriosi cum suis crapulis letificati fuerint iactancias emittunt: laudibus propriis intēdunt: & quicquit ꝓ ferunt stulticiam innuunt plurimosq; sapientes ad ig nominiā ebrietas deduxit

Ca. xii. de Gula

g Vla superfluitas est. Omne autem superfluū recusandum est: alias enī corpori nocet. Gula etenī sua voluptate animū allicit ad praua: &

more serpentino occulta venena sua diffundit. Iuxta illud Virgi. ī bucco. Trahit sua quẽq₃ voluptas. Et se quitur: Qui legitis flores & humi nascencia fraga: O pueri fugite hic latet aguis in herba: quia scilicet ī vita delicata & gulosa vicia venenosa latitant Nempe ī magna seu grandi cōmessacione vicia crescunt: & caro rebellionis sumit audaciā. Vnde Petrus riga Spiritus ad corpus vict9 ab hoste redit: Virtutes anime sic princeps destruit armis. Et subdit ad propositum Cui pat cocus dans renouansq₃ cibos: Nā neq₃ quis poterit virtutis tangere culmen: Si dominetur ei ventris inimicus amor. Veruntn̄ mūdi sequaces gule studio tantumodo vacant & conuiuiorum adinuẽciones excogitant: ciborumq₃ varietatem student: & ī ferculorum abundanciis gloriantur. Hec autẽ omnia Diogenes philosophus spreuisse legitur: narrāte Valerio libro. iiii. Heu quid tibi si ventre repleto pigitrari incipias. Si enī commedere gloria tua est. Cur igiẽ tantum ɔmedisti vt tibi desit gloria tua: cū edere āplius non possis. Reuera ɔmessacio: turpis est gloria. Verū tamen qui in ea gloriantur: sua gulositate ea priuanẽ. Si enī sobrietatem non diligis: eo q₃ virtus sit: saltem sis sobrius vt ɔmedere petas: & edēdo delecteris. Nā absq₃ desiderio manducare nulla conplacencia est. Discant igitur ɔmessatores euitare gulam: vt eorum gloria licet inepta nō perdatur. Vtinam tamẽ abstinerẽt non ɔmessandi sed penitendi causa propter deum. Idẽ enī quod sine merito faceret in deum referēdo sibi ꝓficeret. Et fortassis illud onus abstiēndo nō inuenirẽt quod ɔmessendo reportant. Vnde Tulius. ii. rethorice. Commedere inquit oportet vt viuas: nō viuere vt commedas. Sed procħdolor teste Seneca libro. vii. de naturalibus questionibus. Homines inquit nō sūt ad propinam dentibus & ventre & ore ɔtenti: sed eciam oculis gule insistunt. Et idem Seneca ad Lucillū ep̄.

lx. Thaurus inquit paucissimorum iugerum pascua i̅pletur & vna silua pluribus elephantibus sufficit. Homo vero & terre pascitur & mari. Veruntame̅ fames ventris hoc no̅ facit. Si eni̅ regularet quis vitam sua̅ delectabiliter modico cibo ꝯtemneretur. Ciboꝝ enim varietas & delicacitas: sepius opinione potius: quam vera estimacione creditur. Noui: ꝙ plurimi cibi magnis sumtibus ꝯparati iube̅t deportari: quibus tame̅ accidit: vt eos postpona̅t ferculis quotidianis: quibus vti soliti fueru̅t. Vnde Quintilian⁹ libro. viii. In gru̅dibus cenis sepe hoc nobis accidit: vt cum optimis saciati fuerimus. Varietas tame̅ ex vilioribus qua̅doqꝫ nobis grata est Itaqꝫ edacitas no̅ ex necessitate & boi̅tate: sed pocius fert̅ voluptate. Vnde Luca. O prodiga reꝝ luxuries nu̅quam paruo co̅te̅ta pascu: Ambiciosa fames & laute gloria me̅se: Discite quam paruo liceat producere vitam. Et Eunodius: Tubera ꝑdices grus turtur & tinus: No̅ exple̅t vterum corpora mille tuum. q. d. ꝙ gulosi saciari n̅ possunt: cum tame̅ ve̅ter huma̅⁹ modicus existat. Ideo Marcial' coqu⁹: Liber no̅ potes & gulosus esse: Liber eris ceare foris si maxime velis: Begetanam tua̅ si donet vna siti. Que verba nil aliud sona̅t: nisi ꝙ vir gulosus seruus est & subiectus castrimargie & auiditati: q̅ sepius ꝓuenit ex ꝯuiuiis forinsecis: quibus omnis regula violatur. Ob hanc eni̅ causam legimus Augustinum ext̅ domu̅ propriam ꝯuiuare noluisse. Na̅ teste Petronio. Ingeniosa gula est. Debet igitur homo ꝯte̅tari & id su̅mere quod ꝓ vita satis e̅. Vnde Bern̅. i̅ microsmo. Effluit occidio: corpore totus homo: Sic sibi deficiens ꝑegrin⁹ indiget escis: Sudat i̅ hec vita̅ denihilatqꝫ dies qa̅ scꝫ transit homo vita̅: diesqꝫ suos cum cibo mortali quo vti habet. Magna igit̅ ineptitudo est cum epicuris i̅ ꝯmessacione gloriam constituere q̅ omne bonum corporis & anime retardatur

Capitulum. xiii. de penitencia non deferenda.

p Enitencia medicina est anime in remediũ peccatorum Quam graue est igit̃ infirmo medicinam exspectare: tã onerosũ & magis est sapiẽti aut esse debet: penitenciam delictis ꝓpiciam differri. Vnde Seneca libro de moribus. Multos inquit vitam ducentes mors incerta preuenit. Omnes itaq; dies veluti vltimus ordinandus est. Itaq; nulla dilacõ faciẽda est. Et idem Señ. epistola. i. ad Lucillũ. Quicquid etatis inquit retro est mors tenet. Stultum igitur est deferre illud: quod te postmodũ posse facere: nescis. Et epistola. lxxi. Id agamus vt omne tẽpus nostrum sit: ac non erit nisi pri9 nostri esse ceperimus: nihil tantundem habebimus. Et. v. libro de beneficiis: Quis extremo die audiat dicere: vixi: Et quod dederat cursus fortuna peregi. Hoc enĩ dicere non possunt qui penitere deferũt: qui bene agere ꝓcrastinãt Tales enĩ non viuunt sed laguẽt. Quia teste Ouidio libro de ponto: Nã genus mortis male viuere. O igit̃ quam reprimenda ect eorum stulticia: qui de die ĩ diem se vinituros putant. Insipientibusq; dilacionib9 totam vitam absq; meritis terminãt. Quibus Marcialis coquus ait: Cras te victurum: cras dicis post viuo sp: Dic mihi cras istud post: post viuo quando venit. Et subdit: Quasi lõge cras istud ubi ẽ: aut vnde petẽdũ. Nunqd apud partos armenosq; latet: Cras istud quãti dic mihi posset emi. Et concludit: Non ẽ crede mihi sapiẽtis dicere viuam. Hec insapiencia hominum ẽ ꝙ in spe transsumit dies suos: & usq; ad senectutẽ absq; bonis moribus peruenerũt. Vnde Seneca epistola xiii. ad Lucillum. Quid turpius quam senex viuens ĩsipiens Et epistola. xxiii. Quidam tunc viuere incipiunt quando desinendum est. Et epistola. lxi. Ante senectutem curaui vt bene viuerem: vt ĩ illa bene moriar. Reuera prudentes hoc faciũt qui licet absq; bono

opere aut penitencia abire non permittūt: quod facere stulti negligunt. Vnde Possideus: Vnus inquit dies hominum eruditorū plus valet: quam imperiti longissima tempora. Sed vnde plurimum gignitur stulticia: ita ꝙ non certo tempore confidēt. Hoc enī ideo accidit quia vel tanquam bruta sine mortis consideracione viuunt: aut vitam futurā nō spernat: aut deū iudicem n̄ credūt: vel sua peccata grauia nō putant: vel propter spem misericordie diuine ea nō curāt. Quod tamen gentiles plurimi fecisse leguntur. Vnde Seń. ad Lucillum epistola. xxviii. Inicium inquit salutis ē noticia peccati. Nam qui se peccare nescit corrigi nō vult. Ideo quantum potes teipsum argue scilicet per penitenciam. Quia teste eodem Seneca ī agamennōe Quem penitet peccasse bene innocens est. Vnde li. de moribus. Alteri semper ignoscito: tibiipsi nunquam quia scilicet vnusquisq; ꝓ delicto semper peniteri habet. Illum autem penitet cui verecundia delicti adest Vnde Socrates: Peccatum geminat quod non est pudibundū. Ideo Ouidius ī epistolis: Erubui geminos pudor deiecit ocellos: Hic satis intacita signa fatētis erant. Et ii. de tristibus: Heu mihi cur vidi cur noxia lumina feci. His aperte concluditur gētiles ꝓ suis delictis penituisse. Per amplius igitur gens pro criminibus penitere debet siue tenetur cristiana: cū sit ex gracia obligacior: in lege celsior: in spe pocior: ī vocacione specialior. Assit igitur pro sceleribus penitēcia vt sine dilacione euanescant. Vnde Sedulius libro i. Culpa fugit: cedūt lacrimis delicta fusis. Et Prosper libro epiḡ. Conuerti nanq; ad deum certissima vita est. Et pacem offensi querere: sola salus. Qui terret parcit: qui percutit ipse medetur sc3 p penitēciā.

Capitulum. xiiii. de Liberalitate

l Iberalitas vendicat amorē & hominē ad magnos promouet honores. Vnde liberalitatē de

ſcribit Didimus ad Allexandrum. Liberalitas eſt rei communicacio neſciens pati diſpendium cum in altrū ꝑticipata transfunditur. Et ſicut ex vna face ſi lumina plura ſuccendis nullum dammum ſequit̃. Sic nec liberalitatis beneficiū incomodum affert. dicēte Boecio. ii. de conſolacione. Diuicie magis effundendo ꝙ coaceruando nitent. Tunc enī precioſa eſt pecūnia cū tranſlata in alios largiendi uſu deſinit poſſideri: auaricia ſemper odioſos claros largitas facit. Vnde Caſſio. epiſtola. xviii. Libenter inquit omnibus prebeamus aſſenſum quociens eſt vox iuſta poſcentium. Nec decet eſſe difficile beneficium quod non patitur largitate decrementum. Hi tamen liberales putandi nō ſūt: quorum largitas: & vt melius dicam expenſa immoderata eſt: ſed ſua prodigalitate aut fit cum reciproca vtilitate. Vnde Seneca libro. i. de beneficiis. Commendat beneficium non ex quātitate muneris: ſed ex voluntate bene facientis. Beneficium inquit eſt beniuola actio ſpōtanea atqꝫ gaudioſa: nec refert quid det ſed qua mente. Et ſubdit. Magis inquit nos obligat qui parua dedit magnifice & libenter: quam qui dando ſe accepturum putauit muneris ſui occaſione. Vnde Varro in ſuis ſentenciis. Ex animo dātis cenſetur munus magnum. Et ī prouer. ſapiētum dicitur. ꝙ bis grtāū ē quod opus eſt: quia ſcilicet muneris circumſtancia bona eſt quando qui dat indigenciam reſpicit recipientis. His etenī documentis clare apparet beneficia eo fieri laudabiliora quo fiūt diſcrecius animo ꝙ meliori Vnde Mathe9 in libro de Thobia Affect9 preit effectum. Non aſpice quantum ſed ex quāta fluat ſedulitate datum. Verus amicus dantis ī affectu ń dacione patet: Da cito: da gratis gratum: ne gracia fiat venalis: Prodigus menſuram excedit: largus honori ſeruit fructificat: ꝑcus auarus eget. Eſt ancilla ſimplex elemoſina mortis: Antidotum venie porta ſa

lutis iter: Liberat a mortis laqueis elemosina sordes: Abluit actori: dulce procurat opus: Vitam prepetuat venturum prestat honorem. Vnde Marcialis coquus Grande suum precium muneris actor habet Quas de deris solas semper habebis opes. Erubescant igit̄ aua ri sua largiri timentes. Nam terrena possessio solū co modata est: quam distribuere recusant: Imperante do mino cuius est. Vult enī deus vt pauper nō egeat his q̄ ī tua potestate posita sūt. Verum ꝙ distribucio sapi enter & caute fienda est. Nam iuste & merito largiē da est facultas: sue necessitati succurrens. Itaq̧ consi/derare oportet personam: tempus facultatem: obsequa impensa: & huiusmodi que liberalitatem concernunt Vnde Tulius libro. i. de offi. Liberalitate et inqt be/neficencia: nihil ē natura hominis accomodacius: sed hec multas debet habere cauciones. Videndū est enī primum ne obsit: vel illi cui datur beneficiū vel alte/ri. Sunt enī multi cupidi splendoris & glorie qui ali/is eripiunt quod aliis largiuntur: & sic aliis nocēt vt in alienis liberales existāt. Nos autem ea liberalitate vtamur que amicis prosit: & nemini obsit. Deinde at tendamus ne maior sit liberalitas quā facultas: & tan tundē vt pro dignitate cuiquam tribuat̄ quod est fū/damentum iusticie. Nihil enī liberale est quod iustū nō est. Deinde spectandi sunt mores eius in quem be neficium conferatur & animus eius circa nos: & con/munitas & societas vite: & ad nostras vtilitates offi cia prius collata. Hec Tulius. Commemoremus cum temporis huius largiciones. Rapiunt enī principātes laborantibus vt distribuāt pigritātibus nec cernunt persone qualitatem sed propriam volūtatem: eaq̧ se/piuus prebēt que dare illicitum est: nō tamē est libe/ralitas iniustum munus ꝯferre. Vnde Sen̄. ī libro de beneficiis. Nocua inquit impetrātibus nō dare: sed negare beneficiū estimamus. Nam turpissimū damni

genus est inconsulta donacio: grauiusq̄ ē beneficium malo dedisse. Ideo Catho di. Cui des videto. Et Macro. ī libro saturnalium. Beneficiū dādo accedat digno. Itaq̄ ꝯsulte & prouide largiēda sūt bona collata bonis. Nūc tamen hoc ꝯtingere videmus: ꝙ solis diuitibus muēra dātur: nec dāt diuites egētibus: sed paupe res diuitib9 prebēt. Iuxta illud Therēcii ī phormiōe Quasi inique ꝯparatum est: vt hi q minus habēt semper dicioribus aliis addāt. Et Marcialis coquus. dāt opes nullis nunc nisi diuitibus.

Capitu. xv. de Beneficiis cito & gratuite dandis

b Eneficiū eo gracius: quo cicius & sine spe mercedis tribuitur. Vnde Seneca lib°. ii. de beneficiis. Ingratum est beneficium quod diu ī ter manus dantis hesit. Grauissimis inquit viris nulla res carius constat: quā que precibus empta est molestinū est enim verum onerosū dimissu vultu dicere rogo itaq̄ maioris gracie munus diu perpendit. Ab Antigono enī Cunicus peciit talentum. Et respondit Antigonus plus esse quā Cunicus petere debēt. Repulsus igitur peciit denarium. Et respondit Antigonus minus esse quam regē deceret dare. Turpissimā ergo huiusmodi cauillacionem inuenit: vt neutrum daret in denario regem in talento cunicum respexit. Cum posset denarium ciuico dare: & talentum tanq̄ rex. Nihil tamen tam exiguum est ꝙ nō honesto: regis humanitas tribuat. Ex quibus apparet ꝙ vir liberalis dilacionis occasionem querere nō debet: sed presto id ꝯmonicare quod decens concernit. Nec tñ dādi tanta debet esse velocitas vt inconsulta fiat donacio: sed deliberacione prehabita si munus hoc exigat mū9 dandum cito & hilariter debet impendi. Vnde Sen̄. libro. i. de bene. eos reprehendit qui difficulter & displicenter dant aut qui fatigati distribuunt: aut qui ī consulte impēdunt. Vnde sic Augustinus inquit: aut

donum distulit: aut timide negauit: aut promisit: sed difficulter & superductis superaliis aut superbia abiecit: aut fatigat9 dedit. His enī modis munera libere non impenduntur. Nec tamen deliberacio reprobacio est: quia si stulte aliquid prebet: laudem non meretur: & q inuite prebet gracias habere non debet. Vnde Varro in suis sentenciis. Ficte refert graciam inuite danti: vix datum est: ne putes beneficiū: sed predā Semel dedit qui roganti bis qui non: extorquere aūt est plus quam semel rogare. Vnde Eunodius Argumentum est nil merentis rogare diei. Et ī prouer. sapiētum dr̄. Beneficium vero bis dat qui celeriter dat Et Catho: Quod prestare potes ne bis promiseris ulli Plurimos tamē nouimus quibus mos erat plurima ꝓmittere & modica dare: & si qd dederit hoc fastidio aut pre pudore: aut pro sperato seruicio vel mercede hoc faciunt. In quibus omnibus nulla liberalitas ē: qa nil dant sponte absq̄ reciproco munere. Et si quid dederint illud improperant & homines ipsis seruos fieri suadēt. Veruntamen teste Seneca libro. ii. de beneficiis. Taceat qui beneficium dedit: narrat qui accepit. Et libro. iii. Qui dat beneficia deum imitatur: q autem repetit fenerator est. Et Therencius in audreida frequens commemoracio beneficii exprobracio eius est. Vnde Tulius libro de amicicia. Meminisse inquid debet beneficiorum ipse in quem collata sunt: n̄ commemorare autē qui ꝯtulit. Et ī prouer. sapiētum Beneficiū qui se dedisse: dicit: petit. Vnde Stoici beneficium a collatore dixerunt non debere predicari. Pro vt narrat Seneca libro. vii. de be. Et Marcialis coquus: Que mihi prestiteris in euum semperq̄ tenebo. Et subdit: Crede mihi quāuis ingētia postume dones: Actoris tamen periūt dona garrulitate sui: quot sunt tamen qui distribuere nil vellent nisi famam vel comoditatem exinde se habituros sperarent: iactācia

quoq; tumescunt & in omni conuiuio que dedere & q̄ non referunt & si quid dederint. Hoc ideo faciūt vt cultibus & reuerenciis referantur. Horum enī munera beneficia nō sunt: quia non alteri: sed sibi prodesse querunt. Verūtamen beneficium gratuitum esse debet sine spe reciproce vtilittis. Vnde Seneca li. ii. de bene. Hic beneficii inter duos lex est. Alter enī obliuisci statim debet: & alter memor accepti semper esse debet. Et subdit. Detrahenda est inanis iactacio: res ꝙ loquentur nobis tacentibus. Nam teste Varrone ī suis sentenciis. Turpissimum est in datis sperare. Et in prouer. sap. dr̄. Quod pulcerrimum est: omnia prestare nihil exigendo attēdere: nihilominus habēt beneficia qui prebent non solum vt comodum ex dato ñ sperent: sed eciam vt bonus sit ipse cui beneficium impendunt. Quia teste Seneca de bene. li. ii. Nullus malo beneficiū dare potest: quia quicquid ad illum peruenit: prauo usu corrūpit̄ & quicquid illi ꝯmiseris illud onus suum & miseriam facit. Quecumq; enī illis ꝯtingunt in suam naturam vertunt. Vnde Tul̄ li. ii. de offi. In beneficiis inquit collocandis mores hominum non fortunā sequi honesta racio ē. Attēdat igit̄ beneficii collator ꝑsone q̄litatē & nullā exigat ꝯmoditatē.

Capitulum. xvi. de Beneficiis recognoscendis.

s Icut illiberalis est qui sub spe mercedis munera prebet: sic ingrat9 nulloq; beneficio dignus est qui susceptum non recognoscit beneficiū Plurimum enī ingratitudo munera dare prohibet et hominū liberalitatis execucione carere iubet. Vnde ī prouer. sap. dr̄. ꝙ ingratus vnus miseris omnibus nocet. Reuera beneficioꝝ memoria fragilis ē. Et Señ. ad Luciillum. Nullū inquit maius habet malū cupiditas quam ꝙ ingrata ē acceptoꝝ. Veꝝ ꝙ multi munera prebentes ingratos eos faciunt quibus dant: eo ꝙ in ipsis diffidunt: & se perdidisse quod dederūt di

cũt. Iuxta illud Seneca li. i. de beñ. Multos quidẽ in gratos expimur sed plures facimus: ipse autem pdit beneficia qui se perdidisse cito credidit. Nihilominꝰ tamen turpissimũ est ingratitudinis vicium: mentẽq; molestat ingratam. Iuxta illud Seneca epistola. lxxxi. ad Lucillũ. Torquet inqt se ingratꝰ & macerat odit q̃ que accepit: quia redditurus est: beneficia extenuat: & iniurias dilatat & auget. Veruntamen sapiens beneficium ꝯmendat & qui gratus ẽ assidua commemoracione delectatur: qui eciam beneficium dedit ex ingratitudine: prudens si fuerit non anxiatur: ingratitudinem nulli imputat nisi fortune: & benigne intẽpretando suffert nec mutat animum suũ aduersus benemeritos. Sed prochdolor plurimũ ingratitudo hoc patrauit excidium: vt benefacere proximo videatur pluribus periculum. Nam beneficia qui susceperunt frequẽter solẽt eos fugere a qbus acceperũt: pre pudore quem gignit superbia ingratitudinis mat̃ Alii vero vno suscepto beneficio ad aliud mox absq; rubore currũt: & beneficium munificorum ĩ fastidiũ vertũt. Alii vero beneficium cum susceperint: superbie ꝯferẽcium astribuũt: illosq; infamãt a ꝑbus receperẽ affirmãtes ex muneribus ñ nisi gloriã querere & fastum. Alii vero qui suscipiũt beneficia indigẽcie ꝯferẽtis attribuũt dicẽtes penes se. Ideo is dedit q̃a mei eget vel indigebit: nouit enĩ me ĩ aliquo sibi ꝓficere posse: aut mee familie sperat obsequium. Dicũt enim plures beneficia conferri fraudis sub ꝯtextu. Dicunt enĩ dona ideo ipsis fieri vt subripiat̃ vxor: vt filia rapiatur: ancilla seducetur: famulus subtrahatur: vel vt familiaritate secretum aliquod eliciatur. His enĩ modis: plurimi: beneficia que gratis dantur: ĩ venenũ & obprobrium mutant. Itaq; munificẽciam plurium retardant. Rursus alii dona cum acceperint minime recognoscunt: sed quod mutuo susceperint dari sibi ꝯtẽ

dunt restituereq recusant. Ideo Seneca li. i. de bñfi.
Docendi sunt inquit qui libenter recipiunt: libenter
reddere: & eos quibus obligati sunt animoq non tan
tum equare: sed eciam vincere. Veruntamen teste eo
dem li. iiii. de benefi. inquit Sunt nonnulli qui cũ ali
quid susceperint nihil se debere testant. Alii vero mu
tuum susceptum mox remittunt: ne videantur debi
tores fieri. Sed qui nimis cito soluere cupit: inuitus
ingratus est. Quod ita intelligas: quia debere inuito
sepius superbia est. Sed qui humilis est bonis obliga
ri non debet vereri. Et ingratitudo ẽ mutuo aliquid
capere absq vsu illius rei: causa non indigencie vt con
pariat qua comparẽte mutuum fieri nõ debet. Sicut
enĩ qui concedit vult sibi mutuum reddi: sic eciam ex
vsu capto beniuolenciam sperat. Ingratus est igitur q
non reddit quod accepit. Ingratus eciam qui mutua
te rei vsum ꝯtemsit: vtq enĩ fraudet largitorem. Vn
de Methodorus. Beneficia inquit crescunt mora: &
tn^to plus soluendum est quanto tardius. Et subdit
ad ꝓpositum. Ingratus est inquit qui beneficiũ red
dit absq vsu. Nam sepe quod datur exiguum est: qđ
autem sequitur ex eo magnum pulcerrimũ est: tamen
cum fuerit moderate data reddi licet. vt inquit Var
ro in suis sentenciis. Sed quomodo ista possunt ꝯueni
ri. Vnus enĩ docet vsum mutuate rei capere: alius sua
det cito reddere. Reuera vsum mutui spernere ingra
titudo & superbia est. Et cito non reddere facultate
habita eciam ingratitudo est. Ille autẽ cito reddit q
vsu capto conuencionis tempore opportuno restituit
Qui vero dedignatur vsum capere ꝯuencionis & te
nere formam: non dico q cito: sed nimis cito reddit.
Nam qui cito mutuat non solum id sperat quod largi
tur sibi restitui sed beniuolencie fidem & amorem ex
inde captare licite intendit. Absit tamen q munus re
ciprocum expectat. Absit eciam qui recipit vt solue

re ɔtendat. Fortassis dices te accipisse: quod reddere non potes. Aut enī te posse sperasti dū accepisti: aut non. Si hoc sperasti fortuna improuisa est te nō posse Spera ergo ꝙ tue fortune miserebitur ipse a quo accepisti: qui si recuset fortunam pacienter patere: cuiꝰ mos est instabilem esse. Si vero te reddere posse presciuisti: cur igitur accepisti & fraudasti tuū largitorem. Vnde in prouerbiis sapientum dicitur. Fraus ē accipere quod non possis reddere. Et subditur. Plurima beneficia accipit qui scit reddere. Vnde Catho inquit. Beneficii accepti memor esto. Vnde refert Seneca ꝙ rex Archilaꝰ Socratem frequēter inuitauit vt ipsum honorare posset: sed Socrates rennuebat: dicēs se nolle ab eo beneficia accipere: cui non posset paria reddere. Istis igitur documentis colligitur ꝙ gratus est: & qui beneficium reddit: & qui suscepti beneficii vsum respuit. Aliud est tamen beneficium petere: aliud est beneficium datum accipre. Nō decet enī vt diues pauperē petat: diues tamē munus a paupere datū grataṅter accipiat. Iuxta illud Cathonis. Exiguum munus & cetera. Accipito placite & cetera.

Capitulum. xvii. de Paupertate voluntaria.

d Itissimus est sufficiēciam qui habet: nec est indigēcia nisi ex immodesto appetitu. Nā stultum est appetere quod habere nō possꝫ. Si autē potes habere: hoc posse tibi sufficiat. Nil aliud petūt homines eciam sepius ambiciosi: nisi quod habere possūt. Si autem ex insufficiēa aut molestia aut paupertate aliquid ɔtingeret peti quod haberi nō possit tūc fortassis irreprehēsibiles essent hi qui diuicias iugit desiderant: aut qui rerum modicitatē habēt. Sed hec ominia nisi angustiam prebent: homo ɔtētus per sufficienciam rebus ex modicis fit leuior & hilarior diuitibꝰ ɔtinuis desideriis vacantibus: quorum mens est inquieta & tristis & solicita rebusqꝫ suis precupidita

te vti non audent: sed his agregant qnibus postremo
sunt inderisum. Contentare igitur exiguo domo tua
& in pace viuas his vtendo que tibi sufficere possunt
. Vnde Quuintilianus ca. xii. Humile inquit tuguriū
cum sufficiencia regnum effecit. Et Varro in suis sen
tēciis. Nōn essem9 si nescirem9 esset quid paupertas
Illi autem quid sit paupertas nesciunt qui suam modi
citatem mediante sufficiencia paupertatem non arbi-
trātur. Quia teste Valerio libro. iiii. Locupletē facit
non multa possidere: sed pauca desiderare. Et Seneca
ad Lucillū ep̄. i. Non puto pauperem cui quātumcū-
ꝗ satis est. Et idem ep̄. ii. Pauper est: non qui parum
habet: sed qui multum cupit. Quid enī refert qn̄tum
in horreis iaceat. Et subdit. Optimus inquit diuicia
rum modus est: habere quod necesse est: & proximos
habere quod satis est. Et idem ep̄. iiii. Magne inqt
diuicie sunt ꝯtenta paupertas lege nature. Nā lex na
ture scit quo egeamus. Petit enī non esurire: non siti
re: non algere: sed non est necesse maria temtare. Ca-
stra sequi: aut ex fortuna aliqua p̄edere. Ideo Plaut9
in aulularia. Sibimet esse sufficientem prin ū bonum
est. Posco enī vt attendamus veterum sufficienciam
paupertatēꝗ placitam. Nam de Diogene refert Se-
neca ꝗ potencior erat Allexandro omnia possidente:
quia plus erat ꝗ ille nollet accipere: quā ꝗ ille posset
dare. De ipso eciam Diogene refert Valerius li. iiii.
ꝗ munera Dionisii tiranni respuebat. Nam cum Dio
genes olera lauaret Aristippus ei dixit. Si Dionisio
adulari velles non ita esse. Cui Diogenes: & si inqt
tu ita esses velles Dionisio non adulareris. Vnde Iero
nimus contra Iouinianum de Diogene dicit ꝗ duplici
pallio vsus fuit propter frigus pro talario habuit: cla
uamꝗ ob fragilitatem: & senectutem ad mēbra sustē
tanda ferebat: in doleoꝗ volubili se habere dom ū iac-
tabatur: & in vestibulis portarum morabatur: tepore

ꝙ frigoris os dolei ferebat in meridiem: & iuxta mo-
tum solis voluebat. Et cum quendam puerum cũ ma
nu bibentem vidisset: tunc suum fasculum ad terram
proiecit dicens nesciebam ꝙ natura poculum haberet
Ecce quanta sufficiencia & quãta leta paupertas. Vn
de Epicurus inquit. Honesta res est leta paupertas.
Illa vero non est paupertas si leta non est: sed miseria
Si enĩ alicui sua non videnẽ amplissima: licet eciã to-
cius mundi dominus sit: tamen miser est. Queso enim
vt ad naturam viuas: nũquid porro pauper eris. Sed
ad opinionẽ si vixeris nũquã eris diues. Nam exigu
um desiderat natura: sed opinio immensũ: multisq̃ pa
rasse diuicias miseria fuit. Reuera penes me ꝯsimiles
sentencias sepius reuoluentes didici ꝙ quanto quis ẽ
infelicior pauperior & miserior: quanto de opibus ob
tinendis curiosior. Quosdam etenĩ noui quorum totũ
stu dium ditari fuit: non quidem per sufficiẽciam: sed
per abũdanciam: quibus eciã cura non fuit quo pacto
vel fraude facultates sibi agregarẽt: eoꝝq̃ somnia de
solis numinis erant: turpiq̃ questu eciam notorio re-
pleri non erubescebant: qui tamen ĩ plenitudine desi
deriorum suorum decesserũt & ad mortem dum ago
nisarent solicitudo eorum tota de facultatibus erat &
fraudis ex timore lectum fieri petebant in loco pleni
tudinis bonorum suorum: pluribusq̃ mouenntibus
de salute anime vt cogitarent: audire ꝯtemnebãt. Ita
ꝙ in sui desideriis vitam vtinam feliciter terminabãt
O mala cupiditas O desiderium insaciabile: cur homi
nẽ inuoluis. Nõ potest enĩ corp9 nisi modicas vestes
ferre: paucisq̃ cibis venter pascitur. Abscedat ergo ĩ
festa cupiditas vt leta paupertate vitam manu ducã9
dicente Cathone. Cum te infantem natura nudum
creauit. Paupertatis onus pacienter ferre memento
Quuod nimium est fugito paruo gaudere memento
Cmooda nature: nolo tibiipse deesse: Si cotenntus eo

fueris quod postulat vsus. Et Gamfredus in poetria noua: Liber is est viciis qui non inseruit habundans. Cui satis est quod habet: pauper qui plus cupit. Vnde Galterus libro. iiii. in allexandreidos. Animũ nullius egentem non res efficiunt: sed sufficiencia. Quãuis sit modicum si sufficiat nulli9 egebis. Et Nathe9 libro de Thobia: Non rerum cumulus sed sufficiẽcia mentis dicat: sufficiant paucula diues eris. Capitulum. xviii. de Auaricia vitanda.

a Varicia abisso comparatur insaciabili: sic enim aquas sine fine deglutit: sic auaro nil sufficit. Veruntamẽ teste Salustio ĩ cathelinario Auaricia fidem & probitatẽ ceteraꝗ bonas artes subuertit: & pro his superbiam crudelitatem: deũ negliere omniaꝗ venalia habere docuit. Auaricia pecunie studium habet quam nemo sapiens concupiuit. Hec enĩ virilẽ effeminat animũ: insaciabilis est: nec copia vel modicitate minuitur. Vnde in declamacionibus libro iii. Muliebrium viciorum fundamentum auaricia est Vnde idem ad Lucillum epistola. lxxiii. Stulta inqt auaricia mortalium proprietatem discernit: nec qcꝗ suum esse credit: quia semper diffidit. Quamobrem Quintitilianus libro. viii. Eque deest auaro quod habet: sicut quod non habet. Quia teste Boecio libro. ii. de con. Auaricie nihil satis est. Vnde Tulius libro. ii. de offi. Nullum vicium deterius est auaricia. Et li. de senectute. Quid inquid sibi auaricia velit nõ intelligo. Quid enĩ absordius esse potest quo minus restat vie: eo plus querere deuia. Quod faciunt aliqui senes quia quanto sunt seniores: quantoꝗ minus sunt victuri: tanto fiunt cupidiores. Cessat igitur auaricia ĩ animo tuo: quia teste Tulio ĩ. ii. rethorice. Auaricia omnem hominem ad quoduis maleficiũ impellit. Vnde Valerius libro. ix. auariciã sic describit. Auaricia est lucrorum latenciũ indagatrix vorago auidissima:

cupiditate miserrima. Hec occidi suasit & ad despe racionem plurimos induxit. Vnde refert quod cum Septunulus propter multitudinem auri & argenti in mari se periturum videret: mergi maluit quã suas opes in mari proici. Hic enĩ diuicias nõ possedit sed ab eis possessus est. Auarus nempe plus quam in deo in suis opibus confidit: nullique proficere curat. Ex his que habet pauperes odit & diuitibus eciam non amicat. Vnde in prouer. sapi. dicitur. Auarus: nisi cum moritur nihil recte facit: nec potest auaro aliquid peius optari quam vt diu viuat. Nulli enĩ auarus bonus est: sed in opi pessimus: negandi causa: nunquam auaro deficit sapienti tamen congruit pecunie imperare & non seruire. Nam pecunia non saciat: sed irritat. Vnde Ora. in epistolis. Semper auarus eget. Ob hoc versificator Cur homo qui cinis es per auariciã sepelis es: Eri cur heres: eris qui non eris heres: Quando sepultus eris quicumque sepultor es eris: Dici sepe putes tu qui sub marmore putes: Nõ hodie quid heri nouus heres imperat eri. Sed ad hec homines nõ attendũt nec considerant diem extremum in quo omnia deserent. Vnde Galterus ĩ allexandreidos libro. viii. Quid tibi diuiciis opus est. Et subdit. Quanto tibi plura parasti: tãto plura petis & habẽdis acrius ardes. Et Ouidius libro. i. metha: Effodiunt opes irritamenta malorum: Iamque nocẽs ferrum ferro nocẽcius aurum. Et li. iii. Inopem me copia fecit. Et li. xii: Auarus vix spes ipse suas animo capit. Et Maximianus: Per maximos pactos pena est recumbere rebus: Quas cum possideas est violare nephas: Efficior custos rerum magis ipse mearum: Conseruãs aliis quã perire mihi: Et semper retinẽs nil timuisse puto: Auri cecus amor fatuũ mihi vincit amorem. Et Ouidius li. ii. sine titulo: Querit auarus opes que lassant ipsa tenerdo: Equora perducitur naufragus ore bibit. Quia scilicet mare sepius

absorbet quod auari magnis laborib⁹ aceruāt. Hi etenim bona tanta auiditate tam diuq; custodiunt quod perduntur consumuntur aut saltem deteriorant̄: pauperibusq; dare nolunt ea quibus vti non possunt. De quib⁹ Iuuenalis libro. v. dicit. Diuites bona plurima custodire nituntur pauperibusq; non permittunt erogare. Ideo sic ait: Crescit amor nūmi quantū pecunia crescit: Magnis porta malis cura maiori seruant̄: Misera est magni custodia census. Nam teste Tulio ī primo rethorice. Cupiditas est genus omnium libidinū. Et in prouer. sapi. dicitur. ꝙ cupiditatis regnum: est interitus. Vnde Valerius libro. vii. Inutiliter est aliquid cupere & in eo perseuerāter morari. Hec dulcedo vicina exicio ē. Ideo Seneca ad Lucillū ep̄. xxviii. Nemo inquit numero idem ē q̄ fuit pridie: nam quicquid vides currit cum tempore: nihilq; stabile vel solidum est. Et nos tamen ea cupimus tanquam sint prospera semper nobis: aut tanquam simus ea semper habituri. Reuera hec auaricie condicio est ī egestate cupere & bonis aduenientibus per amplius desiderare. Vnde Tulius libro de padoxis. Nunquam explet̄ neq; saciatur sitis cupiditatis: nec solum agendi libidine crucianī̄ hoīes s; amittēdi metu. Vnde Didi. ad Alexandrum. Etenī ferocissima pestis est: cupiditas q̄ solet egenos quos capit efficere. Omnis enī cupidus egenus est: quia & si bona habet ipsis vti non audet Vnde refert Elimandus ꝙ in obsidione hanbailis tricenti prenestinii reclusi fuerunt victibusq; carebant: cumq; inter eos auarus quidam cibum recepisset: maluit alteri pro ducentis denariis vendere: quā sue fami prouidere. Itaq; ipse auarus cum suis ducentis denariis fame mortuus est: sed emptor: dei prouidencia vixit. Ecce quanta cupiditas que hominē ita detinuit vt pocius seruiret cupiditati quam proprie saluti. Vnde Lucanus libro. iii. Es ferrū morteq; timere au

ri nescit amator. Et Virgilius li.iii.eneidũ: Quid ñ mortalia pectora tangit:auri vana fames. Ideo Catho dicit: Dilige denariũ sed parce dilige formã. Illi enĩ parce denarium diligũt qui pro sola necessitate ipsũ diligunt atq; querunt. Sed formam isti desiderant q denarios vendicant nõ pro necessitate sed pro supflua auiditate:quod faciunt diuites. Iuxta illud Petronii Diuitis hoc magnum facies erit omnia cernens: Qui tenet & sicco conquerit ore famẽ. Et Marcial coqu9 Fortuna multis dat nimis: nulli vero satis: signanter auaris. Vnde Prosper li.epig. Nec pax sollicitis:nec modus est cupidis. Et magister Zeilo. Non bene dignus equo cui carior est equus equo. Quod tamen accidit auaris qui res vltra equum & iustum diligunt.

Capitulum.xix.de Rapina & fraude.

r Aptor nil suo raptu licite ɔquescat. Quicquit enĩ pretextu fraudis acqritur male possidetˀ. Vnde Tulius li.iii.de offi. Detrahere aliquid alteri magis est contra naturam quam mors. Et ĩ Philippica.ii. Male inquit acquisita male dilabuntur. Nempe difficile ẽ vt quis ex rapina prosperetˀ. Si enĩ quis suis diebus gaudere videatur his que rapuit eius tamẽ prosperitas:aut nõ erit diuturna: aut ĩ successoribus nõ durabit. Iuxta illud Senece ĩ ep̃.ad Lucillũ. Nulli inquit cui rapina feliciter successit: gaudium rapti durauit in posterum:nec mirum quia nullũ violentũ perpetuum. Rursus mirum apparet: aut displicibile nimis eos videri maiores raptores quibus bonorũ plenitudo maior collata est:& qui possessionibus amplioribus fruuntur capere pauperibus sollicitantˀ. Quinimmo raptores a raptoribus rapiunt. Vnde Plautus in aulularia: Sepe condita luporum fiunt rapine vulpinm. Itaq; vulpes quandoq; lupis rapiũt ea que lupi rapuerũt. Hoc enĩ merito contingit vt arte praua artifex pereat sua. Difforme est tamen virtutis gloriã

magnitudine prede amittere. Sed procbdolor dieb9 istis rapere multis nō apparet turpitudo pudibunda quoniam magni latrones latronum sunt iudices: eosq̄ non castigant: quorum preda affertur eis: sed solū il/ los iudicant & rigorose sētēciāt: quoꝝ rapine non suf fragantur eis. Quot enī regibus & principibus serui unt raptores qui pauperum bona: nūc propria aucto/ ritate: nūc solida temeritate tollunt. Quandoq̄ etenī delicta negant: & negare si nequeant ad satisfactionē cogi non formidant: quia fauorem iudicum non senci/ unt minas inferre & verbera: sepe omnes extorsionis vias excogitāt. Et boc fortassis qa dominos suos pa/ ria vel maiora facere vident. Vnde illud Ouidius. li. metbama. accidisse videtur: viuitur inquit ex rapto non bospes ab bospite tutus. Et idem Ouidius libro sine titulo: Fac cito per multas preda petita manus. Vtinam qui rapiunt illud attenderent. quod ait Ora tor li. i. Auri cesset amor qui pectora semper adurit. Quo rapit̄ mortale genus quo pollulat omne: De radi ce malum cum vis violencius ardet: Stimulantq̄ rapi nis addita lucta famē. O igitur raptores attendite se culi diuicias transsitorias fore: cur igitur in perdicio nem animarum eas capitis. Quid enī prodest babere quod alterius est ppetuoq̄ obligari aut restituere: ali as vero morte mala moritur raptor. Verumq̄ cupidi tas mundi bonores fere singulos predomat: superbia quoq̄ ad rapinam plures inducit: quia plurimi ex fa/ stu ꝯsueto statum quem nequeunt tenere cupientes: cum ex se non babeant: aliis rapiunt: & malunt ex rap tu pompam ostendere: quam ī simplicitate absq̄ frau de manere. Veruntamen teste Sen̄. ad Lucillū ep. v. Magnus inquit ille est qui fictilibus sic vtit̄ quomo/ do argento. Illos tamē nō reprobo ī quibus bonestas maior: quam ex fictilibus apparet: si ꝯcedens facultas prestat. Et ideo subdit ipse Seneca. Nec ille minor ē:

qui ſicut argento fictilibus vtitur. Infirmi animi eſt diuicias non poſſe pati. Lamentandum tamē pompas nimias ad inuentas fore: quibus rapine occaſio datur eo ꝙ infelicem ſe putat: qui ſtatibus vicioꝝ nō equāt Sed teſte Ouidio li. i. de remediis. Decipimur cūcti gemmis auroqꝫ teguntᷣ omnia. Et Marcicial̄ coquus Non niſi deliciis ꝯuenit illa veſtis. Hec enī verba de veſtibus preſētis ſeculi merito ītelgili poſſunt. In quibus non niſi vanitas & curioſitas eſt: pro qua curioſitate imitanda raptores fiunt plurimi vanitate ſeducti. Si enī regibus ſufficeret honeſtas abſqꝫ pompoſitate: tūc nō exigerent a populo queſtus. Eorum enī exactiones rapine ſūt: quia hoc ſolū petere habēt: quod licita materia ꝯcedunt: aut quod neceſſitati eorumqꝫ honeſtati ꝯgruit curioſitate ſublata. Commemoremꝰ enī antiqua quedam tempora deteſtanda: que tamen rediſſe videntur. Narrat enī Valerius li. ix. Qꝛ Anthiochus rex Sirie: ſeductus ſuperbia clauos aureos ī equis: vaſaqꝫ argentea in pompam ꝯparauit innumerabilibuſqꝫ pompis ſuum apparatum figmentauit: cui optabilis erat preda pocius quam iuſticia. Rurſus Plinius li. xxxiii. de hiſtoria naturali refert de Pompeiia coniuge Neronis que ſoleas ex auro ſuiſqꝫ iumētis ferramenta fieri iubebat. Et carrucas ex argento & quam plurima alia vana pocius quā ſana & que abſqꝫ rapina rariſſime fiunt. Nunquid principi ſufficere habet vt honeſte & granditer viuat familiareſqꝫ ꝓſperos habeat. Nūquid diſſolucio corporis eſſet: ſi caput aliis mēbris victū auferret. Mox enī illa mēbra mortificantur que alimento carent. Sic in politica mors eſt: quādo principis rapina ſubditos in pace viuere n̄ permittit. Non ſic etenī Didimus fecit Bragmantoꝝ rex. Ipſe nempe domorum curioſitatem non requirebat ſed ſpeluncis & cauernis ꝯtentabatur. Vnde ipſe Didimus ad Allexandrū. In exſtruendis inqͭ domibꝫ

igne ſaxa non ſoluimus: nec ad mixcione pulueris ci-
mēta ↄponim9: ſed in telluris: ſpelūcis monciūq; late-
bris habitam9. Hulli9 igiť ventoꝝ fremitus: nullius
turbinis tempeſtatem formidam9. Nam tuci9 nos de
fendit ab imbre ſpelūca quā tegula: cuius gemin9 eſt
nobis vſus māſionis dū viuimus: & ſepulture cū mo-
rimur. Si enī ↄſimilibꝫ principes noſtri ↄtenti eſſent
rapine ſtudia nō quererēt: ſed pompaꝝ faſtigiū rape
re primit9 ſuaſit: diebuſq; iſtis nō pretmiſit. Nam di
ebꝫ iſtis omnia diſcorta placent: & laici crines habent
mirabiles: nouaq; nomina ī veſtibꝫ tv inqnit Petroni
us. Vnde Didim9 vbi ſup̄. Nullus inqt nobis p̄cioſus
eſt amic9. Femineq; noſtre non ornanť vt placeant: ſe
velāt pudore: nec ſciūt ī agēda pulcritudine pl9 affec
tare quā nate ſūt. Nam quis poteſt opus nature cor-
rigere: quod cū fuerit aut infructuoſū ē aut crimino-
ſū. Sed diebꝫ iſtis viri: prcipueq; femine veſtimētoꝝ
nouitatē excogitāt & ornatuū: pre magnitudine atq;
pre ſūptuoſitate rapinoſe fiunt aut enormibꝫ delictis
ſe exponūt: & ſceleꝝ ſuoꝝ pretextu pompas manu te-
nēt. Quicquid tñ mali occaſione accipiūt & ſi nō rap-
tim indebite tñ vendicatū eſt. Merito igiť ſapientes
veteres tales faſt9 ꝓhibuerť. Vnde Simachus in epi
ſtolis. Odii ī paruo cōpore longa velamina. Illa enim
veſtis decenť induiť que nō ť̄bit puluerē: nec ī humū
dimiſſa calcať. Vnde Valerius li. ix. Quid aūt vlteri9
de feminis loquar: quaꝝ omne ſtudiū ad curioſitatem
& cultū hortať: viroſq; excellētes a ↄtinēcia diuertūt
Hec aūt omnia ideo preſentibꝫ inſerui ꝙ pompaꝝ cu-
rioſitas plurimoſ facit raptores.

Capitulum. xx. de Fortune inſtabilitate

f Ortuna inſtabilis eſt. Igiť ſtultus ī ea qui cō
fidit. Si elephas arboris frandať ī caſu: freqn̄
cius ſolēt fortune amatores ī ea decipi. Vnde ī ꝓuer.
ſapi. dr̄. ꝙ fortuna vitrea eſt: & cū ſplēdet frangitur:

male igitur geritur quicquid sub fortune spe ꝯtinetꝰ Stulti igitꝰ diuites & auari qui spem suā fortune ꝯmi serūt. Nam teste Sen̄. ep̄. viii. ad Lucillū. Non ē tuū quod fortūa fecit tuū. q. d. omnia fortūe munera du bia sūt. Et Tul. in. ii. rethorice. Sola inquit virtꝰ in sua potestate est: omnia que preter eam: fortune sub sūt dn̄acioni. Errāt igitur qui in rebꝫ ꝓsperis omnes impetus fortune subegisse putāt. Sapientes autē qui cogitāt eciā in temporibꝫ ꝓsperis casus aduersus formidare. q. d. omnia fortūe beneficia ruinosa sūt. Om nia enī fortune munera insidie sūt. Inquit Seneca vbi sup̄. O si fortuna immutabilis esset quā infelices mise ri: & quā felices locupletes essent. Deo enī seruire nō oportet. Vnus nāqꝫ suo diffortunio desperatꝰ: & aliꝰ sua ꝓsperitate fere beatus esset: sed voluit deus vt fō tuna mutacioni subiaceret: vt sicut diei nox: & nocti di es succedit: ita prosperis aduersa: & aduersis ꝓspera fortuna succedat: ne calamitosus diffidat: & locuples inaniter glorietur. Vnde Iulius celsus li. iiii. Fortuna inquit plurimos quos beneficiis ornauit ad duriorem casū reseruat. Vnde Hildebertꝰ de exilio suo. Nuper erā locuples multisqꝫ beatus amicis. Et subdit: Heu mihi nulla fides ē ꝯstancia rebꝫ: Res ipse qd sint mobi litate docēt: Et velut a sūmo sūma ruina gradu: Cūc ta ideo ancipitis pendēt mortalia casu: Et spondēt ꝓ pria nobilitate fugam. Quicquid habes hodie: cras te fortasse relinquit. Aut modo dum loqueris desinet te tuum: Illudit fortūa vices reges supbos: Aut seruos humiles nō sinit esse diu: Illa mihi quondā vultu blan dita serena: Mutauit vultꝰ nubila facta suos. His enī verbis fortūe mutabilitas ꝑpenditur. Vnde Ouidius li. iiii. de trist. Passibꝫ ābiguis fortūa volubilis errat: Permanet ī nullo cͣta tenaxqꝫ loco: Sed modo leta ma net: modo vultus sumit acbos. Et idem Oui. li. de pō to: Hec omnia sūt hominū tenui pendēcia filo: Et subi

ut ꝯsiciat fiat
gēs ifurma ꝗ
ſct ꝯstetit ꝯ
uit' coppiāt a
inges
at dut ꝗſcrt
comit ꝗcedt a
go sabz nl u
ngol exqro a
nuctoz pl ex
ud bn, ꝯpca
pceto rago
ꝯstoz obſca

...q...
...tibus dispositionibus
...potestatis potestatis
...ndit prime pri...
...d vel necessit...
...fend pl est q...
...aliud dat id...
...esse propter illu...
...pitis adequ...
... ac executi...
...il imgor i...
...it sibi q...
...militat al...

to casuq; voluere ruūt: Ludit in humanis diuina potēcia rebus: Et certū tempus vix habet hora fidem. Et Gamfredus ī poe. no. Nulla fides rez sequit post mella venenū: Et claudit nox at̄ diē: nebuleq; serenū: Turbida facta diē ducētq; crepusculo noctē. O igit̄ auaris testimoniis vestrā ppendite spem mutabilē: posco ne domū vēto expositā ɔseruatis. Cadet enī in tēpore quo fortassis reedificare n̄ valebitis. Hec nāq; don9 fortūa est: q̄ leui solet depmi casu. Vnde Boe. li. i. de ɔsolacione: Quātas rerū lubrica versat fortuna vices: Premit ī sōtes debita sceleris noxia pena Ac puēsi residēt celso maiores solio: scāq; calcāt colla nocētes: Nā īpios sublimatos sepe videm9: bonosq; depressos. Vnde idē. ii. de ɔso. Ostēdit fortūa3 adversam esse meliorē psp̄era. Illa inquit sc3 psp̄era sp spē felicitatis blandē mētit̄. Hec aūt sc3 aduēsa vera ē sp. Illa fallit: ista īstruit. Nempe videm9 plures pre inopia fieri insipiētes. Illos aūt stultos aut ignaros expimur quib3 ingnota ē fortūe aduersitas. Ideo pluribus oportunū fuit penuriā pati: vt fortūe discerent mutabilitas. Ex cuius stulta confidencia plurimi seducti sūt & que psp̄era prius floruere fortūa: infelicissime quādoq; corruerunt. dicēte Boe. ii. de ɔso. Omnis inqt rerū subdita mutacio: nō sine quodā conflctu ɔtingit animorū. Et subdit. Infelicissimū fortunii genus ē se meminisse fuisse felicē. Vnde Valeri9 li. vi. narrat quomodo Altibiades habuit duplicem fortūa3. Prima fuit psp̄era q̄ diuicias opulētissimas ɔtulit & eximiā nobilitatē habuit. Altera vero fortuna fuit aduersa qua cecidit in plurimas augustias. Fuit enī exulatus odiosos & egenus. Refert insup de Dionisio siracusano qui cū pene toci9 Sicilie tirānidē accepiss3 opibusq; & exercitib3 sublimatus fuisset: tādē nihilomin9 ppter inopiā puerulos Carintheoz lrās docuit. Vnde idē Val. li. ix. ɔcludit. Humane inqt vite curs9: modo aspero: modo

trãquillo motu pagit̃ & sine raciõe ꝯsumit̃. Et Señ li bro. vii. de naturalibꝫ quest. Nescit fortũa qescere: ñc leta nunc tristia defert. Itaqꝫ ĩ ꝓsperis nẽo ꝯfidat: & in aduersis nemo deficiat. Altne enĩ sũt reꝝ vices. Ideo Salusti9 ĩ Catbe. Fortũa simul cũ moribꝫ mutat̃. O igit̃ ꝙ magna insipiẽcia ĩ fortũa tã volubili cor suũ fi gere: & speꝫ suã ꝯstituere. Erubescãt igit̃ bi qui se sa piẽtes existimãt et ꝓ talibꝫ volũt baberi. Erubescãt ĩ ꝙ eo ꝙ plurimos diuites expti fuerint corruisse: fõtu neqꝫ munera instabilia fore: nibilominus toto conatu pecunias ineptasqꝫ diuicias ꝯgregare sollicitãtur: qui bꝫ ita ardẽt vt deũ & seipos eaꝝ occasiõe deserãt mal lẽtqꝫ innumerabilibus fraudibꝫ & mẽdaciis ꝑire vitã suã: ꝙ suis ꝑuari denariis aut facultatibꝫ vanis. Vtiãꝫ attẽderent illud Señ. ĩ declamacionibꝫ li. iiii. Ludit de suis fortuna muneribus: q̃ dedit aufert: q̃ abstulit reddit: nec vnꝙ est tucius illã expiri quã cũ locum in iurie ñ baberet. Et idem Señ ĩ tbieste. Res inquit de us nostras celeri citatas turbine versat. Et ĩ ꝓuer. sa pientũ dr̃. Leuis est fortuna cito reposcit quod dedit Vnde Oui. ca. xii. tristiũ. Largit̃ quodcũqꝫ licet for tũa recipitqꝫ: Est ĝcilis subito qui modo grossus erat Et Catbo: Labit̃ exiguo quod & cetera: Indulget fõ tuna mal̃ & cetera.

Capitulum. xxi. de Contemptu seculi & diuiciarum

q Vicquid in seculo est: si anxium est iure sperni tur. ꝓspeꝝ casu facili deperdit̃. Sapiẽs est igi tur ipse a quo fortuna seculi ꝯtemnitur. Itaqꝫ in vtraqꝫ fortuna aliquid displicet. Vna etenĩ fatigat altera vero casũ expectat. Tucior est tñ aduersa quã ꝓspera: eo ꝙ in ipsa cicius vicia vitant̃. Vnde Quintor cius li. vii. Facilius est aduersam quã ꝓsperam fortu nã regere. Et Señ. in Hercule: Fortuna peior amorẽ inflammat magis. Et Oui. li. de ponto. Fortuna mi serrima tuta est. Nã timor euentus deterioris abest.

Vnde ipſemet Ouidi. infinita ſe fuiſſe paſſum refert Vnde li. triſ. ca. i. inquit: Tot mala ſũ paſſus quot in ethere ſidera lucẽt. Et ca. iiii.: Linea quot punctos: quot amena roſaria flores: Quod ſaporifera grana papauer habet: Silua feras quot alit: quot piſces nutrit vnda: Tot premor aduerſis. Et verſus. ii. Enidũ: Nõ mihi ſi ligue centũ ſint corpora centum: Omnia pena rũ pcurrere nomina paſſum. Audiſti igitur virorum predictoꝝ fortunã aduerſam: Illa nanqꝫ fortaſſis ipſos fecit ſapientes: Nam & fere omnes qui ſapiencia floruerunt: Aut aduerſitate pro tempore ſuccubuerunt Aut gracia diuina ſpeciali illuſtrati fuerũt. Nunquid Affricanus tanta ꝓſperitate floruit: ſed poſtmodum corruit: vt ponit Tul. li. de offi. Et ideo ꝯcludit: In rebus ꝓſperis ſuperbia fugienda eſt. Et Therenci9 ĩ phormione: dum homini maxime res aſſunt: eũ tunc meditari oportet. Quo pacto aduerſam erumnam ferat ne aliquid in poſteꝝ ſit ei nouum. Vnde Gamfre. in pœ. no. Inſidias ponit ſemper ſors aſpa blanda: Anticipatqꝫ fugã melior fortuna repente. Ex quibus clare innoteſcit ꝙ falſa eſt vanitas ſeculi hui9. Vnde Bœci9. ii. de ꝯſo. Quam multis amaritudinibus humane felicitatis dulcedo reſperſa eſt: que cũ iocunda videatur: eam tamẽ qui tenere velit nõ poteſt. Heu qualis eſt hec felicitas. teſte Varrone ĩ ſuis ſentenciis. Non enĩ eſt felicitas que ſecum capit miſeriam: cuiuſmodi eſt fortuna huius ſeculi. Vnde Tul. li. de paradoxis. O qui te beatum: qui te florentem putas: te miſerie: te erumne premunt: te tue libidines torquent: tu die nocteqꝫ cruciaris: te ꝯſciencie ſtimulant: te maleficoꝝ tuoꝝ metus examinãt. Quia vt inquit Proſper libro epig. ꝙ ſi peccãs gaudt feliciter ea vti: infelix nimis eſt ꝓſperitate ſua. Si igitur diues es & peccator ſis: infelix es. Si autẽ peccatum recuſaberis: tũc felix es ſed diues non eris: eo ſaltẽ modo quo diuites accipi ſo

lent: quibus mos est incessanter appetere: & vlt̃ suam necessitatẽ que possident: cum metu nulli ꝯmunicãdo custodiri. Attende enĩ illud Cathonis: Cum fueris felix que sũt aduẽsa caueto: Non eodẽ cursu respondent vltima primis. O igit̃ quãta seculi huius diuitũ stulticia: qui de futuris nõ cogitant: quasi dies omnes pacis essent. Hi enĩ pocius ceci sunt quam illi qui corporis ocul̃ carẽt. Vnde Tul̃ ĩ oracione de responsis aruspicum: miserior es: cum ĩ omnem fraudem: oculos capis: quam si omnio oculos non habueris. Nempe illi ñ fraudant & fraudantur & qui male ꝯquescant vt diuites fiant: & qui suis diuiciis in quibus sperãt ex toto priuantur. Consideremꝰ igitur diuites seculi quo abierunt. In terram enĩ redacti sunt: eoꝝ decessit memoria: nec suis potuerũt diuiciis redimere vitam. Cõtemtibilis est igit̃ hec facultas que maiori necessitati succurrere nequit. Reuera diuicie pocius nocent quã prosint & hoc non ꝑpendunt qui seculum am ãt Vnde Vale. narrat li. viii. ꝙ cũ Anaxagoras post longã peregrinacionẽ studii: ad patriã redisset: possessionesq̧ suas desertas cũ vidisset sic ait. Saluus inquit nõ essẽ nisi iste periissent. Et Soc̃. philosophus nacione Thebanus suas diuicias in mari ꝓiecit dicẽs. Abite pessime diuicie: ego vos mergam: ne ego mergar a vobis. Rursus Salbon cũ omnia sua bona incẽdio ꝑdidisset: cuidã interroganti an doleret quia omnia perdidisset Respondit. Omnia inquit bona mea mecũ porto. Pectore eĩ illa gestabat ñ humeris. Vnde Didimꝰ ad Alexandrũ. Nos inquit non sumus incole huius mundi sed aduene. Iuxta illud Appostoli. Non habemus hic manentẽ ciuitatẽ. Sapiens est igit̃ qui seculum ꝯtemnit & ea que in ea sunt. Vnde Varro in suis sentẽciis Nunc in segetibus: nunc in herbis & frumentis bona sũt: sed nolite ibi spem nimiam habere. Nam sepe audiui inter os & offam multa interuenire nõ posse. Vn

de Señ ad Lucil. ep̄. xii. Discedunt aliquādo ista bo-na insidiosa: in quibus si aliquid solidū esset: aliquādo implerēt: sed sitim concitant. Et ep̄. xvii. Nemo inq̄t tam timidus est: quī malit semper pendere quā̄ semel cadere. Illos autē pendere dicit quibus vanitas seculi non placet sed in ea viuit ad tempus. Illi vero cadunt qui a felicitate mundi ī qua sperabāt decidūt. Et idē o ep̄. lxii. Contemnere inquit aliquis omnia potest: sed habere omnia nō potest. Itaq̧ breuissima via ē ad diuicias: ɔtemtus diuiciarum. Et ep̄. lxxxiiii. Relinq̄ diuicias: relinque voluptates: q̄a molliūt & eneruāt. Vnde Empedecles tria dixit esse precipue appetēda scilicet mobilis affluencie ɔtemtus: future felicitatis appetitus & mentis illustracio: quoꝝ primo nil hone-stius: secundo nil felicius: tercio nihil ad amboꝝ adep cionem efficacius. Hec enī Empedeclem dixisse refēt Aristotiles li. de vegetabilibus. Magne igiṫ est hone statis seculum ɔtemnere. Nam honestatis ē de vilib̄ꝫ curam non habere. Omnia autē mundi bona vilia sūt & caduca. Vnde Tuꝉ. ī oracione pro domo sua. Cadu ca sūt inquit & nobilia tempoꝝ munera. Et idē ī ora-cione sua pridie quam iret in exilium. Presencia inq̄t negligamus: & posterioritate glorie seruamꝰ. Vtinā de his essemus de quib̄ꝫ Prosper ī li. epiḡ. ait. Est & in hac vita requies multis data: quoꝝ animos mundꝰ non tenet occiduus: quos desideriis nullis peritura fa tigant: & quib̄ꝫ omne bonum est Cristus & omnis ho nor. Et subdit. Qui reꝝ nil cupiunt perdere nil metu unt. q. d. ꝙ hi felices sūt in mundo qui non sperant in mundanis: aut qui mundo mortui sūt. Vnde magister Zeilo: Si mundo morieris: moriēdo nō morieris: Mū dus clamat aue: sed aue ɔuertitur in oue: Eius cerne vices o flos fex modo dices: Si mundū sequeris: post esse fuisse queris: Hic statꝰ absq̧ statu: hic locat ī cru ciatu: Hec tria verba fidē nō dent tibi postmodū ꝑdē

Post pēdet cecidit: pridem modo nō sibi fidit. Vnde Versificator. Spernere mundum: spernere nullū: spernere sese: spernere se sperni. Quatuor hec bona sūt: sed fortassis mundum spernere mundana blandicies non permittit: sed allicit & inficit: mirandaqꝫ mendaciter promittit: & ita seducit: vt beatos se credant qui fortuita possidēt. Vti tamen narrat Val. vii. Anaxagoras cuidam interroganti: quis non esset beatus. Nēo inquit ex his quos tu felices existimas beatus ē. Nō enī diuicie faciūt quem beatum. Poci9 enī pauperes spiritu beati sūt. dicente Sen̄ ep̄. iii ad Luciliū. Ille inquit est beatissim9: & secur9 sui possessor qui crastinū sine sollicitudine expectat. Hec tamē de beatitudine & felicitate ꝓprie accepta intelligi non debēt Nullus etenī in vita p̄nti ꝓprie beatus aut felix est. Nam teste Prospero ī li. epig̃. Felices nō faciunt opes aut beatos. Nam mundi ex opibus breuis aut peritura voluptas: Edita ꝑpetua semina mortis habet. Et Catho Felices obiunt quoꝝ sine crimine vita est. Itaqꝫ beatitudo non in diuiciis ꝯsistit nec in vita: sed post vitam bonam plene habetur. Vnde Oui. li. iii. metha. Vltīa semper dies expectanda homines dicqꝫ beatos: Ante obitum nemo supremaqꝫ funera debet. Quia scꝫ post mortē boni beati erūt. Sapiens igitur mundum ꝯtemnat vt post mortem domino viuat. Ca. xxii. de Cōtētu diuiciaꝝ

d Iuicie nulli9 certitudinis sūt maioriqꝫ necessitati succurrere nequeunt. Vnde Varro ī suis sentēciis. Eodē inquit animo dimittende sūt diuicie quo accipiēde. Et Lactan̄. li. de falsa sapiēcia. Laudatur Democrit9 eo ꝙ agros suos reliquit: eosqꝫ pascua publica passus sit fieri Et Catho: Despice diuicias si vis animo esse beat9: Quas qui suscipiunt mēdicant semper auari. Et Terculian9 ī apologetico. ꝯtemtorē diuiciaꝝ Diogenē ꝯmendat vt superius audisti. Nempe diuicie non ꝯpetūt homini

vt ꝓprium bonū :ſed vt valde forinſicū. Qui teſte Se
nece ad Luciliū ep̄. lxxxi. Non eſt tuum: quod fortu
na fecit tuum. Et Varro ī ſuis ſeñ. Nemo ſuum putet
quod ext̄ ipſū eſt. Et ī ꝓuer. ſa. dr̄. Nihil ꝓprium di
cas quod mutari poteſt. Sed diuites huius ſeculi que
habent: ꝓpria dicunt. Nec attēdunt quibus maliciis
diuiciaꝝ occaſione ſubiacēt. Vñ Proſper li. epig̃. Ter
renis opibus cū diues gaudet iniquis: Veris ſe miſeꝝ
neſcit egere bonis. Et ſequit̄: Ac bona iuſtoꝝ null9 ab
noxiat dānis: Hoſtis forcia ignis & mare nō metuūt
Omnis virtutum ſemꝑ ſubſtancia ſalua eſt. q. d. ꝙ ſa
piēs nō diuicias mutabiles ſed virtutes acquirere de
bet: quia nō pecuniis ſed virtutibus ꝑficit̄ vita. Vn
de Galter9 ī Allex. li. i. Qui auferre pecunia mores
non afferre ſolet: Quē vere moꝝ non reꝝ copia ditat
Quē virt9 extollit habȝ quod preferat auro: Nō eget
exterius qui moribus intus abundat: Nobilitas ſola ē
animū que moribꝰ ornat. q. d. ꝙ virt9 extollere habȝ
& preferi auro: Nō eget exteri9 q moribꝰ ornat̄ int9
Et Ora. ī epeſtol̄. Impat aut ſeruit collecta pecunia
cuiqȝ: ſtulticia paſcūtur opes. Veꝝ ſi ſtulti diuites fu
erint ſapiētes reputant̄. Sed ꝓcul dubio bene ſtulti
arbitrandi ſunt: quia nihil inſipiencius quā ſuā felici
tatē labili fortune prebere. Inquirendū tamen cur ho
mines diuicias ita intēdunt: eaꝝqȝ occaſione cur ſe fe
lices putant. Ideo hoc fortaſſis eſt. Quia teſte Ora. ī
epiſtol̄. Vxorem cū dote fidemqȝ & amicus & genus
& for mā regiam pecunia donat. Et Petronius: Is q
habet nūmos ſecura nauigat aura: Fortunamqȝ ſuo tē
perat arbitrio: Carmīa ꝯponit: declamat: increpat om
nes. Et Iuuenal̄ li. i. Quātum quiſqȝ nūmoꝝ ſ͛uat tā
tum fidei habet: quia ſcȝ tantū ſubſeruiunt ſibi homi
nes: eiqȝ credunt: qñtum pecunie habet. His itaqȝ ver
bis & ꝯſimilibus diuites huius ſeculi ſuā fortunam au
toriſant & felicitatē ſimilibus ex cauſis in diuiciis cō

stituunt. Sed ꝓcul dubio modica sũt illa que prebent diuicie bona. Nam diues nõ secure nauigat aut itinerat: quia quanto quis dicior tanto timidior:. Si gaudet carmine: ĩ luctum vertet̃ carmẽ eius. Si imperat tandẽ obediet mõti. Si ĩcrepat: ĩcrepabit̃ & luet iudice deo. Attẽdam9 ergo ꝙ fortũe ꝓspere comoda laudabilia non sunt: sed incomoda nostris mentibus renouemus. Nam vt Plautus ait ĩ aulularia. Pecunia reꝝ atq; sollicitudinum causa & caput ẽ. Et Agellius primo noctium acticaꝝ. Sapiẽs inquit dixit eum egere multis qui multa habet magnamq; indigenciam nasci non ex magna inopia: sed ex copia magna. Et Sen̄ ad Lucil. ep̄. xiiii. Terrena inquit bona libertatẽ non extorquent. Nostri enĩ essemus: si ista nostra non essent Et idẽ li. de moribus. Facilius est pauperi ꝯtemtum effugere: quam diuiti inuidiam. Hec igitur vt posco damna ꝯnumeraremus vt prelibatis comodis ꝯpa:ẽ9 Nunquid audiuimus ꝙ diuicie prebeãt sollicitudinẽ: causant indigenciam: inuidiam gingnunt: libertatem tollunt. Nunquid hec incomoda grauia sunt. Quia teste Socrate. Damnum non nisi exabundancia raro venit. Et Sidoni9 diuicias dicit esse causas maloꝝ. Cur igit̃ ĩ eis speramus ex quo incomoda ferũt: nullaq; stabilitate sistunt. Vnde Valeri9 li. vi. Nullo ĩ loco: nulla ĩ persona diuicie stabilibus radicibus insistunt: sed flatu incertissimo fortũe huc & illuc deuolãt. Et Marcial' coquus: Callido afflatu nũmos fur aufert ab archa: Prosternit patrias inpia flamma lare: Debitor vsuram pariter cũ sorte negabit: Non reddit sceleris seia iacta fruges: Dispensatorem fallax spoliabit amica. Quia scȝ diuites omnibus picul' subiacẽt eoꝝq; diuicie. Nunc enĩ fur tollit: nunc ignis ꝯburit: nunc vsura rapit: nunc terra non germinat fructũ: nunc familiares fraudant. Ecce quam sunt incerte diuicie. Quãobrem sapientes sunt aliqbus semper spernunt̃. Sed

dicũt aliqui ꝙ paupertas est eis nimis grauis. Fortas
sis enĩ ideo grauis: non quia in se grauitatem habeat
sed cupiditas animi mali eã moleste supportat. Nil tñ
lecius ac tucius est vera paupertate. Vnde secundus
philosophus. Quid est autẽ paupertas nisi odibile bo
num: sanitatis mater: curaꝝ remocõ: sapiencie repara
trix: negocium sine damno: possessio absq; calumnia &
sollicitudine felicitas. Vnde Señ ad Lucil. Multis ad
philosophandum obstitere diuicie: paupertas autẽ ex
pedita & secura est: non circũstat illam turba seruoꝝ
ad quos pascendos transmarinaꝝ regionũ est optanda
fertilitas. Et subdit. Si vis vacare animo oportet
ꝙ pauper sis aut pauperi similis. Et Quintili. cã. vii.
Paupertatis ꝓprium est exercere libertatẽ. Et Lucã
nꝰ li. v. Dat vires fortũa minor euitate tuta facultas
Et fortunatus pauper ĩ angusto regnat abũdans. Ve
runtñ teste Lucano li. i. Fecũditate viroꝝ paupertas
fungitur: sed hoc in merito. Quia vt inquit Iuuenalis
li. i. Felices humiles pauperesq; spiritu amabit: Illos
nanq; celi regnum sublime receptat. Vnde legimus ꝙ
Aristotiles paupertatẽ grauem non habebat: sed pau-
peribꝰ non posse succurrere dolebat. Sed tamẽ nunqt
in derisũ pauperes habentur. Grauis est ergo pauper
tas. Reuera derideri: tollerari racione potest: quia ex
natura pauperes omnes sumus: & si fortuna quosdam
sublimauit inderisũ sublimitas ꝯuertetur eoꝝ. Vnde
Iuuenal' li. i. Nil habet infelix paupertas durius in se
quam vt ridiculos homines facit. Commune nãq; hoc
vicium ẽ sed nimis ambiciosũ: quia ex natura omnes
pauperes sumus: & fortuna vertetur in ruinã: eoꝝq;
qui diuiciis gloriati sũt: aliquando dicẽt illud: nec pri
mo peccauimus vanitate seducti sumus. Vtinã igitur
vnusquisq; attenderet illud sapientis Ecclesiastici. v.
dicentis. Noli attẽdere ad possessiones iniquas: quia
non ꝓderunt in tpe vindicte & tribulacionis. Vnde

Augusti.v.de ci.dei ca.xxiiii.Impatores inquit feli ces non dicimus: vel quia diucius imparent: vel quia Inpatores filios suos delinquerēt: aut quia hostes do- muerunt: aut quia diuicias obtinuerē. Hec enī omnia huius vite munera sūt: quibus similia eciam cultores demonum accipere meruerē: que non ptinēt ad regnū dei. Quibus verbis apparet bona temporalia hominē non facere felicē. Et ideo Augusti. ibidē subdit. Imp atores felices dicim9 si iusta imperāt: si per obsequia humiliter salutanciū nō extollunē: sed se homines me- minerint. Si suam potestatē ad cultum dei dilatandū applicant. Si plus amēt futuri regni habere ꝯsortes: quam vanitatis huius seculi cohortes. Itaq̧ omnia hu ius mundi munera sunt. Vnde Aristotiles ad Allex. O Allexander inquit noli appetere transitoriū quod oportet te cito relinquere: sed pete diuicias incorrup tibiles. Vnde Hermogenes ferē dixisse ꝙ plenitudo ꝑfectionis in principe est abstinere a pecuniis. Vnde Math.vi. Multos ꝑdidit auꝝ & argentū. Et Eccle. viii. Qui aurum diligit non iustificabitur.

Capitulum.xxiii.de Negligencia & Pigricia

V Ir piger indignus est bonis: & qui sollicitudi- nem non habet: nullo merē beneficio dotari. Ad hoc enī natus est homo vt laboret cōpore pro victu: & mente pro virtutibus adipiscendis. Sed pigricia multos desides facit: eo ꝙ laborare plurimi formidant. Nam teste Tul. ī tus. ques. li.iiii. Pigri cia est metus ꝯsequētis laboris. Quidam enī sūt adeo molles ꝙ non nisi pigrescere querunt. Nam teste Ari stotile.iiii. Ethi. Mollicies est fugere laboriosa. Sed quid est quod quidam ad vanitatem solliciti sūt & ꝓ bonis pigrescunt. Hos enī excitat Persius sathiricus Mane inquit piger surge: surge inqt: quia instat sur- gendi racio. Et Gamfre. in poe: Grandia quid facin9 turpe null9 imagine pigri: Scis ne morē pigri si māe

citetur obaudit: Si citetur adhuc iterata voce sonora Mane vigil stertit: tantūdemq3 timorre coact9: Ore tamen lentus liguam mouet & mihi quid vis: Inquit surge veni nox ē ꝑmitte quiescā: Immo dies est surge deus meus heu: Ego surgo: vade sequar: Nec eū seqt̄ qui decipit: Et cū nō venies: dudū respōdit venissem Sed mihi vestes quero nō statim inuenio: Caput huc illuc vertit vel stalpit. Itaq3 vanis excusacionib9 pigri suū torporē defendere nitunt̄. Queso attendas quo t̄ mite honores: virtutes: sciēcie: diuicie solent acquiri. His enī demtis quos deus sua speciali gracia illustrat omnes sua sollicitudine & diligēcia tali sibi ꝯquescāt. Nam teste Tul̄. ī tus. ques. li. iiii. Tardis mentib9 ñ facile ꝯmittant̄. Et Virgil̄. ī Bucco. Tardere venere bubulci. Omnis enī tardus brauio carebit. Vnde Catho: Plus vigila semp ne somno deditus esto: Nam diuturna quies: viciis alimēta ministrat. Vnde Oui. li. ii. sñ titulo: Infelix tota qui solet qescere nocte. Stulte quid est somn9 gelide nisi mortis imago. Vnde philosophus. Quid est somnus nisi mortis imago: laborū quies: infirmanciū votum: miseroꝝ desideriū: quia miseri semp pigrescere peroptāt. Sed vir prudēs sic debet esse deditus somno vt vigilie intēdat. Vnde Arator: Cōpore somn9 erat huic: sed vigilabat ī illo: Que nescitur mire fides hec cantica clamat. Quia scilicet viri fideles ꝓ suis amicis vigilant semp. Quāobrē pigros redarguit Oui. li. preallegato: O male presto qes o sempē dedita somno: Pectora nuda bono quantis pates ipse ruinis: Quem nox sola tenet nescit vigilare ꝑiculo: Nec tamē reprehēdenda est debita quies nature ꝯgrua. Quia teste Oracō ī poe. Et quandoq3 bō9 dormitat Homer9. Itaq3 pigricia mala: sed somn9 moderatus bonus est. Nempe pigri sua seq3 negligūt: & velut bruta ī fecib9 suoꝝ delictoꝝ deuoluūtur: & ociositate desides fiunt: omneq3 licitū exerciciū fugiunt

Verumtñ fomentum viciorꝫ ociũ est. Vnde Senc. ep̄. lxviii. ad Luci. Gloriari ocio mors est. Et Oui. i. de reme. Ocia si tolles ꝑiter cupidinis actus: Contēteqꝫ iacent & sine luce faces: Quā platanus riuo gaudet q̄ꝫ populus vnda: & quam limosa canna palustris humecta venus ocia amat. Que verba hoc sonāt ꝙ ociũ fomētum est libidinis & omniũ viciorꝫ. Vnde Quintil. cā. xxxvii. ad omne votũ: fluēte fortuna: lasciuit ocium. Et cā. iiii. Necesse ē vt facim9 ardor ociosus defacili in malũ ꝓrumpit. Et ideo ꝓuerbium Grecorum olim erat istud. Quam quisqꝫ nouit artē in hac se exercet: vt refert Tul. ī tus. ques. li. i. Vnde Didim9 ad Allex. Auariciam nõ exerceam9: ociũ turpe deuitemus Nec tñ omnis requies ociũ vocatur saltē reprehensibile. Anima enĩ sedando & quiescendo fit prudēs teste ꝯmētatore & philosopho. vii. phisicorꝫ. Viri quoqꝫ studiosi apud vulgũ ociosi dicunt̄ qui manibus non laborant: non tamē pigrescunt: quia mente ꝯtemplantur. Horꝫ autem ociũ si ita vocari debeat: laudabile ē. Vnde Tul. ī tus. ques. li. v. Quid enĩ dulcius ocio litterato. Ocium enĩ litterati est studium. Sed agricole & alii opifices litteras nesciunt: corpore nisi laborent in vicia facilit̄ cadũt. Vnde Sen̄. ad Lucil. ep̄. lxxxii. Ocium inquit sine litteris mors ē & viui hominis sepultura.

Ca. xxiiii. de Castitate & Pudicicia

c Astitas hominē facit angelicũ. in mente viuaciorem: in apparatu pulcriorem: in vita diut̄niorem: in fama & gestu honestiorē. Et castitatem non obseruanti: difficile est alicui studio aut virtuti intendere. Nam libido totam mētem occupat: & totũ cõp9 extenuat: & tādē vires singulas destituit. Ideo Didi. ad Allex. Nos mēbra libidini nõ dam9. Nec tamē re ꝓbādi sũt q copulati ꝯiugio ꝓpter bonũ & nõ ꝓpt libidinē ꝯueniũt. Quia tes. Sixto pitagorico ī suis sentēciis. Adulter est ī suam vxorē amator ardencior

quia sc3 speciē adulterii sapere videt: quia sua vxore ex ardore abutitur. Hic tamen adulteriū large captū est. Caueāt tamē ꝯiugati pretextu ꝯiugii libidine feruere presūmāt. Nam veteres omnem libidinē feruentē respuerūt: vxoresqꝫ ad lubricitatē incitātes aspreuerunt. Vnde Vale. li. vi. narrat ꝙ Sulpicius gallus vxorem suam dimisit eo ꝙ vidit eam capite discooptā deforisqꝫ suo appatu allicientē. Ideo Tibulius: Casta precor ꝯiunx maneas sanctiqꝫ pudoris: Nec sis queso casta metu: sed mente fideli. Sed lamentandū est pudiciciam iam fere perisse ex toto: & femine ī quibus pudor existere debeat vt plurimū viros ꝓuocāt: ꝯiugii fidem deserunt: virginesqꝫ suum querūt violatorē & vidue suum amasium. Veteres quoqꝫ a lubricitate sepius non cessant. Tales etenī nūc tēporis vt frequēter sunt mulieres: & si factis talia non exerceant: veꝝ tamē mente frequēcius vt corrupte inueniunt & metu pocius quam ꝓprio ꝯtinent affectu. Vnde Ouidi9 li. iii. sine titulo. Et qa metu demto casta ñ ē eadēqꝫ casta. q. d. ꝙ mulier metu ꝯtinens casta non est. Et ideo subdit: Vt bene seruetur iam corpus adultera mens ē Nec mentē seruare potes licet omnia claudas: Omnibus exclusis intus adulter erit. Sed nunquid est scandalosū si carnis luxus racioni supeminet. Quis enī vellet ācille fedi sīe ācillari cui9 caro luxuriosa ē Ob hoc olim sapiētes loca solitaria & deserta elegerūt: ne impetibus luxurie ebriarentur & fatigarētur. Vnde refert Ihero. ꝯtra Iouinianū ꝙ cum Plato esset philosophus elegit sibi villam Achademie procul ab vrbe vt libidinē euitaret. Rursus Terculian9 refert ꝙ Democritus oculos sibi eruit: eo ꝙ mulieres aspicere sine cōcupiscencia non potuit. O quam periculosus est feminaꝝ intuitus. Nam teste Iheronimo vbi sup̄. Inutile ē inquit crebro videre per que aliquando sapiens capt9 est: & eoꝝ te expimēto ꝯmittere. Hocqꝫ ꝑpende: nam

Pitagorici ſolitudinē & deſerta ob hoc inhabitarē elegerunt. Vnde Agellius refert ꝙ. Demetrius ſibi oculos eruit ne a bonoꝝ ſtudio impediret̄. Vnde Dominus in Euangelio ait. Si oculus tuus ſcandaliſat te erue eū & ꝓice abſte. Heu attēdamus qualiter oculis plures offenduntur. Nam teſte Quintiliano cauſa .i. Tocius hominis libertas eſt oculos ꝑdidiſſe: oculi ſūt per quos paupertatē ferre non poſſumus: oculi noſtra tota luxuria. Hi vos in omnia quotidiana vicia precipitāt Vnde Señ libro de reme. fortuitoꝝ. Intelligendum ē partē eſſe innocencie cecitatē. Oculi enī ſūt irritamēta vicioꝝ & duces ſceleꝝ. O vtinā oculos: ſic vanitati non exhiberemus: quia inpudicus oculos impudici cordis eſt nūcius. Ideo Oui. ii. triſtiū. Heu mihi cur vidi cur noxia lumina feci: Peccatū eſt oculos habuiſſe meum. Nam plurimi non peccarēt: ſi peccandi occaſionē non viderēt. Et maxime libidinē excitat oculus. Ob hoc homo debet ſe mdoeſte regre ne ī vanis figatur. Nam ſicut piſcis capitur hamo: ſic oculo vir capitur lubrico. Nec ſolum tamē quis cauere habet vt vana non intueatur: ſed eciā qui pulcritudinē habet libidinis incitatiuū cauere tenetur ne quis eius occaſiōe peccet. Vnde narrat Val. li. iiii. ꝙ cum quidam pulcrimus eſſet: & femine vnius ſollicitaret oculos ad aſpectū: ne peccandi alteri eſſet occaſio pulcritudinē ſuam fedauit: & oris decorē vulneribus abſtulit. Maluit eī turpis fore quā aliene libidinis irritamētū eſſe. Rurſus Auguſti. li. i. de ci. dei refert ꝙ cū Marcus Marcellus vrbem ornatiſſimam Siracuſanoꝝ cepiſſet: ſuis ꝯmilitonibus precepit vt caſtitatē obſeruarēt: edictū ꝙ fecit nequis corpus libeꝝ violaret. His igitur exēplis patet olim viros illuſtres pudicos fuiſſe: alienūq; thoꝝ cum poſſent violare noluiſſe. Vnde Bœ. li. iii. de ꝯſo. approbat ſentēciā Euripidis qui dixit carentē libidine eſſe felicem. Et Valerius li. iiii. refert. ꝙ cūm

Scipio esset. xxiiii. annorū & multos obsides in vrbe carthagine clausos ī sua potestate haberet: accidit vt ibi esset virgo pulcerrima iuuenis & adulta quā violare voluit licet sibi adducta fuisset: sed pocius indibilo sponso suo inuiolatā tradidit: & preciū redemciōis allatū repulit: exindeq; graciam apud vniuersos ꝓmeruit. Quot sūt similia faciētes timeo ꝙ pauci. Pocius enī vnde laguendū est viri nobiles lasciuie studēt: veneri subseruiunt: puellas virginesq; iugiter violare q̄rūt. Et tūc credūt magnā miliciam exercuisse quando iuuenculam ignominie tradiderunt. O quale duellum: O qualis triumphus puellam fragilē & innocentē vincere: & victā ↄtaminare: suisq; sepius garciferis ꝓstituendā exhibere. Hi enī satellices leonesq; habēt quos nutriunt & stipendiant: vt virgines filias pauperꝝ rapiant eorꝝq; nutui subducant. Ecce quales scutiferi: tales enī sunt quales domini: quibꝯ subseruiunt omnes enī Venerem colūt. Rursus claustra monachorum & religiosorꝝ violant: ↄiugia discriminā̄t: suaq; fedissima luxuria: oēs si possent coinqnare feminas vellēt. Si castra vel vrbes ceperint: hoc primum est ꝙ cogitāt vt libidini vacent. Horꝝ siquidem vita non nobilis sed ignobilis est: vilissima quoq;. Vnde Oui. ī li. suarꝝ epistolarꝝ. Nulla reꝓbabilior arte ledens pudicā Hi tamē satis fecisse credunt: si virginem corruptam suis donis muīficēt: sȝ heu facultates qđ tribueē ptīī sed virginitatis decorem nunq; prebere. Eortassis enī voluptatum ob occasionē mulieres ꝓducunt: inquibꝯ alia quasi sollicitudo non est: ornatus nanq; excogitāt vt se pulcras ostendant: impudicissimisq; nutibus viros inficiunt suisq; crinibus risibus & vestibꝯ viros ad libidinē ↄcitare meditantur. Vtinam Lucrecie exemplum acciperēt de qua refert Vale. li. vi. Dux inquit Romanꝰ erat: cuiꝰ sub tēpore pudica Lucrecia a Tarquino regis superbi filio ꝑ vim stuprata est: & cū suā

iniuriā corā amicis deplorasset ferro q̄d clam secū attulerat se interemit. Non tn̄ approbanda ē ī mortis illacione: cum nullus mortē sibi inferre debeat: sua aut̄ castitate laudē promeruit: quia non sponte sed vi succubuit. Vnde Prosp li. epig. Mens illesa: nihil violato ī corpe pdit inuita carnis vulnera non maculāt: nec crimē facti recipit nō mixta volūtas velle sed enī magis facinus quod tollerare nocet. Que verba nihil aliud sonant nisi q̄ ille peccāt femine que sua volūtate libidini ɔsenciunt: violate vero culpam non habēt. Sed restat questio grandis que sit violata mulier. Plures enī violatas se dicunt: que modicis verbis obedierunt. Verum q̄ mulier fragilis est: & facili occasione vt plurimū seducitur: verumtamē violari non credit̄ nisi inquantum in ea est: eciam vsq̄ ad atrocissima verbera vellet resistere vsq̄ ad mortē: aut nisi obprobrii maioris preti more ignominiam suā permisisse ɔtestet̄: quod fecisse Lucreciam legim9. Plus enī stuprū quam mortem timuit: nec violatorē formidauit dicentē ei: te interficiam: sed tunc tremor in eam irruit cū subiunxit. Vnū enī ex garciferis tuis te interfecta iuxta te in lectulo ponam: & dicam pre dolore tui stupri hanc necem me pegisse. Quibus auditis nimirum si femina fragilis paruit: obprobriū enī plus morte timuit: quia postmodum restituto honore mortē vita preelegit. Hui9 aut̄ valitudinis nescio femine si reperirētur: scio tamē impudicissimum genus earum vniuersas fere plateas occupare. Et que impudice sunt alias pudicas sibi similari ptractant: vt multitudine & ɔformitate erubescēciam libidinis sue effugiant. Et tractare si nequeant saltē verbis eas scandalisant. Et similes eis omnes alias predicant que similantur his de quibus narrat Valerius in libro preallegato. Refert enī q̄ ɔiuges Teutunicorum ordinauerunt Marium vt virginib9 festalibus mares dona promitterēt: promittebātq̄ & affir

mabant illas virilis ɔcubitus futuras exptas: quia scȝ se iactabant ꝙ illas puerterēt: sed quod petebant non obtinuerunt. Et ideo ipsa nocte laqueis se suspenderēt. Huius autē maleficii plurima sunt que nō cessant puellas ad venerem ɔcitare: suaderecꝫ libidinem & criminis pondus: falsis ꝑ oracionibus alleuiare. Tales maculant policias: & eaꝝ sub vmbra innumerabilia crimina fiunt: eo ꝙ eaꝝ sexus suspicione caret. Ideo talibꝫ tractatibꝫ indubie: & ꝓhdolor infinitis penis se exponūt

Capitulum. xxv. de Luxuria.

Luxuria omniū virtutum ē inimica. Ipsa via ꝑdicionis: obꝓbrioꝝ iter: facultatum desolacio studioꝝ licitoꝝ impedimentum: sanitatis excidiū. Ipsa vitam breuiat: mortem inducere festinat: iuuētutē minuit & decorē: īfirmitates gignit: & agguat corpꝰ & sordidat mentē: obdurat sensus: obnubulat visū: & precipue minuit. Ipsa fons & origo omnium calamnitatū anime & corpis. De qua loquēs Vale. li. ix. Blādum malum inquit est luxuria: quam accusare aliquādo facilius est quam vitare. Et li. iiii. refret idē. ꝙ cū Sophodes senex esset: & quidā ab eo quereret an venereis rebꝫ vteret. Respōdit questioni. Dic mihi verba meliora. Libenter enī istac veni & ex veneris dominacione furia ꝑfungor: & merito: quia teste Tulio li. i. de offi. Luxuria inquit cum omī etate turpis sit: senibus maxime fedissima est. Et li. de senectute. O preclaꝝ munꝰ etatis senectutis si auferat nobis quod ī adolescēcia viciosū est: scilicet libidinē corporis. Vnde Senī. in declamacionibꝫ. Adolescēs luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit. Et subdit: que ma'ā faciam habēt sepius impudice sūt. Non enī deest illis animus sed corruptor. His enī documētis apparet luxuriam maxime vitare debere. Quia teste Salustio ī Cathelanario: multos pessima luxuria atcꝫ auaricia vexant. Et Fulgē. ii. mittologiaꝝ. Quamuis inquit ī om

nibus libidinis amor sit turpis. Turpiò est tamē inho
nestis. Nam luxuria maiestati ꝯtraria est. Sed hoc ha
bet luxuria ꝙ excecat: nec ꝑpendit homo quid faciat
Idem Fulgē. vbi sup̄ li. iii. Amor inquit cū ꝑiculo se-
pe ꝯcordat: & dum solum ad id vocat quod dilligit nū
quam videt quod expedit: quia luxuria amor cecus ē
Quamobrem veteres libidinē aspreuerē tanquā hono
ris inimicā. Nam refert Augusti. ī li. de ci. dei. Sci-
pio vasita ꝓhibuit theat̄ seu loca meretricia: que licet
possint absqꝫ fraude iusticie ꝑmitti: nullo pactu tamē
debēt suaderi: plurimi tamen omnem delectacionē in
suis libidinibus credunt. Quibus teste Elimando om
ne delectamentū in libidine est: & quicquid ext̄ libidi
ne occurrit offensio est. Accusant igitur non tempora
sed theatra: in quibus ad aram luxurie victime truci
dantur. O quam vile spectaculum: quam fedum colle
gium feminarꝫ: ꝓ solo vicio ꝯgregatarꝫ: ꝓpriam enim
carnem vendicioni exponunt & pretextu vite sue for
nicacione victum sibi acquirunt: quas non excusat car
nis temtacio: aut fragilitas sexus: aut violencia. Nul
lo enī ferunē amore eciā corrupto. Si enī amarēt hu-
mane fragilitatē excusacionē ꝑticiparēt: sꝫ nec amant
nec amare querūt: sed ex fetidiori luxuirie sue parte
exspectabili cupiditati subseruiunt. Harꝫ nempe feti-
dius est corpus cadauer putredo: cuius vetorem tèra
resoluit. Sed illarꝫ horror luxurie turpitudinibꝫ iugit̄
crescit. De ꝯsimilibus ait Theodolus: mēs robusta vi
ri leuitate cadit muliebri: qa scilicet femina impudi-
ca laqueus est viri. Et ideo subdit. Deflent assirii ꝙ
crediderunt mulieri. Nunc tamē id Iuuenalis li. ii. ve
rificatur. Est inquit eadem sūmis ꝑit minimis libido
quia plurimi diebus nostris veneri vacāt. Sed queso
vt feminarꝫ discāt amatores que sit earꝫ delectacio &
vita. Nempe ex amore femineo non nisi dolores gene
ranē: nec est amor quietus sed anxius: non ampliatuꝰ

sed corrosiuus. Vñ. Oui. li. ii. de ar. a. Quot lepores in atho quod apes nascũtur in ibla: Cerola quot faces pallidis arbor habet: Littore quot conche tot sũt in amore dolores: Quod iuuat exiguũ ē plus ē quod ledit amãtes Ecce quantũ lucꝝ amatores feminaꝝ reportauerĩt seu reportãt: suo cum infelicissimo amore: se putãt felices & ea ↄsũmunt in voluptatibꝫ: que grãdi labore acquisiuerĩt. Attedunt enĩ exemplũ de quo ferĩt ꝙ Taidis meretcis mãmas ioco palpitãs quesiuit quãtum hoc estt. Que ait: mille denariis. Cui Demostenes: ego precio tãto nõ emo: & merito: nã stultum est magno precio id emere: cui dolor succedit. Nunquid enĩ tales Veneris amatores vt plurimũ lugẽt: ↄsumatis voluptatibꝫ suis facultatibusqꝫ ↄsumtis. Lugẽt nẽpe vite preterite lacmosa scelera recolũt ↄsumta affectãt: se deceptos lamẽtanĩ & laboribꝫ expedit vt ↄquescãt bona que voluptuose ↄsumserĩt. Animaduertant igiĩ illud Ouidii. vi. methamar. Nihil est quod effreno capt9 amore audet: nec capiũt inclusas pectore flãmas. Vnde Versifica. Femina corp9 opes animã vim lumina vocẽ: Polluit: anihilat: necat: eripit: orbat: acbat. Et alibi: Corpus opes animã ↄsorcia federa famã Delibitat ꝑdit necat odit destruit aufert. Ecce ꝙta incomoda que amatores feminaꝝ studiosissime ꝑquirũt. Vnde Ibero. ↄĩ Iouinianũ ex dictis Aristotiĩ Plutarcĩ atqꝫ. Senece hec verba colligit. Amor inquit formare scꝫ mulieris racionis obliuio est: insanie ꝓxim9 ē & fed9 minime ↄueniẽs sapiẽtũ. Turbat ↄsilio altos: & generosos spũs frãgit. A magnis cogitacõnibꝫ detrhit: hominesqꝫ querulosos iracundos temerarios facit Pluraqꝫ tpa suspiracõnibꝫ lacmis & ↄquestõnibꝫ ꝑdit odiũ facit & ipse nouissime odiũ est & cetera. Vn Seneca ĩ decla. li. i. Nihil ē tã mortifeꝝ ingeniis vt luxuria. Et li lxxx. Luxuria blanda pestis victrix orbis: ĩmẽsas opes auaris abstulit. Et Claudia9 in maiore.

Luxuries predulce maľū ē: & ebetat caligine sensus. Et idē ī minori. Disuasor honesti lux9 & humanas abreuiat copia mētes. Reuera inenarrabilia sūt damna que luxuriā imitanť. Et Galter9 ī Allex. Te nō emolleat Veneris ꝓdiga luxuries. Nec forcia pectora frangit mētis morbos amore: bacho Venerią noli vacare. Qui ceteras sub dis subiuga vetusti periit de libro vacātis. Libertas animi Veneris flagrāte camino. Mēs hab3 interi9 rixas que bella moueri: incipit & suadet racionis vile sepulcꝝ sc3 caro. Ebrietas rigidos eneruāt hec duo mores sc3 Bach9 & Ven9. Et li. vi. nil sūt in tactū nulľ ꝯtēta libido. Ca. xxvi. de Voluptate carnis

Voluptas carnis generat incontinēciam. Incontinēcia vero dāna infert: que superi9 ꝯmemorata sūt. Et sicut virt9 deperit nisi actib9 roboreť: sic voluptate pretermissa carnisą delectamentis omissis lubricitas infrigidať. Ideo Tuľ li de senec. Voluptas inqt impedit ꝯsiliū racionis ac mētis oculos perstringit. Et Señ ad Lucil. ep̄. xxiiii. inquit voluptates ī tormēta vertunť: epule crudelitatē generant: neruoꝝą torporem libidineą & articulorū damnacionē. Vnde Vaľ. li. vii. Aristotilis inquit vtilissimum preceptū est: vt voluptates abeuntes ꝯsideremus. Si enī ꝯsiderate fuerť: pretermittenť. Proch dolor tamē teste Lactā. li. de fal. sa. Voluptas inquit a cunctis appetiť: sed honesti vim non habet. Ideo li. de vero cultu. Illecebre inquit voluptatū arma sūt illius cuius opus est expugnare sc3 diaboli. Scit enim quia mortis fabricatrix est voluptas. Vnde Archita tarantin9 dicit. Nulla inquit pestis capitalior quā corporis voluptas: cuius auide libidines temerarie incitant lites reꝝą publicaꝝ euersiones. Nullū denią scelus: nullum facinus est: ad quod suscipiēdum ñ libido voluptatis impellat. Et Tuľ. libro de senectute eādē sentenciā refert allegādo predictā Architā tarātinū.

Et Virgilius in bucco. Trahit suum quenq; voluptas Et Oui. li. i. de ar. a. Cura est sua cuiq; voluptas. Verũtamẽ teste Cathone. Pauci voluptati debẽtur plurima saluti. Morbi & cetera. Vñ Prosp li. epig. Non semp vere est felix impleta voluptas. His itaq; testimoniis clare deducit̃ q voluptas nutrix est libidinis omniũq; scelerũ carnis. Merito igit̃ est vitanda. Hi tamẽ voluptatẽ amant qui delicate viuũt: & escarũ varietate replent̃ & exinde luxuria infestantur. Ideo refert Tul. li. de senec. Platonẽ dixisse: escas esse voluptatẽ malorũ: qui scz in gula vicia nutriunt̃. Vnde Oui. li. i. sine titulo. Nox & amor vinũq; nihil moderabile suadẽt: Illa pudore tacet liber amorq; metu: Impia sub dulci melle venena latẽt. Hec enĩ tria querũt voluptuosi vt scz noctẽ vt euitẽt pudorem: & libertatẽ amoris: vt neminẽ timeant: vinaq; postulãt: vt luxurie fomẽta nubẽt. Itaq; voluptatibus carnẽ & spiritũ inficiũt: & quanto voluptas maior est: eo magis animũ a se de sua & statu dimouet. Sed teste Quinti. li. iiii. Fallit voluptas. Et Boe. ĩ de cõso. voluptatũ appetẽcia plena est anxietatis: sacietas vero penitẽcie. Si igit̃ viuere cõtinẽter cupis voluptati ne intẽdas ne deliciis vaces. Quod faciũt seculi amatores qui nil aliud preter carnis edia somniant: melos & carmina querũt: coreas & iocos: & qcquid voluptati subseruit. Sed tes. Oui. li. iii. de ar. a. Res est blanda cauor scilicet voluptatis. Sed eodẽ Oui. teste. ii. de re. Eneruant animos: cithare cant9 lireq;. Nam cantibus & vanis armoniis libido sepius vendicat̃: & voluptate enutrit̃. Si enĩ sobrie viueres & delicate ñ foueres corpus tuũ: periret rebellio carnis: lubricitas discederet: & innumerabilium temptacionum genera sub iugo racionis teneres Sed vite delicacitas: cõmessacionũ supfluitas: luxum ĩ cessant̃ pcurant. Vnde Mocro. li. sat̃ Ea que ex tactu atq; ex gustu voluptas est: omniũ rerũ fedissima ẽ: eos

q̄ maxime: q se his duabꝫ dederũt voluptatibꝫ ĩɔtinẽ tes ĩtẽpatos dicim9. Vñ. Tul. in li. de fine boĩ & mali Vna voluptas multis obscurat̃ voluptatibꝫ in vita vo luptaria. Abscedãt igit̃ hi qui voluptates virtutibus pretulerũt sicut Ariscipiani aliq scoici. vt tangit Augusti. v. de ci. dei. Hoꝝ eciam sequaces sunt adulteri ceteriq̄ libidinose viuẽtes. Voluptas enĩ nõ solum eã libidinẽ ꝑuocat quã natura nõ ꝓhibet: sed eciam vsq̄ ad ab vsus ĩdicibiles ɔcitat. Nã voluptuose viuẽs: bru tis bestialior fit atq̄ immoderacior: nam bruta indici bilẽ zodome crimẽ respuũt: quod voluptas ĩ quibusdam puersissimis hominibꝫ quandoq̄ plantauit. Bruta siquidẽ sue nature leges ñ ita infringũt: quia teste Oui li. ix. metha. Non vaccam vacce: nec equas amor equarũ vrit: Oues aries sequit̃ sua femina ceruũ. Vn de igit̃ hoc enorme viciũ ꝑcessit: vt ceteris animalibꝫ ꝑfecti9 & celsius: scꝫ homo ordinẽ nature quãdoq̄ sub uertere presumpsit. Heu in limitibus nature tot sunt peccandi genera. Magna igit̃ illi9 ẽ iniquitas qui hec omnia transcendit: nescio quis peccatũ hoc adinuenire potuit. Arbitror enĩ nullum ex natura: primo ipsũ excogitare posse: sed demones delictoꝝ inuẽtores qui feminis se copulasse ferunt̃ viriq̄ a quibꝫ gigantes le gunt̃ ꝑcessisse: nõ quidẽ eoꝝ ex semine quia nõ habẽt sed ex translato viroꝝ semine ɔsimilia fecisse narrant̃. Hi igit̃ demones qui nature sue leges subuertert̃ homines quosdã vt estimo ad hanc enormitatẽ deduxerunt vt zodomite fierẽt & ꝓ feminis masculos accperẽt. Quod fecisse legit̃ Nero vt narrat Eunodi9. Ludit inquit in aucipite ɔstans fallacia sexus femina cũ patit̃ pagit cum turpia mas est. Ideo Oui. li. epistolarum. Sũt ꝓcul a nobis iuuenes vt femina compti. Re uera miror nimisq̄ mirari nequeo que libido aut ɔplacẽcia impari sexu existat. Nulla enĩ racione aut racionis colore hoc viciũ excusari potest: seu quouis modo

alleuiari: de ipo tanquam de ĩdicibili taceam9: & eã lubricitatẽ repbẽ9. In quam frequenter prochdolor decidũt homines quam voluptas enutrit: nũc adulte ri: nunc raptus ẽ stupra: hominũ societati interserẽdo nanq tanto vsu fornicaciones exercent vt pro erubes/ cencia nõ habeant. Vix enĩ veret mulier adultera nũ/ cupari: viri quoq iugiter adulterari minime timent. Refert tamẽ Valerius li. vi. quomodo filius Zelenti pter adulterium vtroq oculo priuari ɔdemnat9 fuit. Itaq adulteria olim sic impunita: sicut nũc nõ pmitte bant. Nam teste Therẽ. in andria. Ingeniũ omnium hominũ pclive ẽ ad libidinẽ. Et Oui. li. de põto. Ve neris dãnosa libido nõ solet immestos sepe venire: scz thoros: sed poci9 quieta ɔiugia rũpit. Ideo ɔsulit Ti/ buli9 li. iii. Ne inquit nos decipiãt pendencia brachia collo: Nec rapiat blanda sordida ligua prece. Nempe eloquia victa: que blãda vident vtriusq sexus: homi/ nes sepe decipiũt. Ornatib9 q & munerib9 alliciunt. Iuxta illud Oui. i. de reme. Decipiũt culta gẽmis au roq tegunt: Parsq minima est ipsa puella sui: quia scz puelle plurime plus ferũt ĩ ornatu: quam ĩ pprio cor/ pore toto. Suis igit apparatib9 ducũt homines ad viã pdicionis: ibiq felicitatẽ querũt vbi ñ nisi feditas & corrupcõ est. Attẽdat igit sapiẽs quib9 ɔiugatur ɔsor ciis. Nam qui tãgit picẽ inquinabat ab ea. Sic vir iũc tus feminaꝝ ɔuiuiis de difficili ɔtinẽs est. Vnde Oui di9. ii. de reme. Non facile est thauꝝ visa retinere in uenta. Vt pene extinctũ cinerẽ si p sulphurẽ tãgas vi uit. Et ex modico maxim9 ignis erit. Itaq modica oc casione libido totũ hominẽ vrit. Sed quid sapiẽs fac/ tur9 erit vt caste viuat: sibi nãq expedit vt feminaꝝ visũ & tactũ fugiat: sobrie viuat: vitaq voluptuosa nõ viuat. Nam teste Oui. vbi sup. Diuiciis alit luxuri osus amor: Non habet vnde suum pauptas pascat amo rẽ. Et subdit ad ppositũ: Vina parãt animos veneri:

ſi plurima ſũmas. Ideo Catho inquit: Cũ te detineat veneris dãnoſa voluptas: Indulgere gule noli que veneris amica ẽ. Nempe ſi ſobrie vixeris facilit̃ caſtus eris. Si autem ꝑ caſtrimargiam caſtitatem neglexeris ad omnium viciorum precipicium facilit̃ declinabis.

Capitulum xxvii. de. Inuidia

i Nter vicia minꝰ excuſabile inuidia eſt: occaſionẽ enĩ nõ habet: nec verã nec eciam apparẽtẽ Quid enĩ tibi ſi bene ꝓximo fuerit: aut cur inde anxiaris. Si autẽ quis lugeat q̃le tibi gaudiũ exinde aſſurgit. Dices enĩ ꝙ te offendit ſed tũc ñ inuidia ſed ira & vindicta tuũ delictũ erit. Rurſus dices bonum alienũ tibi obeſſe aut maleficiũ ꝓdeſſe: eo ꝙ ꝓſpitas ꝓximo collata tui eſſet: ſi nõ foret ip̃e aut ſi caſu vel obitu deciderit. Sed tũc pccatũ tuũ nõ ꝓprie inuidia ſ ʒ pociꝰ ambicõ: vł auaricia ẽ: tũc aũt inuides quãdo ex ꝓpria malicia: alteriꝰ bonũ videre neqs: aut malũ cẽnere letaris. Si enĩ exinde nec bonõ decreſcat: nec malũ ↄtingat. Inexcuſabilis vtiqꝫ malicia tua ẽ. Vnde inuidus quaſi nõ vidẽs dictꝰ ẽ: quia qui inuidet: ꝓſpitatẽ nõ libent̃ videt. De ↄſimili vicio legit̃ ꝑ illud Oui. li. de põto. Ledere viuꝰ liuor & iniuſto corpe dentes ſolẽt: quia ſcʒ inuidi iuſtis ſp inuident quoꝝ malicia liuor: merito nũcupat̃. Vnde Claudiãꝰ ĩ minori. Rabiẽ liuoris acerbi: nulla qes placare pt̃. Et Oraciꝰ ĩ epiſtoł: Inuidꝰ alteriꝰ marceſcitqꝫ muneribꝫ: & videt illius ꝓſpa cũ lacrimis. Inuidi tñ maiꝰ tormẽtũ habẽt quã & tirãni imponũt. Vnde Marciał coquꝰ. Rurpit̃ quiſqꝫ ſua inuidia. Nullũ enĩ maiꝰ flagellũ mẽtis ẽ: ꝙ ſit inuidia. Corpꝰ nãqꝫ deſiccat: faciem pallidat: ſuſpiria gemebũda infert: cor t̃ſte facit: dẽciũ rugitꝰ ↄcitat: detr̃here petit: ignominiã alteriꝰ libẽt enarrat: ſʒ honorẽ ꝓferre rẽnuit. Querit enĩ inuidia: nõ qd vel quomodo dicat. Sibi enĩ ſufficit vt maledicat: penes ſe murmurat: ſeipſũ affligit: ne deforis venit: ſʒ ex interiori

malicia manat. Hoc enī viciū demones hñt: humane ī
uidētes ꝑli: quoꝝ filii ꝑdicōnis sūt homines inuidi: al
teri⁹ bonū ꝑferre dolētes: quibꝫ mos ē: omne q̊d ꝓxi
moꝝ ē appetere: eciā si meli⁹ possideāt. Dicūt eī illud
Oui. li. i. de ar. a. Fertilior seges ē alienis sꝑ ī agris:
Vicinūq pec⁹ grādius vber habet. O impia nequissi
ma inuidia: quot viros ꝑdidisti: quot degdasti bonos
& prudētes. Cetera enī mala occasionē licet nō suffi
cientē: aliquibꝫ tamē apparētē exhibere possunt. Sed
tu inuidia tue malicie causam ignoras. Est enī quis su
ꝑbꝫ quia diues: quis iracūdus quia lesus: gulosus quia
edacibꝫ cōiunctus lubric⁹ quia mulier infestat: qs pi
ger quia piguis aut senex: auar⁹ quia deficere timet
Sed nō apparet cur quis inuid⁹ existat: nisi ex ꝓpria
malicia: qua quis seipsū ꝓuocat: & de bono alieno do
lorē sibi generat. Vnde ī ꝓuer. sap. Inuidia ē siquidē
animi dolor ex alienis comodis. Nulli enī inuidet bō⁹
vir & prudēs. Et subdit̄. Scies eī multis abūdare vir
tutibꝫ ī se: q alienas amat. Vñ Tul. ī orōe ꝓ Cornelio
Est hui⁹ seculi malicia quedā atq labes virtuti velle ī
uidere: ipsūq florē dignitatis infringere. Erubescāt
igit̄ inuidi q sui criminis occasiōꝫ nesciūt. dicēte Tuli
o ī tus. ques. li. iiii. Inuidēcia ē egritudo suscepta ꝓpt̄
alteri⁹ res ꝓsperas: cū nihil noceāt inuidēti. Ideo So
c̄tes ait: malū alienū: tuū ne feceris gaudium. Nēpe
magnis t̄sticiis affligit̄ qui sꝑ dolet vbi ꝓxim⁹ ꝓspat̄
Nā alteri⁹ molestia ex cōpassiōe quadam naturali ani
mū molestat. Eciā inuidi recusantes saltē ad tp⁹ quā
quam nō ꝑpēdāt bonū ꝓpriū. Et si rursus de bono al
terius dolet: ī quo igit̄ gaudebit. Hec enī miseria inui
doꝝ ē: q seipsos affligūt: nō solū aduersitatis occasiōe
quod faciūt irati: sed eciā ꝓpria malicia & imaginaci
one. Quid enī obfuisset Fabio: si regi Antiocho naues
elargit⁹ fuisset quas secuit & interitui dedit. Narrat
enī Vale. li. vii. q cū Fabius regē Antiochū supasset

dimidiāq; ptē suaꝝ nauiū ex pacto recipere deberet tunc Fabi9 naues singulas ꝑ mediū iussit diuidi: vt regē Antiochū classib9 priuaret. Sed quid sibi profuit: nūquid meli9 fuisset ex quo victor erat ꝙ pactū ꝓspere tenuisset. Hoc tñ fieri inuidia nō pmisit: que nullius bonū pmittere potest. Heu noui quoniā īuidia fera pessima ē: suoq; veneno: eo cicius inficit & pungit: quo aliquē virtuosiorē sentit. Quoniā teste Tul. ī. ii. rethorice. Virtutis comes ē inuidia. African9 siquidem dicit. Industria virtutē: virt9 gloriam: & gloria emulos ꝯpauit. Et Salustius ī iugur. Post gloriā memineris inuidiā sequi Itaq; inter mortales difficilimū ē gloriā: inuidiā vincere: nā diabol9 il'19 sator ē. Consideret igiť prudēs: quā ḡue peccatū ē inuidia: q̄ sponte & ex ꝓpria malicia ī animo ꝯcipiť. Vnde Tulius ī philippica. ii. Hec inquit grauiora sūt mala: q̄ animo ꝯcipiūť quā que corpe ferunť. Miserabilius igiť ē ꝙ ī se quis suscepit scel9: ꝙ q alteri9 facin9 suscipe cogiť.

Explicit liber Zophologii secundus

Incipit Prologus ī libꝝ eiusdē terciū

S Tatus omnis humanus ruinosus ē: nulloq; iure status debet vocari: nisi reb9 decliuioribus cōpetur. Omnes enī diuites & potentes olim qui floruerūt modico terre āgulo cōclusi sūt. Itaq; mors cūctis pōpis & honorib9 ťminū imposuit. Quāobrē huic libro tercio prologum de morte premitto. Arbitror enim mortem fore speculum quorumlibet statuū mūdi. Nam qui se moriturum considerat: si celsus est minime gloriatur: cernens suo principatui ignotum finē preberi. Si pauper quis est tollerancie remediū mors ipsa prestat: eo ꝙ facilius dolorem animus gerit quē nouit breui cursu cōsumari. Fiat igitur processus vt in precedentibus per capitula.

Incipit tractatus Primus libri Tercii zophologii qui

est de casu statuũ mũdi & ɔsideracõne mortis. Cuius primũ Capitulũ ẽ de Miseria & huius vite breuitate

Ite hui9 cursus breuis: anxietatibɔ fatigat̃ Itaq̃ vita presens nihil aliud videt̃ nisi miseria breuis. Vñ Iob. Homo natus de muliere breui viuẽs tpe repletur multis miseriis Et ex ꝑuer. sap. colligit̃. ꝙ homo vite ɔmodat9 ẽ: nõ donat9. Lex enĩ vniuersal̃ ẽ: q̃ iubet & nasci & mori Itaq̃ male viuũt qui se sp̃ viuituros putãt. Nẽpe ñ ex debito sʒ ex mutuo viuim9. Queso igit̃ ne q̃s dicat tot vel tot ãnos habeo qa ãni tui ñ sũt: sʒ mutuo accepisti Vñ cuidã dicẽti. xl. ãnos habeo: rñsũ ẽ: xl. ɔmemoras quos ñ habss: qa preterierũt: & si essent ñ haberes: qa ñ possideres. Hec tãgit Señ. li. de naturalibɔ quest. Hi igit̃ sileãt qui pre grãdi iuuẽtute de futuris ãnis gloriãt̃. Hi eciã sileãt qui de sua vetustate laudẽ sibi attribuũt mirãdaq̃ se senuisse & vidisse iactãt. Nã isti gloriãt̃ de eo quod iã preteriit. Iuuenes aũt ĩ eo spẽrãt: cuius securitatẽ ignorãt. Vñ. Oui. li. i. sine tit. Labit̃ occulte: fallitq̃ volubil̃ etas: Et celer amissis labit̃ ãnis equ9. Et idẽ li. iii. de ar. a. Fluũt ãni more fluẽtis aq̃. Neq̃ preteriit iteꝝ reuocabit̃ vnda: Nec q̃ preteriit redire hora potest. O quomodo putas eos fastibɔ eleuari qui solia mũdi obtinẽt: eo ꝙ sui trãsit9 ꝓximitatẽ negligũt. Quãta enĩ temeritas esset eoꝝ qui absq̃ vsu viuerẽt: ex quo modica dominacõ eoꝝ extollit cornua. Attẽdãt enĩ illud Oui. li. v. methamar. Cũcta ĩquit fluũt nihil ẽ quod toto ꝓstat ĩ orbe. Ipsa q̃ꝫ assidue voluũt̃ tpe motu. Et idẽ Oui. li. vi. de fastis: Tp̃a labuntur tacitisq̃ senescimus annis. Et Petrõni9. Heu heu nos miseros quam totus homuncio nil est. Nil erimus cuncti postquam nos auferat ortus. Nunquid igitur laudabile foret si nosipsos consideraremus: dierumq̃ breuitatem oculis anteponeremus. Tunc enim superbia periet: diuicie sufficerẽt pauce: diuinoq̃ cul-

tui singuli vacarent. Porro nullus tam effrons tam ĩpenitens inueniri posset quin tremore mortis recõciliari deo disponeret. Nouimus tamen ꝙ oportet: sed tamen non attendimus: & cum occurrerit memoria q̃dam: tunc percrastinamus mundiqꝫ vanitatibꝫ nos occupamus: faciliter cogitare desistimus. Vtinam attẽderemus illud Maximiani: Cuncta trahit secum vertitqꝫ volubile tempus: Nec patitur certa currere que ꝙ via: Iam nihil est totum quod viximus omnia secũ: Tempus preteriens horaqꝫ summa trahit: Rursus si breuitas: vitam spernere non docet saltem hoc faciet ipsius breuitatis miseria. Nam teste. Appolleio libro de deo Socratis. Fortuna caduca sigillatim mortales voluto tempore vocat. Anxiisqꝫ mentibus & obnoxiis corporibus viuũt. Vñ q̃dam phũs dictus Secundus Quid ẽ inq̃t hõ: & rñdit mẽs incarnata: fãtasmata tẽpis: speculatõ vite: mãcipiũ mõtis: trãsiẽs viator: loci hospes: anima laboriosa: ꝑui tpis habitaculũ. His igit̃ attẽtis q̃s sapiẽs de vita pñti sollicitabit̃: ĩ q̃ ñ nisi miseria repit̃. Et licꝫ bruta vite miseriã hñt augustiõ tñ ẽ vita hũana cui natura minime ꝓuidit: bestiis autẽ necessaria dedit. Vñ Plini9 ĩ historia naturali li. vii. Ceteris inq̃t animãtibꝫ varia tegumẽta natura tbuit vt coria: spinas: pẽnas: squamas: arboribusqꝫ cõticẽ: hominẽ aũt nudũ natura ꝓduxit. Dicẽte Cathõe. Infantẽ nudũ cum te natura creauit: Pauptatis on9 paciẽt ferre memẽto. Et Sidoni9 ĩ suo epistolari li. v. O necessitas abiecta nascẽdi: miseria viuẽdi: dura moriẽdi Et Vale. li. ix. Hũane inq̃t vite cursus motu aspeo ꝑagit̃: & fere sine racõe ɔsumit̃. Mirꝫ ẽ igit̃ cur sapientes: q se reputãt: tãtis criminibꝫ miser vite fomẽta conq̃scãt. Nullus enĩ ĩ corpe viuẽs felix esse potest. Si q̃ tñ felicitas fuerit: ideo est: q̃a vita pñs mẽte abicitur futuraqꝫ bonis opibꝫ expectat̃. Nam dicit Plautus in aulularia. Timor cupiditas auaricia felicẽ non sinunt

esse hominem: scilicet in presenti vita. Vnde Boecius libro. iii. de consolacione. Dignitatibus inquit fulge re vis & preire ceteros honore cupis: sed tantundem obnoxiis periculis patebis: gloriam petis: sed securus esse desistis. Nempe mihi consideranti quid mors sit: lugeo & gaudeo: Gaudeo vsuz vite future visa mag nitudine: cuius aditus bona mors est. Sed lugeo quia corpus formidat: mortem laguores habere timescit: & in cinerem redigi recusat. Reuera tamen sapiens si fuero: plus adest mihi gaudium quam luctus. Nam si mors me molestat: spes futuri seculi: magis me di lectat. Noui enim ꝙ mors transitus quidam breuis ē Vnde Hildebertus de exilio suo. Mos est inquit hic hominis semper quadam condicione mori. Est homi nis nudum nasci nudumq; reuerti Est hominis putre scere solis lumenq; fateri. Et miseris gradibus in cine rem redigi. Res & opes prestantur: ei famulantur ad horā. Est locuples mane: vesp paup erit. Et Marcia coquus. Gaudia non remouet: sed ad gaudia volare facit: & hoc scilicet post mortem. Vnde Maximianus O quam dura premit miseros condicio vite: Nec mōs humano subiacet arbitrio. Dulce mori miseris ꝫ mōs optata recedit: Quis cum tristis erit precipitata ve nit: Morte mori melius: quam mortis ducere vitam Pena minor certam subito proferre ruinam: Quamq; ptimeas sustinuisse diu. Et subdit: Quod bona tunc humi: tot modo damna fleo: Nonne placet melius: cer tis ꝯfidere rebus: Euentus varios: res nona semper habet: Felix qui potuit: tranquillam ducere vitā: Et letos stabili claudere fine dies. Hec Maximianus. Ex quibus concluditur breuitas miseriaq; vite presentis.

Ca. ii. quomō presens vita est carcer anime

Am anima racionalis deformis inmortalisq̧ ē. Sibi igit̄ carcer ē: corpi iūgi mortali: carnisq̧ ꝑmtitudo vel ꝑnitas. spiritū ad scelera trahit Et velut mācipat9 cāceri: sic anima fenestrœlis angustis res de foris ꝯspicere potest. vt tangit Hildebertus in de exilio suo. vñ loquendo in persona aīe sic ait Egrediar sed nescio quo: et nescio quādo: et fortassis dies iste sūmus erit. Est igitur ponēda dom9 qua libe rasti: carcere ꝑpetuo iure carere queā. Itaq̧ anima petit vt ext̄ corp9 sit: cācereq̧ careat sibi ergo corpus tediū est. Vñ et sapiētes plures corporis tedia volentes vitare seipsos intfecerūt. vñ nārante Eusebio ī cronicis āno īperii Augusti. xli. Marcus Porti9 Catho Latin9 declarat̄ tedio duplicis quātane seipsū īterfecit. In hoc autē attestari minime debet: quia se necare null9 iure p̄t. Cōpam atq̧ lucreciā hac ex causa redarguit Aug9 li. de ci. dei. Sufficiat aūt p̄libata historia q̄ ꝯgnoscit̄ ꝙ vita pñs tediosa ē. ipsiusq̧ carcer ē aīe. Nā corp9 sordidū ꝯstrigit animā. vñ prudēci9. Estu at et sordes acta iūcta recusat. s. aīa. vñ Galter9 ī alexādreidos li. vii. Allicit illecebris animā caro: nec sinit esse principii memorē quod ei9 imaginis īstar. Facta sit &c̄. qa. s. cāne īclināte anima sepi9 obliuiscit̄ ꝙ sit imago dei. qñ sc3 opib9 se nō ꝯformat rōi. Eandē sentēciā tāgit Bern. ī microsmo. Sed lectō q̄rē p̄t: an mori appetere liceat visa miseria hui9 vite. Cui respōdē dū occurrit ꝙ vir sapiēs currē ad mortē nō tenet̄: sed vitā exuē: vt dñs dispoīt libenti aīo debet. vñ Señ. ad lu. epistola. xxiiii. Quotidie inqt morimur. quotidie eni demit̄ aliq̄ ps vite. Et subdit. Ridiculū ē currere ad mortē tedio vite. vir inqt fortis et sapiēs non debet e uita fugē ꝗ exire. Et idē epi. lxxviii. Nec vita sit tedio: nec mors timoē. Et subdit. Quicqd enim expectatū ē diu leui9 accedit. Itaq̧ si mōtē absq̧ timo

re expectaueris: iā nō ita fōmidab̄. vñ Quītorcius li.
iiii. Forcioꝝ viroꝝ ē magis mortē cōtemnē ꝙ vitam
odisse. Et Valeri9 maxi9 li. ix. Racō vitā diligē mō
tē nō timē ꝑcepit. Vñ Epicur9. Ridiculū ē currē ad
mortē tedio vite. Et subdit. Quid inqt tā ridiculum
ē ꝙ appetē mōtē cū vitā inqetā tibi feceris metu mō
tis. Nā seuicia ē noluisse mori. vt inqt lucā9 li. v. Nē
pe aliud ē vitā ɔtemnē. aliud nō timēdo mortē: vitam
odisse. Nulli enī phas ē vitā odio habē. Ipsaȝ aut̄ ɔtē
nere sapiētis ē. vñ Galter9 ī alexandreidos li. vi. For
tis animi ē ɔtemnē vitā: nō tñ odisse. Aliq tñ vitā nō
ex virtute: ß ex miseria ɔtemnūt. quib; laus nō debe
tur. vñ Marcial̄ coqu9. Reb; ī angustis facile ē ɔtem
nere vitā. Fortit̄ ille facit: qui miser esse pt̄. Ex dictis
igit̄ colligim9: ꝙ nec ad mōtē currēdū ē. nec vita pre
sens amāda ē. Qui enī mortē q̄rit dies breuiat ī quib;
ꝓficē debet. Qui vero vitā diligit aīaȝ īcarcerāe non
metuit. Vitā igit̄ pt̄ non odisse: ß ɔtemnē. Libet igit̄
vt nō leteris aīam īmōtalē: cōruptibili corpi applicāe

Capitulum. terciū de cōtemptu mortis

Nsipiēcie est fōmidāe qđ euitāe nō pt̄. Quod
cū acciderit ipi sapiēti: vtiq; meli9 ē. ß nūquid
mortē formidāe nat̄a petit. Quis igit̄ quātū
cūq; sapiēs mortē nō timebit. Nēpe absq; delicto mor
tē formidāe potes: si eā quodā natali desiderio r̄futes
Sȝ sapient̄ si desideraueris: eā nō timēdā ɔcludes. Ali
ud enī ē primis motib; īpellētib; timē mortē. Aliud
deliberacōe ꝑhabita nō ɔtemnē mortē: quod faciūt in
sipiētes. vñ Señ. de remediis fortuitoꝝ. Stultū ē ti
mere quod vitari nō pt̄. Et idē li. vi. de nat̄alib; q̄stio
nib;. Cōtemnē mortē et oīa q̄ ad mortē ducūt. siue
sint bella: siue sint naufragia siue grauia pondera. Nū
quid āpli9 facē pñt quā ꝙ corp9 ab aīa resoluat̄ quod
nulla potēcia: nulla diligēcia euitāe pt̄. Nā sepacō cō
poris et aīe hoīs vtrāq; ptē sue nat̄e restituit. Nā tre

debet corp9 cũ ex illa plasmatũ fuerit. celis autẽ ĩmortalibꝫ: ĩmortal' aĩa debet. Sapiẽs igit̃ ꝯtemnat mortẽ Vñ Valeri9 li. ix. Corpis et aĩe societas: nõ firmo vĩculo cohẽt: sed facile diuidit̃. Nã stultũ ẽ ĩ eo ꝯfidere quod leui pdit̃ casu. Vnde Varro ĩ suis sentẽcijs dicit ꝙ duplex malũ ẽ. cũ moleste ferim9 qđ necesse ẽ. Et Señ. li. iii. de natalibꝫ q̃stioĩbꝫ. Pusilla res ẽ: vitas hominis: ꝫ ingẽs res ꝯtemt9 vite. Hanc qui ꝯtempserit secur9 videbit maria turbari: secur9ꝗ ꝯspiciet horridã faciem fulminãtis celi. Quid inqt ad me ꝙ magna sint quibꝫ pereo. Ex quibꝫ ꝯcludit̃ ꝙ vita ꝯtemnenda ẽ. Ex cui9 ꝯtemptu seqtur cõtempt9 mortis. Et idẽ ĩ crocide. Optata res ẽ: sine mõtis metu mori. Et icẽ ĩ thieste. Abeant q̃stus discedat timor. Et itm ĩ hercule etheo. Nũquid ille miser ẽ cui est facile mori. O vtinã diuites hui9 mũdi ꝯspicerẽt: mortẽ vtiꝗ nõ ita timerẽt: quã ideo formidãt. quia sua possessa diligũt nimis. qa timẽt his priuari ĩ qbus ꝯfidũt. Si enĩ ĩ bonis post mortẽ futis ꝯfiderẽt: mortẽ vtiꝗ nõ timerẽt Vtinã attẽderẽt illud Señ. epi. xxvi. Que inqt q̃rela ẽ aut ĩcomodũ: si queꝗ diuitẽ deserũt diuicie. Et qs exit9 meliꝰ quã ĩ finẽ suũ nata soluẽte dilabit̃. Neꝗ e mors pcessit et mors secuta ẽ. vt ponit idẽ Señ. epi. lxxvii. Nemo ĩquit tã ĩpit9 ẽ: vt nesciat se q̃nꝗ morituꝝ esse: et cũ ꝓpe accesserit tremit et plorat. Non ne ĩqt tibi videt̃ stultissim9 qui fleuit. eo ꝙ ãte mille ãnos nõ vixisset. Eꝗ stult9 ẽ qui flet: eo ꝙ post annos mille ñ viuet. Hec inqt pia sũt. nõ eris: nõ fuisti: vtꝝꝗ tp9 alienũ ẽ. Quid enĩ fles: ad hãc legẽ cũ natus sis Et epi. lxxxii. Nõ aut̃ ẽ mors gloriosa: ꝫ fortit̃ mori gloriosũ ẽ: q̃ demẽcia ẽ fugẽ: cum retroire non possis Vñ Tul'. philippi. ca. viii. Turpis fuga mõtis: omiꝗ mõte peior ẽ. Qui igit̃ sapiẽs ẽ mortẽ nõ metuat. Vñ idem ĩ tus. ques. li. ii. Quia mori necesse ẽ. qa mõs nil habet quod sit horrẽdũ. Ideo mortẽ non timeo. Vnde

refert valerius li. vi. ꝙ cũ Theodorus sireui9: regẽ li
simatũ ĩcrepasset: eo ꝙ q̃dã mi9 degeste feceat: obhoc
lisimat9 iussit Theo. cruci affigi. Et tũc Theodor9
ait. Mea siqdem nihil intest. humi aut in sublimi vt
putrescã. Vnde Catho. fac tibi ꝑponas mortẽ nõ esse
timẽdã. Que bona si nõ ẽ: finis tñ illa maloꝝ. Nõ me-
tuit mortẽ q scit ꝯtemnẽ vitã. Vñ lucã9 li. viii. Mõs
vltima pena ẽ: nec metuẽda viris. Si enĩ aliquo pacto
mors effugi posset: aut si post mortẽ nulla vita esset:
vtiq; formidanda foret: ꝟ a nullo euadi potit: sancteq;
moriens post mortẽ vita fruet̃ pociori. null9 sapienti
restat pauor mortis. Vñ Secũd9 philosoph9. Quid in
qt ẽ mors. Et respõdet extrem9 somn9: diuitũ pauor
paupũ desideriũ: ĩeuitabil̃ euẽt9: latrociniũ hoĩs: fu-
ga vite resolucõ omniũ. Nã teste Oracõ ĩ poetria: de
bem9 morti: nos nostraq;. Et Iuuenalis. Mortalia fac
ta pibũt: ꝟ aduc sub iudice lis ẽ. Vñ Ouidi9 li. episto-
laꝝ. Occurrit aĩe peũde nulle figure mors q; minis pe
ne q̃; mora mõtis habet. Et idem li. x. metha. Omnia
debent̃ morti: sedẽ ꝓperã9 ad vnã. Ecce igit̃ apte cõ
spicim9 mortẽ vitari nõ posse. Ni miꝝ igit̃ si ꝯtemnẽ
da ꝯsulit̃. Attẽdam9 enĩ ꝙ teste Claudiano ĩ minori:
Omĩa mõs capit. Vñ morti loquẽdo sic dicebat. Quic
quid liquid9 ꝯplectit̃ aer: quicquid alit tell9: qcquid
maris equora ve9: quid fluuii voluũt: quid nutrire pa
ludes. Cũcta tuis pit̃ cedũt aĩalia regnis lunaris sub
iecta globo q septimus auras ambit et et̃nis mortalia
sepat astris: Sub tuũ purpurei veniũt vestigiũ reges
Deposita luxu turba cũ paupe mixti. Omnia mors e-
quas. Vñ Ouidi9 li. quarto sine titulo. Omne sacrum
mõs ĩportũa ꝓfanat. Oĩbꝫ obscuras mittit illa man9.
Viue pius moriẽte cole sac̃ colentẽ. Mors tñ a tẽpl̃ ĩ
canabsta trahit. Que verba nihil aliud sonãt: tã claudi
cũ quã ouidii: nisi ꝙ oĩa q̃cũq; sũt sub ꝯcauo orbis lune
pibũt. Omnis q; homo pius vl̃ impi9 suos morte dies

t̄minabit. Nempe mori naturale ē: et om̄ia ī id petūt resolui ex q̄ ꝓcesserūt. vñ maximian9: Ortus cuncta suos repetūt matrē q̄ reqrūt: et reddit ī nihilū quod fuit añ nihil. Et lucan9: Capit oīa tell9 q̄ genuit sub celo. vnde Stacius ī thebaides: Mille modis leti miseros mors vna fatigat. Et ꝓsper li. Epig̃. Ferro peste fame vinculis ardore calore. Mille modis miseros mors rapit vna omnes. Quibus attentis mors contē nenda est: quā euitare eciā null9 sapiēs pt̄. Innumerabiles enī laqueos omnibus tetēdit: et insperate veniet vnde Eunodius. Mors nō expectatis ordinibꝫ veniet Ipsa enī est omniū mortaliū finis: et ipsa finem habet quādiu seculū presens manebit. Quīymo et mors peccatoꝝ. semp mors erit: Est ergo sine fine finis. vñ magister Zeilo. Mors omne duꝝ pñs graue triste futuꝝ Fine carēs finis et plena ruina ruinis. Om̄ia enī mōs cadere facit. Sed post illā viuentibus pie celsus iudex de9 mirāda ꝓmittit. Vir igit̄ sapiēs qui mortē ɔtempnit

Capitulū quartū de morte bona et de ꝑparacione ad illam

Ors bona: vitā mortalem: ī eternā ɔmutat. Neq̄ enī bene moriētibus mors vere ɔtingit. sed vita multo celebrior assurgit. vñ Mercurius trimegist9 ad asclepiū. Nos quidē passiuis notis optam9: si diuine placeret pietati: vt nos mūdanna custodia absolutos: ptes supiores nat̄e restituat. Et hec est merces pioꝝ sub deo diligent̄ cū deo viuenciū. Et ouidi9 li. iii. metha. vltima semp expectāda dies hominū ē: diciq̄ beat9 ante obitū nemo debet. Nā vita presens beatitudine frui nō potest. Et ideo mors dicitur bona qua vir pius deo ɔiūgit̄. vnde Gamfre. ī poe. no Quādo qdem mors vitari nō potest: necessario homo trāseat ī formā virtutis. q. d. q̄ de necessitate faciēda ē virt9. Nā tūc virt9 ē si bene appetis: quod bene habere potes: tūc mortē bene habes qñ vt bene moriaris

ꝓuides. vnde Mocro li. primo de somno Scipionis di
cit: mortē pſtantibus esse appetēdam: ipsamqꝫ philoso
phiā esse meditacionē moriendi. vñ plato duas mōtes
homīs nouit: quaꝝ vnā naturā alteram virtutes pre
stāt. Homo enī moritˀ cum anima reliquit corpꝰ solu
tū lege natē. Mori autē dicitur secūdum virtutē cum
ipsa anima aduc ī corpe ꝯstituta corporeas illecebras
philosophia docēte cōtempnit. et cupiditatū dulcedi
nes relinquit et alias passiones exuit. Et hāc mortem
dicit plato sapiētibus esse appetēdā. Sic enī mori nil
aliud est: nisi vite voluptates cōtempnere. et futuraꝫ
vitā desiderare. vñ Marcialˀ coquꝰ. O dulcia defecta
moderatrix carminū ligua: Cantatō cignꝰ funeris ip
se sui. Itaqꝫ cignus cantat dū ē moritˀus. Sic eciā sapi
ens letari debet si moritˀ: melius viuiturꝰ. Sed mors
a pluribus formidatˀ. eo ꝙ pauci ad bene mori prepa-
rantˀ. Quomō enī bene mori poteris: si tu mortis casū
nō preuides. et vt bene moriaris bona opa non pficis
Nempe si scires te bñ morituꝝ. morti forsan ita nō cō
tradiceres. Vis autem scire que mors erit tua. viuere
sic studeas vt bene mori queas. Qualˀ enī vita fuit ta
lis ipsa mors erit. Vñ Tuliꝰ ī libro de senectute. Me-
ditacō igitˀ esse debet ab alolescēcia vt mortē nō negli
gamus: sine qua meditacione trāquillo aīo nēo potest
esse: cū certissimū moriendū sit: ī certoqꝫ tpe. Sapiēs
igitˀ qsqꝫ eqꝫlīo aīo moritˀ et ab hac vita discedat tāqꝫ
ab hospicio. Cur igitˀ multis mors ē ita onorosa. Ideo
est: quia īopinate moriūtur. nec de futˀis bonis post
mortē habēdis sollicitātur. Vnde Tuliꝰ li. de padox-
is. Mors terribilis ē his quoꝝ cū vita pmiū extingui
tur. nō autˀ his quoꝝ laus post vitā manet. vñ idem in
tusc. questi. li. primo. Tota īqt philosophoꝝ vita ē: vt
ait Catho ꝯmēoracio ē mortis. Nā quid aliud agimus
cū a voluptatibus carnis vel corpis animū reuocamꝰ
Tūc enī animā a cōpe segregamꝰ: vt bene mori assue

scam9. Ille igit̄ viuēs morit̄. qui carnis desideria non sequit̄. Nā quid ē mors: nisi sepacō anime a corpore. que tūc sepatur. qn̄ voluptates ipsius nō imitant̄. vn̄ Seneca ī agomēnone. O quā miser homo ē: nescire mori. Illi enī mori nesciūt q se tanq̄ morituros nō disponūt. Nullū enī bonū adiuuat habentē nisi ad cuius amissionē prepat9 ē anim9. Inquit Seneca ad lucillum epi. iiii. Quasi dicēt q̄ ad mortē aliqs sic se debet preparare vt ea q̄ possidet sic diligat q̄ pdere nō timeat vn̄ epi. xxvi. ait. Qui mori didicit: fuire nat̄e didicit Sup omnē enī poteciā mors ē. et ext̄ omnē custodiam Quid enim ad illum sc3 morituꝝ: claustra et custodia Mors enī liberꝝ hostiū habet. Illū igit̄ lauda et mirar̄e quē nō piget mori: cū amat viuere. Que enī ē virtus cū cogaris exire. Sapiens enim iuitus necessitatē non effugit. Hec Seneca epi. liiii. O vos igit̄ seculi sapientes discite preuenire mortē: viā prepate vobis .n̄ differatis. Nescitis enī horā q̄ mors ventra sit. vn̄ Versificator. Ne sis secur9 hodie vel cras moriturus: Int9 siue foris ē plurima causa timoris. Cūctis sis horis: hominis memō interioris. Sed īmēores illi īueniūtur qui corpis desideria implere tātūmodo nitunt̄. vtinā aut̄ aduerterēt corpis edia: futis aīe solaciis coopari non posse. Vnde Salustius ī Cathe. Mors inqt erūnarū reqes est. non cruciatus. nec mors mala ē. quia nullū malū gloriosū: mors aut̄ gloriosa ē. vn̄ et Senomann9 mortē sibi intulit vt felicit post mortē viueret: narrā te lactan̄, et licet bene fecisse nō credat̄: vite tn̄ future celsitudinē attestat̄. vnusquisq̄ igitur prepet se vt morte gloriosa finiat vitā. Na3 teste Seneca li. iii. de natalib9 q̄stionibus. Mors ē lex tributū officiūq̄ mortaliū: maloꝝ omniūq̄ remediū. Et subdit. Mōtis igitur nomē: ne formides effice illam cogitacione multa tibi familiarem: vt illi obuiam exire possis. vnde ex ꝓuerbiis sapientū colligitur q̄ dum vita est grata: con

dicio mortis est optima. Et boe. li. primo de ɔsolacione. Mors hominū felix: que se nec dulcibus annis īgerit: et mestis sepe vocata venit. Hec etenī sepe cōsiderans clare ɔspicit bene viuere oportere: bene cupienti mori: bonaqꝫ mors prebebit que vita nō potest exhibere presens. Vnde Seneca epi. xxiiii. Multū fuit carthaginē vincere: sed amplius mortē non timere: cuius beneficio nil anteferēdū. Et licet vt prelibatū est bōa sit: nulli tñ mortem licet inferre. vnde Seneca in agomēnone. Rudis itaqꝫ tirānus est: morte qui penā exigit. Vita igitur quātum deo placꝫ: vnicuiqꝫ permittēda est: nisi sceleribus mors ꝑmereť. Ex prelibatis igitur suscipiat documētum lector: vt scilicꝫ bene viuendo mortis vendicet ꝓpicium diem. legemqꝫ moleste nō ferat oībus equā. Nam teste boecio secūdo de consolacōe. Mors īuoluit homilē pariter et celsum capit equatqꝫ sūmis infima. Et oraci9 in libro carminū: pallida mors equo pulsat pede. Pauperū tabernas regūqꝫ turres. Et Claudianus ī minori loquēdo morti ait Omnia mors equas tu damna tuta nocentes. Tu requem datura piis: te iudice sentis: Impia cogenť iura cōmissa fateri. Vnde hildebert9 cenomanenſ. Mors domirū seruo. mōs sceptra ligonibus equat. Dissimiles simili cōdicione trahens. Et Seneca libro. iii. de natalibus q̄stionibus. Nihil inquit interest vtrū me lapis vnus elidat an totus mons p̄mat. Nam hoc habet natura precipuū qꝫ cum ad exitū venim9. equales omēs sum9. Quibꝫ attentis mōs benigne sufferenda est animoqꝫ sollicito vnusquisqꝫ ita se disponere debet vt mōte veniēte obitu sacro decedat et pacienter angustias illius suscipiat

Ca. v. de paciencia mortis sub spe future glorie

llites grādibus piculis se exponūt: eciam sub spe temporalis honoris et glorie. Nūquid igitur mors sapienti spiritualiterqꝫ militāti exi-

guũ generat fastidiũ: si spes inmẽse ĩcogitabilisq̃ glorie habeat. Nempe veteres huius vite scilicet future sub cõfidencia vsq̃ ad mortẽ letabũde triũpharũt. vñ Xenoson narrat qualiter tirus maior moriens dixit. Nolite arbitrari o filii mei carissimi me cũ a vobis recessero: nusquam aut nullũ fore. Nec enĩ dum essem vobiscum animũ meũ videbatis. sed eũ sc3 animũ esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebã ĩtelligebatis Eundem igit̃ in celis esse credite: eciã si nõ videbatis Perieret igit̃ stulticia eoꝝ atq̃ stultissima assercio: q vitã futurã abnegant animãq̃ putant mortalẽ. Reuera Plato eam ĩmortalem credidit: vt patet ĩ suo phedeone. quẽ trãstulit Cicero. in quo validissimis agumẽtis. anime ĩmortalitas asserit̃. ꝑut narrat Mocro. li. ii. de somno Scipionis. Vnde cũ librum predictum platonis quidam legisset dictus terreprocos ambraciensis animeq̃ ĩmortalitatẽ didicisset e muro se precipitem dedit pre desiderio melioris vite. vnde Tulius libro de senectute. Non est inq̃t lugenda mors quã inmortalitas cõsequit̃. Et idem ĩ tus. ques. li. primo. Nemo sine magna spe ĩmortalitatis se ꝓ patria offerret ad mortem. Et nescio qũo inheret mentibus. q. seculorũ quoddã auguriũ futuroꝝ. Illudq̃ ĩ maximis ingeniis et altissimis animis maxime existit et appet facilime quo quidem dempto sc3 augurio futuroꝝ. Quis esset tam amens qui semꝑ in laboribus et ꝑiculis viuer3 q. d. nullus. Si igit̃ innumerabiles gentiles olim morti sponte subiacuerũt: et corpi ꝓprio ꝓ republica tuẽda nõ pepcerũt: aut fuerunt amentes quod absit: aut future glorie iocũditatẽ expectauerũt. O igit̃ quã ĩfelices qui post mortẽ animã cũ corpore euanescẽ credunt. Contra quos Oui. li. v. metha. dicit: morte carent anime. Et stacius in thebaidos li. vii. Ite alacres vestri nunquã morient̃ honores. Si enim veteꝝ omniũ sapientũ scripta legerem9 omnes vitã eternã sperasse

reperim9. Vnde arator li. ii. O quãtum p inania cur-
rit mens ignara boni certeq; humanum trãscendunt
gaudia votum. Et Tuli9 li. de senectute. O preclara
dies cũ ad illud diuinũ animoꝝ ꝯsilium cetumq; ꝓfici
scat. Et idem Tul. philippica. xiiii. Grauis a natura
nobis data est vita. sed memoria dat vite sempitna : q
si nõ esset lõgior quã hec vita. quis tũc esset tã amẽs
qui maximis laborib9 et piculis ad sũmam laudẽ glo
riamq; cõtendere putaret. Quasi dicet null9. ꝓut tan
git idem Tul. li. iii. in alio libro vbi sup. Et idem in
tus. q̃sti. libro primo. Cumq; inquit corp9 facibus &
omnes cupiditates ĩflãmare soleam9. Profecto beati
erim9 si relictis corpalib9 totos nos ĩ contemplandis
rebus ponam9. qa innata est mẽtib9 nostris ĩsaciabil
quedã auiditas videndi sc3 ipsũ deum. Quid amplius
Nũquid Mercuri9 Trimegistus in asclapio dicebat.
Post mortẽ vitã eternã: bonis deũ datuꝝ. Et Quĩtili
anus libro quãto. Siquis sciat quis finis ẽ: bonorũq;
felicitas. nũquid videbit sibi priuatura morte pitu-
r9. q. d. Talis vtiq; post mortẽ de futa vita cõsidera-
ret. quia sc3 illi p mortem se perire nõ credũt. qui de
vita eterna cõfidũt. Quã vitam cõmemorat Seneca
ad lucillum epi. xxiiii. O qñ ille veniet dies quãdo in
honorẽ tuũ menciat. Et epi. lxxi. Miraris hominem
ad deos ire: et deos ad homines ymo ĩ homines. Nul
la enim bona mens sine deo ẽ. Et idẽ epi. xvi. ad pau
lũ. Feram9 equo aĩo et vtamur foro quod sors ꝯcessit
donec ĩuicta felicitas: finem material imponat. Ecce
quãtis testimoniis eciã gẽtiliũ: vita futa predicat &
speratur. Vnde ꝓsper li. epig. Semp erũt quod erãt
eterna gaudia vite. Gaudenda quoniã causa erit ipse
deus: nec varios pariet mot9 diuẽsa voluntas. Vnum
erit ĩ cũctis lumẽ & vn9 amor in bonisq; somn9 posi-
ta expiencia felix. nec valet augeri nec metuet minui
ad patriã vite de noctis valle vocati: virtutũ gradib9

scādite lucis iter. Gració ē fruct9 quā spes ꝓductior edit. Exulta agnoscens te verbi in carne renatū. Ex quibus patet quanto desiderio vita futura spanda est morsqꝫ presens ferēda Capitulum sextū

De resurectione et inmortalitate anime

Il ꝓpest sepulturaꝝ vanitas aut sepulchrorū fastigium. Quid enī tibi post mortē ꝓderit: cū mortuus fueris tumuli curiositas. Reuera nil quiymo testimoniū erit illius iactācie: quā in seculo dilexisti. O igiť quā detestāda ē illa hominū curiositas q cū diē excludē extremū petunt nata q̄si ex toto ruente. Exequiaꝝ tñ et sepulcroꝝ desiderāt pōpas: neqꝫ his sufficit ianis cura in q̄ vixerūt corporalibus appetētes desideriis satisfacere atqꝫ iactāciis. sed eciā absqꝫ dilacione cū sūt morituri: vana tñ supsticione famā iutilē sibi aggregāt caroqꝫ qescere petit sue resolucionis postulās aditū spiritusqꝫ quietē felicitatis appetit: hoc tñ qui ex hiis duobꝫ ꝯstat vtriusqꝫ postulacioni ꝯtradicit. quia licet eciā repente se videat discessuꝝ. Ipse tñ laborioso sensu mūdanā querit gloriam edē. Sed nūquid post mortē viri sancti exequiis aut sepulturis gloriari fecerūt. Hoc neq̄quam ꝑut ait Augustin9 ī libro de cura ꝓ mortuis agenda vbi narrat corpora quedā sanctoꝝ igne ꝯcremata. alia vēo ī flumībꝫ ꝓiecta ne q̄liscūqꝫ mēoria de ipsis ī posterū habeať. hoc auť diuina ꝑmissione factū est. vt discant cristiani: ꝙ tūc cristū potissime fateňť. quādo vanitatis hui9 q̄cūqꝫ munera cōtempnūt. Nā li. ii. ī de vitis patrū narrať. ꝙ vir quidā impius honorifice sepultus erat. Iust9 auť a bestiis cōmedabiť. Cuidā igiť de hoc amirāti respondit angelus. Ille scꝫ impi9 bonū parum egit. Tempalē igiť accipit mercedem. Ille vero scꝫ iustus parū peccauit. Tempalē igiť ī remediū suscipit penā racionabiliť. Igiť cōcludit Augustinus li. primo de ciuitate dei ca. xiiii. ꝙ ī exequiarum solemnitate.

pompe sepulcrorum scripture vel sculpture solacia sūt pocius viuorum quam mortuorum. Et ideo antiqui sapiētes de talibus parum curauerūt. Vn̄ Seneca libro de remediis fortuitorum sic dicebat ī sepulcris iaceo. Si diceret aliquis Cui respōdit ille facilis ē iactura sepulcri. Si enim n̄ sencio quid ad me ptinet cōpis sepulta. Si vero sencō tūc sepulta oīs pena ē. Hic tn̄ possz moralit queri: an psit animabus corpa sepelire ī locis sanctis seu sacratis Ad hoc respondet Augustinus libro de cura pro mortuis agenda dicēs quod si pro defūctis supplicaciones nō fiāt recta fide ac pietate: tūc spiritibus nō pdest loci sanctitas. quia tn̄ loca sancta oracionibus dedicata sūt. cōsequēter ī locis sanctis sepelire pdest aīabus. Vnde narrat ibidem Augustinus de quādā muliere que filiū suū defūctum ī basilica martiris petiuit sepelire sperās p̄cibus huiusmodi sancti: filium de penis liberari. Hec spes inqt Augustinus sana fuit qa martiris oracio deo ob hāc causam placuit: et filio mulieris pfuit. locus tn̄ in se vt pficeret nō habuit. Attendamus igit̄ quia nec tumuli pdest altitudo: nec sculpturarum eminēcia. sed solum merita cum suffragiis beatorum in patria: et cristi fideliū in ecclesia psūt. Cur enim si impius es tui mēoriaz relinquere cupias. aut que tibi gloria: si tua impietas p orbem memoret̄. Si vero iiustus es: nūqd te lapis facit sanctiorem. Absit quia nec sanctus ē: nec quicquā sanctificare valet. Tuo igitur sufficit animo: deū fore memorē tui. nec sic mūdi gloriam quēas: ne propter sepulture fastum: sedem glorie perdas. Nārat enim Seneca libro de tranquillitate animi ca. xvi. Cū quidaz tirānus cuidam philosopho Theodorus nomie minaret̄ dicens. Morieris inqt et sine sepultura corpus tuū erit. Ipse autem Theodorus respondit. An inquit me sic ineptum putas: vt mihi cura sit: an supra t̄ram vel in terra putrescā. Vtrūque enim mihi eque facile ē Vir igitur in etate senili constitutus. mente quiescat

nec i talibus supsticiositatibus sollicitet atq conside-ret q repente moritur9 sit. Nũquid tradit Tuli9 li. primo in tus. ques. q diogenes corpus suũ iussit volu cribus lacerari: at p feris pici dicens. Nil obest mihi post mortem corpis laniacio. Feris pficit ad pastum. Nũquid ipse ibidem narrat: q cum anaxagoras inter rogaret vbi corpus suum sepelire vellet. Respondit q vbicũq idem eni sibi esset. Nũquid ligurgus rex cor pus suũ i mari pici iussit: ne ipsi9 titulo leges sue in-surgerent vt tradit Pompei9 li. iii. Hii ergo caruert sepultura nõ tñ periit eoꝝ memoria. quia mẽoria eoꝝ remãsit in virtutũ operacõe. Vnde Iero. cõtra Iouinia nũ narrat q popul9 massagetaꝝ cognatos et ppinqs deuorãt. Dicũt enim isti q decẽcius est vt ab amicis pocius quã a vermibus ꝯsumãtur. Et quamq illorum ritus insan9 esset: inducimur tñ ad sepultaꝝ spernere pompam

Capitulum septimũ

De consideracione mortis

Eclesiastici. xxxviii. dicit sapiens: memẽto no uissimoꝝ et noli obliuisci. Et alibi dicit. Mẽo rare nouissima tua: & inetrnũ nõ peccabis. Sz que sũt nouissima: vtiq terra & lim9. Vñ Tuli9 libro primo in tus. ques. narrat Socratem dixisse q philoso phoꝝ vita est: cõmemoracõ mortis. Et Alphorabius libro de diuisione: narrat Platonem dixisse q philoso-phia est sollicitudo mortis. Et per mortẽ itelligit mõ tificacionem prauorũ desiderioꝝ. Vñ Seneca episto-la. xvii. Meditare inquit mortẽ. Eã enim meditari li-bertas est. quia scz per eius meditacionẽ vicia q sunt seruilia euitant. Nam i vita Ioh. elemosinarii legitur q olim quãdo impatores coronabant eis monumenta mortuoꝝ ostendebant: atq iterrogabant quale monu mẽtum sibi fieri vellent. ne sui solacii celsitudo eos ad supbiam eleuaret. Quãobrem beatus Gregori9 libro ix. moralium. Cum inqt cłpa animũ temptat: necesse

est vt breuitatem vite sue aspiciat: ne inocentē morte. īminēte iniquitas rapiat. Et idem Gregori9 ī quinto moraliū. xxi. ca. dicit: q̄ īminēte tempestate et flucti bus tumentibus. nulla nauigantib9 rez tempaliū cu ra. nulla carnis delectacio ad mentē reducit: omnesq̄ res in despectum erit: si cessat amor viuendi: si timor precogitet mortis. Hanc fidem rcogitabat Iob dicēs Nudus egress9 sū Iob primo. nec tn̄ ex mortis cōside racione debet anim9 desperare aut irasci: sed pocius ī virtutibus psperari. Vn̄ Seneca li. iii. de naturalib9 questionibus circa finem sic inquit. Cur enī irasceris sustine paululū. ecce venit mors que nos pares faciet: Et epi. lxxxxv. Mors oīa equat: et omnes pares mo riemur. Et ecclesiastes. v. Sicut egress9 est nud9 de vtero matris. sic reuertet. O vtinā mortis mēoria no bis adesset. Tūc enim indesinent bene agere sollicita remur. et in nostre vite diuturnitate mīme considere mus. tanq̄ nunc morituri essem9. Sic ad vite future opcionē pperarem9. Ideo sapiens Ecclesiastes. ix. di cebat. Quodcūq̄ pt manus tua instant opare. Et ibi dem xi. mane semīa semen tuū sc3 dum viuis: vt veri ficet illud pphete. Veniētes aut veniēt cū exultaciōe Vn̄ Apostol9 ad gallathas vltimo. dum temp9 habē9 opemur bonū. Quoniā ista vita est mors viuencium: si cut alia vita moriēcium. vt inquit Augustin9. iiii. cō fessionum. Ideo Iob. xiiii. Breues dies homīs sūt. Et ibidem. vii. Dies mei ɔsūpti sunt absq̄ vlla spe. Vnde Augusti9 de verbis domī sermone. xvi. inqt. Breuis vita ē et breuitas semp incerta. Et ibidem smone. vii Quid ē diu viuere nisi diu torqueri. Et sermone. iiii. Diu viuere quid est nisi ad finē currere. Nā vita ista silis est morti. vt ponit Seneca episto. lxxxiiii. quia quod viuimus pximū est nihilo. Si igitur vita ē bre uis et mors ineuitabilis. cur igitur de sepultura felici non consideramus. Quis est enim qui non videbit mo

tem inquit ꝓpheta. Omnes enim morimur et quasi a qua dilabimur in terram. vt dicitur secūdo Regum. xiiii. Vnde in quodam veteri libello nāratur historia de quodam iuuene qui timore mortis ductus religionē ingressus est. quem pater eius dolens. accessit et ipso inuito de religione extrahere voluit. Cum tamē iuuenis hoc vidisset dixit patri suo: ꝙ faceret quicqd vellet dūmodo sue patrie vnam cōsuetudinem tollēt: Cumqꝫ pater interrogaret que esset illa cōsuetudo. filius respondit. ꝙ hec cōsuetudo erat. vt iuuenes sicut et senes morerenꝫ. Quo audito pater suum filium in religione permanere permisit. Vnde Math. iiii. Vigilate quia nescitis qua hora dominus vester venturus est. Et Apoca. iii. Si non vigilaberis veniam tanquā fur et nescies qua hora veniam. Meditanda est igitꝫ dies mortis. vt per vite merita obitum sanctum mereamur. Vnde luce. xiiii. Quis rex iturus cōmittere prelium: nonne prius sedens cogitat. Nam cogitaꝫ debemus vt bene moriamur. vnde Mathei. vi. dicitur. Thesaurisate vobis thesauros in celis. Naꝫ mūdus est illa ciuitas de qua nārat Barlaam: ꝙ ciuitas fuit cuiꝰ mos erat vt principē omni āno mutaret. et in fine anni dabāt sibi ꝓ premio vnum ouū: ipsumqꝫ spoliabāt et faciebant exulem. Accidit tñ vt quidam sapiens ibi principareꝫ qui audita lege bona sua atqꝫ diuicias in alienam patriam misit. Itaqꝫ in exilio positus: se locupletem inuenit. Sic enim nō in mūdo: sed in celo ꝓfecisse debemus. Illi enim in celestibus ꝓficiscuntur: qui nō de presenti vita: sed de requie pꝰ mortē meditantur. Quoniā sicut dicit Seneca li. ii. de natura rerum ca. vltimo. Vndiqꝫ tela in nos iaciunꝫ et oēs reseruamur ad mōtē

Ca. viii. De ꝓuidēcia futoꝝ

Hic viuere congruit: vt de futis diebus cogitemus vitamqꝫ presentem sic transire ꝓbas est vt de futura pre cogitemꝰ. Sed amatores hꝰ

seculi viuūt solum. et ꝓ nunc viuere curant: nec de vita futura ꝓuident. Et ideo fame et siti: in iehenna inferni crucianť. Quoniā sicut Iob dicit. xxvii. diues cū dormierit nihil secum aufert aperiet oculos suos et nihil inueniet. Super quo Gregori9. xviii. moraliū dat exemplū de diuite epulone qui est sepultus ī inferno vt diciť luce. xvi. Et de stulto ꝓponēte dilatare horrea sua. Cui dictum est: hac nocte diaboli repetēt animā tuam. quia scꝫ illa nocte mortuus est. vt diciť luce xii. Quid igitur nobis ꝓfuit supbia. Sapiencie quīto. q̄si dicēt nihil. Nā subito morienť et media nocte venit. vt diciť Iob. xxxiiii. Sup quo Grego. xxv. mora. Subitū est inquit quod ante non cogitatur. Qui ergo dum viuūt de morte seu de fuťa vita non cogitāt subito moriunť: quoniā mors peccatoꝝ pessima: Iuxta ꝓphetam. O igitur mors quā amara est mēoria tua homini iniusto. Scribitur Ecclesiastici. xli. Et licet amara sit eius memoria tñ vtilis est vt peccator cōuertatur. Vnde Beda de gestis angeloꝝ narrat qualiť de9 multis ostendit penas infernales et gloriā celi vt conuerterenť. Aliqui tñ correctionē: et aliqui desperacionem ex inde susceperūt. Vnde narrat de quodā fabro qui vidit infernum sathanam et demones infernales. exinde desperatus sine penitencia mortuus est. Absit tñ a nobis vt sic horrendā iehēnam formidem9 vt eciam futurā gloriā sperem9: Exemplo Stephani q̄ mortuus intuens in celū. vidit celos apertos et gloriā dei vt patet actuū. vii. Nam qui sic moriunť licet secūdū carnē morianť: nihilomi9 vitā amabiliorem acquirūt Quoniā mors carnis non est nisi vmbra mortis. vt ait Gregori9. x. mora. Sed mors illa est terribilis q̄ moritur anima per peccatū. Nam tūc moritur corp9 qn̄ anima ipsū deserit. Sed tūc moriť anima qn̄ a deo deserta est. Vt inquit Augustinus. xiii. de ciuitate dei ca. primo. Quāto igiť melior ē deus anima: tanto mōs

anime magis formidanda est quā mors corpis. Nam et zuzanna mortē anime pocius quā corporis timuit. Vnde danielis. xiii. Ipsa dicebat. Melius est me absq ope incidere ī manus vestras quā peccare in cōspectu dei. Insuper Augustin9. xii. de ciui. dei ca. xxx. duplicem mortē designat: scz illā primā que ē corpis. et secūdam que est anime dicens. Prima mors animā volentē pellit. Et secūda volentē animā ī corpore tenet sed tempus venit qꝫ anima viuere nō poterit deū non habendo; nec doloribus corpis moriēdo carere. quia ī inferno mors est sine vita. mors eciā sine morte quia sine fine. De tali morte Apoca. xx. Qꝫ diabol9 miss9 fuit ī stāgnū ignis et sulphuris: vbi et bestie et pseudo ꝓphete cruciabunt̄ die ac nocte in secula. Nec tñ sole pena erūt in flagellis demoniorum: Quīymo pena maxima erit a visione dei beatifica priuari. Vñ Crisost. sup Math. omelia. xxi. Multi inquit iehennā abhorrent. ego autez causum illius multo amariorem puto quoniam melius esset sustinere mille fulmina quā faciem illā māsuetam videre auersam a nobis atqꝫ dicentē illud Mathei. xv. Ite maledicti in ignem eternum. Sic igit̄ viuam9 vt mortem postmodū hui9modi nō incurramus. sed pocius illam supernāqꝫ beatissimā vitā consequamur. Quā cōsiderās Apostol9 ad philippēn. primo dicebat. Cupio dissolui & esse cum cristo. Vir enī iustus sperat in morte sua. Scribitur ꝓuerbioꝝ. xiiii Et ideo quidā ꝓpheta Numeri. xxiiii. dicebat videlicet balaam: moriatur aīa mea morte iustoꝝ. Tunc enī de exilio liberatur & intrat hereditatē. Iuxta psalmistā dicentē. Cum dederit dilectis suis somnū: ecce hereditas domī manet ineternū. Et Iob. xi. dicit̄. Cum te consūptum putaueris orieris vt lucifer. Nam teste Seneca epistola cētesima. Mors viri virtuosi est dies natalis eius

Explicit tractatus primus libri tercii.

Incipit tractatus secūdus eiusdem qui est de statu ecclesiasticorum : Cuius primum capitulum est quō viri Ecclesiastici debent habere curam subditorum ī moribus & sciencia

Iri Ecclesiastici tanquā ecclesie vigiles atqꝫ custodes pro eius municione certare debent. Vñ ysaias lxi. Super muros tuos iRl'm posui custodes tota die et nocte. ꝑpetuo non tacebūt. vñ Bern. super cantica omelia. xlvii. Viris Ecclesiasticis suadet vt sint vigiles ꝓ dormiētibꝫ et ꝓ animabus ꝓ quibus sūt racionē reddituri. Boni inquit custodes vigilant atqꝫ īsidias explorant. cōsilia malignācium anticipāt. laqueos deprehendūt : et tendicula emulatoꝝ dissipant. Hii sūt fratrum amatores et populi cristiani qui multum orāt ꝓ populo &c̄. Ita qꝫ de ipsis verificari poterit illud primo Coꝝ. iii. dei agriculture estis dei edificacio estis. Et sequit̄ : vt sapiens architector fundamētum posui. Nunc tñ quod lamētandum est cū beato bern. ibidem Omelia. lxxv. dicere possumꝰ. Quoniā pauci sūt qui non querunt q̄ sua sunt. Ex omībus caris eius scꝫ ecclesie diligūt munera : nec possunt parit̄ diligere cristum. quia manus dederūt mā̄mone. Vnde enim estimas talibus rerum affluenciam affluere. vtputa vestium splendorem : mē sarum plenitudinē : vasoꝝ argēteoꝝ cōgeriem : nisi de bonis spōse. Et inde est qꝫ ecclesia inops et nuda derelinquitur. Nec student ornaȓe spōsam sed spoliare : nō custodire sed perdere. Non instruere sed ꝓstituere : ñ querūt pascere gregē sed mactare et deuorare : dicente domīo per ꝓphetam. Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Ideo Iero. epistola. lxxxxiiii. Obsecro inquit te iteꝝ atqꝫ iterum : ne officiū clericatus genus antique milicie inuanū assummas : et ne lucra secu

lii ĩ cristi milicia queras :ne plus habeas quam quãdo clericus esse cepisti. Et sequitur: procuratores et di-spensatores domorum alienarũ . Quomõ possunt esse clerici q̃ ꝓprias iubent̃ cõtemnere facultates . Nũqd enim ecclesiam fraudaȇ sacrilegium est: aut accepisse quod pauperibus : aut esurientibus erogandum est . Etenim optimus dispensator est qui nihil sibi ĩseruat Vnde in decreto dis. xvi. dicitur. ꝙ clerus debet esse inmunis a cupiditate . Lamentandum tamen est q̃ viri ecclesie suis cupiditatibus populum innocentẽ affligunt. Infestant atq; corrũpunt . Et licet clericos se dicant. vanis tamen occupacionibus laicis preferuntur Quamobrem diuine sentencie iaculum timẽdum est: ne cum peccatoribus intereant. Nihilominus cum aduertendum est: ꝙ apud gentiles sacerdos ministri tẽplorum viuebant atq; populum moralibus exhortacionibus instruebant. Vnde plato in thimeo libro primo ait. ꝙ athenienses sacerdotes. xii. erant et a populo seperatim ꝯuiuebant: ne aliqua profana cogitacione eorum castitas atq; vita pollueretur. Vnde Seneca in libro declamacionem recitat. quomõ apud gẽtiles nullus obtinere poterat sacerdocium si homicidium vel fornicacionem cõmisisset. Sed nunquid ille est homicida :qui malo exemplo innocentem seducit. Nũquid ille pollutus est qui carnales libidines consequitur: atq; delectaciones sectatur. Aut igitur gẽtiles sacerdotes digniores erant : aut tempore moderno sacerdocium pauci merentur. Attendamus igitur Iheronimũ contra Iouinianum dicentem. Stoicus inquit vir eloquentissimus de vita antiquorum sacerdotum loquẽs ait. Q̃ omnibus post positis negociis semper in templo fuerunt: & rerum naturas atq; causas: siderumq; motus studiosissime contemplabantur . & nũquam se mulieribus miscuerunt: nũquam cõgnatos liberos vł propinquos viderunt ab eo tempore quo diuino cul-

tui seruire ceperunt: ac carnibus et vino semper absti nuerunt ppter tenuitatem sensus & vertiginem capi tis: et libidinis refrenacionem. Pane raro vescebant ne onerarent stomachum. Cubile de foliis palmarum cōtextum habebant. et ocio nūquam torpebant. Et subdit idem Iheronim9. Quomodo euripides refert q pphета Iouis in creta regione non solum a carnibus sed eciam a coctis cibis quibuscumq abstinebat. Insup ibidem idem refert verba Iosephi libro secūdo & capitulo. xviii. dicentis. q pharisei et saducei atq esei ab vxoribus et vino semper abstinuerunt. et quotidianum ieiunium in naturam vertebant. Et morabant ibi quidam veteres: alii eorundem imitatores scilic; cautes & asclipides. Item pigmalion narrat q in oriēte esus carnium non habebatur. Et Ambulus narrat quomodo apud persas viri doctissimi farina & oleribus tātummodo vtebantur. Hiis igitur exemplis decens apparet: vt sacerdotes cristiani pocius quam gētiles virtutibus floreant. Quoniam duplici honore digni sunt qui bene presunt prespiteri. Vnde dicitur prima ad Thimotheum quinto. Nempe Iheronimus epistola nonegesima octaua rfert: Q9 sacerdotes olim castissimi erant: virginesq veste & appollini eis seruientes in perpetua sacerdocii virginitate viuebant Absit igitur vt viros Ecclesiasticos libido seducat. et innocentes laicos sacerdotum exemplum inquinet

Capitulum secundum de exemplaritate prelatorum.

V Iri ecclesiastici & potissimi prelati: si malam
vitam duxerint: subditorum mores corrum-
punt. Debent igitur vite sanctitati oracioni
quoque & bonis operibus iugiter intendere. Quia te
ste Bern. Viri ecclesiastici pascere debent populū dei
oracionum fructibus. & pro populo dei debent inter-
cedere. ipsūq3 populum debent deo reconciliari exem
plo Moysi: de quo Exodi. xxxi. qui deo dicebat. Aut
dele me de libro vite: aut remitte eis hāc noxā. Nunc
tamen prelati vxorem ancille postponunt: et ancillam
preferunt. quia suis derelictis ecclesiis absque magna
necessitate secularibus occupacionibus preintendunt.
et in suis ecclesiis si fuerint: de ipsius protectione non
sollicitantᷣ. sed qualiter sua crimina liberius exerceant
iugiter meditantur. Deberet autem Episcopus atten
dere sui nominis interpretacionē. Scops enim intencio
interpretatur. Et ideo Episcopus dicitur quasi super
intendens. Necesse est autem eum qui prefertur super
intendere: vt inquit Augustinus libro. ix. de ci. dei.
capitulo. xix. Episcopus igitur nomē habet pocius ope
ris q̃3 honoris. Vnde Bern. ad Eugenium libro secūdo
Nomen inquit episcopi non sonat dominium: sed serui
cium. Ideo prelatis Actuū secundo dicitur. Attendite
vobis & vniuerso gregi in quo posuit vos deus episco-
pos regere ecclesiam dei. Item Bern. ad episcopū Ze-
nonē ait. Secundum ethimologiam nominis: ille pon
tifex dicitur qui seipsum facit pontem inter deum &
proximum. Ille enim pons pertingit vsq3 ad deum: qñ
non propriam sed dei gloriam querit. Eciam vsque ad
proximum venit: quando per pietatē nō sibi sed proxi
mo desiderat prodesse. Bonus inqͭ pontifex seu media
tor offert deo preces. populorum benedictionē & glo
riam deo imponit. et pro excessibꝯ delinquenciū maie
statem inuocat. atq3 peccatores pro diuina iniuria pu-

nit. nec de suis operibus lucrum: sed dei gloriam expectat. Insuper Ieronimus centesima epistola loquẽs ad episcopum in generali. Domus inquit tue conuersacionis cõstituta est in gracia publice discipline. quicquid feceris: id faciendum omnes putant. Caue igit̃ ne manum cõmittas. quoniam qui reprehendere volunt repudiantur si delinquentes fore videantur. Et subdit. Subuenire pauperibus: visitare languentes: gaudere cum gaudẽtibus debet scilicet prelatus. Eciam sit cecorum baculus. studentibus cibus. spes miserorum. solacium lugenciũ. Ex hiis igitur patet qualiter prelatus eciã ab interpretacione nominis de sua spõsa ecclesia curam habere debet. Sed nunc illud apocalipsis secundo verificatur. Nomen habes ꝙ viuus & mortuus es. Quia scilicet nomen sanctitatis habent prelati: et mortis opera in se et in suis subditis exercent. Et licet omnia vicia in prelato turpia sint. illa tamẽ magis sũt cauenda in quibus ancilla: scilicet caro dominatur. scilicet gula & luxuria. quia inter vicia magis ĩfamia sũt et per talia prelati ecclesie honestatẽ magis offendũt. Ideo apostolus dicebat ꝙ non oportet Episcopum esse vinolentum: scilicet vino plenum. Super quo verbo Ieronimus epistola. xliii. Vinolencia inqt cõmessatorũqꝫ excessus in prelatis non sint. quoniam venter estuans mero de facili spumat ĩ libidinẽ. Nam in vino est luxuria. Qui autem luxuriatur mortuus est. viuens vero qui inebriat̃: mortuus & sepultus est. Nunquid Noe ad vnius hore ebrietatem femora nudauit: qui per sexcentos ãnos sobrietatẽ protexit. Genesis. x. Nunquid Loth nesciens quid faceret: libidinose se miscuit & incestũ cõmisit. et quem Zodoma non vicerat: vina subiecerũt: vt dicitur Geñ. xviii. Quapropter sacerdotibus legalibus bibere vinum prohibitum erat. vt patꝫ Leuitici. x. ad designandũ ꝙ prelati & sacerdotes noue legis sobrii esse debent. Vnde luce. xxii. Non gra

uātur corpora vestra crapula & ebrietate. Vnde Gregorius primo mor. Cum inquit maiores voluptati deseruiunt. nō mirū si in minoribus lasciuie frena laxantur. dum inquit scilicet nos prelatos letos aspiciunt: scilicet subditi ipsi tunc ad illicita resoluuntur: Vnde libro secundo de vitis patrum: parte decima legitur ꝙ abbas quidam dictus Vatita: postquā factus fuit episcopus: vitam asperiorem ꝙ̄ prius ducere incepit. Et cur hoc faceret dum interrogaretur respondit. Dum essem in heremo: corpusculum meum gubernare volebam ne infirmarer̄. Nunc autē in seculo positus assūnt excessuum occasiones plurime. Ideo maxime abstinendum est, Nam & si infirmari īcepero: aderunt succurrentes. Similiter eciam legit̄ eodē capitulo: parte prima de Abbate: qui episcopus factus: vitam quam ī heremo prius duxerat non pretermisit. deo tamen reuelante sue vite asperitates quodammodo mitigauit. Hec igitur omnia designāt: qualiter prelati anallā: scilicet opera carnalia vl̄ quecunq; secularia suis ecclesijs postponere debent: vt bonis exemplis sibi subditū populum dirigant: iuxta illud Numeri. xviii. Excubate in custodia sanctuarii. et in ministerio altaris ne oriatur indignacio super filios Israhel.

Capitulum tercium De electione prelatorum.

p Relatus vices dei gerit. quāobrem vocacione dei sublimari debet. Vnde apostolus ad Hebreos quinto. Nemo sibi sumat honorem: nisi qui vocatur a deo. sicut Aaron. Quid tamen dicemus quia Apostolus prima ad Thimotheū quinto dicit ꝙ si quis episcopatum desiderat: bonum opus desiderat. Attendamus enim qualiter Apostolus episcopatū bonum opus vocat. quasi diceret. Q qui vult episcopari debet bene operari. Sed plurimi volunt episcopi vocari: et tamen non curant veridice episcopari. Nam sicut inquit Augustin9 quinto de ci. dei. capitulo. xix. Ille

non est bonus prelatus nec episcopus qui nō proficere sed preferri querit. Insuper Ieronimus epistola. xliii. Episcopatum inquit desiderat qui non dignitatē: sed laborem querit. non delicias: sed opus: sic ꝙ humilitas in eo non decrescat: nec per fastigium dignitatis ipse ī tumescat. Vñ Ecclesiastici: vii. Noli querere fieri iudex: nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Vnde Gregorius: xxi: moꝝ. Sancti inquit viri cum presunt: non in se potestatem ordinis: sed equalitatem condicionis attendunt: nec preesse gaudent hominibus: sed prodesse. Sciunt enim ꝙ antiqui patres non solum reges hominum: sed eciam pastores pecorum fuisse cōmemorantur. Cur enim de tua dignitate audes superbire. nunquid in vtero te fecit qui & illum. Iob: xxi. Omnes enim nature vnius sumus. Nam Gregorius vbi supra concludit. Manu inquit humilime consideracionis deprimendus est tumor elacionis. Vnde Iob: xxx. Eleuasti me: et quasi super ventum ponens elisisti me valde. scio tamen quia morti trades me. O ꝙ̃ humilis cōsideracio in p̄lato si fuerit. Ideo ꝓpheta dicebat. Neq̧ ambulaui in magnis neq̧ in mirabilibus sup me. Nam teste Grego. moraliū secūdo. Mundana felicitas tanq̧ aura subleuat: vt repēte deterius & inferius ruat. Et idem moralium: xvii. Quanto inquit alcius quis erigitur: tanto curis grauioribus onerat̄. illisq̧ populis mēte & cogitacione supponitur: quibus dignitate supraponitur. Homo inquit in sublimi eleuatus tantos sup̄ se sustinet: quantos suppositos regit. Et ibidem cōcludit. Ipsa inquit occupacio secularium dignitatum tanto facilius viciis premit̄: quanto maioribus curis grauatur. Quapropter Ansbelmus libro de similitudinibꝰ capitulo: xxv. prelatos ambiciosos cōpat pueris venantibus papiliones: qui dum secuntur illos in foueas cadunt. Ex quibus concluditur ꝙ quilibet prelatus in nomine scilicet & in fama virtutum crescere debet.

Quapropter Hugo cócludit ꝙ canones racionabiliter
diffiniunt nullũ esse in episcopum eligendũ: nisi prius
in sacris ordinibus fuerit religiose conuersat9. Plures
tamen insipientes sũt viri qui vita maculati ad presi-
dium sublimãtur. et qđ detestãdum nimis est ad pre
sidium tanquã ad patrimonium curritur. verũtamen
ꝙ exemplo negligũtur. Aduertamus enim quomodo
fembrosius in Episcopum electus omnino recusauit.
Aunquid mulieres publicas in suam domum ingredi
Ncic: vt illis visis electio reuocaretur. Nunquid fugã
acceperit: sed reuerti coactus est: vt in ipsius vita legi
tur. Nunquid Gregorius fuit electus: et columba ful
gida super ipsum descẽdente cognitus est. Nunqd bea
tus Marcus pollicem abscidit: vt indignus sacerdocio
baberetur: vt dicitur libro secundo qui dicitur paradi
sus. Nunquid beatus Ammonius cum fuisset electus
in episcopum: et ad benedictionem duceretur: euadere
ꝗ non posset: aurem suam sinistram ferro resecauit di
cens. Nunc probatur non posse qđ cupitis compleri.
quia nullus aure precisa debet ordinari. Cui Dorothe
us episcopus respondit. Lex inquit ista iudeorum est.
sed ego inquit virum auribus truncatum: moribꝰ pro
bũm: nõ dubito facere episcopum. Cum igitur vim in
ferrent: beatus Ammonius respondit. Si me vltra co-
geritis: eciam linguam meam propter quam mibi mo
lesti estis abscindam. et tunc ipsum dimiserunt. Insup
libro tercio historie triptite de quodam monacho le-
gitur: qui electus in episcopũ recusauit. Sed Theophi
lus sibi suadebat. Videns igitur monachus ꝙ euadere
non posset: ad se venientibus respondit. Cras determi
nabitur quid faciendum sit. Vnde in crastino fusa ora
cione migrauit. Si igitur viri sancti prelationem recu
sauerunt: Cur igitur peccatores eciam publici prela-
cionem conquescant. Nam teste beato Gregorio in suo
pastorali capitulo: ix: Virtutibus eciam pollens ad re-

gimen coactus accedere debet. Et idem in quadã epistola ad Senonens archiepiscopum. Multi inquit non tanta fiducia & alacritate currerẽt ad honores: si sentirẽt onera grauia: & metuerẽt periculum dignitatis Sed ambicio insaciabilis est: et de gradu ĩ gradũ scandere petunt. Verũtamen qui coniungitis domum ad domum: absit igitur vt fiant prelati: nisi qui meliores sint: vt debitos suscipiant a subditis honores.

Capitulum quartum de cura & electione prelatorum

p Relatus curam gerit animarum: aut gerere debet. Quamobrem ipsius electio nõ fauore: sed sola caritate fieri debet: sic vt eligat̃ non qui dilectior: sed qui melior aut comodior videt̃. Nã hec est voluntas dei vt ille presideat qui melior: publiceque vtilitati comodior est. Vnde Ieronimus epistola xliii. Electio inquit facienda est non ob aliquam cõmoditatem temporalem eligencium vel emolimẽti spem nec ob humanam intercessionem vel suasionem vel cõminacionem: vel inordinatam affectionẽ. sed sũt eligẽdi ob diuini honoris cumulacionem: ob ecclesie dei vtilitatem: ob profectus seu vtilitatis animarum spem: et ob morum ipsius eligendi atq virtutum perfectionẽ. Hoc eciam satis notatur ĩ Decreto. xxvii. v. vi. distinctionibus. Quamobrem Gregorius moralium: xxiii. Curam inquit animarum suscipere non presumant: nisi qui bella temptacionum subierunt. Vnde dominus ad Moysem Leuitici sexto dicebat. Cõgrega omnem cetum tabernaculi in electione Aaron & filiorum: vt scient omnes q qui prestancior est ex omni populo doctior sanctior & virtutibus eminencior: ille eligat̃ ad sacerdocium. Super quo ait Origenes. Illi inquit qui eligunt aliis modis q predictis: timeant dei iudiciũ: atq sibi imputant damnum & perdicionem animarũ: & ecclesie dei ruinam que destruitur per institucionẽ mali prelati. Vnde Gregorius in dyalgo libro quarto:

capitulo: xxxix: narrat de Pascasio qualiter erat ī loco penarum: et cum interrogaretur: cur hic esset. Qui respondit ꝙ nulla alia de causa: nisi ꝙ consenserat in partem Laurencii contra Simachum: ipsum eligēdo ī prelatum. Quapropter Gregorius ī registro libro primo ait. Necesse est vt omnes culpas & negligēcias sibi imputet qui ministerium virtutis infirmo cōmisit. Sicut igitur prelatus eligendus est vt bene agat. sic pariter electionem acceptare non debet: nisi vt in deo ꝓficiat. et hoc cum humilitate & tremore. Vnde Augustinus: ix. de ciui. dei. capitulo: xix. Non est inquit in accepcione amandus honor in hac vita: sed opus qđ per eundem honorem fit vel potenciam. Ideo apostolus dicebat. Qui episcopatum desiderat: bonum opus desiderat. Quia episcopatus nomen est operis: non honoris vt dictum est. Quapropter Gregorius in suo registro libro: vii. ait. Q sicut locus regiminis desiderātibus est negandus. sic & fugientibus est offerendus: ne quis sumat sibi honorem. Et ibidem libro: ix. Qui ambit aut se ingerit proculdubio repellēdus est: eo ꝙ nitit̄ ad alciora descēdere. Congruit igitur vt ī crescēdo decrescat. et in ascendendo descendat. Qui igit̄ eligitur discat qđ doceat: & informet qđ teneat. Nā casum appetit qui ad sūma loci vestigia postpōsitis gradibus per abrupta querit ascēsum. Hec ille. Ideo Ysa: vi. dicitur. Ecce ego mitto & cetera. quasi diceret. ꝙ nullus ex se debet presumere. Ideo Gregorius in suo pastorali: libro secundo: capitulo: vii. Nullus inquit se extollat ex electione: sed magis se humiliat. Et Bern. epistola ad episcopum Zenoneñ. Noli inquit altum sapere. quia altum sapere difficile est & omnino inusitatum. et quanto inusitacius: tanto periculosius. Nō igitur se felicem putet qui aliis preest. Vnde Augustin9 epistola: lxvi. Peto inqt vt cogites nihil esse in hac vita & hoc tempore felicius lecius & hominibus accep-

tabilius: episcopi: aut presbiteri: aut dyaconi officio: si tamē non presumptuose aut adulatorie res agitur. sed nihil apud deū miseri9 tristius & dānabili9 si hec male fiant. Capitulū quintū De moribus sacerdotū.

Acerdotes dicti sūt quasi sacra dantes. Ideo s sacrā debent ducere vitam: iuxta illud Ysaie li. Mūdamini qui fertis vasa domini. quia tū presbiteri a sanctitate eius debita recedunt: ideo iugo indebito deprimuntur. Nam Leuitici: xxii. dicitur ꝙ sacerdotes sancti & immaculati esse debent. et qui habebat maculam: nō debet offerre panem. vt si cec9 vel claudus esset. Super quo Gregorius in suo pastorali. libro secūdo. capitulo: xi. Cecus ē inqt qui diuine contemplacionis lumen ignorat. Claudus autem est qui viam vite nō valet tenere. Ideo Apostolus ad Ro. xiii. monet abicere opera tenebrarum: et induere arma lucis. Illi enim sacerdotes arma induūt qui in virtutib9 proficiunt. Nam teste Ieronimo epistola: xxxiii. Clericus dicit̄ a cleros grece quod est sors latine. Et propterea vocantur Clerici: quia de sorte domini sunt. aut quia dominus est sors eorum: scilicet possessio. Clericus igitur se talem debet exhibere vt possideat dominum: et ipse possideatur a domino. Vnde Hugo libro secundo. parte tercia. capitulo quarto. Signaculum inquit clericorum est corona qua signatur clericus deputatus ad ministerium dei: cui seruire est regnare. Nā corona regale decus est quod non īmerito clericis dat̄ Iuxta illud prima Petri secundo. Regale sacerdociū. Et ibidem subdit Hugo: ꝙ capitis coma clerico in modum corone tundatur: et sūmitas capitis desuper denudatur: vt per hoc detur intelligi ꝙ ad regiam potestatem assummitur: vt reuelata facie gloriam domini contempletur. Quapropter clerici comam nutrire prohibentur: vt patet in Decreto dis. xxiii. Clerici comati a solicitudinibus temporalibus exemuntur: ne va-

nitatibus mentes eorum impediantur. Vnde Ieronimus epistola: xxxiiii. Negociatorem inquit clericum tanquam pestem fuge. quia nemo militans deo: implicat se negociis secularibus. Et ideo de ipso Ieronimo Policratus refert libro: viii. capitulo. xiii. qualiter a mensa sua tres clericos exclusit: quia incompositi erāt Dicebat enim viro honesto & graui non licere in eius consorcio aliquem incompositum habere. Inhonestum est igitur aliquem se clericum profiteri: & vanis occupacionibus detineri. ne de clericis verificet̄ illud Trenorum: iiii. Qui nutriebātur in croceis amplexati sūt stercora. Nunquid olim sacerdotes Nasariorum ob vite continenciam caput radebant: & capillos in igne sacrificii ponebant: vt dicitur Numeri: vi. Illi enim moraliter capillos radunt qui temporalia mente deserūt Et tūc deo sacrificant: quando deo famulari disponūt. Hec enim omnia corona clericalis designat. Nunc tamen clerici suam vocacionem pretermittunt. et ideo ī subiectiones plurimas incidunt. Sed apud egipcios sacerdotes omnia reliquerunt. et ideo eximi sicut dictū est apud Pharaonem meruerunt. Vnde Ieronimus ad Eustachium epistola: lxxxiiii: narrat ꝙ in egipto tria fuerunt genera monachorum. scilicet Cenobitarū qui in cōmuni viuebant. Et Anachoritarum qui solum in deserto habitabant. Et alii quorum genus dicebatur in lingua egipciaca Enuch: qui bini vl̄ trini habitabāt simul. Et de primis scilicet Cenobitis loquens Ieronimus ait ꝙ nullus in cibo erat strepitus: sed pane & liguminibus pascebantur: soliqꝫ senes vino vtebant̄. alia ꝙ plurima laudabilia narrat Philo: prout allegat Ieronimus. De aliis vero scilicet Anachoricis narrat Iosephus ꝙ creberrimam vitam duxerūt. Clericorum igitur & signanter religiosorum vocacio est ad diuinum cultum et non ad mundanum occupamentum. Vnde Anshelmus de similitudinibus narrat in somnis se vi-

disse angelum dei describentē sibi quis esset verus monachus. et concludit ibidem ꝙ verus monach9 est ille qui locum sue habitacionis perpetue eligit: in quo perpetue habitare disponit. Sed nunquid lamentandum est ꝙ viri ecclesiastici atq religiosi mūdo abrenūciasse se dicunt. et tamen curis temporalibus maxime intendunt. non attendentes verba beati Bernhardi in quodam sermone dicentis: ꝙ natus filius dei elegit pauperem domum: & tenuit paupertatis formam. Aut igitͥ deus vel mūdus fallitur & errat. sed diuinam impossibile est falli sapienciā. Melior igitur est stat9 ille quē elegit. Et idem Bernhardus in sermone in vigilia natalis domini. Quid inquit paupertate dicius: quid preciosius: qua regnum celorum emitur: & gracia acquiritur. Vnde Ieronimus epistola. c. xvi. Apostoli īquit gloriantur ꝙ omnia dimiserunt: & secuti sunt saluatorem. Nunc autem viri ecclesiastici Cristum secuntur vt mun9 accipiāt. aut vt sua liberius desideria impiaī pleant. Verūtamen Mathei quinto dicitͤ. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum. Et Mathei: xix. Si vis perfect9 esse vade & vēde omnia que habes & da pauperibus. Mundo igitur spreto debet vir religiosus tanquam agricola animam suā excolere: scilicet vicia exstirpare: & virtutes īserere. Vnde Appollius libro de deo Socratis ait: ꝙ sicut volens acute videre purgat oculum. sic desiderans in virtutibus proficere debet colere animum. Quapropter Augustinus de verbis domini sermone: xii. Quid inqt ꝓdest plena bonis archa: inanis consciencia bona vis habere: & bonus esse non vis. Erubescere debes de bonis tuis: si domus est plena bonis: & te malum habet. Et ibidem concludit. Bona exteriora si contra peccatorem possent: ad deum clamarēt: Iuxta illud Abagug secundo. Lapis de pariete clamabit. Quid enī ꝓdest stulto habere diuicias cū sapienciā emere non posset. Eccle-

siastes quinto. Non igitur diuicias: sed scienciā & virtutes acquiramus: vt eximi promereamur: Iuxta prophetam dicentem. Nolite tangere cristos meos: et in prophetis meis nolite malignari. Capitulum sextum De continencia virorum ecclesiasticorum.

V Iri ecclesiastici ad hoc deputati sunt vt in castitate deo famulētur. Quale enim obsequiū tuum erit: si mēs tua polluta fuerit. aut quomodo sacrificium offeres deo si tua vita maculata extiterit. Sit igitur vita tua continens & īmaculata: vt deo pro te & pro aliis placere posses. Sed vnde est ꝙ ecclesia tantis luxuriis inquinatur. quis concubinas seminauit. Reuera estimo ꝙ cōsorcia: cōuiuia: colloquia cum mulieribus solita: viros ecclesiasticos a contēplacione retardantes voluptate & lasciuia corruptissima inficiunt. Attendamus enim quid dicat Iheronimus. Gladius inquit ingens species mulieris. Nam qui tangit picem: coinquinabitur ab ea. Vnde Augustinus dicit ꝙ asper sermo atqꝫ rigidus & breuis semper cum mulieribus est habendus. quia si mulier audit amicabilia: tūc surgit vt hostis demolitur: hominem deprecatur. mentem inclinat. animum atqꝫ mentis statum effeminat. corpus eneruat. bursam euacuat. racionem cōmaculat. proximum scandalisat: & deum negligit. Insuper Bernhardus libro de contemptu mundi sic inquit. Colloquium mulierum non est nisi virus animarum: prebens sub mellis dulcedine pocula fellis. nā decor illarum laqueus est fallax animarū. illaqueāt stultos: ducunt ad tartara multos. Vnde Cris. de Chananea in sermone dicit. Mulier est caput peccati. arma dyaboli. expulsio paradisi. corrupcio legis. A qua si cauere cupis: fuge illam. quia vt serpens inficit & venenat. Vnde in vitis patrum libro secundo: parte quarta legitur: qualiter sancta mulier monacho cuidā moniales intuenti dicebat. Si monachus perfectus esses:

illas non ita respexisses. Item ibidē parte secunda de Arthenio abbate legitur ꝙ cū mulier quedam sibi postularet vt ī oracione haberet memoriam eius. Ipse respondit. Rogo deum vt ipse auferat memoriam tuam de corde meo. Insuper ibidem parte quarta legitur de muliere sancta in monasterio egrotante: que nō permisit vt frater eius eam visitaret: ne ipsius occasione inter feminas staret. Vnde dixit ei. Vade frater ora ꝓ me. quia Cristo annuente videbo te in regno celorum Ceterum Augustinus libro de cura pro mortuis agēda narrat de Iohanne nobili monacho qui habuit spiritum prophecie. qui cum videret mulieres quasdam īfestas esse vt ipsum viderent. tunc dixit. Eamus vbi non est mulier. Ex hiis igitur patet qualiter fugiēda est libidinis occasio. Ideo apostolus ad Ro: viii. dicebat. Non estis in carne: sed in spiritu.

Capitulum. vii. De moribus prelatorum.

p Relati vices Cristi gerunt. Dedecus igitur magnum est si contradicunt domino a quo cōstituti sunt: non vt terrenis insistāt: sed vt bonis moribus populum dei instruant. Vnde Hugo parte: viii. capitulo. xiiii: dicit ꝙ episcopi vtuntur sandaliis que sunt calciamenta prelatorum ne terrenis polluantur. et baculo vtuntur vt rebelles corrigāt. qui recuruatus est vt mites retrahant. Ornantur annulo vt ecclesiam sanctam sponsam profiteātur. Et ibidem cōcludit Hugo ꝙ vestimenta sacerdotum et prelatorum virtutes eius debitas designant. Tunica mundiciam. Zona continenciam. Stola pacienciam. Casula caritatem. Sed heu nunc: nec virtutes habent: nec de subditis sollicitantur: Iuxta illud Zacharie: xi. O pastor & ydolum derelinquens gregē. Vnde ī tractatu de: xii. abusionibus prelatus negligens numeratur. O quanta abusio: quia se dicunt rectores: nec tamen regunt: sed de temporalibus curam tantūmodo accipiunt: Cōtra

exhortacionem Bernhardi libro quarto :ad Eugeniū dicentem. Memento inquit saluatorem yconomū habuisse Iudam. Quid igitur episcopo turpius q̄ incumbere suppellectili & substāciole sue omnia suscitari. de singulis morderi. de suspicionibus moueri ad queuis perdita. Attendat enī prelatus qualiter Phutifer omnibus traditis Ioseph: quid haberet in domo sua nesciuit: vt dicitur Geñ. xxxix. Alius igitur temporalia dispensat. et tu de disciplina prouide id nemini tradas: sed super moribus manum vlciscentem adhibe. vt qd enim diuino cultui viri deputantur: si pre ceteris deo non famulantur. Vnde Exodi: xviii. Prouide tibi viros de omni plebe potentes & timentes deum. exemplo Pharaonis qui noluit committere pecora nisi viris doctis: vt patet Geñ: xxxxvii. Nunc tamē verificatur illud Ysaie tercio. Dabo pueros principes eorum. Nā plures prelati sunt pueri. quia nescii & inexperti comperiuntur. Attendat enim prelatus quoniam architector fundamentum cum prospicit: grandesq̄ lapides ī fundamēto ponere solet: sicut fecit Salomon tercio regum: quinto. Lapides enim grandes viros virtuosos designant: super quib⁹ ecclesia fundata est: Iuxta illud ad Ephesios secundo. Superedificati estis super fundamentū apostolorum & prophetarum. Hii columne erant vt dicitur ad Gallathas secundo. Nunc tamē ad ecclesie prelatos dici potest illud Ysaie: xlix. Venerūt seruitores tui destruentes te. Merito igitur Bernhardus miratur libro quarto ad Eugenium. Cur prelati tot inueniunt quibus curam animarum cōmittunt: et tamen cōuenire nolunt: quibus suas facultates in curā exhibeant. Verūtamen q̄ ars arcium est regimen animarum: vt ponit Gregorius in suo pastorali: libro primo capitulo primo. Ad huiusmodi igit̄ regimē exercēdum: sapienciam & virtutem habere maxime necesse est. Fortassis eciam aliqui pretermisso sapiēcie studio

ſolis facultatibus intendunt. Verũtamen teſte apoſtolo ad Thimotheũ: oportet epiſcopũ nõ eſſe auarũ.

Capitulũ. viii. De oracione faciẽda vt vnꝰ oret ꝓ alio

q Vid enim oracioni efficacius. reuera nihil. Vnde Luce: xi: dicit̃. Si quis perſeuerauerit pulſans. Et ſubditur. ſurget & dabit illi. Et ad Thimotheum ſecundo. Volo inquit vos orare in omni loco leuantes puras manus. Tunc enim manus ſũt pure: quando conſciencie ſunt munde. Tunc enim oracio magne ẽ efficacie. Vnde prima Iohãnis tercio. Si cor noſtrũ nõ reprehenderit nos: fiduciã habemus quicqd pecierimus accipiemus. Et iohãnis: xvi. Si quid pecieritis patrem meum in nomine meo dabit vobis. Vnde Trenorum tercio. Leuemus corda cum manibus. Super quo dicit Gregorius: ꝙ ille cum corde manus leuat qui oracionem ſuam cum operibus roborat: quoniam virtꝰ oracionis eſt celſitudo caritatis: vt dicit Gregorius libro ſecundo ſuper euangelia. Nempe Criſtiani tanquã fratres oracionibus & aliis munimentis ſpiritualibus ſe debent iuuare: ne ab hoſte diſſipent̃: quoniam debemus animas pro fratribus ponere: vt dicit̃ Iohannis tercio. Si enim vnꝰ pro alio interceſſerit: tũc Criſtianorum cõgregacio erit terribilis vt caſtrorum acies ordinata: Scribitur cãticorum ſexto. Super quo dicit Gregorius libro ſecundo ſuper Ezech. Omelia: viii. Tunc eſt acies ordinata quando in nullo eſt ĩcorrupta oracio. et quando per inimicicias locus non vacuatur nec diſſipatur. Nam ſi per caritatẽ fideles vniantur: tunc malignus hoſtis ingredi non poteſt. Cur enim voluit deus vt ex vno homine totum genus humanum diffunderetur: niſi quia vult ꝙ omnes homines ſibi inuicem adhereant & vniantur: inquit Auguſtinus: xii: de ciui: dei. capitulo: xxi. Nam caritas multos animos vnum: & multa corda vnum facit. vt inqt idem Auguſtinus ſuper Iohannẽ Omelia: lxxxiii. Nũc

tamen corda hominum diuisa sunt: nec vnus alteri suc currere curat: nec in temporalibus nec spiritualib⁊ sub sidiis. quib⁊ prima Iohannis tercio dicitur. Qui habue rit substanciam huius mundi: & viderit fratrem suum necessitatem habere: et clauserit viscera sua ab eo. quo modo caritas dei manet cum illo. quasi diceret ꝙ non. Vnde Ephe. iiii. Supportantes inuicem in caritate. Illi enim in caritate se supportant qui corporis necessa ria sibi inuiceē exhibēt: & deuotis oracionibus pro de lictis alienis quantum in eis est deum mitigant. Legi mus enim apud antiquos tantam fuisse erga proximū dilectionem: ꝙ pro salute proximorum non solum ora re: ymo eciam quecūqȝ flagella tollerare disponebant. Vnde in libro qui paradisus dicitur: legitur de Sera pione qui alio nomine dicitur Syndonius ꝙ se vendi dit paganis precio. xx. solidorū. et eis seruiuit donec eos ad fidem Cristianam conuertit. Cūqȝ ab eis rece deret: peccuniam restituit. Illi autē suadebant vt pau peribus eam daret: sed ipse renuit dicens. date eā vos quia non mea sed vestra est. De eodem eciam legitur ꝙ Manicheo cuidam se vēdidit: cui seruiuit: et tandē eum conuertit. Si igitur proprium corpus pro salute proximorum exposuerint veteres, nos merito & per amplius oraciones impēdere debemus. Vnde aposto lus secunda Coꝛ: vltimo dicebat. Ecce libētissime im pendam: et superimpendar pro animab⁊ vestris. Nem pe pbās est vt aduertamus quoniā Abraham semꝑ sol licitus fuit altare domino edificare: eiusqȝ nomen inuo care. Sic vir cristianus preces domino fundere sollici tus esse debet. Quoniā teste Augustino epistola: xlvii. Oracio beatam vitam facit quā omnes appetūt. Quid enim aliud oportet orare: nisi qđ cupiūt homines. Et subdit. Oracio plus gemitibus ꝙ̄ sermonibus agitur. plus fletu ꝙ̄ affatu. absit ī oracione multa locucio: sed nō desit feruēs intēcio. Vnde Iob: xxxi: dicebat. Quis

mihi tribuat adiutorem vt desiderium meum omnipotens audiat. Super quo verbo dicit Gregorius :xxii. moralium. Vera inquit postulacio non est in oris vocibus: sed in cogitacionibus cordis. apud aures dei non fiunt verba: sed desideria. Ideo de Moyse Exodi: xiiii dicit. Quid clamas ad me. quasi diceret. quid clamor prodest. Et de Anna primo regum. x. dicitur ꝙ orabat et non loquebatur. Vnde Mathai: vi. Intra cubiculum tuum: & clauso hostio ora patrem tuū. Nam in vitis patrum parte vltima narratur ꝙ Iulianus apostata misit quendam demonem vt portaret ei quoddam responsum. qui demon transiens per locum vbi erat probus monachꝰ: vlteriꝰ nō potuit: eo ꝙ dictus monachꝰ orabat. Quod cum audisset Iulianus cito interemptus est. Oracio igitur demonem eicit atꝙ superat. Debemus igitur sine intermissione orare: & nō deficere: vt inquit apostolꝰ prima Thimo. v. Et prima Petri: iiii. dicit. Vigilate ī oracione: et hoc ī spiritu & veritate.

Capitulum. ix. De predicatoribus.

p Redicatorum vocacio veritas sit: et non propria comoditas. Si enim predicans regnum dei propriam comoditatē veritati preponat. sua predicacione parum proficere valebit. Veris autē verbi diuini exclamatoribus ait dominus per prophetam. Preparabit veritas mea in eis. Nempe libro tercio historie triptite. capitulo: viii: dicitur ꝙ cum delectacionis disputacione tractaret negocium fidei. vnꝰ quidem ex predicatoribus verbi dei laicis obuiauit dicens. Audite fratres quoniam artem dyaleticam non tradidit nobis Cristus: nec apostoli vanam verborum fallaciam: sed puram scienciam fide & bonis operibus seruandam. Ipsos igitur imitando veritas est dicenda Insuper ibidem narratur qualiter senex quidam veritatem sic hortabatur cuidam philosopho dicēs. O philosophe audi dogmata veritatis. Vnus est creator om

nium. et verbum eius quo creauit omnia fili9 eius est Hoc igitur si credis: noli inuestigare studio. Ad cui9 verba philosophus mirabili quadam virtute cõuersus est. Vnde psalmista: lxvii. Dabit enim dominus verbũ euangelisantibus virtute multa. Nã in vita sancti Cesarii legitur ꝙ spiritus sanctus sermonem suum disponebat vt hominum consciencias sua predicacione conuerteret. Ex quo potest colligi ꝙ non ex nobis: sed ex spiritu sancto in predicacione loquendum est. Insuper Augustinus sexto libro confes. de seipso narrat ꝙ ipso predicante: Alippius intrauit. quo intrante Augustinus ꝑdicare cepit valde mordaciter cõtra ludos quosdam quibus Alippius intentus erat. De ipso tamen Alippio nullo modo cogitauit. et tamen Alippius omnia propter se dici credebat. Et subditur ꝙ Alippius ↄuersus ẽ. eiusq̧ correctio Augustino fuit attributa. Et ideo subdit Augustin9. Per me inquit licet me nesciente bene operatus es domine. Simile eciam de eodem Augustino ĩ eius vita narratur: quomodo ipso nõ cogitãte: sed deo ministrãte: contra errorẽ Manicheorum in mensa sedendo loquebatur. ibiq̧ interfuit quidam qui Manicheus erat: qui post biduum venit ad eum flens & confitens se fuisse Manicheum quousq̧ audiuit eum loqui. Patet igitur qualiter predicacio a spiritu sancto ministratur & per ipsũ roboratur. Nũc autem plures predicãtes pocius proprio ingenio q̃ in diuina inspiracione confidunt: nec veritatem curãt ꝓmulgare: sed pocius auditoribus placere volentes dulcia quedam proponunt. itaq̧ non docent cum docere non teneantur. Quibus Osee quarto dicitur. Quia tu repulisti scienciam: ego te repellam ne fungaris mihi sacerdocio. Illi enim sciẽciam repellunt qui veritatem predicare negligunt. Quibus Gregorius: xxi: moraliũ sic inquit. Absq̧ iure ecclesie fructus comedũt qui ecclesiastica comoda ad vsum corporis accipiunt: et ex-

hortacionis ministerium populo non impendunt. Nos inquit pastores officium preconis suscepimus: sed ecclesiastica alimenta corpori debita suscipimus et quod subditorum est non impendimus. Quod est contra illud Ezechielis tercio. Audies verbum ex ore meo et ānunciabis eis. Ceterum Gregorius primo libro: omelia secunda. Prepositus sine culpa non est: quando verba vite subiectus populus non audiens ex sua culpa nō moritur. Ille enim occidit qui tacēdo morti consentit Qui igitur preest si tacuerit: reus mortis tot vicibus inuenitur quot permittit tacēdo duci ad mortem. Et ibidem omelia: xviii. Pensemus inquit cuius damnacionis sit sine labore mercedem laborū percipere. quasi diceret ꝙ viuētes ex bonis ecclesie: ad veritatis predicacionem debent insudare. Nam doctrina a sacerdotibus expectatur: vt sonant precepta veteris legis: vt inquit Ieronimus epistola: xliii. Et Apostolus ad Titum. Oportet inqnit episcopum doctrina esse fidelem: vt potens sit exhortari sana doctrina. Ille enim potēs est qui non solum verbis sed eciam bone vite exemplo p̄dicat. Quoniam peccatori dixit deus. Quare tu enarras iusticias meas: & assumis testimonium meum per os tuum. quia scilicet predicantes sermonem efficacē non habent si operibus verba contradicunt. Quapropter Gregorius moralium: xxx. Tunc inquit est sermo viuus & efficax cum predicator in vita pura & sancta: atqꝫ perfecta est. sicut fuit Stephanus: de quo Actuū septimo dicitur ꝙ non poterant resistere sapiencie & spiritui qui loquebatur. Insuper libro qnarto ecclesiastice historie legitur ꝙ sancti patres cum olim conuenissent ad concilium Nicenum: ibi philosophi disputaciones & dubia mouerūt in tantum ꝙ maximum fuit spectaculum: maximaqꝫ congregacio audiencium. nec poterat quidam philosoph9 ibi existens ab aliquo concludi. Vir igitur quidam sciencia simplicissimus: san-

ctus tamen et bone vite cōtra philosophū arguere vo-
luit. sed assistentes propter derisionem non permitte
bant. nichilominus tamen constanter ad philosophum
accessit hec verba dicens. In nomine Ihesu cristi philo-
sophe audi. quoniam deus vnus est qui fecit omnia in
verbo: scilicet filio quem credimus hominem factum
& mortuum & passum. Que verba cum audisset: tan-
te fuerunt efficacie ꝙ philosophus credit: et Cristianꝯ
factus est. Itaqꝫ & ille qui a nullo concludi poterat ꝑ
humanam scienciam a simplicissimo viro conclusus est
Ex quo patet ꝙ vite sanctitas: et non intellectus inge
niositas: predicantis verbum efficax reddit. Ceterum
eodem libro capitulo secundo legitur ꝙ mulier quedā
captiua fuit apud gentem Ybernorum: que in sua cap
tiuitate vitam sanctissimam ducebat. Accidit tamen
ꝙ adolescens quidam egrotaret: cuius mater per sin-
gulas domos ibat remedium petens. Ad illam igitur
captiuam cum venisset interrogauit: an remedium ꝓ
filio suo sciret. que respondit ꝙ aliud remedium non
sciret: nisi ꝙ Cristꝰ in quem credebat ipsum sanare po
terat. Oracione igitur fusa infantem sanum reddidit
cuius mater miraculum per totum regnum promul-
gauit. Regina igitur hoc audiens cum infirma esset:
ad predictam captiuam accessit. et fusa oracione sanita
tem accepit in nomine Ihesu cristi. Quapropter regi-
na Cristum esse verum deū suo marito nūciauit. Cūqꝫ
rex conuerti differret: accidit in venacione vt in tene
bris maximis esset. Cristum igitur inuocauit dicens.
O Criste si deus es nunc me libera. Et protinus luce
clarescente liberatus & conuersus est. Ecclesiam igit̄
edificari fecit. et ad Constantinum vt sacerdotes mit
teret scripsit qd̄ & fecit. Cūqꝫ columna quedam eccle
sie humana virtute eleuari non posset. predicta capti-
ua oracione impetrauit hoc vt eleuaretur cunctis ad-
mirātibus. Vnde patet ꝙ vite sanctitas plus facit ad

cōuersacionem ꝙ sciēcie īgeniositas. Vnde Ysaie: xxxx dicitur. Super montem excelsū ascende tu qui euāgelisas syon. Ille enim super montem ascendit qui in sanctis operibus viuit. Ille autem euangelisat qui diuinū verbum predicat. Vnde Ezchielis primo. Speculatorem dedi te qui in alto conspicis.

Capitulum decimum De scolasticis.

l Icet omnia scire bonum sit. diuine tamen veritati potissime intendendum est. quia nec fallit nec fallere potest. Legimus enim geñ: xvi qualiter Abraham ancillam domine subiecit. Sic omnes humane sciencie diuino scrutinio debent ancillari Vnde Augustinus libro secundo de doctrina cristiana sic inquit. Homo quicquid extra sacram scripturā didicit: si noxum est ibi damnabitur. si vtile est ibi inuenitur. Vnde idem Augustinus epistola tercia. Nulle inquit littere compande sūt duobus preceptis domini ī quibus est omnis ars. Ibi enim phisica. quia causa omnium naturarum deus est. Ibi Ethica. quia nō nisi diligendo deum vita bona formatur. Ibi Loyca. qa deus lumē est anime. Ibi salus reipublice. quia nisi dominus custodierit ciuitatem & cetera. Ibi est sacra sapiencia Prouer. viii. inquiens. Audite nāꝙ de rebus magnis locutura sum. et apperientur labia mea vt recte predicent. veritatem meditabitur guttur. hec enī dat intellectum paruulis. Vnde Sapiencie: vii. Optaui inquit scilicet sapienciam: et datus est mihi sensus. et inuocaui: et venit in me spiritus sapiencie. In hac autem sapiencia teste Hugone in didasco. parte quinta. In proprio ingenio non est confidendum. quia pocius oracione ꝙ studio acquiritur. Vnde Mathei. xi. Abscōdisti hec a sapientibus & prudentibus: et reuelasti ea paruulis. Vnde Cassianus in col. patrum. Cupientes inquit ad noticiam scripturarum pertingere: nequaꝙ debent suos labores cōmentariis impendere. sed om-

nem industriam mētis & intencionē cordis erga emē dacionem vicioꝝ detinere. quibus expulsis sacrā scripturam contemplantur: sicut ab oculo purificato colores intuentes. Narrat eciam Cassiodorus libro de institucione scripturarum: ꝙ ipse cū explanacionē cuiusdam questionis inquireret. septem diebus ac noctibꝫ ī oracione pstitit quousqꝫ deo reuelāte cognouit. Huius igiť sapiēcie studium potissime bonis operibus exercetur. Vnde hugo vbi supra. Bene inquit scripturam studet qui ea que audit opere complet. Vnde libro: ix. historie triptite de quodam abbate narratur qui cum audisset versum istum psalmiste. Dixi custodiam vias & cetera. et tūc āplius noluit audire dicēs sibi sufficē si qđ audierat posset īplere. Vnde anno vite sue: xlix: interrogatus an predictum versum didicisset & compleuisset: respondit ꝙ vix implere potuerat. Non igiť in magnis difficultatibus: sed in bonis operibus sacre scripture studium versatur. Vnde ecclesiastici: lxxxii. Pie agentibus deus dedit sapienciam. Quis enim tam stultus vt eum dicat sapientem: cuius vita mala ē dissoluta & enormis. Omnis enim dissolucio ex insipiencie radice manat. Ille igitur putandus est sapiens qui opera sua dirigit sapienter. et ea que facit: sapientē facere decet. Nam iste est fructns vere philosophie. scilicet bene loqui secundum suum statum. et consequenter bene viuere vt dicit Apuleꝰ de deo Socratis. Vnde Aristippus philosophus cuidam tiranno interrogāti quid studium philosophie sibi prodesset. respondit: vt cum omnibus hominibus secure & intrepide sciam fabulari. Nam apostoli populum dei sic conuerterunt quia vnumquēqꝫ secundum suum statum docuerunt. Nunc dominis: nunc seruis: nunc patribus: nunc filiis nunc vxoribus veritatem suadentes. Vnde Epheſ. v. Viri diligite vxores vestras. Et ibidem: vi. Filii obedite parētibus. serui obedite dominis. Item prima Pe

tri secundo. Serui subditi estote & cetera. Et ibidem tercio. Mulieres sint subdite viris suis. Et prima Iohannis secundo inquit. Scribo vobis patres. scribo vobis adolescentes. scribo vobis infantes. Insuper gentiles conformiter fecerunt. Vnde Pompeius libro: viii. & Policratus libro: vii. capitulo: iiii. pariter narrant qualiter Pitagoras audiens vrbem Cratomorum esse dissutam venit vt doceret. Itaque alio affatu viros: alioque matronas hortabatur: vnicuique veritatem predicans. Itaque secūdum statuum varietatem leges & mores descripsit. Racione igitur pociori diuini verbi predicatores animo valido debent detegere. Sed plurimi ī suis abditis proximis detrahunt: quorum peccata corrigere vbi phas est negligunt. ibique locuntur vbi tacendū est. Nam ecclesiastici: xii: dicitur. Vbi non est auditus non effundas sermonem. Congruit igitur loquendi tēpus & locum explorare. Vnde primo saturnalium legitur quod Socrates grecus orator in conuiuio existēs rogatus fuit vt de fonte sue eloquencie aliquid proponeret. qui renuit dicens. Nil inquit tam gratum est philosophie sicut locis & tēporibus aptare sermones. Vnde Ecclesiastici: xi. Prudencie statera ponderabnntur quia scilicet loquendum est secundum exigenciam locorum & personarum. Vnde Valerius libro sexto: capitulo vltimo narrat de Senocrate qui cum gratis eloquiis mores astrueret: vidit quendam superuenientē cuius crimina grandia erāt. et ideo materiam de qua loquebatur pretmisit vt peccata illius detestari posset. Idē Ecclesiastici: xxxvii: dicitur. Cū viro irreligioso de sanctitate tracta. & cū iniusto de iusticia. Vnde Seneca epistola .c i. dicit: quod talis debet esse plus vt ad ipsū veniēs semper aliquid ferat: & ī aliquo melioretur. Pocius igitur in verbo predicantis profectus debet haberi. Quoniā sicut dicitur Corinthiorum. primo. Sermo meus & predicacio mea nō est ī persuasionibus humane sciencie: sed in diuinis eloquiis.

Tractatus tercius Libri tercii qui est de statu principum & nobilium. Cuius capitulum primũ est de Clemencia nobilium & principum.

[S]int principes clementes exemplo antiquorũ. Narrat enim Valerius libro: viii. capitulo quinto de quodam qui propter homicidium morti condemnatus erat. et cũ morti proxim9 esset: ait iudici. Meã non recuso mortem. sed meos defleo paruulos: quos tibi recõmendo. Misericordiam igitur obtinuit pietatis causa. Itaq; innocencia veniam impetrauit: vbi pietas paruulorum indulgeri fecit. Narrat eciam de quodam qui libidinis causa condemnatus erat. sed veniam impetrauit: eo q̃ suam impericiam sponte declarauit. Beati igitur misericordes qnoniam ipsi misericordiã consequentur. Mathei quinto. Narrat enim Augustinus libro: viii. de ciui. dei. de quodam: cuius nomen Axes: qui morti condemnatus erat: et homicidii reus habebatur. Iudicantibus tamen diis. xii. absolutus est a sentencia sex deorum illorum. xii. qui venerabantur apud Atthenienses: quibus lex erat q̃ si voces iudicũ erant equales: tũc absolucio iusticie preponebatur. Si igitur gentiles deum non cognoscentes indulgere studuerunt. merito & pocius cristiani iudices hoc facere debent: vt scilicet pocius indulgenciam q̃ rigorẽ exerceant. Verũtamen iudices prelatiq; plures fauore vel ira seducti: causas subditorum non discuciunt. sed cũ rigore sue temeritatis subditos affligunt. Vnde narrat Augustinus. vi. confes. capitulo. xi. de Allippia collega suo quomodo apud Carthaginem fuit deprehensus de furto: sed sine causa. Accidit tamen diligenti discussione facta q̃ ĩmunis erat. quia puero quodam reuelante qui furtum cõmiserat repertus est. Et concludit ibidem Augustinus. Non arbitror inquit ob aliam causam deum hoc permisisse: nisi q̃ vir ille scilicet

Allippius qui tantus futurus erat inciperet discere q homo non de facili iudicandus est. Vnde de ipso narrat q assistendo & iudicando pretulit equitatem cuicunq potestati: Iuxta preceptum domini Exodi: xxiii. Nec iudicio plurimorum acquiescas: scilicet vt a vero deuias. Et ibidem. Nō declinabis iudicium pauperis. Vnde Leuitici: x. Non iniuste iudicabis. Et subdit. Noli facere iniquum aliquod in iudicio: sed omnia ī regula pondere & mensura. Ideo iniunxit beatus Ambrosius Theodosio imperatori: vt ante tricesimum diem nullum condemnaret morti. quia non ex libito nec ad libitum procedendū est. Nā & de domino Geñ. xviii. capitulo dictum est qualiter clamor Zodomorum venit ante eum. non tamen statim condemnauit. sed ait. Descendā et videbo & cetera. quia scilicet cū magna deliberacione iudicandum est: et non cum ira vel furore. Sapiencie. xii. Et tu cum tranquillitate iudica. Ira enim iusticiam non operatur. Iacobi primo. Vnde Seneca libro de ira narrat de quodam iudice tirāno qualiter tres milites innocentes propter iram suam condemnauit: quia redierant sine suis cōmilitonibus siue sociis: imponens eis q illos īterfecissent. Precepit enī cuidam militi vt primum duceret ad locum supplicii. Cūq tamē duceret eū venit cōmilito siue socius illius qui ad supplicium ducebatur. et tunc ad iudicē rediit vt ille excusaretur. Quod videns iudex iratus est. primoq militi dixit. Te iubeo interfici: quia semel damnatus es. Secundo dixit similiter. quia causa damnacionis tui cōmilitonis fuisti. Tercio dixit. Et te iubeo occidi. quia iusso occidendi precepto nō paruisti. Ideo Ysidorus libro tercio de sūmo bono. capitulo: xxv. Iudex inquit iracundus examen iudicii intueri nō valet quia caliginem furoris excecatus non videt. Vnde Augustinus epistola. xxxv. ante finem concludit dicens. Nō debet inquit iudex vendere iustum iudicium aut

detestari verum iudicium: licet vendat aduocatus iustum patrocinium: et iurisperitus verum consilium. Illi enim inter vtrāq̧ partem examinis adhibentur. Isti vero ex vna parte consistunt. Nihil igitur turpius. nil sordidius q̄ iudiciū vendere: vt ponit Augustin9: vii. confes. Nam iudicium si fiat ad precium: sordibus cōputatur: vt ait ibidem libro quinto. capitulo secundo. Quia cum iudex sit dominus iusticie. si igitur iusticiā vendit. suam dominam precio exponit. Verūtamen illud Osee tercio verificatur. Puellam inquit vendiderunt vino vt biberent: scilicet iusticiam. Sed qui emit non letetur: vt dicitur Ezechielis primo. quia venditor & emptor peccant. Tales enim figurantur Numeri. xxii. in Balach qui corrupit Balaam muneribus & excecauit. Vnde Petronius sic ait. Quid faciūt leges vbi sola peccunia regnat. aut vbi paupertas nullo iure vincere potest. Iam igitur iudicium nihil est nisi publica merces. Quapropter tulius libro tercio. capitulo xi. ait q̧ a maioribus hoc accepimus q̧ contra iusticiā nihil agamus. Maiores enim predecessores vocantur Vnde agellius libro quinto de ymagine iusticie vultū senex depinxit: verbaq̧ veneranda colorauit. Et sequitur. forma virginali aspectu vehementi sine formidine eam intronisauit. Quia scilicȝ iudices formidari nō debent qui iusticiam agunt. Vnde valerius libro. vi. capitl'o tercio narrat de iudice vrse qualit̄ fuit excore at9 eo q̧ nullā iusticiā faceret. et sup ei9 pellē filiū ei9 tanq̧ iudicē sedē assistētes cogerūt. Faciēda ē igit̄ iusticia: admixta tamen decenti pietate: sicut Ioseph fecisse legit̄. Capitulū secundū de bonis principibus

p Rincipes sunt constituti vt populum foueāt & protegant. Vnde Moyses orabat vt deus prouideret hominem propter multitudinem populi: qui posset exire & intrare ante eos: vt dicitur Numeri: xxvii. Olim non genologia: sed merita subli-

mabant. quia bonis: et non tantum generosis principatus debet. Nam Quintius cum propriis manibus coleret terram: factus fuit consul. Itaq; ab aratro vocatus est ad dominium. Et cum suo consilio victoria adepta fuisset: ad pristinam paupertatem reuersus est: vt narrat Augustinus quinto de ciui: dei. capitulo: viii. Nō igitur dominandi ambicio: sed succurrendi atq; regendi auiditas principibꝫ adherere debet. Vnde Valeriꝰ libro: viii. capitulo tercio de Artilio narrat qualit ab aratro vocatus est ad imperiū romani populi suscipiēdum. Ee ideo de illo tempore dicit ꝙ patrie rem vnꝰquisq; non suam augere pperabat. pauperq; in diuite imperio: diues ī paupere aduersari malebat. Vnde Solinus libro quinto. capitulo quarto loquendo de populo cuiusdam insule. Populus inquit ille eligit spectatū moribus & inueteratum clemencia. Nam de regibus israbel dictum est. Reges israbel clementes sunt. Nūquid Ioseph clemens extitit. Nunc tamen qui dominā tur tiranni sūt: et sue fortitudini dominea: & non deo que obtinent ascribunt. Nichilominus omnis potestas a domino deo est: vt dicitur Ro. xiii. Et Iohānis. xix. dicitur. Non haberes in me potestatem nisi tibi esset datum desuper. Et sic verificatur illud Osee. viii. Ipsi regnauerunt et non ex me principes extiterunt. scilicet mali: quorum dominia diuine ordinacioni non sūt īputāda: ſ subditoꝝ prauitati. Iuxta illud Iob: xxxiiii. Ipse enim facit regnare hominē ypocritam super peccata populi. Et Osee: xiii: Dabo tibi reges in furore meo. Si igitur populus nunc peccat: nō mirnm si princeps impius regnat. Nam principes impii sunt qui cū furore agūt. tantūmodo rapiunt: muneribusq; iusticiā peruertunt. Et qui positi sūt in defensam populi: ipsi offensam inferunt. Cuius oppositum Romanos nobiles legimus fecisse: vt narrat Pompeius libro: xviii. ꝙ cum Tyneas Romam fuisset missꝰ a Pirro vt pacē

confirmaret: grandia munera secum detulit. sed susci- pere Romani noluerunt. et sic ille graciã inuenit. Vn- de Romani iudices hostia claudebant: ne cum muneri bus ĩtrare posset. Similia narrat Valerius libro quar to. capitulo. xiii. et libro: viii. capitulo quarto de Py- tracio Milleno qualiter partem agri de consensu om- nium sibi oblatam refutauit dicens virtutum gloriam magnitudine minui. Sed quid dicemus. Nã teste Se neca epistola: xviii. Phares rex neminem salutauit sine munere. et tñ Ecclesiastici: xx. dicitur. Quoniam ence nia & dona excecãt oculos iudicum. Ideo propheta in quit. Qui munera super innocentem non accepit: sem- per habitabit in tabernaculo tuo. Vnde Gregorius mo raliumi: x. Tres inquit sunt accepciones munerum ad que ex fraude festinatur. Nã accipi solet a corde gra- cia. ab ore gloria. a manu peccunia. a quibus iustus de bet excutere manus. Et idem in registro libro quinto Encenia inquit vestre sanctitatis accipere nolui. quia incongruũ est pauperibus quicquã accipere. Vnde Sa lustius narrat qualiter Roma in cupiditatem versa ẽ. et ideo ipsa cito peritura nunciabatur. De quo Iuue- nalis. Omnia inquit Rome cum precio fiunt. Atten- dant igitur principes vt non propriam comoditatem: sed reipublice vtilitatem intendãt. Quia teste Augu- stino super Matheũ. x. Gentiles olim ob amorem rei- publice filiis propriis non pepercerunt.

Capitulũ terciũ De pietate & misericordia principũ

c Vm principibus sit cõmissum vniuersi regimẽ: expedit vt mẽbrorum defectibus compati di- scant. alias enim respublica diuturna fore non potest. Vnde Ouidius libro de tristibus. Si quociens peccant homines sua fulmina mittat. Iupiter ex alto cito inermis erit. Que verba sonant principem debere misereri. Vnde & veteres clementes extiterunt. Vn- de narrat Valerius libro quinto quod Marcellius hostes

suos Syracusanos cepit. Inter quos fuerat vnus qui erat ditissimus: quem intuens Marcellius: & conside rans suum infortunium: a lacrimis abstinere non potuit. Narrat insuper qualiter Cesar aspiciens caput Pompey inimici sui: lacrimas dedit. Vnde Seneca. Magnarum virium est offensam negligere. Et Boecius. Maximum genus vindicte est posse vlcisci. nam sufficit posse. Item Valerius vbi supra narrat qualiter Cesar audita morte Cathonis emuli sui fleuit: et patrimonium suis liberis incolume reseruauit. ipsosque fouit & protexit. Hoc eciam recitat Augustin9 quinto de ciui. dei. capitulo. ix. Vnde virgilius. Tu regēs imperio populum romanum memento. Parcere subiectis: & debellare superbos. Et alibi. Sit piger ad penas princeps ad premia velox. Vnde Solinus de Cesare dixit ꝙ clemencia pocius ꝙ̄ armis vincit. Item Valerius libro quinto de Alexandro narrat qualiter videns in suo exercitu militem antiquū frigoris tempestate afflictum: sibi compassum: propriis manibus eū accepit de sua sede sublimi descendens: et in sua sede eum posuit. Et ideo Iacobus in sua canonica ait. Iudicium sine misericordia fiet illis qui non faciunt misericordiam. Vnde veteres clemētes extiterunt. quia sicut narrat Valeri9 libro quinto. capitulo primo: Marcus marcellius clemētissimus fuit. Nam cum multos Siracuzanos captiuos haberet: ipsosqꝫ afflictos videret flere cepit pre nimia cordis tristicia quam habebat de infortunio eorum. Insuper Virgilius: vi. Eneid. narrat ꝙ Eneas piissimus fuit: sic dicens. Tu regens imperio populum Romanum memento. Hee tibi artes erunt pacemqꝫ imponere recte. Parcere subiectis & debellare superbos. Item in historia Troianorum legitur ꝙ Tytus tante clemēcie fuit ꝙ omnibus prodesse cupiebat: nulliqꝫ nocere studebat. Item Valerius libro quinto: capitulo primo recitat ꝙ Pompeius regē Ar-

menie cū cepisset. qui tñ contra Romanos multa mala gesserat: ac eciam Metdatem Romanis īfestissimū suis viribus protexerat. Nihilominus ipse Pompeius regem Armenie predictum benigne suscepit. et dyadema quod de capite suo abiecerat: ei imposuit: atq̧ in pristinam fortunam restituit. iudicans eque pulcrum esse facere reges sicut vincere. Quapropter Seneca libro primo de clemencia: capitulo quinto sic dicebat. Nullam inquit rem magis q̄ clemenciam principē habere decet. Vnde libro eodem: capitulo quarto narrat de quodam qui diebus cunctis vite sue semper studuerat qualiter de hostibꝫ vindictam habere posset. Cūq̧ tamen semel contigisset ꝙ hostem vincere non poterat a sua vxore consilium peciit quid facturus esset. Ipsa respondit ꝙ more medicorum facere deberet. Nam experti medici dum vident ꝙ vna medela nō prodest: aliam contrariam tribuunt. Sic pariter dicebat viro suo ꝙ deceret vt temptaret: si clemēcia sibi proficere posset: exquo vindictam exercere non posset. Nihil inqt cum crudelitate hucusq̧ profecisti. Nūc igitur tēpta qualiter tibi succedat cum clemencia. Hiis igitur dictis vir gauisus fuit & leto animo inimico suo pepercit. quem exinde amicum fidelissimum adinuenit. Patet igitur ꝙ vtilior est clemencia crudelitate. Nā inimicum vincere si laudabile est. laudabilius tamen est sine inimico viuere. maximeq̧ laudabile inimico indulgere. Ideo concludit ipse seneca libro preallegato: capitulo: x. ꝙ licet apes aculeum habeant. rex tamen apum aculeo caret. Clemencia igitur virtus est que principi debetur. Ideo Cristus Luce: vi: dixit. Estote misericordes sicut pater vester celestis misericors ē. Tradit enim Policratus libro quinto: capitulo: vi: ꝙ Plato suis discipulis sepius dicebat. Cum potestas seuit ī subiectos: idem est ac si pupillum tutor persequatur. Sicut igitur tutor erga pupillum debet esse clemens

ſic viri cuiuſcūq̧ poteſtatis debent proximorū fauere iuri. Naturale enim eſt ꝙ animal quod eſt potencius: eciam ſit clemencius. Nam Catulus ab Hynnulo nihil patitur. Leo eciam homini proſtrato indulget. Vnde Vegecius libro quarto: capitulo quarto narrat ꝙ Philippus muliercule cuidam paupercule in tantum miſertus fuit: ꝙ licȝ ipſa verbis ipſū infeſtaret. nihilominus de facultatibus ſuis ſecretiſſimis eam recreauit. Quapropter multum racionabiliter Seneca libro primo de clemencia: capitulo quarto: ad clemenciam hortatur dicens. Libet vt clemens ſit qui vult deos eſſe ſibi clementes: vt talis ſit vnuſquiſq̧ quales ſibi vult eſſe deos.

Capitulum quartum Quomodo principes debent colere deum.

ſIcut narratur in hiſtoria triptita: libro primo ꝙ Conſtantinus factus criſtianus: cultum diuinum in tantum dilexit ꝙ tabernaculum ad ĩſtar eccleſie factum ſecum deferri iubebat. Cui ſacerdotes & miniſtri eccleſie aſſiſtebant: precibuſq̧ intendebant. Romanorūq̧ diuerſe cohortes eiꝰ exemplo ſimiliter fecerunt. varium tamen diem ſecundum diuerſas opiniones elegerūt. Vnde ſacerdotes & dyaconi dominicam diem coluerūt. Alii vero feriam ſextam pretulerunt. quia dominus in ea paſſus ē. Vnde apud Romanos feria ſexta prius celebrabatur. nec racionabili cauſa hoc caruit. quia ſicut narratur vbi ſup̄ Conſtantinus ĩ virtute ſancte crucis plurimas victorias obtinuit. Nam cum preliaturus eſſet: quaſi in ſomno cōſtitutus vidit ſignum crucis in celo: & angelos dicentes O Conſtantine in hoc ſigno vinces. et extunc ſignum crucis iuſſit preferri ante ſe tanq̧ vexillum victoriale Eciam habetur hoc libro: ix. eccleſiaſtice hiſtorie: capitulo. xix. vbi dicitur ꝙ in dextera ſua ſignum crucis gerebat ex auro factum. Non mirum igitur ſi Romani ſextam feriam ante diē dominicū diu coluerūt.

quia tamen in resurrectione consumacio facta fuit nostre redempcionis. Ideo ecclesia diē dominicā colendū ordinauit. Nec tamen illi colūt qui iocis insistunt: seu qui ocio torpent. sed isti tantū qui bonis operibus oracionibusꝙ insistūt. Posco igitur vt attendamus quanto studio predecessores nostri dies celebres coluerunt. Narratur enim in historia triptita: libro secundo ꝙ Theodosius apud Tessoloicam ciuitatem fere septem milia hominum iussit occidi: eo ꝙ indignat9 erat ꝙ suos quosdam iudices lapidauerant. Hoc tamen pacto ad Mediolanum rediens ecclesiam ingredi voluit. cui occurrens de foris beatus Ambrosius: sic eum alloquebatur. O imperator attēde: quia dominus vnus ē rex omnium & creator. Quib9 ergo oculis aspicies dei tēplum. aut quibus pedibus calcabis sanctū illius pauimentum. qualiter manus extendes de quibus adhuc sanguis iustus stillat. quoniam hiis manibus sanctum domini corpus suscipies. Vnde subdit. Forte enim recognicionem peccati prohibet potestas imperii. decet tamen vt racio vincat potestatem. Recede igitur: tuā ꝙ non queras augere iniquitatē. Hiis autē sermonib9 obediens flendo ad regalia remeauit. Cūꝙ tamē octo mensibus ecclesie ingressu priuatus fuisset. diesꝙ natiuitatis saluatoris appropinquasset. tūc Theodosius lacrimis & gemitibus feruentissime lugebat dolēs ꝙ tante diei cultui non assistebat nec assistere valebat. Sed cum tātas lacrimas vidisset Ruffinus milicie sue princeps: causam tanti gemitus inquisiuit. Cui Theodosius ait. Tu Ruffine luges. et ego lamentor. Nam meis seruis tēpla aperta sunt. me autem exorantem īgredi prohibet. Ruffinus autē apud Ambrosiū exhibuit se intercessorem: sed nil obtinuit. Theodosius autem lacrimis & precibus sibi veniam dari meruit. et ī cunctis tanꝙ filius ecclesie obediuit. Ex hac igitur historia discat fidelis quantum fuit in Theodosio cultus

diuini desiderium. quantum diem celebrem venerari petiuit. quanteq; obediencie extitit. Et ideo dominus sibi benedixit: et in dei virtute inimicos superauit: vt dicitur vbi sup̄: capitulo: xxviii. Decet igitur princi- pes deum & ecclesiam colere. Nam veteres cum omni genere musicorum deos suos colebant. qui tamē dii in ualidi: nulliusq; potestatis erant. Pocius igitur deum verū tenemur venerari. Narrat enim Valerius libro tercio: q̄ Alexandro sacrificante astabat ei vnus thuri bularius: cuius brachio carbo ardens illapsus est ī tan- tum q̄ caro eius aliqualiter cōburebat ex lapsu vnius carbonis. atq; circumstātes hoc odorabāt. nihilomin9 tamē dolorem silencio cooperuit: & brachium īmobi- lem tenuit: ne forte Alexander sacrificium dimitte- ret. Ecce quantus zelus ad deorum cultū. Attenda- mus qualiter Dauid: licet occupetur duodecī regnis nihilominus tamen sepcies in die laudes deo refunde- bat. Vnde dicit in psalmo. Sepcies in die laudē dixi ti bi. Item refert Cassianus de Beato Anthonio qualit̄ tota nocte orauit. et cū sol oriretur de mane dicebat. O sol cur me impedis ab huius veri luminis claritate. Nam tota nocte ī contēplacione steterat. Item de bea to Eusebio legitur qualiter a vesperis sabbati vsq; ad solis ortum diei dominice īmobiliter manibus exten- sis permanebat. Ex quibus omnibus concluditur q̄ di uino cultui insistendū est: maxime cum beneficia susce pimus. Vnde Gregorius in omelia. Cum inquit augē tur dona: raciones eciam crescāt donoꝝ. Tanto igitur humilior atq; ad seruiēdum deo prompcior quisq; esse debet ex munere: quanto se obligaciorem esse cōspicit ī reddēda racione.

Capitulū. v. de moribꝰ principū

n Obiles sic nuncupari nō merentur: nisi bonis & honestis moribꝰ floreāt. Quia teste Cassio doro epistola: ix. decet quēq; honorē quem ge rit nomine moribus exhibere. Vnde Tul. in philip.

prima. Vos nobiles quedā spectare decet: non peccu-
niam: neq; opes violentas: sed caritatē ciuium & glori
am concupisse. Quia teste Cassiodoro epistola tercia.
Conuentus sapientum dignitas est imperanciū. Eru-
bescant igitur huius temporis nobiles quibus mos est
ex sua nobilitate peccandi suscipere audaciam: vanāq;
iactanciam ex suis parentibus promulgant: eo tamen
pacto quo parentes sua virtute nobilitatē receperūt.
eodem pacto isti sua viciositate nobilitatē terminaue-
runt. Expedit enī teste Sydonio ī suo epistolari: libro
quinto: nobilem esse sine superbia. sine inuidia poten-
tem. sine supersticione religiosū. sine iactancia littera-
tum. Nunc autem filii nobiles se putant qui fastū suis
incessibus monstrant. Habent enim calcios acutos vt ī
gressibus ambulare discant. ferunt dextrocheria: ar-
millas & ornamēta & vestium varietatem: atq; dispa-
ritatem excogitant. Non sunt tamen arguendi ex ho-
nestate: sed ex pomposa vanitate. Cur enim dominea
obtinent: nisi vt regāt. sed regere quomodo possunt si
se regere nequeant. Dicit enim Socrates q̄ qui mul-
tarum rerum potestatem habet: primum consciēciā
purgare debet. Stultū enim est vt imperare quis ve-
lit: cum ipse sibi imperare non potest. Et subdit. Age
sic alienum vt tuum non obliuiscaris negociū. nulliq;
impones quod tuipse pati non posses. hoc exhibe qđ ti
bi optaueris exhiberi. Si bene egeris ipse tibi perso-
ne auctoritatē dabis. Quomodo igitur isti dicunt̄ prī
cipes quorum pocius superbia q̄ sapiēcia regnat. nec
curant leges obseruare quibus alios astringūt. Impor-
tune enim necant. stuprant. rapiunt. adulterant̄: & si-
milia facientes anathemisant. Verūtamen Catho ait.
Patere legem quam tu tuleris ipse. Si enim attendat
princeps qualis eius nominacio fuerit: peccare verebi
tur: cum sit datus populo non tantum in domineū: sed
eciam in exemplum. Nam teste Seneca. Principem

peccare non decet cum possit. Precorq; q non solũ manus & linguam: sed eciam oculos continere debet. Vnde Galterus in Alexandreidos libro .vi. Maiestas regia magni ponderis esse solet. Et Ouidius quarto tristium. O qui nominibus generosis flores exuperas: ac morum nobilitate genus. Animaduertant igitur principes: et nobilitatẽ exornent moribus: vt pocius virtutibus q̃ pompis intendant. Nam superbia reges plurimos seduxit: et adhuc forsan captiuat. Plures nãq; sũt qui tanto tumore superbiunt q suis subditis loqui dedignantur. turpeq; putant popularibus exhibere colloquium. Narrat tamen Valerius libro .vii. q Publius Valerius consul Romanus adeo semp plebem dilexit vt merito Publiculus cognominatus sit. Et Eutropius refert q cum Vulpius ab Auicẽna redargueret eo q nimis cõmunis esset. respondit dicens talem imperatorem debere esse priuatis: qualem sibi imperatorem priuatus optasset. Quia igit quilibet imperatorẽ optat sibi ppiciũ. ideo ipse debet subditis ppicius & cõmunis esse.

Capitulũ .vi. De diuiciis principum

p Rinceps est oculus plebis. qui contagiosus si fuerit: mox interficit. Vnde Stacius in Thebaidos. Regna cum scelere omnibus ex hiis sũt grauiora. Vnde Quintilianus capitulo tercio. Hec est inquit superiorũ condicio vt quicquid faciunt precipere videatur. Et Boecius tercio de conso. Imperante nequicia virtus non solum premio caret. verũ eciã sceleratorum pedibus subiecta calcatur. Et Ouidius sexto de fastis. Sic agitur censura: et sic exempla parantur. Cũ vides alios qđ monet ipse facit. Et libro secundo sine titulo. Quod decuit reges cur mihi turpe putant. Et Iuuenalis libro tercio. Omne viciũ de tanto despectius crimẽ in se habet: quanto maior qui peccat habetur. Vnde in prouerbiis sapientũ dicitur. Inferior horrescit quicquid peccat superior. Et Claudia

nus in maiori. Componitur orbis regis ad exemplum nec sic inflectere sensus humanos edicta valent: quam vita regentis. Mobile mutatur semper cū principe vulgus. Hiis igit̄ testimoniis clare apparet periculosissima in principibus scelera fore. Eorum enim exemplo populus delinquit. Vnde Cassiodorus epistola tercia dicit sub iudice bono populum corrigi. Porro inquit facilis recti persuasor est innocens iudex. Nam subditus predicabili conuersacione pudet mores probabiles non habere. Sed prochdolor sicut planeta planetarum scilicet Sol eclipsatur. sic in principibus lumē honestatis rarissime cernitur. Vnde Seneca in Agamēnone. Non intrat regnum lumen aut fides: sed precio vincit̄ Et Ouidius libro secundo sine titulo. Curia pauperibus clausa est: dat census honores. Inde grauis iudex: inde seuerus eques. Et: vi: de fastis. Regia res scelus est. Et idem ī epistolis dicit. Impat heu populis timide non imperat iure. Possidet & viciis regna minora suis. Quibus verbis īnuitur regna delictis fore subiecta. Et quanq̄ in principe omne delictū sit graue. quod tamen aliis nociuius est grauius est. Quia teste Tulio libro secundo de officiis. Nullū inquit vicium est deterius auaricia: presertim in principibus & rempublicam gubernantibus. Habere enim questui rempublicā non solum turpe: sed eciam sceleratum & nephariū est Rursum ī principe audacitas festinataq̄ precepcio nocet. Vnde Suetonius libro secundo de. xii. cesaribus Augustum redarguit eo q̄ nil melius questui arbitratus est. Vnde Salustius in Iugurtino. Animi cupiditas cōmune nobilitatis malum ē. Ceterū turpis amor principi minime competit. Vnde Fulgencius secundo mittologiarū. Quāuis inquit omnibus libidinis amor turpis sit. nunquā tamen deterior q̄ in honorato. Nā Iupiter in cignum conuersus est: cum Leda concubuit que peperit ouum: vnde tres nati sūt: scilicet Castor.

Pollux. & Helena. Vnde Leda a ledendo dicitur: immundiciāq; designat. et nomine Iouis principes ītelligūtur. Omnis igitur ꝑncipat9 libidine maculatur. Vnde referunt poete in huius rei testimonium cignū illum plenum esse viciis: ipsoq; clamante aues tacent. Helena eciam quā Leda gerit discordia seminum fuit. Similiter Castor malū exemplū nuncupatur. Pollux vero a prodendo dicitur. Itaq; omnis mali libido occasio est. Rursus principi sūme impaciencia nocet. Vnde Stacius in Thebaidos libro primo. Gentilis animo subiit fragor inuidia atq; parens odii metus. Sed nec ob hoc hiis viciis ablatis principes vt cōmuniter scelerantur. Nā auaricia: libibidine: impaciencia molestant̄. Vnde Petroni9. Venalis populus venalis curia primū Iāq; maiestas auro corrupto iacebat. Vnde autem hec procedant vicia inquiram9. Timendū est enim ne prauorum societas ad prauum eos inclinet. Aliqui eni scelerati: peccatisq; pleni principes sectantur vt placēdo ditentur. In hoc autem placere studēt ꝙ crimina suadent. Hii comparant̄ animalibus querentibus non hominem: sed predā: Iuxta illud Senece libro de reme. Meli musce secuntur cadauera lupi. frumenta formice. ita turba predā sequit̄: non hominem. Nempe familiares regum eos sepius euertunt. Iuxta illud Boecii secundo de conso. Regū familiares regiam potestatē sepius prosternunt. Et Varro in suis sentenciis. Amicis inquit diuitum palee sunt.

Capitulum. vii. De paciencia & clemencia principū.

q Vanto quis in gradu est sublimior. tantum ad misericordiam & clemenciam existere debet promptior. Vnde Seneca libro primo de clemencia ad Nerone̅. Nullum inquit ex omnibus magis ꝙ clemencia regem aut principem decet. Apes enim aculeum habent. sed rex apum aculeo caret. Saluū regem clemencia in aperto monstrabit. Vnde est inex-

pugnabile munimentū amor ciuium. Quid inquit pul crius est quā viuere cunctis optantibus pacem. Verecundiam eciam peccandi facit ipsa clemencia. Nec minus principi turpia sunt multa supplicia: q̄ȝ medico multa vulnera. remissiusq̄ȝ imperanti melius paretur. Natura enim contumax est: & facilius ducitur q̄ȝ artatur. Attendat igitur princeps vt clemens suis ciuibȝ sit: nec recuset misereri ipse qui venia indigere potest Nam teste Tulio libro primo de officiis. Nihil ē laudabilius: nihilq̄ȝ dignius placabilitate et clemēcia. que tamen ita probanda est vt adhibeatur reipublice sera seueritas: sine qua ciuitas administrari non potest. Et idem Tulius Philip. ii. Prediū inquit caritate & beniuolencia ciuium oportet esse septū: nō armis. Discāt ergo reges & principes misereri: & iracundie veneno non intumescant. Ipsi nāq̄ȝ mestos debent cōsolari: periculum ergo si eorum iracundia alios prouocet. Nam si turbacionis occasionem habeat: posco vt deserat: Iuxta illud Galteri ī Alexandreidos libro primo. Vindictā suffer donec pertranseat ira. Ne meminisse velis odii post verba. Nam teste Ouidio tercio tristium. Quanto quis maior: tanto placabilis ire. Et faciles motus mens generosa capit. Itaq̄ȝ ignobilitatis signum est sepe irasci. Et difficile recte iudicat ipse cuius mentem ira possidet. Vnde Tulius libro primo de officiis. Nūquam inquit qui iratus ad puniendum accedit: mediocritatem illam tenebit que est inter nimiū & parum. Ideo Seneca in troyade. Quo inquit plura possis: plura pacienter feras. Et libro primo de clemencia. Rex lesus animum in potestate habeat. longeq̄ȝ sit exorabilior in suis iniuriis q̄ȝ in alienis. Nam quemadmodum magni animi non est qui de alieno liberalis est: sed qui qđ alteri donat sibi detrahit. Ita eum clementem non facit alieni doloris tollerancia: sed propriorum stimulorum paciencia. magniq̄ȝ animi est iniurias in summa

potencia & paciencia pati. Nec quicquā gloriosius est principi īpune leso. Vnde Galterus in Alexandreidos libro primo. Instabile est regnū quod non clemēcia firmat. Animaduertāt queso domini & principes homines ipsos esse. nec principatus naturam propriam abstulit: cuius est misereri & fratri proximo indulgere. Vnde Therencius in adelphis. Vt homo es: ita mores geras. Nā teste Claudiano ī maiore. Munera sola de9 equat clemēcia nobis. Pax maiora docet: peragit tranquilla potestas qđ violenta nequit. Et subdit. Nunq̄ libertas gracior extat q̄ꝫ sub rege pio. Vnde Quintus torcius libro sexto. Regum ducūq̄ꝫ clemencia non est in ipsoꝝ numero est que cōmunia sunt et ingeniositatem mentis que validitatē insinuat. Hiis ergo testimoniis clare deducitur clemenciam principi maxime congruere: que talis sit vt nec iusticie deroget: nec fauore gignatur. Sed clemencie superbia detrahit: que quorundam principum corda sic detinet vt misereri & clemenciam exhibere nolunt. sed offensi mox interimere omnes cupiunt. ergo similes ī natura homines & ꝓximos: virtutibus forsan eis celebriores: deprimere curant. Huius autem superbie & īpietatis nutrix est ambicio quā multi solia sibi nō debita vsurpare presūpserunt. Eodēq̄ꝫ pacto quo superbia eos ītronisauit impie: pariter regnare facit. Verūtamē principat9 nō debet ambicione obtineri aut superbia possideri. Vnde Galterus in Alexandreidos libro: viii. Tucius est nō ascēdere q̄ꝫ post ascensū regredi. Veteres enim sapientes principatum recusarunt pocius q̄ꝫ ambierūt. Vnde refert Seneca libro tercio de beneficiis q̄ꝫ Antigon9 hostem sui patris cum superasset: nihilominus prelium belli ad patrem transtulit. Et subdit. Hoc est regnū nolle regnare cum posses. Vnde Valerius libro. iiii. refert Fabium officium consulatus recusasse: multis tamen deprecantibus. Et libro sexto refert de Manilio

consimilem historiã: qui cõsulatum recusando: Mores inquit vestros ferre non potero: nec vos imperiũ meum perpeti poteritis. Non sic tamen hiis temporibus principatum homines recusant. sed auidissime currũt eiusq; occasione superbiunt & superbe regnant: atq; sine clemencia principantur.

Capitulum. viii. De ludis principum.

p Rincipes subditorum sũt exemplar. Si igit̃ ludorum vanitatibus intendunt. et ludorum ineptoꝝ enormitates adinuenire studeant: Ipsorũ porro familiares atq; subditi consimilibus occupacionibus se faciliter occupabunt. et sic putabũt viuere sane quando ea faciunt que suos dominos facere viderunt. Quis enim taxillorum aut alearum ludos magnificauit? Principes & domini inconsulti hoc fecerũt. Nec tamen reprobandum est si quis solacio spiritũ suũ recreat. Sed reprobatissima est eorum vita: quibꝫ mos est totum tempus vite sue ludis & stultiloquiis exhibere. Hii nocturnas vigilias amant: & ludorum vanitati se ad fatigacionẽ intollerabilẽ incendunt. Sed cũ lucente die surgere debeant vt populum regant & foueant: ipsi tamen somno tunc sunt dediti. et tandẽ ex vite dissolucione & maleficiis corporis & anime grauissime decidunt. Rursus hii cũ refectionẽ sũpserint ad militare exerciciũ non contendunt. nec virorũ illustrium acta commemorant in exemplo. sed feruẽtissimo ineptissimoq; desiderio taxilloꝝ alearũq; fortunis se cõmittunt. Quorũ occasione periuria obsecraciones & forsan blasphemias conficiunt & miscent. Itaq; mẽs que ex iocis recreari deberet: ludis talibus ineptissimis inquietat̃. Ideo Seneca in ꝓuerbiis dicebat. Aleator quanto in arte doctior: tanto est nequior. Vnde refertur q; Themistides dicebat non decere magistratꝰ ludis vacare: sed a quibuscũq; leuitatibus debent animũ arcere ne respublica ludere videat̃. aut ne relicta

grauitate perire potest. Vnde Seneca epistola quin-
quagesima. Quid mihi lusoria illa componis: nõ est io
cãdi loc9. Nunqd refert Augustinus libro: viii. de ci.
dei. capitulo: xvi. quomodo cuidã Romano in somno
dictũ fuit vt ludi prohiberentur. Et in sũma de casi-
bus libro primo dicitur ꝙ ludẽtes ad aleas vel taxillos
peccãt non solum ludẽtes: sed eciam cõmittentes. quia
ibi sunt desideria lucrãdi. volũtates spoliandi. ibi mẽ
dacia: periuria: blasphemie: & huiusmodi. quoniã alea
mendaciorũ & periurioꝝ mater est: vt dicit Policra-
tus libro primo. Vnde de Achillo legim9 ꝙ cũ miss9
fuit ad Corintheos vt fedus cum eis cõtraheret: inue
nit duces & seniores cũ aleis ludentes. Ideo absq; ver
bo reuersus est dicens cum taxillatoribus se nolle con-
trahere societatẽ. Nempe reges & principes ludos le-
ues exercere: & insistere istis non licet. Quia sicut nar
rat Policratus vbi supra. Rex Parthorum dedit talos
aureos regi Demetrio ĩ signum obprobrii: eo ꝙ nimis
leuis erat in moribus & iocis. Vt igitur grauior effi-
ceretur: ideo talos aureos sibi contulit. Vnde Cris. su
per Matheũ omelia: vi. dicit ꝙ deus non dat ludere:
sed dyabolus. Si inquit luserimus: ante certamẽ defi-
ciemus. Nec tamen ludi honesti per hoc reprobantur.
Quia teste Seneca de tranquillitate: philosophi sapiẽ
tes quandoq; ludis vacauerunt. sicut Socrates qui cũ
puerilis esset ludere nõ erubescebat. Et Catho. Laxa
bat animũ curis publicis fatigatum. Et concludit ibi
dem ꝙ assiduus labor frangit vires. Et dat exemplũ
de agris qui melius fructificant si quietẽ interpositã
habeant. Vnde sicut somnus ẽ necessarius: si tamẽ cõ-
tinuus fuerit mors est. Sic ludus honestus mentẽ di-
sponit. si tamẽ fuerit assiduus mentem ebetat. Vnde
Cassianus libro: vii. coll. narrat de sancto Iohãne apo
stolo qualiter cum ꝑdice letabatur: quod cum videret
iuuenis quidã mirabat̃ virum tam sanctum & senem

hoc facere. Cui sanctus Iohãnes ait. Quid portas ĩ manu. qui respondit: arcum. Cui Iohãnes. Cur arcũ tensum non habes semper. Cui iuuenis. ne assidua curuacio vires eius minuat. Sanctus inqt Iohãnes. modica laxacio: scilicet temporata leticia homines meliorat & vires fortificat. Capitulum. ix. De dominio principum quomodo debet esse virtuosum.

n On debent principes putare eorũ imperia diuinis iussionibus preferenda. Nam a deo ceperunt domineũ quod habẽt. et ineptissime dominantur. nec merentur principari: nisi inquantũ virtutibus ꝑpollent. Peruersorũ tamen principũ malicia tẽpore nostro ꝑsidenciũ ita viget: vt dominari pocius credantur peccandi licẽcia ꝙ virtutũ excellencia. Hii enim principes peruersi id solũ habẽt dignitatis ꝙ fallax hominũ opinio credit. vt tãgit Boeciꝰ tercio de cõso. capitulo. iiii. Attendãt igiẽ principes qui terre dominanẽ corporibusꝙ mortalibꝫ mortales. Cur igiẽ superbiũt. cur momẽtanea luce tumescũt. Refert enĩ Ieronimꝰ epistola. c. xix. Et Valeriꝰ libro vltimo ante finem: qualiter rex Perses de sublimi loco exercitũ suũ ꝓspexit. in quo cum vidisset fere ĩfinitã multitudinẽ hominũ fleuit: ↄsiderãs ꝙ post centũ annos omnes isti mortui essẽt: nullusꝙ viueret. Et addit idẽ Valeriꝰ ꝙ suã ↄdicionẽ: scilicet mortalitatẽ in aliena specie deplorabat. Si enĩ animaduerterẽt quanta ẽ in mũdi principibꝫ ãnexa calumnia: nunꝙ aut raro appeterẽt. Vnde Egesippus libro. iiii. narrat de Vespasiano qualiter cũ esset ĩ obsidione Iherosolimica audita fuerunt noua ꝙ Nero fuit occisus. Et ideo Vespasianũ in ĩꝑatorem milites elegerũt. Sed Vespasianꝰ omnino rẽnuit. & milites omnino instabant. Itaꝙ minis mortis ipsũ infestabant. Ille autẽ indignũ se reputabat. sed milites suadebant vt ĩperiũ acciperet. quia pociꝰ cura erat ꝙ honor Vnde Valeriꝰ libro. vii. capitulo secundo narrat qua-

liter dyadema sibi traditũ diu conspexit anteq̃ capiti imponeret dicens ꝙ dyadema magis faciebat hominẽ nobilem q̃ felicẽ. quia si considerentur sollicitudines principatuũ nunq̃ acciperent. Mirũ igit̃ ꝙ hec huma na iura primogeniture putamus: & celestia omnino negligim9. Nempe veteres principatũ nõ querebãt. Vnde narrat Valeri9 libro quinto: capitulo sexto de quodam qui cũ exiret portã ciuitatis: corona subito imposita fuit capiti eius. atq̃ dũmodo reuerteret̃ ipsum in regem postulabant. sed reuerti noluit. quinymo sibi ꝑpetuum exiliũ indixit. In cuius rei memoriã in predicta porta ipsius effigies inclusa posita fuit. Ceterũ Valerius libro. vi. capitulo primo narrat de quodã qui cũ perdidisset Asiam regionẽ & quasdam vicinas gẽtes: gracias egit primo. secũdo gaudens: qa modico regno vteret̃. Nunqd Iohãnis. vi. legit̃ qualiter Cristus fugit in montẽ quando cognouit ꝙ populi veniebant et eũ raperẽt & regẽ facerẽt. Sup quo Cris. omelia: xxi. Cristus inqt fugit erudiẽs nos fugere mũdanas dignitates atq̃ contemnere ea que sũt: scilicet tẽporalia deridere: & futura adamare. Modernis tamen tẽporib9 omnes ad dignitates currunt. non tñ sapienciã aut virtutes querunt. Quibus loquit̃ Bernhardus ad Eugeniũ secundũ. Simea inquit in tecto est sicut rex fatu9 in solio. Vnde sicut turpitudo symee quando plus ascẽdit magis patescit. sic homo indignus tanto fetidior quanto in gradu celsior. Quamobrẽ Augustin9. ix. de ciui. dei capitulo. xiii. narrat qualiter iuncte erãt edes virtutũ & honorum que ꝓ diis & deabus deputabant̃ ad designandũ ꝙ vir honoratus per dignitatẽ vel per potestatẽ debet esse virtuosus. Et ideo ille edes: scilicet domus erãt coniuncte. Nec tamẽ reprobãda est potestas seu hominũ dignitas. Quoniã omnis potestas a dño deo est: vt dicit̃ ad Ro. xiii. Sed reprobãdi sũt illi qui sine meritis dignitates assumunt: aut indigna

tatibus cū fuerint se & alios puerse regunt. et de modica gloria quā habent ne priuent̄ timētes in nullis cō fidūt. Nā Tulius libro tercio de officiis: capitulo. vii. narrat de Dionisio tirāno qualiter barbitonsores timebat ne ipsū interficerēt barbā eius si raderēt. Ideo pilos barbe comburebat. Narrat insuper de Alexandro fergeo: qui de vxore timebat. Vnde anteq̄ cubile īgrederet̄ explorari faciebat: an eius vxor gladiū vel aliud instrumentū haberet. finaliter tamē ab ea īterfectus fuit. Insup Valerius libro vltimo ante finē narrat de Masmissa rege qui cū dormiret custodiā sui corporis non hominibꝫ: sed canibus cōmisit. Hec enī omnia contingūt. quia īpii ad dignitates eleuant̄. et vite huius exiguā gloriā supne felicitati anteponunt. Anīaduertāt autē illud Iob. Omnis potentatꝰ vita breuis. Vnde Iob: xxiiii. Eleuati sūt ad modicū & nō subsistent. Nā vita ē vapor ad modicū apparens. Iacobi. iiii. Omnis caro fenū. & omnis gloria eiꝰ quasi flos feni. Rursus in principibꝫ nō solū superbiā & gulā cerno redarguēdas. Vbi autē gula regnat: ibi nulla honestas: sed dissolucio castrimargie semper comes est. Itaq̄ nobilibus maxime ptinere dinoscit̄ sobrietas: exquo nobiliū statui pcipue ꝯgruit honestas. Fortassis tn̄ qui se nobiles dicūt: suā vocacionē diuerterūt. Qui enī sunt edaciores curialibus qui tn̄ de nobilitate se iactāt. Potaciones enī serotinas habēt. & mane suis sensibꝫ nondū excitatis pocula petūt. Hec autem non est nobiliū: sed ignobiliū: nō ad vitā: sed ad mortē via. Talibꝫ autē cōmessatoribus quoꝝ occupacio ī cibis & potibꝫ ē loquit̄ Ysaias quinto capitulo dicēs. Ve qui potētes estis ad bibendū vinū. Vn̄ Seneca epistola. lxxxvii. narrat de quodā potente qui maiorē partē noctis in cōuiuio exigebat. et fere die tota dormiebat. O quanta vite indiscrecio. corpꝰ suis cōmessacionibꝫ distempant & inquināt: & animā pdere nō formidāt. Vnde Ysaie quinto.

Ve qui cõsurgitis mane ad ebrietatē sectandā. Et subdit. Cithara & tympanū & tibia & vinū in conuiuiis vestris: et opus domini non respicitis. Hoc siquidem viciū maxime habēt curiarū sectatores: qui iugit pretmissa salute cibis & potib9 vacāt. Vñ Policrat9 ĩ plogo narrat qliter Socrates phus ea ɔtemnebat q aulici ambiūt. scilicet q curiales petūt. Quamobrē Valeri9 libro quinto: capitulo primo. Ventrē inqt distentū cibo sequit voluptas genitaliū. Idē ponit Grego. epistola. xxxvii. Insup Seneca cõmessatoribus sic loquit. O miserabiles quorū palatū nõ nisi ad pciosas escas excitat. Nõ enĩ viuit q libidini & somno viuit. Vñ Vir. in suo Eneid. libro primo Didonē redarguit: eo q ĩ ɔuiuiis tēpus detinebat. Idcirco dicebat. Infelix Dido lõgūq bibebat amorē. Et ibidē dicit. Prima quies epulis mēseq remote. Cratheres magnas statuūt & vina coronāt. Sic strepit9 tectis voceq p ampla volutant. Ex quib9 colligit cõmessatorū enormitas ĩ quib9 suum paradisū sperāt.

Capitulū. x. de tirānide principū

P Rincipes & domini constituti sūt vt nõ dissipēt plebē: sed vt foueāt. nõ vt bona subiectis aufferēt: sed poci9 id qđ habēt benigne cõseruent. Sed pchdolor dominia q plurima ĩ tirānidē mutata sūt. multiq principes paupes subditos opprimūt et vt ipsos ptextu iuris ɔfundē videant: puissimas leges excogitāt. Quib9 Ysaie dr. Ve q condūt leges iniquas: et scribētes ĩiusticiā scripserūt vt opprimerēt in iudicio pauperē. Vñ psal. Sedet ĩ insidiis cū diuitib9 ĩ occultis vt ĩtficiat ĩnocentē & cetera. Hii enĩ similes sūt Castori: de quo narrat Solinus li. iii. ca. xxxv. Qui cū hominē inuaserit ipsū non deserit quousq ossa ei9 ɔfregerit. Sic tales paupes ĩ pace nõ pmittūt quousq totalit eneruauerit. vñ Michee. iii. Pelles eorū desup excoriauerūt: & ossa eorū ɔfregerūt & cõsciderūt Hii tñ inexcusabiles sūt: & tñ aliena capiunt. Quibus

Ambro. li. primo de offi. loquit. Diues inqt eras. qua ergo ex causa aliena rapiebas: egestas non compulit. Ideo te feci diuitē vt excusacionē nō haberes. Te feci potentē vt nō inferres: sed repelleres violenciā. Eripite igit egenū & pauperem de manu pctoris liberate. Nā teste Seneca epistola. lxxix. Ea isti faciūt q̄ creature irracionales facere abhorrēt. Quoniam teste Aristotile li. vi. de aīalibꝫ. Non ē mod9 auiū vni9 speciei ꝙ vna comedat aliā. Isti tn̄ suos fratres deuorauerunt Vnde Michee. ix. Qui comederūt carnē populi mei. Nēpe attēdere debēt quoniā paupes exaudit domin9. qui tn̄ paupes cōtra eos clamāt: & iusticiā a deo petēt Vnde Ecclesiastici. xxxix. Lacrime vidue ad maxillas descendūt: & ascēdunt vsqꝫ ad celū. & de9 exauditor nō delectabit in illis: scilicet pricipibꝫ tirānis. quoniā ꝓpter multitudinē calumniaꝝ clamabūt. vt dicit Iob xxxv. Ve igit qui cōgregat auariciā domui sue. quia de piete lapis clamabit: scilicꝫ ꝯtra eū: vt dr̄ Abagug primo. Narrat enī Petr9 Damiani de quodā qui ꝓximus morti erat: et a sanctis Andrea & Gregorio valde affligebat: quia sex nūmos a paupcula vidua acceperat. Vn̄ Ecclesiastici. xxxiiii. Qui offert sacrificium ex substācia pauperis: quasi qui victimat filiū in ꝯspectu patris. Legim9 enī de Tiberio ī cronicis breuibꝫ ꝙ cū sibi suaderet vt tributa augmētari iuberet: respōdit. Boni inqt pastoris nō est pec9 deglutire. Vn̄ Ysaie xxxiii. Ve qui ꝑdaris: nōne & ipse ꝑdaberis. Hii enim crudeliores sūt lupis. Quia de lupabꝫ ī historia Romanoꝝ legit quomō nutrierūt Romulū infantem exposi tū bestiis. Isti vero pauperes subditos tanqꝫ lupi rapaces lacerāt. Vn̄ Cris. omelia: xxxiii. Quid inqt ouis in medio lupoꝝ. quid colūba ī medio accipitrū. Impius enī iudex siue domin9 vt leo rugiēs & vrsus esuriens princeps impius super populū pauperē. Nam paupes sunt sicut oues in medio luporum. Capitulum

xi. Exemplum Athenienſium de iuſticia principum.

e Xemplũ Athenienſium qui iuſticiam ꝓprie comoditati ꝑtulerũt. Vñ narrat Valeri9 libro ſexto ad Tiberiũ: capitulo quinto: ꝙ cũ Themiſtides Atheniẽſis regẽ grecoꝝ fugaſſet: eiuſqꝫ theſaurũ aggregaſſet: ſtudere cepit qualit̃ Atheniẽſibus Greciã ſubiugare poſſet. Cum igit̃ deliberacione die quadã Athenienſiũ ↄſiliũ ingreſſ9 fuit vbi erãt ſeptẽ ſapiẽtes deputati: ꝓut Atheniẽſibus mos erat. Poſtulauit igit̃ Themiſtides vt vn9 eoꝝ ſecreto ↄſiliũ ſuum audiret. et ſi valeret: palã diceret. ſi vero nõ: ſilẽcio teneret. Deſtinat9 igit̃ fuit Ariſtodes cui ſecrete dixit bonũ eſſe vt cũ claſſibus ſuis Lacedemoꝝ naues vicinas eis ſubiugaret. quia exinde poſſet mari dominari et cõſequẽter Grecis emulari. Nam licet Atheniẽſes greci eſſent. grecos tñ ꝓtunc aduerſarios habebant. Rediẽs igit̃ Ariſtides ad ↄſiliũ: qđ Themiſtides dixerat narrauit. Quo audito: ipſi ſeptẽ ſapiẽtes vnanimit̃ cõcluſerũt. Nõ decet inqunt rẽ iſtã facere. quia & licet ſpeciẽ videat̃ habere prudẽcie: tñ ↄtradicit iuſticie Patꝫ igit̃ ꝙ veteres olim pl9 iuſticiam q̃ꝫ ꝓpriã comoditatẽ amauerũt. Narrat igit̃ Valeri9 li. v. De Corrudio ciro: qui ad euitandũ ſediciones: leges ↄſtituit vt cõſiliũ ciuitatis null9 cũ gladio ĩtraret. Ipſe tñ Corrudius ex lõginquo itinere veniens oblit9 ẽ deponẽ gladiũ quo ꝑcinct9 erat. et ita cõcionẽ intrauit. Cũ igit̃ monit9 fuiſſet de fractione legis: ipſe ſtatĩ ſurrexit: et ſup gladiũ quẽ habebat ĩcubuit ſpõte: malens mori q̃ꝫ iuſticiã ſeu legẽ p eũ violari. Ideo Catho inqt. Patere legẽ quã tuipſe tuleris. Et licꝫ ĩ hoc imitari nõ debeat ꝙ ſeipſũ interfecit. ĩ hoc tñ amorẽ iuſticie quẽ gerebat oſtẽdit. Verũtamẽ exẽpla viri boni: et precipue boni prĩcipes iuſticiã affectuoſiſſime diligẽ debẽt: vt tanq̃ꝫ dies vera equitate luceãt. Cur enĩ antiquitus cõſules Romani pauprimi fuerũt: niſi quia maluerũt iuſticie

fauere: q̃ iusticie detrahẽdo quouis modo ditari. Horũ enĩ pauptatẽ narrat Augustin9 li. iii. de ciui. dei. capitulo. xix. Vnde Valeri9 ĩ suo cõsulatu tã paup extitit vt de recollectis a populo nutriret̃. Narrat insup Vegeci9 libro. iiii. de re militari: q̃ cũ quidã regulus de hostib9 victoriã habuisset: et ad magnos vocaretur honores. Ipse tñ in solita pauptate voluit manere. Insup Augustinus vbi sup̃ de Quintio narrat q̃ de propriis manib9 terrã colebat quando fuit ad ducatũ vocatus. Cũ vero dux fact9 fuisset: solitã pauptatẽ non p̃termisit. Et cõcludit ibidẽ q̃ plures a cõsulatu & senatu repulsi fuerũt. quia munera ꝓ iusticia subuertẽda sũpserũt. Quoniã sicut dicit̃ Deutro. xxi. Domin9 aduersat̃ erga omnẽ iniusticiã. Ceterũ narrat Valeri9 libro. v. et Augustin9 quinto de ci. dei. capitl'o. xviii Quoniã Brut9 ꝓ tribunali sedẽs filiis suis nõ pepcit. Vnde quia Tarquinũ exulẽ reipublice dissipatorẽ reducere volebãt. ideo ꝓprios filios virgis fecit cedi: & securi pcuti. Vñ Virgili9. Natos te pater noua bella mouẽtes. ad patrẽ pulcra ꝓ libertate vocauit. Et Helimand9 historiograph9 narrat de Elyo: qui cũ senex esset: et impatoris exerciciũ exercere nõ posset: ablatũ fuit sibi vt ꝓpriũ filiũ impatorẽ constitueret. Ipse autẽ respõdit. Sufficit̃ inqt debet vt egoipse regnauerim cũ nõ mererer. quia nõ sanguini: sed meritis principat9 debetur. Ideo sapiẽs Ecclesiastes. vii. dicebat. Noli q̃rere fieri iudex: nisi valeas virtute p̃rumpe iniquitates. Ex hiis igitur patet q̃ licet cõmunit̃ homo vincat̃. parcere autem sanguinis amore aut eciam laudis cupidine: vt inqt Augustin9 libro. viii. de ci. dei. capitulo. xv. Nihilomin9 tamẽ veteres omnia iusticie postposuerũt. quoniã ancilla: scilicet omnis fauor atq̃ vtilitas postponẽda ẽ iuri. quoniã impii iudices in corrupcione sua pibũt: percipiẽtes mercedẽ iniusticie: vt dicitur prima Petri secundo.

Capitulum. xii. Quomodo victoria a deo est.

n On in multitudine exercitus victoria belli : sed de celo victoria ē: vt dicit̄ primo Machabeorum. iii. Vnde Moyses manus ad celum leuabat. et ita vincebat. vt dicit̄ Exodi: xvii. Nam sicut in archa homines saluabant̄: eo ꝙ ipsa erat sup̄ aq̄s: Sic eciam si mens cōtemplatiua fuerit ad celestia tendēs. et aquis: id est vanitatibus si prefuerit saluari poterit. Vnde deutro. xx. Appropinquante bello stabit sacerdos ante aciē et sic loquit̄. Nolite metuere: quia dominus noster in medio est vestri. Sic eciā Theodosium fecisse legim9. Quia sicut legitur in historia Romanoꝝ: cum se vidisset a suis hostibus circumseptum: oracionibus vacari cepit: et signo crucis anteposito victor effici meruit. Sed q̄d dicemus de hiis qui in propria virtute confidūt. et archam: id est paradisum ingredi nō curāt. quinymo ecclesiam virosq̄ ecclesiasticos infestāt persecunt̄ & laniant. Tales enim in momēto peribunt. quia dux eorum dyabolus interitum eorum querit. Narrat̄ in historiis preallegatis Romanorum ꝙ quidā dict9 Mascheliʒech romanus quidē prepotens ecclesiam dei violauit: et in ea existens crudeliter extraxit. Ideo turpi excidio interiit. Attēdamus igitur historiam de Achille quam ibidem legim9: de quo fert̄ ꝙ cum Italiam dissiparet: ad eum accessit vir sanctus Leo papa dicens vt inceptam crudelitatem dimitteret, sed papa mortuo interrogatus fuit. Cur pape sic presto obediuisti. Qui respondit ꝙ papa sibi loquente senem reuerendum viderat gladium in manu tenentem. terrore cuius in tantum expauit: ꝙ non obedire non ausus fuit. Itaq̄ ecclesia non debet a pugnatoribus interimi. Vnde narrat Paulus dyaconus libro xii. historiarum suarum. Et Orosius libro: vii. de ormesta mūdi: ꝙ cum Romani a Gottis captiuarentur: illi soli euaserunt qui ī nomine Cristi ecclesiā ingressi

fuerunt. Vnde Gotti Romanos capere poterant. sed ob reuerenciam nominis Cristi in ecclesia manentes liberos dimittebant. Quamobrem Augustinꝰ primo de ciui. dei: Romanorum ingratitudinē increpat: eo ꝙ dicebant nomen Cristi eis obfuisse. et tamen eoꝝ ydola succurrere non valebant. Ideo ipsi in nomine Cristi liberi facti fuerunt. Ex qua historia inferunt aliqui ꝙ ab illo tempore citra principes temporales libertatem in ecclesia malefactoribus concesserunt. Quoniā laus eius in ecclesia sanctorum inquit propheta

Capitulum. xiii. De principum humilitate.

s Vperbia semper petit casū. Nullus igiť principatꝰ stabilis vbi sūpbia regnat. Vnde Geñ. xi. diciť ꝙ homines propter superbiam suam turrim erexerūt. et exinde ipsi qui vnius ydeomatis erant: diuisi fuerunt. Attēdamus enim quoniam supbia diuisit angelos. superbia depressit Neronē. omnis ꝙ sedicio a superbia exordiū accepit. Ideo Seneca Lucillum sic monebat. Cunctis esto benignus. omnes tibi pares facies. īferiores superbiēdo ne contemnes. superiores debite viuēdo non metuas. Vnde in libro de nugis philosophorū de Iulio cesare legitur ꝙ suis militibus nunꝙ dicebat: ite. sed semper venite. quia scilicȝ non solum volebat sibi seruiri: sed eciā seruire ꝓmptꝰ erat. De quo ibidē legitur ꝙ cum quidam veteranus quadam die dum damnaretur coram iudicibus: rogauit Cesarem vt descenderet et iuuaret eum. cui Cesar dedit bonum aduocatum in sui adiutorium. Cui veteranus ait. Ego inquit te periclitante in bello Asiatico non quesiui aduocatū. sed ego pro teipso pugnaui. Vide inquit vulnera que pro te suscepi. Tūc Cesar vidēs vulnera erubuit: et mox ad verbum eius descendit: timens ne superbus aut ingratus videretur. Vnde dicebat. Ille se militem nescit amare qui nō laborat vt militibus carus sit. Insuper Seneca libro quarto de ira.

de humilitate Antigoni regis narrat ꝙ quadā nocte audiens suos milites sibi contradicētes: eo ꝙ Rome ipsius onera maxima differebant. Ipse igitur Antigonꝰ clamdestine descendit: et ipsis nesciētibus quis esset: eos iuuabat in portandis oneribus. Ipsisque tandem dixit. Nunc inquit maledixistis Antigono: cuius vicio in has miserias incidistis. Nunc igitur bene optate ei. quia eius laboribus interuenientibus penam grandem euasistis. Ecce igitur quanta principum humilitas. Sed nunc posco quid dicemus: nisi quia fastum et superbiam querunt. Et principes in suo sceptro gloriantur. Duces in solio. et Imperatores in dyademate gloriantur. Sed reuera vir quantumcunq; sublimis existat: attendere debet illud Iob dicentis. Spiritus meus attenuabitur: & dies mei breuiabuntur. et solū mihi superest sepulcrū. Vnde Ihesus filius Syrach dicebat. Omnis inquit potestas vel principatus breuis vita. Et Golorius philosophus de Alexandro loquēs sic dicebat. O ꝙ friuola gaudia mundi: ꝙ rerum fugigitiuus honor. Nam cui non sufficerat orbis: modico fossa sufficit terre. Hoc enim non attendunt huius tēporis principes. ꝟ in suis fastis assidue eleuant̄ Alexādro similes: de quo narrat Valerius libro: viii. ꝙ quia audiuit a quodam suo comite ꝙ plures mundi essent. Ideo non contentabatur vni mūdo principari. De quo scilicet Alexandro egregius versificator sic ait. Vir bone quid curas res viles res perituras. Nil ꝓfuturas damno qn̄q; futas. Nemo diu māsit in t̄bine: ꝟ cito tn̄sit. Est breuis atq; leuis ī mūdo gl'ia q̄uis. Qui fuit hic imus: hic erit ordine primꝰ. Vn̄ Quītinꝰ n̄arat ꝙ vir quidā canꝰ Alexādro dicebat. Vide inq̄t ne cadas cū ꝑueneris ad culmē ad q̄d peruenire cōtendis. Merito igitur Sapiencie quinto dicitur. Quid vobis profuit: aut diuiciarum iactancia quid contulit. transierunt omnia sicut vmbra. Et Iheremie: xxxi. dicitur.

Statue tibi speculum: pone tibi amaritudines. dirige cor tuum in viam rectã: scilicet humilitatis & gracie. O quam indocta est illa persona que de se presumit: & de vita fragili atque incerta eleuatur. Vnde Innocencius papa superbos sic alloquitur. Cur inquit superbis vermis & cinis. cur diuicias pauperibus dispergẽdas accumulas. Cum propheta dicit. Dormierunt somnum suum et nihil inuenerunt viri diuiciarum in manibus suis. Vite igitur breuitas: & possessionum instabilitas hominem sapientem & humilem reddunt. Posco enim cõmemoremus historiam Valerii. vii. narrantis de quodam rege cui cum dyadema traderetur: diu cõsiderauit quam capiti imponeret dicens: quod dyadema magis facit hominem nobilem quam felicem. quia si quis cogitet quantis sollicitudinibus & periculis dyadema sit plenum: nunquam reciperet. Ita racione principatus non eleuabatur: sed humiliabatur. Vnde Seneca. Alciori inquit rei te non imponas. quia status tremendus atque regentibus peius instat in periculum quam subditis. quia princeps omnes timet. ceteri vero vnum principem timent. Et concludit. Si vero inquit prudens eris: vbique idem eris. et non extollaris laudatus: nec turberis iniuriatus. Capitulum. xiiii. de castitate principũ

p Rinceps incontinens subditorum maculat vitam suo prauo exemplo. Vnde timendum ne luxuriosus princeps subditorum filias & coniuges violat. Magna igitur securitas in domino est si castus princeps extiterit. Nempe viri veteres & celebres castitate florentes: laudis premium vsque huc meruerunt. Queso enim vt Scipionis castitatem memoremus. Narrat enim vegecius libro tercio de re militari: capitulo. x. quod Scipioni Affricano virgo pulcerrima et nobilis adducta fuit. quam licet naturaliter affectaret. nihilominus eam diligentissime custodiuit. Et cum captiua esset: eam redemit. suoque sponso qui non-

dum eam cognouerat: virginem tradidit. Cuius no-
men Allitius. et pro dote nupciali munera grandia pre
buit. Simile eciam de Alexandro legim9. Insuper de
Octauiano legimus in Policrato libro primo: capitu
lo: x. quomodo virgo Cleopatra ad eum accessit. cui9
qꝫ oculus racione pulcritudinis sollicitauit. Verũtamẽ
eius pulcritudo pudicicie nõ obfuit. Vnde poeta. Vul
tus adest precibus: facieſqꝫ intacta porat. Ceterũ Ve
gecius libro quarto: capitulo tercio narrat quomodo
Hanibal vigiliis & abstinenciis corpus suum macera-
bat: per quam abstinenciam extinguebatur. Legimus
insuper abstinuisse Gaium prout narrat Policratus li-
bro quinto: capitulo sexto. Et ideo Ecclesiastici: x. di-
citur. Ve terre cuius rex puer est: et cuius principes
mane comedunt. Beata autem terra cuius rex nobilis
est: et cuius principes vescuntur in tempore suo: ad re
ficiendum subaudi: non ad luxuriandum. Attendam9
enim quomodo amor mulieris eneruauit Sampsonis
potenciam. infatuauit sapienciam Salomonis. fedauit
sanctimoniam Dauid regis: prout ait Ieronimus epi-
stola: xxx. Et subdit. Nec Salomoni sapiẽcior. nec Da
uid sanctior. et tamẽ vterqꝫ a muliere deceptus. Nul
lum enim imperium durabile: nec principatus stabilis
quando regnat in principe libido luxurie. Vnde Poli
cratus libro sexto: capitulo: xii. dicit qꝫ imperium Ro
manum exhaustum est Nerone imperante: cuius gu-
la omnia deuorauit & maculauit. libido exhausit. aua
ricia & superbia cum luxuria exinaniuit. Insuper Ege
sippus libro primo loquens de Anthonio. Ille inquit
scilicet Anthonius non victus est virtutibus tuis.
sed magis victus est moribus suis. Vicit enim eũ Cleo
patra vxor cũ qua maluit vinci qꝫ sine ea vincere. Nũ
quid enim Valerius narrat qualiter vrbs Boliniensiũ
erat optime legim9 regulata. Sed per luxuriam pro-
lapsa est. Et ideo concludit. Quid fedius. quid damno

sius est luxuria per quam virtus atteritur: et sempiterna gloria in infamiam vertitur: animiq3 & corporis vires expugnantur.

Capitulum. xv. De moribus principum.

d Icit Augustinus primo de ciui. dei. capitulo xxi. et narrat versum poete dicentis. Moribus ātiquis res stat Romana. Nam q̄diu Romani morales fuerunt: tam diu orbi prefuerunt. Vnde idem Augustinus libro quinto de ciui. dei. capitulo xiiii. verba Cathonis narrans dicit. Nolite inquit estimare maiores vestros armis rempublicā augmētasse. Nam si ita esset: vobis adesset equorum armorūq3 copia. res igitur publica augeretur. sed rempublicam libido cōtaminauit. auariciaq3 opulenciis priuauit. Nā quia laudam9 diuicias: sequitur inercia. Ideo iuxta bonos et malos nulla differencia datur: omniaq3 virtutis et tanq3 premia ambicio possidet. Hec in effectu dicit Augustinus. Ex quibus verbis concluditur q̄ morales virtutes rempublicam manu tenuerunt. Atq3 exinde colligitur q̄ vita spiritualis in huiusmodi moribus consistit & roboratur. Vnde Augustinus libro primo capitulo: xxxiiii. loquens de Scipione dicit q̄ non censebat ille: scilicet Scipio rempublicam esse felicē ruentibus moribus. Et eodem libro: capitulo secundo. Et Romani inquit deciderūt: non murorunm casu: sed morum defectu. neq3 ignibus eorum tecta ardebant. sed corda cupiditatib9 inardescebant. atq3 presidendi pocius q̄ corrigendi voluntas romanos contriuit. Et qa quasi homo ciuitas est. huius value sunt sensus. ciues q̄ vires siue anime: quibus imperat voluntas. Debet igitur tanq3 ciuitas moribus ornari. Quia sicut ait Seneca epistola: xl. Mos est mentis habitus ex quo singulorum operum assiduitas manat. Item Policratus libro quarto capitulo tercio dicit q̄ a virtutibus fiunt mores. et a moribus virtutes acquiruntur. Sed quia

multi vicia: prauos mores nõ credunt propter assiduitatem: vt ait Seneca libro de vita beata. Ideo absq pudore homines criminibus seruiunt. virtutesq non curant acquirere. Et concludit idem Seneca q aliter est agendum in via morum: & aliter in via pedum. quia in moribus non est tuta via: quam sepius multi sequũtur. sed in via pedum frequenter contrarium est. Et si mores congruunt sapienti: maxime tamen principi. Sed queso inquiramus: vnde principum corrumpuntur mores. Est ideo enim q fastus & superbia hoc faciunt. Nam si princeps humilis existeret: moribus floreret. sed superbia tollit sensum: moresq corrumpit. Vtinam attenderẽt principes verba Darii loquentis Alexandro. Vnde fertur in historia Alexandri qualiter Darius vulneratus et in lecto positus Alexandro dicebat. Fili Alexander vt plenius tua sapiẽcia nouit: totus mundus in corrupcione positus est. Sic enim diuina prouidencia a principio ordinauit vt nihil esset constans vel firmum. sed totum variacioni subiectum Cum autem quis ad dominii ascendit culmen: vt non iam hominem: sed deum se existimat: mox ad ima ruit Et dum eius casum se meruisse nouit: et deorum benignitatem inuocauerit ne laqueum dissipacionis incurrat. subito deorũ misericordia subleuatur. Et subditur. Considera inquit fili mi quid fui heri: & quid sum hodie. Heri nãq rex regum & dominus dominancium vocabar. et nunc absq potestate lugeo. quia vana supersticione seductus diis volui assimulari. Consideranda eciã est ipsius Nabuchodonosor historia: qui dum eleuaretur corruit. sensum perdidit. et tanq brutum cum feris vixit. Tamen humiliatus postmodum restitutus fuit. Ideo propheta dicebat. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Absit igitur superbire propter bona que in mundo sunt: in quibus nulla securitas est. Vnde Bernhardus. Nusquam securitas est:

neq3 in celo neq3 in terra: neq3 in paradiso. Nāq3 de celo cecidit angelus de sede maiestatis. Adam cecidit de paradiso voluptatis. Et de mūdo cecidit iudas de sto la sanctitatis. Humiliemur igitur considerantes diei finalis terrorem. Vnde Gregorius. Tūc inquit erit superius iudex iratus: inferius chaos horrendum: a dextris peccata accusancia. a sinistris infinita demonia ad supplicia trahencia. Interius erit consciencia vrēs: & exterius mundus ardens. Quid igitur faciet peccator Nam latere impossibile erit. et patere horribile. Ecce quanta humilitatis occasio. De quodam rege legim9 in legendis sanctoꝝ: qui cum vidisset duos Cristi pauperes: de curru descendit vt ipsos honoraret. Quod videns frater eius ipsum increpauit dicens ꝙ non decebat regem sic humiliari coram pauperibus. Quo audito rex iussit suis preconibus vt eum citarent cum familia & liberis. quod videns ille qui regem reprehenderat: cum habitu humilitatis coram rege accessit cū liberis & familia. Quem cum vidisset rex ait. O inqt stulte preconem fratris timuisti. et licet non peccaueris: tamen te humiliasti ad verbū preconis fratris tui vterini. Nunquid igitur precones pocius Ihesu cristi pauperes formidari & reuereri debemus: cū de ipsis veritas ī euāgelio veritas dicat. Qui vos honorat: me honorat. et qui vos spernit: me spnit. et qđ vni ex minimis istis feceritis: mihi fecistis. Humilis igitur nostra mens existat. nullum spernat: sed futurum iudicii terrorem concernat. Vnde Ieronimus. Siue comedā: siue bibam: semper illa vox vt mihi videtur resonat in auribus meis. Surgite mortui venite ad iudicium dei Quia tamen domini & principes fastum et superbiam amant. ideo in suis auribus si resonaret vox Zophonie prophete: humiliarentur. Dicit enim Zophonias capitulo primo loquendo in persona dei. In illa inquit die visitabo super principes et super filios regis: et super

omnes qui arroganter ingrediuntur super limen ini-
quitate & dolo. Et sequitur. Dispierunt omnes in-
uoluti argento. et qui dicunt in cordibus suis: non be
ne faciet dominus. Et sequitur. Fortitudo eorum in
direpcionem erit: & domus eorum in desertum. edifi
cabunt domos: & non habitabunt in eis. plantabunt vi
neas: et non bibent vinum. Et subditur. Conturbabo
homines et ambulabūt ceci: quia domino peccauerūt.
et effundetur sanguis eorum. sed argentum & aurum
eorum non potest eos liberare in die ire domini. Vti-
nam principes talibus verbis corrigerentur: moribus
q̄ suis rempulicam dirigerent exemplo Titi: de quo
legitur: qui tam modeste rempublicam rexit: vt de so
la clemēcia argui posset. Vnde mores principum pul
cerrime suadet Seneca libro de quatuor virtutibus:
capitulo tercio. Impone inquit concupiscencie frenū.
ede citra saturitatem. bibe citra ebrietatem. obserua
ne in conuiuio aut in aliqua cōmunitate hos damnare
videaris quos non imitaberis. nec deliciis tibi presen
tibus inherebis: nec non absentes desiderabis. Et se-
quitur. Odibilem hominem facit risus: superbos ela-
tos: ac eciam malignos & furtiuos. Si igitur risus io-
cos exigit. hos tamen dignitatis sapiencie gere. sit tu-
us incessus sine tumultu. et quies sine desidia. adula-
ciones euita. nō acerba: sed blanda verba timebis. esto
viciorum tuorum fugax. aliorū vero nō curiosus scru-
tator. docencium esto facilis auditor. requirenti facile
responde. superiores recte viuendo non timeas. senior
esto iudicio q̄ sermone. vita q̄ vultu. clemencior esto
fame bone: neq̄ tue zizanitor: neq̄ aliene inuidus. ad
iram tardus. ad misericordiam pronus. in aduersis fir
mus. in prosperis cautus. que nosti sine arrogancia po-
stulāti cōmunica. et que nescis sine occultacione igno
rancie tibi postula impertiri. Hec enim omnia licet non
eodem ordine: documenta sunt Senece vbi supra. qui-

bus modestia & morum honestas suadetur que principibus maxime pertinere dinoscitur. Nam teste Ysidoro. ix. Ethimologiarum. capitulo tercio. Rex dicitur a regendo. nec est rex qui nō regit. In principibus igitur non ambicio: sed de subditis cura esse debet. Nam teste Gregorio. xi. in mora. Hii principes vocātur qui cogitacionibus principantur. Et ibidem. xxvi. Illi enī principes sunt qui elacionis gloriam inclinant. qui liuores mitigant. furores extinguūt. qui temptacionibus non cōsenciunt: sed regendo preesse nouerunt. Vnde Oracius in carmine lirice: sicut narrat Augustinꝰ quinto de ciui. dei. capitło: xiii. dicēs. Lacius regnas auidum domando spiritum. Et Claudianus loquendo ad Theodosium dicebat. Licet inquit late domineris si tamen praua cupis. si duceris ira: seruicii iugum pacieris. Si autē tollis & leges interius feras: tunc omnia iure tenebis. Insuper de Valerio imperatore octuagenario legimus cum adhuc virgo esset: & sue felicicatis premia recoli audiret: tunc ait. De vna inqͭt tantūmodo victoria glorior. et requisitus que fuisset. Illa respōdit. quia inquit inimicorum dominia: scilicet carnem meam domaui & superaui. Hoc enim narrat Valeriꝰ ī quodam suo paruo tractatu. Illi igitur reges sūt qui se regere nouerunt. Vnde Gregorius moꝝ. iiii. Illi inquit regnant qui corpora sua regere sciunt. qui desideria temperant: & cogitaciones legibus regulāt. Et ideo ve terre cuius rex puer est. Scribitur Ecclesiastici. xi. Nunc tamen principes seipsos regere non curant: & regna regere se iactant. Et qui suos inimicos se vincere dicunt: modica temptacione vincuntur. Vnde Seneca epistola. lxxxxvi. Multi inquit hostem vincunt. sed vincuutur cupiditate. et cum agere videantur: eciam tamen ipsi aguntur. Et epistola centesima de Alexādro loquens ita dicebat. O inquit victor tot regum atqꝫ populorum ira atqꝫ tristicia succubuit. Et

omnia pro se in sua potestate habebat. sibi tamen imperare maximum imperium est. Insuper Ecclesiastici. xxxviii. Si vis inquit omnia subicere: subice te racioni. Multos enim reges si te rexerit racio. ab ipsa enim discis quid & quemadmodū aggredi debeas. Et epistola. c. xvi. Animus inquit noster modo est rex: modo tirannus. Nam rex est cum honesta petit atq corporis salutem querit. Sed tunc tirannisat quando turpia iubet & iura contemnit. Vnde Augustinus quarto de ciuitate dei. capitulo tercio concludit: ꝙ qui peccat: seruus est tot dominorum quot viciorum. Nā melior est qui dominatur animo suo expugnatore vrbiū: vt scribitur Prouerbiorum. xvi. De bono igitur rege potest dici illud Prouerbiorum secundo. Rex qui sedet in solio iudicii: dissipat omne malum intuitu suo.

Capitulum. xvi. De largitate principum.

VT dicitur Prouerbiorum. xix. Diuicie erogate addunt plurimos amicos. Et Policratus libro tercio capitulo: xviii. narrat qualiter Titus racione liberalitatis factus fuit amabilis: atq sui patris auariciam tanta liberalitate curauit vt tota eius complacencia in largiendo foret. et tāto animo munera dare affectabat ꝙ vltra posse dona promittebat. Et cum redargueretur dicebat. Nemo inquit a facie principis debet recedere tristis. Vnde cū quadā die nihil contulisset dicebat. O amici mei hunc diem perdidi. Nullum enim vicium deterius auaricia: signanter in principibus: vt ait Tulius libro primo de officiis: capitulo. xxiii. Nempe largitas facit principes famosos et claros: vt ponit ibidem Tulius capitulo. xviii. Et Boecius primo de consola. capitulo quinto dicit ꝙ claros largitas facit. Moraliter igitur auferenda est auaricia de cordibus vt celestis glorie claritatem promereamur. Nam sicut liberalitas in seculo reddit homines famosos. sic largicio in Cristi nomine facta facit rape

re celos. Reprobande sunt tamen plurimorum princi
pum largiciones stulte. Vnde Seneca libro primo de
beneficiis: capitulo secundo. Respiciende sunt inquit
facultates quas prestamus: atque persone quibus damus
Et reprobat largitatem Alexandri qui dedit vrbem
cuidam elemosinam petenti. Et cum ille diceret quod si-
bi talis fortuna non conueniebat. Alexander respodit
Non curo inquit quid te recipere deceat: sed quid me
dare congruit. Hec vox inquit Seneca regia videtur &
animosa: sed est stultissima. quia decet considerare quod
cui: quando: & quare largimur. Item Seneca ibidem
de nimia cupiditate redarguit Antigonum. Cui qui-
dam cum peteret talentum respondit: quod plus petebat
quam decebat habere. Ille igitur videns se repulsum pe-
ciit denarium. Cui Antigonus. Non decet inquit re-
gem tam modicam rem dare. Itaque pro cauillacione
nihil se daturum conclusit. Si igitur Alexandri indi-
gesta reprehenditur liberalitas. pocius Antigoni de-
testanda est cupiditas. Nempe Tulius libro primo de
officiis: capitulo: xvii. dicit quod largitas debet exerceri
cum intencione ordinata: non ad iactanciam & pompam
sed ad profectum suscipiendum. Nam fatuam largicio
nem sequuntur rapine. Itaque non sua sed aliena distribu
unt. Vnde Ambrosius libro primo de offi. Non est in
quit largitas si largieris vni: et alteri extorqueas. Et
subditur. Perfecta inquit largitas est necessitatibus
singulorum occulte subuenire: vt liberalem laudet os
pauperis: & non labia propria. Nesciat sinistra tua quid
faciet dextera tua. Mathei sexto. Et tulius libro pri
mo de officiis. capitulo. xiiii. Ea inquit liberalitate vta
mur que prosit amicis. noceat nemini. Nihil enim libe
rale est quod non est iustum. Insuper Seneca libro pri
mo: capitulo. xiii. de clemencia. Non est inquit libera
lis qui est de alieno liberalis. Ceterum non sufficit de
suo dare proprio: sed congruit hilariter & libere dare

Vnde Seneca libro primo de officiis: capitulo. vi. Beneficium aspere datum vocat panem lapidosum: quē esurienti capere necessarium est: tamen acerbum. Vnde Valerius libro quinto: capitulo primo narrat de legatis Carthaginensiū: qui cū venissent Romam ad redimendum suos captiuos: peccuniam grandem detulerunt. sed Romani captiuos exhibentes peccuniam respuerūt. vnde Carthaginenses Romanorū famam preconisabant dicentes. O magnificencia gentis Romane. nam beneficium accepimus quod nunquam dedissemus. Vnde per liberalitatem Romani famam atq; dominia sibi conquestarunt. Sic pariter pauperibus Cristi bona erogantes: regnū celorum sibi acquirunt. Itaq; liberalitas decens est in principe maxime. nihilque turpius in ipso auaricia. Vnde Innocencius sic dicebat Quid inquit prosunt tibi o frater diuicie. quid glorie quid leticie: cum non liberent hominem a morte. non defendunt a verme. non eripiunt a febre. Ecce qui iā sedebat gloriosus in aula: modo iacet despect9 in tumba. et qui vescebatur deliciis in cenaculo: modo consumitur a vermibus in sepulcro. Et subditur. Timeant igitur diuites illud Iacobi. Agite nunc diuites penitenciam. plorate in miseriis que aduenient vobis cum dicetur. Diuicie vestre putrefacte sunt. et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. aurum & argentū vestrum vastauit erugo. et in nouissimis diebus thesaurisatis vobis iram domini. et in luxuria enutritis corda vestra. Pauperes igit̄ Cristi fame perierunt: quos nō subueniendo occidistis. Et ecce sanguis eorum clamat ad dominum de terra: et dicit. Vindica domine sanguinem nostrum. Hec Innocencius. Nec tamen pena cōminata animum ab auaricia debet reuocare. quinymo secundum dictamen racionis honor preferri debet vtilitati. Vnde Valerius libro sexto narrat qualiter Alexander postquam habuisset victorias contra

Darium: sibi Darius misit legatos postulantes vt fili am eius cum ducentis milibus talentis auri in vxorē acciperet. atꝗ partem regni sui cum hoc. quod facere Alexander recusauit. Quod cum vidisset quidam prī ceps de familia Alexandri Permeon dictus dixit. Si ego inquit Alexander essem: huic oblacioni consenti- rem. Cui Alexander respōdit. Si ego essem Permeon acquiescerem. quia cum sum Alexander: ideo non ac- quiescam. Ex qua historia colligitur ꝙ Alexander po cius honorem ꝙ̄ cupiditatem amabat. Nempe auari- cia signanter in principe pessima est. Ideo Apostol9 di cebat. Nec auaricia nominetur in vobis: que est idolo rum seruit9. Et Ecclesiastes: xv. dicitur. ꝙ diuicie cō gregate in malū domini sui pereunt in afflictione pes sima. Ideo Catho. Dilige denarium: sed parce dilige formam. Quia scilicet peccunia non ad cupiditatem: sed ad necessitatem exquirenda est.

Capitulum. xvii. De paciencia principum.

e Xemplo apostoli secunda Corinth. iiii. dicen- tis. In omnib9 inquit tribulacionem patimur. sed non angustiamur. aperiamur: sed nō desti- tuimur. persecucionem patimur: sed non delinquimur Fratres confortamini ī domino & ī potencia virtutis eius. Scribitur ad Ephesios sexto. Attendamus quan ta fuit ī antiquis paciencia animi atꝗ constancia. Nar rat enim Policratus de cesare Augusto libro tercio: ca pitulo: xvi. ꝙ mire paciencie fuit. Vnde dicebat ꝙ vir habere debet in auribus diligēciam. in lingua tacitur nitatem: & in animo quietem. Hec enim didici a iuuē tute mea. Vnde Gregorius secundo moralium dicit ꝙ princeps refrenare debet impacienciam ex considera- cione paritatis sue cum illis quibus preest. Vnde Se- neca libro primo de clemencia dicit ꝙ princeps debet cauere iracundiam que deformat hominem exteriorē et cōfundit interiorem. Quapropter Seneca libro pri

mo de ira. Nihil inquit eque profuit iratis sicut intueri suam difformitatem. Nam ira faciē turbat. ora pulcerrima defedat. curuos vult9 ex tranquillissimis reddit. omnisq; decor relinquit iratos. Et ideo vt ait Sixtus q; iratos profuit aspexisse speculum: vt imago repercussa ostenderet homini suam difformitatem. Quoniam ira iusticiam dei non operatur: Iacobi primo. Decet igitur in tribulacionibus constanter manere: vt sit fortitudo & decor indumentum eius. atq; verificetur illud Ecclesiastici. xlvi. Vsq; ad senectam permansit illi virtus. Etenim in libro de vita cesaris legit̄ q; Cesar pacientissimus fuit. atq; de sibi dictis iniuriis vindictam non egit: sed dissimulauit. atq; cum suos aduersarios subiectos habebat: sepius pepercit. Nam vir nobilis audiens improperia: debet cogitare eorum stulticiam seu ignoranciam: vt ponit Seneca libro tercio de ira: vbi narrat q; cum Imargines historiarum scriptor quedam contra cesarem scripsisset: monuit cesar q; sermone moderaciori vteretur. quod facere renuebat. nec tamen cesar se vindicauit. sed solum domum suam interdixit. Et ideo concludit Seneca. Non qui offendit fecit quod voluit tanquam inimicus. sed qui prudēs erat aliene stulticie remisit. Insuper Seneca de mira paciencia Antigoni narrat ibidem. qui cum multa improperia audiret dicebat q; militem decebat non solum certare baculo: sed eciam animo. Viriliter igitur agite: & confortetur cor vestrum omnes qui speratis in domino: Iuxta prophetam. Quid prodest ira: animum suum affligere. Qui enim sapiens est: discit pati nec de leui mouetur.

Capitulum. xviii. De legibus principum.

[S]ine legibus pollicia regulam nescit. Vnde Romani suis legibus suā polliciam sublimarunt: vt ponit Policratus libro sexto: capitulo. xii. Et Tulius in prima sua rethorica libro primo ait: q;

omnes leges ad comodum reipublice referende sunt. Et sicut medicina corpori ꝓdest. sic reipublice leges. Insuper Ambrosius in suo exameron: omelia quinta dicit ꝙ reipublice est vsus esse cōmunes atqꝫ obseruari deuocione cōmuni. patres reuereri quorum cōsilio respublica gubernetur. nec tamen leges sunt quibus mala imperantur. Quoniā lex est recti precepcio: prauiqꝫ depulsio. vt ait Tulius de natura deorum. Vel lex est ius scriptum asserens honestum: probibens contrarium: vt ait Gracianus. Nam lex est interpres equitatis: rerūqꝫ diuinarū & humanarū compos: vt ait Crisippus. Ea propter veteres legibus pollicias regularunt. Sicut Solon & Ligurgus. Sed crescentibus viciis leges perierunt. vt ait Seneca epistola. lxxxxiiii. Vnde Augustinus libro primo de ciuitate dei. capitulo: xvi. Et Agellius libro primo narrat ꝙ apud Athenienses leges Solonis in asseribus ligneis incise erant vt sempiterne manerent. Nam leges sunt sicut capistrum vel frenum: vt ait Crisostimus super Iohānem: omelia. xxxvi. Nunc tamen vnusquisqꝫ voluntatem ꝓ lege capit. Abusio tamen maxima est: populus sine lege: vt dicitur in tractatu de. xii. abusionibus. Ille populus sine lege est: qui licet legem se habere profiteatur. diuinam tamen censuram non imitatur. Quia teste Augustino libro quarto de ciui. dei. capitulo sexto Omnis lex est inanis: nisi ipsius censura diuine legis imaginem gerat. Quapropter diuina sapiēcia prouerbiorum: viii. ait. Per me inquit reges regnant. et legum conditores iusta discernunt. Fidelium igitur ciuitas lege diuina reguletur. quia tunc ciuitas est dei: quando rex est veritas. lex est caritas: et mod9 ē eternitas Inquit Augustinus epistola quinta. Sed ciuitas tunc est dyaboli: quando rex est mendacitas. lex est īpietas. et modus est instabilitas. Huius enim ciuitatis ciues sunt impii homines: qui lege diuina relicta: vti-

litatē equitati preferunt. Sed lex diuina licet sit vna omnibus. tamen sufficit ꝙ multiplex est in fructu & virtute. Vnde Iob. xi. Multiplex lex eius. Ipsam tamē plures sufficere non putant: aut ipsius obseruanciam spernunt. sicut Athenienses qui licȝ haberent optimas leges. maluerunt tamen suis moribus ꝙ legibus vti: vt ait Valeriꝰ libro quinto: capitulo tercio. Tales enī sūt sicᶜ tele aranearꝫ que animalia infirmiora detinent sed validiora abire permittunt. quia tales condunt leges quas iubent obseruari: sed ipsi obseruare nolunt: ꝓ vt ait Valerius libro septimo: capitulo primo. quia eorum leges solū pauperes opprimūt: & diuites in suis maliciis non puniunt: Iuxta illud prouerbiorum: xvii. Qui iustificat impium: & condemnat iustum: abhominabilis est vterqꝫ apud deum. Legibus igitur ipsius Cristi regulemur in presenti vita dum viuimus.

Capitulum. xix. De consilio principum.

p Rinceps abqꝫ cōsilio plebē faciliter dissipabit Nulla enim pollicia absqꝫ cōsilio prosperari potest. Vnde Tuliꝰ libro de officiis capitlᵒ: xxii Modica inquit sunt arma foris: vbi consilium interius fuerit. Et ibidem concludit ꝙ ciuitati Atheniensium plus profuit consilium Solonis ꝙ victoria Themistidis. Insuper Seneca de tranquillitate animi circa principiū dicit ꝙ ille solꝰ reipublice nō ꝓdest qui de pace vl̄ de bello curat: ſ ꝗ iuuentutē exhortatur atqꝫ bonis preceptis virtutem instituit: atqꝫ ruentes ad luxuriā seu pecuniam retrahit. Et Tulius libro de senectute: capitulo tercio: consules comparat illis qui regunt nauem. Sana igitur & matura imitāda sunt consilia que in senibus reperiuntur vt frequenter. Vnde Roboam dereliquit consilium senum: et iuuenum adhesit consilio. et ideo regnum amisit: vt dicitur quarto regum: xii. Nam in antiquis est sapiencia: vt dicitur Iob: xi. Narrat enim Valerius libro sexto: capitulo primo de

quodam sene: cui iuuenis minabatur dicens. Plures inquit gladios habeo. Senex autē respondit. et ego multos annos. quasi diceret. ideo te non timeo. Insuper Augustinus epistola: xviii. ad Diriscorum narrat de Themone philosopho qualiter habitu simplex erat. accidit tamen vt rogaretur qualiter vellet canere cum lira: sicut olim facere mos erat. qui recusauit se nescire dicens. Cui mulier quedam ait. Quid igitur nosti. Respondit. Rem inquit publicam ex parua noui facere magnam. Non igitur leuia sed matura sunt querenda consilia. Quia teste Tulio libro primo rethorice: capitulo: xxiii. Prudentis est bene consiliari. Et cōmentator dicit quod bona consiliacio est habitus coniecturatiuus secundum raciocinacionem operabilium. Et bonus cōsiliator dicitur ille cui talis habitus inest. cuiusmodi est homo iustus & sapiens. Vnde sexto ethicorū dicitur quod homo est naturaliter consiliatiuus. non tamen quicunque: sed qui sapiens est ille consulere nouit. A sapiente igitur perquire consilium: vt dicitur Thobie quarto. et non ab insipientibus: vt dicitur Ecclesiastes: viii Cum stulto consilium non habeas: vt dicitur ibidem. Vnde Prouerbiorum: xxiii. Astutus omnia agit cum cōsilio. Et Seneca in tractatu de virtutibus sic inquit. Si prudens esse cupis futura prosperitate. et quomō possunt contingere: animo intende. nihil tibi subitum sit: sed totum ante prospicias. Qui enī prudens est nō dicit. Non putaui hoc fieri. non enī dubitat: sed expectat. non suspicatur: sed cauet.

Capitulnm. xx. De militibus.

[M]ilitibus eo pacto virtutes competunt quo milites interpretari volunt. Miles enim vir est quasi ex mille electus. Sed qualis electio erit nisi virtutibus floreat ipse qui tot homines precellit. Militibus igitur virtutes competunt tam corporis et mentis. vt corpus in bellis valeat: et mens bona proui

dencia dirigatur. Et quanq; omnem virtutem militē habere decor esset. quasdā tamen sibi congruere legi- gimus. Decet enī militē fore strēnuum & promptum ad licitos & honestos labores: Iuxta illud Quintiliani causa sexta. Labori oportet insistere vbi effectus pro- mittitur. quia naturalis est fauor pro laborātibus: vt inqt idē Quītilian9 li. iiii. de oratoria īstitucione. Vn de Seneca ad Lucillium. Generosos animos labor nu- trit. nec est viri timere sudorē. Nā mollicies est fuge re laboriosa: vt inquit Aristotiles tercio ethicorū. Va- stant ergo milites huius tēporis: in quibus nō strēnui tas: sed mollicies est. Loco galee pileum castoreū acci piunt. Pro lancea baculum sceptro similem. pro armis vestes rubricatas & politas. et omnem milicie laborē ad voluptatem transtulerunt. Verūtamen teste Vir- gilio in Georgicis: libro primo. Labor omnia vincit. Et Math. in Thobia. Est carnis cultura labor caro nu da labor. Fit sterilis spinis obsita messis inops. Vere autem milites ociosi ad labores tardi. Nam teste Vale rio libro: viii. Ocium industrie maxime videtur con- trarium. Itaq; milites exercicio frequenter debēt abi litari: vt laboribus subesse non ita timeant. Nam teste Gamfredo in poe. Ars tritos: vsus promptus mutacio reddit. Artifices aptos tria concurrencia sūmos. Et Ouidius quarto tristium. Ingeniūq; meū longe rubi- gine lesū. Torpet et est multo q̄ fuit ante min9. Fer- tilis assiduo si non remouetur aratro. Nil nisi cum spi nis gramen habebit ager. Contulit ingenium penitē- cia longa maloꝝ. Que verba īnuunt: exercicio indige- re volentem fieri virtuosum: eum precipue cuius va- cacio milicia est. Vnde magister Zeylo. Laborare ne cesses: aderunt post semina messes. Post lacrimas ris9 post exilium paradisus. Fle si solari: ieiuna si saciari. Da si ditari serui si vis dominari. Vnde Tulius ī tus. questionibus: libro primo. Grecoꝝ inqt puerbium est

Quam quisqꝫ nouit artem: in hac se exerceat. Erube-
scant igitur nobiles pigri & pusillanimes quibus non
est mos prelia: sed edia sequi. Non irruunt contra ho-
stes: sed proximis emulanẽ. Castra vi nõ capiunt: sed
feminas & puellas violare non metuunt. vitam nõ ex-
ponunt pro reipublice defensione. sed pocius breuiant
dies ex gula & cõmessacione. Non petũt naues vt trã
seant flumina: sed nauium vite odorifera poscunt bal-
nea. Non se vento exhibent aut pruine. sed vmbram
domiciliorum sectantur. Hiis enim modis exercicium
milicie pretermittunt. Rursus militantibus congruit
vt sint fideles. In hoc enim milicia fundata est: vt nul
la fraude vitupereẽ. Vnde in prouerbiis sapientum di
citur ꝙ eciam hosti congruit tenere fidem. Qui enim
fidem ꝑdidit: nihil potest vltra perdere. Et Quintilia
nus causa tercia. Non habet inquit causam loquendi:
cui credi non potest: aut cui ablata est omnium verbo
rum fides. omnisqꝫ sermonis auctoritas. Abscedãt igi
tur hii qui se dicunt nobiles: et tamen fraudibus infi
delitatis sua prelia exercent. quod promittũt: minime
tenẽt. Verũtamen teste Tulio libro primo de officiis:
Fundamentum primum iusticie est fides. Et Seneca
ad Lucillium epistola. lxxxviii. Fides est sanctissimũ
humani pectoris bonum. nulla necessitate cogitur ad
fallendum. nullo premio corrũpitur. Vnde refert Va
lerius libro septimo. ꝙ cum Fabius pactionem cũ Ha-
nibale fecisset: vt captiui mutuo redimerentur: & nõ
necarenẽ. accidit vt Hanibal multos ex suis recepisset
quos redimere vrbs Romana recusauit. et ideo arũ
cum frumento vendidit vt Hanibali parcium pactum
fideliter transmitteret. Vnde Valerius libro. viii. Bo
ne fidei venditorẽ: nec cõmodoꝝ spem augere: nec in-
cõmodoꝝ cognicionẽ obscurare oportet. Et libro: ix.
Occultũ & insidiosũ malũ est perfidia: cuiꝰ vires sũt
mentiri & fallere. nephariisque vinculis circũdat. et

tantum incomodi fert humano generi: quantum salu-
tis bona fides prestat. Nihilominus teste Salustio in
Iugurtino. Paucis carior fides q̃ pecunia. Omnes ete
nim fideles esse honestū est. Illos tamen precipue quo
rum status militaris. quoꝝ vacacio est rempublicā de-
fendere. Nempe tales si fidelitate careant: nimirum
si eoꝝ hostes fidelitatem eis non teneant. Itaq̃ perdi-
cio vtranq̃ partem pugnācium fugabit: vnam vi. aliā
ꝓdicione. Et sic absq̃ fidelitate nulla fiet defensa. sed
vndiq̃ gigneť offensa. Audiui etenim sepius quoddā
genus hominum fidelitate carere. Mirum est igitur
oppositi milites fidelitatem in eis expectant. Infini-
tis nempe ꝓdicionibus fraudati sūt ab eis: in quibus
cōfidere non cessant. Vnde Tulius in rethorica prima
Sūma inqt clemēcia est in eoꝝ fide spem habere: quo
rum perfidia tociens deceptus sis. Heu heu nusquam
tuta fides Inquit Virgilius quarto Eneid. Et Luca
nus. Nulla fides regni sociis. Et subdit. Nullis credi
te. Et Ouidius libro de ponto. Et cum fortuna stat ca
ditq̃ fides. Quia scilicet multi extra manus hostium
positi: promissa obseruare contendunt. Nihilominus
nulla grauior est infamia: nullum peius infortunium:
q̃ infidelitatis habere nomen. Nec sapiens miles tan-
tum odit hostes fideles: quantum cōmilitones infide-
les. Vnde Ouidius libro primo de arte amandi. Red-
dite depositum pietas sua federa seruet. Et Lucanus
libro: viii. Ardua quippe fides robustos exigit annos
Tanquam diceret: ꝙ robustus animus fidelis est. sed
fragilitatis & nimie iuuentutis est frangere fidem.
de qua Arator libro secūdo. Hec ē vera fides quā lex
imitať amoris. Mediisq̃ tenebris atq̃ radicata fides.
Fit laurea iusti s ex precio quod terror agit. Mensu-
raq̃ virtus crescit in aduersis. Que verba nihil aliud
sonant: nisi ꝙ nulla ex causa frangenda est fides. sed fi
delitas in aduersitate probatur & crescit. Et sicut mi-

lites fideliter obseruare debent quod promittunt. Ita attendere debent ne a captiuis aliud ipetrant qd infi delitatis occasionem exhibere possit. Attendāt eciam ne mala occasione quosq inuadāt. Nam genus infidelitatis est nō solum a pmisso recedere: sed eciam friuo le aliis insidiari: aut proximos pre aliis emulari. Hesi to enim an titulo prauo pugnātes in hostibus fidelita tem reperire mereantur. aut vtrum pmissa obseruare teneantur. Sic enim estimo vt quanq arbitror fidelitatem semper bonam esse atq laudabilem. Quia quicquid non viciosū pmittitur: iure tenet. Nihilominus tamē iusto dei iudicio fit: vt qui inique & absq racione preliantur: in promissis decipiant. Itaq estimo hoc illos mereri. difficile est tamē vt credā alios in pmissis non teneri: vbi pmissum vicio caret: vt prefertur. Estimo eciam q consciēcia hos nō obliget. Hoc tamē vult milicia vt fidelitatem in omnibus obseruare nominetur. Attendant igitur milites vt iuridice prelia suscipiāt. Vnde Ouidius libro de arte amandi. Iudice me fraus est concessa repellere fraudem. Arma q iarmatos sumere iura sinunt. Et libro primo sine titulo. Sepe sepatus inuadere pficit hostes. scilicet iuridice Et libro secundo. Pigra reluctanti cessat in hoste manus. Et tercio tristium. Pugna suum finem cum iacet hostis habet. Attēdat autem miles ne de se aut in suis confidat. eciam ius si habeat. Quia teste Cathone Victorem a victo sepe superari videmus. Et Claudianus i maiori. Sepius icaute nocuit victoria turbe. Sit eciā miles animosus i iure suo: Iuxta illud Ouidii i epistolis. Nō faciūt molles ad fera tela manus. Certamē premia magna mouet. Milites igit iure suo faueāt fideliterq prelianē. alienoq iure minime derogēt: ne ifidelitas inde oriatur. Que enim tibi milicie gloria si patriam propriā inuadis. si ex ira vel superbia preliari concitaris. aut si pprio opere vinceris. aut si maius

damnum ex casu q̄ʒ comodū ex victoria sperare videa-ris. Nomine enim comodi nō solū facultates: sed eciā famā & honorem intelligi puto. Nempe qui ex predictis causis prelia susceperunt: quoꝝ opus iure laudeqꝫ caret. Quia teste Tulio ī Anthonium. Omnino nulla causa iusta est cuiqꝫ contra propriū pugnare. Et idem Tulius pro Marcello. Iracundia inquit & sup̄bia consilio inimica est. Cuius occasione prelia fieri non debēt Rursus in ꝓuerbiis sapiētum dicit̄ ꝙ bis punitur qui ꝓpriis perit. Diu igit̄ preparādum bellum est vt vincas. Ceterum Suetonius libro secundo de: xii. cesaribus: Augustus inqt cesar preliū suscipiēdum omnino negauit: nisi emolimēti maior spes q̄ʒ damni met9 ostēderet̄. Hiis itaqꝫ allegacionibus clare patet pugnam iusta racione tantūmodo assumi debere. Itaqꝫ felicitas nō solū in ꝓmisso: sed eciā in aggressu circūspiciēda ē.

Capitulum. xxi. De fidelitate militum.

Ilicia dedecus patitur: nisi fideliter exerceat̄. Et in milite nil pulcrius est q̄ʒ fides eius: non solum erga homines: sed eciam maxime attēdere habet vt sua milicia deo subseruiat. Null9 enim miles tantum principi: quantum deo tenet̄. Attendāt igit̄ milites dominis suis fideles vt sint: deo non tamē neglecto debere existere. Vnde Policratus libro primo: capitulo quinto dicit ꝙ duo sūt precipua ī milite. scilicet electio. & sacramentū: vt scilicet federis promissum teneāt. Et Vegecius de re militari loquēs dicit ꝙ tocius reipublice in hoc cōsistit salus: vt tyrones scilicet milites: nō tantum corporibus: sed eciam animo prestantissimi compareant. atqꝫ iuramēta sua principibus obseruēt. Verū tamen est ꝙ milites pricipi tēporali pocius q̄ʒ deo fidem seruāt. Vnde procbdolor illa sollemnis consuetudo inoleuit: qua fiebat vt quilibꝫ miles ipsa die qua miles fiebat ecclesiam ingrederet̄: atqꝫ gladio sup altari posito & oblato sollemniter iura

bat ꝙ pro defensione fidei certare: & deo perpetue famulari vellet. Vnde Vegecius libro quarto capitulo primo narrat quomodo milites deo iurare debeāt: suo ꝙ principi per deum: scilicet de fidelitate seruanda. Narrat enim tuli9 libro primo de officiis. capitulo: xi. quomodo Pompilius imperator filiū Cathonis ī suo exercitu admittere noluit: nisi prius cum sacramento fidelitatem sibi iuraret. Hec autem omnia dicta sunt: quia fideles: scilicet milites Cristi vsqꝫ ad mortem certare debent. vt scilicet eciam ꝓtegāt ecclesia: et legis cristiane veritas ꝓmulgēt. Vnde Policrat9 libro. vi. capitulo. vii. Huius inquit milicie est ordinate tueri ecclesiam: & perfidiam impugnare: sacerdocium venerari. pauperem defensare. iniurias placare. et si opus est animam ponere: vt scilicꝫ de illis verificetur illud prophete. Gladii ancipites in manibus eorum. Nunc tamen hominum milicia fidem cristianam non fouet. sed pocius deprimit. Verūtamen legimus apud antiquos hūc morē habuisse. quia scilicet milites hostiam diis consecrabāt. Vnde Valerius libro tercio: capitulo secundo de Iulio cesare narrat ꝙ ꝓhibuit spoliare templa. et ideo per biennium mansit inuitus; donec presūpsit insurgere cōtra deos Appollinis: atqꝫ inuadere templū Delphicum. Idē eciam narrat Policratus vbi supra. Item Egesippus narrat quomodo nō ꝑmisit spoliari templa. et ideo sibi pepercit Alexander. Ex hiis patet ꝙ milicia ecclesiam debet defensari. Moderni tamen milites coram mulieribus de bellis narrant. et coram simplicibꝰ de victoria illustrium militū se iactāt nec tamē habēt bellādi vsū vel artē. quia lasciuie pocius ꝙ milicie intendunt. Verūtamen lasciuia miles eneruat: vt docet Seneca epistola: liii. Vnde ibidē ait ꝙ indurandus ē militis animus. et eciam blandimētis voluptatū ꝓcul abstrahēdus. Nempe Hanibalē induratū visibus et laboribus: fomenta eneruarunt. Armis

inquit vicit :fuit tamen viciis victus. Attendendum est igitur quomodo Gedeon cũ tricentis viris qui aquã non biberunt: sed curuatis genubus diutissime penam sustulerunt. Ipsi tamẽ victoriã obtinuerũt. Sic enim milites non in voluptatibus neqꝫ in laboribus exercere debẽt miliciã: vt tanqꝫ aĩalia diuisa sint in ꝑpetuũ signũ federis. Capitulũ. xxii. de bellis exercẽdis

P Relium illicita occasione susceptum: malo iuridice debet fine terminari. Vnde Augustinus quinto de ci. dei. capitulo: xxii. concludit ꝙ bellum nunqꝫ fieri debet sine grandi necessitate: et sine iusta causa. Nam Iudith sexto legitur ꝙ Achior alloquendo Olofernem: postquã plurima dei beneficia recitauit: concludit dicens. Nunc ergo perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu dei. et ascendamus ad illos. quia tradẽs tradet deus illis tibi. Si autẽ nõ est offensio populi huius coram deo suo: tũc nõ poterimus resistere ei. quasi dicat: ꝙ non est bellandum: nisi cum iusta causa. Si autem causa iusta fuerit: nõ est timendum. Vnde Numeri: xiiii. Nolite timere: deus vobiscum est. et Leuitici: xxvi. Si in preceptis eius ambulaueritis. Et sequitur. Persequimini inimicos vestros & corruent coram vobis. Nec tamen sufficit vt bellandi causa iusta fuerit: sed eciam vt iusti sint qui preliantur. Vnde Iosue septimo legitur ꝙ propter peccatũ ipsius Achor multi de populo fuerunt occisi. Principes igitur sunt informandi tempore belli vt dicitur Ecclesiastes tercio. Sed nũc prochdolor videmus prelia: aut sine iusta causa fieri: ab iniustis personis bella compleri: atqꝫ modernorũ dominia in tirãniam mutata sunt. nec dominantur vt foueant: sed vt spoliare studeant. Attendamus enim illud Iob: xv. Numerus ãnorum incertus est tirãnidis eius. quia scilicet dominium tirãnorum breue est: et casũ de iure postulat. Quinymo signum maximum pichtacionis dominii est quando princeps

ad tirāniam inclinatur: aut suos officiales tirānisare p mittit. Ideo Ecclesiastici. x. dicitur. Regnum a gente in gentem transfert. et propter iniusticias & contumelias & diuersos dolos: vt patuit primo regum: xii. Quapropter quicūq; tirannus est: de piclitacione sui dominii formidare debet. Ille autem tirannus est qui rex est: vt ponit Augustinus secūdo de ci. dei. capitulo secundo. Et Arestotiles: viii. ethicoꝝ ponens differenciam inter regem & tirānum dicit ꝙ tirānus ē qui comodum proprium intendit. Rex autem dicitur qui subditorum querit vtilitatem. Vnde ꝓuerbioꝝ: xviii Leo rugiens & vrsus esuriens: princeps impius super populum pauperem est. Dux indigens prudencia multos opprimit per calumniam. De quibus Ysaie primo dicitur. Principes tui infideles socii furum omnes diligunt munera. Vnde Seneca libro secundo de naturalibus questionibus capitulo primo. Pocius inquit deorum opera decet celebrare ꝙ̄ Philippi & Alexandri latrocinia. Nec precipuum in rebus humanis ē in classibus mare transire: seu emulorum iniurias subegisse. Nulla īquit maior est victoria ꝙ̄ vicia domuisse. quia īnumerabiles sūt qui vrbes & populos habuerunt in sua potestate. sed paucissimi peccatis caruerunt. Nūc tamen principes vicia domare non curant. sed omni tirannia preintenta subditoꝝ vtilitatem atq; virtutum acquisicionem pretermittunt. nec bella intercipiunt vt iusticiam foueant. sed pocius vt suis pompis & iactanciis satisfacere queant. Tales enim non reges: sed tiranni sunt. quia non aduersarios: sed subditos inuadere petunt. De quibus Policratus libro: viii. capitulo primo diict ꝙ tiranni sūt qui non legibus: sed proprio arbitrio imperant. Reges autem sunt qui proprium arbitrium legibus submittunt. Et idem Policrat9 libro tercio cōcludit ꝙ tirannum occidere equum & iustū est. Vnde Tulius libro tercio de officiis: capitulo

ſeptimo. Nulla inquit eſt vobis ſocietas cum tirānis. ſed potius ſūma diſtinctio. Neq̧ enim contra naturā eſt tirannum ſpoliare ſi poſſis: ſed eciam necare eſt honeſtum. Etenim mēbra amputanda ſūt ſi ſanguine & ſpiritu careant. ceteriſq̧ mēbris noceant. Illa igitur infirma hominum feritas & inhumanitas a cōmunitate ſegreganda ſūnt ne ſubditam plebē cōtaminare poſſet

Capitulum. xxiii. de regimine militum.

Ilicia proſperari nequit: vbi nulla virtus: vbi nullꝰ habitat ſenſus. Vnde Romani teſte Policrato libro ſexto: capitulo ſeptimo. Preualuerunt aduerſus multitudinem Gallorum. proceritatem Germanorum. vires Hiſpanorum. dolos Affrorū et hoc per fidelitatem & ſapienciam. Sic eciam p fidē atq̧ veritatis ſtudium: quecunq̧ peccatorum cōtagia ſubiugare poterimus. Vnde quantum ex narracionibꝰ colligitur: milites olim pocius ingenio & ſapiencia preualuerunt q̄ viribus corporis. Sic pariter in via moꝝ pocius eſt procedendum ſecūdum ſapienciam Criſtiane legis: q̄ ſecundū vires corporis. Nam ſicut in Geñ legitur. Eſau in viribus corporis erat forcior Iacob. et tamen ab ipſo: ſcilicet Iacob Eſau ſubplantatus fuit Non igitur in viribus propriis confidendum eſt. ſed in ſapiencia legis meditandum eſt. vt ſcilicet non vobis ſed ſcripture ſacre ꝯſiliis acquieſcamus: in qua theſauri ſapiencie abſconditi ſūt. Vnde Pompeius libro. xi. narrat q̧ Alexander a patre ſuo exiguā miliciam accepit. Verūtamen docta & in pliis aſſueta erat. Et ideo ipſa mediante: innumerabiles hoſtes ſuppreſſit. Sic enī dum naſcimur modicam miliciam & modicas virtutes accipimus. Si tamen in fide inſtruamur: & in bonis operibus exercitemur: contra hoſtes preualebimꝰ Vnde Vegeciꝰ libro quarto: capitulo primo narrat q̧ Aſſita licet nauium vſu non indigeret. ne tamen milites torperent: iuſſit naues edificari: et milites ibidē

exercitari. Sic nunquam ociosi esse debemus ne carnis desideria succumbere nos faciant. Plures tamen non exercicium bonorum sed malorum frequentant. Nihilominus tamen narrat Vegecius vbi supra qualiter Catho suis militibus precepit: vt rapinas non facerent sub pena abscisionis dextre manus. Quia inquit militem predari non licet. Insuper in libro de vita cesaris exemplum satis conforme legitur. Non debemus igitur in prauis sed in licitis operibus exercitari: atque non de proprio sensu: sed de consilio sacre scripture confidere tenemur. Vnde narrat Valerius libro primo: capitulo septimo quod disciplina militaris Romano imperio: multarum vrbium dominacionem: atque regnorum & gencium regimen largita est. Simus igitur sapientes. quoniam vita hominis milicia est super terram. Dicit enim Policratus libro sexto: capitulo. viii. quod militum vocacio est: vt non permittant rempublicam egere aut perire. Non sunt igitur milites qui propriam animam in peccatis damnari permittunt. Vnde Egesippus libro quinto allegat dictum Tyri dicentis quod in exercitu non solum requiritur virtus corporis: sed eciam mentis. nec contra hostem fortitudo: sed eciam discipline norma. ne scilicet miles sit crudelis vel impius: aut ne prede pocius quam victorie sit intentus. Vnde Luce tercio de militibus dicitur. Contenti estote stipendiis vestris. Et est verbum beati Iohannis baptiste. Plures autem huius temporis viri se iactant nobiles: indeque superbiunt: & alios contemnunt. ceterosque rusticos nuncupant. et tamen ipsi qui talia frequenter dicunt: vilissimis operibus suam nobilitatem offendunt. et cum aliis iniuriantur: se ignobiles attestantur. Vtinam illud Iob. xxxv. attenderent. Nunquid non in vtero fecit me qui & illum. Super quo gregorius primo moralium. capitulo secundo. Omnes inquit homines natura fecit aquales De nobilibus tamen inquit propheta Osee. ix. Gloria

eorum ab vtero est & partu. Et Boecius libro tercio de consola. capitulo. vi. O inquit quam inane & quam inutile quis videat. Et declarat ibidem qualiter nobilitas nō est nisi laus parentū. nec debet aliquis gloriari de laude aliena. Vnde Ieronimus epistola. c. iii. Non est inquit gloriandum de nobilitate carnis. quia nec virtutes nec vicia parentū imponenda sūt filiis: nisi supple fuerint imitatores parentum. Et Crisostimus super Matheum: omelia quinta. Nobilitas inquit siue bonitas parentū non valet: nisi fuerimus ipsi boni. Et omelia. xlix. concludit quod non valet habere Iob in patrem sine operibus Iob. Et omelia. ix. sic dicit. Nihil inquit prodest malis bonitas parentum. et nihil obest bonis malicia. Etenim illi non sunt nobiles qui a splendore parentum recesserunt: sordibus & nequiciis vacātes: vt declarat Valerius libro. iii. capitulo quinto. Quāobrem de tali nobilitate Iuuenalis dicebat. Omne inquit vicium tanto maius: quanto maior est qui peccat. Nā ille nobilis est qui virtutibus claret: vt ait Seneca epistola. xlv. Nam talis nobilitas donum nature est. Nec debet exinde quis gloriari. Quinymo quisque tanto debet esse humilior ex munere: quanto se obligaciorem esse conspicit in reddenda racione: vt inquit Gregorius omelia. xi. libro primo. Et Apostolus ad Corinth. quarto. Quid inquit habes quod non accepisti. Quid gloriaris quasi non acceperis. Ideo Ieremie. ix. dicit Non glorietur sapiens in sapiencia sua: nec fortis in fortitudine sua. Ea enim que natura dedit. nec laudem: nec vituperium faciunt. sed ea solūmodo que libere cōtrahuntur & fiunt. Ideo Apostolus prima ad Corinth. secundo. Gloria enim nostra hec est: testimonium consciencie nostre. quasi diceret: quod non ex naturalibus debemus gloriari. sed ex moribus siue propriis operibus.

Sophilogii tractatus tercius
Libri tercii finit fœliciter.

Tractatus quartus libri tercii de Statu plebeiorum Cuius primum capitulum est de Diuitibꝫ & eorum statu

Voniam qui sectant̄ auariciā virtutibus vt plurimum non intendunt. Sed quid prosunt diuicie si virtutes non habeant̄. Narrat enī Valerius li. iii. ꝙ Scipio omnia temporalia post ponens virtutes pretulit. Vnde cum ipse accusaretur apud senatum romanoꝝ: Ipse respōdit. Cū ego affricam vobis subiecissem: nil aliud exinde nisi cognomen deportaui: quia scilicet fuit dictus Scipio affricanus: eo ꝙ affricanos romanis subiecerat. & ideo statī subdit. Locuplecior inqt sū inuidia ꝙ̄ peccunia: quia scilicet homines plus inuidebāt suis virtutibus ꝙ̄ suis peccuniis: quia eciā pocius virtutes ꝙ̄ peccunias querebat. quia sicut dicit̄ ꝓuer. xv. Cōturbat domum suam qui sectatur auariciam. Et ꝓuer. xviii. Qui auariciam odit: longi sūt dies eius. Nunqd narrat Valerius li. v. ꝙ consules romani intantum pauperes erāt ꝙ dū morerent̄ liberis suis nil relinquebāt. Vnde senatꝰ romanoꝝ eoꝝ liberis ꝓuidere consueuit. Insup li. ii. de nugis philosophoꝝ de Archagogle rege legitur ꝙ aurum tanꝙ̄ fictilia spreuit. Vnde dicit ꝙ prestanciꝰ est fulgere moribus ꝙ̄ rebus. Ipse enim vt ibidem dicit̄: rex Cicilie fuit. & hoc ꝑ fortunam. quia pater suꝰ figulus erat: & inde vasis fictilibus vtebat̄. Vnde dicebat non debeo ꝓpter fortunam meam negare naturā Ceteꝝ Valerius libro de Tiberione quodam narrat q licet ditissimus esset fictilibus tamen vtebatur dicens maior est thesaurus continencie ꝙ̄ peccunie. Vnde cū sibi munera presentarent̄ ipse respondit deferte inqt thesauꝝ uestꝝ: & meum mihi relinquere. Ipse enī nouerat illud. i. Chorinth. v. Quoniam auari regnū dei non possidebunt. Insup Valerius libro. iiii. de mercacurio narrat ꝙ fuit abstinencie norma & spectaculum

fortidunis romanoꝝ. Ipse enim in disco humili cōme-
debat. & in domo exigua morabatur. deforis igitͣ se-
mel legati fuerant sperātes ꝓpter sui inopiam mune-
ribus eum corrūpere posse. sed non preualuerunt. Vn
de respondisse fertur. Malo locupletibus īperare: ꝙ
locuples fieri. Munera inqt vestra deferte: & memē
tote ꝙ nͨ acie vīcar nͨ peccuniis corupt9 ero. attēdat
enim illud Apostoli. Ephe. v. Scitote intelligētes ꝙ
omnis auarus nō habet hereditatem ī regno dei. Quo
niam auaricia est idoloꝝ seruitus. Nunc autē illud isa
lxi. uerificatͣ. Omnes in viam suam declinauerūt vnus
quisqȝ ad auariciam suam: & tanqȝ desperantes semet
ipsos tradiderūt omnes in auaricia Ephe. iiii. Attēda
mus ergo facultatum abundanciam esse amicam auari
cie: pacisqȝ inimicam. Nam abraham & loth fuerūt di
uisi: quia substancia eoꝝ erat multa. Vnde Augu. ser
mone. lv. Difficile est inqt habere diuicias & nō ama
re ipsas. Ideo periculose sūt suis possessoribus. Quam
obrem cristus. xviii. dicebat. Si vis ꝑfectus esse vade
& vende omnia que habes &c̄. quoniam facili9 est ca
melum p fo. a. inͭ. ꝙ di. in reg. ce. Vnde Sapiēcie. v
Quid vobis ꝓfuit suꝑbia quid diuiciaꝝ iactancia. Et
sequitͣ. Transierunt omnia tanqȝ vmbra. Ideo Seneca
sic dicebat. Non est inqt homo estimandus ex his que
fortuna dedit. Vnde Abacuc. ii. Ve ei qui multipli-
cat non sua: vsqȝq̄ aggrauat contra se densū lucum. Et
Ihero. ep̄. xcvii. Omnis inqt diues iniqu9 aut heres ī
iqui est. Et prima Thimo. vi. Qui amat diuicias fru
ctum non capiet ex his. Quaꝓpter Grego. xviii. dice
bat. Diu inqt cum rebus nostris durare non possum9
quia illas aut moriendo deseremus: aut ille nos viuen
tes quasi pereundo nos deserent. Quia cum diues dor
mierit nihil secū affert. vt dicitͣ Iob. xxvii. Vnde Lu.
vi. Ve vobis diuitibus qui habetis hic consulacionem.
vestram. Vnde Augu. de uerbis domini sermone. xii

sic dicebat. Quid pdest plena bonis archa: inanis consciencia bona vis habere & tamē bon9 esse nō vis. Erubesce de bonis tuis: si domus plena est bonis: & habet malum hospitem. Nam teste Se. ep̄. vii. Munera fortune sūt insidie. & ep̄. iiii. Segetē nimia libertas spēnit: rami onere franguntᷣ: ad maturitatem nō uenit nimia fecunditas. Vnde Grego; in registro. iii. Omnia inqt in hoc mundo mutabilitatis ordo corrumpit. Nō igitᷣ in psperis eleuari: nec in aduersis turbari debemus sed aduersitatis memoriam tanq̄ humilitatis anchoram in mēte teneamus. Quoniam sicut dicitᷣ puē primo. psperitas stultoꝝ perdet eos. Vnde Augu. ep̄ lxxxi. Mund9 est periculosior blādus q̄ molest9: quia in abundācia temporalium timēda est: ne cupiditas seducat. quia dicit Greg. xviii. mora. Prosperitas gressus obliquat vt vix ad bona redire possunt. Quāobrē Augu. ep̄. l. concludit q̄ nihil est infelicius felicitate peccācium qua scilicet felicitate penalis nutritᷣ iniquitas & mala voluntas uelud hostis interior roboratur. & subdit. Si inqt deus pollere pmittit iniquos in prosperitate tunc indignatᷣ grauius si delicta īpunita permittantᷣ. Quapropter Seneca de prouidencia ait: q̄ nihil est infelicius eo cui nunq̄ accidit aliqd aduersi. Et ponit ibi exemplum de regulo qui secūdum quantitatem tormentoꝝ gloriam habuit maiorem. Vnde Gremora. vi. Quasi inqt p amena prata in carcerem ueitᷣ: qui p presentis vite pspera ad interitum currit. Ideo Iob. xviii. Precipitabat eum consilium suū scilicet psperitatis humane. Vnde Sene. ep̄. xxxvii. Res inqeta felicitas que animum exagitat: mouet cerebꝝ: & p vno genere ad aliud irritat quosdam p supbiam: alios p luxuriam: istos inflat alios mollit. Quāobrem Vale. li. vii. ca. ii. narrat dictum Salomonis dicētis. Neminem dum viuit esse beatum: quia fortune subiect9 est Idem eciā narrat qualiter cuidā querenti quis beat9

esset. Respondit. Nemo inqt beatus est ex his quos tu felices putas sed ille beatus est qui miser a te creditur. quasi diceret q bona tēporalia nullum beatum faciūt. Attendēdum enim est q multi diuites fuerūt q postmodum corruerūt: sicut de pluribus narrat Vale li. vi. ca. vltimo. Sicut de Crasso qui locupletissimus fuit: & postmodum egens factus derisorie ab omnibꝫ vocabat. Idem eciam narrat de Casso qui apud romanos valde claruit intantum vt diceretur patronꝰ senatus: postmodum tamē in conspectu fori romani a carnifice laniatus fuit. De tēporalibus igit non est gloriandum. Vnde Augu. de uerbis domini sermone. xiii Magne inqt virtutis est qui felicitate temporali luctare ne alliciat: ne corrupcionem īferat. Vnde Philippen. iiii. In omnibus constitutus sum scio humiliari & abūdare. Sup quo Grego. sup ezech. li. ii. omel. vii. Magna inqt est mire sciēcie disciplīa atq toto cordis nisu discenda: scire scilicet ꝓspera sustinere & aduersa Et ideo Seneca li. de prouidēcia. Fugite inqt delicias fugite eneruantem felicitatem qua animū madescūt: que si excesserit periculosissima est atq mētes ad imaginaciones vanas euocat. Cur igit cōfidunt homines in virtute sua & in multitudine diuiciarum suarum gloriantur

Capitulum. ii. de Pauperibus & eorum statu

P Aupertas de se mala non est: sed paupes quādoq mali. & quod optimum est scilicet celū pocius pauptate q diuiciis emit. Vnde Iaco primo dicitur. Nōne deus elegit pauperes ī hoc mundo. Nam desideriū paupeꝝ exaudit dominꝰ inqt ꝓpheta. Narrat enī Grego. circa finem sui dialogi qualiter ipse ꝓhibuit: ne sui scilicet fratres accederent ad quendam religiosū in morte: ꝓhibuit eciā ne ipsū sepelirent. eo q ipso viuente habuit tres aureos quos iussit ꝓici sup eum in detestacionem sue cupidi

tatis. O quanta diffidencia si credis egere aut perire dum eterno regi famularis. Nonne qui habet omnes thesauros te ditari potest ipse signanter qui liberalissimus: qui potētissimus qui omnia nouit quibus indigere potes. Unde Math v. Beati pauperes spiritu q scilicet ueram in spiritu humilitatem atq sufficienciā habent. Unde Grego. diala. i. ca. xii. Parū ꝓdest paupertas nisi affuerit humilitas: quoniā pauperem superbum odit deus. Et alibi dicit. Quoniam paup est nō q minus habet: sed qui plus cupit. Ex quo patet ꝙ vera paupertas spiritum humilem & saciatum reddit. Si ergo omnes saciari appetimus cur paupertatem nos omnes abdicamus. Narrāt enim naturales ꝙ ceru9 licet siciat non tamen bibit quousq plenitudinem aque inueniet ex qua potest saciari. Cur igit de torrente h9 caducitatis potamus: cur in temporalium acqsiciōe sollicitamur. Expectemus enim illam plenitudinem glorie celestis in qua saciari valeamus quoniā omnes seculi fontes & flumina non nisi amaritudo sūt. Unde aposto. Math. xviii. dixerunt. Ecce nos reliqmus omnia & secuti sumus te: quoniā apud te est fons vite: & in lumine tuo videbimus lumen. Nunqd experimur ꝙ omnis auarus sitit: hec nō immerito: quia auaricia calor est qui sitire facit: quem dii infernales semināt ipsisq ignib9 attrocissimis adurunt: nā vt predixi omis auaricia idoloꝝ seruitus est. Concernamus enim illud quod narrat Valerius li. iiii. ca. iii. de Fabricio qui refutauit auꝝ & argētum sibi missum. Item Diogenes omnia spreuit. Teste enī Seneca li de ꝓuidencia. Democrit9 diuicias ꝓiecit tanq onerosas & libro de trāquilitate animi sic ait: narrans de quodam qui cū omnia ꝑdidisset gaudens eciā dicebat. Iubet inqt fortūa expedicius philosophari. Unde li. ii. de vitis patrum dicit ꝙ thesaurus monachi est voluntaria pauptas Et de quodam ibidem dicit: qui uendidit euāgelium vt

pauperibus succurreret dicens. Verbum inqt vẽdidi: quod iubet omnia vẽdi & dare pauperibus. His igit̃ verbis patet pauptatem merito esse tollerandam mũdiqꝫ diuicias cõtemnendas fore. Vnde narrat Ibero. ep̃ xxxv. ꝙ Crathes thebanus homo quõdam ditissimus cũ ad philosophandum athenas ꝑgeret magnum pondus auri abiecit: quia nõ putauit se simul diuicias & virtutes posse possidere. Insup idem Ibe. ep̃. xvi. d̃ quodam philosopo narrat qui multaꝝ possessionũ precium in pelagus ꝓiecit dicens. Abite inqt in ꝓfundũ maris. Malo enim vos submergere: q̃ꝫ vt submergerẽ a vobis. Ecce igit̃ qualiter sapientes hi mũdanã dulcedinem tanqꝫ amaritudinem spreuerũt. Quinimo in hoc solũ putabãt ditari cum ĩ diuiciis cor nõ apposue runt. Nam de Fabricio narrat Valeri li. iiii. ca. iii. ꝙ locupletẽ & diuitem ipsũ faciebat nõ multa possessio sed modicum desiderium. Solas enim virtutes diuicias putabat. Insup de zenone philosopho narrat Agellius ꝙ omnia tẽporalia cõtempsit: quia cum fortunã suam bonam semel ꝑdidisset dicebat. O inqt felix fortuna que me iubet lecius philosophari. Hoc idem narrat Sene. de tranqllitate animi. & Tuli9 .ii. de tus. ques. Ecce patet quomodo felix est leta pauptas. Qui autem volunt diuites fieri incidunt in laqueum dyaboli: in desideria multa. Iuxta Apo. Attẽdamus ergo illud Isa. xliiii. Elegi te in camino pauptatis: quia scilicet in mũdo ad paupertatem volũtariam vocati sumus vt nil cupiamus vt habeamus: sed solũ habeamus vt viuamus. Vnde Cris. sup Math̃ ome. iiii. Pauptas inqt est caminus qui calidior est igne. Sicut enim egẽ non dicitur aggrauari de medicamẽto nec de purgamento: sic pauper de pauptate nõ grauatur. Ideo. iii. ca. Thobias dixit. Fili mi pauperem vitam gerimus: sed multa bona habuerimus si deum timuerimus. Et Seneca ep̃. ii. Honesta inqt res est leta pauptas: nec ẽ

paupertas nisi leta sit. Nam cui cum paupertate bene conuenit diues est nec paup est qui paꝝ habet sed qui plus cupit. & Grego. sup ezech. li. ii. ome. vi. Ille inqt paup est qui appetit quod non habet. Qui tñ non habet nec habere petit diues est. Ideo ꝓuer. v. dicit. est diues quis cum nihil habeat quasi diceret ꝙ diues est qui nihil appetit: licet nihil habeat. Quãobrem Gre. vbi sup. Pauptas inqt est inopia mentis: nec cõsistit ĩ qualitate possessionis. Lamentandum est tñ nũc ꝙ q-libet studet nũc esse filius ꝓcuratoris scilicet h9 mundi. Omnes enim auaricie student: & tamẽ diuicie conseruate sũt in malum domini sui atqꝫ pereũt in afflicci one sua vt dicit Eccle. v. Augu. in libro cõfessionũ dicit ꝙ transiẽs p vicum vidit quendam paupem hilarẽ & letum: & ingemuit: suisqꝫ sociis dixit. Omnibus conatibus laboremus vt ad securam leticiã ꝑuenire possimus. In pauptate tamen cristus nos precessit. Vnde Augu. subdit. Ille letabat: ego anxius eram: ille securus ego trepidus. Vnde dicit poeta. O uere tuta facultas pauperis angustiqꝫ laus. O munera nõdum intellecta. Vnde Math. v. dicit. Beati paupes spiritu & Isa. xlix. Pauperum suoꝝ miserebit. Vt igit heredes simus nõ mũdo: sed cristo nascamur vt simus filii & heredes: nec queram9 diuicias terre sed gracie & glorie dei. Quoniam sicut dicit Isa. xxxiii. diuicie salutis Sapiencia & sciencia timor domini ipse thesaurus ei9 Et ideo Grego. mora. xxi. Minus inqt inops est qui non habet vestem ꝙ qui humilitatem. Et ideo odibil est deo paup supbus. Ecclesia. xxxv. Racionabiliter igit concludit Augu. v. de. ci. dei. ca. xviii. ꝙ ipse deus est opulencia mencium: & sua plenitudine facit homines felices. eius igit diuicie sũt appetende Quoniã gloria & diuicie in domo eius dicit ꝓpheta. Heu si attenderemus quanta mala diuiciarum occasione: fiunt quantuqꝫ dolor ipsarum gignitur occasione: paupta-

tem opibus preponeremus Nunqd enim Absolon per capillos suspensus est vt dicit̃.ii.Re.xviii. Sic eni̅ di uiciarum amatores ipsis suspendunt̃ & pereu̅t. Eteni̅ attendere deberent verba Apo. Phi.iii.dicentis. Om nia ꝓpter cristu̅ detrimentum feci & arbitror vt ster cora vt cristum lucrifaciam.quonia̅ non ꝓderunt diui cie in die vlcionis ꝓuer.xi. Vnde Oracius in suis epi stolis ep̃.xii.sic dicebat Si rectus fueris no̅ estimas vt copia maior a Ione donari possit tibi tolle q̃relas. Pau per enim non est cui reꝝ suppetit vsus:si uentri si late ribus pedibusq; tuis nil diuicie maius regales addere possunt. Item Seneca de reme.fortu.sic dicebat. Pau pertas mihi grauis est respo̅dit Sed tu pauptati quia non in pauptate viciu̅:sed i̅ paupe. Illa quidem hilaris & tuta. Vnde iuuenalis cantabat vacuus coram latro ne viator Qua̅obre̅ Augu.li.d̃ verbis Apo.sermo̅e.xx viii. Pauptatem suadet dicens. No̅ inqt displiceat tibi pauptas tua:quia nihil ea dicius inueniri potest. Vis cognoscere q̃ locuples sit qua celum emitur. Vide igi tur quibus thesauris co̅ferri posset quod pauptati vi demus indultum. Nempe vt ad regnum celoꝝ pueni ret diues sua possessione obtinere no̅ potuit. Vnde Isa. xxix. Paupes homines in sancto israhel exultabu̅t. Et ꝓpheta. Tibi derelictus est paup:orphano tu eris ad iutor. & Luce primo dicit̃. Diuites dimisit inanes:eo ru̅q; spes vana est:eo q̃ pre co̅fidencia diuiciaꝝ salutis eterne gloriam adipisci premittu̅t:atq; se puta̅t a deo haberi odio:si eoꝝ facultates ab eis tollant̃:quibus t̃n seducunt̃. Fingit tame̅ Seneca in suis declaracionibus q̃ ciuitas olim fuit in qua lex fuit posita: vt nullꝰ alie num caperet aut damnificaret qd̃ si quis faceret atro cissimis puniendus erat verberibus. Contigit quidem q̃ vir desperatus laqueo ꝓprio suspenderet. Quod vi dens quidam sibi co̅paciens laqueum gladio scidit ne ille moreretur. Ille aute̅ qui se suspenderat cora̅ iudi

ce veniens querelam fecit: cur ille laqueũ suum damnificasset. O quanta insania de laqueo fracto conqueritur: & de vita recupata & obseruata nõ letatur. Sic enim plures in diuiciis ꝓpriis se suspendunt & mortẽ eternam ꝓpter ipsas incurrunt. Et si deus eoꝝ facultates minuat ipsi tunc cõqueruntur & deum odiosum eis arbitrantẽ. O quãta stulticia. Nam de terrena substancia querelam faciãt: & vite eterne felicitatẽ quã ꝓpter diuicias ꝑdebant non plangũt. Ea ꝓpter beat⁹ Iacobus in sua epistola ca. ii. dicebat. Nõne deus elegit paupes in hoc mundo vt nos faceret diuites in fide & coheredes regni quod ꝓmisit deus diligentibus se

Capitulum. iii. de Mercatura

m Ercancia fideliter fieri debet nec pretextu vendicionis aut empcionis fraus ĩ ꝓximo excogitari debet nec vsura tractari. Vnde exo. xxii. nec vsura opprimes eum scilicet ꝓximũ Et Leui. xxvi. dicit. Peccuniam tuam non dabis ad vsuram. Et Lu. vi. Mutuũ dantes nihil inde sperantes. Ideo ꝓpheta dicit. Qui pecu. su. nõ. de. ad vsurã. Vnde Ambro. li. iii. de offi. sic ait. Cur inqt ad fraudem cõuertis nature industriam: cur affectas inopiã ꝓximi: cur optari facis pauperibus sterilitatem & cũ exploras quãdo tempus sterile erit: hanc vocas industriam que est fraudis astucia. Et quod vocas remedium latrocinio cõiunctum est. Nunqd iudeis ꝓhibitũ fuit ne fratribus suis accomodauerint ad vsurã. Deu xvi. Vnde Augu. ep̃. xxxvi. Quid dicam de vsuris nisi quia crudelior est: qui substanciam subtrahit diuiti ꝙ̃ qui fenore trucidat pauperem. Itẽ Criso. sup Ma. ome. v. Nihil inqt vsura turpius: nihil crudelius. Nã vsurarius lucrum suũ alterius aduersitatem facit. Insup Tuli⁹ li. primo de Tus. ques. Cathõe quereñti qđ expedit faciendũ in re familiari. Respõdit bñ pascere bene vestire bene arare &c̃. Sed cum quereret an lice

ret fenorari id est ad vsurã cõcedere. Respõdit. Quid est inqt hominẽ occidere quasi diceret ꝙ fenorari idẽ est quod hominem occidere Cõmemoremus enĩ histo riam que habet in historia tripertita li. primo despe- ridiano episcopo qui pauperibus mutuabat triticum volens ꝙ tẽpore ꝓsperitatis quod acceperãt restitue rent vt aliis pauperibus subueniret. Accidit tamẽ ꝙ quidam mutuo semp accipiebat & nunꝙ reportabat: sed cũꝙ semel ad episcopum venisset vt triticum acci peret. Dixit ei episcopus vade accipe. Ille autẽ abiit sed cũ in horreo nihil inuenisset episcopo retulit. Cui episcopus miꝝ inqt ꝙ tu solus horreũ vacuũ inuene- ris. Et ille tunc fassus est delictum & totum restitu- it. Nõ igit indebite est acqrenda ꝓximoꝝ substancia: & pociori racione fratrem frater offendere nõ debet quoniam qui vendiderit uel offenderit sui sanguinis immemor est. Attẽdant igit mercatores vt fideliter in sua mercacione ꝓcedant. Vnde ꝓuer. ii. dicit. Ab hominacio est apud deum põdus iniquũ & statera do losa. Vnde Math. vi. Adhuc ignis in domo impii the saurique iniqtatis & mẽsura plena ira est. Et subditur Nunqd iustificabo stateram impiam & põdera dolosa in quibus diuites eius repleti sũt iniqtate: & habitato res ĩ ea loquebantur mẽdacium & lingua eoꝝ fraudu lenta in ore eoꝝ. Quaꝓpter deus Leui. xix. precipie bat mercanciaꝝ fidelitatẽ dicẽs. Statera iusta & eq̃ sint põdera & iustus modius equusq; sextari9. Inqrit tamẽ Tuli9 li. iii. de offi. ca. xii. An liceat uenditori: rei quam uẽdit vicia ꝓmulgare. Vnde narrat ibidem disputacionẽ Diogenis & antipatris sui discipuli. Nã Diogenes sic dicebat. Quid inqt stulcius ꝙ uẽditorẽ vicia rei quam uendit narrare seu tanꝙ preco dicere: domum pestilẽtem uendo. In cõtrarium tamẽ antipa ter sic dicebat. Nisi inqt vicia narret imꝓbe facit & ꝓximum decipit. Cõcludit igit Tuli9 ꝙ nõ boni viri

sed fallacis est vicia rei celare uẽdendo. Nam Dioge-
nem defendit vtilitas: sed antipatrẽ prefert honestas
Vnde narrat ibi exemplum de quodam qui cũ intel-
lexisset ꝙ quidam alius suum ortum uẽdere vellet fe
cit piscatores ad suũ ortum venire cũ nauiculis & tu-
bis & si pisces ibidem essent: quod videns emptor ca-
rius emit: sed ĩcrastinũ nec pisces reperit: quinimo au
diuit ibi pisces nunꝗ fuisse: & sic decept9 est. & ideo
Eccle. xxxi. dicit. Cum negociatore & emptore trac
tat dirigendo eos

Capitulum. iiii. de Seruis & laboratoribus

n Empe legimus primo Reg. xii. ꝙ Ioab licet
victor esset: noluit tam ẽ ciuitarem cape. vt
victoria nõ sibi sed domino suo ascriberetur.
Sic etenim apud gentiles suis dominis serui
fideles erant. sicut narrat Valeri9 li. iiii. ca. viii. Idẽ
eciam habet in vita cuiusdã cesaris ꝙ licet quidã seru9
cesaris ab Anthonio fuit captus: quia cesaris inimic9
erat vt seruus ille cesarem abnegaret nũc seruicia uel
beneficia nũc supplicia exhibebat: sed nihilomin9 ser
uus cõstanter dicebat. Iube me iugulari quia nec salu
tis beneficõ nec mortis supplicio cesaris miles esse de
sinam aut tu9 esse incipiam: gracia cui9 cõstancie dic
tus seruus apud Anthoniũ incolumitatem ĩpetrauit.
Ibidem eciam narratur de quodam alio qui pocius vo
luit mori ꝙ a suo domino seperari. Vnde Scipio ei sa-
lutem putabat dũmodo vellet eum Pompeio famula
ri. Seruus autẽ ait: gracias tibi ago: quia grãde serui
cium offers: nulla tamẽ racione deseram dominũ meũ
Milites igiẽ cristiani nulla ex causa debent cristũ de-
serere: & alteri scilicet mundo & mãmone seruire. vn
de apo. Corin. viii. Quis sepabit nos a caritate cristi:
quasi diceret nullus. Insup Valerius li. vi. ca. viii nar
rat de seruo Papinionis qui cum audisset aliquos esse
deputatos vt dominum suum occiderent: Ipse cũ do-

mino suo vestem & ãnulum cõmutauit & loco Papini onis interfici voluit. Cõforme eciã ibidem habet̃ exẽplum de seruo Ancii qui miranda supplicia ꝓ domino suo tollerare voluit. Item Seneca li. iii. de benefi. ca. xiiii. nãrat similem historiam preallegate historie secũdum Valeriũ. Narrat insuper de quodam seruo macerando venenum petẽti: obedire cupiens loco veneni medicamen obtulit: & exinde domino suo ueniam impetrauit. Ceteꝝ Pompeius li. iiii. narrat ꝙ Anaxillas filios suos reliq̃t paruulos sub tutela serui sui Spectatores fidei quem tantum dilexit vt ei9 amor quasi filialem precelleret amorẽ. Ideo ꝓpheta nos ãmonet dicens. Seruite domino in timo. & ex. e. cũ &c̃ quia seruus qui scit volũtatẽ domini sui nõ faciens: plagis vapulabit̃ multis Inq̃t dominus in euãgelio Math. Nũc tñ seruoꝝ viget infidelitas quia nec deo nec hominibꝫ fideliter famulant̃. Nam qui peccatis seruiũt deo famulatum nõ prebent nec ĩpendũt. Tales enim similes sũt seruo de quo narrat Pompeius li. xviii. Nãrat enĩ ꝙ cum aliq̃ serui victores fuissent: ordinauerũt inter se vt inter dominos suos ille rex esset qui primo solis splendorem mane videret: qua ordinacõe facta seruus cuiusdam qui Strato dicebat̃: suo domino suasit vt vẽsus occidentem intueret̃. Itaq; dies magna extitit & fulgorem ille non videbat. Hui9 tamẽ fraudis cognicione habita Strato fuit rex factus. Sic enim multi dominos suos seducũt & ꝑ adulacões impediũt ne videant orientẽ: scilicet ne ueritatẽ agnoscãt: & suadẽt intuitum occidentis: scilicet opera tenebraꝝ. Non sic igit̃ sed in cristo famulandum est. Vnde Math. xvii. Reddite que sũt cesaris cesari & que dei deo: quia q̃cumq; humana seruicia in cristi nomine impleri debẽt atq; ipsoꝝ occasione diuina opera nõ debẽt pretermitti. Vnde Va. li. iii. ca. iii. narrat quomodo seru9 quidam barbarus subito interfecit Astrubulam eo ꝙ do-

minum suum occiderat: & cum racione homicidii ve-
hement cruciaret: nihilominus letabat: eo q impieta
tem serui cōcusserat. Sic eciam pdefensa nominis cri
sti certare debemus atq blasphemātes siue emulātes
suo nomini: sanis correctionibus & cōsiliis inuadere.
Vnde Eccle. x. In cogitacione tua regi nō detrahas.
Ideo Apo. Ephe. vi. dicit Seruite domino cū timore
& tremore & simplicitate cordis. Sed fortassis pluri
mi se putant infelices eo q alioꝝ sūt serui: alii quoq q
dominant eis famulātes despiciūt vtinam vtriusq con
dicionis homines attendant quoniam nec famulari de
decus est nec dominari fastus esse debet

Capitulum. v de peregrinacione

Ita presens est q̄si quoddam peregrinagium
ob hoc status peregrinoꝝ vita laudabilis est
dumodo recta intencione discant peregrina-
ri. Queso igit̄ vt veteꝝ peregrinaciones con
memoremus. Attendamus enim quoniam sicut dicit̄
Gene. xii. Abrahā terrā ppriam atq cognacionem di
misit & ad mandatū domini ad alienā terrā pfect9 ē.
Quapropter benediccionem dei pmeruit. Sic enim vir
cristianus relinquere debet domū ppriam scilicet p-
priam voluntatē & quoscūq amicos & parētes vt do
minico precepto obediat. Nam cristus dicit qui non
odit patrem & matrem & odit animam suā nō potest
esse discipulus meus. Sed que est terra ad quā pfici-
sci debemus nisi celestis gloria in cuius spe tanq fide
les peregrini venire debemus. Quoniā testāte apo. nō
habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram īqui
rimus. Sed quid est q Abraham altare domino conse
crauit: nisi q fideles peregrini in hac mortali vita di
uino cultui insistere debeant. quoniā laus eius in eccle
sia sanctoꝝ inqt ppheta. Sed nunqd Abrahā suā vxo-
rem voluit vocare sororem. Sic debēt peccatores. siq
dem vxor caro nostra est: cui deus animam nostram de

ſponſauit. Sed dum peregrinamur in egipto ſcilicet ī
hoc mortali mūdo: carnem tanꝙ̄ vxorem nō amare de
bemus: ſed pocius amore quodam naturali ipſam dili
gere tenemur. Quoniā teſte apo. Corinth. primo. Si
ſpiritu carnis inquamēta mortificaueritis viuetis Sꝫ
quid eſt Pharo niſi dyabolus qui noſtram carnem ſub
iugo tenere cupit: & ad peccatum ītēdit ꝓducere. Si
tamē vir id ē ſpiritus iuſtus fuerit ſicut Abrahā fue-
rat: deus Pharaonem ſcilicet dyabolum cōcutit & ab
eius ſeruitute animam eripit: quoniam nō vidi iuſtū
derelictum: nec ſemen eius querens panem: teſte Da
uid. Ex his igiẗ patet qualiter ſit ꝑegrinandum non
in carne ſed in ſpiritu: non hic manēdo. ſed cor ad ce-
leſtia erigēdo. Experimur enī ꝙ plāta valde creſcit ſi
in aliena terra plātata fuerit nec poteſt in ꝓpria ter-
ra ſcilicet vbi ſeminata ſiue primo plantata ſit germi-
nare ſicut in aliena terra: Ideo criſtus dixit. Nemo ac
ceptus eſt ꝓpheta in patria ſua. Vt igiẗ in virtutibꝫ
& graciis ꝓficiamus: Ideo mūdi huiꝰ caducitate ſpre
ta ad regnum celeſte toto mentis affectu peregrine-
mur. Attendamus enim quoniam peregrinus domum
quietam non habet ad terminum quietis tendit quā-
tum ambulat ſemp meditaẗ & cū hoſpite ſemp racio-
nem ponit. Sic enim cōgruit vt cum deo ſepe cōpute
mus: nunc delicta fatēdo: nūc ꝓ beneficiis ei impēda
mus laudes & graciaꝝ acciones & quantum ambula-
mus ſcilicet quantum ꝓficimus: quantū melioremur
frequenter meditari debemus. Nam ſicut narrat Se
neca li: iii. de ira ca. primo. Philoſophus quidā dictus
Sextinius omni die cōputabat ſua merita atqꝫ demeri
ta: vt ſciret de quanto melior aut deterior eſſet. Plu-
rimi tamē ſine cōſideracione vie peregrinanẗ quia vi-
te ſue qualitatem nō conſiderant. Alii vero tarde ābu
lantes ẗminum attingere nequeūt: quia ſcilicet in tē-
poralibꝫ occupanẗ, & viam ſalutis eterne ambulare nē

gligũt. Et ſi ambulare ceperint ſcilicet ſi aliqd bonũ facere diſpoſuerunt cito fatigant̃ cito attediant̃. quia ſũt impotẽtes uel ꝑ nimiam iuuẽtutẽ ſcilicet ignorã-ciam uel ꝑ nimiam ſenectutẽ ſcilicet peccatoꝝ aut ꝓp ter nimiam corporis grauitatem ſcilicet diuiciaꝝ fa-cultatem. Inqramus ergo cur angeli mouentes celum non fatigantur. Huiꝯ enĩ racio eſt: quia ſũt ĩmateria-les atq; pure ſpirituales. Vt igit̃ ĩ bonis operibus nõ fatigemur: non carni ſed ſpiritui ſubiciamur. Cõme-moremus enĩ Platonis philoſophi ꝑegrinacionem de qua fert̃ in libro qui dicit̃ ſuda. quod eſt ad italiam ꝓ fectꝯ: imo ad italiam ꝓficiſcebat̃ vt Pitagoricoꝝ phi loſophoꝝ doctrinam audiret. Et de eodem narrat Po licratus li. iiii. ca. v. ꝙ in egiptum peregrinatus fuit vt vacaret aſtrologie. ibiq; vt a pluribus credit̃ didi-cit oracula prophetarum. Exinde tamen in italiam rediit & pitagoricum tharentinum ſecutus eſt. Quĩ imo vſq; ad indos & medos ꝓfectus fuiſſet: niſi bella caletica ꝓhibuiſſent. Inſuper de Pitagora philoſopho Policratus narrat li. vii. ca. iiii. ꝙ ꝓ ſcienciis acqren-dis in pluribus regionibus ꝓfectus eſt. Vnde ꝓ moti bus ſideꝝ cognoſcendis: iuit primo in egiptum & de-inde in babiloniam: & exinde regreſſus eſt ad regio-nes cretaꝝ uel lacedonioꝝ: vt minois & ligurgi leges inclitas ꝑcipe valeret. Ex quibus patet qualiter pro ſciencia eciam humana acqrenda philoſophi ꝓfecti ſũt Nunqd ergo magis decet ꝓ celeſti vita adipiſcenda: peregrinari: criſto dicẽte illud Math. xxv. Venite be nedicti patris mei percipite regnum &c̃. In hoc enim mundo gloriari non debemus. Nam vita preſens trãſi toria eſt: & tanq; peregrinaginiũ continuis ſubiacet motibus. Tanq; igit̃ peregrini in hac vita viuere de-bemus: noſtram felicitatem in hac vita mortali nõ cõ-ſtituendo. Nam filii Abrahe. xl. annis peregrini fue-runt: & poſtmodum terram ꝓmiſſionis obtinuerunt.

Quid enim est spiritualiter peregrinari : nisi affectu abdicare quecūqꝫ terrena sūt: & in mēte celestia desiderare. Vnde Math. xv. Qui vult uenire post me abneget semetipsū &c̄. Sup quo Grego. li. vii. sup euāgelia ome. xxii. Tūc inqt nos ipsos abnegemus cū vitamus quod p uetustatem fuimus: & ad hoc nitimur vt p merita renouemur. & ponit exemplum de oleribus que transponunt̄ vt pficiant: & eradicant̄ vt crescant quasi diceret ꝙ spiritualiter pegrinandū est: vt in meritis pficiamus. Tunc enim peregrinamur quādo in nulla re terrena affectum ponimus. Multi tñ pegrinant̄ q suum onus secum deportant. Nunqd enim experimur ꝙ peregrinus oneratus nimis affligit̄. Si enim illi peregrini onerati sūt: qui licet p mundū discurrant: ad suas tamē possessiones habent affectum & quocūqꝫ vadunt secu m desiderium cupiditatis deportant. Ideo Socrates cuidam interroganti: cur sue pergrinaciones sibi non pdessent. Respōdit dicens. Cur inqt miraris pegrinaciones tibi non pdesse Licet enī hinc inde transferaris: illud tamē te opprimit quod te de patria expulit. Quid enī pdest terrarum vanitas aut fuga: quid iuuat si cum fugis onus tecum defers quasi diceret ꝙ paꝝ pdest pegrinari nisi a mūdanis affectibus mens peregrinetur: nec sufficit pauperem esse: sed nil cupe oportet. Nō pdest instabiliter p vrbē pgredi: sed pondus oportet excutere. Multi enim p mundum discurrunt: aut quia locum non inueniūt in quo suoꝝ viciorum plenitudinem exercere possint aut quia iactanciam de suis itineribus sperant. Nec tamē de peregrinacione corporali hoc tantūmodo verū est sed eciā de spirituali (quia multi peregrinari) scilicet in meritis pficere fingunt dant elimosinas aliisqꝫ largiter munera impendunt: ecclesias visitant: quia tñ laudem vel comodum exinde sperant tēporalem. Ideo secum onus deferunt: & peregrinacionis cōsumacionē

non attingunt. Talibus loquit Grego. ome. predicta Vidimus inqt quosdam habitum nō animum mutasse Ita vt religiosam uestem sumerent & preterita vicia nō calcarent: sed pocius remanēt cū ire stimulis: cum horrore malicie: & ad ꝓximi lesionem feruescunt atqꝫ de boīs opibꝫ ostēsis supbire: huiꝰqꝫ mundi luc quere re student: & de solo habitu exteriori sanctitatis fiducia habere curant. Hi igit cum suo onere pergūt: & ideo defacili fatigant. Sed illi onus deponūt qui pronitatem ad malum mortificant & euellunt. Quod faciebat Diogenes philosophus de quo dicit in collacionibus patrum ꝙ cum intuens eum: diceret ei iniurias Tunc discipuli Diogenis volebant in eum irruere. Sꝫ Diogenes ꝓhibuit dicens. Quiescite o sodales hic enī mihi dixit: quoniam occuli mei pleni corrupcione sūt Reuera talis sū scilicet corruptus quantum ex natura sed me cōtineo. Ex qua quidem responsione patet qualiter Diogenes ab omni libidine animum spoliabat: & ideo virtutibus & sciencia tanqꝫ peregrinus exornatus floruit

Capitulum. vi. Quomodo senes debent esse virtuosi

s Enectus est etas uenerabilis. Ideo senes moribus honestis ornari debent. Vnde Policratus li. iiii. ca. viii. narrat Lucinum dixisse: ꝙ senes tanqꝫ medici iter homines cōmorari debent nunc cōsilia prebendo: nunc tristes cōsolādo: nūc dolentibus cōpaciendo. Et Varro in suis sentenciis. Causa irridenda est ī sene puerilitas qꝫ stupenda ī puero moꝝ optimoꝝ constancia. Et Seneca ad Lu. epi. iiii. Hoc inqt peius est si habemus auctoritatē senum & vicia pueroꝝ. & epi. xiii. Quid turpius qꝫ senex uere insipiens: siue viuere insipienter senem. & ep̄. xxvii Numera ānos tuos & pudebit eadem uelle: que volueras puer. Verūptn̄ videmus sepius senes viciis inuolutos. Vnde Simachus in suo epistolari. Scio senes ad

capescendum labores senes fieri: sed eorum vicia cum tempore crescunt. Et Marcialis coquus. Heu mei anni male computantur. Qui senii tempora vicia videt. His itaque verbis clare patescit turpe esse senes non esse morieratos. In quibus licet omnia vicia turpia sint: illa tamen sunt fetidiora in quibus frequencius delabuntur: cuiusmodi sunt auaricia & luxuria. Vnde Seneca li. de moribus Monstro similis est auaricia senilis. Quid enim stulcius quam vita deficiente viaticum augere. Rursus de luxuria senum Tulius narrat li. primo de offi. Luxuria cum omni etati turpis sit: senibus maxime fedissima est. & Seneca. ii. declamcionum. Adolescens luxiriosus peccat: senex luxuriosus insanit. & tibulius libro primo senibus loquens ait. Quid tibi nunc prodest molles coluisse capillos: & manibus fingere velle comas. & subdit Tollere nunc curua albos stirpare capillos. Et facie depta pellem confidere nouam. Itaque stultorum quorundam senum sollicitudo est reuocari: & iuuenis apparere. Sed teste Oui. li. primo de fastis. Neqcia est que te non sinit esse senem Quia malicia quosdam senes sic execat quod suam senectutem fateri recusant: & plus iuuenibus: saltem affectu libidini vacant. O vtinam senes delicta relinquerent exquo ab eis deseruntur: & si peccatis seruierunt sufficit residuum temporis quod deo exhibeant: & quod natura respuit ad vicium odio habeant. Vnde Tul. li. primo de senec. O preclarum munus etatis senilis: aufert enim vicium carnis: auctoritatem prebet. Vnde in senatu senum sentencia principatum habebat: plurimaque senectus bonorum stipendia prebet: dat enim loquendi audaciam: ut refert Valerius libro vi. Nam cum Pascellius iurisperitus multa loqueretur ad morum correccionem ab amicis redargutus est. Qui respondit duo sunt que prebent loquendi licenciam scilicet senectus & orbitas. Nam senex considerat quod parum est victurus & sic mundi gloriam perdere non timet. Rursus senectus vehemenciam li-

bidinis tollit. Vnde fulgẽcius libro mitologiaꝝ dicit Igniculus iuuẽtutis algescit in senio. Et si senes huiꝰ modi algorẽ in seipsis non senciãt. Hoc ideo est: quia in iuuentũte libidini vacarũt qua exuere non possunt Ideo Señ ad luci. epistola iiii. Ante senectutẽ inquit curaui ut bene viuerẽ: in illa ut bene moriar. Nempe hi felices sunt quibus collatũ est ĩ bona viuere senectute. Plurimi tamen se putant infelices: eo ꝙ senes sunt & moleste ferũt senectutis anxietates: que tamẽ sũt in remedia peccatoꝝ: sed in crimina ipsa mutãt. Vnde Oracius in poetria. Multa senẽ circũueniunt incomoda: vel quia carere timet rebus: vel quia dolet iuuenũ delectabilibꝰ vti non posse Vides enim ꝓximam mortem & in spe sceleratissima lãguescis. Nam teste Tu. in libro de senectute. Nemo tã senex est qui se per annum viuere posse non putat. Vnde in prouer. sapiẽtũ dicit Heu quam multa penitenda incurrunt homines diu viuendo. Quãobrem Secundus phus de senectute loquens. Quid est inqt senectus est optatum malum: mors viuenciũ. Incolumis lãguor: mors spirans. Sed dicũt senes ad plura vicia se procliuos. Quod si ita est ideo est: quia intẽporate viuũt & frigidam senectutẽ cibis ĩdigestilibus onerãt: & ex inde natura fastidita in mala plurima ĩcidit. Quamobrem senex sobrietate vitam suam regulare deberet. Vnde Tul libro de senectute: loquens more senum ait. Vtendum est inquit exercitacionibus modicis: & tantum cibi & potus accipiendum est ut vires reficiantur non ut opprimant. Nam exercitacio & tẽporãcia eciã in senectute vires conseruant. Sed intemporati senes si fuerint faciliori occasione corpus dissoluunt. Attendant igit senes suũ finem eis appinquaturum: & ob hoc se corrigant: ut docet faciendũ Señ de naturalibus questionibus. Nil enim peccata vitare melius suadet: quam vicinitatis mortis contẽplacio. Quẽadmodum vir crescit in ãnis

Ita debet in virtutibus crescere. Et cum beato Paulo euacuare ea que paruuli sunt: vt scribitur prima Cor. xiii. Vnde Seneca epistola decima. Gracias ago senectuti mee. quia quicquid nolle debeo: hoc velle nō possum. Senectus igitur non solū virtutes postulat: ymo eciam ī homine quasi in vite radicem virtutum humilitatem generat. Vnde Ambrosius in suo examerōn: libro primo de bona senectute loquens ait. Senectus in bonis moribus dulcior: in consiliis vtilior: ad constanciam subeunde mortis paracior. ad reprimendas libidines forcior. Sed moderna senectus ideo seducitur. quia nemo quantumcūqꝫ fractus sit in viribus: decrepiteque senectutis se putat breuiter moriturum. ymo quisqꝫ quantumcūqꝫ senex adhuc putat se per annū viuiturum: vt inquit Ieronimus in quadam epistola. De tali igitur senectute loquitur Hugo libro secundo de claustro anime dicens. Inter abusiones seculi huius hec sola maior est. senis obstinacio qui morti proximꝰ mortis non abhorret aduentum: qui quasi ad hostium mūdi huius positus foris spectat. nec tamen vite presentis attendit egressum. nec future considerat ingressum. Audit nuncios mortis: et credere non vult eis. Tres enim sunt nuncii mortis. casus. infirmitas. & senectus. Casus dubia nunciat. Infirmitas grauia. Senectus autem certa. Casus nunciat mortem latentem Infirmitas apparentem. Senectus presentem. Ex incertitudine mortis habetur timor. ex grauitate infirmitatis dolor. ex certitudine senectus non obstinacio: sed afflictio & humilitas sequi deberet. Vnde Valeriꝰ libro. viii. senes floruisse virtutibꝫ narrat. Nā de quodam recitat qui cum centesimum iam annum attigisset interrogatus fuit. cur tam diu viuere vellet. Qui respōdit. nihil habeo quod senectutem meam accusat Non enim est gloriandum seni de senectute etatis: nisi assit sapiencie et virtutis senectus: prout ait Seneca

epistola.lxxxxv.quia non vt diu viuamus curandum est: sed vt bene viuamus optandum est. Quid tamen sepius contingit experimur viros plures quanto seniores tanto de vita curiosiores. Attendamus enim Ciprianum libro de.xii.abusionibus sic dicentem. Quid inquit stolidius fieri potest.quam si senex ad aliam vitam festinare contendat.quando totum corpus ad interitum preparat.dum oculi caligant: aures surdescunt capilli defluunt: facies pallescunt: dentes in numero minuuntur: cutis arescit: flatus thabescit: pectus suffocatur. Tussis vrget: genua trement: talosque pedes tumor inflat. His igitur omnibus agrauatur senex stolidus: si mentaliter senex fieri negligat. Et subdit. Quid superest nisi dum vite huius defectus apparent cogitare cognruit quomodo vite future aditus comprehendatur

De sapiencia senum
Capitulum septimum

Iri senes experiencia et intellectu atque sapiencia debent florere. In hoc enim homo deo maxime similis est: quando sapiencia & intellectu fulgescit. Dicit enim auicenna libro naturalium parte quinta. quod intellectus post octuaginta annos roboratur. Et Tulius libro de senectute ca.quarto dicit. quod memoria industria atque ingenium vigent in senibus. quod est intelligendum de senibus non decrepitis. Studiosissime igitur senex querere sapienciam debet. Vnde Seneca epistola decima sic dicebat. de seipso loquens Gracias ago senectuti. eo quod lectulo me affixit. Et sequitur. In libellis mihi plurimus sermo est. q. d. quod summe sibi studium placebat. Vnde tulius libro secundo de senectute. Arma inquit senectutis sunt artes & sciencie et exercitaciones virtutum. quia nihil iocundius senectute sapata studiis virtutum. Vigent inquit senes consilio & auctoritate. Nempe si veritatis amica est sapiencia: senibus autem veritatem dicere licet. Senes igitur

sapienciam adamare debent. Narrat enim valerius li. vi. ca. ii. Q cum senex quidam interrogaret. quibus liberius coueniebat veritatem dicere. Ipse autē respōdit. ꝙ senibus & pauperibꝰ. Nam senex videns ꝙ victurus parum sit: veritatē dicere non formidat. Pauper autem similiter non timet. quia non habet qđ perdat. Dicit enī Seneca ep̄. lxi. Q nihil aliud sperat senectus nisi ductum ad mortē. Quapropter idē Seneca ep̄. xiiii. cōcludit. Nihil inquit est turpius quā senex insipiens. quia scʒ mori minime formidat. nec tamē molesta debet esse senectus. quinimo est etas iocūdissima. Nunquid dulce est cupiditates fatigasse aut reliquisse. Inquit Seneca ep̄. xii. Numera ergo annos tuos. & pudebit eadem velle quæ volueras. mori ante te vicia. Inquit Se. ep̄. xxiii. Desine igiť eadem velle senex: quæ voluisti puer. opusq̄ tuū sit malis imponere finem. Inquit Se. ep̄. xxvi. Quid enī stulcius quā via deficiente augere cibum viaticum. Inquit Seneca libro de moribus. Et subdit. Honestior est inquit qui ad quietem senectutē retulit: quā qui in ocio inuenit & tūc laborare incipiat. Vnde Catho. Fac tibi succurrant iuuenis quæ feceris ipse. Quāobrem Sene. libro v. de naturalibꝰ questionibꝰ circa finem sic inquit. Ex quo igiť non restat seni spes de vita. & impossibilis ē sibi diuturna dilacio mortis. Restat ut studeat bene mori cū sanctis patribus. Et ut bene moriať: nil vtilius quā si bene viuat. Vnde Ecc. xxv. Que in iuuentute tua non cōgregasti: quomodo inuenies in senectute tua quasi diceret nunq̄. Quapropter Deutro. xxxiii. diciť. Sicut enī dies iuuētutis tue: sic & senectus tua Et Ecc. xxv. Quā speciosa inquit veterana sapiencia. Et sequiť coronam senum multa sapiēcia. Tradit enim Seneca ep̄. lxxix. Q senes non solum docere quinimo & discere debent. Et cōcludit. ꝙ nulli etati magis ꝙ senectuti discere cōuenit. vbi enī maior corporis egri

tudo. vbiqꝫ nauis magis egra. ibi rector sapiēcior exigitur. Senes enī ut dicitᷣ libro Saturnalium. fragiliores atqꝫ ad infirmitates decliuiores sunt ceteris etatibus. Maiori igitᷣ indigēt sapiencia regi. Rursus quia necesse est principem sapientē esse. Sapiencia autē in senibus maxime est. decet igitᷣ principari senes. Vnde Plato in Thi. dicit. ꝙ non decet rem antiquam a postgenitis regi. Quapropter Ligurgus rex in suis legibꝫ ordinauit iuuenes senioribus famulari debere. vt tradit Pompeius. Cuius racio colligi potest ex xxviii. capitulo li. ii. Retho. vbi Aristoteles multiplici laude senes cōmendat dicēs. ꝙ in senibꝫ est cōtinēcia. quia frigidi sūt. nec ex ossibus infestantᷣ. Sunt insuper misericordes. quia humanam fragilitatē racione senectutis maxime experiuntᷣ. Faciliter enī miseretᷣ. quia molestias in proprio corpore gerit. Item in suis eloquiis non sunt pertinaces. Nam quia seipsos aliosqꝫ deceptos viderunt. Ideo sine ambiguitate quicquid dicūt asserūt Quod faciēdum achademici philosophi crediderunt. Vt tradit Policratus libro i. ca. iii. Si igitᷣ libido regna cōsumpsit. Si curiositas Absolonem suspēdit. impietasqꝫ Neronem. Si pertinacia cū manicheis arrianos concussit. Non ergo iuuenem decet principari. Vnde Propheta. Super senes intellexi quia mādata tua que siui.

Capitulū viii. De Iuuenibꝫ & eoꝝ statu.

Vuenes talem vitā ducere debent in posteꝝ. qualem ducere in exordio inceperunt. Ipsis igitᷣ maxime expedit moribus intendere bonis. & virtutes adipisci. bonis vsibus & disciplinis. Vnde Seneca libro de moribꝫ dicit. Educacio & disciplina mores facit. & id sapit quisqꝫ quod didicit. Vnde Quintilianus libro primo. Parentes aliosqꝫ corrigit filios qui suos nō instruerēt Vtinā inquit liberoꝝ nostroꝝ mores non ipsi perderemus. Infanciā enī statim deliciis soluimꝰ. mollisqꝫ educacio quam indulgenciam vocamus. mentis pariter et

corporis vires frāgit. Et idem Quintilianus libro ii. Ingenia inquit puerorū nimia seueritate emēdacionis deficiunt. quia sicut ex defectu correctionis neqꝫ fiūt. sic ex nimia seueritate obscurantur et desperant. dum omnia timēt nihil conanť. Modeste igiť erudiendi sūt Nam teste Oui. de arte amandi. In puero est etas mollis & apta regi. Ingenium celeste: suis velocius annis surgit. Et idem in epistolis. Teneros ledunt iuga prima iuuētus. Frenaqꝫ vix patiť: de grege captus equus Sic male vixqꝫ subit prios mores rude pect9. Quia de difficili doctrinā suscipiunt homines rudes & annosi. Ideo cōgruit in etate tenera doceri. Vnde Horacius ī epistolis. Quo semel est imbuta recens seruabit odorē Testa diu tractari mollius etas imbecilla solet. Quibꝫ verbis aperte cōcludiť etatem iuuenilem discipulis aptissimam fore Sed prochdolor Seneca teste ī declamacionibus li. i. Turpent ingenia desidiose iuuētutis. nec labore regulanť: cantādi salutādiqꝫ obscena studia. effeminatos tenent. Capillum frangere & ad muliebres blādicias voces extenuare: mollicie corporis cū feminis certare. & immūdissimis rebus se extollere nostrorum adolescētum mos est. molles enermesqꝫ nati in vicio manent. expungnatores sūt aliene pudicicie neglientes sue Huiusmodi sūt eciā hui9 temporis iuuenes frequenter. talibusqꝫ surdidanť. in quibus nullus est pudor sed inuerecūde turpitudines suas faciūt. Veruntamē teste Seneca ad Lu. ep̄. xi. Verecūdia inquit bonum in adolescente signum est. Sed vnde tanta dissolucio iuuenum procedit. Parentū nanqꝫ atqꝫ rectorum suoꝝ exempla turpia impios efficiunt illos. Porro enī difficile est iuuenē immodestū & iniquum esse. si cum bonis & honestis nutriať viris. Vnde Tuľ. li. ii. de officiis. Prima inquit adolescētis cōmendacio proficiscitur a modestia & disciplina parentum suoꝝ. & defacili in bonum deflectiť. si cum bonis & honestis assidue

fuerit. Verum ꝙ ipsi adolescentes bonos viros ut com muniter fugiūt quia redargui recusant. sed eos qui re gere habent verberibus aut minis domare ipsos tenē tur, dum tamen modus in omnibus teneat̄. Vnde Vir gilius in Geor. li. iii. Hortari nanqꝫ insiste domādi nō cesses. dū faciles animi iuuenū dum mobilis etas Tūc enim maxime sūt dociles quando sūt tenerrime etatis sed libido & lasciuia ipsos infestat. & quā debent deo exhibere iuuētutem veneri ī suam perdicionē offerūt Iuxta illud Ouidii ii. de fastis. Cum iuuenilibus an nis luxuriant̄. Et idem li. i. sine titulo Militat omnis amans et habet sua castra cupido. Que bello est humi lis veneri ꝙ cōuenit etas. Et Claudianus ī minori. Te neris est lubrica moribus etas. O vtinam iuuenes ad uerterent suam perdicionē luxuriam fore, qua totus homo destituit̄. Et si libidini quis iuuenis hereat: tur pi vita: pollutaqꝫ infamis fiet. Sed reuera teste Sene ca in troiade. Iuuenile vicium est regere non posse im petum. Hoc enī idem vicium iuuenile. quia carnis im petibus vt plurimū solēt iuuenes obtemperare. Si enī iuuenis es: si anxiaris carnis molestia. aut mores si ig noras cōsilia prudentum querere quibus cōuersare vt dirigas. Vnde Sidonius in libro epistolari iii. Pluri mum inquit laudis est si iuuenes moribus se applicant & quociēs de negocioꝝ meritis ambigunt: ad peritoꝝ consilia recurrunt. Hoc tamē facere negligunt. sed in spe vite diuturne desides fiunt. & sue pulcritudinis occasionem abusus quā plurimos peragunt. Sciant ta men ꝙ eoꝝ pulcritudo vanitas est. Vnde Secūdus phi losophus. Quid est pulcritudo: flos marcidus: carnalis felicitas: humana cōcupiscēcia. Et Seneca in ippolito Res est forma fugax. Et ad Lu. ep̄. xviii. Cogito in quit mecum: quā imbecilles sūt hii quoꝝ lacertos hu merosqꝫ miramur. Et Petronius. Raram facit mixtu ram cū sapiencia forma. quia scꝫ pulcritudo nihil facit

ad sapienciam. Igitur fertur Aristotilem dixisse. quod linceis oculis homines uterentur: ut melius viderent: & corpus penetrarent. Tunc circumspectis visceribus: eciam pulcerrimum corpus turpissimum videretur. Ideo Boecius tercio de con. Te inquit pulcrum videri non tua natura sed spectacium oculorum facit infirmitas. Cur igitur iuuenes in sua pulcritudine gloriantur: cur inde superbi fiunt: qui non ipsi pulcri: sed eorum pellis forsan venusta est. Vnde Oui. xii. metha. Forma bonum fragile quandocumque accedit ad annos: fit minor specie & carpitur ipsa suo nec viole semper nec lilia candida florent. Et idem Ouidius iii. tristium. Ista decens facies longis viciabitur annis. Rugaque in antiqua fronte senilis erit. Cumque aliquis dicet hic fuit formosus dolebis. Et speculum mendax formabis esse tuum. Vnde Scalpharius in bucolicis. Non hic semper eris perdunt & gramina flores. Perdit spina rosas nec semper lilia candent. Donum forma breuis est Quibus attentis de sua pulcritudine superbire sapiens non habet: nec iuuenes in suo decore aut vigore gloriari debent: & in vite diuturnitate sperare non debent. Vnde Tuli li. de senectute. Frustra igitur sperat adolescens vel promittit se diu victurum. Quid enim est stulcius quam incerta pro certis habere. Facilius enim in morbos adolescentes incidunt: grauius egrotant tristius curantur. & in hoc melioris condicionis est senex: quia quod sperat adolescens senex iam consecutus est. Ille enim vult diu viuere: & ille diu vixit. Absit ergo ut quis iuuenum glorietur in his muneribus que caduca sunt: sed viuant cum timore dei: prudentes imitentur: parentibus obediat: & in moribus viuere assuescat: in quibus perseuerare honestum est Nam iuuenes cum senuerint eam volunt ducere vitam quam in iuuentute ducere consueuerunt. Ipsis igitur congruit a primeua etate: eos mores quos in posterum tenere ipsos libeat. Vnde Eccle. xi. Letare iuuenis in adolescencia tua: & in bonis sit cor tuum in diebus iuuentu

tis tue. Nam in his delectari est nobis naturale in qui bus i infancia delectari incepim9 vt patet quito ethi Ideo Eccle. xxv. dicit Iuuentute tua inqt non congre gasti quasi dicat ꝙ non inuenies. Ideo sapiens ꝑuer. v dicit. Ne des inqt alienis honorem tuum: & annos tu os crudeli: ne forte impleant extranei viribus tuis c9 contrarium plurimi faciunt iuuenes qui suis tantũ do minis temporalibus famulari student: & ꝑpriam dese runt salutem: & suis obsequiis dominos impugnãt su amqꝫ animam damnãt. Iuuenes igit mores acqrẽt qui bus insistere in senectute desiderãt: qui eciam sani sũt bene operant ad diem extremã differãt. Vnde Gre. in suo pastorali li. ii. ca xiii. Amonẽdi sũt inqt incolomes vt saltem corpus exerceant ad salutem mentis. ne ac- cepte incolumitatis graciam ad abusũ inclinent: ne eci am deteriores fiant: aut ne oportunitatem salutis pro merẽdi despiciant. Nẽpe si peccatis nulla debet pena adũc plurima vicia ꝑpter corporis sanitatẽ sũt vitan- da. Vnde Seneca epistola. xcix. Multos inqt morbos multa fercula ferũt. Et medicina quõdam paucaꝝ hẽ baꝝ sciẽcia fuit: sed postmodum mille inuẽte sũt cõdi ture vt auiditas castermargie exercitari posset Nã de siderãtibus alimẽta egritudines cõtingunt: nũc pallõ nunc neruorum vino madencium tremor: nũc oculorũ nũc auriũ enormitas: & innumerabilium fetoꝝ onera crapula gignit: quoniam ꝑpter crapulam multi obie- runt: & qui abstinẽs est adiciet vitam

Capitulum. ix. quomodo debent viuere coniuges in amicicia

a Postolus dicit Ephe. v. Viri diligite vxores uestras sicut cristus ecclesiam. Nẽpe veteres in coniugio eciam vsqꝫ ad mortem se amaue- runt. Vnde narrat Vale. li. iiii. ca. v. ꝙ Gra chus Corneliam vxorem suam intãtum dilexit ꝙ pro ipsa a morte liberanda mori voluit: atqꝫ seipsũ iteritu

serpentis occidi precepit: qa sibi aruspex seu diuinatō dixerat suam vxorem a morte aliter liberari nō posse Idem narrat ibidem ꝙ Culpacius audita morte vxoris gladio pectus suū percussit. Narrat eciam ibidem ꝙ Emplacius vxorem suam tantum dilexit: que cū decessit postulauit vt sibi iūgeret̄: atq̧ pariter cum ipsa cremaret̄. Ecce quanta viroꝝ dilectio. Sed nunqd femine viros sic amauerunt. Narrat enim ibidem Vale vt cum Iulia filia cesaris vidisset vestē sui cōiugis scilicet Pompey magni consparsam cruore: ipsa territa metu: ne sibi facta violencia fuisset: partum quem in vtero habebat pre nimio dolore emittere coacta fuit Narrat enim ibidem Valerius ꝙ Porcia filia Cathonis cū vidisset viꝝ suū sc꞉ Brucū interemptum: ferrū postulabat vt seipsam interficeret. & quia ei non dabatur ideo carbones ardentes ore haurire non dimisit & nouo genere mortis consūpta est. Ibidem eciam de vxore Methidraci regis legit̄ que viꝝ suum intātum dilexit ꝙ seipsam in habitum virilem trāsformauit tōsisq̧ capillis suum decorem ex toto aspreuit vt sui coniugis periculis interesse posset. Vnde cum Methidracus a Pompeio fuisset deuict9 ipseq̧ fugeret ei9 vxō semꝑ insecuta fuit: suiq̧ viri persecucionem alleuians per oīa consolata fuit. Si igit̄ gētiles in coniugio tātā amiciciam seruauerūt. Nnnqd igit̄ fidelibus est oportunū vt ī eis amicicia reperiat̄ Nā ꝓsperitatis aīcicia mater est. Fedus enim coniugii ab amore inchoat̄: et amore manu tenet̄. non quidem amore voluptatis sed gratifice societatis: sub spe obtinēde prolis. Vnde hugo li. i. parte secūda de sacramētis ca. vii. inqt. Bonū coniugii est ut spes prolis deuote expectet̄: amāter suscipiatur religiose nutriat̄. Et ibidem ca iii. Institucio inqt cōiugii ante peccatum fuit ad officium vt natura multiplicaret̄ sed post peccatum est ad officium & ad remedium. Ad officium vt proles habeat̄: & ad re

medium vt vicium euitet. Merito ergo Apo. prima Corinth. vii. dicebat. Qui habent vxores sint tanquã non habẽtes: quia scilicet nõ libido sed proles querenda est. Vnde Ibero. contra Iouinianum. Vir ideo debꝫ amare vxorẽ vt non ferat ad uoluptatis impetũ quia nihil fetidius est ꝙ vxorem diligere sicut adulteram. et narrat ibidem de quodam qui vxorẽ suam tantum diligebat ꝙ eius presencia carere non poterat. & idꝫ dicit Ibero. Origo amoris honesta sed magnitudo deformis quasi diceret ꝙ coniugium honestũ est: sed tal amor vilis est Cõmemoremus enim veterꝫ castitatem Narrat enim Vegecius li. ii. de continencia Alexãdri ꝙ cum fuisset ei tradita virgo pulcerrima: cuidam tamen principi desponsata illam nõ aspexit: sed cum donis ad virꝫ suum remisit: & exinde omnes principes sibi recõciliauit. Similiter eciam narrat Valeri. de Sci li. iiii. Insuper eciam de Zenocrate philosopho qui cum esset apud athenienses cuidam puelle pulcerrime nobilium vsui deputata. Quidã nobiles promiserũt precium argenti dare si posset corrumpere continenciam Zenocratis. At illa promisit: & si non posset precium duplicatum restituere consensit. Nocte igit ad Zenocratem accessit quem mutare non potuit. Mane igit nobilibus petentibus precium respondit nõ de statua pignus posui: sed de homine quasi diceret ꝙ Zenocrates sue racõne immobilitatis erat quasi statua erea

Capitulum. x. de fidelitate coniugum

[t]Este Hugone de sacramentis li. primo parte secunda ca. vii. Quilibꝫ eorꝫ scilicet coniugum debet tenere fidem alteri. Vir enĩ nõ habet potestatem sui corporis: sed & mulier et econtra vt eciam habet prima Corinth. vii. Vnde Ambro in suo exameron. Nolite viri querere alienum thorꝫ. Nolite insidiari aliene copule quia graue ẽ adulteriũ. Nam deus Euam fecit de costa Ade atꝙ iussit

ambos esse in corpore vno & ī spiritu vno viuere. Cur igitˀ vnum corpus seperas: cur vnum spiritum diuidis Adulterium siqdem nature vicium est. Nam bos & equus suos cōpares diligunt. Tradit enim Alexander li de naturis reꝝ ꝙ ciconia abhorret adulterium. Vnde cum femella alteri ciconie coniūcta fuerit: tūc suꝰ cōpar conuocatis multis ciconiis: ciconiam adulteram interemit. Et narrat exemplum quomodo miles quidam ciconiam adulterantem viderat: sed ad suum cōparem rediens se lauabat. miles tamen impediuit ne post adulterium se lauare posset. Itaqꝫ multis aduenientibus ciconiis: ipso vidēte ciconia adultera īterempta fuit. Ecce igitˀ patet ꝙ natura fidelitatem cōiugii postulat. Nēpe quondā inter cōiuges maxima fidelitas viguit. Narrat enim Vale. li. vi. ca. vii. ꝙ cum Vulpicia a matre sua diligentissime custodiretˀ: ne viꝝ suum in cicilia captū insequeretˀ. Ipsa tamē mutata ueste cū duabus ancillis & totidem seruis clādestine fugiens: ad viꝝ suū peruenit: nec recusauit se ꝓ viro suo captiuam facere: vt cōiugii fidelitatē obseruaret. Narrat insup ibidem ꝙ viꝝ suum non obstāte periculo mortis in sinu atqꝫ cubiculo custodit. Si tamen comptus fuisset ambo fuissent pariter necati. Item narrat Solinus libro. x. ca. vi. ac eciā Tu. li. ii. de tusques. ꝙ in india licet plures mulieres habeant vnum viꝝ est tāta fidelitas ipsaꝝ ad viꝝ ꝙ viro mortuo: corā iudicibus accedunt atqꝫ cōtendunt que ipsaꝝ cum viro sepiliatˀ. Illa ꝙ feliciorem se putat que cum viro sepeliri meretur. Alie vero cum nota infamie viuūt: & pre tristicia frequenter moriunˀ seu discedunt. Si igitˀ plures femīe vni viro sūt tam fideles: nunqd igitˀ peramplius in religiōe cristiana vna debet viro esse fidelis & ecōuerso

Capitulum. xi. quomodo coniugia legittime sunt contrahenda

q Voniam vt ait magister sentēciaꝝ li.iiii: dis xxvii. Matrimonium est legittima coniūctio maris & femine vnionem cristi & ecclesie representans: quia scilicet in cristo omnia matrimonia firmari debent. Vnde Vale li.iiii.ca.primo narrat quomodo Themistides quendam viꝝ filiā vnicam habētem consulebat qualiter eam despōsare deberet: scilicet vtrum pauperi aut locupleti aut virtuoso vnde dicebat. Malo inqt viꝝ peccunia: ꝙ peccuniā viro indigentem: quasi diceret ꝙ preferende sūt virtutes diuiciis. Sed nūc matrimonia sūt fere omnia corrupta & per auariciam peruertunt̄. Et ideo posuit legem Ligurgus rex: ꝙ virgines sine dote despōsarent̄ sicut narrat Pompeyus li.iii. Quedam eciam matrimonia p concupiscēciam cōtaminant̄ Cuiꝰ oppositum docet Ysaac qui vxorem incognitam de remotis partibus adductam accepit. vt patet Gene.xxv. Sic enī non p concupiscēciam vxor sumēda est vt honorabile sit coniugium & thorus immaculatus Heb .xii. Sed aliqui fornicacionibus & adulteriis vacantes: matrimonia disuadent. Contra quos dicit Augu.v. de ciui dei ca.i. Q2 matrimonium fit inter homines ut honesta inter eos cōcordia habeat̄. Vnde idem Augu.dicit in quadam omelia ꝙ deus nupciis interfuit presciens hereticos futuros matrimonia ꝓhibētes. Sed quid dicemus ꝙ multi sapientes vxorem ducere disuaserunt. Vnde Vale.vbi sup̄ narrat qualiter Socrates cuidam adolescētulo quereti vtꝝ vxorem ducere deberet. Respondit quodcūqꝫ feceris noueris te penitēciam actuꝝ Nam cōtinere carni penosū est: & vxorem habere sollicitudo est perpetua. Item Theofrastus li.de nupciis matrimonium disuadet. Vnde querit an sapiēs vxorē ducere debeat: & cōcludit ꝙ nō. Quia impedit studia philosophie: & sūptus exigit: variaqꝫ onera & si i edomum regēdam conmiseris seruus eris. Si autem tuo

arbitrio aliqd seruaberis: fidem sibi habere nõ putabit & sic iurgia querit: & venena diffundet. Et subdit. Si inqt pulcra cito adamatur: & difficile custodiẽ Si autẽ feda molestum est possidere quod nemo dignatur habere. Ex quibus omnibus matrimoniũ dissuadet dicẽs. ꝙ multe sũt molestie nupciarꝝ. Ceterꝝ Ibero contra Ioninianũ quomodo Cicero rogatus fuit ab Ircio vt sororem suam uxorẽ duceret. Ille autẽ respõdit se nõ posse uxori & philosophie operam dare. His autẽ non obstãtibus matrimonia sũt licite contrahenda: licet castitas sit prehonoranda. Et licet viris studiosis et ecclesiasticis matrimonia non cõpetant ꝓut predicte narraciones concludũt: nihilominꝰ aliis seculariter viuẽtibus licite matrimonia cõpetũt. Vnde. 1. Corin vii. Virgo cogitat que dei sũt: que autẽ nupta est cogitat que sũt mũdi. Aduertẽdum tamẽ ꝙ inducendo vxorẽ & manu tenẽdo multa exigiẽ paciẽcia atqꝫ cautela. Narrat enim Ibero. vbi sup̄ ꝙ duas quidam uxores habebat que propter ipsũ litigabant. Sed cũ turpissimus homo esset: ipsas deridebat: eo ꝙ propter ipsũ disceptabant. Accidit tamẽ ut simul contra ipsum vnirenẽ atqꝫ iurgiis infestarent. Cũqꝫ autem resisteret aquam immundam sup ipsũ proiecerunt: qui terso capite respondit sciebã vt post hec tonitrua futura erat pluuia. Itaqꝫ p pacienciam vxores superauit. Nẽpe in vxoribus plures sũt importunitates: quaꝓpter prudẽcia magna exigiẽ. Vnde narrat Ibe. vbi supra ꝙ Marcus Catho licet vxorem humili loco natam accepisset. Ipsa tamẽ vinolẽta importuna & sup̄ba erat. & cõcludit. Non putet igiẽ aliqs si pauperem duxerit sibi de concordia satis ꝓuidisse. Insup ibidem narrat qualitẽ Philippus rex macedonũ vxorem habuit: quæ ipsũ in cubiculum introeũtem exclusit: qui exclusus iniuriam tollerauit atqꝫ versu trage: ico seipsũ cõsolari studuit. Item Gorgias librꝝ de cõcordia edidit: quẽ grecis liti

gātibus recitauit. Cūq͠ recitaret quidam ei9 inimic9 dictus. Mellancius respōdit. Tu inqt vnius regni cō cordiam precipis: & in domo tua tres personas concō dare non vales: quia vxor eius ei quia castus erat iniuriabat̃ & ancille que pulcrior erat inimicabat̃. Exī de forsan exorta est cōsuetudo ꝙ scilicet ꝓ quiete habēda vxores nolunt ancillas pulcriores eis tenere. Ex his igit̃ narracionibus cōcludit Ibe. ꝙ importunitates maxime sūt matrimonii. Vnde ibidem recitat ꝙ licet Epicurus voluptatis amator esset: cuidam tamē intērogāti an liceret vxorem ducere. Respōdit ꝙ sapiēti non congruunt cōiugia: quia multa incomoda mixta sūt in nupciis. & subdit. Graue inqt viro sapienti venit in dubium vtrum malam vel bonam ductur9 esset vxorem. Quia sicut scribit Hordocus. mulier cum ueste deponit verecūdiā. Vnde Ibero. ibidē narrat quo modo Mellancius vxorem (licet castam) repudiauit & cum argueret̃ ab amicis pedem a lecto tanq͠ les9 esset deposuit dicens. Lect9 inq͠ quem cernis nouus & elegās est. sed nemo scit preter me quātum premit q̄ si diceret sic est de vxore. Licet igit̃ cōmendāda sint legittima cōiugia nihilominus caute sūt cōtrahēda

Capitulum. xii. de parētib9 erga filios & ecōtra

[S]icut dicit̃ viii. ethi. pater filio est causa essendi & causa nutriēdi & causa discipline. Vnde Ecc. vii. Filii tibi sūt erudi illos. & ꝓuer xxiii. Noli subtrahere disciplinam a puero. Ideo Apo. heb. xii. Quis inqt filius quem non corrigit pater. Nēpe ueteres filios suos erudiebāt. Vnde Policratus li. vi. ca. iiii. narrat qualiter Octauianus imperator filios suos ad gradum militarem & cursū: et saltum fecit exercitari: suasq͠ filias in lanificio fecit instrui: ut si fortuna filios suos suppeditaret saltē suis laboribus viuere possent. Insup Tu. li. i. de tus. ques. narrat qualiter Ligur. iuuenes suis laborib9 erudiuit

venādo currendo esuriendo siciendo algendo estuādo Nam qui bene instruunť in teneritate: quādo pfecti sūt defacili ad bona inclinanť. vt ponit Sene. li. i. de ꝓuidēcia dat exēpla dicēs qualiter nātis corpora ī mari dura sūt. Similiter agricole habēt manus duras & milites habēt agilia mēbra & huiusmodi: que omīa cōtingūt vsu & exercicō acqrunť: & si signāter iuuenes imbuanť. Ideo dicebat Apo Ephe. vi. Educate illos: scilicet filios ī disciplina & correctione domini. Nunquid Brucus filios proprios fecit cedi: eo ꝙ Targno dominacionem restituere pretēdebant. ut narrat Va. li. v. ca. viii. Nunqd Cassius & Marcilius torquatus aliiq; plures filios correxerunt. Cur igiť patres filiorum crimina supportāt. Narrat enim Augu. v. de ci. dei. ca. viii. qualiter Aulus filium suū mortis supplicio cōdemnauit eo ꝙ cum Cathelina inimico suo amiciciam contraxit. Hoꝝ tamē feritas nō est approbanda: quia licet filios corripere exterminare tamē sepius non licet nec libet: quia tūc paternalis disciplina prodest quādo clemēcia adest. Vnde Va. li. iiii. narrat de quodam cui filius suus insidiabatur: qui cum pcepisset filium suum in desertum adduxit ibiq; gladium tradidit ad caput amputādum: & cum filius vidisset gladium abiecit dicens. Mi pater queso mee indulgeas iuuentuti. Ecce qualiter patris dulcedo filium conuertit. Insup eodem li. ca. vii. narrat qualiter Antiochus filius Seleuci regis incidit in amorem grauissimum sue nouerce: in tantum ꝙ proximus morti erat. Cūq; igiť medici percepissent causam morbi patri retulerť quod audiēs pater propriam cōiugem filio cōcessit dicens. In filio magnū pudorem fuisse: eo ꝙ vsq; ad mortem amorem dissimilauit. Seueritas igiť parentū erga filios quandoq; bona non est: sed correctio cum clemencia semp vtilis est. Nunc tamen parētes filios corrigere pretermittunt. & ideo quando sperant ex coꝝ

operibus letari tunc desolanẽ. Attẽdant enim quali-
ter Heli a deo punitus fuit eo ꝙ filios suos corrigere
pretermiserat. Vnde dicit̃. i. Re. iii. Vnde Grego. in
dialogo li. iiii. ca. xiiii. narrat de puero qui consueue
rat deum blasphemare patre ꝑmittente. & ideo in si
nu patris est percussus & interẽptus. Insup Boe. li d
dis. sco narrat de filio Lucrecii qui fuit absq̧ discipli
na nutritus. Vnde in aleis & meretriceis operibus to
tam vitam suam occupauit. & a patre de morte sepi9
redẽptus fuit. nihilominus tamẽ tandem morte con-
demnatus est. nec a patre ꝓpter penuriam redemi po
terat. Cum lacrimis igit̃ a patre osculum peciit & cũ
pater accessisset: nasũ illi9 morsu acutissimo secuit di
cens. Quare meis erroribus non obfuisti sed incastiga
tus euasi: magistri mei documentis non obediui quasi
diceret quare me non castigasti. Vnde Tu. li. i. de off
ca. xxvii. dicit ꝙ optima hereditas a patribus tradit̃
quãdo virtutum & bonoꝝ opeꝝ exẽplum exhibetur.
Sicut igit̃ aquila valde diligit filios suos & ĩ locis al-
tissimis facit ipsis nidum: ne coluber violet fetũ: aut
veneno nequeat nocere. Sic pater filios suos a consor
cio peccatoꝝ debet seperare: ne ipsoꝝ exemplo polluã
tur. Hoc enim exẽplum tãgit Ihero. sup Isa. ca. vltio.
Sicut enim in nidis aquilarũ reperit̃ lapis preciosus
qui dicit̃ berices vt ponit Solinus li. viii. ca. vi. Sic ĩ
vita filioꝝ virtutes reperiunt̃: dũmodo nidus eorũ ab
istis inferioribus seperat̃. Tunc enim nidus seperatur
quãdo in iuuẽtute mala turpiaq̧ consorcia vitare fili9
docetur

Capitulum. xiii. de filiis erga parentes

b Xodi. xx. dicitur. Honora patrem tuũ & ma
trem tuam quod est mãdatum primum in ꝓ
missione ut bene fiat tibi. Vnde Apo. Ephe
vi. Filii obedite parẽtib9 vestris. Quia teste
Boe. li. de cõso. Si mẽti humane inserta est boni ueri

ꝙ cupiditas: tātomagis insertum est suos parētes filiis honorare: quia scilicet filii debēt honorare parētes Narrat enim Va. li. vi. ca. iiii. de quadā filia que matrem suam in carcere nutriuit lacte mamillaꝝ suarum Narrat eciā de alia que patrem suū in custodia traditum atqꝫ in vltima senectute cōstitutū tanqꝫ infātem: alimonia sui pectoris nutriuit. Insup Solinus li. i. circa finem narrat de filia que inuēta est nutriēs ab vberibus patrem suū. & in memoriam tāti preconii locꝰ ille cōsecratus est. Posco igit̄ cum Sene. li. iii. de bñfi. ut filii parētes honorāt. Inqramus tñ an liberi dare possunt maiora beneficia parētibus qꝫ acceperint. Et videt̄ ꝙ non. quia teste Aresto. magistris & parentibus non potest reddi cōdignum. Hoc eciam concludit Seneca vbi sup̄. narrat exēplum de Sci. qui patrē suū in prelio seruauit. Et ca. xxiiii. ponit exemplū de enea qui patrem suū seuissimum p medium inimicoꝝ atqꝫ igniū detulit. Narrat eciā de quibusdā iuuenibꝰ qui p vrbes vagauerūt ad liberandū parētes Merito igit̄ Ecc. iii. dicit̄. Qui honorat patrem suū vita viuꝫ lōgiori. Et ibidem qui honoret patrem suū & matrē suā iocūdabit̄ in filiis: & in die oraciōis sue exaudiet̄. Narrat̄ enim in historia Baalam & Iosaphat ꝙ cuidā paterfamilias de vxore sua adultera: tres filios habere videbat̄: sueqꝫ uxori impperabat adulteriū dicens. ꝙ illoꝝ trium vnus tantūmodo suꝰ erat: sed quis erat declarare nolebat. Cūqꝫ igit̄ mortuus fuisset filiū suū legittimum successorum bonorū suoꝝ dimisit ipsum tamē non nominauit. Ad iudicium igit̄ vocati sūt: ut videret̄ quis ille esset. Iudex igit̄ ptulit sentēciam ut qui forcius percuteret ī corpus patris mortui cum sagitta: ille obtineret hereditatem. Duo igit̄ illoꝝ sagitta mediāte corpus valide penetrauerūt: sed accedens tercius pcutere nolebat: sed cū lacrimis corpus patris veneratus fuit: & ideo uerus filius declaratus ē. Vn

de Va.li.v.ca.iiii. Inqt pueros diligere parētes prima lex nature est. Vnde Petrus rauennas. Tolle inqt a sole radium & non lucet: riuū a fōte & arescit. Ramum de arbore & desiccat: mēbrum a corpore & putrescit. Sic sepera filium a deuocōe paterna & iā non est filius sed collega illoꝝ de quibus dicit. Vos ex patre dyabolo estis. Nūqd Ambro. in examerон narrat qualiter ciconia parētes suos nudatos tegit: illos fouꝫ et alimēto pascit: & ī uolatu subleuat Et cōcludit Ambro. Nō est inqt graue ꝙ pietate plenū ē: nec ē onerosum quod soluit nature debito. Ideo non recusant aues patrem pascere & tamē eas lex scripta nō stringit nec hoc accipiunt ex precepto: sed gracia naturalis officii. Hec Ambro. Vnde Augu. xxii. de ci. dei. ca. ix. narrat qualiter filii a matre maledicti mēbroꝝ tremorē incurrunt: & in ecclesia sancti stephani sepulti erāt. & cōcludit ꝙ timēda est parentum maledictio. Conmemorādum est enim qualiter saluator noster parētibus obediuit. Iuxta illud Luce. ii. Erat autē subditus ill. O ꝙ̄ mirabile ꝙ deus subditus est hominibus: qui tn̄ dominat angelis: sed nō miꝝ quia testāte Apo. Phil. ii. Humiliauit seipsū factus obediēs vsqꝫ ad mortem. Attēdamus ergo qualiter Rechabiti a domino laudati fuerūt: quia patri suo obediuerūt scilicet ipsi Ionadab filio Rechab a quo Rechabite dicte sūt. Vnde Iere. xxxv. Nunqd nō accepistis disciplinā: nec obeditis verbis meis. Preualuerūt sermones Ionadab filii Rachab qui precepit filiis suis vt nō biberēt vinū: & nō bibunt usqꝫ indiem hāc: quia obediuerūt precepto patris sui Ego autē locutus sū ad vos & nō obedistis mihi dicit dominus. Filii igit parētibus obediant

Capitulum. xiiii. de obediēcia filioꝝ erga parentes

P Arentibus post deum maxime obedire debemus. Quia Exo. xx. dicit. Honora patrē et matrem &c̄. Et Eccle. iii. Qui honorat

patrem suũ vita viuet lõgiori. Et Apo. Ephe̾seos. vi Filii obedite parẽtibus uestris. Idem habet Collosẽn. iii. Nẽpe desiderãda est est patris benedictio: & timẽda est matris maledictio. Vnde Augu. xi. de ci. dei. ca. ix. ꝙ fuerũt x. fratres. vii. masculi & tres femelle et propter maledictionem matris puniti fuerunt tremore horribili. Quoꝝ sc3 vnus fratrũ & vna sororum sanati fuerũt in ecclesia sancti stephani Metẽsis. Timenda est igitͥ parẽtum maledictio. Nam teste Va. li v. ca. iiii. Prima lex nature est parẽtes diligere. Vnđ narrat ibidem qualiter filia quedam matrem in carcere ꝓ capitali crimine condẽnatam suo lacte nutriuit. Nam custos filiam ad matrem ire ꝑmisit: nõ tñ aduertebat illam nutricionem. Qua visa custos iudicibus retulit: qui audiẽtes tãtam filie pietatem matri penam remiserũt. Insuꝑ idem narrat de quadã filia que patrem suum ĩ vltima senectute cõstitutum suo lacte nutriuit. Idem eciã narrat Solinus li. i. ꝙ in memoriã tãte pietatis locus ille cõsecratus est. Vnde Va. vbi supra narrat de filio Cresi. qui cum mut9 erat & un9 đ numero persaꝝ: patrem suũ interficere uellet lugebat eo ꝙ dicere nõ poterat ꝙ rex erat pater su9 ne ipsũ interficerẽt. Accidit igitͥ ꝙ qui mutus erat racõne sue pietatis quã erga patrẽ habuerat loq mereretͥ. O igitͥ inqt Va. optima reꝝ ẽ natura q̃ pietatis ẽ dña & magistra. Vnde ibidẽ narratͥ q̃liter populi Citaꝝ contra Dariũ pugnabãt: sed cũ uenissent ad loca monumẽtorũ suoꝝ parentũ statim suã feritatẽ atq crudelitate3 ꝑdiderũt: & redeũtes cessaruerũt pugnare. Insuꝑ nãrat de Coroliano qui exulat9 a romanis ad Volstos romanoꝝ inimicos iuit: quoꝝ imperiũ acqsiuit: & romanis infestissimus fuit cũ quib9 federari nullis precib9 voluit. Quod vidẽs ei9 mater que rome manebat accessit cũ filiis quã supplicantẽ exaudiuit atq castra q̃ possidebat matri petẽti exhibuit dicens. Expugnasti

inqt irã meã & patriã precibꝫ liberasti. Vnde cõtinuo romanos infestare pretermisit. Ex his narracionibus patꝫ q̄liter filii parẽtes tueri tenent̃. Ad quod ꝓposi-tum Se. li. iii. de benefi. ca. xvi. querit an liberi suis parẽtibꝫ ad cõdignũ q̄ susceperint beneficia reddere possint. Et declarãs hãc q̄stionẽ videt̃ cõcludere: ꝙ pa rẽtibꝫ ad cõdignũ reddere nequaq̄ꝫ possibile ẽ. Vñ po suit exẽplũ de Sci. q ꝓ patre saluãdo in prelio mortis periculoso se exposuit. Ibidẽ eciã narrat de Enea q ut patrẽ suũ senẽ liberaret ꝑ mediũ inimicoꝝ ipsũ detu-lit atq̄ꝫ ꝑ grãdes ignes trãsire ñ formidauit Etenĩ na tura vnũquenq̄ꝫ obligat: vt parẽtes tueat̃. Nã ut poĩt Ambro in examerõ ome. ii. Ciconie hui9 sũt nature: ꝙ parẽtes nudatos suis pẽnis tegũt ciboq̄ꝫ fouẽt & plu maꝝ suaꝝ uolatu subleuãt & deferũt. & ibidẽ cõclu-dit. Non est inqt onerosũ quod soluit̃ nature debito

Capitulum. xv. de verecũdia mulierum

dOminus in muliere posuit verecũdiã natu-ralẽ: ut ipsa ad peccatũ ꝓuocare formidet vi roq̄ꝫ ut famulet̃ cõdita ẽ: nõ quidẽ ut sibi ĩ si diet̃ ipse tñ sui stat9 neglecto more fictis blã dimẽtis adulacionibus & nutibus viroꝝ excidiũ ꝓcu rant & scãdalũ ignominiosum iugiter gignere sollici tant̃. Vnde Ibero. ep̃. c. viii. Ille inqt oculos cristiãos scãdalisant que spurcissimo vngẽto faciẽ vngũt oculos q̄ꝫ depingunt q̄ꝝ facies nimio cãdore deformes fiunt & tanq̄ꝫ ydola inueniunt̃. Ipsas enĩ nec ãnoꝝ numerus nec alia uenustas docere potest ꝙ uetule sint: & capil los cũ ꝑdiderint alienis capillis uerticem ornãt: & pre teritã iuuẽtutẽ in rugis ãnilibꝫ polluũt Erubescat igi tur mulier cristiana si naturã cogat ĩ decorẽ: si carnis curã facit in cõcupiscẽciis. O ignis iuuenũ fomẽta li-bidinũ ĩpudiceq̄ꝫ mẽtis excidiũ ẽ ornatus iste: nec est cristi sed anticristi ut inqt idem ep̃. xlix. Vnde Am. in suo examerõ ome. vltima. Noli delere bonã picturã

dei & assumere picturā meretricis Illa pictura vicii ē nō decoris: fraudis nō simplicitatis. Fallit enī & decipit ut neqꝫ illi placeas cui placere desideras: tuoqꝫ displices actori: dū videt opus suū deletū. Nā artifex ī dignatꝰ si opus suū deleatꝰ. Graue igitꝰ crimē est: utputes ꝙ meliꝰ depinget homo ꝙ̄ deꝰ. Vnde Guillerꝰ parisiēsis li. de vniuerso narrat ď quadā muliere que dū insistēt pectinacioni atqꝫ curiositate capilloꝝ: alia quedā mulier apparuit dicēs: qď maximū cruciamentum tollerabat quia huiusmodi curiositati dum viueret insisteret. Non igitꝰ in talibus sed ī virtutibꝰ crescere debēt: ut nomini ꝑpetuo hereditari possint. Debēt enī esse sobrie caste & taciturne. Vnde Va. li. ii. ca. ꝑmo Narrat ꝙ mulieribꝰ olim vsus vini ignotꝰ fuit: ne ī aliud dedecꝰ laberentꝰ. Vnde Ecc̄. xxvii. Mulier ebriosa ira magna cōtumelia & turpitudo eiꝰ nō tegetꝰ. Nūc tn̄ illud Se. ep̄. xcix. verificatꝰ dicētis. Mulieres non minus viris potāt: qnimo oleo & mero viros ꝓuocant suiqꝫ sexus beneficiū suis viciis ꝑdiderūt: & ꝙ feminarū est exuerūt moribusqꝫ virilibꝰ īplicate sūt. Quāobrem Va. li. ii. ca. i. dicit ꝙ ab excessibꝰ cauere debent quia uentrē plenū seqtꝰ voluptas. Ideo teste Ihero. ep̄. xxvii. Viri ātiqtꝰ cauebāt ne vxores vinum biberent Vnde Va. li. vi ca. iii. narrat ꝙ Mecelliꝰ vxorē fuste ꝑcussam interemit: eo ꝙ vinū bibisset: nec tn̄ exinde reprehēsus fuit: quia iustū omnes estimabāt illā debere violēter mori que sobrietatē debitā violauerat Vn̄ Augu. ix. cōfessionū narrat quomodo decrepita quedam mulier suam filiā adbuc puellam regebat cū maximo moderamine ut sobrietatis in posteꝝ sibi cōsuetudo maneret. & ibidem cū mater sua q̄dā vice a moderamine solito recessisset: eiꝰ ācilla eā redarguit: & eam meri bibulā vocauit. Quo audito stimulo ꝑcussa suā feditatē respexit: & īde abstinuit. Anīaduertāt igitꝰ mulieres ut sobrietate floreāt: & pudiciciā quæ

ipsis cōgruit ne polluant. Vnde Ecc. xxviii. Sicut sol oriēs ī mōtib⁹ altissimis diei est pncipiū Sic mulieris bone species ī ornamētis domus sue: quoniā gracia su pra graciā mulier sancta & predotata est: ut ibidē dr. Attēdamus igit̄ quāto affectu ueteres castitatē ama uerūt. Nā grad⁹ maxim⁹ abusionis est femina sine pu dicicia. Vnde sicut prudēcia custodit viꝝ ita pudici cia feminā. Narrat enī Va. li. vi. ca. i. de plurib⁹ mu lieribus que maluerūt pdere vitā ꝙ pudiciciā. Vnde greca quedā femīa cū violēter a nautis ī naui fuisset accepta libidinis occasione: ipsa hoc vidēs ī mari se p iecit: & ideo apud grecos laudib⁹ extolli meruit. Nar rat insup de quodā qui filiā suā interfecit: eo ꝙ Api⁹ Claudi⁹ violenter ad stupꝝ ipsam inducere volebat. Malebat enī pudice filie esse ītereptor ꝙ corrupte pa ter. Vnde Ambro. de virginitate ca. iii. narrat de Pe lagia que cū esset apud Antio. etatis. xv. ānoꝝ & a pre donibus circūseptā se videret matre absente suisqꝫ so ciabus in aquā se piecit malēs mori ꝙ violari. & licet non deceat pter pudiciciā se interimere: nihilomin⁹ laudādi sūt veteres in hoc ꝙ pudiciciā tantū amauerīt Augu. enī tradit pmo de ci. dei ca. xvi. ꝙ pudicicia ē virtus mētis que nō potest inuite auferri. Si igit̄ cor pus violēter cōtaminat̄ nihilomin⁹ pudicicia manet: dū mēs integra fuerit. p pudicicia igit̄ predicte mu lieres seipsas interficere nō debuerāt: nisi forte inspi rate hoc fecerīt: vt tāgit Augu. vbi sup ca. xvii. Vnd sic ait. Femine que ī flumīe se precipitauerūt aut hoc fecerūt humanitus decepte: & sic errauerūt: aut diui nitus īspirate & sic obedierūt. Quicqd tñ sit ī hoc cō mēdabiles fuerūt qui pudiciciā dilexerūt. Animaduē tendū enim qnto zelo pagani pudiciciā seruauerunt. Narrat enī Solin⁹ li. vii. ca. xv Q in india est quedā regio: in qua nulla libido inuenit̄ atqꝫ pecculanciā esse ignorant homines. Itaqꝫ ibi nulla sūt coniugia: nulliqꝫ

hoīes ibi nascunt̄: & tn̄ plurimi homines ibi ꝯmorant̄ nullus tamen ibi admictitur nisi castitatis uotum pro sequitur: et castitatem si quis non seruauerit in predicta regione submouetur atq̧ perpetuo exilio datur. Insup Va. li. vi. ca. primo narrat de quodam qui filio suo dicebat ꝙ non solum virginitatem illibatam seruare debebat: sed eciam oscula sincera sine admixtione libidinis. Ceterum Iheron. contra Iouinianum recitat qualiter Diullius vxorem tante pudicicie duxit. Vt omnibus continentibus esset exemplum. Accidit igit̄ ꝙ vir suus quosdam cōfabulantes audiuit dicentes: ꝙ os fetidum haberet. Quo audito ad vxorem accessit: ipsam redarguens cur sibi hoc non intimasset. Que respondit: putabam omnium virorum ora sic olere. Ecce quanta pudicicia mulierum que nunq̧ alterius viri flatum sensit

Capitulum. xvi. de virginibus

v Irginitas nomen honorabile est: status mundus vitaq̧ virginea: angelos imitatur. Vnd̄ virginitatis exemplum ab antiquis cepimus quoniam plures secundum carnem viuere in tātū contemserunt: ꝙ maluerīt mori q̄ carni obedire Vnde in libello quodam qui intitulatur de virginibus legitur: ꝙ apud romanos virgines que secundum carnem viuere contempserūt maxime reputacionis apud eos extiterunt Vnde ibidem narratur de quibusdā filiabus quarum mater dicta fuit Sedasa que cum absente patre duos iuuenes pretereuntes iure hospitalitatis suscepisset. . Ipsi quoque iuuenes honori filiarum non indulserunt: sed eis nocte violenciam intulerunt. Quamobrem dicte virgines mutuis mucronibus se cōciderunt. Narratur insuper ꝙ quedam thebana virgo erat: quam hostis macedo corruperat aliquantulū dissimulauit violencie sibi illate de solatorem. nihilominus suum violatorem manifestauit: & mox gladio seip

sam interfecit: nolens perdita virginitate vitam ducere. Quid enim ista designant nisi quod carni non est assenciendum: quinimo melius foret a presenti vita migrare quam in desideriis carnalibus vitã ducere. Ideo apostolus Ro. viii. dicebat. Qui in carne sũt deo placere non possunt. Et Gallath. v. Spiritu ambulate & desideria carnis non perficietis. Vnde Augu. Viuentes ĩ carne preter carnem ãgelos vocat. libro de sancta virginitate dicens. Sicut familiam angelorum deus habet in celis: sic eciam familiam virginũ voluit habere in terris. Illi enim angeli sũt qui non secundum carnẽ viuũt. Et ideo Ibero. ad Eustachium dicit. Statim ĩquit vt filius dei ingressus est sup terram nouam sibi familiam elegit: ut qui ab angelis adorabatꝰ ĩ celo eciam haberet angelos scilicet virgines in terris. Quapropter Augu. li. iiii. de doctrina cristiana dicit quod virgines sũt illustrior porcio regis cristi. Illi enim virgines dici possunt qui non secundum carnem viuũt: sed carnem spiritui subiciunt. Vnde. ii. Corinth. x. In carne ambulantes non secundum carnem ambulemus. Quid enim prodest homini seu femine si voluptate sua eam puritatem tollat: per quam imitaretꝰ reginam celorũ: scilicet mariam. Laudabilis igitꝰ est virginitas: sed nõ sufficit ipsa nisi bonis operibus illustretꝰ. Nam & ĩ euãgelio virgines quinque fatue dicuntꝰ. & ideo ex sua virginitate introitum ad ianuam celestem meruisse non creduntꝰ. Pulcrum est igitꝰ si virgo sis sed multum pulcrius si cum virginitate operibus floreas sacris: nunc oracionem nunc meditacionem sedule exponendo. Nã teste Ibero. ad Eustachium virgo debet esse oracionibus sacris: virtuosisque laboribus occupata. Et idẽ Ibe. ep. lxvii. ad demetrium. Debet inquit virgo esse quieta: honestaque societate comitata non vaga discurrens per patrias. exemplo Marie quam inuenit angelus in cubiculo. Sit eciam sermo virginis prudens modestꝰ

et rarus: non eloquencia sed pudore preditus: sit atqꝫ humilis gestu: quia per humilitatē virgo Maria deo placuit. Nam secundum Ambro. lib°. de virginitate Virginitas supgreditᷣ humane nature cōdicionem: ꝑ quam homines angelis assimulanṫ. Vnde Apo. prima Corinth. vii. Virgo inquit cogitat que domini sūt ut sit sancta corpore & spiritu. Ihero. enim alloquens matrem de instructione filie ep̄. lxxxix. dicebat. Reddat tibi inquit quotidie pensum de sccepturatis floridis & post assuescat oraciones & psalmos nocte cōsurgere. mane canere ymnos. Et sequitur: discat lanam facere tenere colum rotare filum & fusum tenere. Nam virginitas in talibus conseruatur. Nam teste eodem ad Eustachium. Virginitas thesaurus est irrecuperabilis. Caue igiṫ ne de te dicat deus. Virgo cecidit & nō est qui suscitet. Et cū omnia deus potest suscitare nō tamen virginem. Si ergo ad thesaurum recuperabilē custodiendum sollicit sūt homines: pocius de virginitate obseruāda solliciti esse debent. Non igiṫ discurrant quoniam teste Grego. ome. xii. de predari desiderat qui thesaurum publice in via portat. Solitarie igitur maneat quoniam sicut Iob. xxiiii. dicit. Per noctem adulter quasi fur obseruat caliginē. Nempe olī virgines sollicitam sue virginitatis custodiam habuerunt. Vnde Ambro. li. ii. de virginitate narrat de q̄dam virgine que fuit antiochie: cuiꝰ pulcritudo appetebatur. Vnde violēter ad lupanar ītroducta fuit que cū ibi fuisset flebat & orabat dicens. Domine qui dedisti virginibus leones domare: da mihi ut mētes hominum domare possem: ne violetur exiguum tēplum tuum ne eciam paciaris incestum. Cum igiṫ oracionē cōpleuisset. Ecce miles introiuit dicens. Ne timeas: quoniam supueni saluare animam tuam. Mutemus inquit uestimenta ut tua uestis me faciat uerum militē Vnde sic factum est ut virgo militis uestē accepit: &

sic euasit & miles loco eius cū ueste muliebri ibi remā sit. Cūq; igit̄ alius ingrederetur & loco puelle virum īuenisset: alius nūciauit & loco virginis miles condem natus est ad mortem. Quod cum audisset puella festi nanter cucurrit ad locum supplicii que ꝓ ipso mori cō tendebat et econuerso miles pro ea. Itaq; ambo cōten debant: & martirii palmam susceperunt. Insup idem Ambro li. iii. narrat qualiter beata Zottberis cum es set pulcerrima gaudebat faciem suam martirio fedari ne temptacionis occasio existeret. Ceterum de beata Brigida legit̄ ꝙ cum pater eius cuidam nobili vellet eam desponsare. Ipsa orauit ut aliqua sibi difformitas cōtingeret racione cuius coniugium vitaretur. Ipsaq; orante vnus eius oculus crepuit. Quod videns pater permisit eam velari & ad dei cultum deputari: & ocu lus eius sanatus est. Insuper & de pluribus aliis simili ter legimus que licet viros suos secum haberent nihil ominus virginitatem obseruarunt. Vnde in libro qui dicitur paradisus narratur đ Iuliana virgine ꝙ ipsa vi dens Origenem metuentem sediciones paganorum & fugiētem p biennium ipsum suscepit & celauit neces sariaq; sibi ministrauit. Narrat insup Ibero. ep̄. xlv. đ quadā virgine que a beato martino uoluit videri cum tamen ipsam ipse desideraret visitare tanq; moribꝰ & caritate precessam. Vnde ipsa beata beato martino p fenestriolam dixit. Ora ꝓ me quia nunq; a viro sū vi sitata. Gracias itaq; egit sanctus Martinus eamq; bn̄ dixit. Narrat eciam idem Ibero. ep̄. lxxxix. qualiter cuiusdam virginis paternus cepit habitum virginis: ut virginis mentem permutare posset. Volebat enim ꝙ nuberet: sed ei nocte apparuit angelus inferens mi nas dicens. Quomodo ausus es viri imperium pre ferre cristo. Nam virgines cristi sponse sūt: & secunt̄ agnum quocūq; ierit. Sup quo Augu. de bono virgi nali. Gaudia inquit virginum sunt de cristo in cristo

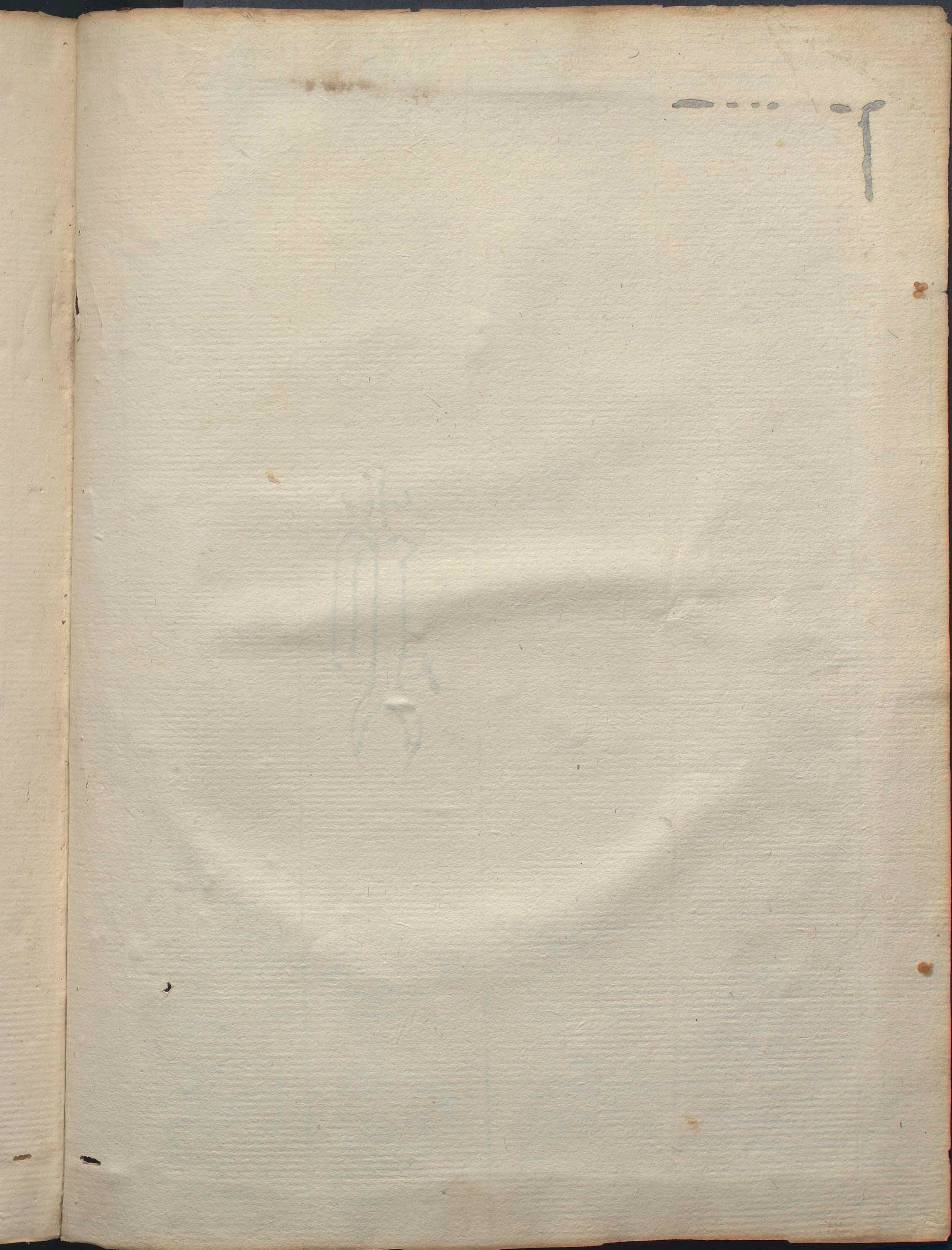
cum cristo p cristum post cristum. Et idem Augusti. ep. c. xxviii. Beaci9 est inquit in carne imitari vitam angelorum q̄ ex carne augere numerum mortalium. Nam vberius est mente grandescere q̄ ventre graue scere: oracioni busq̄ celum parturire q̄ in visceribꝫ ue tum nutrire. Vnde Grego. li. iiii. dialogorum de vir ginibꝫ nârat q̄liter deo placuerūt. Nam de Tharsilla narrat qualiter duas sorores habebat que cum visita- rent ipsam ait. Recedite quia meus sponsus sc3 Ihesus uenit. Ibidem eciam narrat de quadā puella dicta mu sa: cui beata virgo cum puero apparuit querens ab ea an sibi seruire uellet. Que respondit q̄ sic. Tunc bea- ta virgo respondit & precepit sibi: ut omnino pu- eriles mores pretermitteret: que sic fecit: & ad tantā maturitatem deuoluta est: ut virginum exemplar effi ceretur. Ex his igit̄ patet quantis laudibus antiquit9 virginitas floruit. Nam Deutro. xxi. precipit̄ virgo corrupta lapidari nisi pro violencia clamasset. Insuper apud saxones lex olim fuit ut virgo sponte deflorata viua sepeliretur: & violator sup eam suspēdi debebat. Itē apud barbaros lex fuit ut virgo fornicaria seu spō te grauidata de monte altissimo precipitaretur eiusq̄ violator capite priuaretur. Insup in prologo historie: romanorum legitur de quadam que cum filios genu- isset secundum legem viua fuit sepulta. Ex quibꝫ om nibus satis patet quanto studio virgines se custodire debeant. Nunc tamen blandimentis nunc muneribus seducunt̄. Vnde Ambro. li. primo de virginitate nar rat de quadam virgine pitagorea que tante fuit con- stancie ut in tormentis non posset vinci. Vnde cum in terrogaretur a quodam tiranno de quodam secreto re uelando linguam suam morsu abscidit: ut respondēdi causam non haberet. Ipsa tamen que vinci non potuit tormentis postmodum fuit victa muneribus que pri9 preualebat animo postmodū erubuit tumescēte vtero

Capitulum. xvii. de viduis

v Idualis status simplex & modestus existere debet & virum bonum si habuerit caueat ne mutet fortunam: si primo consimilem inuenire timeat plurimas autem opposite condicionis viduas conspicimus: quia & si virum pessimum habuerint: mox post mortem ad alium currunt. Si uero bonum habuerint illius facillime obliuiscunt & alium habere studiossime sollicitantur. Veterum enī exemplum vtinam animaduerterent. Vnde Ihe. li. ii. cōtra Iouinianum narrat de marchia Cathonis filia que cum lugeret virum matrone ab ea petiuerunt quis dies esset ī quo luctum suum terminare deberet. Ipsa respondit ꝙ dies sue mortis esset dies in quo luctum suum terminare deberet. De alio igit viro non cogitat Ibidem eciam narrat de quadam alia vidua: quam cū vicinus moneret ut alteri nuberet dicens: ꝙ sua etas nubere deberet: ipsa respondit nequaquam hoc faciaʒ quia si bonum virum inuenero: tunc habeo timere ne perdam. Si uero malum quid necesse est post bonum pessimum sustinere. Narrat insuper de Narcella que rogata a matre ut nuberet. Respondit se nupsisse ita valide ut amplius nollet. Narrat eciam de Valeria q̄ cum interrogaretur an uellet nubere. Respondit licʒ vir meus mortuus sit vobis mihi tamen semper viuit. Attendant enim vidue quoniam Anna fuit vidua ab adolescencia sua: & non recedebat de templo nec diebus nec noctibus. Nunquid eciam vidua Sarreptana: pro salute filiorum famem tollerauit: nec virum quesiuit ut patet. iii. Regum. xvii. Nunquid celebris vidua fuit Iudith. His igitur attentis dicit. Ihero. vbi supra loquendo vidue. Quid angustiarum hebeāt nupcie didicisti: & quasi cum canibus vsqꝫ ad nauseam saturata es. Quid igitur vis rursum ingredi quod noxium est. Nam bruta seu aues in eadem recia nō īcidūt

Quid igitur petis. Imitare pocius sanctam matrē Ihesu cristi. Vidua enī que non scit continere vel nō vult maritum pocius accipiat ꝙ dyabolum. Itaqꝫ Ibero. detestatur secunda coniugia nisi magna iuuentus fuerit Et ideo Apostolus prima Thimo. v. Volo inquit adolescentulas & iuniores nubere. Ceterum Ibero. epi. xcvi. narrat de quodam viro qui sepelierat vigīti vxores: et postea accepit mulierem in vxorem que habuit duos maritos. Cumqꝫ igit̄ fuissent matrimonio copulati totus romanus populus instanter astabat videre: quis eorum vinceret: maritus tamen vicit: & tocius vrbis populo confluente coronatus est: & palmum in manibus tenebat clamans. O mea vxor nube nunc fe retro. Et ideo Ibero. alloquendo viduam dicit. Obsecro tibi sufficiat quod perdidisti primum virginitatis gradum: & per tercium scilicet coniugium venisti ad secundum scilicet viduitatem. Vnde licet coniugium precedat viduitatem tempore: non tamen castitate. Insup Ibero ep̄. xcv. Caueas ne iuxta te ambulet procurator uel histrio nec iuuenis nitidus: sed habeto tecum virginum & viduarum choros: tuiqꝫ sexus solacia quere: & sit in manibus tuis diuina lectio & ī ore deuota oracio vt adolescencie cogitaciones huiusmodi clipeo repellantur. Vnde Apo. prima Thimo. v. Ardentes inquit dyaboli sagitte ieiuniorum & viduarū frigore restringende sūt. Ceterū animaduertamꝰ narracionē Ambro. in suo examerō ome. I. qui narrat de turtere ꝙ si ꝑdiderit cōparē iterare cōiunccionē recusat. Discite inquit igit̄ ab auibꝯ mulieres q̄nte sit dignitatis gradꝰ viduitatis que eciam in auibꝯ predicat̄ Meliꝰ tn̄ est nubere ꝙ vri. id est fornicari. Ideo Ibero ep̄. xcv. Tolle quod peius est & suscipe quod ꝑ se bonum nō est scilicet nubere: & loquit̄ vidue

Zophilogium editum a fratre Iacobo magni de Parisius: ordinis heremitarꝫ sancti Augu. finit fœliciter.

colores in [illegible] quo appareret ... non ... apparet aliquis color medius [illegible]
[illegible] cum super [illegible] ut non albus non niger et hoc [illegible] istorum [illegible] superaret [illegible]
color medius [illegible] iste modus [illegible] non per rationem ad generationem colorum mediorum
ratio ad suam [illegible] in oppositum istas duas opiniones [illegible] quia si [illegible] oportet [illegible]
quod quelibet illarum magnitudinum collocata sit invisibilis [illegible] ab aliquo distans [illegible] apparet [illegible]
[illegible] supponit [illegible] secundam opinionem [illegible] compositio colorum mediorum apparet
[illegible] superaret [illegible] opinio et secundum [illegible] apparere colores medios [illegible]
[illegible] dicit nullo modo quod [illegible] quidam color [illegible]
medius colores extremos [illegible] et hoc [illegible] opinionem [illegible] ponit [illegible]
distantia colorum extremorum [illegible] invisibilis quod ponit magnitudo illa collocata sit in-
visibilis dicit [illegible] postea [illegible] commixtio [illegible] opinionem [illegible] generationem
colorum [illegible] opiniones aliorum [illegible] opinionem [illegible]
generatione mediorum colorum simpliciter [illegible] duas opiniones aliorum
[illegible] quod [illegible] generatio mediorum colorum [illegible] et hoc
[illegible] opinionem [illegible] quod [illegible] mixtio corporum non sit [illegible]
[illegible] mixtio corporum [illegible] ut [illegible]
[illegible] mixtio colorum extremorum [illegible] eundem ordinem
[illegible] quod sic [illegible] mixtio corporum [illegible]
[illegible] mixto [illegible] quidam [illegible] colores generari [illegible]
[illegible] distantia colorum extremorum [illegible] invisibilis [illegible] mixtio corporum [illegible]
insensibilium [illegible] ex quatuor [illegible] coloribus mediis [illegible] quod [illegible]
[illegible] coloribus [illegible] in [illegible] insensibilibus [illegible]
[illegible] coloribus [illegible] hanc [illegible] ponit [illegible]
[illegible] ponit [illegible]
[illegible] quod dicit [illegible] eandem sententiam [illegible]
[illegible] quod sequitur [illegible]
[illegible] eandem [illegible] sententiam [illegible]
[illegible] quod [illegible] mixtio corporum [illegible]
[illegible] illa [illegible]
[illegible]
[illegible] mixtio non solum [illegible] opinio [illegible] posuit colores
[illegible] distantia colorum extremorum [illegible]
[illegible]
[illegible] quod dicit quod [illegible]
[illegible]
[illegible] dicit [illegible]

[illegible] sicut [illegible]
[illegible] sicut quemadmodum [illegible] aliorum sensuum [illegible]
[illegible] ex una parte [illegible] sensus [illegible]
[illegible] ex alia parte [illegible] dicit [illegible] odorat[illegible]
sensibilium [illegible] ad sensum [illegible] sensum odora[illegible]
[illegible] est [illegible] passio saporis [illegible] est passio [illegible]
[illegible] saporem qui est sensus [illegible]
sensibilia [illegible] odor ex alia parte [illegible] sensus [illegible]
hoc quod odor [illegible] duplex [illegible] aquam sicut sensus [illegible]
[illegible] dicit quod odora[illegible] odora[illegible]
[illegible] ex alia parte [illegible] intelligendum
ex una parte [illegible] quod [illegible] alius [illegible]
[illegible] dicit [illegible] istam passionem que est odor [illegible] media
[illegible] sicut saporum [illegible] ex una parte quemadmodum odor et
assimilatio [illegible] ex alia parte ex quibus [illegible]
[illegible] illa quibus assimilatur [illegible] ex alia parte [illegible]
[illegible] sic quod [illegible] ex una parte [illegible] ex alia parte
ipse sensus [illegible] sensus [illegible] exponit quidam
illam [illegible] Quare rationabiliter [illegible]
[illegible] illam [illegible] que sicut [illegible] illa [illegible] color [illegible]
qua [illegible] illa [illegible]
sic [illegible] illa [illegible] magna [illegible]
habet [illegible] magis [illegible] dicit [illegible]
[illegible] odor [illegible] habet [illegible]
[illegible] odor est passio [illegible] quandam [illegible] odor [illegible]
[illegible] passio [illegible] quodam [illegible]
[illegible] dicit Quod autem quidam [illegible] sic [illegible] opinio
[illegible] dicit [illegible]
[illegible] mixtum [illegible] odor [illegible]
odor est passio [illegible] odor [illegible] ponit
[illegible] ponit [illegible] dicit [illegible]
[illegible] sapor [illegible]
[illegible]
[illegible] in mixto
[illegible] simplicia [illegible] in mixto [illegible] simplex est

[illegible]

... quemadmodum pictagoras explanat ... colores ...

... quemadmodum ... dat ad exemplum ... in aqua apparet aliquis color ...

... et quemadmodum sol dat exemplum ...

[illegible]

